

6
18-B
8
M
6
8 N
24

consuluit
Anno 1791

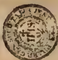
Allardi Uchtmanni Ao. 1664.

NOVVS ORBIS REGIONVM AC INSVLARVM VETERIBVS INCOGNITARVM,

unà cum tabula cosmographica, & aliquot alijs consimilis argumenti libellis, quorum omnium catalogus sequenti patebit pagina.

His accessit copiosus rerum memorabilium index.

ἐν θεῷ δ' ἐμοί.

Fata uiam inuenient.

BASILEAE APVD IO. HERVAGIVM, MENSE MARTIO, ANNO M. D. XXXII.

CATALOGVS EORVM QVAE HOC uolumine continentur.

EXCELLENTI VIRO GEORGIO COLLIMITIO DANSTETTERO ARTIS MEDICAE ET disciplinarũ Mathematicarũ omnium facile principi,

SIMON GRYNAEVS S.

VANQVAM hoc totum naturæ spectaculum, ex quo uelut uiuo libro condisci opifex ille rerum debebat, luculenter considerationi hominum offert sese: & quo minus uel euilescere, uel fastidium & satietatẽ parere contemplantibus se posset ullã, plenũ dignitate maiestateq;, quocunq; oculos & animũ cõiecisti, occurrit, & nouis assiduę cœli uicibus, iucundissime nos inuitat, dum alia aliaq; quotidie sydera & occidũt & oriunt, noctis dieiq; alia quotidie magnitudo, caloris & frigoris alia quotidie uis, alia quotidie aut senescentis aut reiuuenescentis anni forma: tamen ignaua esse uitio & socordia hominum uidetur, nec quicquam admirationis habere facies illa naturæ, estq; incredibile memoratu, quàm pauci mortales uel maiestate eius summa, uel uarietate mirabili excitentur. Aduersus hunc morbũ hominum, omnis generis scriptores & inuentores rerum, diuina prouidẽtia ueluti medicos commenta obiecit, qui imperitis & inertibus istis uim naturæ eruerent, & tanquam in lucem proferrent, & per eam opificis admonerent. Ac ut artes cæteras, quæ uariæ & multiplices sunt, aliam aliamq; unaquæq; naturæ partem tractantes prætercam nunc, nullæ plus uel sibipsis autoritatis, uel naturæ rerũ admirationis parant, quàm quæ cœli & terræ situm, quẽ illa & seorsim & quem inter sese habent, descripserunt (ἀστρονομικὴν, γεωγραφικὴν, κοσμικὴν Græci uocant) non absq; certa & euidenti multarum & difficilium artium noticia constitutas. Quæ postquam inuentæ non absque singulari beneficentia dei, & proditæ literis fuerunt, rem prius impossibilem generi humano, ire non solum mente & cogitatione per cœli spacia, sed terram oculis circuire, & mundum perambulare licebat. Nam oculis & pedibus non ante uia per inuia maria patebat, quàm esset ratione expedita: quam ad rem positus cœli terræq; cognitu necessarius fuit. Sequuta deinde corporum in natura summorum, cum earũ magnitudinibus & interuallis noticia: quod quid aliud erat, quàm ad naturæ spectaculũ ualuis apertis admitti? Nõ est præsentis loci dicere, quæ lux tum hominũ rebus illata sit. certe fores rerum patuerunt. Nam ex hoc pleno rerum mirabilium naturæ theatro, quum studiosi omnes, animis uelut œstro concitis, & profundissima admiratione saucij rediissent, alij hoc impetu impulsi, maiora conari cœperũt, & intimius naturam scrutari, σόφους uocant: alij (hi sunt μαθηματικοὶ) quum & ingenij & animi ope summa in hãc solã contemplationem incubuissent, & acie mentis finibus iam suis terrarum orbem circumscripsissent, in angustum uastitate eius, præ cœli & maiorũ corporum consideratione, redacta, inuentione tan-

tarum rerũ excitati, ire oculis quocunq; mentis acies præiuisset, & animi cogitationẽ per omnes difficultates exequi, ac molẽ terrarũ orbis dudum animo suo permeabilẽ, & undiq; accessibilẽ circuire lustrareq; ausi: quod cęteri mortales ꝓ insano habẽt, patriã, parẽtes, uxorẽ, liberos relinquere, è tuto feliciq; rerum statu (est enim & hęc cogitare, & cogitata exequi, amplissimæ simul & mentis & fortunæ) in tot tamq; certa rerũ discrimina, & mortẽ mediã conijcere se, illi nõ solũ gloriosum sed necessariũ homini, sibi uero unũ præ omnibus rebus maxime expetendũ iudicarunt: inuicti & uerè diuini animi, quiq; soli ius natura cõcessum homini, id est, genuinã & non degenerẽ spiritus sui nobilitatẽ retulisse, & imperiũ terræ & mariũ, à primis parentibus hæreditariũ sibi, uendicasse uident᷑: in quibus solis uetus illa humani generis nobilitas reluxit. Quorũ uultus & ora, quũ ex illa per naturam & noua rerũ miracula peregrinatione reuerterent᷑, cæteri hoies uelut numina quædã nõ immerito obstupuerũt, nouum cœlũ, noua maria, nouas hominũ & animantiũ figuras, nouos humanorũ cœtuũ ritus, ampliora naturæ spatia cõmonstrantũ. Indignati uident᷑ excelsi animi hoies, instigante numine, leuem & contemptibilẽ de natura rerũ existimationẽ, ac uindicare maiestatẽ eius, & ignauiã hominũ coarguere increpareq; aggressi, dum ista cõmuni uita uelut relicta, aliud hominũ genus, aliũ terrarũ orbẽ, orbi suo, suis hominibus ostenderũt. Non est aũt putandũ quod hos aut cæca lucri cupiditas, aut temeritas quędã (nam & hæc uitia suos postea mores in hoc tam præclarũ institutũ intulerũt) in cæcã & inaccessam naturæ mundiq; partẽ transuersos egerit, sed solida uis animi, & robur circa pectus triplex, profundiore quadã è noticia conceptũ. Horum laudes extant per ænigmata ueteribus celebratæ, integris etiã uoluminibus. Nam hi sunt qui clausos captiososq; utribus rationis secum uentos uexerũt. Quid enim nauiganti interest, uentos aut emittere quũ lubet, aut admittere. Digni scilicet uate tanto, & Odyssea longiore (nã in istis laudibus opus hoc totum est consumptũ) Hi sunt qui nauim, quum primũ in eam irrepsissent, Argo, id est, animatã & aligerã fecerũt, uolitare per inaccessa, partibus omnibus moueri, gyrari, flecti, reflecti, promittere, reuocare, sistere cursum, ac delphini instar inter medios fluctus ludere paratam: quiq; numinis instar in quodcunq; corpus seu organum immigrassent, agile & uiuum & expeditum reddiderunt, ut nihil tam sit fabulosum, quod nõ facilius fidẽ inueniat, quàm industria & uis humana. Nec est quur mihi quisquam obijciat uel nautã impium uel prædonem. Nam isti desides & ignaui spiritus, quod aliud corpus animent, qui suum ab se stupefactum non possunt? quod aliud munus obeant, qui tueri hominis nomen nõ ualent? sed umbram tantum præbent, numerũ complẽt, & oneri sibi sunt & terræ. Illi uero sunt qui inter media mundi elementa præliantia, inter tempestuosum mundi spiritũ, & insanos immensi pelagi, & immanium fluctuũ montes, ubi tot simul res exitium minitantur,

explorata

explorata prius apud se naturæ fide & cōstantia, quomodo ratione duce tanta discrimina traijcias, docuerūt. Nā eosdē ego & nauigandi lustrandiq́ terras nouas & nauiū autores, fuisse sapiētes illos & naturę peritos scilicet credo. Eat aliqs & neget naturę imperiū homini concessum, q terras ferro cohercet, pontibus flumina, nauibus maria cōmittit, ratione uelifica in seruitutē aduocat uentos, iter quod per mare facit, ē cœlo expedit, & in obsequiū suū naturam cogit uniuersam, ipsius momentis & legibus ad res suas utiliter & opportune accōmodatis. Est scilicet sagacitas spiritus illius supra omnē naturæ uim, & per omnia sibi uiam parans, dum expleat amorē, quo tacito & ineffabili bene cōstituta mens captiua, per omnia sequit͛ te deus pater, & eo nimio saucia, quanto propius ignes accedit suos, quanto propius in operibus tuis te pater rerū uidet, tanto profundius uulnerat͛, ardentiusq́ uisceribus concoquit͛. Ergo per omnia maria, per omnia terrarū extrema uelut amens sequit͛ te, lassaq́ & exhausta æstu suo, amotibusq́ & flāmæ penitus cōceptæ indulgens, desiderio immoritur tui. Quæ res quū hominis maxime propria sit, hominibus à uera hoīs nobilitate alienis, alienissima homine uidetur. Itaq́ plerīq́ mortales animi sui naturā & ingeniū paruipendētes (est enim sapiētis solius spiritū dei in se inuenisse) ac diuinū illū morbū, diuinos amores nō intelligentes, proximis rebus stultis friuolisq́ expleri mētis desideriū posse putār. Degeneres homines, qui ut naturæ lucē, qua uiuūt & qua utunt͛ per omnia, nullā uident, ita sapientū inuēta & mirabiliū rerum autores, idcirco quia eas iam usu contriuerunt, pro nihilo habent. Nobis autem secus in unaquaq́ re prima origo & fons est peruestigandus. Neque uero uana uideri uis naturæ debet, tanto desiderio ad rerum cognitionem incensa, nec uulgare exemplum, Orbis partem nostro seculo inuentā esse tantam propemodū, quanta est Europa. Parum mihi etiā cætera dei opera animaduertere uidentur, qui ista non curant. Quum igitur lustrandi orbis exemplū uetus illud, quod isti literarū & omnis doctrinæ principes extulerunt iam olim, nostro seculo nō infeliciter reuocarint quidam, omni laude digni uiri, quorū memoriā literis exceptam docti quidam (utinam tanta dexteritate, quanta diligentia) posteritati transmiserunt: quumq́ argumenti eius libellos aliquot uulgo oberrantes, Ioan. Hutichius uir doctus, & antiquitatis mire studiosus, Heruagio nostro excudendos dederit: eos uolui idcirco inscribere tibi, quod nemo nostro seculo, quod ego sciam, in illam disciplinarum Mathematicarum lucem sublimiore mentis acie intueatur: deinde quod istam tam luculentā notitiā humanitate & suauitate, quam in moribus obtines, incredibili feliciter exornaris. Cuius utriusq́ rei nemo testis fidelior esse potest quàm ego ipse, qui ante annos plus minus quindecim quū summa & uoluptate & utilitate mea Viennæ te auscultarem, facile & ingenij uim incredibilem animaduerti, & humanitatem sæpe sum expertus. Vale.

INDEX RERVM SCITV DIGNARVM EX ALOYSIO Cadamuſto & Chriſtophoro Columbo, aliiſq; ſequentium nauigationum ſcriptoribus.

A

B

D

E

F

Natator

Populi

Tambutum

EX AMERICO VESPVTIO, & Ludouico Vartomãno patritio Romano index collectus.

Fernandus

Ludo-

R

Rex

S

T

Tamasari

FINIS.

B

γ Blondus

D

E

F

Ferlech

Q

R

Russiæ

S

Sontium

FINIS.

TYPI COSMOGRAPHICI ET DECLARATIO ET usus, per Sebastianum Munsterum.

ON ignoramus, optime lector, quisquis es qui istud Histo/ricum atque Cosmographicum opus in manus sumpturus es atque lecturus, si destituaris Cosmographiæ mediocri pe/ritia, te hinc non tantum capessiturum uoluptatis & reporta turum lucri, ac si terrenæ molis habitatas partes, regna, pro/uincias, insulas atque earum habitudines & situs memoriæ commendatos ha bueris, aut saltem in tabula regiones depictas iugiter inspexeris. Sic enim li/cebit te quodammodo comitem adesse singularum nauigationum atque pe/regrinationum, & spectatorem omnium illarum rerum, quas hi scriptores, quos in hoc uolumen coëgimus, cõmemorant. Consultum propterea uisum fuit, huic tam insigni uolumini, & quale orbis hucusque uix uidit, adijcere uni/uersalem orbis descriptionem, quæ exprimeret & ob oculos poneret totius terræ situm & dispositionẽ, maris amplissimas regiones & uarios sinus, mon tium quorundam & fluuiorum insignium tractus, & quicquid demum pro terræ generali cognitione utile & necessarium uisum fuit. Non licuit quidem singularum regionum & quarumlibet insularum indicare situm, quum tabu læ angustia id minime pateretur, nec id etiam instituerimus. Verum quum Aloysius Cadamustus, Christophorus Columbus, & Albericus Vesputius nauigationes describant, traiectas in longinquissimas orbis partes, puta ad Nigritas, extremos Aphros, Arabes, Calechutios & Indianas insulas, Ludo uicus uero Vartomãnus patritius Romanus, & Marcus Paulus Venetus pe regrinationes texant & itinera describant ad ultimos usque extensa Indos, tã ad meridiem quàm ad septentrionem expositos: sat esse duximus, si simpli/ciori lectori obiter indicauerimus, quem mundi locum hæc uel illa præcipua occupet regio, & quo pelago, qua plaga, quoque itinere ad eã pateat accessus. Et certe si uel id ex hac orbis descriptione didiceris, ut faciem eius in genere memoria teneas, hoc est, ut scias quomodo terra ipsa mari mediterraneo in/terluit, & hoc ipso Aphrica ab Europa seiungitur: mari uero Rubro Aphri/ca ab Asia secernatur, terram non usque adeo ad meridiem expositã quin na/uibus circumiri possit, à septentrione uero id minime fieri posse, quum terra ipsa ferè ad polum arcticum porrecta pateat: itemque ob uarias maris irrupti ones plurimos emersos sinus, ut est sinus Adriaticus, Arabicus, Persicus, Bar baricus, Gangeticus &c. multas enatas insulas, peninsulas, chersonesos, isth/mos & id genus alias quamplures & uarias terræ facies, abunde satis didici/sti, & quo in historicis legendis & intelligendis plurimum te iuuare poteris. Alioquin si hac generali Cosmographiæ portione destitutus fueris, quid quæso cogitabis, si quandoque audieris uel legeris, à Germania inferiori & ab Anglia ad partes Syriæ naues transfretare, præsertim quum Anglia septen/

d trionem

trionem uersus in oceano sit sita: Palæstinę uero in oriente terminus sit maris mediterranei: aut per Vngariam & Bulgariam, & tandem per Asiam minorem terrestre iter patere ad terram promissionis, quum tamen mare Euxinũ & Propontis intersint. Quid præterea apud te cogitabis, si quandoq; legeris Veneros per sinum Adriaticum, & per mare mediterraneum atq; Rubrum Calechut petere, Lusitanos uero per altum mare totam Aphricam circuire, & traiecto sinu Indico, ad Calechut usq; peruenire? Hæc & similia tibi forsan apparent scitu difficilia, præsertim quod itinera illa non sis emensus, & tamen sunt homini qui in Cosmographia uel mediocriter est doctus, compertissima, etiam si extra patriam suam nunquam mouit pedem. Nam hoc primum & præcipuum Cosmographiæ est studium, ut sciamus totius orbis & singularum eius partium situm. Ex hoc enim facile licebit cognoscere, quæ mediæ regiones sint peragrandæ, si ab una prouincia ad aliam longe ab illa dissitam sit eundũ, aut quo mari, quibusq; fluuijs illuc ueniri possit: denique quanto itineris interuallo inter se duæ certæ distent prouinciæ aut ciuitates, siue una ad Aquilonem, & alia ad Austrum sit exposita, siue una Occidentẽ, & alia teneat Orientem.

ORBIS FIGVRA.

Conuenit inter omnes doctos molem terræ sphæricæ esse figuræ, atque totius mundi occupare centrum. Quo fit ut Hispani & Indi sint antipodes. Quiq; enim homines in terra sua rectos cum hac sphæra constituunt angulos. Et potest esse, ut nobis Germanis ex tam multis Indianis insulis etiam aliqui habitatores sint antipodes, infra in opposito hemisphærio auersis respectu hemisphærij nostri degentes capitibus, mille septingentis decem & octo miliaribus germanicis à nobis dissiti. Tanta enim est terræ diameter & crassitudo, quandoquidem ambitus eius continere deprehenditur quinque milia & quadringenta miliaria Germanica, respondentibus uni gradui (qui in circuitu terræ ut in cœlo numerantur trecenti sexaginta) quindecim miliaribus communibus. Vnde aduertere licet, etiam latissimos mõtes qui in orbe reperiri possunt, terræ rotunditati minime obstare, quum nullius ferè sint momenti ad tantam terræ molem. Patet etiam si terra undique à mari esset segregata, & solo aëre circumscriberetur, posset ab homine circuiri in mille & octoginta diebus, hoc est, ferè in tribus annis, qui cottidie iter quinque miliarium conficeret: sed quũ mari sit immersa, iam id non licet. Patet quidem homini iter pedestre ab Hispania per Galliam, Germaniam, Vngariam, Græciam, Syriam, Babyloniam, Persiam, &c. usque ad extremas Indiæ partes: sed ulterius naui iter illud perficiendum est, quousque in opposito hemisphærio per tam uarias Indianas insulas tandem circulo completo, ad Hispaniæ littora perueniatur. Quando igitur mappam seu terrę descriptionem intueris, non imaginaberis superficiem terræ esse sic planam, ut in tabula est

proiecta.

proiecta: sed duas eius extremitates recuruata tabula in sphæræ figuram, cogitabis esse connexas: ut qui est in Zipangri insula, quam uides longe ultra Hispaniam in alto mari expositam, simul sit circa extremas Indiæ oras id quod uel ex ipso numero longitudinis, quem circa æquatorem descriptũ uides, colligere poteris. Nam ut extremus meridianus circulus Indianus habet cclx. ita meridianus qui Zipangri insulam ab occidente circumscribit, habet cclx. quum sint unus & idem circulus, & mox sequens meridianus habet cclxx. Et quoniã in hũc numerum incidimus, obiter indicabimus quid præseferat. Solent mathematici terram sicut & cœlum duplici metiri uia, secundum longum & latum. Latitudo attenditur à polo in polum, seu potius ab æquatore ad utrunq; polum. Et nos hunc latitudinis numerũ signauimus in utraq; tabulæ extremitate tam ad dextram quàm ad sinistram, numeris ab æquatore incipientibus & per decẽ discretis. Longitudo uero numeratur ab occidente in orientem, cuius initium Ptolemæus cõstituit in ultimis finibus Hispaniæ & Mauritaniæ. Et quanto regio uel ciuitas aliqua longius ab hoc initio & meridiano circulo uersus orientem distat, tanto maiorem dicitur habere longitudinẽ. Vt Calechut habet in longitudine circiter centũ & quinq; gradus, qui per quindecim multiplicati, ostendunt Calechut M. D. LXXV. miliaribus Germanicis à primo distare meridiano. Numerus igitur ille uersus orientem extensus, continuo crescit donec tandem completo terræ circulo ad primum recurrat meridianum. Nam ubi primus longitudinis gradus incipit, ibi finem habet ccclx. gradus.

TERRAE DIVISIO.

Præter zonarum ac climatum diuisionem, unde dierum noctiumq; potissimum colliguntur longitudines & contractiones, uetustiores Geographi terræ molem seu habitabilem superficiem in tres diuiserunt partes, nempe in Europam Aphricã & Asiam, quæ in sua uastissima excursione Indiam quoq; ipsam complectitur, etiamsi bona orbis pars illis nondum esset cognita. Nam multæ regiones orientales ultra clxxx. meridianum (ad quem Ptolemæus sua exploratione peruenit) sitæ, ueteres latuerũt, nisi forsan per Alexandrum Magnum, qui Orientem aperuit, nonnihil de extrema India occidentalibus innotuerit. At hodie qualis illarum regionum sit facies, & quanta maiestate magnus Cham, Tartarorũ scilicet Imperator illis terris præsideat, Paulus Venetus & Haytonus edocent. Sic si ad Austrum spectes, magna pars terræ nostra tempestate explorata est, quam Ptolemæus ut incognitam reliquit: ab Hispanis uero quum in orientem nauigio contendunt, obambulatur & circuitur, ut paulo post differemus. Quin & in oceano occidẽtali ferè nouus orbis nostris tẽporibus ab Alberico Vesputio & Christophoro Columbo, multisq; alijs insignibus uiris inuẽtus est, qui nõ abs re quarta orbis pars nuncupari potest, ut iam terra nõ sit tripartita, sed quadripartita, quum

hæ Indianæ insulæ sua magnitudine Europam excedāt, præsertim ea quam ab Americo primo inuentore Americam uocant. Europa terminos habet ab oriente Tanaim fluuium, Mæotides paludes & pontum: A meridie mare mediterraneum, quod apud Gades primum angustum, nec amplius decem milibus passuum patens, terras aperit atq; intrat: sed illico latissime diffunditur, & in orientem ad Syriam usq; extenditur, insulas magnas & paruas sine numero efficiens: Ab occidente uero habet Europa terminum oceanum magnum, & à septentrione oceanum Britannicum. Oritur Tanais non à montibus, ut antiqui senserunt, quum ducentorum miliariorum spatio circa Moscouiam, in qua Tanais fontes uisuntur, nulli montes inueniantur, sed latissimi ibi sunt cāpi, & multę paludes. De hac re late disserunt Mathias de Michou, & Paulus Iouius. Insigniores regiones Europæ sunt Hispania, Gallia, Germania, Italia, Pānonia, Illyris, quæ hodie sunt Sclauonia, Carinthia, Bosna, Croatia, Coruatia &c. Post Germaniā sequitur Sarmatia, quæ nostro æuo in plurimas abijt regiones, nempe Poloniam, Lithuaniam, Liuoniam, Moscouiam, Russiam, Podoliam &c. Post Pannoniam sequitur utraq; Mœsia, & Thracia, quæ hodie sunt Rascia, Seruia, Transsyluania, Bulgaria & Valachia: itemq; Macedonia, Epirus, Achaia, & reliquæ Græciæ partes Europæ annumerantur. Hæ sunt ferè omnes & præcipuæ Europæ partes præter insulas quasdam & peninsulas, ut sunt Britannia, quæ hodie est Anglia, Dacia, Norbegia, Suetia: & in mari mediterraneo, Maiorica, Minorica, Corsica, Sardinia, Sicilia, Candia, quæ & Creta &c. Hæc Europa licet comparationę aliarum terræ partiū sit parua, est tamen cultissima & populosissima, ut etiā in ea re excedat totam Aphricam, non obstante quod illa in triplo sit maior. Nam est tota habitabilis, præterquam in exigua parte, ubi propter frigoris uim habitari nequit. Habet multitudinem pugnacem, & quæ agros colat, & quæ urbes quoq; contineat. Affert fructus optimos uitæ necessarios, & metalla quæcunq; usui sunt. Similiter pecudum mitium exhibet copiam: at bestiarum ferarumq; habet raritatē. Odores & lapillos magni sumptus extrinsecus petit. Insignior fluuius Europæ est Danubius, qui & Hister, originem ducens ex Sueuia Germaniæ, labens per utranq; Pannoniam & Valachiā, & tandem sexaginta nauigabilibus auctus fluuijs, septem magnis ostijs in mare Ponticum supra Constantinopolim sese exonerat. Montes uero insigniores habet Europa, Pyreneos & alpes. Hæc in genere de Europa dicta sufficiant.

DE APHRICA.

APhrica altera pars orbis ad meridiem exposita, & magnis solis ardoribus obnoxia, terminatᵣ ab occidente mari Atlantico, à meridie oceano Æthiopico, à septentrione mari mediterraneo, & ab oriēte Nilo flumine, seu potius ut Ptolemęo placet, mari Rubro. Insigniores eius regiones sunt, Mauritaniā,

tania Tinganica & Cæſarienſis, Aphrica minor, Numidia, Libya, Cyrene, Ægyptus, utraque Aethiopia & Troglodytarum regio. Verum hodie hæc nomina ferè omnia præter Aegyptum euanuerunt. Nam loco prouinciarũ maritimarum ſucceſſerunt Mauri, Barbaria, regnum Marochi, regnũ Feſſa, regnum Thuneſij, quod ferè eregione Siciliæ in Aphrica locum habet, regnũ Nubiæ ſub Aegypto, regnum Gambræ in littore oceani occidentalis, regnũ Melli & Nebeorum ad meridiem, de quibus & alijs Aphricæ meridionalioris maritimis prouincijs, ex nauigationibus Cadamuſti plurima diſces. Neſcio ſi hodie Aphricæ interiora loca ſatis ſint explorata, & à doctis cognita. Id unum omnes geographi fatentur, pleraque Aphricæ loca inculta, & aut arenis ſterilibus obducta, aut ob cœli ſitum humanæ habitationi incommoda, multo deniq; uenefico animalium genere infeſtata, ut uniuerſa regio magis ſit uaſta quàm frequens, ſed ubi incolitur eximie fertilis eſt. Contra meridiem plurimum eſt deſerta ob nimios æſtus: quà uero Europam ſpectat, frequentior eſt illi cultus. Eximia agrorum fertilitas, utpote qui locis quibuſdã centeſimo fœnore cultoribus reddunt meſſem. Mirum eſt quod de Mauritaniæ ubertate dicitur, eſſe in ea uites, quas duorum hominum complexus capere non poſſit, uuarum racemos cubitales, arbores circa Atlantem proceritate inſigni ac enodi. Sed omniũ nobiliſſima citrus, Romanis delitijs inſerta. Alit Aphrica elephantos & dracones, qui ipſis beluis inſidiantur, ſuoq; complexu enecant leones, bubalos, id eſt, boues ſylueſtres, pardos, capreas & ſimias multas. Herodotus quoq; cornutos aſinos ibi naſci aſſerit. Interiorem Aphricam inhabitant Nigritæ: & hæc quidem torret ſolis aſpectu & uicinitate. In medio eſt arenoſa, ad orientem deſerta, circa occiduum montoſa. Habet gentes non paucas, diuerſo uultu, & ſpecie horribiles. Regem ex ſacerdotibus creãt, qui omnia facere debet iuxta patrios mores. Plures ſolis propinquitate nudi agunt, ouillis pelliculis pudenda obtegunt: alij omnino pecorũ ueſtiuntur pellibus. Pecuariam rem uulgo exercent, & ſunt pecora puſilla admodum duri hirtiq; ue lleris. Milij hordeiq; frequẽs eſt apud illos uſus, unde etiam potum conficiunt, cæteris carent frugibus præter raras palmas. Quidã herbis uictitant, tenuioribusq; harundinum radicibus. Hodie præſidet illis, ut Marcus Antonius Sabellicus ab ipſis locorum indigenis accepiſſe dicit, Prætoianes, ſeu ut uulgo aiunt, presbyter Ioannes, quem illi Giam, id eſt, potentem uocant: nam aiunt illũ imperare ſexaginta duobus regibus. Garma eſt urbs regia, quæ non muris, ſed tabernaculis in ordinem digeſtis, ex ſerico, byſſo & purpura intextis extructa eſt. Bina meſſis eſt illis, & bina æſtas. Agnoſcunt etiam Chriſtum: ſed quicquid Libycarum gentium ab hac Aethiopia eſt uſque ad occidentem, omnes Mahumeti impietatem colunt, uiuũtq; eodem cultu quo barbari qui in Aegypto ſunt, & appellant Mauri.

 Nugantur

Nugantur etiam quidam circa originem Nili habitare pygmeos, qui cubitũ non excedunt, hominibus in figura persimiles: recte incedunt, imperfecte loquuntur: tertio anno generant, & octauo moriuntur: usu rationis carent, non colunt iustitiam, uerecundiam aut honestatem, ideo non homines sed bruta censentur. Insignior & maior Aphricæ fluuius, & toto orbe celeberrimus, est Nilus, quem quidam aiunt oriri ex fontibus in extremis Æthiopiæ finibus, ferturq́ per plures & uarias regiones, faciens plures insulas, unam autem insignem Meroen nomine. A solstitio æstiuo usq; ad æquinoctium immensa aquarum mole singulis annis inundat, & adeo totum Ægyptum adducto limo fœcundat, ut segetes quatuor aut quinque exactis mensibus, ad messem redeant. Et interim uulgus ab operibus uacans, ociosum indulget epulis ac uoluptati: & pecora in stabulis reclusa nutriuntur. Proinde ex incremento huius fluuij Aegyptij uim aut penuriam futurarum frugum præuident. Nam quum Nilus duodecim cubitis tantum excrescit, Aegyptus famem sentit. In tredecim cubitis etiam annum esurit: sed quatuordecim cubiti hilaritatem afferunt: quindecim securitatem, sedecim delitias: quod iustum fertur esse incrementum. Et quum huiusmodi Nili inundationes agrorum limites confunderent, nunc minuendo, nunc mutando aut delendo signa quædam, quibus proprium ab alieno discernebatur, iterum atque iterum mensurari eam terram oportebat: & sic primi dicuntur inuenisse artem geometriæ. Sunt in hoc fluuio crocodili: qui quum ex ouo simili ouo anserino prodeant, crescunt tamen longitudine uitæ ad sedecim cubitorum magnitudinem. Lingua carẽt, dorsum squamosum habent præcipua duricie, ut nullo tormenti ictu possit uulnerari. Homines & animalia terrestria flumini appropinquantia unguibus discerpit. Habet quoque Aphrica montes plurimos & maximos, inter quos præcipuus est Atlas, qui è media arenarum uastitate consurgens, ultra nubila caput erigit: & pars quæ ad oceanum extenditur, manat fontibus, nemoribus inhorrescit, & rupibus asperatur: non est tamen herbida sed nuda humo. Quà uero Aphricam spectat minorẽ, est opimus, nascentibus sponte frugibus, arboribus opacissimus, quæ uestiunt lanugine sericis uelleribus nihilo uiliore. Vertex eius semper est niualis.

DE ASIA.

Asia tertia pars orbis, terminatur ab occidente ad Europam & Aphricam, hoc est, ad Tanaim & Mæotides paludes, & iuxta Aphricam ad mare Rubrum: à meridie uero habet mare Indicum maximum, & à septentrione mare congelatum, seu Scythicum: porrò ab oriente oceanum orientalem. Hæc pars orbis maior est Europa atq; Aphrica, & habet regiones prouinciasq́ innumeras, regna & imperia multa atque potentissima, montes

& fluuios

& fluuios celeberrimos, uaria genera animalium & terræ nascentium, quæ in alijs orbis partibus non inueniuntur. Nam Arabia deserta in quadam conualli fert balsamum: & altera Arabia quæ propter fertilitatem & fructuum copiam felix nominatur, producit calamum, myrrham, thus, casiam, cinamomum, ligna odorifera, & resinam suauissimi odoris, ut etiam mira fragrantia ex illa regione spiret ad eos qui in mari à longe adueniunt. Qui uero intra regionem degunt, propter nimiam rerum fragrantiã ac intolerabilem in sensibus percipiunt stuporem, ut cogantur etiam illam leuare bituminis suffitu & hirci barba. Abundat quoque hæc regio auro optimo, ut etiam inter terræ glebas temere iacentes aureæ massæ glandium magnitudine reperiantur.

Ganges fluuius Indię nominatissimus alit crocodilos & delphinos, aliasq; horribiles beluas. Inueniuntur illic plurimi elephãtes, & aues ad imitandum humanæ uocis sonum dociles. Mare quoque illud infundit littoribus gemmas & margaritas. In syluis uero inueniuntur lauri & baccæ. Est illic magna uis serpentum, squamis fulgorem auri reddentiũ. Circa littora Taprobanæ, quam hodie Sumatram uocant, uagantur passim cete, animalia monstrosa, & tantæ magnitudinis, ut colles quidam littoribus aduecti uideantur, quorũ dorsum longo spinarũ tractu exasperatur. Infestissima sunt ambulantibus in littore, ut nemo facile ex eorũ faucibus effugere possit, si uisus ab eis fuerit. Habent tantos hiatus, ut sæpe nauem cum hominibus deglutiant. Iaua insula habet syluam nucum muscatarum. Mare Caspium gignit cristallum & iaspidem. Hircania habet in syluis tigres. Habet hoc animal multas maculas, & est mirę uelocitatis, ut etiam nihil adeo antecedat quod non illico assequatur. Eius potentia maxime prædicat͛, quando maternis curis incitat͛. Nisi enim raptores mox in maris præsidio fuerint, nullus astus uel fuga quantalibet liberat. Bactriana sicut & Arabia nutrit plurimos camelos. Est animal hoc oneri ferẽdo accõmodatissimum. Sitim in quatriduum tolerat, & quum occasio bibendi data est, resarcit omnia præterita desideria. Turbulentas aquas captat, puras refugit. Colchorum regio mel amarum producit. Babyloniæ regio crebris icta fulminibus, ex scatebris illis euomit bitumen ad lateres ædificiaq; opportunum. In Margiana & Aria aiunt sæpe reperiri uitem, cuius stipitem duorum uix hominum ulnæ complectantur: racemum uero duorum cubitorum longitudinem implere. Illic etiam uinum ad tres hominis ætates, id est, in nonagesimum annum perdurare, idq; in uasis minime picatis. India terra salubertima bis in anno metit fruges, fert cinamomum, piper, & calamum aromaticum, ebenum arborem, psiracum auem, monocetoten bestiam, beryllos, adamantes, carbunculos, margaritas, & alias gemmas. Caucasus mons Indiæ ea fronte qua soli obuersus est, habet arbores piperis, quas ad iuniperi, uel secundum alios, ad hederæ similitudinem

fructus suos ædere scriptores tradũt. Sed quid pergo ista enumerare? quum Marcus Venetus, & Ludouicus Vartomannus illarum regionum nostra ferè tempestate exploratores fuerint, & luculentissime conscripserint quid in Oriente uiderint: is quidem in India citeriori, & præsertim in Calechut: ille uero in India ultima, & magni Cham latissimo imperio. Lege libros ipsorũ, & mira inuenies.

NAVIGATIO AB EVROPA AD CALECHVT
Indiæ emporium nominatissimum.

NEq; hominum memoria, neq; antiquorum literis proditum est, nauigationes illas in oceano factas, quæ nostro tempore fieri cœperũt. Ptolemæus quidem & Strabo, ambo insignes & toto orbe celeberrimi Cosmographi, nesciierũt ultra Hispaniæ & Aphricæ occidentalia littora terrã aliam, præter Gades & Fortunatas insulas reperiri. Nec ulli alij mortaliũ post hos insignes uiros quicquam constitit de innumeris & maximis illis insulis, quæ medio itinere inter Aphricam occidentem uersus, & Indiam in oceano, nostro æuo sunt inuentæ. Sed nec apud ullum autorem inuenies mortales unquam ausos, ut sese committerent pelago illi uastissimo, quod ab occidente per meridiem in orientem ducit: imò putarunt Aphricæ terram usque adeo uersus meridionalem polum protensam, ut ob immensa frigora non liceret hac parte nauem circumducere in Orientem. Quippe qui in hac fuerunt sententia, ut existimarint terræ molem, præsertim in Aphrica, æque uersus meridiem ab undis denudatam & habitatam ut in plaga septentrionali. Nam diuiserunt eam in quinque zonas, ex quibus duæ circa polos describuntur, frigidissimæ quidem, quod maxime absint à uia solis, & propterea à paucis habitentur hominibus, hisq; syluestribus, præsertim ea quæ subest polo arctico. Nam sub polo antarctico compertum est nullam esse terram, saltem solidam. Aliæ duæ zonæ temperatissimę habentur, quæ scilicet sequuntur frigidas zonas, quia non nimio frigore rigescunt, nec nimio solis calore exuruntur, quum limites habeant circulos arcticos atque tropicos, quibus interiacent. Arcticum circulum quidam aiunt esse quem ursa maior priore describit pede. Alij uero intelligunt circulum quem polus zodiaci reuolutione primi mobilis describit. Et distat is circulus xxiij. gradibus & dimidio à polo. Tu si uolueris, poteris eum signare in mappam nostram. Nam habet locum ferè inter sexagesimum & septuagesimum parallelum. Sic enim licebit uidere quas regiones sibi uendicet zona illa temperata, quam complectuntur circulus arcticus & tropicus cancri. Porrò si circa polum antarcticum etiam inter parallelum sexagesimum & septuagesimum circulum antarcticũ pinxeris, qui unà cum tropico capricorni alteram continet temperatam zonam, uidebis in ea ferè nullam esse terram continentem, sed mare duntaxat &

insulas

insulas quasdam, nisi quod portio aliqua de Aphrica in eam extenditur. Cæterum quintam zonam aiunt esse inter utrunq; tropicum, & hæc ob solis continuos ardores uocatur zona torrida. Non est igitur, ut prisci putarunt, quod Aphrica in Australem frigidam & intemperatam zonam adeo excurrat, ut ob id orientalibus minime pateret per mare accessus in occidentem, aut contrà occiduis in orientem: quum hodie à Lusitania frequens sit nauigatio in Indiam & uiciniores orientis partes: non quidem per mare mediterraneũ, quum id ducatum nequeat præstare naui nisi usq; ad Ægyptum & Syriã, non autem in Arabiam aut Persiam, aut etiam Calechuti sed per oceanum orbis circuitur meridianus, prætereunturq; multa regna, prouinciæ, populi, terræ & insulæ, donec tandem perueniatur ad sinum barbaricum, & hinc ad sinum Arabicum atq; Indicum. Igitur aduerte tabulam terrenæ descriptionis, & ducam te ab Hispania in Calechut insigne emporium Indiæ, nõ quidem proximo itinere, quod est per mare mediterraneum, & deinde per Arabiam aut mare Rubrum, tandemq; per sinum Indicum, iuxta quem Calechut ponitur: sed per oceanum primo occidentalem, deinde meridionalẽ, & ultimo Indicum, quod iter hodie à Portugallis frequentatur, & ab Aloysio Cadamusto primi libri autore perquam diligenter describitur. Primum itaq; quum Hispani in Indiam traiecturi sunt, petunt Portum sanctum, Mederã, & septem Canarias insulas, quæ olim Fortunatæ dictæ sunt, Hispanis ferè omnes subiectæ: de quibus habes quarto, quinto, sexto & septimo capite nauigationis Aloysij. Hinc nauigatur ad Caput album, portum continentis Aphricæ, ubi est poli eleuatio xix. graduum. Lege de hoc caput nonũ Aloysij. Relicto Capite albo & insulis adiacentibus, uenitur ad regnum Senegæ, quod sic uocatur à fluuio Senega, qui prçterlabit̃ & irrigat ferè totã Æthiopiam, disterminatq; Azenagos à primo Æthiopum regno: de quo in xiiij. capite Cadamusti. Haud longe ab ora huius fluminis est Caput uiride, promontorium insigne, sub eleuatione poli xiij. graduũ, quod Ptolemæus uocat̃ promontorium Æthiopũ: de quo capite trigesimo quinto. Relinquitur etiã ad dextram in alto mari insula, quam Hispani appellarũt Boni uisus, quã nos eregione Senegæ fluuij signauimus. Relicto Capite uiridi ductore Austro peruenitur ad ostiũ fluuij Gambræ, à quo regnũ Gambræ denominationem habet, fluitq; per anfractus & ambages multos, ut alter Mæandrus. Hinc nauigantibus offertur caput Sagres, ac deinde transito regno Melli, peruenitur ad caput Bonæ spei, quod corrupte & Hispanice De bona sperantza quidam appellant: & tenet extremam Aphricæ uersus meridiem partem, quam Pomponius frontẽ Aphricæ appellat. Nã hinc nauis sensim redit uersus ęquatorẽ, ubi scilicet est regnũ Melindę, & Troglodytarũ regio: apud quos est aurifodina quam Zaphallam uocant, insula scilicet haud longe à sinu distans Arabico; ubi etiam est insula Achiloa seu Aquiloa, quam

tamen alij uocant Chiloam, & distat sexaginta leucis à Zaphalla, uicinior quidē Arabiæ quàm Zaphalla. Omitto multa alia capita littorum, insulas & prouincias, quæ nullibi non occurrunt in tam uasto pelago, & signo duntaxat celebriora loca. Traiecto uero sinu Indico, peruenitur ad Calechut, nobile illud Orientis emporium, quod toti fermè mundo mittit aromata, etiā si pauca illic crescant. Numerantur itaque à Portugallia ad Calechut mille & octingenti leucæ, respondentibus uni leucæ quatuor miliaribus Italicis: non quidem recto itinere, sed in Austrum deflexo. Alioquin si ex mari mediterraneo mox liceret intrare mare Rubrum, longe propior nauigatio esset per mare illud, quàm per oceanum, id quod oculorum iudicio facile deprehendere poteris, si utrunque iter in mappa aduerteris. Veneti quidem quum soli ante triginta annos Europæ præsertim occidentali aromata suppeditarent, priusquam illa nauigatio à Lusitanis esset adinuenta, à sinu Adriatico per mare mediterraneum Alexandriam adierūt, quæ iuxta Nili ostia situm habet, & hinc aliquo spatio terræ emenso, per mare Rubrum ad Calechut peruenerunt, itinere quidem breuiori, & quo commodius haberi nequit. Hęc uolui simpliciori lectori paulo uerbosius indicare, non ignorans Geographicarum, sicut & aliarum mathematicarum rerum inexperto nihil satis dici posse. De alijs ciuitatibus, prouincijs, & insulis, quæ ultra & citra Calechut ab Aloysio & Vartomanno sitæ describuntur, non est quod hic multa scribam, quum ipsi satis exprimant, quot leucis, aut quanto spacio ad illam uel illam dissitæ sint plagam. Nos tamen situm Ormi insignis insulæ indicauimus, nempe sub sinu Persico iuxta tropicum cancri. Gulphal insula ponitur in sinu ipso Persico, id quod apud Cadamustum legis capite septuagesimo primo.

NAVIGATIO CHRISTOPHORI COLVMBI, ET Alberici Vesputij ad nouas insulas.

Celebratur Alexander magnus toto orbe terrarū, quod primus ferè penetrarit Orientem, non nauigio, sed pedestri & tutiori itinere in illum deductus. Verū parua erit laus illius, si comparetur uiris illis qui nostro æuo maria etiam incomperta sulcare tentarunt, & Occidentem sua explotatione aperuerunt, innumeras insulas hominibus & opibus plenas in uastissimo mari adinuenientes: de quibus hactenus nulli mortalium quicquam constitit à duobus milibus annorū & supra, nisi fortassis Indis orientalioribus & uicinioribus habitationes illæ hominum compertæ fuerint. Nemo inter doctos nō putabat totam aquarum uim à principio creationis in illud pelagus reiectā, & aquam ipsam illic in magnam coaceruatā molem, ut possibile non fuerit ibi aridā quoquo modo apparere: sed falsi sunt omnes qui in hac fuere sententia, quū nullibi non in mari emineāt insulæ, siue ad occidentem ieris siue ad orientem, siue meridiem lustres siue septentrionē. Insulas occidentales

nempe

nempe Hiſpanam, Ioannam, Spagnollam, Cubam, Iſabellam, Antiglias, Canibalorum terram, Americam, & reliquas incognitas terras primi mortalium adinuenerūt Chriſtophorus Columbus & Albericus Veſputius, labores innumeros exantlantes, dum hinc inde per uaſtiſſimum & ſæuiſſimum æquor uagantes, & innumera pericula ſubeuntes, nouas contendunt quærere terras, etiam longiſſime à patrio ſolo abducti, quippe qui adeo in meridiem digreſſi ſunt, ut polus antarcticus illis triginta tribus ſuſtolleretur gradibus, ſub qua eleuatione etiam inſulam inuenerunt Mekham appellatam. Reliquas uero pro maiori parte inter utrunque repererunt tropicum, tametſi nō paucos etiam citra tropicum cancri deprehēderint. Porrò qui mores, & quis uiuendi modus ſit illarum terrarum incolis, non eſt quod hic referam, lege nauigationem Columbi, quam inuenies pagina nonageſima prima, & item nauigationem Veſputij, pagina cxxij. & quatuor eiuſdē nauigationes, pagina clv. & edoceberis hæc omnia. Poteris etiam aduertere ſi orbis deſcriptionē adhibueris, qua linea, & quo itinere nauigationes ſuas ab Hiſpania in nouas inſulas inſtituerint, quæq; mirabilia experti ſint.

CVRSVS PEREGRINATIONIS LVDOVICI VARTOMANNI patritij Romani ad partes Indiæ.

ITer quod Vartomannus ad regiones Orientales fecit, fuit tale. Ab Italia per mare mediterraneum ad Ægyptum primo demigrauit, & hinc per littus maris uerſus ſeptentrionem conſcendens, ad Beryntum, Tripolim & Antiochiam, quæ fere omnes ſunt maritimæ, peruenit: & ab Antiochia paululum uerſus Orientem digrediens, Damaſcum adijt. Hinc itinere quadraginta dierum & noctium ad Mecham cōceſſit, quæ urbs in Arabia deſerta quadraginta mille paſſibus, hoc eſt, magna dieta à littore maris Rubri, præſertim ab oppido Zida, quod portus eſt maris elegans, ſita eſt. Pertranſijt tamen medio itinere urbem Medinam, in qua gens cæca Saracenorum ueneratur corpus Mahumetis ſui. A portu Zida per mare rubrum uenit ad Aden Arabiæ felicis urbem pulcherrimam & famigeratum emporium: luſtratisq; multis Arabiæ urbibus, commiſſus pelago, ut ad Perſiam nauigaret, tempeſtate iactatus eſt in Æthiopiam, & illinc abſcedens in Perſidem uelificauit, ubi multis conſpectis urbibus, ad Ormum ciuitatem & inſulam inſignem ſe tranſtulit. Ab hac rurſus ſoluens, ad Cambaiam Indiæ urbē haud procul ab Indo fluuio poſitam conceſſit. Et digrediens ad alias uiciniores urbes, nempe Ceul, Canonor, Decham, & alias quaſdam: tandem ad Calechut peruenit. Et ab hac in ulteriorē profectus Indiam, uiſis uarijs urbibus, atq; multis inſulis, præſertim quæ ſpecies mittunt aromaticas, poſtliminio redit ad Calechut: & hinc cum Luſitanis in Europam reuerſus, ad Hiſpaniā peruenit, & tandem ad Italiam patriam ſuam. Marci Pauli Veneti iter hic non duxi explicandum, quum ferè nullam ſignarit prouinciam, quam pertranſierint

transierit, præter Armeniam, & quasdam circumiacentes regiones, ad quam traiecto Bosphoro & Euxino mari peruenit. Ab Armenia uero quas regiones permeauerit, donec ad extremos Scythas, qui hodie sunt Tartaria magna, peruenit, non scribit: rediens tamen ab oriente ad occiduas partes, signauit plures. Id unum ex sententia agit, ut nobis diligēter describat Orientem, tam terram continentem quàm insulas meridionales & orientales, potissimū quicquid locorum est sub ditione magni Cham. Presbyteri quoq; Ioannis facit mentionē, quippe cuius regnū côterminum ait imperio magni Cham, quū tamen cæteri ferè omnes regem illum in Aethiopia Aphricæ haud longe à Troglodytis dominari asseuerent. Sic enim habes apud Aloysium cap. sexagesimo, nempe presbyterum Ioannē in Aphrica circa regnum Melindæ confinē esse Sultano. Idem sentit Ludouicus Vartomannus lib. secundo, capite decimo quinto. Nodum hunc soluendum tibi lector relinquo.

NAVIGATIO AD TERRAS IGNOTAS ALOYSII CADAMVSTI, ARCHangelo Madrignano interprete.

CAPVT PRIMVM.

VVM ego Aloyſius Cadamuſtus è Venetis patritijs primo animũ induxerim ſulcandi eius Oceani, qui à freto Gaditano per inſulas Fortunatas, & Æthiopas inferiores uerſus Auſtrum tendit: quumq; ibi pleraque ſcitu cognituq; non indigna deprehenderim, ut fiat teſtatum poſteris, animo mihi hæſiſſe, hactenus incomperta quærere, & adire inacceſſa, prout rebus memoria ſuppetet, excipiã & proſequar calamo, donec earum memorabilium rerum quæ uidi, & locorum quæ coram adiui, ueram ptorſus efficiam hiſtoriam: quæ omnia ſi noſtris conferantur, alterũ profecto orbem efficient. Et ſi ea forte minus ordinate abs me deſcribentur in rerũ tantarum uarietate, non ſum tamen defuturus, quin hiſtoriam ueram denarrem, & ubi ferè incredibilia & prodigioſa occurrẽt, licet uera, temperabo tamen de induſtria, & ſciens citius nõnulla ſum prætermiſſurus, quàm uel minima citra ueritatem relaturus. Primus igitur qui memoratum Oceanum & Æthiopiam ſupradictã adire eſt aggreſſus, poſt protoparentẽ noſtrũ Adã (unius Plinij hiſtoriã excipio) is fuit noſtro æuo illuſtriſſimus D. infans Don Huric natus Luſitaniæ rege illuſtriſſimo Don Ioãne: qui quidem princeps infans, licet ſui nominis præclara, & propè innumerabilia percenſeri poſſent, prudẽs præteribo omnia in præſens: id unum haud prætermiſerim, quod Chriſti ſeruatoris noſtri almæ fidei eximie ſtuduit, & nihil magis in uotis geſſit, quã nomen Chriſtianum à barbaris & dei hoſtibus aſſerere, matrimonij expers fuit, adoleſcentiam ſuam caſtitate mita honeſtauit, domi & militiæ ſtrenuus, Mauros ſæpenumero fudit, & bello clarus euaſit. Quum itaq; eius genitor diſſolutionem corporis ſibi imminere conſpiceret, annorũ iam plenus, prius naturæ non conceſſit, quàm ſaluberrimis præceptis filium monuerit, ut uidelicet ſacratiſſimam Chriſti fidẽ animo inconcuſſo illibatoq; coleret, nec deeſſet ſuis uotis, quibus inſtituerat Chriſti hoſtes debellare, & ſancto nomini reddere ſubiectos. Adiecit etiam ad hæc, ut Luſitaniæ gentis, & in primis patritię Cordatæ meminiſſet: & ut paucis abſoluã, ſępe dictus illuſtriſſ. Don Huric patris monitis libens audiuit: fato iam functo parente, fratre tamen patrocinante, qui regno ætatis conceſſu ſucceſſit. Huic nomen fuit Don Daruth, cuius auſpicijs Mauros male accepit, qui id regnum occupant, quod

Don Huric

Don Daruth

Fesse dicitur: quod quidem regnũ incipit ab Ampelusia promontorio Mauritaniæ, nõ longe à Gadibus, & mari Atlantico alluitur, & uergit ad Austrũ. Singulis igitur annis ex instituto Mauros lacessens, celoces suas mittebat, quo ad id promontorium deuentum est, quod Caput de non appellatur ab incolis, argumento, quod qui ultra dictũ promontoriũ iuere, nõ sunt regressi, & ibi prisci nautæ terminũ semper constituerant suæ nauigationis. Hucusq; itaque celoces principis deuenere, nec ausæ sunt ueterẽ terminum excedere. Quæ ubi principi sunt renunciata, animum accendunt magis peragrandi orbis. Instituit propterea rursus cœptam prouinciam persequi, & promontoriũ Capitis de non aliquando transcendere dijs fauentibus: quoniã celoces Lusitanæ omnibus Oceani Liburnicis eximie præstant. Et quũ iam ad id opus nauandum præsto essent nonnullæ Celoces, censuit non difficulter posse nauigare uastum Oceanum, cupiens admodum loca hactenus inaccessa adire, & nouos populorũ Africæ ritus uidere: quibus omnibus exploratis, in promptu haberet Mauros ꝓ arbitrio profligare, & suæ ditioni addere. Iussit itaq; celoces ternas expediri, cum armamentis, cum etiã commeatibus ferè omne genus, quibus uiros strenuos præfecit. Qui dicto principis audiẽtes profecti sunt, & dictum promontorium Capitis de non, littus haud deserentes, per centum ferè miliaria præteriere, & quum nihil præter incultam tellurem, ac omni habitatore uiduam comperissent, domum regrediuntur. Quum igitur princeps de nouis populorum Africæ moribus ac locorum sitibus, ex his nauigationibus nihil adhuc comperti haberet, rursus classem communit omni genere annonæ, & rebus omnibus, quibus hostes propulsare quirent, & suos diutius alere, data lege ut tamdiu nauigarent, donec superiores suorum nauigationes per centũ & quinquaginta miliaria excederent, & ultra (si eis uisum foret) progrederentur, quos pro labore tanto innumeris promissis onerat. Qui principi obsequẽtes, uela dedere, & quum nihil nacti fuissent nisi uastũ & sterile solum, rediere. Quibus non obstantibus, princeps indies fit auidior nouarum rerum, animusq; accendebatur magis, ut assolet, in rebus uetitis: quare iam tertio mittit, qui terram huiusmodi explorent. Et ut breue faciam, tantisper annis singulis nouos expediuit nautas, donec ab Arabibus cultam terram inuenit, qui in desertis uitam trahebant: & paulo ultra progressi, nouos populos inueniunt, qui Azanegi appellantur, uiri coloris subcinericij, de quibus in sequentibus latius dicturi sumus. Et postremo iam ipsis adnauigantibus, tellus Æthiopum inferioris Africæ, quæ Oceano adiacet Australi, apparuit, rursusq; indies nouos populos, cum idiomate, tum etiã ritu & moribus differentes nanciscuntur, ut lectori diffusius deinceps liquebit.

Caput de non

Azanegi

Caput

CAPVT SECVNDVM.

Vum igitur ego Aloysius forem Venetijs, quæ urbs mihi solum est patrium, anno à partu uirginis M. D. IIII. annum agens alterum & uigesimum: & quum iam ferè nostri maris, quod mediterraneum appellant, littora omnia lustrauissem, decreui in Celtogalliam iterum contendere, quò aliâs iueram commercij gratia: ea enim est regio Galliæ, quæ ab Oriente terminum habet Rhenum fluuium, à Septentrione Oceanum Britannicum, in quem exonerat Rhenus prædictus, & ibi nobile emporium uisitur, Brugim appellant, nullis emporijs Septentrionalis regionis postferendum, & eò lucri causa contēdebam. Quū ergo illò proficisci decreuissem, accinxi me itineri, nō quidē multis onustus pecunijs: nam paucissimi census erāt, & Liburnicas, quæ eò tendebant, conscēdi duce Marco Zenone equite splendidissimo, prius Christi nomine inuocato: Venetijs soluimus anno Christi memorato, Augusti octaua luce, & prosperis auspicijs uetus institutum inter nauigandum obseruātes, iter agentes per certa hospitia, hoc est, ad consueta loca applicuimus semper, donec in Hispaniam deuentum est. Et quū ui ingentis tempestatis ducti applicuissemus ad id promontorium, quod Sacrū Ptolemæus appellat, in Oceanū uaste prominens, nunc Caput sancti Vincentij: forte fortuna nō longe ab hoc portu princeps infans per id tēpus in oppido, cui nomen est Reposera, agebat animi causa. Is ut accepit nos aduētauisse, ad classem nostram internuncium mittit uirū, à suis secretis egregium, Antonium Conzallem nuncupabant, comite patricio Veneto, qui illic consulem Venetæ gentis agebat, ut diplomata Venetorum principum sigillo insignita declarabant, quiq; sub principe infante stipendia merebat. Adiuere itaq; nos ex præscripto principis, saccarum ferētes promercale, sumptū ex insula Mederæ, quæ Oceano Atlantico innatat, è regione Mauritaniæ: tulere etiam cōmercij gratia sanguinem draconis, & alia pleraq; sumpta ab insulis principis prædicti. Dum igitur de saccaro, & alijs mercimonijs sermo fit inter nos, ut assolet merces commutantibus, percunctamur Lusitanos, unde hæc tam præclara euerint, & regiones locáque sciscitamur: plura referunt, principem suum subegisse gentes innumeras, Christiano nomini hactenus incompertas, unde & saccarum & draconis sanguis, & alia quamplura naturæ cōducentia exportantur: addidere etiam ad hæc, parua esse quæ retulissent, si cōferantur cum alijs rebus, quas præclare dictus princeps egerat: aperiuntq; nobis hunc principem egregiū inaccessa maria sulcauisse per internuncios nautas, nouasq; regiones peragratas, domitas prodigiosas gentes, res miratu dignas repertas: unde innumera lucra comparantur, adeo ut ex nummo denos efficias, nullumq; fœnus esse, quod lucrum superet huiuscemodi. Hæc illi sedulo denarrabant, mirantibus nobis &

Celtogallia

Brugis

Sacrū promont.

obstupescentibus præ rerum euentu cõspicuo. Ea igitur me inter cæteros accendunt lucri auidissimum: statui propterea hunc principem coràm adire, ut si forte & nobis sulcandi dicta æquora potestatem faceret: quoniam suum est eius freti uectigal, custodit propterea ipse Gaditanum fretum non incuriose. Responsum habui ab eis, qui classem nostrã, ut præfeci, adiuerant, me non difficulter impetraturum à principe, ut meo desiderio fiat satis: uerum scirem duorum optionem principem datutũ, utrum uellem, sumerem. Conditio hæc est: qui celoces sua impensa expedit, suoq; periculo agit omnia, is earum mercium quas ferret, principi quartam det partem, ex uetere instituto: aut princeps suo impendio classem expediat, quo ad armamenta & illa omnia quæ tueri possunt naues ab incursu hostium, reliqua ageret qui merces ducit, & quum rediisset, principi dimidium daret omnium: & ubi nihil mercis ex nauigatione allatum fuisset, omnem impensam & operam luderet mercator: licet haud dubie constet, eos qui illò contendent, consequututos lucrum non mediocre: adiecit etiam principem, si qui è Venetis regiones prædictas inuisere uoluerint, id facillime concessurum, imò fauturum plurimum: quandoquidem sibi persuadebat, aromata omne genus, & alia pleraq; mihi nautas reperturos, quæ in primis Veneti super omnem gentem callent ad amussim. Propterea principẽ prædictum adiui, qui me etiam ultra quàm par erat, honorifice excepit, & ea omnia quæ ex relatu suorum acceperam, præsens comprobauit: hoc etiam plus addidit, modo cœptam prouinciam non desererem, se ingentissimis fauoribus & gratiis prosequuturum hoc celebre uotum. Quibus auditis, apud me hæc omnia pensitatius reuoluebam, uegetam ætatem, habilitatem corporis, uires & ingenium, quæ omnem laborem subire poterant: & peragrandi orbis percupidus, accendebar magis, quum præsertim nullus è contertaneis meis hæc aggressus esset, non diffidens ex his magnis laboribus me aliquando, & honorem & emolumentum reportaturum. Decreui prorsus uotum meum absoluere, percunctaturus primo negociatores Lusitanos, quas merces magni facerent Nigritæ Æthiopes & Australissimæ gentes. Redii demũ reuisum eos, qui Liburnicas in littore habebant, & ea quæ in Celticam Galliam uehere instituerám, uni affini meo commendo, & mercatus Liburnicas, quæ nauigando itineri facerent satis, ad continentem applicui. At naues Venetæ in Galliam uela fecere.

Quando

Quando abierint Liburnicæ, & quibus uentis uela fecerint.

CAPVT III.

QVum igitur eò loci me adhuc continerem, quem Caput sancti Vincentij appellant, aliter promontoriū Sacrum, ut præfati sumus. Id gratum principi admodum fuit, excipiebat me propterea solito magis honorificentius, & elapsis quampluribus diebus, iubet celocem armari, quæ uehere dolia nonaginta queat: cui præfectus erat Vincentius Lagus incola oppidi cuiusdam à dicto promontorio distantis miliaria sedecim. Celocem uero muniunt omni commeatuum genere, & earum rerum præsertim, quæ nautis uictum diuturniorem suppeditarent. Deorum itaque implorato auxilio, à promontorio soluimus die uigesimo & altero Martij, anni M. D. V. flante uento Apeliote & Borea: & primo uela dedimus uersus insulam Mederæ iter agentes, eundo ad quartam Lebegij Occidentem uersus itinere recto: die uigesimoquinto Martij applicuimus Mederæ per Portum sanctum circiter meridiem. Distat dicta insula à Sacro promontorio ferè miliarijs sexcentis.

Descriptio Portus sancti & rerum in eo memorabilium.

CAPVT IIII.

HÆc insula sancti portus parua admodū est, utpote quæ uiginti quinq; miliarium circuitu patet, circa septimum & uigesimum annum à nauibus prædicti principis reperta. Hanc Lusitani iussu sui principis incolunt, aliâs à nostris nunquam cognitam. Huic moderatur Bartholemæus Palastrus dicti principis alumnus. Fert hæc insula innumeras fruges, triticum, siliginē, & alia id genus, boues, iuuencos, apros, & in primis cuniculis scatet, & ibi sanguis draconis, qui lachryma est arboris: nam stato anni tempore arbores ferro sauciant, quæ ubi sunt incisæ, anno sequente gummam emittūt per incisiones. Gumma uero ahenis decocta & defecata, sanguis efficitur, quem appellant draconis. Eius arbor producit fructum cerasi instar mense Martij gustu eximium, coloris Veneti. Insulam circumuectis constat piscium ubertatem maximam esse, in primis dentalium, & ostrearum. Portu caret, stationem uero habet perquàm commodam ab omni uentorum afflatu tutam, excipio Subsolanum & Vulturnum, quibus haud tuto nautæ se freto committerēt, hæc Portus sanctus appellatur: mel gignit suauissimum, adeo ut nullibi sit præstantius: ceram quoq; producit abunde: nam ibi apum confertissima cernuntur examina innumeraq;. *Sanguis draconis.*

MONCHRICVS PORTVS INSVLAE Mederæ.

CAPVT QVINTVM.

ILlinc die uigeſimo ſeptimo ſoluimus, uidelicet ab inſula Sancti portus, & eadem die portum Monchricum applicuimus: is eſt inſulæ Mederæ portus, qui abeſt à portu Sancto miliarijs quadraginta, & ni nubes cœlũ inumbrauerint, altera alteram uidet.

DE INSVLA MEDERA, EIVSQVE præfectis.

CAPVT SEXTVM.

MEdera inſula auſpicijs & opera infantis principis colitur, frequens eſt habitatore. Hæc igitur à Luſitanis incolitur ab annis quatuor & uiginti, aliàs incognita: huic præfecit princeps uiros duos egregios equites: primo nomen eſt Triſtanſeræ, & hic mediæ inſulæ moderatur: alteri Ioanni Gonzalæ, qui inſulæ quod ſupereſt moderandum ſuſcepit. Et huic inſulæ nomen inditum eſt à copia lignorum, id enim indigenarum lingua medera ſignificat, argumento quod quicquid inibi erat ſoli, totum id ſyluis opacum condenſiſſimis conſpiciebatur, Operæprecium igitur fuit his: qui primo coluere inſulam, ut igni multo compurgarent: qui adeo graſſatus eſt aliquando, ut etiam uiros corripuiſſet, ni prope aquis humerotenus immerſi, ſibi con ſuluiſſent. Nam dictus Ioannes Gonzales, ut ignem euaderet cum coniuge & natis, famem bidui iugiter in aquis tolerantiſſime ſuſtinuit. Igne igitur expurgata inſula, ſemini præparatur idonea. Hæc quatuor è partibus colitur, una appellatur Monchricus, altera Sanctæ crucis: tertia Fonzala, ultima Iouis camera. Er licet quamplurimas alias habitationes habeat, hæ ſunt tamen potiſſimæ. Si uiri percenſendi forent, hi proculdubio octingenti eſſent, è quibus ſeligi poſſent equites centum. Inſula circuitu patet quadraginta miliarium, portum non haber, uerum peropportunas ſtationes: feracis eſt ſoli, licet ſaltuoſa, inſtar Siciliæ, ſcatet tamen frugibus ferè innumeris, legit quotannis tritici ſcaria 30000 Venetorum. Deſijt tamen eſſe feraciſſima, licet fertilis adhuc plura producat, nam frequentiore ſemine attrita eſt: quoniam indies aratur, atteritur magis. Regio eſt irrigua fontibus, & amnibus conſpicua, octo uiſuntur ibi, qui inſulam interfluunt: & ibi aquaticæ ſerræ, quibus in aſſamenta ſecantur ligna, & alia id genus efficiunt, ut ſunt menſæ tripodes, quibus ferè Luſitania omnis condecoratur eximie, necnon circumadiacentes regiones exornantur. Aſſamenta ibi multijuga uiſuntur, aliàs dedolantur in menſas ex cedro miti odoris, nec abſimiles cupreſſo. Ex alijs fiunt abaci,

Medera unde dicta

tripodes,

tripodes, cophini, scrinia, & ferè omne genus receptacula, & in primis ex nasso fiunt pulcherrimæ, quæ quasi purpurei sunt coloris. Quoniam uero hæc insula frequentioribus irrigatur fluminibus, memoratus princeps saccareum harundinetum ibi plantari iussit, ex quo saccari quamplurimum legit: inde ueniunt scitissima saccara toto orbe præcipua, primæ decoctionis, necnon mixta, & quantum ex aliorum relatu colligere quiui, indies meliora saccara sperant: quoniam ea insula temperie cœli meliore saccarum suapte natura gignit: nam ea qualitas est plagæ illius, quæ Cypri, & Siciliæ: nunquam algent, & ibi bellaria, & tragemata ex saccaro omnium generum, mellisque plurimum. Ceræ quidem satis, sed non tantum: uineas habet non despicabiles, in quibus taleas & malleolos maluatici plantare iussit princeps infans, afferuntur ex Creta insula, quam hodie appellant Candiam: uberes sunt uineæ, cœlo ad id inclinante: uites plus uuæ quàm foliorum ferunt, racemi proceriores, ut mensuram quatuor palmarum excedant, res uisu conspicua miraque uoluptate afficit intuentes: & ibi uuæ quibus color est niger, in arcuatis pẽsiles. Inde etiam exportantur ex nasso arcus celebres, qui feruntur in Occidentem, & fiunt ligna apta arcubus conficiendis. Et ibi paui quàm plurimi syluestres, colore ad albedinem inclinato. Perdices neque id genus alia ibi uidebis, præter coturnices, & apros innumeros in montibus. Memini etiam ab indigenis accepisse, ibi quum primo culta est insula, copiam maximam columborum fuisse: quibus capiendis non alia arte usi sunt aucupes, quàm alligato perticæ uncino ex arboribus, quibus illic insident, traherentur ad se non pauentibus auibus, sed mirantibus ueluti ad rem non uisam hactenus: quoniam nullo habitatore humano culta fuerat insula, à solis auibus & feris habitata. Fidem huic rei maiorem adstruit altera insula nostris temporibus reperta, natura nõ absimilis, præsertim in auium aucupio: ea utraque humani ritus expers fuerat: animalia ibi quamplurima usui humano apta: uiri illic etiam census non mediocris, complusculi dites ac locupletes: omnis insula adeo culta est, ut uiridarium & hortum repræsentet amœnissimum, quicquid ibi legitur ueluti aurũ est. Et ibi celeberrima diui Francisci cœnobia uitæ obseruantioris sanctiorisque. Accepi etiam ab incolis fide haud indignis, uuas etiam maturescere circiter sanctam hebdomadam.

Saccarum

Vuæ uernæ

Canariæ insulæ numero decem.

CAPVT VII.

Adicta insula Mederæ Austro flante soluimus, quo duce iter confecimus, donec insulas Canarias applicuimus, quæ absunt à Medera ferè miliarijs cccxx. Hæ sunt decem numero, septem cultæ, tres desertæ: quæ coluntur hæ sunt, priuis priua nomina. Primæ nomen est, Fractælanceæ: secundæ, Magnæfortis: tertiæ Grancamariæ, quartę Teneriffę, quintæ Gieneræ, sextæ Palmæ, septimæ Ferro. Nec id est prætereundũ, quod ex memoratis septem insulis, quatuor Christianum nomen colunt, uidelicet Fractalancea, Magnafors, Gienera & Ferrum. Tres uero quæ supersunt è septem, idolis seruiunt. Christianis insulis præest eques nobilissimus, qui Ferrara nuncupatur, oriundus ex urbe Sibilia, ditionis Hispaniarũ regis. Qui colunt has insulas, uiuũt pane ordeaceo, carnibus, & lacte plurimo, & in primis caprino, quibus abundant. Hæ uini & tritici impatientes sunt, nisi aliunde importetur eis, prorsus carent: fructus ferè nulli, reliqua uero optima: scatet onagris, id est, syluestribus asinis, præsertim ea quæ dicitur Ferrum. Distant inuicem hæ insulæ miliarijs quadraginta: atq; ita alia respicit aliam, ut de industria continenterq; subordinatæ uideantur, & Orientẽ prima, ultima uero Occidentẽ respicit.

Quarum sint rerum feraces Canariæ.

CAPVT VIII.

Ex his insulis aduehitur herba, quæ Oricola dicitur, cuius colore uestes inficiuntur, quæ quidem herba Gades in sinu Sibiliæ comportatur, & illinc in Orientem, & demum in Occidentem itur: exportatur etiam inde corij hircini copia ingentissima, quod cæteris præstat: seui plurimum, casei uero multum: & incolæ harum quatuor insularum nomini Christiano parent, & Canarij dicuntur. Idiomate differunt, adeo ut alter alterum haud intelligat. mœnia non habent, sed uicos ũndequaque patentes, uerum in eminentissimis montibus specus excauant, ubi degunt tuti ab omni impetu hostili. Sunt hi montes suapte natura ferè inaccessi, ideo inexpugnabiles, perinde ut nulla uis eò penetret, nisi una fames aditum præberet: & ambitus minoris harum insularum non minus patet miliarijs nonaginta. Tres uero quæ idola colunt uastiores sunt, & frequẽtiore habitatore, præsertim Canaria magna, quæ hominibus circiter octo milibus exornatur. Teneriffa autem trium maior est, hominũ quindecim milia, si utrũq; sexũ spectes, emitteret. Palma uero rarissimo est habitatore, uisu tamen cõspicua, & delectabilis admodum. Id etiã apprime est dignũ scitu, quod nulla alia de causa hæc regio est propè inexpugnabilis, nisi ob situs locorũ propè inaccessos, & strenuã gentẽ: sitq; ꝓpterea ut subdita sit nemini, licet pluribus sit lacessita prælijs. Nec silendũ puto de insula Teneriffæ, quę & eximie colit, & inter orbis insulas est eminentior.

Nam

Nam cœlo sereno eminus cõspicitur,adeo ut qui absunt ab ea ad leucas Hispanas sexaginta uel septuaginta, non difficulter eam intueantur: & si leucarum ratione colligas,miliaria ducenta quinguaginta excedunt. Quod cernatur à longe,id efficit acuminatus lapis adamantinus, instar pyramidis in medio. Qui metiti sunt lapidem,aiunt altitudine leucarum quindecim mensuram excedere ab imo ad summum uerticem. Is lapis iugiter flagrat instar Ætnæ montis, id affirmant nostri Christiani, qui capti aliquando hæc animaduertere. Hi præfectos habent nouem,quos duces appellant:nec iure hæreditario succedunt, sed ius est in armis: inuicem digladiantur, & sæuiunt ut beluæ:armis carent,quia ferrum nõ habent, uerum lapidibus & scipionibus res geritur inter eos:nam lignis acuminata cornua adfigunt,ut uicem ferri gerant:nudi ferè omnes incedunt,tamen nonnulli auerse & aduerse pellibus caprinis teguntur: carnem inungunt seuo hircino condito herbarum quarundam succo, ut cutis effecta densior algorem toleret facilius: licet ibi uix algeant, quoniam ad Austrum sunt positi: domos non habent,neque mapalia,nec quidem uiles casas, uerum specus & cauernas montium incolunt: ordeo,carnibus, & caprino lacte pascuntur, abundant nonnullis fructibus, & in primis ficis,metunt fruges mense Martij & Aprilis:fidem habent nullam, nec deum norunt, sed alij alia idola colunt, solem nonnulli, & alij lunam,& planetas,superstitiose admodum idolis seruiunt: mulieribus quidem in promiscuum non utuntur,sed pro arbitrio ducunt innumeras:uirgines coniuges prius non accipiunt,quàm à principe deflorentur, & id apud eos ingens decus & honos ducitur. Verum si quis forte argutulus diceret,unde hæc nosti? Id pro responso nobis erit, Incolas uidelicet conterminarum insularum quæ Christo parent,ex instituto uitæ consueuisse hos infideles crebris incursionibus lacessere, noctu præsertim: & ubi aliquando in congressu succumbunt infideles, captiui ducuntur sexus utriusque, qui sic capti in Hispaniam mittuntur, hæc nos docuere. Vsu euenit aliquando, ut è nostris corripiantur aliqui,quos Canarij ad contumelias seruant, & ut publico sint ludibrio, lanij officio fungi eos cogunt, eisque exenterandis bobus & suibus addictis, quod apud eos ignominiæ specimen & dedecoris ducitur magnum: tantisper captiuitatem tolerant, donec permutatione aliqua redimantur. Seruant etiam alium morem Canarij in augurandis principibus. Nam quum sceptra suscipiunt, complusculi sese offerunt certatim in memoriam & honorem noui principis morituros, & sponte quispiam uitam deuouet: congregantur propterea in ualle deuexa,& ibi peractis nõnullis cerimonijs, ac prolatis uerbis quibusdam,ille qui sua morte festũ principis est exornaturus,se dat è rupe præcipitẽ, perinde ut ferè in frusta concisus exanimetur. Pro qua re quoniam fit in gratiã principis, debet princeps superstitibus agnatis defuncti,

Leucæ Hispanæ

Adamas mira altitudinis

defuncti, prosequunturque eos beneficijs, ac fauoribus innumeris. Hũc morẽ licet ipsimet improbẽt, seruant tamen, & pro comperto habemus uerũ esse quod retulimus: saliunt mirum in modum agiles supra quàm referre queam, instar funambuli & petauristæ corpora librant, & ut hinuli de saxo in saxũ migrãt, licet multum distẽt, & id nudis pedibus: lapidem iaciũt ultra aliorũ iactum, & quicquid pro scopo ac signo dederint, nusquam aberrant: uim maximam ac prope incredibilem lacertis inferũt, adeo ut uno uel altero ictu umbonem infringant. Memini dum illic agerem uidere è Christianis Canarijs quendã hoc ludicri genus agentem: conditionem proponebat, propositamque sanciebat pignore, uiris tribus mala Assyria duodena dabat, ut omnes ea iacerent in eum, nec propius accederent quàm ad octo uel decem passus, aberraturos omnes adseuerabat: nec ipse eorũ poma medica tangere uolebat, nisi manu repercutiendo, alioquin inanes illorum iactus futuros prædicabat. Ille uero duodecim sumebat, & in uiros prædictos uibrabat, nullo aberrãte. Abnuêre conditionem omnes, quandoquidem probe nouerant quantũ præstaret corporis dexteritate, nec eos latebat ipsum etiam plura facturum quàm iactauisset. Hæc summa est igitur, ipsos Canarios mobilitate ac agili natura ferè omnes anteire mortales. Hi etiam eximium cultum censent, herbarum succo tingere corpora colore multiplici, modo Puniceo, Prasino modo, nonnunquam Veneto, aliquando cœruleo, & nihil cultius ornatiusue ducunt colorum uarietate, & hæc pictura est eius ornatus apud eos, cuius ornatiores uestes apud nos sunt. Ex his insulis igitur Canarijs, duas ego Aloysius præsens inuisi Gomorram uidelicet & Ferrum. Palmæ quidem applicui, uerum nusquã classem deserui, ut cœptum iter consummarem.

Descriptio Capitis Albi cum insulis proximioribus,

CAPVT IX.

SOluimus ab hac insula flante Austro Æthiopiam uersus, & breui peruenimus ad id loci, cui Capiti Albo nomen est, abestque à Canaria miliarijs ferè septingentis septuaginta: & illud præsertim est sciendũ, quod qui à Canaria insula ad Caput Album proficiscuntur, hi littora Africæ nonnihil deserunt: quoniã qui Austro ducunt, ad læuam Africã relinquunt, quantoque magis quis ducit naues in altũ, tanto minus continentis uidet, quia Canariæ insulæ plurimũ absunt ab littore Africæ Occidentẽ uersus. Igitur nautæ tamdiu absunt à littore dum nauigãt, quoad ultra medietatẽ itineris peregerint, quo insula Canaria à Capite Albo abest: & demũ obliquant ad læuã tantisper, donec Caput Albũ speculentur à lõge, ne prius appellant terrã, quàm eminus explorauerint: quoniam ultra dictũ caput nihil nisi uastũ mare conspicitur, quoad peruenias ad id littus, ubi cum dicto Capite fit sinus, qui dicitur Forma Dargin, cui ab insula quadam sinus eiusdẽ dicta Dargin, nomen inditũ est: quod

Forma Dargin

quod quidem nomen habet originẽ à parua insula in eodem sinu sita. Intra sinum per miliaria quinquaginta, & ibi etiam tres insulæ, quibus indita sunt hæc nomina à Lusitanis: primam Albam appellarunt, quia arenis strata est: alteram Garzararum insulam, argumento, quod Lusitani qui primo coluerunt eam, magnam marinarum auium copiam ibi nacti sunt, adeo ut inde duas naues onustas omni genere auium in Hispaniam duxerint. Tertia insula Cori dicta est: & hæ tres insulæ paruæ sunt admodum, arenosæq́ ac desertæ. In illa quę dicitur Dargin, aqua potu dulcis inuenitur, in aliis uero non nisi marina. Et signãter animaduertendũ est, quod hi qui à freto Gaditano soluunt, & uersus hanc Æthiopiam, quæ Austrum respicit, tendũt, nihil culti reperiunt, etiam à Barbaris, donec ad id loci uenias, qui Caput de Chantin dicitur, & ab eo uersus Caput Album semper à latere, & tunc tellus arenosa, quæ est deserta, & Septentrionalem partẽ respicit, præsertim eam, quæ montibus adiacet, quæ est nostra Barbaria citra Tunetum, & loca illa omnia à latere: quos quidem montes Barbari appellant Sarra, & uersus Austrum contermina est Nigritis Æthiopiæ inferioris: uasta est hæc regio, adeo ut si ex transuerso metiaris itinere dierũ sexaginta uel celeris ueredarij, haud consequaris magnitudinẽ: nõ seruat tamen uastitatẽ hanc undequaq;, & Oceano alluit ab altera parte: quæ tota est alba & arida, ac plena arenis, depressa est, nec inæqualis, & usq; ad dictũ Caput Album, mirãm præ se fert æqualitatẽ. Inuenerunt Lusitani primo hoc Caput Album, & in eo nihil præter arenas, nulla herbarũ aut arborũ uestigia: uisu tamen est conspicuũ, quia triangulũ repræsentat: nam in fronte efficit pyramides tres, quæ singulæ inuicẽ absunt miliario. Id latus totum scatet piscibus omniũ generum, nec nostris minoribus, forma tamen dissimilibus. Totus is sinus Dargin, & illa ferè om̃is regio indiga est aquarum, & ibi arida & petrea tellus, & paulopost uastum ęquor, & aquarum concursus ingens: nec sulcant hoc mare, nisi interdiu explorantes contis scopulos, qui ibi sunt frequentiores: ob id quandoque obrutæ sunt naues duæ secus aridam hanc. Et sciendũ est, quod dictum caput de Chantin uersus Austrum & Septentrionem Caput Album respicit. Et notandũ, quod post dictum Caput Album in mediterraneis est locus, quem Hodenũ appellant, introrsus situs ad diætas sex, & is locus nullo muro clauditur. Sed est diuersorium Arabũ, & statio Camelorum, quò appellũt Arabes & Dromedarij, quos uocant Carauanas, quæ de Sambut ueniunt: & etiã illâc transeunt, qui ab Nigritis proficiscuntur, & nostras Barbarias inuisunt. Eius regionis incolæ uiuunt ordeo & cariotis, quibus ubertim abundant: alibi etiam in suis locis crescunt prædicta, sed parcius: potus illis camelorum & aliorum animalium lac, uino prorsus carẽt. Boues fœminas habẽt & capras, uerum paucas, id efficit sterile solum, & minime herbidum: boues sunt parui, si nostris conferantur. Mahumetem colunt, & odere Christianos plurimũ: nunc quiescunt,

Dargin

Nigritis regio

Caput Album

Hodenum

Nigritarum mores

quiescunt, uagantur semper per deserta. Hi Nigritarum terras adeunt, & nostras Barbarias uisunt, frequentes sunt, & Camelorũ copiam ingentissimam habent, quibus comportant æs & argentum, & alia quamplurima. E Barbarijs nostris in Atanbut, & ad Nigritas pręfatos: inde uero exportant aurum, idq; ad nos aduehunt. His est colos niger, uestis alba, lacinijs rubricantibus, absq; tunica interiore uestiuntur, eodem habitu & mulieres utuntur absque camisijs, ut præfertur. In capite more Maurico peplum gerũt, quo circumuoluunt caput. In his arenosis locis uisuntur leones, & pardi, struthiones quoq;, quorum oua ego comedi non insuauiter. Id est etiam sciendum, quod princeps infans Lusitanus prædictus in hac insula Dargin pactum fecit hoc modo, ut nemo sinum intret mercaturus aliquid cum Arabibus, præter eos, qui fœdus inierunt, & dictam insulam incolunt: & qui conuenerũt cum principe, in dicta insula negociatores assiduos fouent, qui cõmercia exercent cum Arabibus, qui hæc maria mercium gratia frequentãt, quiq; uarias merces important, ut sunt panni, telę, argentum, tapetes, & id genus alia, & in primis triticũ, quoniam fame propè iugi laborant, & cõmutant mancipia cum nostris mercibus, dant etiam aurũ. Qua de causa princeps infans illic oppidum erexit, ubi fabri quàmplurimi degunt, ut hæc cõmercia non desinant, sed perpetuo conseruentur: ob id propterea annis singulis eò contendunt Lusitanæ celoces, id est, ad Dargin insulam ducũt etiam Arabes equos pernices, quos Barbaros appellant, pro quibus ab eis Nigritarum seruos & uernas accipiunt, nec minore precio eos uendunt equos quàm decẽ aut quindecim mancipijs. Eò etiã uidelicet ad Nigritas plura ex serico elaborata contextaq; Mautico more, argentum & alia pleraque comportant ex Illyberi, id est, ex Granata Hispaniarum ditionis, & Beticæ regionis. Afferunt etiam plura ex Tuncto Africæ minoris, quod Barbariæ regiam appellant, & pro his omnibus rursus mancipia, & auri copiam maximam cõsequuntur. Hi serui primo appellunt stationes Hodeni, & inde ad montes Barchæ, illinc in Siciliã deueniunt: residuum uero uernarum ad insulam Dargin ducunt, & Lusitanis uendunt, illis inquam, qui cum rege de mercimonijs conuenerunt, sitq; propterea, ut Lusitani quotannis mancipiorum circiter mille ex Dargin aduehant secum, & id illis magnum commercium: nec hactenus, nisi à diebus paucis, inter eos cõmercia fiebãt. Nam prius Lusitani infensi erant his Arginensibus, & eorũ sinum ternis uel quaternis nauibus infestabant, & aliquando noctu mediterranea deprædabantur, & uicos piscatorũ aggressi, plura asportabant, & gentis Arabum sexus utriusq; q̃ plurimos captiuos trahebant, qui tandem in Lusitaniã ducti sub hasta ueniebant: pari modo alterum latus ultra Caput Album deprædabantur usq; ad flumen Senegæ.

De regno

De regno Senegæ,& Azenagis populis,

CAPVT X.

SEnega flumen est,quod Azenagos à primo regno Nigritarum distermi nat. Azenagi homines sunt qui inter nigrum & subcineritium colorem sunt dubij, incolunt quędã loca ultra Caput Album in latere illo quod mox post Caput prædictũ decurrit, & introrsus per deserta: plures ex Azenagis contermini sunt Arabibus Hodeni. Hi uiuunt ordeo & cariotis,& camelino lacte:uerum quia proximiores sunt regno Nigritarũ, leguminibus aluntur: pauci sunt admodum cibi, adeo ut polline ordei, uel minimo pulmento totã diẽ alacres uiuant:efficit eos inediæ patientes annonæ caritas. Hos aliquãdo captiuant Lusitani,uendũtq; pro mancipijs domi:præstant hi seruitute uer- nas ferè omnes,præsertim Nigritas. Vtcunq; sit,ab annis paucis rediere no- stri Lusitani secum in gratiam,& à ui temperãt omnes, & cõmercia inter eos magna fiunt,nec patitur princeps infans,ut eis de cætero inferat́ iniuria,autu mat eos propediẽ subituros Christianã legẽ: nam in biuio & ancipiti adhuc hærent,utrum legi nostræ,an Mahumetanę seruitutem exhibeãt,nihilq; de lege huiusmodi apud eos agitatum erat,nisi Azanegi eos edocuissent. Et hi Azanegi prauum morem seruant.Fascia linea caput inuoluunt, demisso sin- donis capite per frontẽ,ita ut os totum cooperiat:pudet enim eos oris æque, ac inguinis uel cunni:os tectum ut rem pudendam circunferunt,argumento quod ueluti sentina quæpiam halitum tetrum semper emittat, nec detegunt nisi sumendi cibi gratia.Principes non habent,uerum locupletiores inter eos eminent,his obediunt & obsequũtur. In uniuersum pauperes sunt,mẽdaces, & supra q̃ referre possim,proditores.Mediæ sunt statutę,capillũ calamistro exornant ut Alamanni, promittuntq; plurimum, illudq; nigrũ adipe piscis inungunt,& olent pessime,quod apud eos uirtus & honos ducitur.

Commutatio salis & auri,deq; distantia,

CAPVT XI.

MAgnifaciunt etiam hi populi præpingues & obesas mulieres,& in pri- mis prociores mammas habentes: propterea ubi annũ circiter septi- mum & decimum attigère, rumpunt́ eis ui à uiris mammæ fune per mediũ, perinde ut feræ à pectore auulsæ pensiles remaneant: quũ uero semel pepere rint,longiores fiunt,& uisu fœdiores turpioresq;: neq; hi alios nouere Chri- stianos nisi Lusitanos,qui annis circiter quatuordecim eis multas clades intu lere, captiuos ducendo plurimos, hastæ demum ut mancipia eos subijcien- tes.Pro comperto etiam id habemus, quod ubi hi populi primo Liburnicas & alias id genus naues conspexere in mari uelificãtes, antea illis incognitas & inuisas,arbitrati sunt aues esse albis alis aëra scindẽtes,è remotioribus par tibus aduentasse. Quũ autẽ uela deprimerent,ut appellerent littus,credebãt pisces esse eminus uisis nauibus: nõnulli censebant fore phantasmata quum

noctu fulcarent maria: & erant hæ naues eis terriculamenta non mediocria, utpote quæ modo huc modo illuc distrahebantur, instar phantasmatis alicuius ui uentorum ductæ, uarijsq; in locis eis inferebantur damna à nautis, noctu in primis, quũ tamen inter se celoces abessent per miliaria propè centum, prout conuenerat inter naucleros, & ut uentorum ratio patiebatur, huc atque illuc pulsæ: sicq; intra se ratiocinabantur, si hi essent mortales homines, quo nam modo quirent tantum itineris nocte una metiri, quantum nos nec triduo absoluimus prorsus nauigationis expertes. Itaque loco phantasmatis apud eos ducebamur. Huius rei certiorẽ me fecere ex Lusitanis quamplures, qui per id tempus ea littora frequentabant cõmercij gratia. Accepi etiam id à captiuis, qui fere per eadẽ tempora capti fuerant, ex his testatũ fuit nobis, quàm stupidi ad rerum nostrarũ conspectum fuerint, quando de nobis talia stolide sibi persuadebant. Supra etiã stationem Edon introrsus sex dierum

Tagaza itinere locus uisitur, qui denominat Tagaza, quod nostri interpretant Auri sarcinam. Vnde aduehit salis petrei ingens copia, id asportatur camelis Arabum & Azanegorum uaria loca petentiũ: nonnulli Tambuto iter faciunt, & Amelum contendunt ditionis Nigritarũ: quò ubi applicuere, mox sal omne expediunt, utputa octauo die: quicquid aduectũ est salis uenditur prope Mitigallum, cc. uel ccc, demum suas repetũr casas auro onusti. Et id in primis est

Regnũ Mellis sciendum, hoc regnũ Mellis caloribus infestari, ut fere quadrupedia omnia illic fatiscant, quũ nihil pabuli ibi pro quatrupede crescat nisi pestilens: fitq; propterea, ut ex centum camelis qui eò onera ferunt, nõ redeant triginta domum: hinc quadrupes fere nullũ uidebis, ibi pereunt omnes æstu nimio. Arabes etiam & Azanegi illic correpti morbo efflant animã: ægritudinem parit torrens sydus, cui subsunt. Ferũt etiam Tagazam à Tambuto abesse itinere dierum quadraginta equitis unius: & inter Tambutam & regnũ Mellis iter triginta dierum intercedit. Percunctatus sum etiam hos quomodo mercatores regni Mellis tantum salis consumant. Referebant Mellitæ nonnihil consumere in regno suo Nigritarũ, quoniam uersus Meridiem positi, non longe ab æquinoctioli, ubi dies cum noctibus semper propè certant de pari: longiusculi tamen dies, quoniã illorum Zenith de directo non est sub æquinoctiali, non enim essent in Meridie. Sunt itaq; ultra æquinoctialem nonnihil, & ideo plus diei quàm noctis habent, & ibi feruentissimus æstus. Fitq; propterea, ut statis anni temporibus eorum sanguis inficiat, adeo ut ni sibi sale mederentur, protinus exuerẽt uitam. Modus medendi hic est, Salis modicũ aqua liquefactum singulo die hauriunt, & hoc eis pro medicina & remedio præsentaneo. Reliquũ uero salis in glebas diminuunt tantillas, ut uiri unius humeris singulæ ferri possint, arte quadam ad id nõ inepta, usq; ad regnum Mellis, quò quum uenerint, singulis camelis duas salis glebas imponunt: & id quadrat oneri, uidelicet ut singulis camelis duæ salis glebę imponantur: &

postremo

postremo in regno Mellis Nigritæ, qui Mauri nigri uulgo dicuntur, rursus id onus salis capite portant, ut priui priuas glebas ferant, numerosiores adeo ut propè ferentium uideatur iustus exercitus hominum peditum, qui per uastum iter salem humeris conuectant. Et hi pro leuamine laboris, & fessorum solatio, tridentibus quibusdam utuntur humi infixis, quibus salem fessi imponunt tantisper, donec uires reuocauerint. Hoc modo sal prædictum adue hunt usq; ad quoddam flumen, cuius naturam non sum percunctatus, an sal sum uel dulce esset: nec id ab re dixerim, quoniam æquor creditur à multis. Et his Nigritis operæprecium est sic salem suum conducere, quoniam quadrupedibus ferè omnibus carent: id soli efficit iniquitas, quod aut parum fert herbæ: aut si fert, id totũ est pestilens, ut præfeci. Hinc non difficulter colligimus, quàm frequentiore hominum uehentium salem cætu opus sit, quum tantum salis consumant. Quũ uero applicuerint ad id flumen, quod mare propè creditur, qui salem detulerunt, singuli singulos ex suo sale monticulos erigunt: & ita disponũt, ut alter alteri succedat continenter recto tramite, & unusquisq; quopiam signo suum aceruum insignit, & demũ recedunt omnes itinere mediæ diei. Vbi igitur recessere, aduentant alij Nigritę, qui cognosci nolũt, neq; aliorum colloquia admittunt, & accedunt cũ suis Liburnicis ac nauibus grandioribus ab insulis quibusdam, & littus appellunt, uiso q; sale, pondus quoddam auri prope aceruum salis ponunt, prout sibi congruere commercio uidetur, nec ab æquitate absonum, & mox recedunt, salem & aurum relinquentes. Nigritæ uero qui itinere mediæ diei secesserant, rursus redeunt, & unusquisq; suum aceruum uisit, & ubi aurum dimissum placuerit auferunt, salẽ relinquentes, & abeunt non reuersuri: si uero conditio auri relicti non placuit, utrunq; dimittunt, uidelicet aurum & salem, & iterum abeunt infra prędictũ tempus reuersuri. At Nigritæ qui cognosci nolunt, rursus accedũt, & eos aceruos à quibus sublatum aurum uiderunt, auferunt: aut eis quibus adhuc relictum est aurum, addunt nonnihil auri: uel suum aurum (si ultra addere non libet) asportant, sale relicto. Et hoc modo sua commercia exercent, ut alter alterum non uideat uetere instituto. Et licet id forte à fide deuiet, utpote nõ credendum: illud tamen pro comperto habemus, quoniam à fide dignis est acceptum, à negociatoribus in primis.

Permutatio mercium

Quomodo Imperator negociatorem quendam cognoscere uoluit, CAPVT XII.

NOueritis igitur me aliquando negociatores Nigritas regni Mellis percunctatum fuisse talia, quur princeps eorũ qui & diuitijs & regno pollet plurimum, non nauasset operam ui uel amore, ut tandem aliquando sciret, quæ nam gens esset, quæ hominum forma, quod idioma, qui mores forẽt illorum, qui cognosci nolebãt: Id habui pro responso, Principem suum iampridem hoc conatũ fuisse, ut cognosceret hos Nigritas, & excogitauisse talia,

ut hos caperet:adseuerabant ipsum uidelicet habito consilio,tempus aduentus prædictorum obseruauisse,quò consueuerant cómercij causa accedere ad littus,& per nónullos dies præuenisse eorũ aduentum,dispositis insidijs hoc modo:iussit nonnullis è suis priusquã mercatores qui Carauanã ducunt,aduentarent,ad id loci accederent,ubi salis & auri permutatio fiebat,& effossa humo caueas struerent,in quibus ad tempus tandiu delitescerent,donec ex Nigritis,qui cognosci nolunt,aliqui aduenirẽt,aurum depostituri pro sale: & demum erumperent impetum facientes in eos,tres uel quatuor caperent,adseruarentq́ diligentissime,& ad principem ducerent regni Mellis. Et ut paucis expediã,successit principi ut disposuerat:cepere quatuor,reliqui fuga sibi consuluere:& ex his quos ceperãt tres missos fecerunt,rati satis ac super fore,si unus ad principem duceretur gratia gentis cognoscendæ,ne Nigritæ indignabundi succenserent,& temperarent demum à cómercijs.Capto itaq; Nigrita,ac adducto ad principẽ,adhibiti fuerunt quamplurimi uaria idiomata callentes,alij alia lingua captum interrogantes,ut eius linguam explorarent. Is uero captus ad omnem sermonem conticuit,& nusquam est loquutus,nec cibum sumpsit unquam:triduo solum uixit. Quæ res regni Mellis Nigritas in eam opinionem adduxit,ut credant eos populos usu loquendi carere,& suapte natura mutos esse.Alij rentur id euenisse ex indignatione,quod uidelicet proditi fuissent. Retulere hæc principi ægre ferentes,quod nequiuissent principis desiderio facere satis.Animo iniquo tulit princeps,& enixe auidéq; percunctatus est suos,quę hominũ forma esset.Responsum est illi,uiros esse nigerrimos,& procetos adeo,ut suam staturã plus palmo excederent: & inter cætera referebant eos labrum inferius promissum ad pectus usq; habere, rubrum & introrsus exulceratũ perinde ut sanguis exeat,superius uero paruum instar nostri:fiebatq; propterea,ut dentes omnes apparerent,quos habent nostris grandiores,duos etiam habent hinc & hinc reliquis eminentiores: lumina uero prominentiora,eademq́; nigra,torui aspectus admodum: ferunt etiam gingiuas ut labrum sanguinẽ emitteret semper. His uisis principes reliquos pœnituit facti huius,nec deinceps gentem huiusmodi infestarunt,quoniam ob unius mortem reliqui desiere mercari triennio,quod cedebat in damnum eorum. Nos autem censuimus eis sic labra putrefieri ob ardorem torridæ plagæ:& quũ sale sibi medeantur,nequiuere diutius sustinere quin rursus ad institutum uetus redirent,quum sale carere nó possent.Igitur rediere elapso triennio,& ex nostris incommodis & ægritudinibus metimur suas infirmitates:nec nostet princeps magni facit loquant́ uel ne,modo emolumentum ab his sentiat.Id est totum quod à multis accepi eius regionis incolis,& quoniam plures hoc adseuerant,non difficulter adduci possumus,ut multis credamus.Ego quidem quantum in me est, hæc & alia non impossibilia credere uolo,quum ex usu multarum rerum plura didicerim. Id igitur

aurum

aurum aduehitur in urbem Mellis, & ibi tripartitur, partē qui Carauanam ducunt, iter per regnum Mellis agentes, Cochium uersus Siriam ferūt: duas uero partes residuas Carauana ex Melle aduehunt Atambutum, & ibi rursus diuiditur, partem ducunt ad eum locum qui dicitur Ato, & inde Tunetū Africæ minoris, quod est Barbariæ caput, & Regia per superius latus ad Oceanum, aliam uero partem deferunt ad illum locum qui dicitur Hodenum, ut supra memorauimus, & illinc ad Hona & portū Orarani, qui dicit' à Barbaris Marsacubi, à Latinis, Portus magnus. Loca sunt Barbariæ in Mauritania, non longe à Gadibus è regione Illyberis, id est, Granatæ, aduehunt & aurum à Fezes, & amarum, & Choos, & Argis, & Azafi, & Amesa loca Barbariæ extima, id est, extra fretum Herculeum: illò contendūt Christiani, præsertim Italiæ, empturi aurum, multijugas merces aduehētes. Et ut eo congrediar unde sum digressus: aurum prædictum quod aduehunt ab dictis Azanegis siue Subcinericijs cunctis mercibus præstat: quoniam illud aurū aduehitur Hodenum, ut præfeci, ad littus maris comportant, & ibi Hispanis uendunt nostris. Propterea Hispani frequentant insulam Dargin, & ibi ferè iugiter habitāt commercij causa. Apud hos subcinericios populos nō signatur aurum, neq; argentum, neq; cuditur aliqua moneta, sed res permutant, ac alteram pro altera suscipiunt, dantq; uicissim, & hoc modo uitam ducunt. Accepi tamen à nōnullis introrsus apud Azanegos & Arabes eam monetam, quam Lusitani expendunt esse in usu, monetam, appellant mitigal, ualoris unius nummi aurei. *Permutatio rerum*

Viri honorabiles ac diuites, & ibi mulieres & arma,

CAPVT XIII.

QVi hæc deserta incolunt, hi regem nō habent naturalē, deferūt tamen plus honoris ac reuerentiæ uni quàm alteri, colunt præsertim locupletiores, & hi maiores habent fautores: ut etiam usu apud nos euenit pluribus in locis, & licet diuites sint, maiorq; ad eos hominum frequentia palpi & assentationis, ut assolet, gratia eat, non sunt tamen principes: Mulieres ibi subcinericiæ, ueste cotonina utunt'. Id genus uestis mittunt Nigritæ. Vestes etiā habent quasdam, quarum in superioribus iam meminimus, Alchizel appellant, tunicis interioribus, id est, camisijs nō utunt'. Armorum genus apud eos hoc est: non enim habēt arma quæ ad defensionem induant, ut nos thoracē, & loricam, quoniā nullo alio euitāt, ac propulsant uim illatam q̄ clypeo: hastas igitur habent longiusculas, easdemq; leuissimas, & tela: nō tamen ut nostra uibrant, equis insidēt ut Mauri: sed nō multos fert regio deserta, quoniā herbidi soli nō est. Nequeunt propterea multos equos alere, fit etiam iniuria candētis sydreis, id est, flagrātis solis, ut prope sit exusta. Aquarū est indiga, inde proueniūt tot incōmoda, uidelicet sterilitas ferè rerum omniū: ibi tantū ternis pluit mensibus, uidelicet Augusto, Septembri & Octobri. In eisdem

etiam regionibus innumerosissimã locustarum multitudinem aëra uidimus inumbrantẽ:nam ferè singulis trienniis aduentant, & cœlũ obscurant,cateruatimq; uolitãt,& ubi terras cooperuerint,corrodũt fere omnia,adeoq; sunt frequentes, ut spacio miliariũ xij.cœlum inumbrent: rubent,& maiores sunt caualetis,non apparent nisi triennio uel quatriennio semel:quæ si quotannis aduenirent,corrosa ac deserta iam forent omnia: ego aliquando eas uidi cateruatim supra mare uolitare,numerus erat propè infinitus.

De sinu Senegæ,disterminante harenosas terras à feracibus, CAPVT XIIII.

POstquam dictum Caput album præteriuimus, illud semper cõtuentes, nostro itinere peruenimus ad flumen, quod sinum Senegæ appellant: illud enim est præcipuũ flumen regionis Nigritarũ introrsus per hoc latus. Disterminat itaq; flumen prædictum Nigritas à uiris subcinericiis dictis Azanegis: separat etiam aridam & sterilem tellurem, hoc est, desertum ab irrigua & feraci terra Nigritarum.Quod quidẽ flumen patentioris est aluei, ostiũq; habet spacio unius miliarii: altissimũ est, & rursus aliud ostiũ:demũ efficit in umbilico insulam,& deniq; ostiis duobus exonerat in mare:tunc uidebis breuia,ut in syrtibus harenis obductis,quæ abacos & scamna præsentãt introrsus mare ad miliare:singulis sex horis crescit & decrescit instar flantis & reflantis Oceani: & ubi reuomit aquas, tanta ui immittitur, ut flumen retroagat ad sexaginta miliaria,ut retulerunt Lusitani, qui id corã cõspexere aliquãdo flumen ingressi:at si qui dictũ flumen ingredi uoluerint,eis operæprecium est cauere à breuiis,& harenis obductis,ne immergant,quoniã præbent speciẽ solidæ telluris,& tamen tactæ fathiscũt, & in uagam harenã dilabuntur.Id etiam est notandum, dictũ Caput album abesse ab hoc flumine miliariis fere ccclxxx.& totum littus harenosum cernit̃ usq; ad ostia fluminis intorsus per miliaria uiginti, & appellatur latus De ante rota, ditionis Azanegorum populorum subcinericii coloris.Id ante omnia miratu dignum est, quod trans flumen memoratũ, homines sunt nigerrimi,& proceræ staturæ, ac habilissimi corporis:& omnis illic regio uiret, ac uernat pomiferis arboribus refetta.At citra fluuiũ contrarias uicẽs cernas,uidelicet homines subcinericii coloris, staturæ contractioris: hoc flumen ferunt à Nilo deriuari,è quatuor præstantioribus fluuiis uno:easdem uices habet cum Nilo,ut ille Ægyptum,ita hic Æthiopiam reddit irriguam. Nam Nilus Babyloniam præter fluens totam Ægyptum madefacit. Hoc flumen alios amnes emittit, & præsertim eum quem Senegæ appellant, & magna sunt flumina, totũ latus Æthiopiæ irrigant, cuius tamen latius in sequentibus meminisse est animus: huius etiam commeminit Plinius libro quinto naturalis historiæ.

Qui

Qui principes ad latus Capitis uiridis regnent, Cap. XV.

Regio horum Nigritarum,qui primo loco regnum Senegæ obtinent,hi sunt in introitu regni Æthiopiæ,& omnis terra dicitur inferior uulgo dicta terra Bassa,cõplures populi accolũt prædictũ fluuium, uocant Zilophi, & ulterius per spaciũ immensum omnis regio dicitur terra Bassa usq; Achia ridã,& trans flumen. Si tamen Caput uiride excipias,ubi tellus est eminentior,q̃ in toto latere ad miliaria ferè cccc.ultra dictũ Caput uiride. Citra uero per miliaria ferè centũ omnis terra est littus patens,depressius tamen. Noueritis etiam hunc regem Senegæ quum illic agerẽ, appellatũ fuisse nomine Zuchalin. Ibi enim multiplices sunt principes,nos regulos nuncupamus,qui aliquando zelotypia regni conspirant, & regẽ quem libuerit præficiunt, clarum tamen stirpe,& eum precario dominari uolunt. Nam quum eis non est complacitum,exautoratum è regia sede detrudũt:nonnunq; rex huiusmodi effectus potentior exurgit in electores,& inuicem digladiant. Nõ est tamen firmum regnũ,neq; perennat,ut in Syria Soldanus. Nam assidua expectatione pendẽt ne regno priuent. Lis est tamen de paupere regno. Inopes sunt admodum fere omnes,quibus reges dominantur: nullas urbes habent, rus cula uero,& mapalia citius q̃ domos,quandoquidẽ calcẽ non habent, quá parietes ferruminent,carent lapidibus,& angusta est regio,utpote,quæ à latere miliaria cc.nõ excedit: Mare autẽ introrsus tantundem,ut mihi relatum est:latitudine etiam uix dictam mensurã excedit. Rex igitur eorum redditus nõ habet annuos:uerũ tributa pendũt reguli illi quotannis:efficit hoc metus, ne indignationẽ regis incurrant:donãt regẽ equis, qui illic magni pendunt ob raritatem. Carent etiam phaleris,& omnibus equorũ instratis. Rex etiã donatur quadrupedibus alijs,bobus fœminis,capris,& legumine multiplici. His uictitat rex eorũ,adijcit tamen ipse ad hæc multa:deprędat cõplures,surripit mancipia cõterminis ui uel amore, sibi uictũ parat: mancipia uero nonnulla culturæ addicit, alia exponit mercatoribus Azanegis uenalia, qui eò contendũt causa cõmercij:equos præsertim adducũt, uendunt etiã Christianis,postq; consuetudinẽ habent cũ Nigritis:huic regi licet tot ducere uxores quot uoluerit. Itidẽ regulis licet, & indigenis omnibus, modo alere queant: nulla lex matrimoniũ multiplex prohibet. Rex uero supra xxx.uxores semp habet:plus tamen unã q̃ alterã caripendit. In his tamen ratio stirpis habet maxime:quoniã quæ loco præclaro sunt ortæ præstãt cæteris. Rex itaq; hãc uiuendi consuetudinẽ seruat:uxores suas ruri alit,& adseruat hoc modo: nã singulis cõiugibus agros,& latifundia armentaq; impartit pro earum uictu, mancipia etiã & ancillas elargit eis. Mancipia agros colũt, & alia nauãt,quæ ad rẽ familiarẽ spectant. Habẽt boues tam mares q̃ fœminas, qbus arãt tellurẽ:quũ uero usu uenerit,ut rex rus cõcedat,diuertit ꝑ arbitratu ad quãcũq; libuerit:singulę uero terna uel q̃terna obsonia deferũt,adeo ut ipse rex & oẽs

aulici qui cum eo proficiſcuntur,uiuant dictarum regis uxorum expēſis. Nā uidebis ſingulo mane innumera mancipia dapes multijugas ferētia ad principem,quæ omnia Condo adſeruāda danť. Condus uero Promo, hic uero Parocho per gradus ſubminiſtrat,perinde ut paruo temporis interuallo prope dapes innumeræ aduehantur. Quum autem complacitum regi fuerit diſcumbere,ſeligit ex his obſonijs quæ uoluerit,reliquum tribuit aulicis,uerum uix unquam eximunt edendi amorem, eſuriunt ſemper, & nunquam ſaturi, modo huc,modo illuc regem ſequuntur,aliena ſemper impenſa. Nec quicq̄ pēſi habet rex, quibus ſumptibus,& ſe & ſuos alat, huius rei cura ſpectat ad alios.Cum uxoribus uices alternat,modo hanc,modo illam comprimit:hinc natorum infinitus prope numerus: quoniam ubi à ſe compreſſam mulierem pregnantē ſenſerit,aliam aggreditur.Hunc etiam morem & reguli ſeruant.

Vxorum uariatio regū

Nigritarum habitus & fides.

CAPVT XVI.

MAhumetem primi Nigritæ colunt: nō tamen adhuc pertinaces ſunt in ea fide ut Leuco Æthiopes, quos Mauros albos appellant, præſertim gregarij:principes uero tenacius colunt Mahumetem. Quippe qui ſentiunt cum ſacerdotibus Azanegis & Arabibus, qui principes legē huiuſmodi docent,& his argumentis perſuadent eis legem colendā, quod uidelicet ſit abſonum,nec principis ordini conſentaneū, ut cum uulgo imperitiore nullū deū colant:ſitq̄ propterea ut non difficulter principes adducanť ut credant Mahumeti,quoniā aliorū gentiū conſuetudinē neſciunt: ſacerdotes tantū,ut præfecimus, Azanegos & Arabes nouere fidei magiſtros Mahumetanæ. Vbi uero cœpere uerſari cum Chriſtianis,& noſtram fidem à noſtris ſanctiorem extolli,& prædicari eximie audiuere,minus Mahumeti credunt,noſtris oblectantur moribus, & arguunt fidem noſtrā eſſe ſanctiorē, & meliorem ob id quod ſumus ditiores ac locupletiores illis, exemplum ſumunt ab his mortalibus ad æterna, addentes nos ſummopere à noſtro deo amari, argumento quod tot diuitias largitur ſuis, eosq̄ tot animi ac corporis dotibus honeſtat: nec poſſe legem huiuſmodi,niſi à bono conditore proficiſci:nihil minus legē ſuam non deſerunt,licet & noſtram probent,aiuntq̄ in utraq̄ lege utriq̄ locum eſſe ſalutis. Habitus iſtorum talis eſt,Nudi propè incedunt, niſi quod pro ſubligaculis corio caprino utuntur, hoc pudenda cooperiunt. At principes & locupletiores omnes camiſijs cotoneis utuntur,quoniam regio pannis huiuſmodi abundat,& ex filis mulierum penſa fiunt:nam filum nent & pannum largiorem palmis binis efficiunt. Nō fiunt ibi longiores panni, quoniā pectines non habent maiores, quibus texere queant. Inſuunt propterea ternas uel quaternas telas ſimul,& tunicas conficiunt largas quidem,ſed genua nō attingentes, uixq̄ media tegunt brachia:fœmoralia etiā cotonina faciūt, nos brachas appellamus,ſiue ſubligacula oblonga,adeo ut tunicam talarem credas.

credas. Is habitus est latissimus, perinde ut ora eius pateant circuitu palmorum xxx, uel xl: & ubi uestem subcingunt, innumeras plicas efficiunt ob longitudinem ac latitudinem habitus: nam sinuat instar sagi præcincti, aduerse & auerse, id est, retro & ante terram uerrunt ueste: & quũ sit res ridicula admodũ, ipsi tamen rem putant honorificentissimã: uari quoq; incedũt, id est, diuaricatis cruribus, instar micturientium mulierum. Percunctabantur quandoq; nos ipsi, an uidissemus unquam honorabiliorem habitum, quippe qui decentiorem in uiris non credunt. Mulieres partem corporis superiorem, id est, à capite usq; ad cincturam nudam circunferunt: inferiorem uero sindone usq; ad crura media cooperiunt: pedibus ambulant nudis, is mos est, & uiris & mulieribus tam coniugatis quàm nubilibus: aperto capite incedũt, torquẽ ex capillis agunt, & eo exornantur uiri æque ac fœminæ: uiri etiam pleraque puellaria pensa exercẽt, nent enim, & pannos compurgant aqua. Ibi semper calores eximij, nec unq; magis algent uel bruma, quàm nos Aprili mense.

Viri habitu elegantes, sed uictu immundi,

CAPVT XVII.

HVius plagæ homines corpora eleganter curant: nam ter uel quater singulo die aqua immersi lauantur, utpote qui balneis oblectantur plurimum: uerum in culinis adeo immundi ac turpes, ut dum eorum concinnant obsonia & dapes, stomachum suscitent & nauseam: & earum præsertim rerũ quarum prorsus sunt expertes, nõ solum sunt simplices, uerum etiam stolidi: contrà, in illis rebus quas ex frequentiore usu nouere, ut nos, sunt accuratissimi: loquaces sunt admodum, adeo ut uix unquam desinant nugari: ante omnia mendaces, ac fallaces, alioquin hospitales, quippe qui biduo ac triduo domi sua impensa hospitem libenter alunt,

Quomodò inter se concertent principes Nigritæ & regni Gambræ,

CAPVT XVIII.

HI principes Nigritæ sæpenumero inuicem digladiantur: pedites bella conficiunt, quoniam equis carent ob iniquitatem soli: nam ob æstus propè diuturnos uix ibi herba crescit qua alantur equi: loricas nec thoraces habent, quibus uestiantur ad bella, eis prorsus carent: uerum clypeos & scuta ferè omne genus habent: ut uero hostem feriant, telis utuntur quibusdam quæ iaciunt ueloci dexteritate. Nam id præsertim callẽt, uidelicet uibrare hastas, & iacere tela: his adfigitur acuminatum ferrum ad palmi mensuram, & mira arte fabrefactum, perinde ut quum quempiam sauciauerit, uix extrahi queat, ni carnes lancinentur & atrociter concerpantur, ferro reluctante ex opposito: ut apud nos sagittarũ sunt quædã genera: ferunt etiam enses & sicas quasdã more Maurico obliquas, fiũt ex ferro absq; calybe, quoniã in regione Gãbræ Nigritarũ ulteriore calybẽ nõ habẽt: & si forte habẽnt id metallũ, tñ effodere nesciũt, In bello etiã hastis quibusdã utunt quæ lãceas præsentant,

alia

alia arma non habent:bella illorũ sunt atrocissima, quoniã diloricati ut præfecimus, præliantur:hinc maxima hominum strages, audaces sunt maxime, utpote qui ultro sese periculis obiectant, maluntq; in bello oppetere quàm terga dare, licet fuga sibi consulere queant: nec eos perterrefacit sociorum clades, imò atrociores redduntur, mortem contemnentes, adeo assueuere prælijs ac bellis, & cladibus innumeris.

De eo quod natant eximie, & de regno Senegæ.

CAPVT XIX.

HI naues non habent quibus maria tranent, nec eas uidêre ab orbe condito, nisi postquã Lusitani illò sunt profecti: accolæ uero fluminis utuntur cymbis quibusdam, quæ humeris trium hominum deferri possent: his piscantur, & traiecto fluuio uaria loca petunt: sunt etiam isti Nigritæ natatores acerrimi, prout ex usu didici, & accepi ab nonnullis, qui ex lectione multiplici id didicere. Regnum Senegæ Nigritarum introrsus Orientẽ uersus conterminum est regioni dictæ Tuchmorę: at uersus meridiem regnũ Gambæ contingit, ad Occidentẽ uero respicit Oceanũ, uersus autem Septentrionem Nigro fluuio clauditur, qui ut diximus subcinericios populos disterminat à primis Nigritis: & id flumen prius per annos circiter quinque quàm ego eò concederem, Lusitani nautæ iam explorauerant: qui quidem Lusitani cum Nigritis pacem iniere, & fœdus maximum, adeo ut deinceps magna inuicem exerceant commercia: frequentarunt propterea regionẽ huiusmodi annis singulis naues usq; ad meum aduentum.

Niger flu.

Quas merces Aloysius Cadamustus permutauerit cum principe Budomeli Senegæ.

CAPVT XX.

TRaieci dictum flumen celoce mea, & tantisper nauigaui, donec deueni ad regionem quæ dicitur Budomel, & is est principum titulus, & dicitur terra de Budomel, sicuti nos appellamus principum uel comitum regiones uario nomine. Quum igitur ad id loci perueni, immoratus sum illic nonnihil, quoniam idioma huius principis callebam, & ad id adducebar non difficulter, quoniam audiueram hunc principem esse candidissimæ fidei, & nemini imponere, magnæ'que probitatis uirum esse, perinde ut tuto merces ad tempus huic uendi possent. Nam ad præscripta tempora ad unguem fidem seruare aiebant inconcussam. Quum igitur mecum adduxissem nonnullos equos, qui illic precij erant non contemnendi, licet plerasque res alias detulissem, ut sunt ex lana panni & ex serico sindones more Maurico, & alia quamplurima. Decreui itaque apud principem efficere, ut eum locum adirem, quem ad Palmas dicunt, ditionis principis de Budomel, ubi non portus, sed statio uisitur: quò quum ueni, reddidi certiorem principem aduentus mei, internuncio Nigrita meo mancipio, iussi'que ut meo nomine illi

omnia

omnia mea offerret, & equos in primis, quibus sciebam principem delectari plurimum. Vt ergo paucis expediã, Princeps memoratus certior iam factus rerum mearum, ad id nos equis xv. ac peditibus cl. comitatus, meq; commonefecit, an liberet terrã appellere uidendi principis gratia, addebatq; me minime lusurum operam, nec me unquam pœniturum laboris suscepti, gratum animum, eundemq; liberalẽ principem gerere. Quibus adductus littori applicui, & uisi principem, nec uidisse pœnituit, nam facta non dissimilia uerbis fuere: excepit me honorificentissime, post multa equos emit meos, & quicquid abs me desiderabat, mox est consequutus: fidi illi ingenue. Rogauit me propterea ut secum irem in regiam suam, quæ introrsus est ad miliaria ccl. Pollicebatur enim inibi se equorum precium persoluturum, hortatusq; est enixe, ut dies aliquot præstolarer, quoniam inter negociandum conuenerat inter nos, ut centum mancipia pro mercibus daret. Abduxit itaq; equos cum phaleris & alio ornatu, mercemq; plurimam, quæ omnia emeram ego non pluris quàm ccc. aureis. Decreui igitur secum ire, nec prius abiui, quàm ab eo perpulchra adolescentula donatus fuerim: nigra quidẽ erat, uerũ formosa, & annum non excedebat duodecimum. Voluit esse cubili meo addictam usquequaque: suscepi puellam libens, & ad nauem ducendam uni ex meis tradidi. Iui igitur cum principe percupidus nouas res & uidere & audire, solicitabarq; non minus hoc desiderio quàm pecuniarum exigendarum studio uel amore.

Quomodo Aloysius Cadamustus concessit cum principe eò loci qui dicitur Budomel in Mediterranea.

CAPVT XXI.

Contendi igitur Budomelam regiam principis locum Mediterraneum, prius equis ac necessarijs ad uiaticum à principe acceptis, & ubi ad quartum lapidem prope regiam principis deuenimus, commendauit me nepoti suo cuidam eius ruris domino quò iam deueneramus: nomen huic erat Bisboror, & is nepos suus me domi excepit honorifice, & ibi xxviij. diebus steti mense Nouembri, & dum illic ago, sæpenumero eo ad principem de Budomel nepote comite. Interea plura memoratu digna uidi mores regionis concernentia: ut etiam hæc attẽtius uiderim, id effecit, quod ad flumen Senegæ ubi mei me opperiebant, terrestri itinere sum regressus: nã undabũdo mari fidere nolui, quoniã per id tempus admodum sæuiebat, adeo ut ad celoces meas prius redire nequiuerim, quàm naues fluminis littori applicuerint: & dum certiores meos reddere studeo, natatorem quæro qui nando literas ferat, quibus meis nautis compertum fiat me non posse aliter classem repetere, ni prius ipsi naues ad flumen dirigant, ob procellosum mare. Scirent propterea me usque ad id loci terrestri itinere contendere. Quæro igitur ab incolis, an quispiam natator adsit, qui uice ueredarij fungi uelit, quiq;

Bisboror

Nandi mirã peritia

calleat

calleat artem nandi,& ad meos ire non formidet, introrsus mare ad tria miliaria. Mox sese multi ultro offerunt id nauaturos: uerũ quia æquor incredibili feruore concitatum erat, uix mihi persuadebam hominem huiusmodi nando id consequi unquam posse, & eo minus adducebar ut crederem, quo

Breuia maris breuia innumera conspiciebam prope littus iactu arcus: hi sunt arenæ aceerui, qui ubi onera sentiunt quæpiam, mox euanescunt, & naues uorticibus obruuntur. Quum uero supra aquam eminent, uidentur abaci uel scamna, quibus si insederis ilico rues. Et inter hæc breuia feruet mare atrocius utpote coartatum, nihilq; adminiculi ibi comperies, quo innixus uires lassas foueas. Timebam igitur illis ne ab profluente pessundarent. Vtcunq; fuerit, Nigritæ duo affuere nauaturi quod petebam. Quæro quam pro labore tanto mercedẽ cupiant: respondent maiulias duas ex stanno pro unoquoque petere: quatuor

Maiuliæ enim huiusmodi maiuliæ nummum nostrum aureum efficiunt. Acceptis igitur literis, se mari iactabundo credidere: horresco referens, quas difficultates subierint hi natatores, dum superare breuia cõtendunt, perinde ut crederimus aliquando eos submersos. Nam urinabant sub aqua spatio horę, nec uidebantur. Tandem alter illorum cessit uiribus undabundi maris, nec sæuientes undas domare potuit, rediit ergo uoti impotens. Alter uero maiorum uirium compescuit rabiem maris, & ad classem peruenit, responsumq; retulit: quod factum uisum est mihi ferè impossibile. Hęc itaq; summa est, hos Nigritas uidelicet nando ferè omnibus mortalibus præstare. Quæ uero uiderim dum agerem apud hũc principem, hæc sunt. Primo nolim credas ibi esse urbes, neq; oppida, licet dicãtur principes ut præfecti: nam illorum rex rura tantum & mapalia possidet: & is princeps quo cum egi plura, partem regni eius tenet, quæ res est parui momenti. Nec principes habentur quia ditiores nummis uel thesauro aliquo inueniantur. nõ enim in precio est aurum, præsertim moneta, quæ nulla est apud illos: sed obsequio & fide præstant nostris principibus: mira est obedientia quam exhibent principibus subditi.

Mapalia, & rura Budomel, & mulieres,

CAPVT XXII.

VT nihil prætermittamus dignum scitu, noueritis hũc principem semper esse errabundo nõ absimilem: quiescit ferè nunquam, modo huc modo illuc contendit, & eò præsertim ubi sunt suæ coniuges. Nã ut retulimus, mapalia & ruscula habent, ubi multiplices adseruantur coniuges. Et id rus quò ego iui, domus principis nuncupatur: ibi uidebis circiter X L. uel L. humiles casas consertas paleis, id est, mapalia in ordine continenterq; dispositas, ut alteram sequatur mox altera: his circundedere sepes nõ ex tribulis uel spinis, uerum ex proceris arboribus, dimisso interuallo quod ostij uicem suppleat: quò quum es ingressus, aulam comperies ruralem septam sepe arborea, Cortile appellatur à rusticis. Nouem ex huiusmodi aulis domum principis præcedunt

cedunt eo ordine,ut ex altera in alteram aditus interior pateat,ibi nouẽ mulieres hic princeps habebat: sunt etiam in alijs turibus coniuges quamplurimæ,quæ huic principi inseruiunt pro suo arbitratu. At quælibet ex his mulieribus quinq; uel sex adolescentulas Æthiopas domi alit,quibus pro libito princeps potiri potest, citra omnem coniugis indignationem, quippe quæ haud ægreferunt uetere instituto principis, ut hac Veneris uarietate coniunx princeps oblectet. Suntq; hi Nigritæ admodũ proni ac salaces in Venerem,nullaq; satiantur libidine. Percũctatus est me propterea princeps,an aliqua nossem,quæ Venerem excitarent frequentius:nam unus tot fœminis uix satisfacere quibat. Induerat enim opinionẽ hanc, uidelicet Christianos esse ingenij acerrimi, & ferè nihil nescire. Adijciebat ad hæc, si uoto huic suo turpi quidem fecissem satis,me beneficia innumera illico consequuturum. Laborant zelotypia hi principes adeo atroci, ut nec ipsis natis satis ac super fidant. Vni igitur principi patet ad mulieres aditus.

Quibus stipetur princeps latronibus.

CAPVT XXIII.

HVius principis latus custodiunt uiri cc. quocunq; pergere contigerit:& licet frequenter per uices succedant qui principis habent custodiam,nõ desunt tamen usquequaq; innumeri, qui undequaq; salutatum ad principẽ ueniunt. Ante regiam igitur principis ubi ipse diuersatur diutius, præcedunt septem atria,& ante ea plateæ quędam uisuntur,in quorum diametro arbor est procera & umbrosa,quæ principis fores obseruantibus umbram amœnã præbet. Habet itaque princeps dispartitam familiam,& qui propius regiam degunt,hi sunt principi magis accepti,digniores'ue: & quo magis elongantẽ à regia,tanto minoris census,ac ferè gradus nullius dignoscuntur. Has igitur graduum differentias ostendunt domus ex industria continenter in ordine dispositæ,ut cognoscas eos esse excellentiores qui regiæ principis sunt proximiores,pauci tamen ad fores principis accedunt. Id enim ferè solis Christianis licet,& Azanegis sacerdotibus, qui principem legem Mahumetis docẽt, quibus maior potestas agendi quæcunque est apud principem, quàm ipsis suis Nigritis.

Mos salutandi principem,& principis consuetudo.

CAPVT XXIIII.

PRinceps igitur memoratus magnã præ se fert arrogantiam, quippe qui non prodit in publicũ,nisi mane & uesperi: nec tamen à uestibulo regiæ digreditur, ibi sese mira superbia spectandum suis præbet illustrioribus. Is igitur princeps quum uarijs de causis quempiam admittit audiendum, tali dignatur reuerentia. Quum itaq; hi qui ad principem petunt admitti,ad fores iam accesserint,utraq; genua flectunt, & humi fere strati harenam identidem nudi reijciũt in terga,caput etiam harena aspergunt,ut speciem humi-

litatis præ se ferant: & is est mos adeundi principis. Nec ibi aliquem comperies eminentiæ tantæ, qui aliter principem adeat suum, quàm nudo corpore, uerendis tantum corio tectis, humi reptans, ac harena aspersus totus: & ubi ad principem iam deuenere, humi uolutantur, ut sues in cœno: quū iam propius ad passus duos accesserit, sistit gradum, rem suam principi explicans, harenã semper in terga proijciens capite demisso in ingentissimæ subiectionis specimen. Et princeps simulat supplicantẽ nõ uidere nisi furtim, nec propterea ab aliorũ colloquio temperat. Vbi uero Vasallus desijt exponere res suas, tunc intuitu insolentissimo toruoq;, uerbis duobus dat responsa, ut nec breuius sit responsum Laconicum, qui solo elemento mentem suam declarabant: ut si annuendum erat, per u, id est, uolumus: si contrà, per n, id est, nolumus. In hoc igitur superbiæ fastu uersatẽ princeps, in tantoq; æstimatu & ueneratione apud suos, ut ipsi nos nec deo immortali maiorem exhibeamus reuerentiam: id efficit timor incredibilis, nempe de nutu principis eorum uita pendet. Nam pro re quaq; minima morte plectuntur, & mulieres ac filij uenales exponuntur excandescente principe. Hæc sunt igitur quæ miram obedientiã ostendunt, quũ subditi à principe patiunt̃, quæ uix hosti colliberẽt.

Moschea principis, id est, templum idolorum, & mos sacrificandi & discumbendi.

CAPVT XXV.

ADeo maximam cum principe familiaritatẽ contraxeram, ut uel Moscheam ingredi mihi fas esset: id est enim idolorum templum, ubi sacra fiunt. Quũ igitur aduesperascebat, presbyteros suos Azanegos siue Arabes accersebat: nam hi apud eos uice sacerdotum funguntur, & sacris præsunt cærimonijs, ac legem docent Mahumetis. Ingrediuntur itaq; in cellam sacratiorem optimates eminentiores, gratia orandi: sic enim orant stantes, & cœlum subinde respicientes, terram sæpenumero deosculantur: & princeps sacerdotem imitabatur agentẽ hæc omnia spacio mediæ horæ. Et ubi desierat orare, percunctabatur me, quæ nam de hoc ritu orandi mea foret sententia, libenterq; me disserentem de nostra fide audiebat: dixi ego plura, ut decuit, de celebritate nostræ fidei, quum principẽ beneuolum haberem auditorẽ: ostendi enim falsum esse principem & alios omnes qui legem illam obseruabãt: addidi nostram sanctiorem esse, idq; comprobabam innumeris argumentis: nec prius desij concionari, quàm excanduerint maiores satrapæ, qui indignabantur suam fidem abs me in ordinem redigi. At princeps risu uultum soluebat, adstipulabaturq; meis dictis, asserens & ipse nostram fidem non iniuria colendã esse, & nostrũ deum eo argumento esse, & magnum & probum, ob idq; multiplicia dona nobis elargiretur, diuitias, opes, dexteritatẽ ingenij, uires, & pleraq; alia. Suã tamen apprime extollebat, subdens eam faciliorem aditum ad salutẽ eis præstare q̃ nobis nostrã. His rationibus nixus, quoniã inquit,

inquit, Vobis datum est præsentibus bonis frui, erit præsens uita uobis pro paradiso illa æterna. Nos uero qui per uarias uitæ interturbationes uitã trahimus assiduo, scimus nobis haud defuturã illam æternã felicitatẽ: quoniam perpessi laboris, & susceptæ ærumnæ præmium nondum sumus consequuti. Validas ad hoc adducebat rationes uir, ut erat ingenij elegantis, nec nostra sibi displicebant, neq; difficulter nostrã fidẽ induisset, ni pauisset exui regno. Id enim acceperã à nepote, qui me enixe rogauerat, ut nostrã fidem principi exponerẽ, adfirmabatq; rem dignam esse, uerbũ dei. Idq; perlibenter audiendum fore censebat. Mores igitur huius principis iam retulimus, & præsertim eundem morem in uictu seruat, quem rex Azanegæ, suscipit à suis coniugibus dapes, ut etiã cæteri Nigritæ principes: humi procumbẽtes epulantur absq; nitore & elegantia uitæ, perpauci cum rege discumbunt, id solis licet sacerdotibus, aut regulis quibusdam, uel saltem eminentioribus optimatibus. Reliqui ignobiles xij. uel x. simul discumbunt, & inter epulandũ ferè omnes ex eodem catino sumunt, & quidem nõ immoderate, uerum frequentius, utpote qui ter uel quater interdiu epulantur.

Legumina & uinum quæ ex regno Senegæ proueniunt,
CAPVT XXVI.

IGitur regnum Senegæ, ulteriorq; plaga Nigritarũ, uinum, triticum, siliginem, ordeum, auenam, haudquaquã fert iniuria candentis syderis, quũ præsertim ibi mensibus nouem iugiter nõ pluat, uidelicet à mense Octobris usq; in mensem Iulij. Id efficit ut iacta semina nõ germinent ob terræ calorem nimium: producit tamen miliũ, fabas, & fasiolos omne genus, quæ omnia nusquam elegantiora uisuntur. Sũt fasioli instar nucis auellanæ fabertime facti, diceres tomo aliquo insculptos ac striatos, adeo uariandis naturæ ars in eis ludit, res uisu conspicua. Fabæ uero largiores, & proceriores, rubent colore uiuacissimo, aliæ albicantur, cernuntur uisu conspectiores: mẽse Iulij seminantur, Septembri leguntur. Quũ autẽ tellus cœlesti rore perfundit͏ᷣ, id est, uberiori pluuia, tum terram mirũ in modũ colunt, non amplius q̃ trimestri spacio seminant, & legunt sata: ignaui sunt cultores, & uix tantũ seminant, quantũ ad uictum sit sufficiens, nec in horreis congregãt triticũ uel alia. Is itaq; mos colendi agri seruatur, instrumenta quædam rustica habent, quæ bipalijs non sunt absimilia, eis terrã egerunt ritu contrario, quàm nos cõsueuerimus: nam quum ligonizant terram, ante proijciunt, non ut nos, qui terram egestã semper ad nos trahimus, adeo ut pedum plantas ligonizando cooperiamus terra, nec altius q̃ tres aut quatuor digitos agunt bipalia uel graues uomeres: aliter ipsi non arant. Verum quia terra est feracissima, suapte natura quamplurima producit, horum potus prebet succus palmæ, lac & latices: nec ea est palma quæ fert cariotas. Alia est arbor, quæ ibi minime frequens est: & hæ arbores anno continuo succos emittũt instar lachrymarum, succus appellat͏ᷣ

mignol:& ut uberiotẽ habeant ſucci prouentum arbores ſauciant, & ſtatim proſilit ſuccus, qui excipitur uaſe aliquo, ut thura leguntur, huic liquori colos eſt ſubcinericius, & ſerũ lactis præſentat, nec maior eſt prouẽtus ꝙ binæ uel ternæ mẽſurę die noctuqꝫ: huius eſt incredibilis ſuauitas, & ut uinũ inebriat, ni aqua immixta fuerit: qui prima die prouenit ex ſauciata arbore is eſt dulcior, & omni uino uel perꝙ dulci præſtat, & indies ſuauitatem amittit, fitqꝫ acidũ & acre, tamen tertio aut quarto die magis homini conducit: id ſum ego expertus pluries, & non minus, ꝙ uino aliquo eleganti hoc ſucco oblectabar, mignolũ appellãt, neqꝫ eo uti poſſunt omnes abunde, hoc eſt, ad uoluptatẽ, licet ad hilaritatem plurimi, & in primis illuſtriores: nõ habent harũ arborũ uineas, ſed ſparſas & uagas, ut fere cuiqꝫ pateant, qui liquorẽ huiuſmodi elicere uulnerata arbore uoluerit.

Varij fructus, & miræ naturæ oleum, Cap. XXVII.

FRuctus habent multiplices, nec noſtris abſimiles, ſuaues ſunt licet ſylueſtres, qui ſi ut apud nos colerentur, eſſent profecto multo meliores: regio eſt patens, & aprica, ad omnia producenda prope apta, paſcua ibi quamplurima, & arbores eminentiſſimæ, nobis tamen incognitæ: lacus ibi quamplurimi, qui aquam potu nõ inſuauẽ propinãt, neqꝫ nimium uaſte expanduntᷣ, uerum profundiſſimi: & ibi piſces innumeri, licet noſtris abſimiles: inqꝫ his ſerpentes degunt, incolæ calcatrices uocant. Fert etiã hæc regio miræ naturæ oleum, quod pollet triplici uirtute, odorẽ uidelicet uiolaceum habet, ſaporem uero oliuæ: & ſi adhibitus fuerit dapibus, eas ut crocus inficit: quamuis ipſum crocum ſuperet ubetiori colore. Sunt & ibi arbores quædã quæ faxiolos producunt rubentes cum macula nigricante, quæ eſt illis pro inſigni, & à noſtris oculus diciᷣ, alij hilum appellãt, producit igiᷣ ꝙ plures, ſed paruos admodũ.

Angues immanes, qui deuorant capras, & anguium faſcinatores, CAPVT XXVIII.

INueniuntur ibi multiplices animaliũ ſpecies, præſertim ſerpentũ ferè omnium generũ, ueneno ſi alij, alij innoxij ſunt, duorũ pedum menſurã excedunt alas, nec pedes habent ut ſerpentes, alioquin immenſi, & tantę quidem uaſtitatis, ut integras capras hauriant, nec lancinent, ſolide deuorantur: ferũt incolæ ſerpentes huiuſmodi cõgregari ſtatis anni diebus, & migrare in loca quædam ubi formicarum eſt uis magna, quibus eſt colos albicans, quæ ſuapte natura humiles quaſdam caſas inſtar ſpecus extruunt: nam ore terrã portãt, & ferruminãt abſqꝫ calce, diceres clibanos aliquos uel ruſcula in ordine diſpoſita. Nã ex huiuſmodi caſis uidebis C. & CL. cõtinenter ſubordinatas, ut alterã ſequaᷣ altera miro naturæ ordine. Sunt etiã hi Nigritæ faſcinatores, id eſt incantatores eximij, faſcinãt pręſertim ſerpentes. Huius rei me certiorẽ reddidit adoleſcens quidã, qui anno ſuperiore agens apud nepotẽ principis de Budomel, & quũ hoſpicio receptus dormiret, audiuit innumeras ſerpentũ ſibilationes:

sibilationes,quibus experrectus dum attentiore animo euentũ rei expectat, intelligit nepotẽ principis euigilauisse,& domũ egredi uelle: percũctatus est propterea adolescens nepotẽ principis quò nam nocte intẽpesta cõcederet: cui nepos (iã incantauerat seruos à pedibus ut sternerẽt camelũ) Sum inqt profecturus nõ longe, mox rediturus. Iuit igit̃ nepos & fascino compescuit serpẽtes,illicoq; rediens rursus alloquit̃ hospitẽ Ligurẽ, Audiuisti ne,inquit, circiter noctem mediã exsibilãtes serpentes? At Ligur,Audiui quidẽ. Subiecit itaq; principis nepos dictus Bisboror:Erant inquit serpentes,quibus hæc plaga scatet,obsederãt enim domũ gregẽ deuastaturi:ni ego occurrissẽ malo tanto incantatione,qua utimur frequẽtius.Ligur uero his auditis,dixit se mirari plurimum,& rem hanc Christianis prope incredibilem fore:tum nepos ad Ligurem,Non est,inquit,quur mireris ob hæc minima:nam princeps noster multo maiora efficit incantatione quũ libet.Quũ enim inquit,cupit præsentaneum uenenum habere quod illico mortem afferat, inficit ibi arma ueneno,designato in terra circulo, & fascinatione serpentes eò concedere compellit. Quò quum uenerint, speculatur uenenosiorẽ quem interficiat,ueneni colligendi gratia,reliquos uero missos facit.Occiso itaq; serpente,eius sanguinem cum semine arboris cuiusdam miscet,& ea mixtura arma illinit, quæ sic illita ubi sauciauerint condictò mortem afferunt, licet paruũ uulnus existat, modo sanguinis nihil non elicerit. Subdidit etiam Ligur nepotem prædictũ hortatum eum fuisse,ut rei uideret exemplum. Verum Ligur parũ huius rei curiosus renuit experiri rem huiusmodi. Omnium igitur consensu Nigritæ sunt incantatores eximij.Sunt tamen etiã apud nos huius facti haud expertes,imò sagaces,contra serpentes præsertim. *Nigritæ incantatores*

Cap. XXIX.

IN regno Senegæ Nigritarum boues solùm,& bucculæ uisuntur inter animalia domestica: nam capras & pecora ibi nõ uidebis ob ardorẽ torrentis syderis. At boues tam mares q̃ fœminæ nostris multo sunt minores,uixq; ibi uaccam rubentem comperies,aut albæ aut nigræ omnes sunt,uel utroque colore distinctæ.Ex rapacibus leones,& pardi frequentiores,nec non lupi,capreoli,ac lepores prope innumeri.Sunt etiam in eamet regione elephanti syluestres quamplurimi,nõ domant̃ ut alibi, & ferè gentium ubiq; efferantur, propterea & gregatim incedunt, ut in nostris nemoribus apri:cicures uix reperiuntur ibi. Hi igitur duos eminentiores dentes habent hinc & hinc,instar aprorum,uerum ritu contrario: quandoquidẽ alteri scilicet apro in superiora retorti sunt dentes:at alteri scilicet elephanto dimittuntur in terram: nec(uel senecta)huic sunt decidui,uitam concomitantur:hominem nisi læsus non lædit:& ubi lædit,manu hominem comprehensum iacit in sublime ultra arcus iactum:ea dicitur manus elephanti, quam alij promuscidem appellant,eam emittit & retrahit,pro suo arbitratu nullusq; inuenit̃ tantæ pernicitatis, quẽ suo incessu nõ comprehendat,licet gradatim solũ ambulet effœtus,magis sæ

uiunt dum pauent,ne catulis uis inferatur, & quatuor ad summum pariunt uno partu:maribus uix est cura sobolis,arborum folijs uiuunt, & fructibus: nam promuscide arborem deuastāt, adeo ut si stipitem manu complexi fuerint,quantumcunq; magnum ab arbore dispartiant:manum habent in inferiore maxilla,quam exerunt & retrahunt pro libitu, hac cibū capiunt,& hauriunt potum omnē,& ori administrant suo, os habent in pectore,frequentia incolunt nemora, ac luto plurimū ut apri oblectantur. Sunt & alia ingentia animalia, uerum syluestria.

De Psitacis & alijs auibus, Cap. XXX.

AVitiorum sunt complura genera,& in primis Psitacis scatet regio:nam hos odere plurimum Nigritæ,quoniā totam plagam ferè circumuolitantes,fruges & præsertim legumina deuastāt:multijugi sunt, uerum è paruis & grandioribus,cōplures ego attuli:distinguunt colore triplici,subcinericio, uiridi,ac ueneto,q̄s adhuc ferè inuolucres ex nido subripui, sed mox periere. Adultos igitur centū quinquaginta in Hispaniā detuli,eos singulos singulo aureo nūmo uendidi. His itaq; mirū est ingeniū, & solertia nidificandi: nam excelsissimam quærunt arborē,quę surculos habeat subtiles ac tenues,cuiusuis pōderis ferè impatientes, horū cacumini adligant dependentē surculū,cui nidū mira industria fabricatū suspendunt,instar pilæ rotundum, relicto solum foramine admodum angusto,quod ostij uicem suppleat:aiunt id efficere alitē, ut serpentū fallat astutias. Nam nidum pensilē petere nequeunt,quippe qui surculo tam tenui nusq̄ seipsos crederent mole grauati corporea.Igit̄ his artibus tuta est à serpente auis,licet parua. Ibi etiā sunt gallinæ quędā,quas appellant Pharaonis,ex Oriente deferunt̄,his regio ubertim abundat.Sunt & anseres non ut nostræ,sed colore & pennis multijugis uariatæ.

De emporio,& qui eò confluant, Cap. XXXI.

QVoniā obtigit illic morā trahere diuturniorē, decreui eorū emporium, siue nundinas quasdā uisere: nā die lunæ & ueneris in pratis quibusdā conueniunt à quatuor uel quinq; miliaribus circunstantis regionis: qui enim magis distant,alia emporia & nundinas adeunt.In his igitur nundinis compertū habui q̄ indigi sint rerū multarū, quáue profunda egestate laborent, id declarabant eorū uiles merces, hæ enim erant cotoni ęlaborati mulierum

pensis

pẽsis,nec eorũ ingens copia,pãni ex cotonis. Insuper legumina,oleũ,miliũ,& pelues ligneæ,storias,tegetes appellãt, palmarũ folijs cõplicatas,& alia complura usui illorũ nõ inepta,hæc mulieres uendunt:at uiri arma,& auri nonnihil,permutant oia,pro re altera,rem alterã consequunť, quandoq; pro binis ternas,aut pro ternis binas:pecuniã signatã nõ norunt,nec nũmos omne genus regio cudit.Hi igiť Nigritæ in promiscuũ ibant ad me stupidi,& admodũ admirãtes effigiẽ Christiani, & in primis albicantẽ colorẽ,necnõ habitũ, & corporis formã ac habitudinẽ insolitã : habitus is erat diplois ex serico nigro,damascũ appellamus,chlamys itẽ ex pãno coloris cyanei,idẽtidẽ pannũ ex lana contuebanť,& diploidẽ loco miraculi cuiusdã:nõnulli albedinis periculũ faciebant, arbitrati nõ esse colorẽ naturalẽ,sed factitiũ . Igiť ut certiores huius rei fierent,sputo illitas manus admouebant brachijs & manibus meis, ut experirenť utrũ colos foret à natura,uel ab arte. Vbi uero uidebant sputũ nihil de albedine ademisse,sed albicãtes carnes fore,rursus admirabanť. Ad has itaq; nundinas ut multa experirer , utq; scirem an aurũ illic foret uenale concesseram:uerum ut præfeci,auri parum illic sum nactus promercalis.

De equis ibi uenalibus,& pabulo, & eorum incantatoribus, CAPVT XXXII.

ILlic igitur equos magni pendunt,quandoquidem difficulter eò ducũtur, nec nisi à nostris Barbarijs per Azanegos & Arabas illò ducuntur . Illorũ propterea ingens precium est , nec facilime ibi aluntur ob aridã tellurem: nã torrida est plaga,quæ pabula nõ producit,facitq; æstus nimius,ut equorum inguina intumescant , ut uix meiere possint . Crepant propterea stranguria huiusmodi labefactati:pro fœno utuntur faxiolorum laceramentis, sole sicca tis,id uicem fœni supplet:nam ubi legerint faxiolos,secant eorũ caules,& sole exiccant:loco auenæ succedit milium,quo mirum in modum pinguescũt:pro equo instrato phaleris, & reliquo ornatu dant mancipia nouẽ, ad summum quatuordecim,prout equi, & forma elegans, & agilitas persuaserit dandum. Quum autẽ emerint equos, mox accersunt fascinatores equorũ , huncq; ritũ seruãt : rogũ accendunt sarmentis,& herbis quibusdã suapte natura fumum exhalãtibus,& equo per lorũ apprehẽso,sistunt ipsum supra fumantẽ rogũ, uerbis nonnullis prolatis,unguento tenuissimo equũ illinunt,& in domũ adducunt,ubi ad xv.uel xx.dies delitescit,à nemineq; uideť. Interea etiam appendunt collo equorũ effascinationes quasdã corio rubeo inuolutas , & hæc agunt adfirmantes strenuiores tutioresq; bello futuros equos.

De fœminis & earum mira alacritate, Cap. XXXIII.

HVius itaque regionis mulieres hilares sunt supra quàm referre possim, gestiunt, exiliunt, saliunt , & perlibenter chorizant, & in primis adolescentulæ noctu solum dum luna est pernox , in suis tripudijs : differunt à nobis quamplurimum . Res nostras admirantur ferè pottenti loco , ut sunt

balistæ & tormenta omne genus. Nam quum uisum ueniſſent claſſem, iuſſi in uacuum exonerari tormenta, ut edito reboatu terrorem parerent his populis. Territi igitur tormenti inaudito, atrocicꝫ bombo, credidere dæmonũ opus, non mortalium artem, adijcientes uno ictu poſſe huiuſmodi tormenta ſupra centum homines proſternere, tibias etiam admirabantur: & quum uidiſſent exornatas, ut fit, inſtar animalis alicuius credidêre uiuũ animal uarias emittens uoces, non inſtrumenta: quod ubi intellexi ne hac opinione ducti diutius fallerentur: dedi tibias illis cõtrectandas, tunc cognouére artem eſſe, non animal neqꝫ phantaſma, adeocꝫ eis oblectabantur, ut dicerent rem cœleſtem fore ab ipſo deo fabrefactam, tanta concinitate ac melodia allecti, & in primis uocum uarietates admirati, remcꝫ nullam uidiſſe pulchriorẽ prædicabant. Nauim etiam per ſingula membra & minores partes ſcrutabanť: ut malum, anchoras, uela, remiges, & id genus alia, dicebantcꝫ oculatam nauim eſſe, quoniam in fronte uidentur ſculpta lumina, quod ſolum fit cauſa ornatus: ut fit quandoqꝫ in carpentis & curribus. Propterea adſeuerabant nos fore eximios incantatores, nec dæmonibus abſimiles, utpote qui ſulcabamus maria gradu citatiſſimo inſtar phantaſmatis, & itinera quãplurima in mari metiebamur, ipſi uero uix de loco ad locum terreſtri itinere ire nouerant, & id præſertim admirabantur, nos uidelicet in tantum à continente recedere aliquando, ut per compluſculos dies terra nuſquã appareat, & tamen non ignorabamus ubi gentium eſſemus, & quò nam tenderemus: quod eſſe nõ poteſt inquiunt citra magicam artẽ: quod profecto haud dicerent, ſi nauigandi callerent artes. Nõ minori etiam admiratione adficiebanť, uiſis candelis accenſis, quippe qui nulla alia luminaria unquam uiderant præter quàm ignem. Vbi igitur uidere ardere candelas, dixere rem eſſe pulcherrimam. In eadem regione mellis eſt plurimum, nam id è fauo mellis ore ſugunt, ceramcꝫ abijciunt: emi propterea ego fauũ mellis, & more noſtro à cæra mel diſgregans, percunctatus ſum de cæra eos quid ſentirent: qui aiebant ſe eam nihili pendere, uti rem inutilem. Confeci itacꝫ ex cęra huiuſmodi candelas, ipſis cernentibus, & iuſſi eas accendi, quo facto, magis ac magis admirabantur, profitentes nos ferè nihil neſcire.

Quomodo Antonietus, & Aloyſius in mare conuenere non longe à Capite uiridi, Cap. XXXIIII.

IN hac regione inſtrumenta muſicalia habent ferè nulla, præter duo, & ea melodiæ & concentus prope nullius: uidi inſtrumentum quoddam, ſambucam appellant, quod fidibus binis tantum pulſatur, & nulla inde concinitas, digitis pulſant: res rudis, & prope momenti nullius. Vt igitur præfeci, oportuit me illic per dies aliquot diuerſari cauſa explorandæ mercis, ut ſi forte fortuna aliquid occurriſſet, quod conduceret commercio: & id eo libentius ferebam, ut res nouas uiderem, quas referrem aliquando. Quum itaque decreuiſſem

decreuissem à continente soluere, & in altũ facere uela desiderio uidendi adhuc maiora: quum præsertim à principe infante certior factus fueram, non longe à regno Senegæ esse regnum quoddam, cui nomen est Gambræ, & prout referebant Nigritæ principi infanti. Id regnum auri est feracissimum, adeo ut si eo contenderent Christiani, inde consequerentur diuitias innumeras. His igitur allectus, quum ut aurum consequerer, quũ etiam ut orbis partes incompertas mihi antea uiserem: expeditus à principe ad nauim redeo meam, parans uela facere uentis, ut in pelagus altius ueherer, relicturus latus quo appulerant celoces. Dum itaq; hęc meditamur, repente naues apparuere in salo fluctuantes, nam uicissim altera uiderat alteram, nec ignorabamus eos esse Christianos. Congressi igitur mutuo conspectu frui affectãtes colloquuti sumus: moxq; patuit alteram nauim fore Antonieti cuiusdam Liguris, qui maria sulcare probe nouerat: alteram uero aulicorum quorundam principis infantis. Hi igitur uiri conuenerant fide data, ut Caput uiride superarent desiderio uidendæ nouæ regionis. Iniui itaque cum eis amicitiam, & fœdus ing͂ns, ut simul maria sulcãtes nouas regiones adiremus. Vnà igitur soluimus uela, dantes uersus dictum Caput uiride Austro duce, à latere semper ut præ oculis continentem haberemus usquequaq;. Sequenti itaque die uentis prosperis Caput prædictum cœpit nobis apparere: nã distat à regno principis Budomel unde solueramus miliaria ferè quadraginta.

De Capite uiridi, & eius denominatione, & moribus gentium.

CAPVT XXXV.

ID igitur promontorium Caput uiride idcirco appellatur, quia consitum est arboribus densissimis, eisdemq; uiridibus ac uirentibus anno ferè continuo. Huius notitiam habuere primo Lusitani superiori anno meæ nauigationis: appellarunt itaq; hoc promontorium Caput uiride ab arboribus, uti ab harena Caput album denominatur. Hoc itaq; Caput uiride eminens est admodum, & uisu pulcherrimum, inter duos montes medius exit. Tandẽ in mare prominens uaste, uarijsq; rusculis Nigritarum, & mapalijs septum undequaq;, ab ea parte præsertim, quæ respicit Oceanum. Sunt tamen hi Nigritæ ex regno Senegæ. Vltra Caput prædictũ uisunt tres paruæ insulæ nõ longe à continente, sed prorsus desertæ ab hominibus: uerũ scatẽt arboribus instar Capitis uiridis. Quum uero aquæ penuria nõ mediocri laboraremus, iecimus ancoras, ut aquæ nonnihil inde hauriremus. Insulæ illi quæ uisa erat uberior, adhæsimus. Appulsi igitur huic grandiori insulæ fontẽ quempiam quærebamus, nullumq; nacti sumus præter quandam scaturiginẽ, quæ uix poterat nobis auxiliari sitientibus. In eadem igitur insula inuenimus nidos complures, & oua alitum diuersarum, quæ nobis haud erant incognita. Ibi stetimus per totam diem, piscatiq; sumus uaria pisciũ genera sagenis alios, alios hamis quibusdã cepimus, in primis dentales, & ostreas ueteres põderis

librarum

librarũ xij uel xv. pro unoquoq; pisciũ. Mense Iunij postero die illinc soluentes, adnauigauimus littora haud prope deserentes. Id est etiã sciendũ quod mox post Caput uiride littora se sinuãt, & in ipso recessu fit sinus pulcherrimus: terra est plana & referta arboribus innumeris, quibus nõ prius decidũt folia, quã alia subnascantur, nirent semper, & licet distent à mari iactu arcus, uident tamen à longe ipsa contingere maria. Res profecto est uisu conspicua, & ut fatear ingenue, ego quidẽ uarias orbis partes peragraui cũ ad ortum, tum etiã ad occasum solis, uerũ nusquã amœniorẽ uidi, ea cõplusculis irrigat fluuijs, quorũ quoniã sunt nauiũ impatientes, nõ meminimus. Vltra sinũ degũt bini populi, alij Barbazini, Serreti alij dicunt: hi quidẽ sunt Nigritę, uerũ regi Senegæ nõ parent: regẽ nõ habent nec principẽ, licet uni magis quã alteri honorẽ maiorẽ exhibeant. Principẽ nõ eligunt, qui uitæ ac necis potestatem habeat, cum in se tum etiã in natos: nã morẽ Nigritarũ principũ aspernant, qui ubi libuerit pro mancipijs, & uxores, & natos subditorũ uendunt: fitq; ut eorũ uita semper sit in ancipiti, interq; spem & metũ suspensa. Idola colũt quã qui maxime, legẽ habẽt nullã: uiri sunt truculẽtissimi, arcu utunt ac uenenatis sagittis, perinde ut sauciati illico pereant, modo sanguis uel mediocris exeat. Hi sunt nigerrimi, ac staturæ habilissimæ: regio frequens est nemoribus, quæ lignis sunt referta plurimũ: irrigua est fluminibus quã plurimis, ideo ferè inaccessa, nec patet adeuntibus aditus nisi per nõnullos angiportus ex circũadiacentibus, timent propterea neminẽ. Id sunt experti aliquando Nigritarũ reges, qui quũ bellũ eis intulissent, sunt pessime accepti ab his populis. Discurrunt igit latus prædictũ. Austro flante peruenimus ad ostiũ fluminis, quod Riũ appellãt Barbazinorũ, latitudo fluminis ostij est iactus arcus, huius nominis memini ego in charta nauigationis, quã edidi nuperrime. Abest hoc flumen à Capite uiridi miliaria ferè lx. interdiu solũ nauigabamus, Occidẽte sole iactis anchoris ad passus x, uel xij, aquæ longe à continente miliaria iiij, uel v. Quũ uero illucescebat, uela faciebamus in altũ, positis prius speculis in suggesta celocis, qui eminus specularentur scopulos maritimos, ubi uidissent mare luctari & fremere cum scopulis occurrentibus, mox renunciarent uelificantibus. Dum igit adnauigamus, ad ostiũ alterius fluminis deuenimus: id erat Rij Senegæ magnitudine haud impar. Viso ergo flumine tã præclaro, decreuimus quempiã è nostris mancipijs emittere, qui terrã exploraret: terra erat aprica, & omni arborũ uarietate exornata, adeo ut nos summopere eò inuitaret. Adduxeramus enim nobiscũ è Lusitania mancipia complura, quæ Turcimanos appellamus. Hi sunt Nigritę, quos rex Senegę Portugalẽsibus siue Lusitanis (q eò pficiscunt cõmercij causa) uendit. Hi igit Turcimani siue mancipia (Sclauos uulgo appellãt) Christi fidẽ in Lusitania suscepere, & Hispanum idioma callent: nam nos mutuati eramus à dominis ea lege, ut pro huiusmodi seruitute, quã nobis exhibituri erãt Turcimani quũ redijssemus,

seligeremt

alicos (margin note)

seligerēt ipsi quemcūq; libuisset ex omni mancipiorū cœtu, Turcimani uerò libertatē perpetuam consequerent. Iactæ igitur sunt sortes, ad quē spectaret suum Turcimanū emittere in littus. Cecidit sors super Ligutē, qui condicto cymbā expediuit, qua discedēs à classe in littore mancipiū exponeret lege data, ut caueret ne cōtinentē appelleret ultra q̄ foret necesse: satis ac sup erat, si mancipium in sicco poneret, & mox in altum nauim duceret, ne incautus à Barbaris deprehenderet. Instituunt igitur mancipium, ut quum terram attigerit, quærat quæ gens, qui princeps, qui mores sint regionis. Sciscitaret etiā an ibi copia auri foret, uel alia quæ commercijs conducerent. Vbi itaq; mancipium terrā tenuit, actutum adfuere Nigritæ eius regionis, qui eminus speculati fuerant aduentantem classem. Idcirco uenerant ad littus sagittis & arcubus onusti, delitescentes in frutetis & uepribus, ut quempiam è Christianis improuidum corriperent. Viso igitur mancipio, propius accedunt, colloquunturq; nonnihil, & mox exertis ensibus & machæris, plagis innumeris mancipium confecerunt: cui prius proxima nauis auxiliari nequiuit, quàm uitam exhalarit. Quod ut compertū habuimus, stupidi rē ægre tulimus, intelligentes gentē sæuam & atrocem esse, quandoquidē in sui consimilē Nigritā tam truculenter sæuierant, scientes haud dubie sæuituros in nos magis, si potestatem in nos haberent. Relicto igitur littore, huiusmodi cœptū iter persequebamur, ducti Austro, in conspectu cōtinentē usquequaq; habentes. Littoralis regio amœnissima erat, arboribus innumeris fulta, & soli patentis, nec inæqualis. Et tandem peruenimus ad ostium fluminis Gambræ, quod patebat latitudine trium uel quatuor miliarium, ubi magis in arctum exibat. Ingressi igitur flumen ostij tam patentis, duximus ibi posse nonnihil quiescere, ut mox postridie certiores fieremus, ubi nam gentiū essemus, & an illic esset Gambræ regnum, cuius desiderio flagrabamus mirabilem in modum.

De flumine magno nauigato ab almadijs,
CAPVT XXXVI.

APpulsi igitur ostio magni fluminis, quod in primo ingressu ptæ se ferebat latitudinē sex uel octo miliariū. Censuimus propterea hoc præclarum flumen fore regni Gambræ, cuius desiderio afficiebamur plurimū: nobis etiā nō difficulter persuadebamus, illic auri plurimū esse, aut forte aromata quæpiā, uel alia quæcunq; mercimonia, qbus locupletati domū alacres rediremus aliquādo. Luce itaq; sequenti uentis prosperis minorē celocē præcedere iussimus, uiris & armamentis fultā, cum eaq; è nostris cymbis unam has paruas naues ex cōposito præmisimus, quippe qui adhuc ignorabamus altitudinē fluminis, uerebamur propterea ne tantarū nauiū foret impatiens. Expeditis itaq; his nauibus, nautas commonefecimus, ut aquæ altitudinem contis explorarent identidem, & ubi cognoscerent eam satis fore nostræ classi, gradū referentes signo aliquo nos certiores facerent. Iuere nostri & quum

aquæ multũ repperissent, nos monuere. Quibus cognitis, uisum est aliam expedire nauim aliquanto maiorem, armis probe communitam, & illam Antonini licet multo minorem, lege præscripta, ut si forte fortuna occurrissent illi Nigritarum almadiæ (id est nauis genus) rem ipsi non discernerent, neq; congrederentur, sed statim gradum reuocarent, iter ad nos dirigentes: quandoquidem eò nos concesseramus nõ belli sed lucri gratia, quęrebamusq; ut omnia pace & concordia fierent, quod non ui sed ingenio nos cõsequi posse spectabamus. Euecti itaq; in interiorem fluminis partem, nostri subinde uada & fluminis profunditatem contis tentant, inueniuntq; in horas altiores aquas, & ingentium nauium capaces, & altitudine mensurã passuum xvi. excedere: prouecti ultra ad miliaria duo, uident fluminis littora cõserta arboribus pulcherrimis hinc & hinc, animaduertuntq; flumen immensis orbibus & recessibus implicari, ut Mæandrus aliquis. Decreuimus propterea gradũ referre, & dum hæc meditamur, ecce à tergo ab ostio cuiusdam parui fluminis quod

Almadiæ exonerabat in magnum, mox emergunt tres almadiæ, nos lembos appellamus, fiunt ex cauata arbore, nec maiores cymbis nostris, quas trahũt naues, sunt agiles nimiũ, uerũ parui ponderis capaces. Quæ ubi liburnicas nostras & celoces cõspexere, credidere nos eò contẽdere, ut uim inferreremus aliquã: nam edocti eramus illorum consuetudinem fore, ut arcubus uterentur, & sagittis ueneno infectis fere per totam plagã regni Gambræ. Et licet nostri satis ac super eos eminus propulsare quiuissent, ut tamen dicto parerẽt nostro. uisis almadijs concito gradu ad nos redeunt: nõ tamen facere potuerunt etiã effusa fuga, quin semper ad iactum arcus post terga Nigritas haberent. Mirum est quàm pernices sint hi uecti hoc nauium genere. Quũ autẽ nostri consequuti classem fuissent, ingressi celoces, innuebãt Nigritis ut propius accederent. Illi uero gradum sistentes nusquam propius accessere. Erãt uero in his almadijs homines xxv. uel ad summũ xxx. Nos admirabanť plurimũ, ut rem sibi & ipsorum prædecessoribus hactenus inuisam incognitamq;, naues uidelicet id genus, ut sunt nostræ, & homines albos. Pleni itaque admiratione non loquebantur, licet à nobis ad colloquia mutua inuitarentur signis, ut assolet quibusdam. Abiere igitur, & ea die nihil ultra tentauimus.

Quomodo Nigritæ nostros sunt adorti in flumine.

CAPVT XXXVII.

Mane itaq; sequenti nos cum paruis nauigijs soluimus illinc circiter diei horam tertiam uẽtis prosperis, ut nostros adiremus socios, ut sic demũ tutius interiora fluminis peragrare possemus, & tandẽ aliquãdo deorũ munere mitius hominũ genus quàm id erat quod nuperrime uideramus in almadijs, nansisceremur. Igitur quum sociorum classem inuenissemus, unà omnes uela dantes uersus prædictum flumen iter direximus, pręmissa parua celoce, sequentibus nobis continenter, ut altera ex ordine post alteram iret. Et

quum

quum iam ingressi essemus ferè ad quatuor miliaria, ilico à tergo almadiæ quædam (unde uenerint adhuc incompertum habeo) ad nos citatissimo gradu contendebant. Quibus uisis, mox in eos uela fecimus, ueriti ne nos suis uenenatis sagittis impeterent: non enim ignorabamus eorũ sagittandi mores. Classe igitur reuocata in orbem, quàm citius potuimus nostros armauimus, ante omnia præcauentes, ne nos incautos & inermes hostis inueniret: uix tamen nobis erãt arma ad hostem propulsandum. Diuisa itaq; in duas partes classe, quasdam Nigritarũ naues circundedimus, percensuimusq; eorum cymbas, quæ XVII. erant, maiores nostris nauigijs, quę nostra ferunt flumina, easq; impellunt remigijs innumeris. Sublato itaq; remige, quisq; illorũ nos admirabatur, utpote rem nouã & incognitã. Percensiti tunc à nobis, plures non apparuerunt quàm centum & quinquaginta uiri: profecto si ad corpus spectes conspicui, nigerrimi quidem, uerũ habitu albo induti non indecoro. habitus is erat tunicis quibusdam, camisias appellamus: ex cotonina alba induebantur: in capite paruũ habebant pileum, ut mos est Germanis: id plus habent quàm Alemani, uidelicet in pileo ex utraq; parte nescio quid alas præsentans duas: in medio penna eminebat, ut est uidere apud nostros milites, qui talibus plurimũ gaudent: utcunq; fuerit, nos iudicabamus hunc habitum militiæ conuenire: eratq; in fronte cuiusuis almadiæ Maurus quidam stans, clypeum teretem in brachio habens: is clypeus uidebatur ex corio confectus: & neuter bellum inferebat, sed alter alterum admirabatur. Vbi itaque uidere à tergo uigere alios, qui clandestine aduenere, mox demissis remigijs expediunt arcus, nihilq; promentes in nostros sagittas dirigunt: quibus conspectis, nostri tormenta exonerant: uerũ aquis immersi lapides iacti, neminem occiderunt. Perterrefacti tamen tormentorũ reboatu & strepitu insueto, stetere pauidi admodum. Quum uero cognouere neminem læsum his tormentis, uerum eorũ iactus emori in aqua, rursus reassumptis animis magis ac magis in nos sæuiunt, aërem sagittis obtenebrantes celeritate incredibili. Et iam propius accedebãt, audaciores solito: at nostri balistis eos propulsabant, & catapultis plagisq; onerant innumeris. Primus igitur qui iecit in eos is fuit Liguris filius nothus, qui Nigritæ unius pectus trãsfixit, moriq; ilico coëgit. Susceptus is itaq; à suis, extractaq; sagitta admirationẽ peperit id teli genus Nigritis omnibus: nec ob id tamen temperabant à sagittis suis, fiebantq; in horas atrociores: contrà nostri eos male accipiebant, perinde ut paruo temporis momento è Nigritis plures ceciderint: ex Christianis uero, quæ deorũ gratia fuit, nec unus perijt. Profligatis tot Nigritis, qui ob cladem acceptam indignati plurimum, celocem minorem circumueni re satagebant uno impetu omnes: quod ut animaduertimus, mox in mediũ recepimus celocem prædictam: & rursus exoneratis tormentis (bombardas uulgo appellant) stragem intulimus maximam. His uisis Nigritæ iam ferè

Cultus Nigritarum

saucij omnes in diuersa abeunt: nos uero catenis iniectis id curabamus, ne naues in uarias partes dilapsæ, uirium minus haberent, unà omnes fereba mur connectis nauibus & uentis prosperis, ultraq; progrediebamur cedentibus iam Nigritis, id in primis obseruantes, ut cum Nigritis mutuo colloquio frui possemus aliquando.

Decretum factum in flumine Gambre. CAP. XXXVIII.

IGitur adeo mancipia nostra Nigritas inclamarunt, ut eorum fessi clamore Nigritæ, tandem aliquando permiserint unam ex almadijs suis propius accedere, ut puta ad iactum arcus. Percùnctati sunt itaq; eos nostra mancipia, cur in nos tam atrociter sæuirent, quum præsertim non alia de causa illuc concessissemus, quàm commercij & pacis, concordiæq;, prout melius declarabat cum reliquis Nigritis regni Senegæ contubernium, & frequentior necessitudo. Ad hæc etiam nostri adijciebant, uenisse è partibus orbis remotioribus, ut munere perpulchro suum regẽ nomine regis Lusitanorũ donarent: quandoquidem is enixe peroptabat ab eorũ rege arcte diligi & amari. Rogabant præterea ut dicerent, ubinam gentiũ rex per id tempus ageret, & quis princeps huic regioni dominaretur, quodq; huic flumini nomen inditum foret. Addebant etiam ut ad nos tuto & pacifice accederent, acceptu ri è rebus nostris quicquid libuisset, & è suis darent pro suo arbitratu: modo omnia pace, & citra bellum contumeliãq; fierent. In hanc ferè sententiã nobis responsum est, non quidem eos latere, quæ gens foret Christiana natio, & unde ueniret, scireq; quid egerint iampridem cum rege Senegæ, & alijs Nigritis suæ ditionis, qui quoniam nobiscum degunt boni esse non possunt: quippe qui non ignorant Christianos uesci humana carne, nec alia de causa emere Nigritarum mancipia, nisi ut mandant & lancinent ut ferinas carnes: propterea apud eos iuratissime asseuerabant, nullum Christianis amicitiæ locum superesse, sed cordi eis hæsisse, omnia sua quæ classe attulerant, diripere & deprædari, regiq; suo dono dare, seq; trucidare atrocissime: regem abesse illinc itinere trium dierum: regnum esse Gambræ quod quærebant: flumen magnum esse, nomen quidem non reticuit, uerum ego non memini. Hoc igitur accepto responso, ut par erat, indignati in eos uela fecimus: qui effuse fugientes, mediterranea petiere. Hunc finem habuit cõgressus noster. His peractis exploraro omnium uoto contendebamus rursus interiora fluminis penetrare, uel ad miliaria circiter centum: quæ res, ut patuit omnibus, permouit multos, quos proprij laris cura solicitabat nimium: nec sunt passi nos ultra progredi, affirmantes satis ac super egisse, dum in has partes à suo urbe remotissimas sospites deuenissent, addentes nolle de cætero lacessere fortunam: & discordia ingenti concio soluta est. Nos autem qui callebamus horum consuetudinem, scientes quàm duræ ceruicis forent, quantum'ue prosilirent ubi non exaudirentur, conducibilius fore duximus, si eis pro tempore

pore cedetemus. Sequenti igitur die illinc soluimus, uersus caput uiride iter facientes, ut deorũ auxilio in Hispaniã rediremus aliquando.

CAPVT XXXIX.

PEr id tempus quo in ostio fluminis moram traximus, semel tantum septentrionẽ uidimus, qui adeo demittebatur, ut crederetur mare ferè cõtingere, ab aquisq; non plus uidebatur abesse, quàm lanceæ tertia parte: & ibi sydera sex conspicati sumus, quæ magna erant, & mirũ in modum splendebant: ea metiti sumus pyxide, & infra scriptam figuram præsentabant.

* * * *

* *

Censuimus propterea huiusmodi astra plaustrũ austrinũ efficere: licet priorẽ stellã in ordine minime uidere potuerimus: quoniã haud quadrat rationi ut eã prius uideamus quàm septentrionẽ perdiderimus, id est, ab nostris oculis euanuerit. Inibi etiã cõperimus noctem horarũ tredecim, diem uero undecim, ingrediente mense Iulij, quo regio illa eximie flagrat: habet tamen uarias temporũ uices: hyemẽ & ipsi appellant, quoniã ab dicto mense usq; in mensem Octobris terra irrigatur imbre & pluuia ferè cõtinua: & præsertim in meridie exurgit quædã nebula, quæ cœlum inumbrat, nec supra terrã multum tollitur in Subsolanum & Apeliotem. A Subsolano uero ad Vulturnũ transit fulgoribus eximijs: & tunc imbre rellus madefacta semini præparatur. Vti agunt Nigritæ in regno Senegæ. Viuunt milio, leguminibus, carnibus & lacte. Accepi etiam introrsus non pluere, nisi ferè feruentem aquã: & ibi quum diescit non uisitur aurora ante emersum solis, ut usu euenit apud nos: quoniam semper inter auroram & solis ortum nonnihil temporis intercedit: imò quamprimum nox abscessit, ilico sol emergit absque alio medio. Verum licet sol uideatur, non tamen illuminat ad spatium mediæ horæ: uidetur enim pati deliquiũ in ortu: propterea obumbratur aliquantisper. Causam uero, cur sol ibi citius uideatur quàm alibi gentium, nullam aliam afferunt, nisi quia regio patentis est soli & depressi, uacatq; montibus, qui forte alibi obstant, ne sol oriens mox cernatur. Huic sententiæ astipulantur socij qui aderant omnes.

Quomodo Antonietus Ligur, & Aloysius Cadamustus in secunda nauigatione nouas inuenere insulas. CAP. XL.

MOres igitur & qualitatem huius regni Gambræ, quantum ego colligere potui in meo itinerario, uix referre possumus: quoniam, ut præfecimus, incolarum sæuitia, & eorum in primis qui littoralia incolunt, consequi

nequiuimus uotum nostrum: nam gens suapte natura ferox, colloqui cum mitioribus noluit, nec commercia tractare quæpiam. Igitur noueritis nos cognita huius gentis feritate haudquaquam ultra progressos fuisse, nautis reluctantibus, sed in Hispaniam, flumine illo Gambræ non superato, rediisse. Anno itaq; sequenti præfatus Ligur, & ego Aloysius unanimes rursus classem expediuimus, quum animum applicuissemus ad hanc prouinciam nauandam; ut tandem aliquando dictum flumen explorantes, regnum Gambræ ingrederemur. Hæc ergo ut percrebuere ad aures principis infantis, sine cuius commeatu expeditio hæc fieri non poterat, complacitum illi plurimum fuit, quod hæc nobis cordi fuissent: & ut huic pio proposito, nec pœnitendo uoto fauens subscriberet, unam è suis celocem armat eximie, & omni genere annonæ communiuit. Soluimus itaque à loco quodam qui dicitur Lanchus, qui parum abest ab Sacro promontorio, siue Capite sancti Vincentij, ingrediente mense Maio prosperis uentis, & iter fecimus per Canarias insulas: eas tamen ex cõposito prætereuntes, utpote rem non incognitã nobis, si superiorum meministis. Austro ducebamur, & labentibus aquis, quæ flante Noto mirum in modum fluunt, peruenimus ad Caput album: quo uiso, duximus classem in altum: & sequenti nocte adortus est nos uentus Auster, cuius impulsu regredi oportuisset, ni nonnihil ad occidentem declinauissemus. Sustinuimus igitur hanc uenti sæuitiam noctibus duabus, & diebus tribus: die uero tertio terram in conspectu habuimus, quod nemo nostrum autumasset. Cœpimus itaque gestientes exilire omnes, terram identidem inclamantes, admirati nimium ibi terram reperiri, quum prorsus id nesciremus. Expedita igitur cymba duos homines emisimus, qui explorarent iam uisam tellurem. Iuere itaque, & duas prægrandes insulas uidisse renunciant: quod ut accepimus, mox ruimus in dei laudes, qui sua clementia incredibili hactenus incognita nobis cognoscenda præpararet: res profecto nouas, & toti Hispaniæ incompertas. Vt igitur oblatam à deo terram aliquando peragraremus, rerum nouarum percupidi, fortunam experiri uolentes nostram, uela fecimus uersus huiusmodi insulas: quò breui peruenimus: & ubi in conspectu fuit, uisa est maxima, tantumq; obnauigauimus ut stationem non incommodam reperiremus. Appulsi igitur, prius iactis ancoris, cymbam bene armatam emisimus, ut compertum nobis fieret, an insula coleretur ab humanis. Ingressi ergo nostri insulam, nemine unq; conspexere humanũ, neq; extabant uestigia itinerũ, quibus cognosci posset quàm culta foret insula. Hoc cognito, mane sequenti, ut animo satisfacere meo, iussi ex meis decẽ armari, tum telis, cum etiã balistis, ut interiora insulæ adirent, si forte ultra quosdam colles, qui ibi attollebantur, homines forent. Iuere igitur, & collibus superatis inuenere neminẽ præter columbos, & ferè omne genus auitiorũ: nam columbi capiebant pto libito manu hominis: nõ enim pauebant

ad uirũ

Lanchus.

ad uiri conspectum, utpote ad rem sibi hactenus inuisam. Cepere igitur ex his quamplurimos, quos scipionibus occiderant, nobiscum attulere. Ex alia regione apparuere tres aliæ insulæ magnæ, quas ipsi non uideramus: nam ad septentrionem nobis remanserant. Visum est etiam eis duas alias insulas uidere uersus occidentem in uasto mari: uix tamen id comprehendebant ob magnam distantiam: neque nos eas uisere magni fecimus, quippe qui animum induxeramus cœptum iter persequi, nec tantis suppetebat tempus, uerebamúrque ne frustra tereremus, diuertendo ad inhabitatas insulas. Interea dum his ego insisto quatuor insulis, alij uidere decem paruas insulas, quas quum adiuissent, nihil præter aues inueniunt, & pisces ingentissimos. Vt igitur reuertar unde sum digressus, solui ab hac insula, iter meum persecutus, & ecce duæ aliæ insulæ: & quum oram unius percurrerem, mox incidimus in cuiusdam fluminis ostium, & censentes aquam potu fore non insuauem, littori applicuimus: erat enim insula consita omni arborum genere pulcherrimo: & dum fontem quærimus quempiam, glebas salis albas minutulas nanciscimur secus flumen. Legimus ergo nonnihil salis, quod itineri sufficeret nostro: nam ibi sal effuse affluit. Hausimus etiam aquæ non parum. Erant ibi testudines innumeræ, quibus pro tegmento natura uastissimas testas dederat, magnitudinis tantæ, ut pro clypeo non inepte sufficiant. Nostri itaque esculentis huiusmodi oblectati plurimum, exenteratis testudinibus multijuga eduliorum genera fabricabantur, assueuerantes eis aliâs se solitos ubertim uesci, & cum primis in sinu Argino, cuius in superioribus affatim meminimus: nã is sinus scatet huiuscemodi testudinibus: hortabanturque ut ego eis uesci uellem. Esitaui igitur cibum inibi insuetum, ut complura experirer: uisus est non insuauis: albicat enim caro hæc, nec multum est absimilis uitulinis carnibus, si fragrantiam & saporem spectes. Quum itaque placuisset comedisse, cibum approbans, in naui plurimum adseruari iussi, ut quandoque leniret famem. In primo etiam itinerario meo, quod prætermiseram, comedi ex leophante satis illecebri. Piscati sumus etiam in ostio dicti fluminis, ubi tanta uis erat piscium, quantam uix referre quibo: quandoquidem ferè credulitatem omnem excedit. Erant ex his piscibus complusculi, quos nemo nostrum uiderat unquam, uerum pergrandes, & ad cibos humanos non inepti. Ostium uero fluminis in tantam exibat latitudinem, ut onerariam nauim centum quinquaginta doliorum capacem haud grauatim exciperet: adeo patebat, ut paucis expediam, ut unius iactu arcus latitudinem eius metiri nequiuisses. Illic statiua fecimus biduo animi causa, ut feriati aliquanto à laboribus, animi deinceps ad dura promptius euigilarent. Annonam omne genus inde exportauimus, ut futuræ fami consultum iret: inter cætera columbos innumeros. Nec id præteribo, nos illi insulæ, cui primo applicuimus, Boni uisus nomen indidisse: argumento, quod prima à nobis uisa foret.

sa foret. Alteram uero, quæ inter quatuor eminet insulas, Diui Iacobi nuncupauimus, ob id quod ea die, quæ in honorem sanctorum Iacobi & Philippi concelebratur, à nobis est reperta.

De loco dicto Duæ palmæ, & de fluuio Gambræ nauigato.

CAPVT XLI.

HIs peractis die memorato ab his insulis soluimus, per Caput uiride tenentes iter: & breui deorum munere peruenimus ad id loci qui dicitur Spedegar, in conspectu tellurem semper habentes: & ibi locus alius, qui ad Duas palmas appellatur: is est inter Caput uiride & sinũ Senegę prædictũ, & quoniã iam terra erat nobis aliâs cognita, audacter dictum caput percurrimus, adeocp id concite à nobis actum est, ut sequenti mane dictum Caput superauerimus: & tandem aliquando rursus ad prænominatum Gambræ flumen peruenimus, & intrepidi dictum flumen nauigare cœpimus obstante Nigritarum nemine: nam almadiæ nusquam apparuere. Interdiu solum adnauigabamus, contis explorantes fluminis alueum: ecce quædam almadiæ Nigritarum, uerum secus littus fluminis euntes, nobis haud erant impedimento: & introrsus ad decem miliaria insulam quandam paruam reperimus: quò quum applicuissemus, è nostris quidam uitam exuit: nam febre diutius laborauerat: & licet ægre tulerimus omnes uiri exitum, tamen quoniam deo maximo complacitum fuerat, ut decuit fideles, nusquam eius potentiam detrectauimus: uerum pro more humano satis mœsti, humauimus hominem iam uita functum: & quia huic Andreæ nomen fuerat, insulam de nomine uiri appellauimus. Est itaq; à cunctis deinceps dicta insula, Sancti Andreæ. Soluentes igitur ab hac insula, dictum flumen nauigauimus: sequebantur à longe quædam Nigritarum almadiæ, quas inclamans mancipium nostrum, quod Nigritarum idioma nouerat, tantum effecit, ut propius accesserint Nigritæ, à nobis cum uoce, tum etiam rerum nostrarum assidua ostentatione allecti: pollicebamur enim eis pro colloquio plurima, hortabamurq; ut omnem de nobis suspicionem feritatis exuerent: quandoquidem hi eramus, qui humanitate & comitate cæteris præstamus mortalibus. His ergo prouocati propius accessere, iam nobis fidentes: quare unus ex Nigritis celocem est ingressus intrepide, & cum Turcimano, id est, mancipio nostro colloquutus, admirabatur nimium nostrum morem nauigandi, & in pris mis uela: quoniam ipsi solo remige impellunt naues, rati nullum alium inter mortales modum fore maria sulcandi, albicantesq; homines cum insueto habitu magis ac magis demirabantur: nam his est habitus ex cotonina quadam alba admodum, quæ instar camisiæ uestem eis suppeditat: complures etiam nudi incedunt. Excepimus itaque Nigritam honorificentius quàm

potuimus

potuimus, muneribus nostris hominem propè onerantes. Qui nostra consuetudine delectatus, percunctabatur de multis nostros. Postremo aperuit nobis id esse Gambræ regnum, quod errantes iampridem quærebamus: & illorum dominum dixit esse Farosangolum, eumq́ꝫ abesse illinc itinere dierum decem introrsus meridiem uersus: ipsum tamen subesse maiori principi, id est Regi Mellis, qui magnus Imperator Nebeorum dicebatur. Adiecit tamen, non esse longe à littore fluminis utrinque regulos complusculos, in quorum contubernium & necessitudinem mox, si libeat, sua opera reciperemur: & in primis pollicebatur id se nauaturum apud regulum Batimausam: quoniã iam intelligebat nos & probos & comes uiros esse. Hanc igitur uiri huius nobis conceptam opinionem gratam habuimus supra modum, eumq́ꝫ è nostris adnumerauimus in celoce receptum protinus, & tandem nauigando deuenimus ad eum locum, quem appellant Batimausam, qui nostra sententia abest ab ostio fluminis quadraginta miliaria.

De principe conciliato muneribus nostris.

CAPVT XLII.

ILlud est etiam sciendum, quod dum sulcauimus flumen Subsolano uecti sumus: & is locus ubi iecimus ancoras, multo angustior erat ostio fluminis, & mea sententia latitudine miliariũ non excedit, in eumq́ꝫ complusculi fluuij exonerant. Vbi itaque applicuimus ad id loci, decreuimus mancipiũ nostrum (quo interprete utebamur) cum Nigrita, quem prius conciliauerant nobis munera & blanditiæ, ad principem mittere Batimausam, quem perpulchro munere donauimus. Id erat munus tunica quædam sericea, contexta more maurico: nos tunicam interiorem appellamus, siue camisiam: instituimusq́ꝫ Turcimanum, ut munus his uerbis exornaret: Nos uidelicet huc contendisse, ut fœdus & necessitudinẽ eximiam nomine regis Portugalliæ, siue Lusitaniæ secũ iniremus, uelléque commercia exercere, ubi sibi com placitum fuisset: & si nostrarum rerum egeret, eis æque ac suis uteretur, nostrum regem nusquam defuturum, ut illi morem gereret usquequaq́ꝫ: aliaq́ꝫ quamplurima adiecimus, quæ sciens prætereo, ne surgat opus in Iliada magnam. Profectus est itaque mancipium Nigrita comite: & ut breue faciam, principi nostro nomine cuncta exposuit. Quo effectum est ut maximã cum principe amicitiam conflauerimus, permutauimúsque plurima. Dedit enim pro nostris mercimonijs mancipia, & auri quippiam: aurum tamen ibi infra famã nominis reperimus, utpote q audiueramus regionẽ huiusmodi scatere auro plurimo. Inuenitur quidem aurũ: uerũ magni penditur fere ut apud nos: sciunt rem pręclarã esse, licet cum rebus minimis permutent: quę si à nobis considerentur, sunt profecto uiles: apud eos tamen sunt in precio non me

diocri. Id efficit regionum uiuendi uaria consuetudo, ibi etiam stetimus ad dies ferè quindecim. Interea ibant cateruatim Nigritæ ad classem nostram, loco miraculi nostra & nos ducentes: nonnulli ut permutarent sua: alij ut rem non uisam prius conspicerent: accedebant aliqui, ut fusaras uenderent, id est genus mercis cotonum, & eius filum, & tunicas ex eodem: hæc erant multiiugi coloris, ut sunt punicei & albicantis, necnon uermiculati coloris. Ferebant & feles propè omne genus: quandoquidem ea regio scatet animalibus huiusmodi, uenduntq; precio uiliori, ut puta marchetis decem, non tamen ipsa pecunia: ignorant enim omne genus pecuniæ: uerum re quapiam, quæ decem marchetorum precium non excedat pro fele quolibet. Adducebant & alia quamplurima, ut sunt pelles felium, & castoreum, & id genus alia: dabant unciam castorei, id est muscati, pro re precij marchetorum quadraginta, uel ad summum quinquaginta: non tamen pondere aliquo permutabãt: nã omne genus ponderis nesciunt: uerũ si res data spectetur, unciæ pondus expleret. Ferebant inter alia cariotas, id est, dactylos palmarũ fructus, & fructuum genera omnia. Ex his nonnulli syluestres erant, non tamen insuaues: ego tamen his abstinui metu profluuij corporis: soluunt enim mirum in modum aluum. Itaque ibat ad nos quotidie frequens hominum turba, nec idiomatis unius: uarium erat linguarum genus, nec desinebant uecti cymbis suis (almadias uocant) ultro citroq; commeare flumen sulcantes, traijcientes de loco ad locum, modo huc, modo illuc uecti, ut apud nos in quibusdam fluminibus est uidere, ut puta Lugduni Galliarum urbe in Arari flumine placidissimo: uerum omnis eorũ nauigatio remigijs absoluitur: his mirum in modum stantes naues impellunt: utrinque in puppi plus remigũ maior est numerus, modo hinc, modo illinc, ut medio æque utrinq; librata nauis incedat, in neutram partem magis declinans. Stantes itaque remigant, ui lacertorum nullis inhærentibus remigijs. Verum sic fabricantur remigia: Habent lanceam longitudinis passus unius & dimidij, in cuius summitate alligant assetulam quandam teretem, uti nos in mensa utimur pro patinis, quum loco argenti uel stagni ligna succedunt, frugalitate, uel potius pauperie suadente: hoc instrumento nauigant, & quidem citatissime: almadiæ suæ à latere semper littus haudquaquam deserentes, sinitq; ibi paruorũ amnium ostia complura, quæ exonerant in mare: his se committunt tutius, nec multum ab regionibus suis recedunt, ne ab suismet Nigritis corripiantur, & captiui facti demum pro mancipijs uendantur Christianis. Dum itaque illic mercamur cum Nigritis, ægrotare nostri cœperunt febre adrapida & calidissima: propterea ut nostris consuleremus, protinus illinc soluimus, rursus ad ostium dicti fluminis reuertentes.

De syluestribus elephantis, & quomodo capiantur. CAP. XLIII.

DE rebus huius regionis quæ referri possunt à nobis, qui eas uel subiecimus oculis, aut à fide non indignis accepimus per id tempus, quo illic fuimus, de fide ipsorũ potissimũ auspicabimur. Idola igit summopere colunt ritu multiplici, fidẽ non mediocrẽ fascinationibus adhibentes: patrãt & alia innumera dæmone suadente: deum tamen norunt, licet cognitũ non obseruent: alij Mahumetem spurcissimum uenerantur, & hi ut apud nos Aegyptij populi uagantur extra solum patrium: & in primis apud Mauros degunt: incolæ uero regionem non excedunt suam. Viuunt ut Nigritæ regni Senegæ prædicti, & ferè eisdem cibis aluntur. Id plus habent, quod orizam uberius ibi legunt: quoniam in regno Senegæ non nascitur. Vescuntur canibus, quod nusquam alibi comperimus. Vestiuntur cotoninis: at Nigritæ se rè in uniuersum nudi incedunt: nam apud illos maior est cotonorum copia. Mulieres uniformem habent habitum: prius tamen quàm adolescant, corpora compungunt stigmatibus nonnullis, quæ igne inurunt, ut perpetuò te maneant. Notæ huiusmodi præsentant ornatum quendam factum in sindone opere polymito ex serico contextum, coloris multiplicis. Plaga est admodum torrida: & quanto accedunt magis ad austrum, eo plus sunt exustiores: & cum primis secus flumen calor grassatur eximie ob arborum frequentiam: Nam æstus ubi exhalare nequit, urget magis. Arbores uero ibi sunt tantæ magnitudinis, ut earum ambitus sit pedum XVII. licet eminentia altitudinis non quadret magnitudini: non enim altius tolluntur quàm pedes XX. cariosæ sunt tamen, & sine senecta, ut euenit annosis arboribus, siue carie quapiam commaculatæ erant & corrosæ. Aiebant etiam incolæ multo eminentiores arbores in regione huiusmodi esse: faciuntq; hæ arbores, ut non difficulter credamus terram illam feracissimam fore: quoniam ubi arbores adolescunt in tantum incrementum, regio haud dubie non potest esse non irrigua. Fert etiam hæc regio elephantes, sed syluestres, neq; ibi cicures fiunt aut domantur, ut alibi gentium. Vidi ego aliquando quatuor ex huiusmodi nemus egredientes, quos ubi sum è naui speculatus ego & socij complusculi, exiliuimus è naui contendentes ad eos: qui ubi nos conspexere, mox nemori sese dedidere. Vidi & exanimatum elephantum, quem occidi iusserat princeps quidam dictus Gnumimensa, in gratiam meam. Is princeps accola est ostij fluminis Gambræ, & profectus est uenatum concomitantibus compluribus Nigritis, biduo ferè continuo. In hoc igitur uenatu oppetijt prædictus elephas. Pedites exeunt ad uenationem, arcubus & machæris armati, & sua arma omnia illinunt ueneno præsentaneo. Nec id uos lateat, hos populos elephantos in nemoribus uenari, ubi cœni plurimum cernitur: Nam id genus animalium suapte natura ut sues in cœno uolutantur creberrime. Hi itaque Nigritæ pone arbores delitescunt, ac prætereuntibus ele- Gnumimensa

phantis

phantis sagittas & uenabula infigunt, saliuntq; miro modo de loco in locū, ab una arbore ad aliam, donec feriant elephantum: qui quum maxima mole prægrauetur, nequit insidiantis ictus uelocissimos deuitare. Si tamen id tentarent in locis apricis & patentibus Nigritæ, in eis potissimum ubi nullæ uisuntur arbores, non euaderent profecto uires elephantorum: quandoquidem nullus hominum tantæ pernicitatis inuenitur, quem mox elephas non comprehendat etiam non currens, sed gradatim incedens: id efficit animalis uasta magnitudo, & ubi usu euenit, ut irato omine elephas in agris patentibus hominem sit consequutus, non euadat quidem: nec aliter lædit quàm promuscide: manum appellant. Hac itaq; homines corripit circumamplexu: & adeo iacit in sublime, ut sæpenumero correpti hoc modo prius efflent animam, quàm terram contigerint. Hæc elephantis promuscis non multum absimilis labro suillo. In hoc differunt, quod huic ea est uolubilis ad nutum, ut modo uibret, modo pro libito retrahat. Id à complusculis Nigritis accepi: non efferantur tamen, nisi prouocati: nec hominem lædunt, nisi prior iniuriam intulerit ipse. Vidi ego aliquando illic occisum elephantem perquam mediocrem, cuius dentium amplitudo palmos ternos excedebat: eminebāt ad duos palmos: uerum palmus contectus carne maxillæ immergebatur, ut totus occultaretur, ut sunt aliorum radices dentium: & quoniam eorum senecta dentibus cognoscitur, aiebant argumento dentium amplitudinis ferę despicabilis, ipsum haudquaquā annosum fore, si conferatur alijs proceribus, quorum dentes tantæ sunt magnitudinis, ut uicem postium suppleant, & pro palis sepes muniant, teste Plinio: & ut ipsi referebant, nonnullis eò amplitudinis crescunt dentes, ut duodecim palmorum mensuram excedant: & licet præfecerim, hunc elephantum, si spectentur cæteri, minime fuisse conspicuum: erat tamen tantæ proceritatis, ut unus plus carnium haberet, quàm tauri quinque nostri. Donauit me igitur hoc elephanto princeps eo pacto, ut tantum carnium assumerem, quantum libuisset, reliquum uero uenatoribus impartirer: quoniam illi in cibatu elephantos gratissimos habebant. Inuitabar propterea identidem ab eis, ut & ego carne huiuscemodi uescerer. Iussi igitur partem animalis concidi in frusta, & ad classem deferri meam, móxque ahenis excoqui subiecto igne. Alij aliam partem torrebant, perinde ut & elixum & tostum comederim: non quidem uoluptatis, quæ nulla erat, sed experientiæ causa, ut iactare possem me aliquando esitauisse eas carnes, quibus conterranei nunquam uesci consueuere. hæc summa est, carnibus uidelicet huiusmodi me minime delectatum fuisse. Insuauis est gustu & asperrima, duráque nimium. Tuli etiam ad classem promuscidis partem, id est manus elephantis: euulsi etiam ab eo pilos, qui nigricabant, & quasi duorum palmorum mensuram excedebant, erantq; amplitudinis haud contemnendæ. Hos igitur, & carnis nonnihil in Hispaniam detuli, &

Velocitas elephant.

tuli, & omnibus principem Don Hurich prænominatum donaui, qui hæc omnia loco præclari muneris excepit, ueluti rem nouam, & hominnibus regionis illius hactenus incognitam: nam hunc principẽ delectabant eximie, quæ ab remotioribus partibus orbis deferebantur: & in primis obseruabat uir princeps, ut earum rerum fieret particeps, quæ opera sua & diligentia comperta fuissent.

De tibijs, elephantis, & cabalino pisce. CAP. XLIIII.

NOueritis igitur, elephanti pedem teretem esse instar pedis equi obrotundum circumquaque, uerum ex callo nigerrimo amplissimoq́ꝫ, inq́ꝫ pedis callo ungulæ quinæ in una parte pedis: ea uidelicet quæ proximior est plantæ: nam singulæ ungulæ grossoni argentei mensuram haud excedunt: licet parui elephantis occisi pes esset: uerum planta pedis eius unius palmi & medij excedebat latitudinem, pro quadrata qualibet parte: quoniam, ut præfeci, pedes habent obrotundos, ut sunt apud nos lignei asserculi, quibus in mensa uiri frugi utuntur: Galli transciu, nos talieros siue orbes appellamus. Donauit me præfatus Nigritarum princeps pede elephantis alio, cuius planta mensuram trium palmorum superabat: id egomet sum metitus astantibus complusculis, eandemq́ꝫ latitudinem omni ex parte habebat. Donaui igitur principem rursus hoc pede, & dente palmorum duodecim, mire à natura exornato. Hæc itaq́ꝫ omnia princeps prædictus ceu rem præclaram mulieri ducissæ Burgundiæ dono dedit. Nec est quod credant aliqui elephantum non habere plicatiles tibias: quoniam falluntur plurimũ: nam plicant genua ut cætera animalia, & pro libito humi se prosternunt, & surgunt quum libuerit, contra quorundam opinionem. Flumen itaque Gambræ, & eius regionis complures omnes calcatricem nutriunt, & in primis piscem miræ naturæ, instar uituli marini, ni caput equinum haberet. In hoc tamen uitulum marinum imitatur, quod uidelicet modo aquaticum, terrestre modo est animal, utroque elemento uiuens: uastum corpus habet, ut bos fœmina quæpiam: licet crura sint multo graciliora: bisulcos habet pedes, & ut dictum est, caput non absimile equo: dentes duos habet, hinc & hinc proeminentes, ut est uidere in apris: suntq́ꝫ hi dentes tantæ magnitudinis, ut duorum palmorum impleant mensurã. Egreditur interdum hoc animal flumen & terras petit, ut quadrupedia: nec alibi quàm hic huiuscemodi piscis inuenitur. Apud eosdem Nigritas reperiuntur uespertiliones & noctuæ magnitudinis trium palmorum, & multiplicia auitiorum genera, quæ præsertim à nostris non mediocriter differunt. Sunt & innumeri psitaci, & pisces complusculi nostris prorsus absimiles cum gustu, tum etiam forma: in cibatu tamen haud insuaues.

De flumine

De flumine Casamanse, & capite rubeo. CAP. XLV.

Effecit igitur nostrorum aduersa ualetudo, sicuti retuli in superioribus, ut operæprecium fuerit mox ab regione principis Batrinense abire: quare illinc soluentes, breui flumen euasimus. Quũ igitur superauissemus flumen dictum, & annonæ omne genus plurimum nobiscum haberemus, uisum est fore laudabile, si ultra dictum flumen uela faceremus: ad id accedebat maior solito securitas, utpote qui ternas naues habebamus: & dum hæc tractamus, quadam die circiter diei horam tertiam uela dedimus felicibus uentis: quia uero uix euaseramus sinum Gambræ, & ab ea parte cõtinentis, qua dominatur Notus siue Auster, mare sæuiebat magis, nos Occidentem uersus Zephyro prouehebamur abeuntes à continente: terra tamen quam deseruimus, erat æqualis admodum, & innumeris scatebat arboribus: uerum ubi altum tenuere rates, mox apparuit angulus quem dicta terra faciebat, haudquaquam dignum memoratu, quum in eo nihil foret conspicui: & id pro cõperto habuimus: ilico ultra dictam frontẽ instar anguli omnis littoralis plaga nobis sese uno intuitu præsentabat. Nauigabamus igitur discedentes ab ea quantum poteramus: quoniã allatrabat eam undabundum ac atrox mare introrsus ad quatuor miliaria. Certiores de hac re nos reddebant duo homines in prora speculæ fungentes officio, nec nõ alius in celso nauis malo, qui prædicebat scopulos, & alia discrimina maritima, ut sunt breuia & syrtes, & in mari terras ab aquis desertas aliquando, sicas appellamus. Interdiu solum adnauigabamus, uix uela facientes, ne in scopulos incideremus nolentes, noctu semper pauentes custodem habebamus uigilem: ibant nostræ celoces continenter, id est, mox post alteram altera, iactis sortibus, quis præcedere deberet: nam quisq; aliũ præmittere uoluisset: uerũ ne quis ferret grauatim frequentius quàm cæteri subire pericula, alternatim id præcedendi officiũ nauabamus. Igitur à latere regionis prædictæ iter facientes, ita tamen ut terram conspicaremur usquequaque, die tertio postquam illinc solueramus, peruẽnimus ad ostium fluminis cuiusdam non mediocris, quod patebat quingentis ferè passibus: & procedentes quasi ad occidentem mox reperimus paruum sinum quendam: ubi ancoras iecimus, quum iam aduesperauisset. Quum uero illuxit, uela dantes uentis, dum insinuamur nonnihil cedẽtibus terris, ecce ostium alterius fluminis, quod magnitudine cum illo Gambræ fluuio propè contendebat: in cuius ripis utrinque arbores conspiciebantur innumeræ: & quoniam uisa est plaga ferax, illi appropinquare decreuimus. Ostio igitur applicuimus, & quisq; nostrum cymbas emisit suas, necnon & Turcimanos, qui & interpretis & exploratoris uices supplebant aliquando, prout & tempus & loca exigebant. Hos igitur emisimus, ut terram & mores hominũ ac flumina, & si quid ultra dignum erat scitu, explorantes nobis referrent. Profecti igitur, & dicta exequentes rediere: id noui afferentes, flumen uidelicet uo

cari

cari Ra, ditionē esse principis Casamansę Nigritæ qui interiora fluminis ita colebat ad triginta miliaria:uerū principē domo per id tēpus abesse,& bello uacare contra uicinū regulum.His itaq; cognitis, die sequēti illinc abiuimus. Nec prætereibo sinū hūc Casamansem abesse à sinu Gambræ ad leucas ferè xxv.quæ miliaria centum efficiunt.

De fluminibus ibidem repertis,& gentibus, Cap. XLVI.

QVum à flumine memorato recessissemus,littori semper inhęrentes,ad quoddam caput deuenimus, nostra sententia à prædicto flumine distans miliaria xx. & id caput eminentius est nonnihil si terræ circumadiacēti conferatur:& quoniam in fronte præferebat terram rubram,Caput rubrum nuncupauimus:& rursus superato Capite,nauigantes deuenimus ad ostium alius fluminis patens nostro iudicio iactu arcus, quod prætereuntes ibi nihil immorati,sinum sanctæ Annę appellauimus,& persequuti iter nostrum, peruenimus ad flumen aliud haud impar illi sanctæ Annæ,& hoc sinū nuncupauimus sancti Dominici. Is abest à Capite rubro miliaria fere lx. Illic abeuntes nauigādo semper à latere post unius diei nauigationē deuenimus ad uastissimum cuiusdam ingentissimi fluuij ostium,quod primo conspectu censuimus sinum esse quempiā. Verum quoniā altrinsecus conspiciebantur arbores innumeræ Austrū uersus præsertim, flumen esse cognouimus: nam ostium fluminis patebat ferè miliaria xx.Triuimus igitur tempus traijciēdo dictum flumen, & ad ulteriorem ripam deuenimus: mox apparuere insulæ quædam.Decreuimus propterea illinc prius haudquaq; soluere,quàm de regione comperti aliquid habuissemus. Iactis itaq; ancoris,stationem inibi fecimus nostrā: & ecce sequenti mane almadiæ duæ ad nos citatissimo gradu contendebant,quas ut uidimus, pauere cœpimus, & reassumptis animis,ad arma concursum est,ut si forte uenissent uim illaturi,non inermes deprehenderemur:non prius tamen appropinquauere nobis,q; erecta hasta quapiā, cui adligauerant sindonem albā, ut securitatē accedendi peterent.Signo huiusmodi hoc uiso,& nos idem dedimus concordiæ signū:quo conspecto Barbari accessere propius,& in primis maior almadia celoci meę appropinquat, nosq; lumina nusq; deflectentes contuebant',uiros albos admirati,nauesq; nostras mirari non desinebāt,malumq;,& antemnā,res illis incognitas conspectabant prope stupidi.Quare percupidus ego noscere gentem,& ad mutua colloquia descendere, monui mancipia nostra, ut compellarent hos Nigritas.Verum lusere operam loquendo,quoniam nusquam nostram linguā intellexere,minusq; nosipsi eos intellexeramus:quod summopere displicuit. Illinc igitur soluimus,ubi sciuimus nos terere incassum tempus: decreuimus cōducibilius fore,si gradū referentes ultra nō progrederemur: quandoquidē quanto magis ulteriores plagas adiuissemus, tanto minus eorum idiomatis capaces eramus,nullaq; cōmetcia spetabamus,ubi sermonis mutui copia nō

e dabatur,

dabatur,reluctante natura.Hæsit itaque cordi nobis regredi,& lares patrios repetere:non prius tamen illinc abiuimus, quàm merces nonnullas commutauerimus biduo in ostio fluminis commorati. Vidimus etiam ibi Septentrionem propè terram cõtingere,adeo deprimebatur. Deprehendimus etiã ibi naturæ quædam pugnantia,quæ nusquam comperimus, ubi Christiani degunt,aquam uidelicet crescentem,decrescentemq́ꝫ decremento, auctu'que imparibus. Nam Venetijs,& alibi gentium,mare flat horis sex,& in totidẽ reflat,id est, crescit & decrescit paribus spacijs. Illic uero increscit mare horis quatuor,& idem decrescit horis octo, idq́ꝫ fit impetu tanto,ut nõ sit satis existimare an res credulitatem omnem superet,adeoq́ꝫ mare sæuiebat,ut tribus ancoris iactis, ex prora irreuocabili ferè pondere, ne sic naues sisti satis poterant:& usu aliquando euenit, ut atrox tempestas eò discriminis nos adduxerit,ut ui coacti fuerimus uela facere nõ sine discrimine uitæ, quoniã maior feruor & æstus procellosi maris erat quàm uis uentorum,

Quomodo illinc soluimus ob id quod idioma nesciebamus.
CAPVT XLVII.

ABiuimus itaq́ꝫ ab ostio huius uasti fluminis,ut rediremus Hispaniam, iter facientes per has insulas,quæ à continente per miliaria fere triginta absunt, hæ enim sunt numero quatuor: duæ maiores incoluntur à Nigritis, soli sunt non inæqualis, nec eminentis: uerum depressi admodum, inq́ꝫ eis arbores magnæ proceritatis: nulla etiam ibi sermonis commercia fuere; quia alter alterum haud intelligebat. Inde igitur soluentes, uersus patriam contendebamus, quò deo miserante breui peruenimus laboribus innumeris superatis.

LIBER SECVNDVS NAVIGATIONIS

EX VLISBONA VSQVE CALECHVT, TRADVctus ex idiomate Lusitano, in Italicum sermonem.

CAPVT XLVIII.

QVICQVID ego uidi accepiq́ꝫ ab alijs per id tempus,quo eas partes adiui,id totum retuli in superiore tractatu:uerũ post me easdem partes adiuere complusculi,& comprimis Portugallenses,qui orbis explorandi causa ab eorum rege ex composito missi fuere: nam fato iam functus, suo principi infanti Don Hurico rex Lusitaniæ celoces duas expediuit,duce Petro Sinzia alumno præfati principis: huic princeps iussit ut totum latus Nigritarum excurreret, & nouas regiones adiret. Hunc igitur Petrum classis præfectum concomitatus est adolescens quidã,cum quo mecum

maxima

maxima intercedit amicitia, quiꝙ dum peragraui easdem partes, amanuensis meus fuit. Quum itaq; redirent præfatæ celoces, ego Aloysius Cadamustus concesseram eò loci, qui dicitur Lachus, nō longe à Sacro promontorio Lusitaniæ, aliter dicitur Caput sancti Vincētij. Dum igitur illic agerem, ecce dictus Petrus præfectus classis & amicus ille meus diuerterūt in ædes meas, qui abs me amice excepti, omnem suam nauigationem sedulo exposuere, loca ꝙ, & quibus nomina indidissent haud reticuerunt, explicantes singula ex ordine, prout in sequētibus mox colliquescet, & in primis sunt orsi à sinu magno, quem nos adiueramus. Primo loco itaq; dictus amicus referebat se lustrauisse duas memoratas magnas insulas, quas cultas esse adseuerabat, & in primis ad alterā illarum propius accedentes, cum incolis Nigritis colloquuti sunt, licet alterum alter haud intellexerit: uisere tamen eorū domos, quæ sunt mapalia, id est, ex paleis humiles casę, pastorales domos appellamus, inibiꝙ colossos & statuas ligneas idolorum compercre, quibus satis ac super cognouere eos idolorum seruituti esse addictos. Vbi igitur nihil consequi ab eis potuere linguæ difficultate, illinc abiuere iter suum persequuti à latere semper, donec deuenere ad ostium cuiusdam magni fluminis, quod, ut aiebant, patebat longitudine trium uel quatuor miliariū, aiuntꝙ dictum flumen abesse à sinu magno, cuius meminimus, miliaria ferè quinquaginta, per latus semꝑ: adfirmabatꝙ dictū sinum uocari de nomine cuiusdā reguli dicti Besegne, cuius regio adiacet dicto fluminis ostio. Deniꝙ abiuimus à fluminis prædicti ostio, à latere semper maria sulcantes, quoad peruenimus ad quoddā Caput, quod Verge appellant, cuius plaga asperatur montibus, nō tamen multum attollitur, distatꝙ eorum sententia, flumen prædictum à Capite huiusmodi miliaria ferè centum & quadraginta. Suntꝙ in his montibus arbores propè innumeræ, sua uiriditate uoluptatem contuentibus etiam eminus afferentes: proceræ igitur sunt, & conspicuæ admodum.

De Capite Sagres, & alijs tribus, ac de nominibus ingentiū fluminū,

CAPVT XLIX.

SVperauere igitur dictum Caput Verge, à latere semper nauigantes itinere miliarium lxxx. Et ecce aliud Caput apparuit eminentius eis omnibus, quæ unquam uiderant ipsi: nam tollitur in sublime supra omnem æstimationem, & acuminatur instar adamantis, scatetꝙ multijugis arboribus; huic nomen indidere Sagres, in memoriam eius arcis, quam in fronte promontorij Sacri princeps infans beatæ memoriæ condi iussit, quā appellauit Sagren. Hanc Lusitani Caput Sagres de Signea appellāt, addebantꝙ nauclerí memoratos populos idolorum latriæ plurimum uacare, argumēto imaginum lignearum, quas colunt impense, nec prius discumbunt cibum sumpturi, quàm dapes obtulerint suis idolis. Sunt nigri, & ferro candente notas & stigmata inurunt corpori, præsertim in fronte; hi tamen citius in subcinericiū

colorem inclinant quàm in nigrum: pro subligarijs, quibus pudenda conte/ gunt, libris utuntur arborum, cætera sunt nudi, arma habent nulla, quia ferro carent. Viuunt oriza, melle ac leguminibus, fabis uidelicet & fasiolis nostris non absimilibus, licet elegantioribus, carnibus uescũtur uaccarũ, caprarumq́: non tamen ad satietatem, quoniam nec huiusmodi abundant. Et ultra dictũ Caput aiunt esse duas insulas perquã mediocres ob angustiam illarũ incul/ tas: altera illinc miliaria sex, altera octo distat, scatẽt tamen arboribus: habẽt etiam illius fluminis accolæ almadias quasdam instar nostrarum maximas, his maria sulcant, hæ enim sunt triginta uel quadraginta hominum capaces: stantes remigant, ut præfecimus: aures habent circunquaq; terebratas fora/ mine multiplici. In his foraminibus appendunt annulos aureos, ut olim mar garitas Ægyptij: ferunt etiam appensos annulos naribus, quos haudquaquã detrahunt, nisi cibum sumpturi. Itidem agunt & fœminæ: id plus habẽt mu/ lieres principum & optimatum, quod perforata circumferunt labra. Inq; eis condalia, annulorum genus, ut alij Mauri gerunt, adimuntq; pro arbitrio, & id est principatus uel magnæ claritudinis specimen præclatũ. Vltra dictum Caput Sagres ad miliaria ferè xl. inuenit alius sinus dictus nomine sanctus Vincentius, cuius ostium patet ferè miliaria quinquaginta, secus latus præ/ dictum. Est alter sinus dictus Viridis, magnitudine excedit sinũ sancti Vin centij. His fluminibus & sinibus indidere nomina Lusitani nautæ, quos rex Portugalliæ eò miserat explorãdi orbis gratia. Regio est tota implicata mon tibus, unde & amnes, & parua flumina compluscula deriuantur, reddũtq; ir/ riguam terram, nec peragratu est difficilis. Vltra dictum sinum Viridem ad miliaria circiter cc. & quatuor aliud Caput apparet, quod Lætũ appellarunt, ob apricitatem regionis, quæ à dicto Capite auspicat. Post hoc caput mons est eminentissimus, totus arboribus cõsitus iugiter uirẽtibus. Superato dicto monte introrsus mare ad octo miliaria uisuntur insulæ quædam paruæ, qua rum maior ambitu patet miliaria quasi duodecim, hanc Syluestrem appella runt, montem Leonem dixere: huic succedit ima, sed patens regio tota hare/ nis strata, ut plerunq; in littore maris est propter fluxum & refluxum iacta/ bundi sali. Quum uero prætericris montana Leonis, mox fluuius labitur ingens, cuius ostiũ circuitu patet miliaribus fere tribus: hunc fluuiũ Rubrum appellarunt, ducti hoc argumento, quod terra erat rubra, & in eundem colo/ rem aquæ, quæ solẽt esse cœrulei coloris, inclinabãt: huic flumini adiacet pro/ montorium, quod de nomine fluminis nuncuparunt, eisdẽ moti causis. Con/ tra autem dictum promontorium uisuntur duæ insulæ pari nomine nuncu/ patæ, & inde Septentrio uisitur, nõ plus distans à mari quàm hominis men/ sura, adeo ut uideatur contingere aquas. Distat autem ostium prædicti Ru/ bri fluminis ab hac insula miliaria quasi decem. Superato monte Rubro, tel/ lus se sinuat admodum aquis impellentibus, & fluuius ingens, quem appel/ larunt

larunt finum sanctæ Mariæ niuis, quoniam ea die quæ est uirgini beatæ celebris, quia in exortu canis, quum candens sidus dominatur plurimum, conspectæ fuere niues, fluuius huiusmodi repertus est. Ab altera parte fluminis est frons quædam è regione, cuius paulum introrsus mare est quædam insula, ubi mare harenam emittit, & efficit breuia innumera, estq; procellosum admodum, ob montes adiacentes, & exonerantes in id fluuios, propterea insulam dixerunt Scamnorum, quoniam sic egestæ harenæ referunt scamna, & abacos, ut dictum est abunde superius. Vltra dictam insulam eminet Caput magnum, cui nomen diuæ Annæ indidere, quoniam ea die est repertũ. Abest autem promontorium huiusmodi à dicta insula miliaribus xxiiij.

De flumine Palmarum, & alijs complutibus.

CAPVT L.

Vltra itaq; dictum flumen sanctæ Annæ ad miliaria ferè lxx. per latus inuenitur aliud flumen, cui ob copiam palmarum nomen à palmis inditum est: ostium autem huius fluminis licet uaste pateat, est tamen repletum harenis, & breuijs, quæ quasi inaccessum ipsum faciunt, quoniam nõ superatur absque magno discrimine. Item abest Caput sanctæ Annæ ab hoc flumine miliaribus prope lxx. totumq; littus est aridũ, & nullius ferax, licet pateat plurimum. Ibi etiam inuenere aliud flumen, quod appellarũt Sinum fluminum, argumẽto, quod quando repertum est id flumen, conspexere innumeros amnes, & aquarum decursus incolarum arte factos. Supra dictum flumen ad miliaria xxiiij. per littus semper, caput quoddã inuenit, & in mare multum eminens, inq; eo mons peraltus: hoc promontorium appellarũt Caput montis. Vltra quod progrediendo ad sex miliaria, inuenitur aliud paruum Caput, neq; eminens, & in eo paruus admodũ mons, quem Cortesium nominarunt. Ibi igitur collucentes ignes quamplurimos uidere, præsertim super arbores, & in littore uasto: nam hos accenderant incolæ regionis, ut eminus nos ueluti è specula conspectarent: erant enim illis nostra nauigia hactenus incognita. Superato dicto Capite, secus littus nemus condensissimũ conspicitur, cuius arbores maris aquas obumbrãt, adeo ipsi mari adiacent. Post hoc nemus apparuere quædam almadiæ, & in qualibet illarum uiri tres nudi, qui pro armis clauas quasdam gerebant: nam hæ clauæ referebãt suo modo tela: habebãt etiam cultellos paruos in manu, & clypeos duos, arcus uero tres. Hi igitur celoci appropinquauere, auribus & naribus perforatis, alij habebant dentium humanorum torquem collo dependentem: hos compellare & alloqui uarijs interpretantibus mancipijs cœpimus: uerũ licet Turcimãni nostri forent Nigritæ, & uarias nossent linguas, nusquam tamen cõsequi potuere, ut mutuo se intelligerent: & quamuis alter alterum intelligere nequiuerit, tres tamen ex illis ingressi sunt nostras celoces, quorum unum cepimus

midauissent:licet innumeras uidissent balenas: confessione igitur eorum hæc belua balenam superat magnitudine.

De digressu & regressu Lusitanarum nauium, CAPVT LI.

NAues igitur quas misit serenissimus rex Portugalliæ, hæ fuere, primo tres, quarum duæ doliorum xc. capaces erant, baloneros appellãt, aliæ uero doliorum L. postremo nauem onerariam mediocrem, quæ annonam omne genus uehebat. Hæ igitur omnes ferebant homines supra centum & octuaginta. Soluere enim ab Vlisbona nona Iulij, M. CCCCXCVII. duce Vasco de Ghimam. Decima uero Iulij M. CCCCXCIX. nauis quæ tulerat dolia L. Vlisbonam redijt: præfectus uero classis ad quandam insulam Capitis uiridis applicuit, ut germanum suum, qui graui ægritudine adflicta batur, in terram exponeret. Altera naui retẽta doliorũ xc. capace, aliam uero combussit uirorum penuria, & alteram quæ uehebat annonam, rogo demandauit, quoniã etiam digressuri domi decreuerant, ut ea non rediret.

De Melindæ regno, & de urbe Calechut, ac alijs compluribus locis, Cap. LII.

QVum itaq; rediremus domum, erant nobiscum homines circiter quinquaginta quinque, qui multiplici genere morborum adflictabantur: alijs & ora, & fauces morbus corripuerat, aliorum crura ac genua, tabe, sanie, uel adrapido dolore labefactauerat iugis ægritudo. Nouas igitur regiones plus solito adiueramus ad leucas ferè octingentas. Vltra uero compertam regionem, ubi Caput bonæ spei usque ad cognitam plagam temporę regis Don Ioan. superaruntq; dictum Caput spei leucis ferè sexcentum, à latere semper populi sunt Nigritæ: & peractis dictis sexcentum leucis, mox apparuit flumen ingens, cuius in ostio est frequens uicus Nigritarum, qui quasi eis Mauris subijciuntur, qui introrsus degunt, Nigritis bella inferunt assidue. Dictum flumen auro scatet ingentissimo, ut referebant accolæ fluuij: rogabant nos propterea, ut illic nouam lunam opperiremur, & pro mora pollicebantur auri plurimum. At præfectus classis sistere gradum noluit, sed progredi celerrime cupiebat. Progressi itaque ad leucas trecentas quinquaginta, nacti sumus urbem circundatam muro, cultamq; à populis, Indis haudquaquã absimilibus, domus ibi ex lateribus & calce pulcherrimæ, ritu Maurico. Appulimus tandem his oris, & à rege Mauro perbenigne excepti sumus, à quo cõsequuti fuimus itineris ducem, pilotum appellant. Traiecturi eramus sinũ quendã, cuius naturã ignorabamus: urbs Melindæ appellaẽ, in ingressu ostij sinus sita est, quẽ sinũ altrinsecus Mauri innumeri uicatim accolũt. Is igiẽ

pilotus linguam Italicam probe nouerat. Superauimus igitur sinum traie/ctu leucarum septingentarum: & tandem deuenimus ad urbem Christia/norum pergrandem, quæ magnitudine superat Vlisbonam, Calechut ap/pellant, cuius sinus frequens est urbibus, & oppidis Maurorum:& in capite sinus sunt quædam angustiæ maris, ut dicimus strictum Romaniæ. Supe/ratis his angustijs, aliud mare occurrit, id est, sinus, mare Erythræum appel/lant, siue Arabicum: & ab hoc latere domus scelestissimi Mahumetis abest itinere trium dierum, Mecha dicitur, ubi arca Mahumetis, & ibi præclara ci/uitas, à Mauris culta, & mea sentẽtia, is est sinus Arabicus, in quem, ut memi/nit Plinius, Alexandri magni & Romanorum arma penetrauere, & Roma/no tandem paruit imperio.

Mecha

De situ urbis Calechut, & de moribus regis, & de eius regia, Cap. LIII.

ET ut reuertar descripturus urbem Christianorum Calechut, Vlisbona maiorem esse noueritis. Hæc igitur colitur ab Indis Christianis, qui in eum colorem inclinant, qui est inter nigrum & album, Bigas appellant: ibi templa compluria, & tintinnabula: uerum sacerdotibus & cultu diuino carẽt, tantum in suis delubris uisuntur: uasa quædam cum aquis, cum etiam balsa/mo plena, omniq́ triennio immersi flumine quodam baptizantur. Is flu/uius præterluit urbẽ, ubi templa ex lateritijs coctilibus calceq́ fabricata con spiciuntur more Maurico. Diuisas uidebis urbes per uicos & angiportus, ut mos est in Italia, stratas nos appellamus, Galli ruas. Huius urbis regi incre/dibilis seruitus exhibetur à subditis, uiuit more regio ac sublimi fastu, lon/gum seruorum ordinem post se trahens: admissionales, & æditus ac cubi/cularios habet quamplurimos, regiamq́ pulcherrimam. Verum rex urbe aberat, quum præfectus classis nostræ appulit portum Calechut: qui ubi de eius appulsu certior est factus, mox illinc soluit, agebat in quodam oppido, quod distat à Calechut quinque uel sex leucis. Redijt igitur Calechut uiris ferè quinquaginta concomitantibus: & demum triduo transacto, iussit accer/siri præfectum classis nostræ: quem ubi terram tenuit, illico excepere ho/minum quinque milia, & ad regiam deduxere principis, uiris duodecim comitatum: cuius fores obseruabant æditui decem, clauas gestantes ex ar/gento fabrerrime factas. Deinde peruenere ad cubiculum regis, ubi rex ia/cebat in lecto imo, qui sic condecorabatur: primo totum cubiculum stratum erat uiridi serico, uillosóque, uelutum appellant: at eius parietes cooperie/bantur serico multiplicis coloris ritu Damasceno contexto: cubile uero in/stratum erat stragulo albicante, uerum aureis filis intertexto, conopeóque ditissimo inumbrabat. Tum rex lecto sic est orsus ab imo, qui mortales fo/rent, quò nam peterent, auide percunctatus. At nostræ classis præfectus, O

Velutum

rex

rex inquit, Christianorum mos est, ut quum principem princeps per inter/nuncium alloquitur, prius non promat legatus sui principis mentem, quàm astantes paululum secesserint: tunc rex innuit suis, ut parumper secederent: moxq; præfectus classis regem his dictis alloquitur, Regem uidelicet Portugalliæ iampridē compertum habuisse, quanti facundus foret, utpote rex celsitudinis immensæ, ac Christiani nominis non contemptor, cupiebat propterea enixe in eius amicitiam, & necessitudinem recipi, si pacis & concordiæ superit locus quispiam: & quod in huius rei certius argumentum, per suū legatum condigne eum saluere iubeat, ut Christiani reges seruant, ut mutuis consalutationibus apprime gaudeant. Rex itaq; legationem, & regis consalutationem perquam humane excepit, iussitq; uni è summatibus locupletioribus, ut præfectum nostræ classis honorifice domi exciperet, monuitq; ducē, ut sereno animo conquiesceret.

De aromatibus & moribus Calechut, Cap. LIIII.

IN hac itaque urbe Calechut uisuntur ditissimi mercatores, innumeriq;: hi sunt qui regē tum muneribus tum ingenio sibi conciliant, & fere pro libito gubernant cuncta. Habēt propterea Moscheam in foro, & ibi cōmercia exercent sua, plerunq; sunt Mauri, uiri acres & exerciti mercimonijs. In urbē itaq; Calechut comportant aromata ferè omne genus, uidelicet cinamum, piper, gariophyllum, zinziberim, thus, lachā. Sunt & syluæ sandalij cōdensissimæ: non tamen huiusmodi aromatum genera ibi nascuntur: sed fere undequaq; importantur, ab insula præsertim, quæ abest ab urbe Calechut leucis clx. à continente autem leuca una, in eodem latere ubi sita est urbs Calechut: eò itur terrestri itinere xx. dierum spacio, incolitur à Mauris, neq; Christianis: Mauri dominantur, & inde plura aromata Calechut exportantur, quoniam ibi est emporium, & eorum statio: potior illorum moneta appellatur saraffi ex auro obryzo defecatoq;: hāc cudit Soldanus Syrię dominus, pondere nostri nummi aurei, eam granis binis excedunt saraffi: & ibi Venetorū, & Genuensium aurei expenduntur, & monera parua argentea, quam cudere Soldanū arbitrantur. Ibi etiam sunt panni ex serico omniū generum, cocco alij, alij Tyrio, purpura, uel buccino infecti: ibi etiā uidebis byssinū, id est, coccum Tyrio infectum, & id genus cōplura sunt, & panni auro intertexti plurifariā, Attalici dicuntur: æra autem fabrefacta, & stannea uasa plurima comperies. Et ut tandē finiam, fere ibi nihil desiderāt, quod ad humanū cultū pertineat. Et hæc mea sentētia ex Babylonia Ægypti cōportant, Cayrū appellant.

De nauibus quæ cauent à magnete, & de precio aromatum,
CAPVT LV.

POrtugallenses in urbe Calechut cōmorati sunt, à die decimonono Maij usq; in diem xxv. Augusti: & per id tēpus uiderunt innumeras naues, ut puta supra mille ac D. quæ ultro citroq; cōmeāt cōmercij gratia, & præsertim aromatum,

aromatum. Inter has naues quæ magnitudine alias excedit, nō est capax cc. doliorū: earum sunt magnæ quędā, nonnullæ uero paruæ, unū tantū malum habent, id est, arborem: nec nauigant, nisi uentum habeant in puppi, adeoq; æstibus maris interturbantur, ut nonnunq; semestri ferè continuo, ut tranquillū fiat mare expectent: submerguntur plurimæ, & miro artificio sunt fabricatæ: sunt tamen debiles, perinde ut armorum pariter ac tormentorū sint impatientes: quæ uero contendūt ad insulas, ut inde comportēt aromata omne genus, fundi sunt perquam mediocris, adeo ut paruo ad nauigandum alueo egeant. Aliæ sunt quæ idcirco absq; ferro sunt, quoniā uim magnetis pauēt: nam is lapis uisitur supra dictas insulas, quà iter ipsi faciunt. Dum urbi appellere usu uenerit, illarum statio est in terra, in luto tamen. Id enim curant ex composito, ut tutius degant in arido: quum increscit mare, dant operā ut eius æstu naues impellantur in siccum, & ibi tantisper manent, donec finitis commercijs soluere illinc complacitum fuerit: mare ibi crescit & decrescit singulis sex horis, ut apud nos. Visuntur aliquando in sicco naues quingentæ uel D C. quæ res propè est incredibilis. Pondus cinami, id est, cantarotum quinq; precium x. aut xij. ducatorum non excedit, si suam monetam consideres, id est zaraffos, ferè idem precium erit, ut præfecimus. Vbi uero legitur, minore multo precio, utputa sex aureis pondus uenditur cinami, tantundē uenditur piper, ac gariophyllum: zinziber uero dimidio minus. Lacha autē fere nihili uenditur, id efficit copia ingens, propterea uilipenditur. Itidem sandalium, cuius nemora uisuntur: pro his rebus nihil præter aurū & argentū, aut choraliū recipiunt. Merces uero nostras præter linū paruifaciunt. Linū igitur ibi est in precio: nam nostri nautæ camisias complures precio non mediocri uendebant permutatione aromatū: licet ibi tela sit perquam subtilis & candida, quæ, ni fallor, Babyloni, quæ est urbs Nili, quam Cayram appellant, tunditur ut hic. Si soluendum est uectigal, pro centum quinq; soluunt: preciosos lapides tulere paucos, & eos fere precij nullius: quoniam ut uerum fatear, defuit eis aurum & argentum, quibus cōmercia exercebant. Dicunt etiā subesse aliam causam, quur nō tulerint lapides, quod uidelicet maiore precio quàm autumauissent uendebantur. Itidem de margaritis aiebāt, nos tamen secus credimus: sed nobis persuademus eos perquam uili precio uendi, licet à Mauris emantur, qui semper plus æquo rem æstimāt, procq; re una quatuor petunt, procaces nimium: attulere tamen hos lapides, uidelicet berillos, topazios, zaphyros, adamātes & chrysolitos, aiunt tamen præfectum classis emisse lapides preciosos complures, argumento quod omne suum argentū cum lapidibus huiusmodi permutauerit, uidelicet uasa aurea argenteaq; cælata, quæ causa splendidioris apparatus secum tulerat.

Zaraffi

De Mecha

De Mecha ubi est arca Mahumetis,& de monte Sinai,& mari rubro. Cap. LVI.

NAues quæ comportant aromata omnium generum, inibi plerunque eundem sinum prægrandem traijciunt, quem Lusitani superatis il- lius angustijs cymbis quibusdam, mare Erythræum,id est,rubrum traijciũt: dehinc terrestri itinere ad domum quæ dicitur Mecha, ubi Mahumetis arca uisitur,quę à littore maris rubri abest introrsus itinere dierum trium. Inde ad Babylonem, id est Chayrum Nili contendunt, transeunt ad radices montis Sinai,& demum per siccam harenam,ubi turbo quandoq; adeo sæuit pulue ris,ut uento puluis agitatus uiatores obruat: ita nonnullæ naues circumeunt totum eum sinum:aliæ fluuium illum,ubi comperere gentes multiplices pro pe Mauris adiacentes,cum quibus diutina bella agunt. Reperitur etiam in Calechut uinum maluaticũ,quod fert Creta,id est,Candia insula: ex Chai- ro tamen comportatur eò loci. Aiunt etiam quod nunc anni octuaginta fa- ciunt, quibus nonnulli Christiani albi eò iuere commercij causa: nam hi pi- leos gerebant in capite albos,oblongosq;,ut solent Germani:barba his erat promissa inter nares & os,ut Byzantij mos est aulicis:cætera tonsi, barbasq; huiusmodi mastuchos appellant: hæ ferebant uiros loricatos ferreis loricis, Mastuchi ac thoracibus,nostris non absimilibus: hastisq; quibusdam utebantur, tor- menta etiam habebant,uerum nostris minora:postquam consueuere singu- lis biennijs semel eò contendere, classem non mediocrem trahentes, utputa nauium xx.aut xxv. Hãc gentem incolæ Calechut adhuc nesciũt, mercesq; præter linum quod deferunt candidum subtilissimum'que, nauibus malos quatuor habentibus,ut Hispanæ,exportant aromata: eos igitur ex Germa nia aduenisse minime arbitramur:nam id haudquaquam nos lateret:uerum plus fidei habet,ut sint Tartari è Roscia profecti,ut referunt quidam,qui cre bro arant maria: tamen breui speramus huius rei certiores fieri, interprete Medio piloto, qui secum profectus est, nũc apud præfectũ classis captiuum Medius agit:nam nolens nauigat.

De cibatu regis Calechut,& eius populis, CAPVT LVII.

AD dictam urbem Calechut Christianorum magnam uim tritici com- portant Mauri suis nauigijs: una die uiuit homo pane ualoris trium quatrinorum, qui tertiam solidi partem complent: panem conficiunt absq; fermento,non habent clibanos, uerum sub cineribus, ut nos aliquando pla- centas torrent, eum'que faciunt in diem: oriza abundat, & bobus, uerum nostris multo minoribus, abundant etiam lacte & butyro, Assyrijs malis, eisque dulcioribus, pomisque omne genus cetrinis, alijsq; fructibus mitio- ribus compluribus: Cariotas habent recentes, & passas, & propè fructus omnium generum. Rex eius urbis ab omni morticino abstinet: nam is

mos inoleuit apud eos,ut ipse rex, ac reliqui aulici & probi fere omnes nihil edant,quod mortem patiatur:nullo ergo animali uescuntur,hoc argumento, quod dominus noster Christus deus omnipotens tulit sententiam in Christiana historia,ut qui mortem intulerit,& ipse pereat,alludētes ad illa uerba: Qui ferit gladio,gladio peribit,uiri potius stolidi quàm simplices:at populus in promiscuum & carnibus ac piscibus uescuntur, soluti his curis: non tamen necant bona animalia,ut sunt boues,eosq; benedictos dictitant:& quū prætereunt,contingunt manibus,eosq; deosculantur, ut nostri simpliciores deosculantur sanctorum imagines,quum manum ad os referūt deosculando nō alia magis de causa,quàm quia ea tetigit imaginem. Verus itaq; rex illorum lacte uiuit ac butyro,oriza quoq; & alijs compluribus:eundē ritum in cibatu aulici & summates obseruāt. Hic itaq; rex arroganti ac superbo fastu recumbit,palmarum succo pro uino utitur,è uase argēteo bibit,ita tamen ut uas labra non contingat. Suspenso itaq; uase,instar crateris uinum demittit guttatim,& ori infundit. Pisces ibi nostris haud sunt absimiles,regio frequens est piscatoribus:maiores equos nostris habēt, uerū Mauri eos nō magni faciūt.

De cognitione Christi quam habent,& de notitia pontificis Romani. Cap. LVIII.

CHristiani qui urbem Calechut incolunt,equitant elephantes, quoniam ea regio animalibus huiusmodi abundat: quæ ubi mansuescunt facilime,rex cum aliquo contendit: trahit secum innumeram peditum multitudinem:nonnulli uero elephantis uecti,regem concomitantur. Rex uero humeris hominum nobilium fertur:uiri pubetenus tantum uestiuntur,cætera usq; ad inguina nudi. Veste utuntur cotonina, quoniam eo panno abundant plurimum:utuntur & pannis sericeis,& in primis illustriores:at alij alijs utuntur uestibus, prout patitur illorum census & opulentia. At nobilium uirorum mulieres, etiam supra cincturam carnes uelant telis subtilioribus. Egregiæ uero fœminæ usque ad pubem tantum corpora tegunt. Mauri autem more suo uestiti incedunt,cooperti ad talos usque. Abest hæc ciuitas ab Vlisbona leucis milibus & octingentis: quæ ratione subducta, ut leucæ cuilibet dentur miliaria quatuor, is numerus leucarum efficiet miliaria quindecim mille & ducenta:tantundem metiri oportet in regressu:quare si pensitatius quis consideret, quanto temporis interuallo id itineris perfici possit, comperiet profecto tantam locorum distantiam metiri non posse citius quàm decimosexto mēse. Mauri uero nautæ ad ulteriores regiones duce Septentrione nauigant cum instrumentis quibusdam ligneis, quadrante uidelicet & astrolabio. A dextris semper quum sinum Persicum traijciūt,referunt pilotę illorū, id est,duces itineris,quod ad meridiē supersunt insulæ xi.mille illis inaccessę, quas nō adeunt,quoniā nimium tendunt ad meridiem, adeo ut nō sit tutus accessus.

Pilote

acceſſus.Forte fortuna hæ ſunt, quas nuperrime rex Hiſpaniarũ inuenit. In Calechut habent mediocrem notitiam presbyteri Ioannis, uerum non exercent inuicem commercia, neq; conſuetudines: quoniam multum abeſt ipſe ab Calechut, introrſus plurimum. Chriſtum credunt natũ ex uirgine Maria,neq; peccaſſe unquam, & ab Iudæis cruci affixum, mortuumq;, ac Hierosolymis ſepultum. Papam uero ſciunt Romæ degere: alioquin ſanctæ Romanę eccleſiæ notitiã haud habent aliam: norũt literas,& ſua lingua ſcribũt,

De aromatibus,ubi naſcantur. CAP. LIX.

IBi igitur ſunt innumeri elephantorũ dentes, ac cotoni, ſaccariq; plurimũ, & mea ſententia quicquid eſt quo uita carere nõ poſſit, eo hæc regio exornatur ditaturq; mirum in modum, crediturq; uinum fore in precio,quando quidem eo libenter utuntur Indi Chriſtiani: expetunt etiam oleum admodum. Ibi etiam eximie iuſticia colitur quàm alibi gentium: nam ſi quis furatur aut occidit,ritu Turcarum palo affigitur atrociſſime. Qui uero uectigalibus imponere uult,ſi deprehenſus fuerit, totũ perdit,merceſq; ludit omnes. Inibi rurſus inueniuntur unguenta ferè omne genus,ut ſunt caſtoreum,ambra,ſtorax, & id genus alia. Inſula uero quæ mittit aromata, Zellum appellatur: ea eſt ultra Calechut urbem ad leucas ferè C. & LX. ubi oriuntur aromata: at arbores cinami & piperi fert alia inſula introrſus continentẽ. Aiunt etiam circũ urbem Calechut naſci piper & cinamũ, uerum non ad perfectionem. Gariophylla deferuntur à remotiore plaga: reubarbari ibi plurimum, & aromata minutiora complura. Zinziber in mediterraneis oritur electiſſimum. Sinus quem præfeci,colitur eximie altrinſecus à Mauris. Poſt hæc intellexi melius à nonnullis, ipſum tantum à latere uno habitari à Mauris, ab altero uero uerſus meridiem ab Indis Chriſtianis, eiſdemq; albis ut nos, in littore maris æque ac in mediterraneis. Is eſt tritici ferax plurimi, fructuum & carnium, & propè omnis annonæ. Inde plura ad urbem Calechut deferuntur: nam regio ubi uiſitur Calechut,obducta eſt arenis,habet humũ ieiunam: & præſertim tritici & id genus eſt impatiens. Ibi etiã duo uenti ſolum flant in æſtate, uidelicet Subſolanus, & hyeme Fauonius, ſiue Zephyrus: rerum omnium ſunt elegantiſſimi pictores: urbs muro ambitur nullo, uerũ domos continenter & in ordine poſitas, uicoſq; maurico more habet. Eadem inſula quæ fert cinamum, mittit & gemmas abſolutiſſimas, Zellum

Portus aromatum Soldani. CAP. LX.

QVo ad res Indas inuentas ab iſtis quibuſdam meis literis reddidi uos certiores ſigillatim:pòſt uero ſuperuenit pilotes ille, quẽ ui ceperant.Is uiſus nobis eſt ex Dalmatia oriundus, tamen reuera erat Iudæus, ortus Alexandriæ, aut non longe ab ea terreſtri itinere: iuuenis admodum Indiã adiuit,nunc in urbe Calechut uxorẽ habet & natos.Is dominus erat quatuor nauium: ibat propterea interdum cum claſſe, & de eius regione mira referebat:

de diuitijs præsertim ac aromatibus, & cinamomo perquam eleganti, quæ omnia ueniunt ex insula quæ ultra Calechut ad leucas centum & quinquaginta uisitur, parumq́ꝫ abest à continente: oram Mauri tenent: piper uero & gariophyllum mittit ulterior regio, & in primis Iudæa, & ibi rex Iudæorum, uidelicet illarum decem tribuum, quæ ex Aegypto traiecerunt in Arabiam, superato mari Erythręo. Affirmant etiam innumeros esse idolorum cultores, gentiles uocant & Christianos propè nullos. Verum falluntur plurimi, qui arbitrantur ob id Christianos esse complures, quod uidelicet ecclesiæ uisuntur cum tintinnabulis plurimæ, quæ templa tamen sunt idolorum, quod profectò magis quadrat rationi: nam absonum esset dicere, quod ibi Christi nomen colatur absque diuino cultu, & præsertim à Christianis. Igitur ibi nec sacerdotes cernuntur, nec fiunt sacrificia quæpiam. asseuerant itaque nullos esse inibi Christianos, quàm eos qui presbytero Ioanni parent, qui distant mirum in modum ab urbe Calechut, quum citra mare Erythręũ existat, non longe à rege Melindarum, in Aphrica introrsus multum uersus Nigritas, prope Guineã. Is presbyter alibi Soldano confinis est, haud longe à Nilo, ubi Babylon urbs uastissima, nunc Cayrum dicitur. Hic itaque presbyter Ioannes habet sacerdotes qui diuina exequuntur, ut nostri Euangelia colunt & obseruant, necnon alia ecclesiæ mandata ut reliqui Christiani haud contemnunt, parumq́ꝫ in cultu diuino à nobis differunt. Soldanus autem in mari Erythręo portum habet, & ex Alexandria Aegypti ad portum maris Rubri contendunt itinere terrestri dietum octuaginta: tantum abest ab Alexandria. Ibi uideas atomata omne genus: eò enim comportantur ex urbe Calechut. Non longe etiam ab dicta urbe uisitur quædam insula distans à continente leuca una, ubi innumeri piscatores uisuntur, qui margaritas multiplices piscantur. Ibi nullæ sunt aquæ ad potandum suaues: uerum hi nautæ proficiscuntur ad quoddam flumen sine utribus ac dolijs, sed solis nauibus hauriunt aquam: armenta, quum naues rediere, ilico currunt ad mare, ut aqua dulci satientur, quam abunde naues, ut præfeci, comportant. Hęc insula est citra Calechut itinere leucarum sexaginta, & colitur ab gentilibus, id est idololatris. Vaccas & boues eximie colunt, utpote benedicta animalia, adeo ut si quis læserit quodpiam illorum, is protinus morte pœnas luat, nõ aliter quàm pro furto. In cibatu igit' animalia huiusmodi nõ habent. De insula uero Taprobane, de qua satis ac super scripsi, alia nõ habemus, nisi q̃ credimus ipsam innatate uastissimo pelago, & abesse plurimũ à continente.

De instrumẽtis nauigandi, & quãti merces inibi uendant. CAP. LXI.

IN urbe Calechut est templum, quod ingredi nefas est. Impune id ingredi non licet cuiquam die Mercurij ante meridiem: nam si quis ante id horæ ingressus fuerit, mox moritur ob dæmonum conspectum, qui per id tempus inibi ferè innumeri conspiciuntur. Addebat etiã Iudæus qui captus fuerat, dicem

tat, diem esse quendam in anno, quo in dicto templo suapte natura lampa-
des quæpiam accenduntur, & rem monstrificam ac portentosam efficiunt.
Inibi nauigant absq; pyxide, sed solo quadrante ligneo: quæ res uisa est dif-
ficilis admodum, & in primis quũ cœlum inumbratur nubibus, adeo ut stel
læ uideri non possint. Ancoras habent perquam mediocres, quas quando ia
tiant adhuc ignoramus: temones nauiũ alligant funibus, & longitudine ex-
tedunt nauium transtra palmis ternis: omnia nauigia eius regionis fabrican
tur incolæ urbis Calechut, quia alibi arboribus & omne genus lignis carent.
Potiores merces eius regionis sunt corallia, & æra fabrefacta in uasa, ut in ca-
cabos & sartagines, uel ahena, & id genus plura, necnon in laminas. Conspi
cilia magni penduntur plurimũ, adeo ut alicubi gentium par unum conspici
liorum precio uendatur eximio. Sunt etiam ibi in precio telæ rudiores, uinũ
& oleum: panni ex auro ferè nulli, & alij panni ferè omnium generum.

De elephantis, & titulo regis Portugalliæ. CAP. LXII.

HIc noster rex Portugalliæ in his rebus animi est nõ quidem mediocris,
uerũ eximij: argumento est classis quã parat in expeditionẽ Indicã: nã
in præsens ñaues quatuor expediuntur, ac celoces duæ omni annonæ gene-
re perquã munitæ, ut mense Ianuarij præsto adsint ingentissimis refertæ mer
cimonijs: inq; eis armamenta omne genus, ut si forte fortuna rex Calechut
renuat oblatam conditionem, & nostræ gentis contubernia spernat, discat
ui dare aliquando, quod amicè potuisset. Hæret igitur animo illi, ut quum o-
pus fuerit, sua classe naues futiles ac nullius pensi regis Calechut profliget.
quod si pro arbitratu succedet: quoniam uix referre possum, quàm parui sint
momenti, & uirium nullarum orientalium meridionaliumq; nauigia, ubi no
stris collata fuerint: inter cætera sulcare maria nequeunt, nisi uentum habeãt
in puppi: uerum ibi nauium propè infinitus numerus uisitur: & ultro citroq;
commeant, ferentes aromata ferè omnium generũ. Potissima animalia eius
regionis sunt elephanti: his bella conficiunt: turres quasdam imponunt eis,
capaces trium uel quatuor uirorũ, qui de turribus huiusmodi præliantur: mo
deratorem habent, qui turrita animalia regit, ut commeminit Plinius. Eis re
ges se suaq; tutantur: alij in exercitu ad bella ducunt elephantorum M. D C.
alij M. D C C C. alij minus, prout sumptus exigunt illorum. Quando naues
appellunt onustæ, id fit ui elephantorum: currunt effusissime: & licet uix sit
dicto fides, fabulaq; censeatur, rem tamen ueram denarramus. Aiunt etiam
quamuis ibi sit copia elephantorũ, eos tamen uendi precio ingẽti, si alias res
spectaueris. Præfectus classis nostræ, nec alij lapides preciosos tulere: quare
nobis persuademus haud difficulter, lapides huiusmodi inibi haudquaquã
reperiri, sed è longiore regione conuehi, fitq; propterea ut eius regionis prin
cipes magni pendant lapides preciosos, storax, castoreum, & alia id genus
plurima. Quicquid autem deinceps de rebus huiusmodi comperti habebi-

mus,mox uobis colliquescet.Hic rex noster harum regionũ iam titulũ gerit. uidelicet,Rex Portugalliæ & Algarbiorũ citra & ultra mare in Africa.& Guineę dominus:& per nautas suos cũ Arabib.Persis & Indis cõmercia exercet.

Quomodo rex Emanuel dedit pręfecto classis regium trophæum.

CAPVT LXIII.

ANno M.D.rex Portugalliæ serenissimus classem nauium duodecim in Indiam expediuit, cui præfecit Petrum quendam Aliares,ac Abrilum Fidalcum:& hanc classem omni genere annonæ & armamentorum communiuit diligentissime, tantumq́ annonæ naues comportarunt, ut uictui mensium decem & octo abunde sufficeret, data eis lege,ut ex duodecim nauibus decem ad urbem Calechut contenderent, duæ uero in Arabiam. Igitur hæ duæ diuertunt cõmercij gratia in eam regionẽ, ubi locus est dictus Zaphal, secus iter quo itur Calechut. Itaq; naues decem prædictæ eas merces domo secum attulere, quas crederent Indis & Persis haud fore ingratas.Ergo octaua mẽsis Martij anni prædicti,nauibus iam præparatis itineri, rex Portugaliæ concessit ad locum quendam ad secundum urbis lapidem, cui nomen est Sanctæ Mariæ de Ballera,non alia de causa,nisi ut daret præfecto classis nostrę regium trophæum. Hæc itaq; classis soluit illinc die Lunæ nono Martij, cœlo sereno, ac felicibus auspicijs. Igitur die XIIII. dicta classis superauit insulas Canarias. Item die XXII. præteriuit Capitis uiridis insulam.Item die XXIIII. quædam nauis digressa est ab alijs, & quò concesserit ,adhuc nobis est incognitum: nam nusquam apparuit.

Quomodo naues iactabantur fluctibus. CAP. LXIIII.

VIgesimaquarta Aprilis ,die Mercurij, in octaua Paschæ, dicta classis uidit continentem quendam: ob quam rem gauisi sunt plurimum: propterea misere exploratores, qui uiderent quæ gens illas terras incoleret: qui mox comperere ibi esse arborum uim maximã, & gentem quandam littus obseruantem. Iactis itaq; ancoris, rursus cymbam mittunt, quæ diligentius scrutetur regionem, ac eius incolas.Iuere igitur: & ubi redierunt,retulere gentem esse eius coloris,qui medius est inter album & nigrum,eosq́ uiros habere habilissima corpora , ac capillum promissum , & nudos esse, sicuti exeunt ab utero matris, omniq́ uerecundia carere, & eorũ singulos arcus ferre cum sagittis, utpote qui littori fluminis custodiæ præerant: uerum nullus erat in dicta classe , qui eorum linguam calleret. His ergo conspectis cymba redijt ad classem : & dum nox humida cœlo præcipitat , surrexit atrox tempestas, quæ plerunq; noctu sæuit:mane uero sequenti sublatis ancoris,adhuc undabũdo mari ac sæuiente, percurrimus tamen littus quasi ad Aquilonẽ, flante Euro,ut si forte fortuna nacti fuissemus portum aliquẽ, ubi tutius classis conquiesceret. Tandem peruenimus ad portum quendam,ubi iecimus ancoras: etiam nacti sumus Ananinos,qui paruis cymbis portabantur:hos adiuere è

nostris

nostris quidam, & duos ex eis ceperunt, & ad præfectū classis duxere, ut intelligerent quænam gens esset: quoniā idioma illorū nemo adhuc intelligere potuerat: nam nec nutu, nec signis quæ exponebantur intelligebant. Igitur præfectus classis prædictos Ananinos penes se nocte una habuit: & ubi uidit nullū esse cū eis humanæ uocis commerciū, eos dimisit indutos tunica interiori, & ueste alia birretoq;: quod eis summe placuit, nam nudi incedebāt: propterea omne genus uestis admirabant̃, utpote rē hactenus non uisam.

De radicibus, quibus panem ibi conficiunt, & quibusdam alijs moribus. CAP. LXV.

EA die quæ erat octaua post festum Paschæ, id est uigesima sexta Aprilis, præfectus classis nostræ decreuit Missam audire: propterea iussit pręparari tentoriū, sub quo diuina officia celebrarent̃: & post Missarū solennia omnes dictæ classis concioni diuinæ interfuerunt: eò etiam conuenere multi ex illis populis, qui tripudijs & saltationibus insistebāt, quiq; cornu intonuere, dum diuina celebrarentur: & mox peractis Missis unusquisq; dilapsus est in suam nauim. Incolæ uero regionis illius desiliebant in mare, immergebanturq; usq; ad ulnas canendo, gestiendo, multaq; alia lætitiam præ se ferentia agendo. Post hæc præfectus classis quum pransus esset, signū dedit cunctis ut naues pro libito egrederentur. Itaq; egressi omnes cœperunt cum incolis eius regionis ludere, magnam uoluptatē sumentes ex illorum saltationibus & tripudijs: & demū cœperunt exercere inuicem cōmercia: nam incolæ pro panno, papyro, & alijs minimis, arcus & sagittas dabāt: & tandem in his permutationibus mercciū totam diem consumpsere: & inibi inuenere flumen ad potandum suauissimū: & quū aduesperauisset, rediere ad suas naues omnes. At sequenti die præfectus classis decreuit aqua & lignis rursus nauem cōmunire. Igitur illius iussu nautæ omnes aquatū & lignatum profecti sunt, adiuuantibus illis populis: nam cateruatim confluebant, ut nobis essent auxilio. Iuere etiam è nostris complusculi, ut illorū domos & habitacula uiserent: habitant enim longe à mari ad tertium lapidem: & permutarūt suas merces cū psitacis & radice quadam, quæ dicitur igname, qua panis illorū conficit̃, eoq; utuntur Arabes: nam nostri pro his rebus dederunt supradictas merces: & ibi sex dies permutando nostra cū suis triuimus. Quo ad mores illorū, nō ab re fuerit pauca cōmemorare. Sunt igit̃, ut supra meminimus, coloris qui est inter nigrū & album, pardum appellant: nudi semper incedunt, nullus est eis pudor, neq; uerecundia: capillum promittunt: barbam uero & oculorū palpebras uellunt, & inibi depingūt uaria colore multiplici, ut albo, nigro, & cœlesti, necnon rubeo: & ferunt labrū oris inferius perforatū, & in foramine huiusmodi ponunt ossa instar claui: alij autē lapillos ferūt eiusdem coloris, adeo ut uideatur totum labrum gemmatū: itidem mulieres agunt, suntq; sine pudore, uerum pulcherrimæ, & capillos per humeros leniter demittunt: domos *Igname*

habent ligneas.quas folijs & ramis arborum cooperiūt,suffulciuntq́ eas innumeris columnis:& in medio earum ad parietē collocant rete bombicinum appensum, in quo homo inuoluitur: & rursus rete aliud, quoad continenter plura in ordine disponant,interq́ ea rogos accendunt,efficiuntq́ ut in cœnaculo uaria cubicula & retia parietum uicem suppleant: nam retibus discreta sunt eorum habitacula.

De psitacis inibi repertis. CAP. LXVI.

IGitur eadem regio caret ferro & omnifariam metallo: propterea ligna incidunt lapidibus præacutis: abundant uero omni genere auitiorum, præsertim psitacorū multijugi coloris, tantaq́ proceritatis, ut cum gallinis magnitudine contendant. E pennis uero auium pileos & birreta conficiūt. Terra abundat arboribus fere omnis generis, aquisq́ irrigua admodum: miliū fert, & ignamē herbam,unde panis illorum conficitur: necnon gosipij mittit plurimum. Ibi animalia uidimus nulla. Regio est uastissima: & an sit insula uel continens, nondum satis liquet: uerum nos inclinauimus in eam sententiam,ut sit continens,ob immensam uastitatem. Cœli est saluberrimi, & incolæ retia habent ferè innumera: quoniam omne uitæ suæ tempus terunt piscando: nam piscantur pisces quasi omne genus. Inter cæteros pisces qui inibi eminent,unum uidimus,qui dolium nō quidem mediocri crassitudine excedit:& rursus idem longitudine duo dolia superat,& formæ est obrotundę, caput habet ut sus,uerum oculos paruos,dentibus caret, sed aures longitudine & latitudine brachij mensuram excedunt: in inferiori parte corporis duo habet foramina:cauda illi est oblonga,eademq́ lata supra brachij mensurā: & loripes erat: in aliqua corporis parte uidebatur habere suis cutem: corium densum supra digiti mensuram. Interea temporis dum illic agebamus, præfectus classis decreuit de his rebus regem reddere certiorem, & in ea regione uiros duos, iam ob scelera morti addictos dimittere: nam ex his complures secum trahebat.Itaq́ ilico præfectus classis nauim expediuit in Lusitaniam, quæ regem harum rerum certiorem facerent: nec ob id numerum duodecim nauium minuit: quoniam hæc nauis ultra dictas duodecim naues ad tales casus ducebatur. Literæ erant eius tenoris,quod narrabant ex ordine omnia nupertime inuenta à Lusitanis. Hoc facto mox mittit quosdam,qui in littore crucem eminentissimam figant,ceu nostrę fidei trophæum:& in eodem loco duos,ut pręfeci,morti addictos deseruit:qui ubi uidere se destitutos omni Christianorum auxilio, flebant mœstissime. At incolæ regionis illius eos solabantur, miserati eorum conditionem.

De ingenti tempestate, qua naues quatuor submersæ sunt.
CAPVT LXVII.

IGitur sequenti die, secunda erat Maij,anni eiusdem,explicuimus uela,iter dirigētes uersus caput Bonę spei: & id maris iter leucas ferè habet M.CC. id est,

id est, miliaria quatuor mille. Die uero duodecimo eiusdem mensis nobis na uigātibus cometa quidam apparuit Arabiā uersus, cuius radij promitteban tur plurimum: sicq; cometa diebus octo aut decem iugiter apparuit die no ctuq;: & tandem die dominica, uigesima quarta mensis Marij, dum iter no strum prosequimur, & classis omnis felicibus uentis potiretur, capientes uen tum non pleno malo, sed medio, ob pluuiā quæ præcesserat, ecce uentus tur binis repentino flatu inuasit nautas, egitq; ut naues propè omnes submerge rentur: nam quatuor ex nostris nauibus inuertit submersitq;, nec ultra earū quampiam uidimus: adeo enim concite eas corripuit tempestas, ut eis auxi liari nequiuerimus: quippe qui parum & nos aberamus à morte. At naues septem quæ supererant, uentū in puppi accipientes, dei clementiæ haud diffi dentes nauigabamus. Dum itaq; priore tempestate perterriti mœstissimum iter prosequebamur, ecce atrocior procella cœpit mare interturbare, & effecit ut plus solito sæuiret: adeoq; iactabamur fluctibus, ut uideremur cœlum cō scendere, dum fluctus nos in superiora impellebat: quum uero demitteba mur, ipsum Acheronta petere arbitrabamur, tanta erat inundatio aquarū. Vela facere uentis prohibebat tempestas: igitur luctamur cū Neptuno, & in uarias partes disiūgimur: eoq; discriminis perueneramus, ut altera alterā cō spicere non posset: nam nauis quæ classis præfectum uehebat, id est præto ria, cum duabus alijs iter aliò cepit: quò tamen pergeret nō satis sciens. Alia uero nauis, quæ regis nomen obtinebat, aliò profecta est, comitantibus dua bus alijs. At ea quę sola supererat, infelicior cęteris, errabūda per se mare sul cabat. Sic itaq; alto iactati per dies XX. hāc maris sæuitiā perpessi sumus.

Cometa

Tempestatis uiolentia

De Zaphala auri mina. CAP. LXVIII.

TAndem sextodecimo Iulij fauentibus superis Arabiæ littora conspexi mus, & illò nauigia dirigentes ancoras iecimus. Erat ibi ingens piscium copia: cepimus ex eis complures: nec tamen quisq; nostrum continentē ap plicuit: solum enim littori adhæsimus: uidimus tamen regionem illam popu lis ferè innumeris cultam. Tunc sublatis ancoris, & secus littus iter prosequen tes nostrum, plurima uidimus flumina, ac animalia complura. Erat profecto frequens habitatore, quum hominibus, tum etiā multijugis animalibus: tan dem nauigando peruenimus ad quandam auri minam: ea est in loco qui di citur Zaphala: & ibi erant duæ insulæ, ubi naues duę Maurorum cōmmora bantur cōmercij causa: hæ enim aurū uehebant ad regnū Melindæ: quæ qui dem naues ubi nostrā classem conspexere, mox effusissime fuga sibi cōsulue re terram petentes: & aurū quod uehebant, in mare proiecerūt, ne nos eo po tiremur. At præfectus noster ubi hæc uidit, in eos uela fecit, cepitq; naues hu iusmodi, in qbus parū adhuc supererat auri. Captos igit̄ cōpellare cœpit & percūctari, quænā gēs foret undeue ueniret, & quò pergeret. At dux Mauro rū, Mauri, inquit, sumus, regi Melindæ necessitudine arctissima cōiuncti, ex

insula quæ Zaphal dicitur uenimus,uxorē ducebam mecū: & dum classem uestram conspeximus formidantes,terrā appellere festinantius uoluimus,ea maris obruta est fluctibus:idem casus nato obtigit meo. Tum nostræ classis dux,ubi accepit eum regis Melindę affinē esse,ægre tulit eorum iacturā,solatiíq; cœpit eos,honorifice admodum ipsos excipiens in memoriā tanti regis, cum quo nobiscū maxima amicitia intercedit, & in primis cum nostro rege. Iussit itaq; ut illorū naues reponerent: & si quid auri sublatū fuerat,id totum mox restitueretur. Tunc Maurorū præfectus percunctatus est nostrum ducem,an fascinatorē haberent quempiā,qui incantationibus pessundatū aurū extrahere posset. Cui noster dux infit: Nos Christum deum colimus,qui arcte nobis has fascinationes exercere prohibet: propterea ab re huiusmodi tē peramus. Rursus ab eo noster prçfectus quçrit,ubi sit dicta Zaphala,quam ipsi adhuc nesciebant,uerū fama eius adducti adnauigabant. Tum Maurus ait: Zaphala est insula quæ aurū fert, ea paret regi Mauro,qui insulam incolit Choloam nomine dictā,nec à uobis abest in eodem itinere quod tenetis, sed iam eam præteriuistis nonnihil. Tunc præfectus,ubi hæc intellexit,signū dedit ut uela daremus uētis,à nostro itinere haudquaq; declinantes. Tandē XX. Iulij applicuimus insulā quandā ditionis regis Zaphal, nomine Mozobinghe: ea est habitatore haud frequens: uerū ibi uisuntur diuites complures sculi,qui inibi cōmercia exercent. Eò igitur ubi deuentum est,corpora curabamus,ducemq; itineris accepimus, pilotū appellant,qui nos Achiloā duceret, ea est insula,ubi portus est perquam opportunus,non longe à cōtinente. Igitur hinc soluimus Achiloam uersus,littori semper adhærētes,ubi innumeras cōspeximus insulas eximie cultas,ac ditionis eiusdem regis: & tandem Achiloam peruenimus XXVI. mensis eiusdem, eoq; simul naues sex deuenerūt uario itinere: at septima nusquam comparuit. Hæc itaq; insula parua est admodum,& continenti propè coniuncta: regio est aprica ac pulcherrima: domos habet eminentes more Hispanico,& ibi locupletissimi mercatores: quoniam scatet auro,argento,ambra, castoreo & margaritis. Incolæ induuntur cotono albo, nec non serico perquam eleganti: uiri sunt nigerrimi.

De congressu regis & præfecti. CAP. LXIX.

HAbito itaq; saluo conductu, quo impune cum rege colloqui posset per internunciū,primo cœpit regē adire. Misso igitur Alphonso Furtado, qui uicē legati supplebat,cōcomitatus sex uel septē uiris, elegantissime, ut assolet,indutis,his uerbis alloquit̄ regē: Classem esse regis Portugalliæ,quę eò accesserit solius cōmercij gratia,ferreq; cōplura mercimonia,quę forte regi erūt haud ingrata: cupere propterea præfectū classis regē corā uidere,uerū ex mandato regis Portugalliæ nō posse impune terrā appellere, nec nisi in cymba regē adire posse: hūc esse ducū classiū morē uetustissimū,ne correpto principe mox ruerent oēs qui de eo pendent. Ad hæc rex respondit se descensurū

perquam

perquã libenter ad mutua colloquia, seq; uicissim cupere præfectũ uidere tan tæ classis. Igitur sequenti die cõuenere rex & præfectus, uecti cymbis uarijs: nam nostri tormenta expediuere, gentemq; omnem cum signiferis, buccinatoribus ac tibicinibus, & choraulis: at rex almadias exornat suo more, tibijs & cantu exultans: cohors nobiliũ regem cõcomitatur suum. Igitur præcedentibus fecialibus colloquuti sunt. Tunc nostri tormenta ferè omne genus exonerarunt, tanto fragore edito, ut mare totum contremisceret, & cœlum reboaret eximie: quæ res & regem ac suos adeo perterrefecit, ut stupidi penè hæserint omnes, his nunq; assueti. Postq; mutuo colloquio uterq; potitus est, ad sua quisq; redijt. Sequenti itaq; die rursus præfectus Alphonsum emisit, qui cum rege nauaret operã de mercimonijs permutandis aliquando: uerũ longe aliter rex uisus est sentire, quàm præfecto pollicitus fuerat: plura enim excusabat, & in primis ipsum merciũ nostrarum non egere, & piratas propè arbitrari. Re itaq; infecta Alphonsus redijt ad classem: inibi tamen ad tres uel quatuor dies cõmorati, nihil consequuti sumus. Interea temporis rex metuẽs ne genti suæ uim inferremus, aliquam insulam peditibus complusculis cõmuniuit. Hoc uiso præfectus noster illinc soluit, & uela dedimus uentis uersus regnũ Melindæ: & inter nauigandum longe à littore multiplices conspeximus insulas à Mauris cultas: & ibi urbs quæ dicit᷑ Monbaza regis Mauri, suntq; hæc Arabiæ littora ab Mauris culta. In insula uero introrsus aiunt esse Christianos, qui, ut dicũt, magna bella conficiũt: id tamen nobis fuit incompertũ.

De muneribus regis Portugalliæ missis ad regem Melindæ.

CAPVT LXX.

IGitur die secunda Augusti mensis eiusdem deuenimus ad regnũ Melindæ, & ibi tres naues regni Gambræ ancoras iecerant: nam quælibet earũ capax erat amphorarũ ducentarũ: hæ enim mira arte sunt compactæ, absq; ferro uidelicet, sed ferrumine nescio quo, thure admixto: arcem nõ habent in prora, sed in puppi tantũ, castellum uulgo appellant: redibant naues huiusmodi ab Indica prouincia. Eò ergo ut applicuimus, mox rex munere multiplici nos donari iussit: id munus erat, arietes complusculi, gallinę propè innumeræ, anseres plurimi, & mala Assyria ferè omne genus, quæ quidem suauitate mira omnia alia præcellunt: argumẽto ꝗ ęgris, protinus eis gustatis, plurimũ conferunt. Vbi itaq; terrã appulimus, pręfectus classis iussit de more ut tormenta exonerarent᷑: duosq; negociatores emisit, quorũ alter idioma Arabicũ callebat, eisq; mandat ut regẽ ex se adeant, illiq; renunciẽt classem huiusmodi aduenisse, ut ipsum nomine regis Portugalliæ uisat, & donet munere non ingrato, præfectũq; ad ipsum literas habere sui regis: quæ omnia libens audiuit, supra quàm referre queã: & eum qui linguã Arabicã nouerat, apud se ea nocte habuit. Quũ uero illuxisset, Mauros duos uiros haud inhonoros ad classem misit, qui Arabico sermone præfectum alloquerentur his uerbis:

Gratum

Gratum uidelicet habuisse eius aduentum, rogaretq; propterea ut si alicuius egeat, quod regis foret, eius rebus æque uteretur ac suis, crederetq; esse in regno Portugalliæ: quandoquidem erant sua omnia cum rege Portugalliæ cõmunia, ob amicitiam quæ iampridem inter eos intercessit. Præfectus uero his auditis decreuit literas quas habebat mittere ad regem, necnon munera huiuscemodi, uidelicet ephippias quasdam exornatissimas, par unum frontalium equorum, stapedes & calcaria argentea, pectoraleq; equi unius: & habito super hac re consilio, uisum est cunctis ut munus regi offerret Araschorea negociatorũ primus. Hunc comitati sunt complures ex nobilioribus classis, præeuntibus buccinatoribus. Rex itaq; ubi hæc audiuit, illustriores quosdam præmisit, qui occurrerent negociatori. Regia principis portui adiacet: & priusquam appropinquarent ædibus regijs, obuiarũt mulieres quasdam patinas igne plenas ferentes: quibus inieceránt odores ferè omne genus, adeo ut fragrantia multiplici opplerent totam terram. His igitur odoribus excepti ad principis regiam deueniunt: ubi rex in sede regia sedebat, satrapis cõplusculis Mauris astanribus. Qui quum primum munera uidit, gauisus est plurimum: acceptis etiam literis, quæ ab altera parte subscriptæ erant charactere Arabico, ab altera uero Lusitano: quibus perlectis cœpit cũ suis Mauris lætari & gestire: & tandem omnes uno impetu exclamarunt in cœnaculo, reddentes gratias deo, quod eius permissu cum tanto rege, ut est Portugalliæ dominus, inissent fœdus & amicitiam. His igitur oblectatus muneribus, negociatorem rogauit plurimum, ut tantisper apud se ageret, donec classis illic commorabatur: quoniam mirum in modum gaudebat secum de rebus Lusitanis commentari. Et Araschorea respondit, id sibi haudquaq; licere præfecto inconsulto. Tum rex ilico sororiũ cum annulo suo ad præfectum classis mittit, qui ab eo impetret, ut Araschorea regi morem in petitis gerat, simulq; hortaretur eum, ut regis & regni rebus uti non differret. Huic itaque mox dux classis est obsecutus. Hoc accepto rex iussit domũ pro Araschorea magnificentissime præparari, datis prius omnibus quæ uictui erant necessaria, ea uidelicet quæ regio meliora ferebat, ut sunt arietes, gallinæ, oriza, lac, butyrum, cariotæ, mel, ac fructus, & id genus complura: panem uero non misit, quoniam eo haud utuntur. Itaq; triduo apud regem fuit Araschorea: & id tempus ferè omne consumptum est in colloquijs & commentationibus rerum Portugallensium: nam res de rege Portugalliæ adeo libenter audiebat, ut uix discedere quiret ab his colloquijs. Petijt etiam perquam auide, ut ipse ac dux classis mutuo frui possent colloquio. Cui Araschorea inquit: Rex serenissime, scito duci nostro minime unq; licere terrã appellere, ne classem deserat: tu uero, si tibi cordi hæsit uirum compellare, id non consequeris, nisi cymba uectus, perinde ut mare nõ deserat: quoniã hoc est nostri regis edictum. Itidem fecit Achiloæ rex, ubi sibi complacitum fuit conuenire ducem. Subre-

cusabat

cusabat rex, quippe qui quum esset tanti, ad minorem ire dedignabatur: tandem persuasus Araschoreæ uerbis consensit: tunc Araschorea certiorem præfectum classis de gestis apud regē fecit: quibus acceptis, dux classis cymbas paruas exornari iussit, prouiso prius ne classis iret in diuersa. Cymba uero qua uehebatur, taliter exornabatur: primo strata erat cocco & purpura, & alijs aulæis inumbrata, necnon uiris strenuis, eisdemq; armatis communita. At rex & suas cymbas, almadias uocant, suo ritu exornat: iussit etiam equū sibi sterni more Lusitano, uerum non inueniebatur qui hanc operam nauaret, nescientibus eis nostrum morem: nostri ergo equum huiusmodi strauerunt. Strato itaq; equo rex scalas descendebat: quibus descensis, mox affuere regni illustriores, qui inibi regem præstolabantur, arietem habentes: quē ubi rex descendit exenterarunt, & exenteratum equi pedibus subigunt, mox ab rege equite cōculcandum: & is mos eis pro ceremonijs & fascinationibus priusquam rex domum exeat, & clamore ingenti edito regem persequebantur. Hunc morem etiam seruant in Zambombac. Rex igitur & dux conuenere, amiceq; ut sunt collocuti, in sua quisque loca dilapsus est: non prius tamen ualedixit regi præfectus, quàm ab eo impetrauerat ducem itineris, hoc est pilotum, qui iter ad Calechut optime sciret. Vbi itaque rex domū redijt, ducem rursus donat munere multiplici, id est, edulijs ferè omne genus, promissumq; mittit pilotum. Is erat ex naui Chombaiæ, probe sciens itinera. Dux uero noster inibi duos addictos morti ob scelera reliquit, unum apud hanc gentem Melindæ regni dimisit: alterum uero nauem Chombaiæ, de qua pilotum susceperāt, sequi uoluit. Itaq; sequenti die, quæ erat septima Augusti, iter cepimus uersus Calechut, incipientes sinum magnū traijcere, qui non longe abest à mari Persico.

NAVIGATIONIS FACTAE EX VLISBONA IN CALECHVT. LIB. III.

De mari Rubro ac Persico, necnon de insula Angradida.

CAPVT LXXI.

DVM itaq; regnum Melindæ deseruimus, à latere urbs insignis est relicta, eam Mauri incolunt: diues est & pulchra admodū: & paulo supra uisitur magna insula, inq; ea urbs altera, incincta muro, & pulchritudine cum superiore contendit. Ad insulam itur ponte, cui nomen est Zognotorre: & dum ultra prouehimur, mox occurrunt angustiæ maris Rubri, quæ latitudine patēt leucæ & dimidiæ. Ibi est Mecha, id est arca Mahumetis, & diuæ Catharinæ mausoleū, sitū in monte qui dicit Sinai. Inde exportant aromata quasi omniū generū, lapidesq; precios deferunt in Babyloniā Nili, cui nomen est Cayro. Hæc aduehunt dorso dromedariorū, q sunt Mecha

cameli

cameli electi. In hoc mari sunt complura referenda digna miratu. Superato angustiarum ostio, mox mare Persicum uisitur, & in eo prouinciæ complusculæ, quæ magni Soldani regna contingunt: nam mare Rubrum & Persicũ sunt duo sinus, quos oceanus meridionalis, siue Indicus facit. Igitur in sinu Persico est insula parua, dicta Gulphal, ubi innumeræ sunt margaritæ: & in ostio huius maris Persici est insula prægrandis, dicta Agremus, quæ paret Mauris, cum alia insula Gulphal. Ex ea itaque insula Agremo equi com plures ueniunt, quos Mauri ducunt in Indiam, uenduntq́ꝫ precio immodico. In hac regione fiunt cõmercia propè innumera. Superato itaq́ꝫ sinu Persico, mox sese offert prouincia Combara, quæ regem habet, & feracitate ac delicijs omnibus contendit cum lautioribus totius orbis prouincijs: inq́ꝫ ea tritici, siliginis, orizæ, saccari plurimũ: Panchæa à Latinis dicitur, unde Virg.

Combara

Totaq́ꝫ thuriferis Panchæa pinguis harenis.

Hæc itaq́ꝫ thura mittit per totum orbem, sericum etiam & xylon, multosq́ꝫ equos & elephãtos. Rex seruit idolis, & nuperrime in regnũ inauguratus est, persuadentibus Mauris, qui ibi sunt frequentes: idolaq́ꝫ colunt ferè omnes, interq́ꝫ eos mercatores complusculi sunt, qui hinc cum Arabibus, inde cum Indis commercia exercent. Ab his auspicatur India, & per eius latus itur in urbem Calechut, & in eo latere complures uisuntur prouinciæ, & Maurorũ regna idola colentium. Tandem XXII. Augusti applicuimus ad eam prouinciã quæ India dicitur, quæ ditionis est regni Gogæ: eaq́ꝫ cognita, iter nostrum prosequebamur, donec deuenimus ad quandam paruã insulam, quæ dicitur Angradida, & à Mauro quodam possidetur: inq́ꝫ eius umbilico lacus ingens, qui aquam potu suauem haurientibus propinat, aliàs culta, nunc inculta admodum: auri est ferax, & à continente miliaribus duobus abest. Illàc transeunt Mauri, qui Mecham adorant, dum ad urbem Calechut contendunt: coguntur q́ꝫ eã transire ob aquarum ac lignorum penuriam, quæ alibi gentium est maxima. Itaq́ꝫ eò tandem deuenimus, & iactis ancoris in terram descendimus, ut & aqua & lignis rursus classis communiretur: fuimusq́ꝫ ibi per dies ferè XV. Interea obseruabamus, an almadiæ Mechæ aduentarent: quoniam decreueramus eas, si potestas fuisset in manibus nostris, capere. Dum igitur sic immoramur, conducebant ad nos multa undequaq́ꝫ populi, qui libenter nobiscum loquebantur, pluraq́ꝫ referebant: eos propterea honorifice excipi à nobis classis præfectus iussit: & in ea insula uisebatur parua admodũ classis: ubi complusculis diebus immorati diuinis insistebamus, id est, solennijs missarum: & unusquisq́ꝫ nostrum sacram Eucharistiam sumpsit: nam ibant nobiscum complures sacerdotes, ut cum negociatore patriæ nostræ uitam ducerent in urbe Calechut. Peractis igitur diuinis, lignisq́ꝫ & aqua rursus cõmuniti, frustra expectantes naues Mechæ, illinc soluimus, ad urbem Calechut contendentes, quæ abest ab hac insula leucis LXX.

Angradida

Quomodo

Quomodo dux classis profectus est ad regē Calechut. CAP. LXXII.

ITaq; die tredecimo Septembris eiusdem anni peruenimus ad urbem Calechut, cuius incolæ ubi nostri aduentus certiores facti sunt, effuse nobis occurrerunt, uecti cymbis extra urbem ad primam leucam. Inter eos qui nobis occurrerunt, erat quidam mercator de Gusurate locupletissimus, ac nonnulli urbis primores, qui nostram adeuntes classem, prætoriā nauim ingressi sunt, his uerbis ducem consalutantes: Regi placere plurimum quod incolumes aduentauerint, quodq; nihil illi gratius obuenire posset, quàm quod utantur regis opibus & auxilio. Post hæc uisa regis erga nos beneuolentia, ancoras iecimus ante urbis mœnia, tormentaq; exonerari iussimus: quæ res adeo perterruit urbis incolas, ut dicerent contra nostros nullas esse uires præter deorum. Quum itaq; aduesperauisset, dedimus membra quieti: quum uero illuxisset, præfectus statuit mittere ad regem interpretes, quos secum adduxerat ex Vlisbona. Ex his unus erat Maurus Christianus, reliqui Indi, q omnes probe nouerant idioma Lusitanorum, uerum erant adhuc gentiles, id est idololatræ, piscatoresq;. Hos itaq; eleganter indutos ad regem mittit, qui ubi consalutauerint eum, securitatē adeundi regis impetrent: saluū conductum appellant. Adiuit itaq; regem Maurus, composq; uoti factus mittit saluum conductum ad præfectum: cæteri autem Indi regem non uidere, ob id quod essent uiri nati obscuro loco: Nam rex huiusmodi id pro fastu obseruat, ne adeant ipsum ignobiles, prout latius referemus in sequentibus. Salui conductus tenor is erat: ut liceret impune cuiquam in terram descendere. Hoc accepto præfectus classis Alphonsum Furtadum mittit ad regem, interprete comite, qui Arabicam linguam optime callebat: quibus dat in mandatis, ut ad regem hæc proferant: classem esse regis Portugalliæ, & eo solum aduenisse, ut cum eo commercia exerceant, ineantq; fœdus & amicitiā non uulgarem: regem propterea alloqui corām: id fieri non posse ex sui principis præscripto, nisi prius datis eis obsidibus quos ipse nominauisset: & hi erant urbis primores. His expositis rex conditionem renuebat, excusans ualetudinem aduersam, & defessam ætatem obsidum quos uocauerat: adijciēs ad hæc, se alios daturum, qui maris sæuitiam tolerantius perpeti possent: admirabaturq; plurimum de proposita conditione. Et in his disceptationibus biduo uel triduo hæsitauit: tandem decreuit conditionē haud aspernari: cuius rei certior factus dux classis, se præparabat expeditioni, instituebatq; cōmorari cum rege, & ternos aut quaternos dies inibi consumere: secumq; adducebat uiginti aut triginta uiros honoratiores classis, eosdem eximie cultos & adornatos: habebat etiam secum aulicos, & alios complures, qui illi more regio inseruirent: uasaq; cælata complusculа tulit, ut honoratior fieret his rebus, quæ suapte natura magnificentiam præ se ferunt, prouiso prius de præfecto classis, cui iussit ut obsides perquam honorificentissime exciperet, ha

beretq́ꝫ in delitijs, donec ipse rediret. Postero die rex uenit ad littus, ubi erat quædam domus mari ferè adiacens, ut commodius præfectum classis exciperet. Itaqꝫ misit quinqꝫ uiros ex primoribus urbis, qui tantisper illic commorarentur, donec præfectus classis rediret. Iuere igitur ad classem seniores urbis, longum seruorum ordinem secum trahentes, necnon tibicines & choraules, satellitesq́ꝫ complusculos, enses & clypeos ferentes. His uisis dux classis uectus cymba naui egreditur sua, & ad littus contendit. Vbi uero optimates obsides appropinquauere classi, prius naues ingredi nolebant, quàm in terram descendisset præfectus: qui licet nondum appulisset portum, eò tamen contendebat pleno gradu, suamq́ꝫ supellectilem præmiserat, ut mos est principibus. Diu igitur disceptatum est de hac re, obsidibus renuentibus nauem ingredi, ni terram dux primo teneret. Dum sic contenditur, Araschorea it ad eos, hortaturq́ꝫ ut perfidiæ suspicionem omnem exuant, eò uenisse nō ut imponant eis, sed ut eorum amicitiam promereātur. Tandem his adducti uerbis, nauim ingressi sunt intrepide. At præfecto iam terræ appulso it obuiam nobilium decentissima cohors, ipsumq́ꝫ honorificentissime excipiunt, & humeris imponunt suis, nec terram contingere patiuntur, donec ad principis regiam peruentum est.

De habitatione & ornatu regis Calechut. CAP. LXXIII.

IGitur rex Calechut ædes eminentissimas habitat, habens pro thoro regio locum concameratum, instar sacelli cuiusdam: peluis figuram referebat, ut nos quandoqꝫ imagines sanctorū collocamus, suppositis uiginti puluillis sericeis, necnon instratis aulæis. Thronum panno sericeo inumbrauerat, qui purpuram præsentabat: ipse uero nudus conspiciebatur totus: circūduxerat bombicinum pannum candidissimū, eundemq́ꝫ subtilissimū, quem auro exornauerant: in capite gerebat birretum aurei panni, qui cassidem ferream referebat: perforatas habebat aures, inqꝫ eis adamantes & sapphyri unionesq́ꝫ duo, quorum alter obrotundæ figuræ erat, alter uero instar pyramidis, nucis auellanæ magnitudinem excedebat. In brachijs uero armillas aureas, à cubito usqꝫ ad manum, distinctas lapidibus preciosis innumeris, eisdemq́ꝫ incredibilis ualoris. Crura uero pariter exornabantur, & in digito pedis uernabat lapis preciosus splendore incomparabili. Condalia etiā in digitis manuum, hoc est annulos omnifariam: habebat smaragdos, adamantes, & id genus alios complures. Inter hos lapides quidam fabam magnitudine superabat. Balteumq́ꝫ habebat aureū, gemmis innumeris distinctum, adeo ut æstimationem omnem excederet. A latere uero regiam sedem argenteam, quę bases & bracteas aureas habebat, easdem gemmis multijugis uariatas. In sua regia conspeximus currum quendam, id est genus uehiculi, nos carpentum dicimus, miro lapidum & gemmarum apparatu condecoratum: eo uectus fuerat ex solita regia in has maritimas ędes. Id genus uehiculi

Condalia

hiculi trahunt uiri duo. Hunc exornabant quindecim uel uiginti buccinæ argenteæ, quarum tres erant ex puro auro, ac ponderis non mediocris, adeo ut earum quamlibet uir unus ferre nequiret: oras uero earum ditabant lapides preciosi, easq; mira uarietate distinguentes. His adiungebantur uasa quatuor argentea, trullaq; aurea, & ex aurichalco magna candelabra, in quibus tortus filus oleo immersus conflagrabat: quæ res erat superuacanea, uerum arrogantiam præ se ferebat, & celsitudinem principatus. Huic genitor eius astabat, necnon germani duo, longe à throno passibus quinque uel sex stantes, omni splendoris apparatu condecorati. Post eos paulo longius stabant innumeri optimates ac principes reguliq;, diuitijs & ipsi quammaxime onusti. Itaque præfectus classis hæc uidens, ad regem ibat manum eius exosculaturus: uerum annuêre astantes, ut à congressu temperans propius non accederet regi: quandoquidem is est mos illorum, ut regem contingat nemo. Continuit se igitur præfectus noster: cui mox sedes allata est, ut sedendo regem alloqueretur: quod non mediocris honoris est specimen. Cœpit igitur alloqui regem præfectus, promens quæ iusserat Portugalliæ rex: & illico literas protulit: quæ lectæ fuere regi: nam charactere Arabico exaratæ erant. His peractis præfectus ad classem nuncios misit qui munera regi ferrent, quæ in sequentibus explicabuntur.

De muneribus missis ad regem Calechut. CAP. LXXIIII.

PRimo uas aureum cælatum, in quo principes de more manus abluunt, maluuium appellamus: deinde uas aliud argenteum, idemq; inauratum coopertumq; cooperculo argenteo, miro modo fabrefacto. Item clauas duas argenteas cum catenis argenteis. Item puluinos quatuor pergrandes, uidelicet duos coopertos aureo panno, duos uero alios ex serico purpurei coloris. Item conopeum unum ex panno aureo cum lacinijs distinctis auro ac serico coccineo, cumq; eo tapetum magnum, & stragula duo ditissima: alterum figuris insignitum, alterũ uero arbusculis ac folijs uirentibus distinctũ. Deinde gutturnium argenteum, quo guttatim per colli angustias aqua infunditur manibus, pari opera & ornatu elaboratum, uti uasa superius descripta. His susceptis muneribus, necnon uisis literis, & legatione audita, uisus est lætari plurimum. Propterea hortatus est præfectum classis, ut diuerteret in eas ædes, quas sibi parari iusserat: interea dixit se missurum captum eos obsides, quos pignori dederat præfecto: quoniam uiri erant patritij clariq; admodum, nec usque in illam horam cibi aliquid sumpserant, aut potus: quandoquidem ipsi pro lege habebant, ut in mari cibum non capiant, nec bibant, essentq; usquequaque insomnes: addiditq; si præfecto complacitum sit naues repetere suas, id pro arbitratu faceret: quoniam eosdem obsides in crastinum se daturum pollicebatur, ut rursus ipse redire ad regem posset,

expediturus commercia. Igitur dux noster classem reuisit, relicto interea Alphonso Fartado cum socijs septem uel octo, qui illi domi inseruirent. Dum itaq; littus deserit præfectus noster, uerna quidam illorum nobilium præuenit præfectum, & citatissimo gradu contendit ad obsides, nuncians præfectum recessisse. Qui ubi hæc accepere, sese præcipites è nauibus in mare dederunt: quod uidens Araschorea negociator præcipuus, ilico conscendit cymbam, & mox duos obsides cepit, cumq; eis tres uel quatuor uernas: reliqui uero natādo euasere. Interea præfectus classis superuenit, & eos obsides, quos nactus est, in inferiore parte nauis poni iussit, ne & ipsi in mare desilirent: deinde monuit regē de cōpertis, questus de gestis per obsides, reijciens causam huius rei in quendam regium amanuensem: addebatq;, in carcerem trusisse obsides, ob id quod timerent suis: quia adhuc in terra apud regem agebant: & insuper suam supellectilem repetebat, spondens se quamprimum dimissurū obsides, ubi sui dimitterentur. Iuere igitur ad regē nostri legati, cumq; eis duo ex illis quos ceperamus in almadijs: & tota nocte præfectus classis præstolatus est responsum. Postero autem die rex ad littus accessit, stipatus cohorte decem aut duodecim mille hominum, & cum eis nostri, quos cum suis permutaturi erant. Interea expediuntur uiginti aut triginta almadiæ, quæ cum nostris qui permutandi erant conscendunt ad classem. Vbi igitur in conspectu fuere, propius accedere non audebant, hæsitabundi omnes, an prius darent captiuos, quàm suos redemissent: & inter spem & metum positi, totam diem frustra consumpsere, rursus ad littus redeuntes: & quum terram appulissent, nobis conspectis, probris & maledictis nostros incessebāt, identidem mortem ac suppliciū minitantes. Quare nostri noctem illam per uarias animi interturbationes & corporis molestias transegere. Sequenti tamen luce iterū rex mittit ad præfectū internuncios, nuncians se ultro suos ad eū mittere inermes cum captiuis Christianis, exhortās plurimū ut ipse remitteret obsides, quos penes se habebat. Mittit itaque dux noster cymbas suas ad almadias, ut tandem aliquando permutatio fieret captiuorum. Conuenere cymbæ utrinque, & supellex reddebatur nostris, quum senex impatiēs moræ sese in mare iecit. Tunc nostri indignati plurimum, & senem capiunt, & alios in mare trudunt. Postridie dux compassus seni, qui famem triduo sustinuerat, eum ad regem misit rogans, ut & ipse remitteret adolescentes duos, qui inibi adhuc retinebantur: remisitq; omnia eorum arma, quæ capta fuerant in almadijs. His uisis rex pudore uictus adolescentes ad præfectum mittit. Post hæc triduo continuo nemine ultro citróque commeante, sed omnibus domi sese continentibus, præfectus tandem decreuit regē rursus his aggredi uerbis: quod uidelicet commercia inter eos futura essent, si iterum obsides darentur. Quum uero hærerent omnes, nec inuenirentur qui

barbaris

barbaris ultra fiderent ob præteritam perfidiam, Franciscus Chorea eques seipsum obtulit id munus obiturum, seque regem aditurum intrepide clara uoce professus est. Ita actum est, regem adiuit, ipsumq́ certiorem fecit uenturum Araschoream ad regem, de mutuis mercimonijs tractaturum: uerum id haudquaquam fieri posse, nisi rursus obsides dentur: Nam petebat pro pignore mercatorem quendam locupletissimum, Gugeratum nomine. Tum is mercator respondit, se mox missurum nepotes, quos habebat duos: quod regi admodum complacitum fuit. Itaque sequenti die de his omnibus præfectus à Francisco certior est factus. Quibus perceptis, Araschorea se itineri accinxit, prius obsidibus in potestate habitis. Quum ergo terram Araschorea appulisset, & dies iam inclinaretur, uisum est ad classem redire, ut ibi noctem tutius agerent. Postridie uero ad regem contendit Araschorea, nauaturus de commercijs operam, quam Franciscus regi pollicitus fuerat. Huic igitur rex perquam commodas ædes dari iussit, quæ erant illius uiri locupletissimi, cuius superius meminimus: cui etiam à rege demandata erat prouincia, ut Araschoream mores regionis sedulo doceret. Cœpit itaque Araschorea negociari, nec mercari poterat, nisi per interpretes Arabas: neque regem adire quibamus, nisi Mauris medijs, qui suapte natura inuidi nobis aduersabantur, & iugiter imponebant: non tamen eorum impostura nos diutius latuit. Nam id curauerant, ut dum negociabamur apud eos, nemo nostrum ad classem contenderet: si tamen in terram è nostris ibant aliqui, excipiebantur ab eis, sed redeundi nulla dabatur copia. Quod uidens dux classis, credidit fraudem subesse, & uentis uela facere iussit. Et quum rates iam altum tenerent, conspectæ à nostris, per internuncium, perceleri cymba uectum, reuocatæ sunt ad portum. Rebus igitur pacatis, Araschorea commercia exercebat cum Barbaris: & adeo res conquieuere, ut iam intrepide nostri negociari quirent. Is tamen mercator Mauros, qui nepotes pignori opposuerat suos, eos repetebat, nos ferè infensus obseruans. Tum rex alio accersito uiro Turca, protinus iubet ut nostra non incuriose curet, aliásque paret ædes, ut mitius pacatiúsque nostras diuenderemus merces. Hoc facto, indies melius nostra suum effectum sortiebantur: nam uendidimus multa, compluraq́ emimus: & inter nos uiguere spatio duorum mensium mirabilem in modum commercia. Rebus itaque nostris nundinatis, it ad regem Araschorea, & gratias agit quas potest maximas. Inuicem rex multa pollicetur, hortatúrque plurimum, ut cœpta mercimonia deinceps prosequantur intrepide: nec prius eos missos facit, quàm ædes illis perpetuo donauerit.

Franciscus Chorea

Maurorum perfidia

super qua re confecta sunt diplomata, hoc est, regiæ literæ, quæ uicem supplebant priuilegij: hæ enim ex ære erant ad ipsos: ad regem uero Lusitanum ex auro purissimo. Is est suus mos exarandi diplomata, quæ mercatoribus dari solent. Erecta etiam sunt de iussu regis trophæa regia supra domum, ut sic ædium indemnitati consultum foret. Contendit itaque ad classem Araschorea, & literas profert regias, ac obsides reddidit quamprimum, quibus confisi maxima securitate, altissimáque pace fruebamur: iam alter fidebat alteri, & de obsidibus nulla mentio fiebat: uidebamur enim domi agere, adeo amicè omnia inter nos agitabantur. Interea dum mutua pace fruimur, ecce nauis maria aliena sulcans, quosdam elephantos ferens eximios, quorum unus cæteris elegantior erat, ac bello assuetus magis, precij que non mediocris. Hæc ubi regi comperta fuere, mox & nobis sunt relata ex rege, qui nos apprime rogabat, ut in suam gratiam nauim huiusmodi comperemus, mercesq; inuitis mercatoribus interciperemus: quoniam precium immodicum pro eo elephanto spoponderat, nec tamen consequi eum potuerat. Idcirco plurimum precabatur, ut ab eis pertinaciæ suæ pœnas exigeremus. Quæ quum rex multis precibus denarrasset, præfectus illico respondit se regi morem gesturum: uerum intellexisse ratem memoratam esse omni armorum genere communitam, eamq; uastissimam, ac cœtu uirorum exornatam: capi propterea non posse sine hominum strage. Ideo petebat, ut sibi impunè liceret, ubi opus foret, in eos iuribus belli uti. His itaque rex protinus annuit, & Mauros misit ad classem nostram, qui rei nauandæ non præessent, sed interessent, & nostrarum uirium ac dexteritatis locuples facerent testimonium, uel si forte fortuna deditionem facere uoluissent, adducti eius persuasione. Igitur nostri celocem parant, tormentáque ferè omne genus expediunt, nec supra septuaginta uiros rati imponunt, qui noctibus duabus iugiter memoratam ratem consectabantur, nec tamen assequi poterant. Sequenti tamen die annixi plus solito, post longam ac celerē insectationē nauis comprehensa est. Hos prius amice hortati sunt, ut regi facerent deditionē. Qui ubi hęc audiuere, nos ueluti fabellam quampiā narrantes, sua freti multitudine, aspernati sunt: ferebat enim nauis homines supra tercentum. Qui pro responso sagittis nos impetere cœperunt, & supra quàm referre queam contemnere. Tunc nostri arma expediunt tormentáque: & atrociter exoneratis tormentis, in eos contendunt. Qui reboatu tormentorum perterriti, & iam rate dehiscente, mox sese dedidere. Huius rei condicto rex certior factus est, qui ad littus magna concomitante caterua profectus est, ut egregium facinus coràm uideret:

deret: nam uix adduci poterat, ut crederet celocem noſtram perquam mediocrem, tantam nauim profligare quiuiſſe: Nam, ut præfecimus, nauis erat duplo celoce maior, & uirorum in ea bellantium numerus multo frequentior: quæ res ad maiorem uictoris laudem attinebat. Regi noſter præfectus & nauim & elephantos dedit, omnibus lætã uictoriã nobis congratulantibus, & noſtra nauis ilico claſſi reddita eſt.

DE AEDIFICIIS VRBIS CALECHVT, ITEM DE eius incolis, qualem habeant ueſtitum ac inceſſum, déque eorum religione ac republica, qui rex & magiſtratus, item de mulierum monſtroſa licentia, déque aliȷs mirandis ritibus, ex æquo & iniquo, honeſto ac inhoneſto permixtis.

CAPVT LXXV.

VRbs itaque Calechut uaſta eſt admodum abſque mœnibus: intus pluribus in locis uacat. Domus haud ſunt contiguæ, inuicem diſtantes plurimum. Lapidibus & calce extructæ ſunt, interiores ædium partes ſculptæ: pro imbrice palmis utuntur: illis tegunt ſuas ædes. Fores prægrandes habent, mirôque artificio fabrefactas: Has muro incingunt, inſtar pomeriȷ. Ibi uiſuntur arbores innumeræ, ſtagna, & fontes compluſculi: nam ſtagnis libenter immerguntur, lotionibus enixe gaudentes: Fonte plurimum lætantur. In urbe uero lacus uiſuntur complures, quibus immerſi gregariȷ ac proletariȷ, omniſque ignobilior uulgus, ter uel quater interdiu lauantur. Rex idolorum latriæ eſt addictus: licet nonnulli crediderint eum Chriſtianum fuiſſe, qui minus mores eius calluerunt: nam nos apud regem diuturniores fuimus, mercimoniȷs inſiſtentes, quo facillime ſcire quiuimus, qui ritus eius forent. Regem appellant Ganfer, cuius aulici & contubernales omnes ſunt Mauri, qui habiliſſima habent corpora. Nudi incedunt pube tenus, reliqua panno inuoluunt. Nudis ambulant pedibus, & aperto capite prodeunt, niſi eminentiore præcellant gradu: tunc enim birreto utuntur ſericeo, hoc eſt, uelutato, eôque longiore, ut retulimus. Terebrant aures, in'que eis margaritæ quæque pretioſiſſimæ appenduntur. In brachiȷs aureas armillas geſtant. Patriciȷ denudatos enſes & clypeos ferũt: at enſes in cuſpide latiores ſunt quàm alibi. clypei ſunt teretes, iȷs non diſſimiles, quibus apud nos pedites utuntur: peltas appellamus, eóſque coloribus nigro & albo diſtinguunt. Gladiatores ſunt, quàm qui maxime, in alio ferè nullo exerciti. Hi ſunt qui regis latera ſtipant numero frequentiore. Numeroſiore oblectantur coniugio: quinque aut ſex mulieres uni uiro nubunt: quos habent chariores, eos coniuges

Ganfer

comprimere uolunt, & id est beneuolentiæ argumentum apud eos maximum. Nullus est eis pudor, nulla uerecundia, continentia nulla: natæ illorum ante puberes annos corpora prostituunt sua: quum annum octauum egerint, nudæ ipsæ æque ac uiri incedunt. Diuitias propè incomparabiles circumferunt: capillum comunt mirum in modum: pulchritudine ferè omnes superant uiros: prehensant ut stuprent eas: quoniam uirginitas est eis pœna: nam nubere non possunt uirgines. Bis in die comedunt: pane & uino abstinent: carnibus, nec pisce uescuntur: in cibatu habent orizam, lac, butyrum, saccarum, & arborum fructus: prius cibum non capiunt quàm loti fuerint: tacti à non lotis, non comedunt, nisi rursus lauentur: & is mos est eis pro ceremonijs, eum que mire obseruant. Viri & fœminæ

Betelle per urbem incedunt esitantes folium quoddam, cui nomen est betelle: hoc igitur inficit ora & dentes colore subruffo: hoc more abstinent tantum obscuro loco nati. Vbi uero ob funera pullam induunt uestem in speciem mœstitiæ, temperant à folio huiusmodi, ut & dentes præ se ferant mœrorem, & subruffo colori succedit nigricans. Rex duas habet coniuges, & quamli

Sacerdotum licentia bet illarum sacerdotes decem assiduò comitantur, easque comprimunt, & id in decus regis eximium fieri iactant, nullum alium honoratiorem titulum regi dantes, quàm quod eius coniuges à sacerdotibus comprimantur: propterea eorum filij nusquam regno succedũt, sed ex sorore nepotes regnum capessunt. In regia degunt innumeræ mulieres, utpote mille & quingentæ, aiuntque id esse argumentum regis excellentię: nec aliud hę mulieres agunt, quàm puluerulentam domum scopis uerrere, aquáue aspergere. quocunque rex eat sequuntur: domus aspergitur aqua mixta boum excrementis: ædes regiæ tolluntur in altum, inque eis fontes, quibus immerguntur quum corpora abluunt. Quum rex egreditur, carpẽto uehitur, id est currus, quem bini uiri ferunt, omni lapidum genere condecoratum. Carpentum stipant choraulæ, præcones, buccinatores, & id genus complusculi. Patritij uero, & eminentiores suæ ditionis, omnes sequuntur, enses denudatos ac clypeos teretes gerentes. Sagittarij etiam ac uelites eum præcedunt, itinera explorantes: habet suos æditúos & admissionales: conopeo, id est tentorio tegitur, dum incedit, ut apud nos dum pompa ducitur regum & principum: & ut aliquando finiam, nullus est in toto orbe apud suos honoratior: quippe qui instar numinis alicuius reuerentissime colitur: nam ad eum propius quis non accedit, quàm ad tres uel quatuor passus: quũ uero aliqd porrigunt, ac si stipẽ darent elephanto ab ipsis tremebundis, id ramo porrigit: quoniã regem tangere apud eos nefas ducitur. Quum eum alloquuntur,

id agunt

id agunt demissis capitibus, manu ori apposita: & nemo è patritijs regem adiret inermis, hoc est, sine ense & clypeo. Quum regem uenerantur, capita manibus tangunt, sicuti qui deum adorant. Qui uero agunt magistratus, parui sunt census, hi regem nec uident, nec alloquuntur: & in primis piscatores, qui si forte fortuna in uicis urbis occurrerint patritijs, aut effusè fugiunt, aut si perrexerint ire obuiam nobilitati, mox uapulant scipione aliquo: patritiorum uero coniuges quum rex uitam cum morte commutat, ipsum comburunt ligno sandalio igni subiecto: uulgares uero & capite censi humantur: barbam comunt, ratiocinatores sunt maximi, ac scribæ percelerес: scribunt in folijs palmarum stylo ferreo, absque colore uel incausto. Est & aliud genus hominum, qui magna commercia agunt, Gusurantes appellantur, oriundi ex Cambaia prouincia: hi suapte natura idola colunt, Solem uidelicet & Lunam, uaccásque adorant: & si quis uel fortuito bucculam occiderit, is protinus morte mulctatur, nihilq; eiusmodi uiri efirant quod mori possit: nec pane, nec uino utuntur: & si qui per imprudentiam carnes comederint, hi mox relegantur ut ostiatim uictum quæritent per orbem uniuersum errabundi, uel si claro loco nati forent: uacant plurimum incantationibus diuinationibusq;: albedine incolas urbis Calechut superant: capillum exornant plurimum comuntq;: panno bombicino induuntur: peplis utuntur ut fœminæ, quibus inuoluunt capillos: nubunt ut nostri: zelotypia laborant eximie: mulieres habent pulcherrimas, easdemq; pudicas: illorum mercimonia sunt panni & uniones.

DE NEGOCIATORIBVS ET ITINERE AD AROmata, & Cayro portu Alexandriæ, qui dicitur Babylonia.

CAPVT LXXVI.

SVnt inibi & alij mercatores, dicti Zetieties, ex alia prouincia: idola colunt: eorum mercimonia sunt lapides omnifariam preciosi, uniones, omne genus aurum, & argentum: nigriores sunt cæteris: prætexta utuntur: aliquando nudi ferunt pro cauda equorum ac boum caudas: fascinatores sunt maximi, adeo ut uisibiliter dæmones frequentius alloquantur: eorum coniuges libidinosiores sunt cæteris mulieribus, summeq; Veneris appetentes. Ibi etiam sunt Mauri ex regione Mechæ, ubi Mahumetis ara. Ibi rursus Turcæ, Persæ, Assyrij ex Babylone, & ferè innumerabiles gentes aliæ: eximij sunt mercatores, ijdem'que locupletissimi, & omnium rerum quæ importantur in urbem Calechut emptores, earundem'que uenditores. Nam eius urbis hæ sunt potiores, uidelicet lapides preciosi, ut sunt Berylli, Smaragdi, Chelidonij, Topasij, Sapphyri, Chrysolithi, & id genus plures, Castoreum, id est, muscum, thus, aloë, ac reubarbarum, porcellanæ'que,

necnon

nec non gariophyllum, cinamomum, sandalium, lacha, myristica, nux mu- scata appellatur, & mastix, hæc omnia aliunde importantur: piper uero & zinziber ibi nascuntur, myrobalanumq; & casia, hæc regio urbis Calechut abunde mittit. Hi igitur Mauri sunt præpotentes, & regni illius tenent habe- nas: nemo est qui illis post regem non pareat. In montibus uero non longe ab urbe Calechut rex dominatur longe potens, rerum multarum dominus, Naremegha dicitur, idola colit, coniuges habet supra trecentas: fato functus suo comburitur, & cum eo coniuges omnes: cæteri uero quum uitam exue- rint, in fouea comburuntur, & eorum coniuges omni mundo muliebri exor- natæ illò cõtendunt, concomitantibus parentibus & cognatis omnibus, sub- sequentibúsque choraulis & tibicinibus, applausu immodico ad foueam ue- niunt, & ibi coniunx quæ comburi uult cum uiro, circumuehitur foueam ge- stiens ac tripudijs insistens, & demum ut cancer reptando incedit, quoad se- se in ardentem foueam præcipitet. Astant etiam memorati affines, obseruan- tes factum: quoniam quum sese præcipitem dederit mulier, mox injiciunt ol- las olei & butyri supra corpus mulieris, ut hoc fomento altus ignis citius com- burat coniugem. Fert etiam hæc regio elephantos multiplices, & in primis domitos, ac belli artes edoctos: his bella conficiunt acerrima: hi etiam adeo sunt cicures & mansueti facti, ut nihil eis desit ad humanitatẽ præter loque- lam: nã imperata faciunt, & dominos cognoscũt suos: id enim nos ipsi cõspe- ximus in urbe Calechut, ueramq; denarramus historiam: nam aure certior arbiter est oculus. Elephantes quibus rex utitur efferantur plurimũ, uiriumq; sunt incredibilium: nam duo tantum nauim magnam trahunt in terram. Ibi maria non sulcant nautæ, nisi à mense Octobri usq; per totũ mensem Mar- tij: & id est illis æstas, reliquũ uero tempus est hyems, adeo ut nobiscum cõ- trarias uices temporum habeant. Quum uero non nauigant, in sicco naues tenent. In mense Nouembri naues Arabum Mechæ soluunt illinc, & in Ara- biam contendunt, aromatum omni genere onustæ. Vida dicitur eorum por- tus, quò primo aromata conuehunt, & inde ferunt ad Cayrum Alexandriæ portum, & emporium orientalium cantatissimum: eò tamen hæc omnia ab portu Vida terrestri itinere conuectantur.

Naremegha — *Educatio- nis uis* — *Vida*

De strage Maurorum & Christianorum facta in Calechut.

CAPVT LXXVII.

QVum itaque diutius immorati illic fuissemus, tribus uidelicet mensi- bus commercijs insistentes, nec nisi duas naues mercibus onerauisse- mus, & iam moræ istius nos tæderet plurimum, præfectus nostræ classis mit- tit ad regem nuncios, qui ei renuncient, iam menses ternos elapsos, quibus ipse tolerantissime præstolabatur, ut tandem aliquando expediretur: quo- niam tempus redeundi ad patriam appetebat: & tamen uix celoces duas o- neratas

netatas mercimonijs esse, Mauros nihilominus emisse & asportauisse quæcunque libuisset, & uili quidem precio, se propterea rogare plurimum, ut tandem annuat Portugallensium uotis, patiaturq; eos expediri prout inter regem & Araschoream conuenit iampridem. Hæc retulit noster nuncius. Iis in hunc ferè modum rex respondit: Se non difficulter passurum, ut Lusitanæ naues expediantur, nec sibi posse persuadere, Mauros furtim mercari: quandoquidem exierat edictum ab eo, ut prius nemo naues oneraret, quàm Lusitani expediti forent: si forte sibi imposuere Mauri, se haud ægre laturum, quod Lusitani Maurorũ onustas naues corripiant, & sibi uendicent eodem precio, quo emissent Mauri cũctas merces quas nanciscẽtur in nauibus. Itaque decimasexta Decembris, dum Araschorea uacat commercijs, essentq; in portu duæ naues nostræ iam onustæ, ecce Maurorum nauis quædam soluit illinc, onusta admodum omni genere aromatum, ferens elephantos ternos. Cuius rei factus certior præfectus noster, mox ratem corripuit: huius erat dominus Maurorum illustrior: is ægre ferens factum, it protinus ad regem, questus grauiter de illatis ab Lusitanis. Fit per urbem clamor ingens, confluunt ad regem Mauri, qui in nos conspirauerant. Rex igitur fatigatus his querimonijs, annuit ut uir seditiosus, & fidei nullius: nam ut citius regem flecterent, aiebãt nos plura iam exportauisse quàm attulissemus in regnum eius, nosq; propterea fures uocitabant & prædones. De consensu igitur regis sumunt Mauri arma, telaq; expediunt, & efferari incipiunt, per mediam urbem bacchantes ibant, cædibus & internecioni Christianorum uacantes. Iam ruebant cateruatim in nos omni armorum genere communiti: tum solis ensibus & pallio protecti uim ingruentem propulsare cœpimus: uerum sufficere illis nostræ uires nequibant: maior erat numerus quàm à nobis redigi in ordinem posset. Retulimus igitur pedem: & iam è nostris ceciderant tres uel quatuor: è suis uero septem uel octo. Dum igitur pedem retrahimus, consauciantur è nostris complures: & uix portas occludere quiuimus, irruente barbarorum incondita turba: tunc à muris propulsare cœpimus hostem: at illi domum expugnant: ea enim ambiebatur muro, alto quidem haud supra equitis mensurã: nam nos septem uel octo arcus habebamus, quibus innumeros barbaros cõfecimus. Tandem prouocati magis Mauri in nos plus solito sæuiunt: murũ quo cingebatur domus demoliuntur. Nos uero consilij & opis egẽtes euasimus ędes, ut ad littus cõtendentes à nostris exciperemur: nam non longe à littore cymbæ nostræ exitum rei mœstissime pręstolabantur: opem ferre non poterant, licet certiores facti essent à nobis uexillo leuato, dum adhuc domi obsideremur: uerum tormenta lędere hostem nimis distantem nequibant. Itaque inter uitam & mortem ambigui ad littus contendimus sequẽtibus Mauris: nec prius naues nostras ingredi potuimus q̃ ceci

derit

derit Araschorea noster,& è nostris quinquaginta: qui uero euasere,se iactabundo mari nantes credidere ferè XX. non enim naues ad littus accedere audebant, ne corriperentur à Mauris: inter eos qui ad classem peruenere ferè mortui,erat filius Araschoreæ,natus annos undecim: præfectus uero cymbarum iam fessus,regredi ad littus noluit, quum præsertim dux classis ægrotaret. Igitur hi solum uiginti mortem euasere, reliquis à Mauris male acceptis. Hæc igitur ut sunt relata præfecto classis, ipsum peruasere plurimū,mouereq; ad excandescentiam,quod uidelicet sui adeo male accepti fuissent, ut uix uiginti è tot uiris superessent. Itaq; iussit naues Maurorum decem, quæ in portu morabantur corripi,& occidi omnes qui in eis reperirentur. Captis igitur nauibus desiderati sunt homines plus quàm sexcenti: delituerant non nulli in sentina, ubi etiam merces compertæ sunt complusculæ. Viros trucidauimus, & omnes merces nobis adiudicauimus, & naues omnes combussimus:erant etiā in nauibus elephanti tres,quos occidimus comedimusq;.Sequenti uero die propius urbem appulimus, & exoneratis tormentis mœnia demoliti sumus, non sine hominum ingentissima clade. Illatis damnis innumeris,& inuicem ipsi è continente tormenta in nos exonerabant: uerum nihil profecere, in uanum emittentes. Dum sic congredimur, ecce naues duæ quæ portum quærebant,qui distat à Calechut leucis quinq;: quæ ut nos cōspexere, mox effuse fugerunt, ad portum contendentes, ubi septem aliæ naues ferè in sicco mercimonia opperiebantur. In eas igitur uela fecimus: uerū operam lusimus, quoniam propius accedere nequibamus, tum quia erant propè in arido,tum uel maxime ob numerosiorem hominū cœtum, qui inibi naues tutabantur. Propterea decreuimus proficisci ad urbem Chuchinā, ubi commercia exercere tutius quiremus.

Quomodo naues onerauimus. CAP. LXXVIII.

Soluimus igitur illinc Chuchinam uersus euntes, quæ urbs abestà Calechut leucis triginta, regnumq; est nulli parens:& inter nauigandum à nobis conspectæ sunt naues duæ, quæ,quum uela fecissemus in eas, mox à suis desertæ sunt:Nam qui eas ducebant uecti paruis cymbis profecti sunt in terram: nos uero accedentes eos,nullis compertis mercimonijs, præter orizam, eas comburi iussimus. Applicuimus ergo ad urbem Chuchinam uigesimo quarto Decembris, & in ostio cuiusdam fluminis ancoras iecimus: quibus iactis præfectus noster emisit pauperculum quendam conseruatū, qui sponte sua naues nostras fuerat ingressus, ultroq; in Hispaniam proficiscebatur. Is igitur ad regem contendit, & quæ nobis in urbe Calechut euenerant regi explicat. Qui ubi hæc accepit, ut regem decuit, nobis compassus, uicem nostram indoluit. Exposuit etiam regi, præfectum nostrum multa adduxisse, quæ libenter cum mercibus regionis, si complacitum foret regi, commutaturus erat: & ubi merces non placuissent, pecuniam pollicebatur multiplicem.

Ad hæc

Ad hæc respondit rex ægre ferre, illatas nobis fuisse iniurias: quod uero ad se spectaret, merces suas aduentumq́ eorum grata habere: quandoquidē iam pridem de fama & probitate Portugallensium certior factus fuerat, bonam propterea de eis opinionem induerat: accederemus itaq; intrepidi, commutaturi nostra cum suis pro nostro arbitratu. Tunc nuncius noster infit regi, nos nunquam ex uetere instituto consueuisse prius terram appellere, quàm obsides dati fuissent, mitteret propterea è suis quempiam, ut mox accederent negociaturi. Tum rex his auditis, actutū duos patricios obsides dedit, ut confidentius accederēt nostri, qui commercia exercebāt. Hi igitur obsides regio iussu adiuere præfectum classis, sese illi committentes. Præfectus uero ut uicissitudinem rependeret, quatuor aut quinq; è suis in terram misit, negociatoremq́, & hos commonefecit, ut quàm celerius possent expedirent merces suas, inuicem emerent eorum mercimonia precio aliquando, nonnunq; uero permutatione, prout conducibilius fore rati fuissent. Interea quoniam apud eos is inualuit mos pro lege, ut in mari si quis comederit, is nunquam regem uideat: obsidum adhuc nemo comederat, permutabant̃ in diem propterea alijs succedentibus tantisper, donec alij comedissent. Igitur illic commorati sumus circiter dies xv. naues exonerantes nō longe ab urbe Chuchina, ubi portus est qui dicit̃ Camagallo, & ibi comperimus Christianos, Iudæos, Mauros, & Zapharas. Inuenimus etiam ibi Iudæā quandam de Seuilia, quæ ex Cayro uenerat uisum Mecham, & inde Chuchinam, & cum ea duo Christiani, qui asseuerabant se profecturos Hierosolymas, & inde Romam, quod profecto perquam gratū præfecto nostro fuit. Dum itaq; naues nostræ exonerant̃, ecce ingens classis regis Calechut in mari apparuit, naues supra xxv. trahens. Huius certior factus rex, illico ad præfectum mittit quendam, qui ei nomine suo uim hominū maximam ad classem profligandā offerat. Huic præfectus respondit, se regi agere gratias, nec per id tempus opis suæ egere, se satisfacturum aduentanti classi, ostensurumq́ illis eorum futiles conatus: & re uera credidit haudquaquā sibi opus fore alieno auxilio, quoniam iampridem expertus fuerat eorum uires: & ipsi non accedebant, sed altum tenentes à classe nostra una leuca aberāt: nihilominus præfectus uela explicare iussit, ab portu soluēs, & obsides secum ferens, dimissis in terra è nostris septem, & pleno gradu contendit in classem barbarorum, ratus non difficulter se subacturum Barbaros. Verum sequenti nocte classis nostra uentos haud habuit felices, ut in hostes contenderet. Postera uero die quæ fuit decima Ianuarij, M. D. I. propius alter alteri accessit adeo, ut congredi cōmode potuissemus. Dum igit̃ utrinq; naues se prælio expediunt, præfectus recensens suos, uidit nauim Sancini Tonari abesse, propterea satius censuit, si per id tempus temperauisset à pugna. Decreuit igitur in patriam redire suam, fauētibus uentis: nos tamen usquequaq; per diem totam classis Calechut consectata est: quū

h uero

uero aduesperauisset,mox euanuit:nos uero citato gradu patriã petebamus, dimissis septem è nostris,& duos nobiscum ferentes obsides:quos cœpit præfectus enixe rogare,ut se tempori accommodarẽt, nec desperarent,uerũ cibũ quempiã caperẽt, ut suæ uitæ consultum irent:nam triduo iam famem sustinuerant:tandem adducti ducis hortamentis, comederunt nõ sine mœsticia. Nos uero uersus Lusitaniam uela fecimus.

De rege Chanone amico nostro, Cap. LXXIX.

Itaq; die xv. Ianuarij ad quoddã appulimus regnũ,quod Chanonam appellant de Gafferes,quodq; à Calechut parum abest,& eiusdem sunt linguæ. Dum igitur è regione regni huiusmodi nauigamus, rex ad nos amice nuncium mittit,qui referat se ægre tulisse,quod eò prius non concesserint, q̃ aliò iuissent:uerũ eos hortari plurimũ,ut si merces nõ habeant quæ uoto suo faciant satis,se uberrime daturũ protinus. Ad hæc præfectus respondit,oneratas iam esse naues, nec alterius egere nisi cinanomi bacharis centum, quæ sunt cccc.cantara,id est uasis genus.Hoc accepto rex,mox ad ducem cinamomũ mittit diligentissime fidenterq; : pro eo dedit præfectus pecuniã signatã cruce,cruciferos appellant. Post hæc eò conuehebatur cinamomi plurimum certatim cymbis frequẽtantibus:uerum nullus supererat ulteriori merci locus, onustę erant admodũ naues.Rex uero ratus nos nõ habere pecunias,rursus ad nos mittit, qui renunciẽt tegẽ sponte daturũ mercimonia absq; pecunijs, soluerẽt modo quũ redijssent:nec ob hoc desineremus cõmercia nostra absoluere,quoniam audiuerat regem Calechut bona nostra deprædatũ fuisse,publicatis nostris mercimonijs,ac illata hominũ Christiani nominis strage nõ mediocri : addebat etiam compertum habuisse iampridẽ inconcussam esse Portugallensium fidem,se propterea esse propè addictum nobis.Huic itaq; regiæ uoluntati, & opinioni de nobis tam benignę corresponđẽs noster præfectus,ut erat uir acerrimi ingenij, non uulgares retulit gratias: & eas se relaturum quandoq; ingenue professus est,& introducto nuncio uim pecuniarũ maximã,quæ superfuerat,ostendit:& rursus quęrenti regi an alicuius egeret: respondit nullius, nisi uiri cuiuspiã, quem secum in patriam ducat,qui rerum Portugallensiũ testimonium locuplex aliquando regi faciat. Rex igitur protinus patricium quendã misit,qui nobiscũ iret in patriã:nõ prius tamen illinc soluimus,q̃ de obsidibus regi Chuchini scriberemus,certiorẽ facientes regẽ, nos ire in Lusitaniã,& obsides fore apud se sua causa in precio,& fauentibus superis redituros quamprimum, & nostros insuper suæ altitudini cõmendabamus:dedit etiam præfectus noster negociatori literas, quibus hortabatur uirum & socios ut bono essent animo, & negociarentur tantisper,donec redirent,futurum sibi decus ingens,quod inibi Christianũ nomen exornent,quũ apud immortalẽ deum, tum etiã apud principẽ nostrum & reliquos conterraneos omneis.Itaq; apud hunc regẽ diem unam duntaxat consumpsimus.

Illinc

Illinc soluentes, uela uentis dedimus, iter facientes uersus Melindę regnũ: ultima Ianuarij luce sinũ traiecimus Melindæ, & ibi nauim comperimus Combaiæ ex Melindæ regno, ueniebat onusta mercibus complusculis, hanc cepimus, arbitrati esse Mechæ regni aut Maurorũ: ferebat enim supra tercentum uiros sexus utriusq;: ubi uero apparuit eam esse regni Gambrę, mox dimissa est, passa iacturam nullam, pilotum solum accepimus ab eis, & demum iter nostrum persequuti sumus.

De naufragio sinus Melindæ, Cap. LXXX.

DIe duodecima Februarij sub noctem piloti omnes, id est, itineris duces & reliqui, qui chartã nauigationis optime callent, terrã applicuere: tum †Sancinus Tonarus, qui præfectus erat ingẽtis nauis, ultro se obtulit itineris præuiũ, & explicatis uelis, ipse rates omneis præibat: & ecce nocte intempesta mare sæuit undabundum admodum, classem actutum conturbat, modo huc modo illuc impellẽs: & tandem Sancini nauim impulit in siccum, cœpit protinus conflagrare, ubi ignis emicuit: mox certiores huius inauspicati euentus reliquas naues reddidit: quo uiso igne, iussit pręfectus classis naues eò uela facere, ubi ignis emicuerat: nox erat tenebricosa, quũ luna pernox minime esset, uenti etiã magis inualescebant, adeo ut uix tempestatẽ ferre possemus: non audebat propterea classi propius accedere, ne & aliæ naues igne corriperentur. Misit itaq; eò paruas cymbas, ut iactis in pelagus mercibus, uel ipsos homines uendicarent ab incendio, uerum nauis iam dehiscebat, conflagrabatq;, ut nullus spei locus superesset: ardebat enim tanto incendio, ut propè naues alias ignis corriperet. His uisis uela deserentes, remigare cœpimus, & omnium mercium nauis combustę iacturã fecimus, saluis tantum uiris: nam aromata omne genus ferebat nauis quæ arsit, & ea erat ducentorũ doliorum capax: & in hoc submersu & conflagratione nihil prorsus seruatum est: uiri enim solis tunicis interioribus induti incendiũ euasere. Illinc itaq; soluentes, prætermisso regno Melindę, quoniã eò concedere minime licuit, uersus Monachiæ prouinciam iter direximus, & inde ligna & aquam sumpsimus, reductis in terram nauibus, ne à fremente salo submergerent: nam plenæ rimarũ erant undequaq; perfluentes. Tunc præfectus classis misit Sancinum quæsitum celocem quampiã, necnon pilotum, quo præuio insulã Zaphalæ explo raremus. Interea nos naues sarciebamus: inde soluentes, petere instituimus locum quendã piscosum, ubi pisces erant innumeri. Ibi igitur uberrime piscati sumus, & quum multum piscium consequuti essemus, illinc abeuntes in atrocissimam tempestatem rursum incidimus, quæ perinde nos inturbabat, ut coacti fuerimus gradum referre: & dum sic iactamur maris fluctibus, nauis quædam è nostris correpta est à sæuiente salo.

† al's, Sanctius Tanarus

Quot naues redierint in Lusitaniam, Cap. LXXXI.

ITaq; post tot naufragia, & animi interturbationes, & ferè rerum omnium iacturam, ac intertrimenta, die paschæ Sancti pneumatis caput bonæ spei appulimus. Id enim promontoriũ, quod Pomponius frontem Affricę appellat, ubi Affrica se cuneat, & fastigiatur admodum. Inde uero uẽtis prosperis ad id oppidum quod adiacet promontorio Viridi deuenimus, regnum Tesenice dicitur. Ibi itaq; nacti sumus liburnicas tres, quas nupertime rex Lusitanis eò miserat gratia explorandi orbis, ut est uir ad magna quæq; altus & educatus. Illic etiã comperimus nauim quandã, quæ sæuiente freto à nostro conspectu euanuerat, è regione ostij sinus Mechæ: nam in urbe quadã commorati fuerant, ubi & cymbam, & maiorem hominũ partem reliquerãt: redibat enim nauis, uiros septem tantummodo ferens, eosq; ægrotantes, utpote qui uinum non bibebant, nec item aliam aquam, quàm pluuiam bibebãt in naui, ut assolet, collectam. Tandem aliquãdo appulimus Vlisbonam solum patrium, ferè ultima Iulij. Postridie uero superuenit ea nauis, quæ euanuerat dum rediremus, necnon & sanctus Tonarus cum celoce quam fabricatus fuerat in insula Zaphale: & is nobis referebat eam insulam esse perq; angustã in ostio cuiusdam sinus à Mauris cultam, & ibi montes esse, ubi aurifodinæ sunt quamplurimæ: addebat etiã eò cõplusculos alios contẽdere emẽdi auri gratia permutatione rerum multarũ. Et id tempus quo Sanctus illuc concessit, cõperit ibi quamplures Maurorũ naues, cepitq; inibi Maurũ, qui apud eum tantisper obsidis officio fungerẽtur, donec Christianus quidã redijsset, quem ipse in Arabiam causa explorandæ regionis destinauerat. Quum aũt nusquã comparuisset, uela uentis dedit, secum ducens Maurum, & tandẽ in patriã diu optatam peruenit. Nec etiam id uos latere uolumus, Vlisbonam è tanta classe sex duntaxat naues redijsse, reliquis pessundatis cum hominũ strage, necnon mercium infinita iactura.

Frons Africæ

De pondere & moneta eorum, Cap. LXXXII.

POstquã in superioribus meminimus merciũ ferè omne genus, superest nunc, ut nonnihil de precio & pondere earum in mediũ afferatur. Igitur in urbe Calechut baccar nucum muscatarum, id est mẽsuræ genus continẽs cantaros quatuor, non pluris uenditur q̃ pro ccccl. fauis: & Faui xx. ducatũ, id est, nummũ aureũ efficiunt. Item cynamomi baccar, cccxc. fauis. Item faracula aridi zinziberis, id est, xx. baccari pars, fauis sex. Item faracala zinziberis saccaro conditi fauis xxviij. Item baccar tamirindi fa. xxx. Item ba. piperis proceriotis fa. cccc. Item ba. zetombeci fa. xl. Item ba. myrobalani fa. DLX. Item ba. zedouariæ fa. xxx. Item ba. sandali rubri fa. lxxx. Item ba. lachæ fa. cclx. Item ba. sandasij fa. clx. Item ba. masticis fa. ccccxxx. Item fa. consoræ fa. clx. Item ba. piperis fa. ccclx. Item fa. thuris fa. v. Itẽ fa. belzuini fa. vi. Item fa. ligni aloë fa. cccc. Item fa. cassiæ fa. ij. Item fa. reubarbari fa. cccc. Item

ba. gario-

ba.gariophylli fa.DC.Item fa.opij fa.cccc.Item ba.ſandali albi,fa DCC.Itẽ mitricale ambræ,quod unciæ ſex cum quarta efficiũt mitricale unũ ambrę.Itẽ ba. unum XX. farazolæ efficiunt, farazolam uero xiiij.aratollæ & tertia pars unius efficiũt Portugallenſiũ, quoniã Venetijs xxiiij. aratollæ.libra efficiunt xxij.& ſecundam partẽ.Ad ſummam igitur nummus aureus non pluris ualet ꝙ xx.fauis. Poſt hæc dicendũ eſt de precijs rerũ, quas domo attulimus, uidelicet,quanti uendantur in urbe Calechut.Item fa.æris fa.xlv. Item fa.coralli albi,fa.mille.Item fa.plumbi.fa.xviij. Itẽ fa.coralli obliqui fa.DCC. Item fa.argenti fa.xx.Item fa.coralli nothi fa.ccc. Item fa.aluminis fa.†xx.Item almenum unum,quod eſt pondus excedens menſurã Portugallenſium,aratis duobus & medio,quod efficiet libras tres uel circa,more Veneto,& hoc pondere uendunt crocum, fauis uidelicet lxxx. ‹B,liiij

De regionibus,unde comportantur aromata,

CAPVT LXXXIII.

NOn abſonum igitur crediderim,ſi eorum locorũ nonnihil meminerim, unde afferuntur aromata fere omnium generum. Piper itaque aduehitur è turri quadam quæ eſt ultra Calechut,ſecus littus ad leucas ferè L. Cinamomũ mittit regio dicta Zalon, nec alibi inuenitur,ea eſt ultra Calechut itinere leucarum cclx. Gariophyllũ fert Meluza regio,quæ abeſt à Calechut ad leucas duodecim more Luſitano,in loco qui dicitur Cananot. Nuces uero muſcatæ,& maſtix afferũtur ex Meluza, quæ abeſt à Calechut leucis DCCXL. Caſtoreum,hoc eſt,muſcatum,uenit è prouincia quadam quæ dicitur Pego, diſtãte à Calechut leucis D. Vniones uero proceriores affert plaga Armuzi, citra urbem Calechut leucis DCC. Spicus nardus, & myrobalanũ aduehũtur ex Combaia prouincia citra Calechut leucis DC. Caſſiam in ſurculis mittit urbs ipſa Calechut. Mittũt uero ſua thuta Sabei citra Calechut leucis DCCC. Mirrham Fartica regio citra Calechut DCC. Lignũ autẽ aloẽ, & reubarbarũ, camphoram, & calingã mittit Chiua regio ultra Calechut ad mille leucas. Zerombam fert Calechut, cardamomũ maius Canona mittit oppidũ Calechut,longe ab eo leucis duodecim.Piper longũ in Same inuenitur.Benzui, & zan ultra Calechut leucis DCC.Tamirindũ, & zedouariam mittit urbs Calechut. Lacham mittit oppidum dictũ Samoterra, ultra Calechut leucis D. Braſille fert regio Tanazar, ultra Calechut leucis D. Opium fert plaga Adde citra Calechut DCC. Satis igitur ac ſuper dictũ ſit de põderibus,& rerũ precio,necnõ de locis unde hæc aduehuntur.

NAVIGATIO CHRISTOPHORI COLVMBI, QVA MVLTAS REGIONES HActenus orbi incognitas inuenit, inuentasq; Hispaniæ rex coli iussit & frequentari.

Quomodo rex Hispaniarum dedit liburnicas duas Christophoro Columbo, Cap. LXXXIIII.

TAQVE Christophorus natione Italicus, patria Genuēsis gente Columba, uir erat procera statura, colore ad rubedinē inclinato, facie oblōga. Is quum diutius in regia regis Hispaniarum inuictissimi diuersatus fuisset, animum induxit, ut hactenus inaccessas orbis partes perquam diligenter peragraret. Petijt propterea rursus & iterū instantissime à rege memorato, ut uoto suo tam pio nō deesset, futurum sibi & toti Hispaniæ decus præclarum adseuerabat, si sua opera & impensa nouas inaccessasq; regiones nactus esset: & ad id opus nauigādi ultro se offerebat, nam pollicebatur plures posse nancisci in occidente insulas, quæ ad usum, imò ad delicias mortaliū minime forent ineptæ, & in primis in eis insulis, quæ conterminæ sunt Indiæ, inueniri posse arbitrabat baccas, id est, uniones, lapidesq; preciosos fore omne genus, necnon aromata omnifariam, auriq; plurimum. Hæc meditantem rex & regina identidē derisere, utpote cogitantem inania, & pensi nullius, uertebaturq; hic sermo propè in fabellam. Tandem peractis annis viij. insistēte adhuc Columbo, cœpit rex his sermonibus aures præstare attentiores, decreuitq; post multa experiri uiri ingeniū, propterea in effectum huius celebris instituti, iussit liburnicam unam, & celoces duas omni genere annonæ armamētorumq; cōmuniri: quibus expeditis, prima Septembris luce M. CCCCXCII. soluit ab Hispanis littoribus, & diu optatum iter aggressus est.

De insulis compertis à Columbo uiro acerrimo. Cap. LXXXV.

ITaq; soluit à Gadibus iter faciens uersus insulas Fortunatas, quas nūc Hispani appellant Canarias, ob id quod canibus maxime abundent: antiqui *Canariæ* uero Fortunatas dicebant. Hæ enim absunt à Gadibus miliaribus MCC. prout ipsi computant suas leucas, dantes unicuique leucæ M. IIII. Fortuna- *Fortunatæ* tas propterea eas dixere ob aëris miram temperiem, cœliq; clementiam, sunt in climate per Syenem uersus meridiem: eas incolunt ferinæ gentes, quibus nulla ēst religio, nullius dei timor, nulla uerecundia, utpote quē nudi incedūt usquequaque: eò Columbus concessit aquæ nonnihil sumpturus, ut uel inibi socij prius parumper conquiescerent, quàm atrocioribus assuescerent laboribus.

ribus:nam qui sulcant maria incomperta, his necesse est prope labores innumeros exantlare. Soluens igitur illinc arabat maria, & per dies xxxiij.totidemq́ noctes nauigans uersus occidentem, nihil telluris unquam apparuit: tandem è specula quispiam insulas quasdam conspicatus est: propius accedentes uidere insulas sex, quarum duæ erant uastissimæ,eisq́ nomina indidit, alteram Hispanam,Ioannam alteram nuncupauit.

De magnis insulis, Cap. LXXXVI.

IOannam non satis compertum habuere utrum esset insula uel ne:dum tamen eius latera legunt,audiuere innumeros auium concentus,& in primis lusciniarum,quæ densissimis nemoribus inerrabant, mense Nouembri. Ibi etiam cõspexere limpidissima flumina, eademq́ ad potandũ suauissima, portus magnos celebresq́. Et quũ uento Choro nauigarent, prouecti sunt magis secus insulæ littora,nusquam tamen ad calcem peruenere. Quum igitur progressi fuissent ferè miliaria DCCC. & nullum terminum adhuc competrissent,credidere continentem esse: propterea decreuere gradum referre,impellente pelagi sæuitia:nam malus,id est,arbor nauis nutare incipiebat. Conuertit itaque nauim ad orientem, & mox deuenere ad eam insulam, quæ dicitur Hispana: & quũ summe appeterent terrã explorare quæ ad Aquilonẽ uergebat, & iam ipsis terræ appropinquantibus, condicto ratis maxima in scopulum quendam collisa est,adeo ut iam dehisceret: uerum summergi nequiuit ob planiciem saxi: mox accurrunt cum cymbis uiri celocis alterius, & socios è faucibus Neptuni eripuere ferè moribundos.Quum terram appulissent,conspecti sunt ab incolis eius insulæ, qui protinus effuse fugerunt in nemora densissima, nõ aliter quàm si fugacem leporem consectaretur canis, genus inauditum:nostri tamen uestigia persequuntur fugientium,& mulierẽ quandã corripuere,quam quũ ad naues reduxissent, uino & obsonijs prope distentam,& eleganter uestitam missam faciunt: nam ipsi nudi incedunt, & humaniores ignorant delicias.

De situ & moribus Hispanæ insulæ, Cap.LXXXVII.

QVamprimum igitur hæc mulier deuenit ad suos satura & prope farta, cultuq́ insolito uestita decentissime, alij hac liberalitate adducti,mox certatim, cateruatimq́ ad littus concurrũt, rati genus esse diuinum:nam desiliebant in pelagus secum ferentes aurum, quod cum ollis testaceis, uasisq́ uitreis permutabant,pro minima quaq́ re etiam despicabili aurum dabant, exempli gratia,si quis dedisset frustum speculi confracti,protinus aurum consequebatur. Contracta igitur amicitia, uigentibusq́ commercijs, nostri cœpere diligentius eorum uitam & mores explorare,compererecq́ protinus eos regẽ habere:propterea petentes mediterranea,hoc est interiora insulæ,à rege eorum perquam honorifice sunt excepti:quum uero aduesperauisset, edito signo de more salutandæ uirginis,nostri genua plicabant,quos æmulabant

 barbari,

Barbari itidem agentes: ubi nostri & crucem seruatoris trophæum uenerabantur, eam & ipsi condicto colebant: hi etiã ubi uidere nauim pessundatã, certatim confluebant cum cymbis suis aduehẽtes nostros, & ab undabundi maris faucibus eripientes. Cymbas huiusmodi appellãt canoas, quæ ex sola caua arbore factas, nõ quidẽ ferro, sed cote præacuta excauãt: habẽt etiã longiores naues, id est, liburnicas, octuaginta remorũ capaces. Ferro carẽt omni, propterea nostri admirabantur, quo nam modo quirent domos construere, quas conspiciebant miro modo extructas, necnon alia arte fabrefacta fabertime: uerum cote, ut diximus, pro ferro utunt. Acceperũt etiam referentibus amicis, nõ longe ab ea insula esse quosdã populos, qui carnibus uescebantur humanis. Idcirco ubi nos uidere, crediderũt Anthropophagos esse, ideo effusissime fugerunt. Canibalos appellãt ferinos populos, qui in cibatu homines habeant gratissimos. Hos nostri prætererant, eos ad meridiẽ relinquẽtes.

Canibali

De Canibalorum moribus. Cap. LXXXVIII.

IGitur hi populi mœstissime conquerebantur nobis de efferatis illorũ moribus, nam aiebant eos in se nõ aliter sæuire, quàm tigrim uel leonẽ quempiam in mansuefacta animalia: horresco referens. Impuberes, si qui corripiuntur, exectis testibus, saginant uti nos gallos gallinaceos, ut lautius eis uescantur. Puberes uero mox contrucidant, quibus exenteratis, ilia comedũt recentia, membrorumq́ partes extremas, cætera saliunt, adseruãtq́ ut nos insitia & farcimina omnis generis: nam insitia fiunt ex sanguine aprino uel bubulo, aut ex carnibus tessellatim concisis, alij apexabo appellant, haud dubie est genus farciminis. Mulieribus haud uescuntur, uerum eas ad prolem, ueluti nos gallinas ad oua seruant: siqua est anus, ea mancipij uicẽ gerit. Propterea hæ insulæ, quas iam subegimus, ubi audiunt aduentare hos efferatiores immanesq́ populos, actutum dant terga, licet sagittis utantur, non sunt tamen tantarum uiriũ, ut compescere eos queant, nam pauci complures fundunt, utputa centum decem profligant Canibali, nusquam cominus congrediuntur, fuga tantum sibi consulunt. Nos nequiuimus aliter intelligere, quos deos colant alios, q̃ solem & lunam, cœlumq́. Mores uero aliarum insularũ idcirco non referimus, quoniam ob angustiam temporis & interpretum penuriam de eis nihil comperti habuimus.

De moribus illorũ qui Hispanã insulã colunt. Cap. LXXXIX.

HVius insulæ cultores loco panis utuntur radicibus quibusdã, quæ sunt (si magnitudinem formamq́ spectes) instar napi, saporem habẽt, quẽ molles recentesq́ castaneæ, ages uocant: aurũ apud eos est in precio, id enim auribus appensum ferunt: suis non emigrant finibus, nec ut alij ultro citroq́ commeantes commercia exercent: cœpimus eos percunctari signis, ubi eruerent aurum, intelleximus ab eis legi in harenis fluminis cuiusdam, quod ex editissimis deriuatur montibus. Id enim labore eximio colligunt, funduntq́

in frusta,

in frusta,& demum in bracteas.id est,laminas. Verum ubi nos eramus non nascitur,aliunde aduehitur,uti circumuecti insulam re ipsa cognouimus:quoniam postquam illinc soluimus,deuenimus ad quoddam flumen, quò profecti sumus sumendæ aquæ gratia,& ibi auriferas conspeximus harenas,ibi quadrupedia,nō nisi cuniculos uidimus: serpentes uero immensæ uastitatis, numerosioresq́;, quos fert insula, sed innoxios conspeximus: necnon syluestres turtures,anates nostris proceriores,anseresq́; olotibus candidiores,uerum capite tantum rubeo erant: ibi & psitaci complures, alij coloris prasini, fului alij,alij uero Indis non absimiles,id est, torque miniato. Tulere ex his igitur sexaginta uersicolores, coniecturam'que ex his alitibus fecimus non longe Indiam abesse: uerū huic sententiæ non adstipulabatur sphæræ ratio, & in primis philosophus in illo de cœlo & mundo, Senecaq́;,& alij complusculi cosmographiæ haud expertes, qui adseuerant Hispanias non multum ab India abesse,maritimo præsertim itinere.Hæc igitur insula suapte natura gignit masticem, aloë, & alia his non dissimilia,& in primis grana quædam rubea,quæ pipere sunt acriora:cynamomumq́;,& zinziber nostri tulere.

De uiris quos Columbus gratia explorandæ insulæ dimisit,

CAPVT XC.

IGitur Columbus de compertis terris satis ac super lætus,utpote qui uidebatur nouum comperisse mundum.Quum uero primum uer iam appeteret, decreuit patriam repetere suam, dimissis apud regem uiris triginta octo, qui perquam diligenter sciscitari & explorare deberent locorum situs, ac regionis mores,frugumq́; ac arborum naturam. Rex enim appellatur Guancranillo, cum quo iniјt fœdus maximum,commēdauitq́; illi suos arctissime, adeo ut intuitus eos pio obtutu, coram Columbo illachrymari cœperit, miseratus conditionem remanentiū. Tandem Columbus iussit uela uentis dare Hispaniam uersus,secum ducens ex insulanis uiros decem,non alia magis de causa,quàm ut eorum linguam aliquando discerent,quoniam id consequi haud difficulter poterant:nam caracteribus nostris suum idioma scribi probè potest:cœlum appellant Turci domum boa:aurum cauni:uirum probum toyno:nihil,maxani dicūt.Reliqua uero nomina æque ac nos nostra ꝓferūt.

Quomodo Columbus fuit dictus Admirans mare,

CAPVT XCI.

REx itaq; & regina Hispaniarum nihil magis gerebant in uotis, imò supra uota, quàm ut almam Christi fidē indies augerent,auctamq́; colerent,& cultam summopere uenerarentur: propterea id eximie obseruabant, ut hæ gentes quæ hactenus nomen Christianum ignorauerant,tandem aliquando ope & industria sua,scirent unā esse Christi fidē, extra quā nulla est salus, nec redemptio. Inq́; huius rei specimen decreuere summis honoribus Columbū ꝓsequi,nihilq́; pretermittere, qđ ad cultū & decus eius spectaret.

Igitur

Igitur uultu sereno eum excipiunt, condecorantque innumeris titulis: & quod apud Hispanos eximius ducitur honos, cōsessum ipsum recipiunt: uoluereque ut deinceps non Columbus, sed Admirans oceanū appellaretur: & ut licuit colligere ex Admirantis sermonibus, sperabat propediem fidem nostrā magna incrementa habituram, si hæ insulæ ad fidem reducerentur: in commercijs uero & alijs mortalium emolumentis, quibus plerunque omnes inhiant, nullam propè spem collocauerat. Itaque serenissimi reges iubent ut protinus Liburnicæ xvij. expediantur, quæ arcem in prora habeant, id est speculam, unde eminus speculantur: celoces uero duodecim absque specula, inque eis hominum mille ducenti, qui omni genere armorum communirentur. Fabrosque lignarios, id est, carpentarios, artificesque fere omnium generum ære annuo conduxit, qui classem sequerentur: equites etiam quosdā centuriauit, ut nihil classi deesset, quod ad ualidam expeditionem spectaret. Columbus uero sues & boues sexus utriusque in classem introduxit, triticumque & ordeū, ac legumina propè omne genus corrogauit in nauibus, tum ut uitam in naui diutius protraheret, tum uel maxime ut inibi terræ mandaret semina: tulit etiam arborum taleas quas ibi plantaret: quoniam id genus illic haudquaque arbores uisuntur: nam præter pinum & palmas nullas habent arbores nobis cognitas, & hæ mira ubertate crescunt, adolescuntque in tantam altitudinem, ut non facile referri possit ob maximam soli ubertatem. Sunt enim illorum fructus propè innumerabiles, uerum nobis incomperti, aiuntque sub sole feraciorem tellurem minime esse. Instituit etiam noster Columbus secū ferre instrumenta omnis generis ferrea, quæ conducerent urbi condendæ: ut in noua regione nouas urbes conderent, quæ forent suorum tutissima receptacula, multique insuper regis clientes, contubernalesque ultronei se obtulerunt huius nauigationis socios, desiderio comparandæ gloriæ, prouocati gestis Columbi præclaris. Igit᷑ prima Septembris soluere ex Cades uentis prospere flantibus, & prima Octobris applicuere insulam Canariam, eam inquam, quæ Fericta dicitur. Quarta uero Octobris uela fecere uersus meridiem, nihil'que comperti de eorum nauigatione usque ad hyemale æquinoctium habuimus. At uigesimo tertio Martij, rege ac regina discumbentibus, mox affuit ueredarius quidā, qui renunciauit celoces duodecim applicuisse Cades: successum autem nauigationis ulterioris quinta Aprilis luce M. D. IIII. germanus frater altricis primogeniti regis missus ab Admirante ad regem peruenit, cunctaque retulit quæ in sequentibus adnotabuntur.

Quomodo Admirans adiuit Canibalorum insulas, CAPVT XCII.

ITaque prima Octobris Admirans Columbus soluit à Canarijs flante Affrico, ad læuam iter faciens, meridiem uersus adnauigauit xxi. diebus priusquam

priusquam tellurem cõspexerit aliquam. Tandem deuenit ad Canibalorum insulas sæpe dictas, & primo conspectu uidere nostri insulam uastissimam, adeo arboribus condensam, ut uix discerni posset, utrum sylua foret uel ne: & quoniam is dies erat dominicus, Dominicam eam nuncupauerunt: & ubi cognouere incultã esse, minime uisum est illic gradum sistere, sed ultra progressi sunt. In his igitur uiginti & uno diebus sua sententia sulcarunt maria per leucas fere mille trecẽtas & uiginti. Nam per id tempus Aquilonem uentum prosperum semper habuerant: deinde soluentes ab dicta insula, breui peruenere ad aliam insulam omni genere arborum refertissimam, quæ inenarrabilem suauitatis odorem fragrabat: nonnulli allecti amœnitate loci, in terram descendentes, nihil animatum ibi cõspexere, præter lacertas inauditæ magnitudinis: eam Crucem appellarunt, primoq; loco de cultis post insulas Canarias conspecta est: & hæc erat Canibolorum insula, ut re ipsa demum cognouere, id adfirmitantibus interpretibus Hispanæ insulæ, quos secum du cebãt. Circunuecti itaq; insulã, casas humiles complusculas cõpererunt: nam uicatim degunt, xx. uel ad summum xxx. domus simul continenterq; dispositæ in orbem ambientes plateam quandam, cuius diameter erat orbicularis: domus erant ligneæ amphitheatri instar. Hũc morem construendi ædes seruant, erigunt complures eminentissimas arbores in orbem, inq; eis trabes figunt, quibus arbores inhærẽt, fitq; ut his fulcimentis minime ruãt. Imbrices uero, quum domum cooperiunt, ita constituũt, ut formam tentorij efficiant, surgitq; in modum pyramidis, id est, in acutum. Demum has sic dispositas arbores intexunt palmarum folijs, & quarundam aliarum arborum, ut & uentos & imbres tutius arceant: introrsus uero trabes texunt funibus bombicinis, & radice quadam sparto minime absimili: cubilia habent eminentissima, quæ fœno & bombice sternunt: porticus habent maximas, ubi saccara collocant. Et ibi etiam conspeximus duas statuas ex ligno fabrefactas, quas duo angues immensæ uastitatis sustentabant, eas credimus esse eorum idola: uerum compertum habuimus statuas huiusmodi solũ ornatus causa erectas fuisse, quoniam hi solem & planetas tantummodo adorant. Eò igit ubi nostri applicuere, mox uiri & mulieres effuse fugerunt, deferentes eorum domos: ubi uincti erant impuberes compluscul, quos ad saginam adseruabãt: necnon anus complures, quæ mancipiorum obibant officia, protinus ad nos contenderũt. At nostri ingressi eorum domos, animaduerterũt illic uasa esse fictilia omne genus, quę nos Samia appellamus, in qbus elixabãt carnes humanas, psitacis, anseribus, & anatibus simul admixtis: alias autẽ ueribus impositas torrebant, selectis ossibus, & brachijs humanis, quibus pro ferro utebantur, ut sagittis adfigerent suis: ferro enim prorsus carent. Vidimus etiam ibi impuberis caput nuperrime abscisum, sanguine adhuc defluente, hoc erat trabi infixum. Hæc insula quatuor ingentissimis irrigatur fluminibus, Gua-

Crucis insulariũ mores

dalupeam

Guadalupea dalupeam appellauimus, quoniã non est absimilis monti illi sanctæ Mariæ, quem Guadalupum Hispani uocitant, incolæ uero Grachanam: fert hæc insula psitacos fasianis multo maiores, nec alis similes, nam alas habent uersicolores, cætera rubei: tantaq; psitacorum apud eos copia, ut apud nos cicadarum: & licet eorum nemora sint psitacis referta, eos tamen saginant, quos habẽt in cibatu gratissimos: mulieres uero quę cõfugerãt ad nostros, Admirrãs nostro ritu exornari iussit, & complusculis donari muneribus, mandans ut protinus eas ad Canibalos mitterent: quoniam hæ probe nouerant quò fugissent Canibali. Itaq; mulieres ad Canibalos profectæ sunt: quo factũ est, ut mox Canibali ad nostros accurrerint pellecti muneribus, quibus donatæ mulieres fuerant, autumantes itidẽ cõsequi posse. Vbi uero coràm fuere, siue timore, siue scelerũ consciẽtia, mutuo sese respiciẽtes, illico terga dedere, proxima petentes nemora: at nostri q inerrabãt insulæ explorabũdi, cymbas eorũ omnes confregere. Et illinc soluentes adiuere socios suos, quos dimiserant in Hispana insula primo itinere: & dum eunt utrinq;, complures præterierc insulas: ab ea parte uero, quæ respicit Aquilonem, apparuit insula, cuius inquilini nostros interpretes, quos ab insula Hispana duxerat Admirrãs, intelligebant, nec non eos quos uendicaueramus à sæuitia Canibalorum, dicebãt uocari Matininam, adfirmãtes eam cultam esse à solis fœminis, quæ statis anni temporibus coibant cum Canibalis, ut solebant olim Amazones: prolẽ partiebantur, mares dabant parentibus, fœminas uero fouebant ipsæ: aiunt etiã has fœminas specus habere altissimos, quò se recipiunt ubi extra stata tempora quispiam eò cõcesserit, & ibi se tutantur sagittis propulsantes hostem, si forte fortuna explorauerint aliqui aditum: propterea nostri per id tempus propius accedere nequiuerũt, præternauigantes insulã ad miliaria ferè quinquaginta. Inuenimus aliam insulam, quam interpretes aiebant esse apprime cultam, habitatoribusq; frequentissimam, & inter alia habere innumeras fruges, & propè omnia quibus uita humana carere nequit: & quoniam montes habent præaltos, eam montem appellauimus Ferratũ: at nostri interpretes, & hi quos adseruaueramus ab atrocitate Canibalorũ, adfirmabant Canibalos aliquando longa metiri itinera supra mille miliaria, ut carnibus uescanẽ humanis. Postridie illius diei nacti sumus aliam insulam, quæ quoniam erat obrotunda, Admirrans eam nuncupauit sanctã Mariam rotundam. Supra istam competimus aliam, cui diui Martini nomen indidit: uerum in neutra istarum stationẽ fecimus. Perendie uero aliam inuenimus, quam aiebãt longitudine esse miliariũ cl. à parte uidelicet occidentali in orientale latus: referebant mira de ea interpretes, quod uidelicet foret summe ferax, & pulcherrima, hanc postremo appellarunt sanctam Mariam antiquam. Post eã comperit fere innumerabiles insulas, uerũ longe à prædicta, miliaria propè cccc. Intercq; eas quædã cæteris præstabat magnitudine, quæ dicebatur ab incolis

Ay Ay:

Ay Ay, nostri uero nuncuparũt Sanctam crucem: eò appulimus, ut aquam hauriremus: at Admirans emisit triginta uiros, qui explorarēt diligenter insulam, qui mox quatuor Canibalos cum totidē fœminis inuenerũt, quæ mulieres uisis nostris, complicatis manibus eleuatisq; auxiliũ petere uidebant: quibus liberatis, uiri in nemora dilapsi sunt. Biduo itaq; illic agēs Admirās, triginta uiros in insidijs collocauit, qui corriperēt Canibalos, si qui apparuissent. Qui uero stabant in littore, uiderunt cymbam, caueam ipsi appellāt, homines octo, & totidem mulieres uehentem. Vbi igitur Admirans classicum cecinit, unà omnes ruunt in Barbaros, qui strenue sagittis pulsare nostros conabantur, nec prius quiuere se clypeis tegere, quàm Hispanus à fœminis sagitta ictus occubuit, alter uero male acceptus est. Hispani tamen ubi comperere sagittas ueneno illitas esse, decreuerunt propius manus cōserere, & ui remorũ in eos contendere: quod ut fecere, protinus Barbarorũ nauim pessum dedere. Præeminebat enim ibi mulier quædam ueluti regina, cuius dicto parebant omnes: hæc natum habebat secum torui aspectus atrocisq;, qui facie non regem sed prædonem, aut furem quempiā sæuissimũ præsentabat. Submersa itaq; naui, non desinebant nando nostros onerare sagittis, eleuatis tantum supra aquam brachijs, quæ res uisa est monstrifica. Dum itaq; natāt sagittantq;, ad saxum quoddam deueniunt, ubi tandem à nostris sunt expugnati, occisis nonnullis, & regulo grauatim saucio uulnere duplici: hos ad Admirantem trahunt reluctantes, qui conspectum tanti uiri minime pauentes, ferociam nusquā exuerunt, spumas efferuescentes non aliter quàm leo ubi in casses deuenit, tunc rugitus edit maiores atrocioresq;, sæuitq; magis: adeoq; efferebant, ut nullus esset inibi tam intrepidus qui ferocientes uiros non formidaret. Progressus itaq; Admirans Affrico flante aliquando, nonnunquā spirante Fauonio, peruenit ad quandam pelagi uastitatem, ubi propè innumeræ erant insulæ multijugæq;: nam aliquæ frequentioribus obumbrabant nemoribus, aliæ uero summa apricitate amœnitatē non mediocrē præ se ferebant, nonnullæ autem squalebant saxis, humo ieiuna aridaq;, & præustis implicitę montibus: aliæ etiam intra cautes colorem coccineum continebant, aliæ uiolaceum, albicantem aliæ: perinde ut multi rati fuerint eas esse minas gemmarum, aut loca metallorum coruscantibus plurifariam coloribus. Eò itaq; non concessere sæuiente pelago, nam uerebantur ob scopulorũ frequentiam, ne naues collisæ saxis, dehiscerent protinus submergerenturq;, in aliud tempus rem differentes. Nequiuere etiam insulas percensere, ob eorũ implicitam frequentiā: tamen nonnullæ celoces, quæ altiore fundo haud egebant, mediocri contentæ alueo propius accessere, & supra xlvij. insulas numerarunt, locumq; Arcipelagus nuncuparunt ob insularũ frequentiā. Dum itaq; relictis insulis in altũ prouehũt, in medio ferè itinere aliam nacti sunt insulā, quæ dicebatur Buchema, ubi complures erant illorum qui atrocissimas Canibalorum

nibalorum manus euaserant: hi nobis retulere insulam cultã esse eximie, cultoresq́ mitiores, & usquequaque Canibalis infensos: inq́ ea nemora complura, quæ apros fouent ingentissimos: hi naues non habent, quibus sulcare possint maria, & Canibalos adire: uerum ubi Canibali eò contenderint, congrediuntur atrociter, propulsantq́ eos: quos si ceperint male accipiunt, par pari referentes: nam erutis luminibus, eos in frusta minutatim concidunt, & ignibus torrent, & pro uindicta deuorant, alioquin humanis non uescuntur carnibus. Hęc nobis referebãt nostri interpretes, quos ex Hispana insula adduxeramus. At nostri parum illic immorati, præteriere insulam, nisi quod ab ea parte quæ occidentẽ respicit in terram descenderũt, ut aquæ nonnihil haurirent, ubi eminentem pulchramq́ domũ inuenerunt, & cum ea duodecim minores domos omni habitatore desertas, ibiq́ nulla erant habitantium recentia uestigia: causam propterea ignorabãt, quur desertæ forent, ni forte habeant illarum habitationũ stata tempora, dum candens sydus feruet nimiũ, abeũt in mitiora loca, reuersuri quũ cõducibile arbitrabuntur: uel forte metu Canibalorum littora deserunt tantisper donec abeunt, utcunq́ fuerit insula: unicum habet regem, cui perquam reuerenter adstant; obediuntq́ mirum

Chiasichius in modum, Chiasichium appellant eorũ regem: latus huius insulæ quod meridiem contuetur, longitudine ducentorũ miliarium patet: ea nocte duæ fœminæ, & totidem adolescentes, quos asserueramus de manibus Canibalorũ, ubi è conspectu suæ patriæ fuerunt, in mare sese proiecerunt, & nando ad solum patrium deuenerunt nobis nescientibus.

Quomodo Admirans suos reperit uitam exuisse, Cap. XCIII.

TAndem aliquando Admirans peruenit cum tota classe ad Hispanam insulam, quæ abest à Canibalis leucis ferè cccc. Verũ omine inauspicato infelicíq́: nam hi quos loco præsidij inibi reliquerat, uitam exuerant omnes. In hac insula est regio, quæ dicitur Xaynana, unde Admirans primo itinere profecturus in Hispaniam, quasi loco obsidum decẽ uiros abduxerat: ex his ob cœli mutationẽ, septem occuburẽt: unus uero eorum qui superfuerat, ubi suam patriam classis applicuit, Therema dicitur, sponte à nobis emissus est: reliqui uero nando clanculum aufugerũt. Quæ res parum Admirantem mouit, qui modo suos comperisset uiuos, reliqua nihili pendebat: uerum ubi paululum est progressus, canea quædam apparuit, genus est liburnicæ longioris

Canea capax ingentium remorum: hæc regis fratrem uehebat, eiusq́ præfecto apprime abiens suos cõmendauerat, cumq́ eo fœdus magnũ inierat. Is igitur regis Guancenarilli frater alio tantum uiro comitatus, ad Admirantem contendit, & nomine regis imagines aureas duas dono Admiranti dedit. Post hæc cœpit Hispanorum miserabiles casus exponere: uerum uix id intelligere quiuimus, nostris interpretibus non satis eius linguam callentibus. His auditis progreditur Admirans, quoad deuenit ad ligneũ oppidũ, quod Hispani

sibi

sibi pro potiori tutela condiderant: id totum comperit demolitum combustumq́;, nec alia supererant uestigia, præter pallidum cinerē: quæ res nos omnes dolore incredibili affecit: non tamen nobis facile persuasum iri poterat, quin aliqui superuiuerent: propterea ut huius rei essemus certiores, Admirās iussit tormenta quædam exonerari, ut reboatu edito, si qui delitescerent è nostris mox excitarentur, scirentq́; nos aduentauisse: uerum operam lusimus, quoniam nullus usquā comparuit, cunctis fato functis. Tūc Admirans nuncios misit ad regem Guancenarillum sciscitatum de suis, questus grauiter de occubitu suorum. Hæc nostri retulerunt, quantum colligere potuerunt ex regis responso, complures uidelicet in ea insula reges esse illó potentiores, qui ægre ferebant Hispanos subegisse insulas: propterea contenderant ad ligneū oppidum, ubi Hispani degebant, eoq́; expugnato contrucidauerant uiros, & oppidum combusserant, ipsumq́; ferentem nostris suppetias ictum sagitta fuisse, inq́; eius rei fidem brachium fascijs circumuolutum ostentauisse, nec propterea ad Admirantem iuisse, quoniam consauciatus uulnere nō conremnendo fuerat. His acceptis nulla fide adhibita, postridie Marchionem quendam cognomine Sibilium, rursus ad regem mittit, qui perquam diligenter rem sciscitetur, perpendatq́; an sint uera quæ ex rege allata fuerant. Is igitur eò concessit, & remotis fascijs comperit regem falsa loquutum, nullius cicatricis apparente uestigio: uerum procumbentem nactus est uirum simulantem ægritudinem, huius cubili coniungebantur concubinarum cubilia octo. Tūc deuenimus in eam opinionem, ut non difficulter crederemus nostros astu & insidijs eius occubuisse: tamen Marchio finxit fidē præstare regi, hortatusq́; est uirum, ut in crastinum Admirantem uiseret. Postera itaque die ad Admirantem rex contendit, à quo est honorificentissime exceptus, & ueluti misereretur nostrorum ærumnas gemebundus indoluit. At ubi conspicatus est mulierem quandam, quæ nostro auxilio erepta fuerat à Canibalis, eam adfatus est sua lingua longiore subsellio, nobis haudquaquam intelligentibus, illi plurimum applaudēs, hæc dicebat Catharina. Tandem post multa illinc abiuit, & amicitiam fœdusq́; rursus pollicebatur: nō defuere tamen è nostris qui suggererent Admiranti, ut uirum corriperet, & correptum cædis nostrorum pœnas luere cogeret. Admirans uero, ut erat uir multi pensi, rem accuratius pensitatiusq́; expendebat, loci & temporis rationem habens: nō enim sibi per id tempus conducere arbitrabatur, ut incolarum animos ad iracundiam prouocaret. Postridie uero illius diei quo illinc rex soluit, eius germanus classem uisit, & mulieres subornauit, ut sequens effectus comprobauit. Itaq́; nocte subsequente Catharina cum septem alijs in mare desilijt, ut superato pelago ad regem cōtenderet: nostri tamen, ubi fraus apparuit, consequuti natantes mulieres, tres tantum ceperunt: at Catharina cum tribus alijs ad re-

gem peruenit, qui susceptis mulieribus in interiora insulæ dilapsus est: quo facto nobis rex aperuit se nostros contrucidauisse.

De uindicta occisorum. Cap. XCIIII.

ADmirans igitur cognita proditione, decreuit hominem persequi usq; ad regni interiora. Misit itaq; tercentũ uiros, qui Marchionem infensi consectarentur. Hi ergo dum hominẽ explorabundi quærunt, deuenere ad ostium cuiusdam signati fluminis, ubi perquam celebris erat portus, quem Regalẽ appellarunt: nam ubi ingressus est, adeo flumen se sinuat, obliquatq; efficiẽs multiplices recessus, & flexus innumeros, ut alter Mæandrus uideat, nec licet sis ingressus, cognoscere queas an sis intra uel extra, quanquam in ostio adeo pateat, ut sit trium liburnicarum capax: ex aduersa fluminis parte mons uisitur conspicuus, qui impendio uiret, & præclaris exornatur nemoribus. Ibi psitaci complures, & auitia fere omne genus exaudiuntur suauissime alternecq; concinentia. Hunc portum interfluũt fluuij duo, & dum altius pro gredimur, nacti sumus eminentissimas quasdam ædes, quas credidimus regis esse eius, quem persequebamur. Idcirco eò contendimus citato gradu, & ecce occurrunt nobis uiri propè centũ, qui habilissima habent corpora, quiq; arcus & sagittas ferentes, toruo uultu ibãt ad nos, subinde uociferantes se minime esse Canibalos, sed Taynos, id est, nobiles, ac patricios: nos uero signo pacis edito propius accessimus, & quũ mutuo colloquio frueremur, protinus fœdus & amicitiam nobiscum iniere, nec de cætero pauẽtes, ad nos ueluti ad suos cõfidentissime ibant, hos munere multiplici donauimus. At nostri dum illic agerent, domum metiti sunt, quæ diametrum habebat xxxiij. passuum, erat instar amphitheatri obrotũda, huic circunquaq; adiacebãt triginta aliæ minores ædes, in contignationibus pro trabibus harũdinibus uersicoloribus utebãtur, mira arte textis complicatisq;. Hos patricij nostri percunctati sunt de rege Marchione, quem adseuerarunt petijsse montes. Huius rei decreuere Admirantem certiorem reddere, & in primis conflatæ necessitudinis cum uiris patricijs. Verum Admirans flagrans perniciali odio in Marchionem ad diuersas insulæ partes exploratores expediuerat, qui regẽ si quo modo possent corriperẽt: nam præ cæteris quos miserat, erant duo strenui iuuenes, Horeda uidelicet & Gormalanus animo inuicto, alius alia loca petẽs, propè omnem regionem inter se partiti sunt explorandam. Hi ergo dum uarias regiones peragrarent, deuenere ad quædam spectatissima flumina, quorũ alia ab una parte montis defluebant, nõnulla uero ab altera deriuabantur. Is mons eminentissime attollebatur, qui aurifero sabulo conspergebatur, & inde aurũ effodiunt incolæ hoc modo: nam actis sinistris brachijs in præcordia montis egerunt aurum, egestumq; dextra excipiunt manu, dabantq; nostris: adseuerabant etiam uidisse grana complusc ula zecare, quæ allata fuere regi Hispaniarum,

ſpaniarum, nam granũ unum pondus erat unciarum nouẽ, hoc uidere complures uiri.

De flumine aurifero, & alijs rebus repertis, Cap. XCV.

HIs uiſis noſtri condicto ad Admirantẽ rediere, ut nõ recederent à præſcripto: nam Admirans iuſſerat, ut nil aliud agerẽt, quàm explorare regiones nouas, & mox referre earum ſitus & qualitates, nec ipſi pergerent eo inconſulto exercere cõmercia, pro quanto uitam caripenderẽt ſuam: accepere etiam ab incolis nõ longe eſſe in montibus regem quendã, quem Gazichiũ Canobam, ſua lingua appellãr, id eſt, dominũ domus auri: nam boa domus interpretaẽ, canum aurũ, & Gazichius rex. In hoc etiã flumine inuenere abſolutiſſimos piſces, aquãq; haud inſuauẽ. Marchio Sibilius refert apud Canibalos populos in menſe Decembri eſſe æquinoctiũ, quod ratio ſphærę nõ patitur: addebat etiam inibi aues eodem mẽſe fœtificare: quum tamen ab eo ſciſcitaremur, quantum eis polus eleuaretur ab oriente, retulit Septentrionẽ non uideri, ſed mergi ſub arctico polo, & tranſcendiſſe cuſtodes. Verum ut ingenue farear, nemo inde uenit, cui indubia fides adhiberi poſſit, quoniam fere omnes expertes erant literarum, & in primis ſyderalis ſcientiæ. *Gazichiui Canoba*

De oppido ab Admirante condito, Cap. XCVI.

IGitur is Admirans claſſis præfectus in ſuam & gentis Hiſpanæ memoriã, decreuit urbem erigere: cooptato itaq; loco, qui Lociſron dicitur, nõ longe à portu, & ut bono omine ſuccederent cuncta, auſpicatus eſt à diuinis: nam primo loco eccleſiam dedicauit, cęteraq; abſoluiſſet, ni tempus appetijſſet patriæ repetendæ, uel ſaltem prout abiens pollicitus fuerat regi, ipſum de omnibus certiorem facere quamprimum. Expeditis ergo duodecim celocibus, regem protinus de compertis rebus commonefecit. Quum igitur Admirans in inſula Hiſpana adhuc ageret, alij appellãt huiuſmodi inſulam Offiram, quã nonnulli eam eſſe adſeuerant, cuius commeminit ſacra uetus hiſtoria libro regum tertio, quæ patet latitudine graduum quinq; auſtralium, id eſt, miliaria cccl x, his polus eleuatur xxvij. gradibus: in meridie autẽ, prout referebat, xxij. longitudine uero, id eſt, ab oriente in occidentẽ patet miliaria DCCCLXXX. & hæc inſula ſi forma conſideretur, folium balani, id eſt, arboris nucis caſtaneæ ſimillime refert. Statuit propterea Admirans in colle cuiuſdam montis huius inſulæ urbem condere, in umbilico inſulæ ab ea parte, quæ Aquilonem reſpicit, quoniam inibi uiſebatur mons alius, qui frequẽs eſt nemoribus & lapidibus aſperatur, necnon calce ſcatet plurima, eam Medi appellant Iſſabellam: ad radices uero montis planicies eſt perquam aprica, longitudine patens miliaria lx. & lata xij. alicubi, peranguſta tamen alibi miliaria vi. hanc interluunt complura flumina, quorum celebrius fere præterluit urbem ad iactum arcus. Hæc igitur flumina adeo ubertim irrigant regionem, ut eam feraciſſimam fere omniũ rerum, quæ terra parens mittit, effecerint: nam in harena eorum fluminum iacta ſemina protinus germinant: fecimus huius rei *Lociſron* *Hiſpana.* *Iſſabella*

periculum,iecimus enim semina multijugarum herbarũ, uidelicet lactucarũ, nasturtiorum, brassicæ, & buglossæ, quæ omnia sextodecimo die germinauere:at pepones,cucumeres,cucurbitę,trigesimoseptimo die ad maturitatem peruenere:nec,ut ingenue fatear,meliora his comedi unquam. Hæc nouerat Admirans etiam relatu eorum,qui secum diuersabantur,qui & ipsum certiorem fecere rerum multarum,& in primis prouinciæ cuiusdam auriferæ: propterea misit illuc è suis triginta uiros:regio Cipagora dicitur,auro scatet: ubi uero rediere uiri triginta,retulerunt multa miratu digna, præsertim adseuerabant ab eo monte quatuor deriuari flumina,unum ad orientẽ proficiscebatur, aliud uersus occidentem contendebat,alterum in Septentrionẽ, in Austrum alterum citatissime fluebant.Insula quadripartitur,pars quæ uergit in orientem dicitur Suma,quæ occidentem respicit Atribuinea,quę Aquilonem Lachem,quæ postremo meridiem contuetur Naiba dicta est ab omnibus.

Quomodo Admirans adiuit auri minas, Cap. XCVII.

VT reuertar unde sum digressus, Admirans urbem condidit muro præcinctam,& duodecimo Martij illinc soluit, ducẽs secum pedites circiter quatuor centum, ac equites nonnullos,pleno gradu contendens eò ubi acceperat minas auri esse uberrimas meridiem uersus. Igitur superatis eminentissimis montibus uallibusq́;,ac traiectis fluminibus limpidissimis, tandem in eam deuenit prouinciam,ubi auspicatur Cimbaga regio, in cuius patentissima planicie decursus quidam aquarum uisuntur, quarum harenæ intermiscentur auro. Igitur Admirãs ingressus mediterranea insulæ ad miliaria ferè lxxij.tantundem distans ab urbe quam condiderat, peruenit ad ripas cuiusdam ingentissimi fluminis,ubi collis impendio attollitur,eminetq́; admodũ, & ibi arcem erigere decreuit, quo tutius arcana regionis scrutari quiret, huic diui Thomæ nomen inditum est.Dum itaq; arcem ædificat, ad eum undiq; cateruatim homines regionis eius confluebant,accepturi mercimonia:quorũ uoto Admirans satisfaciens,ab eis aliquid auri petebat:qui breui ad eum rursus redeuntes plurimum auri comportarũt. Nec id silentio inuoluam granũ
Onzia allatum fuisse auri,quod pondere onziam excedebat,quæ res effecit,ut grani magnitudinem admiraremur,supra omnem credulitatem, quum præsertim adiecissent, se adhuc proceriora grana allaturos, quæ aiebant ferre aliam regionem,quæ illinc itinere mediæ diei aberat,eaq́; grana inculta in harenis iacere adseuerabant,uim auri incolis nescientibus:alij etiam tulere frustula auri dragmarum decem,maioraq́; inueniri rursum adfirmantes. Illò igitur misit Admirans è suis complures,qui minas auri diligentissime explorarent,referrentq́; protinus:qui euntes plura compererunt,quàm intellexerant, quàmq́; unquam autumassent. Inter alia admiratu nõ indigna nemora habent,quæ omnium aromatum genere ubertim abundant: uerum ea haud legunt, nisi ubi permutant cum conterminis quæpiam:alij uero cum quibus commercia

exercent

exercét sua,uasa ferűt Samia,catinosq́ ligneos, pelues,malluuia,& id genus complura,quibus qui dant aromata prorsus carét. Inuenerűt in mense Martij uuas præmaturas, uerum agrestes. Hæc regio licet rupibus & saxis aspe retur,ea tamen uiridantes gignit arbores:tota in colorem prasinum inclinat; imbres excipit frequentiores. Ideo inibi multa flumina decursusq́ auriferi, nam quum imbres deriuantur è montibus, secum auri copiam maximã trahunt ad plana arua patentesq́ campos, quos interluunt, ut præfecimus,innumera flumina eademq́ amœnissima ac placidissima, decursu haud rapido citatoq́,sed segni ac placido. Hæc loca habitãt gẽtes ignauæ,& ferè pensi nullius:ea gens ociatur plurimum, imò ignauia torpet, algoris admodű impatiẽs,& quű nemora habeant bombice referta,eo tamen uti nesciunt.

De mirabilibus compertis ab Admirante, Cap. XCVIII.

EXploratis his locis ut præfecimus, Admirans rediјt ad arcem Issabellã, ubi nonnullos è suis dimiserat: ipse uero cum liburnicis tribus profectus est peregre,nouas etiam quęrens regiones,& in primis eas quas iam eminus conspicati fuerant:nam continentem credidit esse, licet compertum habuerit insulã esse, quæ miliaribus lxx. abest ab ea insula quam appellarunt Hispanam,regio Cuba dicit. Ea præterita iter direximus ad meridiem,& inde cœpimus ad occidentem nonnihil flectere: uerum quanto magis progrediebamur,tanto plus littora extendi uidebantur, terris semper fugientibus: sinuabant enim se littora ad meridiem semper,recessu & ambage multiplici, adeo ut quum crederemus contendere in occidentem, ad meridiem tamen indies ferebamur,terris ducentibus,ac multijugis sinibus:tandem Admirans deuenit ad insulam,quam inquilini appellant Iamicam : hanc aiunt appellari ab cosmographis Lamiam maiorem, quæ magnitudine Trinacriã superat:unicum in umbilico montem habet, qui sensim leniterq́ surgit, ab omni regionis latere paulatim crescens,ut uix conscendere credas,ut in accliuis solet,donec deueneris in medium, tunc sese attollit uertice eminentissimo, & tarditatem qua usus fuerat surgendo, eminentia cõpensat:hæc insula æque ferax est ac ulla in maritimis aut mediterraneis,frequens habitatore,eodéq́ acerrimo ad quæque subeunda:nam in commercijs acri est ingenio, adeo ut non difficulter circumadiacentes populos excedat dexteritate. Eò ubi appulit Admirans suos in terram exponere contendebat, uerum reluctabantur illi, ac pugnatum est identidem succumbentibus insulanis, nõ sine hominum strage; tamen discordias pax est consequuta. Relicta Iamica flante Zephyro,septẽ diebus nec interpollatis,per latus Cubæ nauigauimus,intantűq́ sumus progressi,ut crediderimus uel ipsam Chersonesum aureã,quæ est in ipso orient e, attigisse:adeo igit prouecti eramus in altum, petentes uarias orbis partes,ut fere totum uniuersum orbẽ metiti fuerimus: & ex uiginti quatuor solis horis, saltẽ uigesimã & alterã comperimus:licet perpessi simus innumera mala,no

Lamia

mina tamen DCCC. insulis indidimus, & supra ter mille prçteriuimus, ubi multa erant memoratu digna, praeternauigans latera Cubae. Et paulo supra quam inceperit nauigare, nactus est Admirans portum nauium capacem complurium, ibi suos coepit emittere: qui quum terrã applicuissent, tantum mapalia inuenere, eaque uidua omni habitatore: uerum ibidem conspexere in ueribus pisces quos ad ignem assabant piscatores: at nostri piscibus uesci tostis haud dubitarunt reiectis serpentibus: qui uisis Christianis, mox delapsi sunt in montes, & inde speculabantur quid sibi uellent nostri: à quibus prouocati, piscatores paulatim coeperunt timorem exuere, annuentibus nostris, ne pauerent. Quidam igitur audaculus in inferiorem rupem desiliuit, propius accedens, quem compellare coepit quidã oriundus ex insula Hispana, qui à teneris in Hispania apud Admirantem altus & educatus fuerat, cuius lingua parum ab eorum idiomate differt. Hunc itaque percunctatus est, quur fugerent, & quae nã gens esset, quo'ue nomine regio appellaret: contracta igit necessitudine, uiribusque animi reassumptis, dixit eos piscatores esse, qui eò piscatũ concesserant rege iubente, qui alij regi coenam parabat pontificiam opipatamque: addidit etiam pergratũ habuisse plurimũ, quod serpentes minime comedissent, quandoquidem hi, ut affirmabant, regi ueluti delicatiores epulae adseruabantur: quibus auditis Admirans, eos missos fecit: nam iam habebat satis compertum regionis mores: propterea iter suum uersus occidentẽ persequebatur: & dum regionem percurrit ad occidentem, eam nactus est feracissimam, refertamque habitatoribus domesticis: qui mox conspectis nostris ad littus descendebant panes ferentes, quibus ipsi utuntur: tulere etiam cucurbitas plenas aqua, nosque ueluti amicos hospites inuitabant cordate: nos uero paulo ultra progressi, uidimus innumeras insulas, quae primo cõspectu cultae uidebantur eximie, uirentibus plenae arboribus, & in primis ab ea parte quae continentem respicit: dum latera percurrunt, deuenere ad ostium fluminis cuiusdam, cuius latices adeo feruẽt, ut in eis diutius manũ immergere nequeas feruescentibus aquis: rursus progredientes cõperere piscatores quosdã, qui in cymbis, id est, in caua arbore piscabantur, qui piscẽ rudentibus adligauerãt naui, eumque post se trahebãt: eius forma est nobis incognita, & nisi grandiusculũ caput haberet, instar anguillae formaret, capite gestat pelliculam quandã, quae similitudinẽ habet crumenae alicuius: quũ uero pisces uel testudines emerserint supra aquã, mox is piscis solutus dimittit ad eos, q telo acrior ac omni uolucre ocyor, condicto uibrat pellẽ, quã diximus marsupiũ referre aliqd, pisces corripit, ac retinet sua pelle implicitos, nec prius praedã dimittit, quam aẽrẽ senserit, cuius est impatiẽs admodũ: tũc uincto rursus pisce, praedã legũt: nã nobis adstãtibus cepere calandras iiij. praegrandes, quibus nos donarunt amice, easque in cibatu suauissimo habuimus. His uisis, pcunctati sumus piscatores an latus huiusmodi lõgius adhuc protenderet, & quantũ in occidentẽ extenderetur.

Mira piscandi ratio

extenderetur. Respondere latus huiusmodi finem habere nullum. Illinc igitur soluentes, progrediebantur à latere semper, littus percurrentes: hi inter nauigandum innumeras gentes conspexere. Non longe uero à terra huiusmodi quæ nunquam terminatur, uisitur insula, ibi mortaliũ uidere neminem: nam si qui erant in ea, fuga pernici sibi consuluerant. At canum inibi copia ingens conspecta est minime latrantium, licet toruo essent aspectu. Anseres etiã anatesq́ insulæ inerrabant multiplices. Prænauigãtes itaq́ latera, Cubæ deuenimus ad quasdam angustias, ubi gurgites ac breuia prope erant infinita: & ibi mare undabundum spumas efferuescebat indignabundum admodũ: sæuitq́ mare hoc modo itinere miliarium xl. aquis albicantibus, non aliter q̃ si polline conspersum fuisset. Superatis his gurgitibus, prouecti ad miliaria octoginta, eminentiorem comperimus montem, & tunc lixas emisimus, qui aquã ferrent lignaq́. Eò etiã concessit arquita quidã, qui quũ inerraret insulę, & in nemus condensum peruenisset, arboresq́ admiraretur, huic mox à tergo affuit uir grandiusculus, toga indutus alba: sagittarius credidit primo conspectu religiosum quendã fuisse, quem in classe habebãt: uerũ ubi compertũ habuit alium esse, actutũ alij duo uiri eiusdem habitus & staturę apparuere, postq́ eos supra triginta alios uidit, quibus conspectis, mox fugã cepit: at illi sequebant, manibus annuentes ne paueret, neue fugeret: sagittarius uero q̃ꝑ citius quiuit classem repetijt, cuncta quæ uiderat denarrans Admiranti præfecto: qui ubi hæc accepit, protinus emisit multos, qui tenentes uaria itinera, prope totam insulam explorauerunt. Erant ibi arbores multijugæ, aliæ ferebant aromata, uiolas aliæ. Percurrẽtes itaq́ Cubæ latera, uarias nationes nacti sunt, quorum linguam etiam incolæ Hispanæ insulæ, qui Admirantem ultro sequebantur, minime callebant: & dum progredimur, magis ac magis se sinuabãt littora, modo Notho, modo Affrico flantibus: quibus ipsi impulsi aliquando ferebamur prope in siccum, adeo mare insulis est implicitũ compluribus, naues fere pessundabantur nimia onustæ aqua, quam & madidũ cœlum, & refluxus pelagi conrogauerant: quare operæpreciũ fuit referre gradum, & domum redire eodem itinere quo uenerant: neq́ quempiam pauebant, quin potius sperabãt ubiq́ & amice & honorifice recipi: quandoquidẽ neminem læserant dum irent, uerum fere omnibus morem gesserant.

Quomodo Admirans insulas reddidit uectigales, Cap. XCIX.

Qvum itaq́ redijsset ad Hispanam insulam, ubi abiens complures Hispanos patricios loco præsidij dimiserat, comperit Margaritum uirum strenuum illinc abiuisse, qui prope iratus patriciorum magna concomitatus caterua patriam repetebat: quæ ubi comperta habuit, hominem illicò induxerunt, ut & ipse patriam reuisat, ratus ne delatus regi, principis indignationem incurreret,

incurreret: domũ tamen contendebat sub uelamento consequendæ annonæ, & renouandi præsidij, licet ut præfecimus, alia subesset causa: non prius tamen abiuit, quàm sibi reges aliquos reconciliauerit, qui succensuerant Hispanis ob prædas, & latrocinia illata ab eis, absente Admirante: uerum coram ipsis regibus, quorum conspectum, ut par fuerat, minime erubuerant. Primo loco igitur sibi reconciliauit regem Guarionensium, & cum eo necessitudinẽ contraxit arctissimam, desponsata sorore uni ex insulanis, quem prius inter suos adnumerauerat, & habito interprete, citato gradu cõtẽdit ad id oppidũ quod condiderat, nomenq; diui Thomæ indiderat. Hoc itaq; reperit à rege quodam obsideri, & parum absuit quin deditionem fecerit, quoniam iam triginta diebus continuis obsidebatur nemine auxiliante. Liberato itaq; ab obsidione oppido, regem cepit, qui bellum non prouocatus intulerat, applicueratq; animum, ut pergeret reliquos profligare reges: uerum ubi intellexit incolas ob caritatẽ annonæ fame laborare, quæ iam innumeros consumpserat populos, causa famis huius reijciebatur in Christianos, qui eruerant ferè omnes radices, quibus ipsi panem conficiebãt Barbari. Statuit itaq; Admirans regredi: hæc meditantem præfectum mox commeatus regis Guarionexij largiter iuuere: nam regio eius nondũ famem passa fuerat. Reuocato igitur ab incœpto itinere præfecto, ut tutius regio coleretur ab Hispanis, decreuit arcem erigere alteram, nõ longe à sancto Thoma oppido in monte eminentissimo, arcem de nomine Conceptionis nuncupauit. Vbi uero incolæ compertum habuere hæsisse cordi Christianis, ut regione diutius potirentur, legatos undequaque mittunt, qui præfectum orent exorentq;, ut suos frenet, nec ut ab eis ea patiantur, quæ uix ab hostibus expectassent: nam ut aiebãt, sub prætextu quærendi auri, mala innumera inferebant, & ferè totam deuastabãt regionem: adieceręq; ad hæc legati, se malle pendere uectigal, quàm his assiduo uexari incursionibus, & quiete frui posse nulla. Conuenit itaque inter eos, ut regi Christiano uectigal soluerent hac lege, ut incolæ montium Cibanorum singulo trimestri (tres lunas appellant ipsi) auri quædam pondera ad urbem ipsam conueherent: qui uero aurum non haberent, penderent aromata & cotonum.

De regibus qui ob malefacta Hispanorum desciuere à Christianis, CAPVT C.

IGitur dicti reges fame compulsi polliciti fuerant uectigal soluere Hispanis, quoniam deficientibus radicibus, quæ illis loco siliginis ac tritici succedunt, panem conficere nequibant, nisi intolerabili labore ferè nemora omnia peragrarent: tamen nonnulli fidem datam seruarunt inconcussam præscripto tempore, & ubi solidum præstare non poterant, excusabant pauperiem, promittentes se duplum soluturos, quum ad meliorem fortunam deuenissent.

deueniſſent: nam uictu deducto, uix habebant quod ſoluerent. Sub idem ferè tempus qui aurum è terra egerunt, inuenerunt auri granum pondere unciarum uiginti, in regno non procul diſtante à littore maris: Itaque loco miraculi granum huiuſmodi allatum eſt Hiſpaniarũ regibus inuictiſſimis, idq; complures uidère. Sunt ibi etiam nemora quæ ferunt complura miratu non indigna, & in primis lignum ibi uiſitur, quod appellant ſandalium. Verum ea argutulus aliquis forte illi intempeſtiue obijciet, quur celoces onuſtas eo ligno in Hiſpanias miſerit, & non auro: quum illius relatu compertum habeãt inſulas huiuſmodi auro ſcatere plurimo. Quæ obiecta nõ difficulter diluere poteſt hoc reſponſo, quod licet ea regio uideatur abundare auro, ſi noſtris conferatur, non tamen tanta eſt copia eius, ut onerari poſſint naues, quũ præſertim illud nõ ſine magnis laboribus erui poſſet è corde terræ, languentibus etiam uiris, quos ſecum ductitabat, qui ocio & laſciuiæ uacabant, adeo ut quæq; deformarent tanto parta ſudore, deſidiæ ac uoluptati ſupra quàm poſſim ſcribere addicti: quippe qui uel ipſum præfectum moribus contrarium perniciali odio perſequebantur, effeceruntq; ſuis moribus, ut Barbari, qui ſuapte natura exleges ſunt & infrenes, magis ac magis efferarent, proſilirentq; degenerantes ab omni probata uita, perinde ut uſque in hanc diem expenſæ ſuperent lucra: tamen hoc anno qui milleſimus & quingenteſimus primus eſt, bimeſtri legerũt ſupra duodecim mille libras auri: libra uero penſatur uncijs octo. Lucrati ſunt etiã alia cõplura, quorũ mentio fiet in ſequentibus, ſuperis fauẽtibus. Et ne digrediamur à propoſitis, id noueritis, eo anno tantam uim uentorum fuiſſe, ut illic arbores prope eradicauerit omnes, eaſq; in ſublime iaciebat, ut uiderentur cœlum ipſum cõtingere: inuertit etiam tres liburnicas Colũbi, quæ erãt in portu, adeoq; mare inundauit, ut ſupra menſuram brachij totã irrigauerit inſulã. Huius igĩt diluuij cauſam barbari reijciebant in Chriſtianos ob piacula & ſcelera, quæ patrauerant, quiq; inturbauerant eorum quietem: adijciebantq; neminẽ eſſe tam longæuum, qui meminiſſet tantæ tempeſtatis, quæ nec ſimilem uiſa eſt, nec habere ſequentem. Itaq; Admirans ubi portum applicuit, protinus iuſſit fabris lignarijs, quos optimos ſecum habebat, ut celoces duas fabricarentur.

De arce extructa apud minam auri,

CAPVT CI.

INterea Bartholomæum germanum ſuum, quem iam inſulis præfecerat, cum nõnullis expeditis copijs ad effodiendum aurum miſit: nam hi quos ſecum trahebat milites, eruendi aurum metallorumq; probe nouerant artes. Diſtãt hi mõtes unde egeritur aurũ, ab Iſſabella inſula leucis ferè lx. interq; alia eos monuit, ut diligentius loca explorarent. Igitur dictus Bartholomęus profectus eſt imperator: ſiue, ut aiunt, ipſi Andelantadus, cõperitq; uaſtiſſimas foueas, ac ſpecus altiſſimos, eoſdẽq; uetuſtiſſimos: unde adſeuerãt Salomonem

monem suos thesauros eruisse, ut est in diuina uetericꝙ historia: artifices qui aurifodinas erant exploraturi, cœperunt terram egerere, & iam superficiẽ telluris eruerant, quum mox compertum habuerunt aurifodinam huiusmodi protendi nimiũ ultra miliaria XVI. in eaꝙ tantum auri effodi posse rati sunt, ut quilibet artificũ singulo die uncias tres eruere non difficulter posset. Cuius rei illico Bartholomeus certiorẽ fecit Admirantem: qui ubi hæc accepit, decreuit rursus in Hispaniam redire: uerum prius nõ abiuit, quàm insulæ fratrem suum præfecerit, & illinc soluit ingrediente Martio, M.CCCCXCV. patriam repetens. Interea Bartholomeus ut monitis fratris audiret, arcẽ condidit, quam appellauit Auream: quoniam dum conderent eam, inuenta est harena auro mixta: trimestri absoluit opus: cœperat uaria instrumenta auri eruẽdi fabricari, uerum fame grassante nequiuit perficere. Soluit igitur inde, dimisso præsidio uirorum decem, qui arcem custodirent, prouiso ne fame laborarent, dimisso cane sagace, qui cuniculos uenaretur. Itaꝙ illinc abiens, deuenit ad insulã Cõceptionis eo mense, quo Guarionexius & Nanicantexius uectigal pendere tenebantur: & tributis exactis ab his duobus regibus, prouisoꝙ de annona, quæ sufficeret itineri pro se suisꝙ, qui cccc. erant, uentis uela dedit Hispaniam uersus.

De commeatibus missis à rege Hispaniarum, deꝙ eius præcepto, Cap. CII.

IGitur circiter initiũ mensis Iulij celoces tres onustæ ferè omni genere commeatuũ applicuerunt insulas, ubi nostri fame laborabant: uehebant enim uinum, oleum, carnes aprugnas, bubulasꝙ salitas, necnõ insitia, & farcimina, & id genus alia complura, quæ mox partiti sunt singulis, ut unusquisꝙ suam haberet portionem. Erogatis igitur commeatibus, regia promunt mandata, uidelicet regem iubere ut eas insulas colant, quæ meridiem respiciunt, ubi aurum egeritur, omnesꝙ insulæ accolas & reges, quorum insidijs nostri occubuerant, in Hispaniam transmittant. Quare ut regio obsequerentͨ mandato, mox corripuere ccc. uiros, regesꝙ eorum, & in Hispaniam misere: deinde colere cœperunt eam insulæ partem, quæ respicit meridiem, & ibi in colle eminentissimo arcem construunt, non longe à portu celeberrimo, arcem appellãt diui Dominici, quoniam die dominico eò peruenerunt: portum prædictum interluit eximium flumen, quod innumeris piscibus scatet, quodꝙ nauigantes uehit placido alueo, prope ipsam arcem ad duodecimum lapidẽ. In arce uero Issabellæ ualetudinarij milites causarijꝙ dimissi sunt, necnon fabri lignarij nõnulli, qui celoces duas fabricabantͨ: cæteri uero contenderũt ad arcẽ diui Dominici: qua erecta, illi præfecit uiros uiginti. Et soluens illinc, uersus occidentem profectus est.

Quomodo

Quomodo Columbus comperit suos perijsse,

CAPVT CIII.

IGitur inter nauigandum deuenit ad flumen Naybæ, quod ab memoratâ abest insula miliaria fere centum & uiginti, deriuaturq; ab montibus Cibanis, qui meridiem respiciunt. Flumine traiecto, nonnullos præmisit exploratum regiones quasdam uersus Austrum, ubi ingentissima sandalij nemora conspiciebantur. Exciderunt itaque huiusmodi sandalij struem maximã, eamq; deposuerunt apud quosdam tamdiu, donec redirent, & suis liburnicis asportarent. Dum igitur præfectus latus dextrum percutreret, non longe ab Nayba flumine, inuenerunt regem quendam præpotentem, qui illis populis bellum inferebat, ubi prædicta nemora uisebantur, decreueratq; prius à bello haud desistere, quàm suæ fecisset ditionis. Huius uero regis regnum est in cornu cuiusdam insulæ ad occidentem, Saragna dicitur, & distat à Nayba flumine leucis triginta: regio asperatur mõtibus, regiq; huic circũadiacentes reges tributa pendunt parentq;, ut principi supremo. At præfectus noster alloquutus est regem huiusmodi, persuasitq; ut sponte uectigalis fieret; à quo non difficulter impetrauit, ut annis singulis tributa pendens, cotonũ & canabim mitteret, & alia nonnulla, quibus ea regio abundat: aurum uero ibi non nascitur. Itaque rebus pacatis compositisque, concordes unà regem adeunt, à quo honorificentissime excepti sunt, effusa omni plebe, quæ illis occurrit hilaris admodum & iucunda. Inter cætera hoc genus ludicri in gratiam præfecti actum est. Primo aduentu occurrerunt adolescentulæ triginta, quæ tantummodo pudorem cooperuerant panno cotoneo suo more, cætera nudæ: hunc morem seruant pedissequæ cosmetæ: at heræ nudæ prorsus incedunt. Igitur prædictæ ramos oliuarum manibus gestabant, & ubi appropinquabant præfecto, in signum fœderis pacisq;, illi ramos porrigebant: capillos uero promiserant per humeros, uittata fronte ambulantes: colos ijs erat cyaneus, id est, nigricans uiridis: uerum pulcherrimæ sunt, si omnem corporis habitudinem spectaueris, quod profecto his erat habilissimum symmetricumq;. Postq; uero his iocis exceptus est, dispositis lectis discubatorijs, cœna paratur opipera. Demum itur cubitum appatatu sane regio. Postridie uero eunt in domum quandam patentem, quæ theatrum referebat, & ibi ludicra exercuere complusculа, ut sunt tripudia & alia id genus. Post hæc duæ hominum acies comparuere, hinc & hinc atrox præliũ committentes: nam adeo acerrime digladiebantur, ut hostes uiderent, & utrinq; ceciderunt multi: pluresq; occubuissent, nisi rex annuisset, ut temperarent à manibus. Arma erant tela, arcus, & sagittæ.

k Quomodo

Quomodo reges qui desciuerant rursus succumbunt, Cap. CIIII.

ILlinc itaq; tertio die soluit, & rursus Issabellam insulam uisit, ubi comperit suos uita functos: nam ferè ducenti occubuerant uarijs affecti ægritudinibus: quæ res adeo Columbum mœsticia ac dolore affecit, ut propè de expeditione desperauerit: & id in primis hominem angebat, quod uidelicet liburnicæ Hispanæ uehentes annonam apparebant nullæ, & iampridem caritate commeatuum premebantur: tandem decreuere ægros partiri per loca mari adiacētia, inter Issabellam & sanctum Dominicum, secus iter, quod inter Austrum & Aquilonem uisitur, & ibi cœperunt condere noua oppida, & primo longe ab Issabella, miliaria fere xxxvi. arcem Spei construunt. Post eam ad miliaria propè xxiiij. arcem erigunt diuæ Catharinæ. Ab ea uero ad miliaria fere xx. arcem condunt diui Iacobi. Post hanc autem ædificāt arcem Conceptionis. Interq; eam & diui Dominici erecta est alia, quam Bonum annum nuncupauerunt de nomine Fundini regis. Collocatis itaque ægris in memoratis arcibus, ipse ad oppidum diui Dominici contendit, & illic à regis uectigalibus accipit tributa. Dumq; diutius inibi immoratur, Hispanis uitā ducentibus per mille latrocinia, ac rapinas, complures reges desciuere, conspiraruntq; fere omnes in Hispanos: & quum quadā die conuenissent, paraturi expeditionem in nostros, Guarionexium præficiunt exercitui, qui numerum quindecim milium hominum excedebat. Verū præfectus noster, ubi de hac re certior factus est, mox eos diligentia & solicitudine præuenit, cœpitq; ad unum omnes profligare, ueluti manum tumultuariā, nō tamen sine magno sudore ac labore, ac magnis periculis, utpote qui cum Barbaris præliabamur. Monet Admirans, ut his omissis ad eum redeamus.

De nouis insulis, & gente multiplici compertis ab Admirante Columbo, Cap. CV.

ADmirans itaque Columbus die xxviij. Maij, M. CCCCXCVIII. soluit à Barameda oppido non longe à Cades cum liburnicis octo onustis iter agens uersus insulas Fortunatas, prout consueuerat. Verū per id tempus uisum est conducere plurimum, si illàc iter faceret ob nonnullos piratas, qui tunc mare infestabāt. Illinc uero ad Mederæ insulas contendit, & ibi classem partitus est bifariam: nam quinq; naues ad insulā, quæ dicitur Hispana, direxit, reliquas uero secum retinens, uersus meridiē pergit, destinans animo uelle lineam æquinoctialem tandem aliquando superare, & inde ad occidentem uergere, ut fere omnia scrutaretur, ea in primis, quæ Christianis fuere hactenus inaccessa incognitaq;. Is enim erat uir alto animo celsoq;, nec nisi magnifica aggrediebatur, & tandem peruenit ad Caput uiride. Indeq; soluens flante Austro maria sulcabat, & quum in altum prouectus esset ad miliaria fere cccclxxx. in quandam deuenit regionem, ubi adeo sol torrebat omnia, ut propè ipsa classis conflagraret, uiriq; omnes æstu magno quasi animam exhalabant.

halabant:nam impellente calore dolia complura crepuere, effusumq; est uinum oleumq; simul, quum id eis usu euenisset in exortu caniculæ, quo conflagrant propè omnia. In his itaq; caloribus per octo dies uersati sunt, non sine uitæ discrimine: pœnituit eos sæpenumero has partes adiuisse. Trãsactis aũt octò diebus, flante uento Fauonio, iter uertũt ad occidentem, rati clementius cœlum nancisci posse, & accepto in puppi uento, citatissime contendũt, indies clementius cœlum salubrioremq; aërem nacti: nam tertia die postquam illinc abiuerant, compererunt tantam temperiem aëris, ut si priori conferas, hæc sit prorsus felix & fausta. Vltima uero Iulij è specula eminentiori nostrũ quispiam eminus tellurẽ conspexit, id est, montes editissimos: quæ res tantò nos aspersit gaudio, ut propè gestiremus, exiliremusq;: quandoquidem usq; ad id tempus nos nostræ uitæ tædebat plurimum: nam deficiebãt commeatus fere omnes, calore dolia crepuerant, & uitã propè desponderamus, ut usu uenit aliquando à morte parum distantibus: tandem aliquando superis fauentibus, terræ appropinquamus: uerum non appulimus ob breuia quædã, quæ mare procellosum reddũt, faciuntq; ne ad littus tuto accedas, tamen cognouere terram cultã esse, & habitari frequentissime: nam è classe conspectabant locorum amœnitatem, prata præsertim uirẽtia, inq; eis innumeros flores, qui suauitatem fragrabãt inenarrabilem, ut uel ad ipsam classem mirus odor perueneril. Illinc soluentes ad xx. miliaria portum nanciscuntur absq; flumine, alioquin optimum: propterea inibi haud immorati, ultra progrediuntur, & mox alium comperiũt portum stationemq; peropportunam: eò itaq; proficiscuntur ocyssime, ut aquæ nonnihil haurirent: portum appellãt Charanæ, Cuspidem accolæ: prope portum nullæ erant domus, uerum animalium complurium innumera uestigia. Postridie uero eminus cõspeximus canoam citatissime aduentantẽ, id est apud eos cymbæ genus: in eaq; xxiiij. iuuẽnes sagittis propè onusti, gestantes clypeos, pudore tantũ cooperto, cætera nudi: nam pudibunda inumbrauerant bombicino panno, capillumq; admodum promissum habebant. Hos ubi Admirans conspexit, nutu & signis, quomodocũq; quibat, inuitat prouocatq; ad mutua colloquia. Illi uerò quantò magis accersebantur, tanto minus nobis fidebant, ueriti semper ne fraus subesset quæpiam. Paulatim discedentes à cõspectu nostro, & subinde post terga respicientes, demirabantur ritus nostros, formam corporũ hactenus eis inuisam incompertamq;. Videns itaque Admirans minime allicere posse hos uiros nutibus neq; inclamationibus, decreuit eorum feritatẽ lenire melodia, aut concentu aliquo. Mandat propterea existẽtibus in specula eminentiore, ut musicam multijugam excitent, choraules uidelicet & tibicines, ac id genus alios moneant, ut concentum efficiant non mediocrem, quo allecti barbari propius accedant. Hi uero ubi audiuere constrepẽtes tibias, rati sunt belli signum esse, ueluti si ad arma conclamantum foret, expediunt arcus sagittasq;

gittasq́ bello se præparantes: & quoniam mirum in modum fidunt suę pertinacitati, condicto deserta maiore canea, cymbam minorem ingrediuntur, ut fuga sibi consulerent ui remorũ adiuti: tamen tantũ eis appropinquauimus, ut quidam è nostris iecerit in eorũ cymbam prætextam & birretum: quo facto conuenit inter eos, ut littus appellẽtes mutuo fruerentur colloquio. Dum igitur præfectus it ad Admirantem, impetraturus commeatum egrediendi classem, illi rati rursus ne sibi imponeretur, effusissime fugerunt. Igitur nihil aliud de populis huiusmodi cõperti habuimus. Et post hæc illinc abiuimus, & non longe prouecti, deuenimus ad profluentem quendam adeo rapidissimum, ut Admirans, qui à puero assueuit mari, confessus sit ingenue se nõ tantundem pauisse, formidauisseq́: nam deriuabatur is profluens ab oriente, petẽns occidentem gradu citatissimo. Eo itaq́ propè superato, paulũ progressi, deuenimus ad quoddam ostium, quod uidebatur ad portũ quempiam nauigantes admittere, eoq́ proficiscebatur profluens, interq́ ostium & alium profluentem sinus est ad potandum suauissimus, unde aquæ plurimum hausimus: post quem aiunt semper aquas suas ad leucas uiginti sex inuenisse: & quanto magis appropinquabant occidenti, tanto plus ubertatis suauitatisq́ aquarum nacti sunt. Deinde deueniunt ad montes quosdã eminentissimos, & eò accedentes uidẽre prædia culta admodum: uerum hominibus domibusq́ uacabat regio, & ab alio latere montis occidentem uersus uisitur planicies maxima, exploratumq́ habuere regionẽ nuncupari Pariam, esseq́ pergrandẽ, nec raro habitatore. Inibi igitur pilotas accipiunt itineris duces quatuor, quorum ducatu una die ferè prætervecti sunt insulam, cuius amœnitate allecti terræ magis appropinquant, & insulam explorantes inuenerunt frequentiorem hominum numerum quàm unquã alibi nacti fuissent, & in primis reges qui Cachi dicuntur, quiq́ continuo ad Admirantem legatos mittunt, se suaq́ ultro offerentes, enixe deprecantes eum, ut continentem attingens, frui suis bonis pro arbitratu non dedignetur: uerum Admirans his minime assensus est. Illi uero ut hominem sibi demererentur, postridie innumeras cymbas exornari iubent, quibus patricij primoresq́ue uecti fastu non mediocri ad Admirantem contenderent, torquibus aureis baccisq́, ac armillis decentissime honestati insignitiq́. Hos nostri incipiũt percũctari amice, unde tantum auri eruerint, & ubi margaritas legant: at illi illico respondent nutu, uniones reperiri in harenis maris sibi contermini: significantes rursus nutibus uim maximam baccarum inueniri inibi: uerum uix esse apud eos in precio, utpote qui ferè nihili eas pendunt. Has igitur tantas opes subinde ostentantes nostris offerebant, modo nonnihil illic cõmorerentur. Verũ quoniam triticum classis fathiscere incipiebat, uisum est cõducibilius, si hæc mercimonia in aliud tempus dilata forent: mittunt tamen è suis nonnullos, qui terram perquam diligenter explorent, mores ac ritus accolarum, necnõ situm regionis.

Cachi

regionis. Profecti sunt itaq; eò è nostris quidã, qui ab eis honorificentissimè sunt excepti, & quidẽ honorificẽtius quàm unquã autumassent: nam ad eos salutatum accurrebant accolę certatim cateruatimq;, nõ secus quàm si uisum irent numen quodpiam: eos itaq; primo duo patricij excipiũt pater & filius, suoq; more consalutant, & mox consalutatos ad domũ instar theatri factam ducunt. Ante eam autem platea conspicitur grandis admodum, & eò allatæ sunt sellæ complures, fabrefactę ex ligno nigricante, & quidẽ faberrime. Consederunt ergo omnes, & illico erupit adolescentũ caterua, ferẽs fructus omne genus uberrimos nobis prorsus incognitos. Posthæc œnophori subsequunť uina electissima propinantes, quũ fulua, tum etiam rubicantia: neq; id uinum expressum uuis aut racemis erat, uerum ex fructibus baccisq; multijugis eisdemq; suauissimis: uitem non habent uiniferam. Vbi itaque cõmessati sunt apud senem, in nati iuuenis mox diuertunt ædes, ubi complures uisebantur mulieres adolescẽtulæ formosæq; admodum, quæ bombicino panno uersicolori coopertis tantum pudibundis, cætera sunt nudæ, & hæ hominum conuentus refugiunt, solitariã uitam degentes. Hos igiť uiros cœpere nostri percunctari, unde tantum auri eruerent. At hi quibus pro sermone nutus erat, innuebant id è montibus quibusdam egestũ esse, nec tutò nos eò per id tempus proficisci posse: quandoquidẽ prout colligere potuimus ex eorum nutibus, aut ibi sunt fera quędã animalia, aut anthropophagi Canibali, qui montes obseruant infensi: id nobis permolestum fuit, nam alter alterũ haud intelligebat.

De reditu Admirantis ad insulã Hispanã. Cap. CVI.

Itaq; nostri illic immorati sunt ferè usq; ad meridiem, tempus non colloquijs, sed nutibus terentes: tandẽ ualedicto eis illinc abeunt non indonati, nam propè quisq; illorum donatus fuit baccarum torque nõ contemnendo. Hos igitur Admirans saluos excipit in classem, uelaq; uentis dedit ocyssime: nam triticum, ut præfecimus, nõ patiebatur moras ulteriores: hærebat tamen cordi eò rursus redire. Progredientes igitur indies minus profunditatis comperiunt, adeo ut uix mare capax esset liburnicarum aquis deficientibus: proptere a uisum est expedire plurimum, si præmitteretur celox quæpiam, quæ contis uada exploraret, & subsequenti classi iter pararet. Dum ergo diebus complusculis cunctantur, pauideq; maria sulcant huiusmodi, rati esse insulam secus quam adnauigabãt, ut demũ eam circumuecti Aquilone flante, uergerent ad Hispanam insulã. Igitur inter nauigandũ deueniunt ad quoddam flumen, cuius altitudo mensuram triginta cubitorũ excedebat: latitudo autem prope immensa credebatur, adeo ut supra leucas xx. pateret: inter meridiem & occidentem decurrit, licet adeo sinuet, ut ad meridiem inclinare magis uideat: mare illic implicatur herbis, perinde ut uix sulcari queat nauibus, fluitantibus seminibus herbarum instar lenticularum. Ibi refert Admirans cœlũ esse usquequaq; clemens saluberrimũq;, & ferè toto anno pares nocti-

bus dies esse,ut fit sub ipso æquatore:ubi itaq; animaduertit sinum esse implicitum,& uix exitum habere,præsertim uersus Aquilonem,ut ad insulam Hispanam remearet,naues uertendo,facit ut prota puppim cōsequatur, ordine præpostero, eà iter agens,quà ingressus fuerat: & herbas frequentiores tandem euasit,dirigens gressus ad Aquilonē: non desunt qui affirment eam tellurem continentem Indiæ esse:utcūq; fuerit,id Admirantem latuit,qui terræ exitum nusquam nactus est:propterea gradu relato,fauentibus superis,uersus Aquilonē nauigans, tandem aliquando ad insulam Hispanā deuenit uigesimo octauo Augusti, M. CCCCXCVIII.prout instituerat.

De discordiis repertis in insula Hispana, Cap. CVII.

VBi igitur Admirans appulit insulam Hispanam, nactus est ferè cuncta confusa, & in primis comperit Orlandum quendam alumnum suum desciuisse, qui asylum improbis omnibus aperuerat. Hunc igitur Admirans totis conatibus nixus est sibi reconciliare: uerum is nedū reconciliari uoluit, sed & regi serenissimo grauiter de Admirante conquestus est literis quibusdam, huius ferè tenoris, Nouerit V.regia M. nos iampridem passos fuisse ab Admirante, Bartholemæo q; fratribus, quæ ab impiissimis hostibus nusquam expectauisset quispiam:nam præter illud quod sunt omnibus sceleribus addicti,uacantq; omni honestate:id plus etiā habēt,quod uiri truculētissimi,pro re quaq; minima ueluti uitæ necisq; nostrę potestatē habentes,in homines sæuiunt atrocissime,& nullus est innocētiæ tutus locus,eis est impune occidisse hominē: uiri sunt & iniusti, & arrogātes,inuidiq; plurimū, & ambiunt supra modum quæ sibi haudquaquā conueniunt.Propterea rex serenissime, quum in nos grassarentur ueluti in pecudes, ab eis desciuimus, quoniam nimium sunt sanguinis humani appetentes,& uestrum imperium subuertere contendūt, nihil relinquentes intentatum, ut insula potiri queant aliquando:& hoc erit uobis non obscurum argumentum, quod ubi effodiendum est aurum, emendum'ue, neminem ad aurifodinas admittunt præter suos complices & alumnos, quos habent suorum scelerum consiliarios. At Admirans in hanc fere sententiā regi scribit,Rex serenissime,ne uos horū uirorum scelestium impura natura lateat,uobis testatissimum fiet,hos hic iura omnia diuina pariter & humana contempsisse: uitam nanq; agunt impurissimam,per cædes,stupra,ac rapinas se exercentes: qui ueriti ne horum interdum pœnas luerent, desciuerunt ab imperio regio,uoluptati,desidiæ,ac libidini supra quàm scribere possim,dediti:qui ubi laxiori ocio prosiliūt,corpora exercent inter humanas cædes:nam uoluptas apud eos ducitur maxima,hominem patibulo suspendere.Interea dum maledictis & probris mutuo contendunt,rex quidam,quem appellant Cigianorum, desciuerat ab Christianis, quiq; exercitum sex milia hominum secum trahebat, præter sagittas & arcus inermem:nam nudi incedūt,etiā exeuntes ad bella,corpora uero notis

complu-

compluribus inurunt, compunguntq́ſtigmatibus à uertice uſq; ad pedum plantas. Hūc igitur poſt uarias interturbationes ueluti tumultuariam manū fudit, ac protinus ſubegit, ſubactumq́ reddidit uectigalem.

Quomodo Admirans falſo delatus regi miſſus eſt in Hiſpaniam, uinctus ueluti captiuus quiſpiam, Cap. CVIII.

INterea reges Hiſpaniarū ex utriuſq; literis certiores facti ſunt controuerſiæ & uelitationis ſuorum, qui inſulas præſidij cauſa incolebant. Igit̃ ægre ferentes quæ referebant̃ utrinq;, quū præſertim in tanta auri copia nihil adhuc emolumenti ſuſceptum eſſet, graſſantibus inter ſe ſuis: decreuerunt his quamprimum occurrere: propterea uirum ſtrenuum dictis inſulis præficiūt, qui eò cōtendens nemine excepto, animaduerteret in reos quoſcunq;, aut in Hiſpaniam mitteret puniendos. Profectus eſt igitur gubernator, à rege accepta perſona, & ubi delatoribus aures præbuit, mox ab inuidis Admirantis ſubornatus, Admirantem & germanū uinctos in compedibus ad reges miſit: qui ubi Gades applicuere ſoluti ſunt, & ultro ſeſe conſpectui regio præſentarunt, inq; regum regia ſplendidiſſima uſque in diem præſentem non inhonori degunt. De inſulis inacceſſis, & uarijs moribus, Cap. CIX.

POſtq; Admirans eò infelicitatis deuenit, ut regum indignationē incurriſſe uideret̃, complures è ſuis alumnis, q ſulcandi maris probe nouerant artes, decreuerunt inter ſe irreuocabili propoſito, ut ſeſe fortunæ cōmittentes, orbis partes adirēt hactenus inacceſſas: & mœſtiſſime ualedicto Admirāti, impetratoq; ab eo cōmeatu, ſua impenſa liburnicas quaſdā expediunt: alij alias petentes orbis partes, ea lege, ut nemo eorū ad quinquaginta leucas illis locis appropinquaret ubi Admirans fuiſſet. Igit̃ Petrus Alonſus dictus Niger, celocē cōmuniuit ſuis impenſis, decernēs ad meridiē cōtendere. Dū itaq; adnauigat, peruenit ad id loci qui dicit̃ Paria, cuius in ſuperioribus cōmemi nimus, ubi baccas margaritasq; multiplices Admirans inuenit: & ut à præſcripto regio non diſcederet, locū prætériuit, nuſq; appropinquans ad leucas quinquaginta. Illinc itaq; ſoluens, deuenit ad prouinciā, quæ Curtana dicit̃; ubi portus uiſit̃ nō abſimilis illi qui Cades appellat̃. Ingreſſus igit̃ portum, uidit uicū nō mediocrē, domorū forte lxxx. & propius accedens, nactus eſt uiros quinquaginta nudos, qui eum locū minime accolebant, uerum illinc ad tertiū lapidē oppidū habebant, cū quibus cœpit cōmercia exercere, cōplura permutans: nam pro mercibus quibuſdam, ut ſunt acus, & ſonalia, licet nonnihil reluctati fuerint, unionum uncias quindecim conſequuti ſunt: hos enim appenſos collo habebant. Poſtridie illinc ſoluit, & ad uicum minorem redijt: quò cū deuenit, omnis populus effuſus illi obuiā profectus eſt, rogans enixe, ut continentem attingens ſecum moram longiuſculam traheret: uerū Petrus Alonſus, ubi cōſpexit tantam hominū frequentiam, nam ſupra triginta tres uiros celox minime uehebat, timuit ne ſibi male ſuccederet cum gente bar-

Petrus Alonſus

bara: propterea nutu & signis innuebat accolis, ut si quæ emere uellēt eò contenderent, se haudquaquam descensurum adfirmabat: quare his uisis accolæ lembis quibusdam uecti ad celocem contendunt onusti unionibus & baccis, qui cœpere cum nostris mercimonia exercere, & pro nonnullis uilissimis mercibus dederunt libras ferè quinquaginta unionum. Postquam aūt Alonsus Niger compertum habuit gentē huiusmodi minime feram esse: nam per xx. propè dies illic immoratus quū eam cōperit nihil feritatis habere, statuit in terrā descendere, & huic genti fidere humaniori. Igitur ubi terrā tenuit, adeo honorifice exceptus est, ut id uix referre queam: domos habēt ligneas, & pro imbrice palmarum folia habent, his tegunt omnia: in cibatu ostreas habent gratissimas, & illorū complures legunt uniones, apros, lepores, columbos, turtures affatim habent: mulieres uero anseres saginant & anates, ut nostræ. In eorum nemoribus uisunt pauones innumeri, à nostris nihil absimiles, si pennas spectes: mares paui uix differunt à fœminis: fasianis regio scatet: accolæ sagittandi sunt peritissimi, quamcūq; rem pro scopo posuerint, nusquā aberrant. Ibi igit Alonsus cum socijs lautissime multis diebus uixit: frustū panis pro clauis ferreis quatuor consequebantur: pro uno clauo fasianos, columbos & turtures emebant: loco pecuniæ corollas uitreas dabamus & acus: percunctabamur quandoq; eos, quur tanti facerent corollas huiusmodi, id est, serta uitrea, & acus: respondebant quod eis compurgant dentes, euelluntq; sentes è pedibus, quoniā nudi usquequaq; incedunt: propterea magnifaciunt acus, & in primis magni pendunt sonalia: ubi uero introrsus prouecti sunt, conspexere cōdensissima nemora, uarijq; quadrupedum mugitus reboarūt, adeo ut cœlū ipsum intonuisse uideret: tamen rati sunt ea animalia minime fera esse, argumento quod accolæ intrepide nudi nemora lustrant, solis arcubus & sagittis cōmuniti: pro arbitratu apros in promptu semper habent, mitiora armenta habent nulla, ut sunt boues, capræ, & pecora: uiri non sunt absimiles illis, qui insulā incolūt Hispanā, capillū nigrū promittunt, illudq; quasi more Theuconico calamistratū ferunt: ut autem dentes habeant albicantes, herbam quandam assiduo esitant ruminantq;, tritā expuunt, moxq; abluūt latice: eorū mulieres colunt curantq; rem domesticā, at uiri uenatu exercent corpora, tripudijs ac ferè ludicris omnibus usquequaq; insistētes: uasa Samia habent cōplura, quę aliunde eò comportantur: figlinas tabernas ipsi nesciūt, nundinas habent & emporia, eoq; confluunt ferè contermini finitimiq; omnes, uarias multiiugasq; ferētes merces, prout cuiusq; solum gignit: pecunia eis haud est in usu, cuncta uenduntur emunturq; permutatione rerum, non signata pecunia: aues mansuefactas, & cicurata animalia circunferunt ludicri causa, eáque exornant torquibus unionum baccarum'ue, necnon auri, ut apud nos mos est colla canum torque quapiam condecorare. Ea regio non fert aurum, importatur aliunde, idq; consequuntur suarum mercium permutationibus.

tationibus,& excuduntur Germanorum nummi aurei,quos Rhenenses uocant. Viri loco fœmoralium utre utuntur: itidem mulieres aguntuerum hæ perraro exeunt,domi se continentes : cœperunt nostri uiros huiusmodi percunctari, an longe ab ea regione essent maria, an forte regio in immensum protenderetur. Responderunt se id nescire,uerum credidere nostri eam regionem nō insulam,sed continentem, quandoquidem adeo scatet omni genere animalium, ut non sit absonum credere continentem potius esse quàm insulam:quum præsertim per id latus uersus occidentem nauigauerint ad miliaria propè mille,nec tamen terminus repertus est quispiam. Demum sciscitabamur ab eis,unde tantum auri haberent:pro responso habuimus,id erui in regione quæ dicitur Chanchiete, quæ abest ab eis itinere sex dierum occidentem uersus.

DE GENTIBVS VARIIS LOCISQVE INNVMERIS AB ALONSO REPERTIS, CAP. CX.

O IGITVR Alonsus Niger proficisci decreuit, & tandem prima Nouembris M. D. Chanchietem regionē applicuit, quem ut uidere accolæ,mox exuto timore,commercij causa honorifice exceperunt,ferentes quicquid auri per id tempus habebant:parum quidem tulerūt,uerum obryzum,defecatumq́;:regio abundat psitacis,temperieq́ꝫ est incredibili:nā mense Nouembri multus ibi algor, & rursus in æstate nullus æstus, torret plagam huiusmodi,temperata est regio admodum:id hominum genus syncerum est,& simultatis nullius,fidunt cunctis,lædūt neminem. Ibant ad nos uecti lembis & cymbis suo more fabrefactis intrepide,noctu præsertim,non aliter q̄ꝫ si proprias ædes frequentarēt:id habent tamen,quod zelotypia plurimum laborant:quū nos adeunt, mulieres domi dimittunt: bombice scatet regio,quippe qui suape natura gignitur,colente nemine:eo subligacula conficiunt,quibus occulunt inguina. Tandem illinc soluere,& progredietes itinere dierū decem,nacti sunt regionem amœnissimā,ubi erant complura oppida, flumina,uiridaria, adeo ut spectatiorē nusquā locum uiderim : eò igitur ubi accedere uoluimus,mox apparuere ferè duo mille hominū, qui suo more arcus & sagittas gestabant loricasq́ꝫ,littus perquam diligēter obseruantes:hos cœpimus nutibus,signis,& inclamationibus ad amicitiā & fœdera ꝓuocare: uerum nusq̄ꝫ adduci quiuerunt,ut nobiscum inirent fœdus, uidebantur magnā rusticitatem,imo ferocitatem quandam præ se ferre: quamobrē credidimus syluestres esse,corpora tamen habent habilissima symmetricaq́ꝫ,colore ad nigritudinem inclinato, in uniuersum macilenta. Quare Alonsus Niger iam repertis contentus, statuit referre gradum, & patriam uersus eà rursus transire quà uenerat.

Quomodo

Quomodo Alonſus patriam repetijt onuſtus baccis & margaritis,& quomodo congreſſus eſt cum Canibalis,

CAPVT CXI.

IGitur relato gradu Alonſus adnauigans deuenit in eam regionẽ quæ Ciniana dicitur,ubi innumeri ſunt uniones, & illic immorati ſunt xx. dies, ut feſſa fouerent corpora : & priuſquam eò deueniſſent, nõ longe à regione obuiarunt caneæ,id eſt,cymbæ xviij. Canibalorũ , quos anthropophagos iam diximus:qui ubi noſtros eminus conſpexere,continuo celocem ambiunt,arcus & ſagittas intrepide expedientes:at noſtri tormenta exonerant, & ueluti manum tumultuariam protinus fundũt: qui quum terga dediſſent,à noſtris haud deſerti cymbam amiſere:qui uero in cymba erant,præcipites ſeſe in pelagus dederunt, & nando ferè omnes euaſerunt:unũ tamen ex illis corripuere, qui adeo ſæuiebat in homines ut in promptu uiros tres ligatos haberet, quos illico comederet.His itaq; ſolutis,illis cuſtodiendum Canibalum dedimus, qui non immemores cædis ſuorum , uirum atrociſſimum mox aggrediuntur pugnis ſcipionibuſq;:quibus confectus parum abfuit,quin animam efflauerit:nã is ſocios cõtrucidauerat ſuos,& poſtridie eos quos libertate donauimus,trucidaturus erat.Poſt hæc percunctamur eos de Canibalorũ moribus, hi nobis reſpondent eius conſuetudinis eſſe ac feritatis, ut humanum ſanguinem plus nimio appetentes, peragrent circumadiacentes regiones, & ubi terræ appropinquauerint,mox aggerem palis & id genus lignis complu ribus extruunt,quo ſe tutantur tantiſper,donec regionem deuaſtauerint,homines corripientes. Regio baccis abundat plurimum . In funere primorum hunc morem ſeruant, Patricius ubi uitam exuit, in carpento quodam collocatur,& igne ſubdito ſenſim ueluti in ſuffitu corpus conſumitur,guttatim diſtillante liquore humano,donec ſola ſuperſit cum oſſibus cutis,& eam recondunt ueluti rem ſacram: & is eſt uita functi non mediocris honos . Itaq; his acceptis illinc per xiij.mẽſes ſoluerũt, patriã repetẽtes, ferè onuſti unionibus plurifariam : nam uehebant complura , & in primis baccarum omne genus, libras xcvi. Libram uero unciæ octo efficiũt.Emerant enim huiuſmodi margaritas perquam uili precio . Nauigando tandem in Gallitiam diebus xvi. deuenimus, & ibi Mangonibus, quorum ingenium eſt & uniones & gemmas ad amuſſim cognoſcere,margaritas huiuſcemodi oſtẽdimus uiſu quidem pulcherrimas,uerum eorum ſententia precij perquam mediocris.

DE NAVI-

DE NAVIGATIONE PINZONI SOCII ADMIRANTIS, ET DE REBVS PER eum repertis, Cap. CXII.

INCENTIANVS dictus Pinzonus, necnõ Aries eius germanus focij olim Colũbi in primæua nauigatione, anni uidelicet M. CCCCXCIX. sua impensa celoces quatuor expediunt, communiuntq; omni genere commeatuum, & tandem superis fauentibus, à Palos oppido soluunt xviij. Nouembris uersus insulas Canarias, quas Fortunatas appellamus, & ut ipsi hactenus inaccessa adirent, & inde honorem, decus & emolumentum aliquando consequerentur. Relictis igitur insulis Fortunatis, ad Caput uiride deueniunt Apeliote flante: quo uento nauigarunt ad leucas propè ccc. & in ea nauigatione tantũ progressi sunt, ut Aquilonẽ iam nõ cernerent: & ubi id sydus, quo duce utebant, euanuit ab eorũ oculis, mox attox sequuta est tempestas, uentus uidelicet ualidus cum imbre grandine mixto: tamen Apeliote uẽto adhuc uehebant, nõ sine magno discrimine ad leucas ccxl. processerũt: & tandẽ aliquando xx. Ianuarij eminus conspexere tellurẽ: cui quanto magis appropinquabãt, tanto minus profunditatis inueniebant, deficientibus subinde aquis, ꝑpterea contis uada explorantes, nacti sunt pro funditatẽ nõ excedere sedecim cubitorũ: tandẽ in terrã descẽdũt, & quũ ibi bi duo immorati fuissent, nemo usq; apparuit. Paulo igit progressi noctu quũ luna pernox esset, conspicati sunt à longe micantia arma, exercitumq; nõ mediocrẽ. Eò igit è nostris triginta profecti sunt, qbus præfectus iussit, ne hostẽ lacesserent: & quũ comperissent armatorũ aciẽ esse, gradũ referunt, rem in crastinũ differentes, ne à præscripto præfecti recederent. Postridie itaq; prima luce triginta uiri rursus eò contendũt: qui ubi à Barbaris conspecti sunt, mox excitarunt triginta duos uiros torui atrocisq; aspectus, qui eis occurrerunt sagittis & arcubus suo more armati: hos nostri cœperũt nutibus & inclamationibus sibi uelle conciliare: at illi sæuiebant magis, ferociã incredibilẽ præ se ferentes, nec unq; adduci quiuerũt, ut fœdera pacis nobiscũ inirent. Quare nostri his uisis, classem repetũt, postero die Barbaris cõgressuri. Verũ illi nocte intempesta castra deseruere. Lusitani uero rati sunt uagos huiusmodi populos, nec alias habere stationes quàm Ægyptij populi habeant, Tartariq;, qui errabundi per orbem, nec mapalia nec domos habent, nisi quas quæuis dies obtulerit: apud omnes aduenæ eò pergunt quocunque uoluptas trahit, modo huc, modo illuc: uxores & natos supellectilemq; secum trahunt: eorum uestigia è nostris complures persequuti sunt, & ut ex pedum uestigijs animaduerterunt, proceriores sunt nostris: nam planta pedis duplo maius uestigium impresserat, quàm procerus quisque apud nos figeret. Progressi itaq; ultra, deueniunt ad flumen quoddam magnum quidem, uerum nostræ

classis minime capax, propterea cymbas expediūt, quæ terræ appropinquantes regionem exactius explorarent. His igitur iam terram tenentibus, mox occurrūt populi innumeri inermes, idemq́ꝫ nudi, qui nutibus & signis nostrā appetere amicitiam uidebantur: nostri tamen utpote morum eorum expertes, non intrepide accedebāt: uisum est itaq́ꝫ hoc modo populorum ritus experiri, si quo modo adduci possent ad exercenda cōmercia. Igitur unus è nostris iecit in confertam Barbarorum turbam sonaglium: at illi in nostros frustum auri, quo facto Hispanus audaculus accurrit, ut aurum proiectum acciperet: at illi condicto hominem corripiunt mira pernicitate, nostri uero relicta classe, socio suppetias ferunt, & mox ingens prælium consertum est, eoq́ꝫ discriminis nostri peruenere, ut uix eis pedem referre licuerit, urgentibus Barbaris: nec profuit eis habuisse longiores hastas, ensesq́ꝫ: quandoquidem id genus uulnerum & deniq́ꝫ mortem contemnentes, ruebant in eos ueluti atrocissimæ feræ, urinantes, id est, aquis immersi, adhuc classem infestabant, effeceruntq́ꝫ sua feritate, ut nostri male accepti celocem amiserint, occiso illius nauis præfecto: nostri autem mœstissime id ferentes, illinc amissa celoce soluerunt, & ad Aquilonem contenderunt, eo modo se sinuante littore.

Quomodo Pinzonus mare potu suaue inuenit, & de insulis uarijs. Cap. CXIII.

PRogressi igitur ad leucas ferè xl. nacti sunt pelagus potu haud insuaue: & dum causam suauitatis insolitam quærunt, deueniunt ad quoddam ostium ingentis fluminis, quod in id mare uastissimo impetu exonerat: contra autem ostium insulæ uisuntur complures cultæ admodum ac conspicabiles, uerum ibi nihil compererūt, quod ad eorum spectaret commercia: mancipia tantum triginta sex emerunt, quoniam nihil compertum est ibi, quod expectationi illorum faceret satis, eis præsertim qui auide lucris inhiabant: regioni nomen est Chiana marina Tambala: eius accolæ referebāt introrsus esse aurifodinas complures. Postquam illinc abiuimus, non longe à flumine itinere perpaucorum dierum, rursus Septentrio apparuit ferè sub ipso horizonte, qui nostrum uisum terminat. Peractis itaque leucis quinquaginta, ea computatione ad eam regionem deueniunt, quæ Payra dicitur, & inde ad ostium quod appellant Draconis, quodq́ꝫ eiusdem est regionis, quò aliquando profectus est Admirans, iter faciens per quasdā insulas, quæ sunt è regione Payræ prouinciæ prope innumerabiles: ibi sunt nemora sandalij, quo onerant negociatores suas liburnicas, comportantq́ꝫ aliò. Inter has insulas, quarum meminimus, complures sunt incultæ desertæque Canibalorum metu: propterea ingens domorum ruina conspiciebatur: uidère etiam unum plurimos homines, qui uisis nostris mox dilapsi sunt in editissimos montes. Ea regio fert arbores, quæ gignunt casiam electissimam. Nos uero rati his mercimonijs inesse lucrum ingens, multum casiæ in Hispaniam compor-

comportauimus: uerum physici asseuerabant, eam quidem optimam esse, si opportuno tempore legissent. Ibi uideas arbores tantæ proceritatis ac magnitudinis, ut si sex homines restim ducerent, nec amplecti quirent arborem unã. Conspexere etiamnũ ibi animal quadrupes, prodigiosum quidem: nã pars anterior uulpem, posterior uero simiam præsentabat, nisi quod pedes effingit humanos: aures autem habet noctuæ, & infra consuetã aluum aliã habet instar crumenæ, in qua delitescunt catuli eius tantisper, donec tutò prodire queant, & absq; parentis tutela cibatum quærere: nec unq; exeunt crumenam, nisi quum sugunt. Portentosum hoc animal cum catulis tribus Sibiliam delatum est, & ex Sibilia Illiberim, id est Granatam, in gratiam regum, qui nouis semper rebus oblectantur. Catuli licet in itinere perierint, conspecti sunt tamen à compluribus, qui huic rei astipulantur. Is itaq; Vincentinus affirmat adnauigasse secus littus Payræ ferè leucas DC. nec ambigit quin cõtinens existat. Illinc ergo soluentes ad insulam Hispanam deuenerunt uigesima tertia Iunij, M.D. & inde aiunt rursus maria sulcasse occidentem uersus supra CCC. leucas: & quum deuenissent ad quandam prouinciam, atrox tempestas adorta est eos, effecitq; ut protinus duæ celoces pessum ierint: altera uero crepuit: at altera salutem socijs præbuit, non tamen sine ingenti discrimine. Sæuiebat profectò supra modum tempestas: uerum ad id accedebat, quod socij laboribus innumeris fessi, uix sui potentes erant. Positi igitur inter salutem ambiguam & metum, eminus nauim conspiciunt, quæ uentis prosperis uecta, perquam celeriter maria sulcabat: & quoniã perpauci supererant, sibi nimium metuentes, ac uitam prorsus despondentes, in eam deuenerant opinionem, ut se mutuo occiderent: propterea in terram descendunt, rati omnino se atrocia subituros. Hæc meditantibus non defuit supernum auxilium: nam pacatis uentis mari reddita est tranquillitas: propterea conspecta naui, in qua homines solum XVIII. superstites erant, resumũt animos, & in Hispaniam redire parant. Vtraq; igitur nauis uela uentis dedit, patriã repetens, quò deuentũ est ultima Septembris. Post hos uero complures alij nauigarunt meridiem uersus, iter agentes per Payram regionẽ, itinere miliarium quinque mille, nec unquam terminum nacti sunt: ideo arbitrantur continentem, non insulam: unde nupertime allata sunt complura, ut sunt casia, aurum, baccæ, piper, cinamomum, herbæ, arbores, animalia multijuga, & alia complusscula, quæ apud nos minime uisuntur.

Monstrosum animal

NAVIGATIONVM ALBERICI VESPVTII EPITOME.

De nouo orbe, è lingua Hispana in Italicam traducto.

CAPVT CXIIII.

Vperioribus diebus abunde reddidi te mei reditus certiorē, uir pręstantissime: nam si probe memini, cōmonefeci tuam præstantiam de his omnibus orbis partibus, quas adierā cum classe & impensa regis huius inuictissimi: quę si singulę pensitatius expēdantur, uidebuntur profecto alterū orbem efficere: propterea non ab re nouū orbem nuncupauimus: Nam prisci omnes harum rerum prorsus expertes fuere, superantq; eorum opinionem quæ nuperrime abs nobis sunt comperta: quandoquidem hi rati sunt, ultra lineam æquinoctialem meridiē uersus nihil esse nisi uastum æquor, perustas incultásue insulas quasdam: id pelagus Atlanticum dixere: & si quandoq; assensi sunt, nonnihil telluris esse, eam contendunt incultam esse nec habitabilem: quorum opinionem præsens ad eas partes nauigatio refellit, aperitq; omnibus haud dubie falsam esse, & ab omni uero extorrē: quoniam ultra æquatorem nactus sum ego cultiores regiones, eásdemq; habitatoribus frequentiores, quàm alibi gentium usquam compererim, si Asiam, si Europā, si Aphricam'ue spectaueris, ut latius in sequentibus liquebit: nam prætermissis obscuris rebus, illustres solum denarrabimus, quæ sint scitu non indignæ, quas'ue nos ipsi coràm adiuerimus, uel ex fide dignorum relatu acceperimus. De mundo igitur huiusmodi nuperrime inuento, sedulo & citra mendacium complura mox explicabimus.

De ordine nauigationis, & de sæua tempestate. CAP. CXV.

Felicibus igitur, ut aiunt, auibus ab Vlisbona XIII. Maij. M. D. I. soluimus iussu regis tribus liburnicis expeditis, profecti sumus quæsitum nouum orbem, & uersus Austrum iter agentes uiginti mensibus adnauigauimus. Cuius quidem nauigationis seriē primo explicabimus. Hunc igitur ordinem nauigando seruauimus: nam per insulas fortunatas iter egimus, quæ nunc magnæ Canariæ appellantur: hæ enim sunt in climate tertio, in parte extrema habitati occidentis: inde sulcantes oceanū, littora Aphricæ Nigritarumq; gradu citato percurrimus, usq; ad id promontoriū, quod Ptolemæus appellat Æthiopum, nostri uero Caput uiride, Æthiopes autem Bisecherē, & accolæ Mandangā: & ea regio est intra zonā exustām gradibus XIIII. uersus Aquilonē, quā Nigritæ incolunt. Ibi resumptis uiribus, & cōmunita omni genere annonæ classe, sublatis ancoris uentis uela dedimus, iter nostrū dirigentes uersus polum antarcticum, nonnihil tamen ad occidentem declinantes Euro flante: nec prius tellus cōspecta est, quàm iugi nauigatione tribus mensibus, ac diebus totidem uastissima æquora sulcauerimus: in qua nauigatione

uigatione quæ discrimina subierimus, quæ uitæ pericula, quas animi anxietates, interturbationes, naufragia, quotiésue uitam pertæsi simus nostram, id multarum rerum scijs iudicandum relinquo, & eis in primis, qui optime norunt, quàm sit arduum incomperta quærere, & adire inaccessa. Qui uero hęc nesciunt, rerum expertes, huius rei iudices esse minime uolo. Et ut paucis multa comprehendam, id sciant, nos adnauigasse LXVII. diebus, quibus fortuna pertinax atroxq́ę sæuiebat: nã quadraginta quatuor diebus reboante cœlo, nihil nisi tonitrua, fulgura ac coruscationes, imbres grauissimos passi sumus, adeoq́ę tenebricosa nebula cœlum inumbrauerat, ut interdiu noctuq́ę non aliter uideremus, quàm Proserpina existente cum Plutone, id est, quum minime luna pernox est, nox atris tenebris obfuscatur: propterea adeo nos timor mortis incesserat, ut uitam prope desp ondisse uideremur. Post hæc uero tam sæua, tamq́ę atrocia, complacitũ aliquando deo fuit uiræ compati nostræ (quæ sua fuit clementia) mox tellus apparuit: qua uisa, animi qui ceciderant elanguerantq́ę, condicto rediere ad se, ut usu euenit superantibus calamitates maximas, & pręcipue ereptis de fortunæ reflantis faucibus. Igitur septimo Augusti M. D. I. in littore eius regionis iecimus ancoras, dantes deo maximo gratias quas poteramus maximas, ritu solenni, & Christiano more solennia missarum celebrari iussimus. Tellus reperta uisa est non insula, sed cõtinens: quandoquidem in uastum protendebatur, nec finis apparebat quispiam: cultaq́ę erat admodum, ac habitatore multiplici perquam frequẽs: inibiq́ę animalia ferè omne genus syluestria, quæ huic orbi nostro sunt prorsus incognita. Nacti sumus etiam ibi alia pleraq́ę, quorum de industria non meminimus, ne surgat opus in Iliada magnam. Id solum haud prætereundum puto, quod dei clementia adiuti, opportune tellus uisa est à nobis: nã diutius ferre nequibamus, deficiẽtibus cõmeatibus omnibus: lignis uidelicet, aqua, nautico pane, salitis carnibus, caseo, uino, oleo, & quod plus est, uigore animi. Igit deo q́ę uiuimus referimus acceptũ, cui honos & gloria ac gratiarũ actio.

Quantum distet reperta tellus à Capite uiridi. CAP. CXVI.

Conuenit igitur inter nos, ut secus littus huiusmodi nauigaremus, cõspectum eius haudquaq́ę deserentes. Nauigauimus itaq́ę tantisper, donec deuenimus ad frontem quandam huiusce continentis, quæ uergit ad meridiem. Hæc frons ab eo loco, ubi primo tellus conspecta est, abest leucis ferè CCC. In hoc itinere sępenumero terram applicuimus, & cum indigenis commercia habuimus, prout latius in sequentibus tibi compertum fiet: prætermisi enim Caput uiride ab hoc reperto continente, abesse leucis prope DCC. licet ego crediderim nauigasse plus quàm DCCC, & id effecit atrox tempestas & naufragia frequentia, & naucleri inscitia, quæ omnia iter prolongant: eoq́ę loci deueneramus, ut ni cosmographia nobis nota fuisset, incuria nauclcri de nobis actũ erat: nam nullus erat itineris dux, qui ad ad leucas quingentas nosset,

tas nosset, ubinam gentium essemus: errabundi enim eramus & uagi, nescien tes quò tenderemus, nisi astrolabio & quadrante, astrologicis instrumentis, adamussim mihi & socijs consuluissem: comparauíq; mihi ob id non medio crem gloriam, adeo ut deinceps eius loci fuerim semper apud eos, cuius sunt apud probos uiri eruditiores: docui enim eos chartam nauigationis, effecíq; ut faterentur consuetos naucleros nihil hactenus sciuisse, si mihi conferrentur cosmographiæ expertes. Itaq; dicta frons reperti continentis, quæ uergit ad meridiem, in ulteriorē spem nos induxit scrutandi uidelicet eius orbis, peragrandíq; ad regulam. Communi igitur sententia decretum, ut regionem explorarremus, etiā introrsus mores & ritus gentis illius percunctaremur. Adnauigauimus ergo secus littus leucis ferè DC, subinde in terrā descendentes, habito cum accolis colloquio frequentiore: à quibus profectò honorifice ac cordate excipiebamur: & eorum probitate, & natura innocentissima prouocati, nonnunquam quindecim uel uiginti diebus apud eos non inhonori uer sati sumus: sunt enim hospitales admodum, sicuti latius infra patebit. Is igi tur continens auspicatur ultra æquinoctialem lineam gradibus octo uersus polum antarcticum, & tamdiu secus hoc littus nauigauimus, donec superato tropico hyemali prope polum antarcticum gradibus XVII. & medio appli cuimus, ubi eleuatum horizontē habent gradibus quinquaginta. Quæ uero ibi conspicatus fuerim, mortalibus nostri æui incomperta sunt: gentem uidelicet, mores, humanitatem, soli feracitatem, aëris temperiem, salubritatē cœli, corpora cœlestia, & in primis octauæ sphæræ sydera fixa, quorum sphæra nostra non meminit, nec hactenus cognita fuere à priscis etiam eruditioribus, ea mox sedulo sum denarraturus.

De moribus & natura gentis illius. Cap. CXVII.

FRequentior est igitur hæc regio cunctis quas unquam uiderim regionibus: nam uidetur innumera, ut cōmeminit diuus Ioannes in sua Apocalypsi. Id genus hominum cicuratum est admodum & mansuefactum, nemini noxium: nudi prorsus incedunt, uti eos parēs natura peperit: nudi nascuntur, nudi rursus moriuntur: corpora habent habilissima, utpote facta ad symmetriam: symmetrica dici iure possunt, colore ad rubedinem inclinante: id efficit candens sydus, quod non difficulter torret nudos homines: capillos habent nigros, sed promissos: incessu & ludis agiles sunt quàm qui maxime: facie sunt perquā liberali ac uenusta, nisi ipsi eam deformarent dehonestamento ferè incredibili: nam terebratam perforatamq; faciem circumferunt, uidelicet genas, maxillas, nares, labra, aures: neq; foramine mediocri aut uno, sed magnis compluribusq;: nam uidi quandoq; quempiā septem foramina in facie habentem, quæ singula capacia erant pruni unius damasceni: dempta itaq; carne, hæc opplent lapillis quibusdam cœruleis, marmoreis aut crystallinis, uel ex alabastro pulcherrimis, aut ebore uel ossibus candidissimis, more

suo, arte

suo, arte non inepta fabrefactis elaboratisq́. Quæ res adeo est insolens & turpis, ut monstrum prima facie præ se ferat, homo uidelicet qui gemmatam faciem circumfert, terebratus foramine multiplici: & si credere dignum est, lapides septem in facie habens, qui singuli medij palmi magnitudinem superant. Nemo est profecto qui non admiretur: quum præsertim animo attentiore apud se hæc tam prodigiosa expenderit: uera tamen sunt. Nam ego aliquando obseruaui dictos septem lapides pondo ferè unciarum sexdecim. Inaures & ipsi ferunt preciosiores, uidelicet annulos appensos, aut baccas pensiles, more Ægyptiorũ Indorumq́. Hunc morem uiri tantum seruant: at mulieres solum ferunt inaures. Habent etiam fœminæ & alium morem atrocem, & totius humanioris uitæ expertem. Quoniam igitur mulieres huiusmodi in Venerem pronæ sunt admodum & salaces, id facinus patrant, ut turpiori earum uoluptati faciant satis: nam uiris in potu dant herbę cuiusdam succum, quo epoto inguina mox tument & crescunt non mediocriter: aut ubi id non profecerit, uenenata quædam admouent, quæ mordicus inguen lancinent tantisper, donec tumescat, fitq́ propterea ut apud eos complusculi testes amittant, & eunuchi reddantur. Lanam non habent, nec linum, ideo omnifariam panno carent: nec gosipinis uestibus, id est, bombicinis utuntur: nullius enim egent amictus, qui nudi usquequaque incedunt. Apud eos nulla sunt peculia: communia sunt omnia: regem non habent, nec imperium: unusquisque sibijpsi rex est: tot ducunt uxores, quot libuerit: in promiscuum coëunt, nulla sanguinis ratione habita: cum matre filius, & frater cum sorore coëunt: libidinem passim exercent instar brutorum animaliũ: nam ubique & cum quauis muliere, etiam sibi forte obuia, rem peragunt ueneream. Dirimunt etiam pro arbitratu coniugia: quoniam exleges sunt, & à iure sunt extorres: templa non habent, nec legem, minusq́ idola colunt. Quid plura? perniciosam quandam habent uiuendi libertatem, quæ Epicuris potius quàm Stoicis quadrat. Commercia non exercent: pecuniam nesciunt: inuicem tamen dissident, prælianturq́ atrociter, sed ordine nullo. Iuuenes senes concione flectunt trahuntq́ in eorum sententiam, quocunque libuerit, accenduntq́; ad bella, quibus hostes conficiunt: quos subegerint profligauerintq́ hostes in cibatu habent gratissimos. Carne uescuntur humana, adeo ut pater filios epuletur, & uicissim nati parentem, prout sors tulerit & euentus. Vidi ego quendam perditissimum hominem, qui pro gloria nõ mediocri iactabat, se esitauisse supra tercentum uiros. Vidi etiam urbem quandam, ubi immoratus sum diebus ferè uiginti septem, & ibi contignationibus humanas carnes, easdemq́ salitas pensiles uidi, uti nos carnes aprugnas sole uel fumo siccatas appendimus in culina trabibus, & in primis insitia, & id genus alia: imò mirabantur plurimum, quod nos non uesceremur hostibus, quorum carnes aiunt appetentiam cibi facere, & miri sa-

poris esse,easq; extollunt tanquã dapes ganeatas opiparasq; : arma habent nulla, præter sagittas & arcum : his atrocissime diloricati præliantur : quippe qui nudi congrediuntur, consauciantur q; non aliter quàm fera animalia: hos nixi sumus pluries uelle trahere in nostram sententiam, persuadebamusq; identidem, ut tandem aliquando ab his improbatis moribus, ueluti a re abominanda temperarent : qui nobis sæpenumero polliciti sunt se temperaturos ab hac sæuitia. Mulieres uero, ut præfeci, licet nudæ incedant, uagæ & salaces in Venerem, non sunt tamen deformes: quam habilissima corpora habent, nec quidem exusta, ut forte sibi complures persuadere quirent: & licet obesæ & præpingues, non tamen ob id deformantur: & quod miratu nõ est indignum, nullas uel puerperas uidi, quæ demissas haberent mammas: nam licet peperérint fœtæ, non sunt in aspectu corporis uirginibus absimiles: non caperatam contractamq; in uentre uidebis cutem, & ea quæ honeste nominari non possunt, prorsus à uirgine non absunt: ubi Christianorum copiam habebant, mirum est dictũ quàm turpiter corpora sua prostituerent, libidinosiores supra omnem credulitatem. Annis uiuunt centum & quinquaginta: raro ægrotant: qui si forte in morbos inciderint, sibi herbarum succo medentur protinus. Hæc sunt quæ apud eos comperi non obscura, uidelicet aëris temperiem, cœli clementiam, solum ferax, longam ætatem. Id forte efficit Eurus, qui istic iugiter perflat, quiq; eius loci apud eos est, cuius Aquilo apud nos. Piscatu gaudent, eoq; uictitant plurimum, adiuuante hoc uotũ natura: nam æquora inibi scatent piscium omni genere. Venatu patũ oblectantur, quod efficit ferarum ingens multitudo: pauent enim ob non cicurata animalia syluas frequentare. Visuntur etiam ibi leones omnifariã, ursi, & id genus alia. Arbores ibi crescunt in tantam altitudinẽ ut uix credas. Temperant igiť à syluis, utpote qui nudi & diloricati inermesq; tutò feris haud cõgrederenť.

De soli feracitate, & cœli temperie. Cap. CXVIII.

Regio est aprica, ferax, & eximie amœna: & licet sit cliuosa, irrigua tamen est fontibus ac fluuijs innumeris, syluasq; habet adeo condensas, ut uix transitũ præbeant, obstante arborum frequentia. His inerrant animalia multijuga, eademq; sæuissima: arbores & fructus absq; cultore suapte natura crescunt: fructus habent uberrimos, eosdemq; suauissimos, nec mortalibus noxios, nostris prorsus absimiles. Gignit etiamnum terra innumeras herbas & radices, quibus panẽ conficiunt & alia pulmenta. Semina sunt complura, uerum nostris minime similia. Regio nullum fert metallum, præter aurum: auri igitur ibi ingens est copia: licet nihil nobiscum attulerimus inde hoc primo itinere: nam de hac re certiores nos fecerunt indigenæ omnes, qui plagam hanc auro scatere affirmabant, idq; apud eos minime in precio esse, & ferè nullius momenti, identidem prædicabant: baccas margaritasq; complures habent, ut in superioribus commeminimus: quorum omnium si uellem sin-

gillatim

gillatim meminisse ob innumeram multitudinem, multijugam'que naturã, sur geret in opus magnum hæc historia: nam Plinius uir absolutissimus, qui tan tarum rerum texuit historiam, non tamen horum millesimam partem conse quutus est: quæ si singula percensuisset, longe aliud opus effecisset, si ad magnitudinem spectes, alioquin absolutissimum: & id in primis admirationem præbet non mediocrem, psitacorum multijuga natura, colos'que multiplex & uarius, adeo ut Polycletus, uir in pictura tantus, has auitiorum uarietates uix consequi potuisset. Arbores omnes inenarrabilem suauitatem fragrant, gummas, liquores & succos emittunt passim, quarum uirtus si nobis comperta fo ret, puto nihil nobis non solum ad uoluptatem, sed etiam ad sospitatem, bo nam'que ualetudinem defuturum: & si qui est in orbe paradisus terrestris, non longe ab his regionibus haud dubie esse debet. Itaque ut sum præfatus, regio uergit ad meridiem tanta cœli temperie, ut nec hyeme algeant, nec æstate exæstuent.

De syderibus poli antarctici. Cap. CXVII.

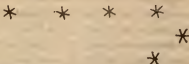
Soli'um inibi & aëra perraro nubes inumbrant, ferè semper serena sunt: rorat quandoque, sed leniter: uapores sunt propè nulli: nec diutius ro rat, quàm tribus uel quatuor horis, & instar nebulæ mox fatiscit: cœlum de centissime exornatur syderibus quibusdam, quæ sunt nobis incõperta, quorum ego consignantissime memini, & percensui ferè uiginti tantæ claritudinis, ut apud nos Venus & Iupiter. Perpendi etiamnum eorum circuitus & uarios motus, metitus'que circumferentiam ac diametrũ non difficulter quum geometriam non ignorarem: propterea pro comperto habui, maioris esse magnitudinis quàm autument mortales: & in primis Canopos tres conspicatus sum: duos claros admodum, tertium obscurum & dissimilem alijs. Polus antarcticus ursam maiorẽ nec minorem habet, sicuti est uidere in nostro arctico polo: nec eũ contingunt sydera quæpiam clara. Quæ uero ipsum am biunt tria sunt, quę figuram prę se ferunt trianguli orthogoni, quorũ id quod medio loco uisitur, nouem gradus & medium circumferentiæ habet: & ubi hæc exoriuntur, à læua conspicitur Canopus albicans eximię magnitudinis, quod ubi in medium cœli deuenerit, infrascriptam præsentat figuram.

*

* *

His succedunt tria alia præclara sydera, quorum medium habet diametrum circumferentiæ duodecim graduum cum dimidio, & in medio eorum alter Canopus cernitur albus. Hunc sequuntur sex alia conspicua sydera, quæ claritate cunctis octauæ sphæræ syderibus præstant, quorum me-

dium in superficie firmamenti diametrum circumferentiæ habet graduū triginta duorum: hæc astra concomitatur Canopus ingens, sed niger: quæ omnia cernuntur in uia lactea: & ubi ad lineam peruenerint meridionalem, infrascriptam referunt figuram.

De nonnullis illius hemisphærij, quæ philosophis repugnant.

CAPVT CXX.

Illic itaq; conspicatus sum complura alia sydera, quorum motus multiplices adamussim obseruans librum edidi quendam cōsignantissime, in quo commemini fere omnium, quæ in hac mea nauigatione non obscura dignoscere quiui: & is apud hunc inuictissimum regem adhuc hospitatur, quē spero propediem ad suum dominum rediturum. In eo itaq; hemisphærio non indiligenter quædam perpendi, quæ philosophorum sententiæ refragantur, utpote contraria, ac omnino pugnantia: inter cætera irim, id est arcum cœlestem album circiter noctem mediam: quoniam secundum opinionem quorundam colores trahit à quatuor elementis, ab igne uidelicet rubeum, à terra prasinum, ab aëre lacteum, ab aqua cœruleum: sed longe aliter sensit Aristoteles in metheoris, dicitq; irim esse repercussionem radij redundantis ad uaporem sibi appositæ nubis, sicut splendor in aqua refulgens, in pariete refulget, rediens ad ipsum sua interpositione feruorem solis temperat resolutione in pluuias, inferiora fœcundat, specie sua superiora pulchra reddit, dominium humiditatis in aëre esse ostendit: unde infra quadraginta annos à mundi fine non apparebit, quod elementorum desiccationem indicabit: pacem inter deum & homines denunciat: semper ex opposito solis est: nunquam apparet in meridie: quia sol nunquā est in septentrione. Plinius tamen ait, quod post autumni æquinoctium apparet quacunque hora. Hæc excerpta sunt à Landino ex Æneidos quarto ab interprete, ut nemo suis fraudetur laboribus, sed suus cuiq; reddatur honos: eum uidi rursus & iterum: neq; ego unus arcum huiusmodi animaduerti, uerum complusculi è nautis huic sententiæ suffragantur meæ. Rursus uidimus neomeniam, id est nouam lunā, eadem die, qua cum sole coniungitur. Ibi etiam singulis noctibus uideas uapores & faces ardentissimas cœlo inerrare. Præfeci paulo supra, si tibi succurrit, id hemisphærium, quod nisi loquamur improprie, hemisphærium dici nō posse, si nostro collatum fuerit: tamen quia nonnihil formam eius effingere uidetur, uisum est improprie loquendo hemisphærium id appellare.

Iris (margin)

De forma

De forma quartæ partis terræ nuperrime inuentæ. Cap. CXXI.

IGitur,ut sum præfatus,ex Vlisbona,unde nos soluimus, quæ distat ab æquinoctiali uersus septentrionem gradibus ferè XL. nauigauimus usque ad eam regionẽ, quæ est ultra æquinoctialem gradibus quinquaginta:quos si simul collegeris, nonagenarium efficient numerum : qui quidem numerus quartam partem obtinet maximi circuli, iuxta ueram priscorum supputationem traditam nobis. Liquet igitur omnibus,nos quartam orbis partem metitos fuisse: propterea nos qui Vlisbonam incolimus,citra æquatorem gradibus propè quadraginta in regione septentrionali distamus ab eis, qui ultra æquinoctialem lineam degunt, in meridionali longitudine angulariter gradibus nonaginta, id est, à linea transuersali: & ut etiam compertius rem intelligas, linea perpendicularis, quæ dum nos recto gradu consistimus, surgit à puncto cœli,& tendit ad nostrum Zenith,eademq́ linea eorum qui ultra æquatorem sunt ad gradus quinquaginta, latera percutit: sitq́ propterea ut nos in linea recta simus: ipsi uero sint, si nobis conferantur, in transuersali:& is situs efficit figuram trianguli orthogoni,quarum linearũ rectam nos tenemus,prout latius declarat subsequens figura:& de cosmographia satis superq́ dictum arbitror.

Cur liber dictus sit dies tertius. Cap. CXXII.

HÆc sunt itaq́ quæ in hac ultima nauigatione scitu digna cẽsui,quæ etiã oculis subieci: nec ab re opus nuncupaui Diem tertium : quandoquidẽ prius edidi libros alios duos eius nauigationis, quam ex præcepto regis perfeci occidentẽ uersus, inq́ eis cõplura scitu nõ indigna consignantissime sunt exarata, & ea in primis quæ spectãt ad gloriã nostri seruatoris,qui hãc orbis machinã miro extruxit artificio:quis enim satis pro meritis deũ laudare possit, cuius mirabilia commemoraui in opere prædicto, legens cursim quæ spe

ctant ad

ctant ad situm & cultum orbis, ut dum laxius ociũ dabitur, exactius de geographia opus quodpiam edam, ut mei uel posteri meminerint, & ex hoc opere discerent uberius deum maximum colere indies magis, eaq; aliquando scirent, quæ nostri ueteres prisciq; patres prorsus nesciuerunt. Propterea seruatorem nostrum, cui proprium est misereri mortalitatis, omnibus uotis precor supplicibus, ut sinat me tantisper uiuere, donec id peregerim quod mente concepi. At alios duos dies in aliud tempus differendos reor, quũ præsertim rediero sospes in patriam, eruditiorum opera & consilio, necnon amicorum hortatu luculentius opus edam.

De excusatione Alberici, & uoto eius. CAP. CXXIII.

DAbis ueniam uir candidissime, si ultimæ nauigationis diaria ad te nondum misi, sicuti pollicitus fueram. In causa fuit rex serenissimus, qui adhuc domi meos libellos detinet: uerum postquam distuli in hunc diem edere id opus, forte fortuna addam & quartũ diem. Hæsit mihi cordi rursum peragrare eam orbis partem, quæ spectat meridiem: & huic operi iam nauando in expedito sunt liburnicæ duæ, armamentis ac commeatibus ubertim communitæ. Dum igitur proficiscar in orientem iter agens per meridiem, Noto uehar uento: quò quum deuenero, plura abs me fient in decus & gloriã dei, necnon patriæ emolumentum, & mei nominis æternitatem, & in primis in senectutis meæ, quæ iam propè appetit, honorem & leuamen. Quare nihil desideramus in hac re præter commeatum regis: quo impetrato, pleno gradu contendam: quod deus bene uertat.

De his qui plura quærunt quàm liceat. CAP. CXXIIII.

FIdus interpres præsens opus è Lusitano Italicum fecit, ut sciret qui Latiũ accolunt, quàm magna indies occurrunt, & item qui sibi nimiũ arrogant, intelligerent omnia se scire non posse: quandoquidem hæc mira tot uiris acerrimis ingenio, hucusque à condito orbe incomperta fuere. Hinc arguitur temeritatis & superbiæ nostra arrogans natura, quæ scire posse putat omnia.

RERVM MEMORABILIVM CALECHVT, QVAE NON SVNT ABSIMILES ILLIS quas Petrus Aliares secundo & altero tractatu scripsit, quæ rursum colliquescunt ex literis quorundam nobilium uirorũ ut latius in sequentibus patebit.

Exemplum literarum cuiusdam Cretici dominorum Venetorum legati apud regem Lusitanorum die uigesima septima Iunij. M. D. I.

CAPVT CXXV.

SERENISSIME PRINCEPS ET CAET.

Reor uestram dominationem certiorem iam factam fuisse ab præstantissimo legato, rerum omnium memorabilium, quæ hic usu euenerunt, & in primis de classe, quam nuperrime rex Lusitaniæ

Lusitaniæ inuictissimus in Indiam expediuit, quæ superis miserantibus redijt, sed mulctata ratibus septẽ: nam eò concesserãt liburnicę quatuordecim, & septem tantum incolumes rediere, reliquis pessundatis. Igitur egregie princeps per latus Mauritaniæ ac Getuliæ Noto ducti, deuentũ est ad Caput uiride, dictum olim Experias, ubi uisuntur Hesperidum insulæ: & ibi auspicaẽ Æthiopia inferior uersus orientẽ, ultra quam prisci minime iuere. Hinc egreditur latus Æthiopiæ uersus orientẽ, donec respondeat lineæ Siciliæ, à dicto latere intra lineã æquatoris ad quinq; uel sex gradus: & circiter mediũ dicti lateris uisitur aurifodina huius regis: postq; eam surgit caput ad Austrum, excedẽs hyemalem tropicũ per gradus nouẽ. Istud Caput dicit Bonæ spei: & illinc itur in nostras barbarias introrsus ad miliaria ferè quinq; milia uersus plagam nostram. Quum uero prætererieris dictũ Caput, mox regio se sinuat, donec ad Prasum deuenias promontorium, quod antiqui, & in primis Ptolemæus, pro termino meridionalis regionis posuit: ulterioré uero plagã appellauit incognitam: Inde itur ad Trogloditas: aurifodina uisitur, quã appellant Zaphallam, ubi maiores nostri affirmant uim auri ingentissimã esse quàm alibi gentiũ. Hic intrant sinum barbaricũ, & inde in oceanũ deuenitur Indicum, & demum ad urbem Calechut. Id est eorũ iter: quod si recte supputaueris, miliaria propè quindecim milia uastitate sua occupat, ubi secus littora itur. Si uero desertis littoribus recto itinere ibis, recessus terrarum & anfractus montium prætermittens, sed in altum tendens usquequaq;, longe minus iter erit quàm prædiximus. Supra Caput Bonæ spei Lebegio uecti uento, nacti sunt nouam tellurẽ, quam appellarunt Psitacorum: quoniã inibi inueniuntur alites huiusmodi incredibilis proceritatis, utpote qui brachium & dimidium longitudine excedant, multijugi coloris: duos nos uidimus, qui fidem rei præbent. Nautæ itaq; ubi conspexere latam plagam, credidere cõtinentem: propterea adnauigarunt tantisper, donec terræ spatium duũm milliũ miliariũ superarunt: nec tamen finis est repertus tantæ uastitatis. Plagam incolunt uiri nudi & proceri, formosiq; admodũ. In eo itinere amisere naues quatuor: duas ipsi miserant ad aurifodinam, quas autumanr nõ reuersuras: septem uero concessere Calechut: ubi honorifice nostri pro congressu sunt excepti, ædesq; à principe consequuti sunt: & ibi nostræ naues statiuam fecerunt. Obiter superuenerunt Maurorum & circumadiacentium populorum rates, & cõprimis magni Soldani liburnicæ: & hi omnes conspirarũt in Christianos: quippe qui ægre ferebant Christianum genus usque in illas partes propagari: iactabantq; eò nostros contendisse, ut illis lucra adimerent sua: propterea primo loco naues onerare contendebant, nostro negociatore reluctante, q. mox regi de Maurorũ insolentia questus est, quẽ ilico deprehendit Mauris fauere: tamen ut erat uir ambiguæ fidei, nostris respõdit in hunc modum, se animo haud æquo laturũ, ut Mauri prius mercimonia liceanẽ, quàm Christiani

Experias

Prasum

Psitaci

quàm Christiani sua commercia absoluerint: & in huius rei specimen iube-
bat, ut Mauris, qui huius decreti præuaricatores comperti forent, mercimo
nia omnia impune adimerent, eaq; occupātibus adiudicabat. Congressi igit
Christiani cum Mauris, ilico tota urbs in partes Maurorum declinauit. Qua
re Christiani generis strages magna facta est, in qua supra quadraginta ho
mines desiderati sunt Christiani nominis: inter quos oppetijt negociorū no
strorū gestor: qui licet undabundo mari sese credidisset, correptus est tamen
à barbaris, & uitam efflauit mœrore omniū. Hæc igitur ut nostris nota fue-
re, condicto tormenta omne genus exonerant, & classem præfecti Syriæ, id
est Soldani, rogo consumpserunt: nam in ea erant naues decem: catapultis
uero & bombardis urbem propè deuastarunt, complures domos incenden-
tes, quæ pro imbrice, instar mapalium, paleas habebant. Quamobrem illinc
abiuere, & duce Iudæo, qui fidem Christi induerat, aliud regnum petiere ul-
tra Calechut, ad miliaria ferè quadraginta, Cuchinum appellant: eius rex or-
dit regem Calechut, quàm qui maxime. Is igitur in odium regis Calechut
nostros perbenigne excepit: & hic maiorē habet aromatū copiā, quàm rex
Calechut. Quare nostri tot diuitias inde asportarunt, ut uix id audeam refer
re: nam ipsi aiunt emisse illic cantarum, id est genus mensuræ non medio-
cris, cinamomi aureo uno. Rex igitur huius regionis legatos misit ad regem
Lusitanum, duosq; obsides, ut securius eò nostri redirent. At rex Calechut
interea ingentissimā classem expediuit in nostros: qui quoniam onustas ha-
bebant naues, illis congredi haudquaquam uoluere, sed altum petentes Bo-
rea ducti, quem uentum ipsi ignorant, euaserunt: erat enim pertimescenda
classis: quippe quæ supra centum & quinquaginta naues habebat, ferebatq;
hominum quindecim mille. Igitur quum euasissent discrimen, deuenerūt ad
quandam insulam, ubi diui Thomæ corpus quiescit. Huius insulæ dominus
Christianos honorificentissime excepit, & sancti corporis reliquias in speci-
men amicitiæ nostris dedit. Quid plura? aromata omne genus nostris, quos
nunquam uiderat, absq; pecunia obtulit: soluerent demum quum sibi perop
portunum fuisset, & redijssent felicibus, ut aiunt, auibus. Verum nostri illius
cōmercij non egebant, utpote qui onusti erant admodum. Abfuerunt in hoc
itinere menses quatuordecim, uerum trimestri rediere: & addebant deinceps
celerius iter perficere posse, utpote qui iam recessus & ambages maris noue-
rant, utputa in decē mensibus iter se facturos rentur. Naues rediere omnes,
præter unam, quæ illisa scopulis quibusdam pessum iuit: saluis tamen uiris
quos uehebat: & ea capax erat sexcentorum doliorum: nondum tamen ap-
plicuit classis: una tantum liburnica portum appulit: reliquæ uero non longe
ab urbe esse censentur: hæc enim quæ nuperrime aduenit, portum attigit ea
die quæ est diuo Ioanni percelebris admodum: agebā enim per id tempus
apud serenissimū regem, qui me compellans his uerbis inquit: Heus uir pro,
be con-

be congratulare mihi, quoniam mea classis iam est in uado, omni aromatum genere onusta: quod ego audiens, ut par erat, hæc noua læto animo excepi, & in gratiam regis iussi meis, ut festiuissimũ quàm possent diem agerẽt, æris tinnitu & cymbalorum, tibicinumq́ʒ, ut assolet, modulationibus, & tormentorũ reboatu frequentiore. Postridie actæ sunt gratiæ deo, & nuncupata uota à cuncto populo. Rursus regẽ adiui, qui ut me uidit, monuit protinus ut uestram serenitatem commonefacerem de sua lætitia, quæ per id tempus obtigerat: adiecitq́ʒ ad hæc, ut deinceps tuto & intrepide eò mitteretis uestras liburnicas, mercaturi sua aromata: nam pollicebatur se uestros perquam benigne accepturum, adeo ut domi esse censerentur. Addebat etiam se nauaturũ operam, ut præfectus Syriæ, id est Soldanus, haudquaq́ʒ aromata ex India comportare queat: in cuius rei euidens argumentum expedire cœpit liburnicas & celoces supra quadraginta, quæ eò contendant, & earum quædam inibi iugiter commorentur: aliæ uero ultro citroq́ʒ commercij gratia commeẽt assidue: nec dubitat quin India pro arbitratu suo potiri possit. Nauis quæ iam aduenit, est Bartholomęi cuiusdam Tusci, quem tulit urbs Florentia. Ea igitur infrascripta conuexit mercimonia, uidelicet piperis cantaros CCC. cinamomi cantaros CXX. lachę cantaros LX. castorei, & id genus odorum cantaros XV. Gariophyllum & zinziber non attulere, quoniã præuenti sunt à Mauris, qui & gariophyllũ & zinziber asportauerant: neq́ʒ hæc fert regio Calechut, aliunde importantur. Minutiora aromata non tulere. At margaritas & uniones omne genus licitati quidem fuerant, uerũ in congressu incolarum Calechut omnia perdidere, fecereq́ʒ hominum pariter ac merciũ non modicam iacturam. Nec id inuoluam silentio, nuperrime huc aduenisse legatos quosdam, qui à rege Vbene Æthiope accepta persona, consalutatum nostrum regem uenere, onusti muneribus complusculis. Munera fuere mancipia & elephantorum dentes, & complura alia, quę & nostra regio fert. Hęc itaq́ʒ celox quę primo loco aduenit, dum patriam peteret obuiam habuit naues duas, quæ proficiscebantur ex mina auri noua, & uersus Indiã pergebãt. Hæ igitur ubi nostram conspicatæ sunt, rati se fore nostrorum prædam, condicto, ut sese redimerent nostris auri XV. M. quingentorum ducatorum obtulerunt: uerum nostri temperarunt ab eorum auro, imò eos complusculis donarunt muneribus, ut hac prouocati liberalitate, liberum pelagus nostris deinceps permitterent.

EXEMPLVM QVARVNDAM LITERARVM NEGOCIAtorum & collybistarũ, ac trapezitarũ Hispaniæ, ad correspondales suos in urbe Florentiæ & Venetiarum, de pace & fœdere inter reges Portugalliæ & Calechut. CAP. CXXVI.

EX relatu eorum qui classem cõcomitati sunt: eam inquam quæ M.D.II. mense Maij ab Vlisbona soluit, & anno M.D.III. die XV. Decẽbris

 redijt,

rediit, certiores facti sumus, regem Calechut cum nostro rege in hęc fœdera pacis descẽdisse, ut uidelicet pro illata strage nostris penderet baccharas quatuor mille piperis, id est, cantara duodecim milia, & quod Mauri undequaque aduenientes inibi commercia tractare nequeant, oriundis ex urbe Calechut exceptis, quodque iidem Mecham Mahumetis adire nõ possint, & quod rex noster pro suo arbitratu erigere possit arcem in urbe Calechut, acceptis à rege lapidibus, calce & lignis, quæ sufficiant condendæ arci, ære pro eis prius soluto: ita tamen ut rex eis faueat in cunctis, patiaturque regem nostrum inibi uirum Lusitanũ nostris præficere qui ius dicat, quique & uitæ & necis nostrorum habeat potestatem, adeo ut nec ad ipsum regem prouocare liceat, & ubi aliqui desciscerẽt à negociatore nostro, ii protinus dedantur plectendi pro arbitrio præfecti Christianorum: & si qui Mauri capti detineantur, hi omnes negociatori nostro reddantur: necnon Mediolanenses duo mangones gemmarũ, qui ex urbe Roma profecti sunt in Indiam, & ibi artẽ balistariã exercent, in Christiani nominis dedecus & detrimentum ingens, nauesque nostro more fabricãtur: hos igitur in pedicis ferreis captos, postulabat dandos pręfecto classis. Præterea quod rex regni Cuchini & Canorę inter cõfœderatos percenseretur, ea lege, ut unum & commune periculum, una salus esset omnibus: perinde ut si quispiam sumeret contra eorum aliquem arma, is omniũ confœderatorum hostis declararetur: & si usu euenisset, ut aliquis descisceret ab hac pace & cõcordia, in eum ueluti perfidum aliorum uires exercerentur, essetque ab omnibus tanquam proditor, & fidei hostis explosus: & hæc omnia eò tendebant, ut diutius pax inter eos uigeret. Cauebatur etiam, ut dum classis Lusitanorum inibi agebat, illò naues cuiusuis generis non accederent, nisi prius nostris onustis. Vbi uero tantum mercium foret, quod sufficeret omnibus, tunc liberum erat unicuique naues onerare: ita tamen, ut ad consueta precia non adderent, id est, ut pluris solito non uendant, quàm pro centũ octo: quod genus fœnoris illic exercent. Hæ sunt pacis conditiones & fœdera, quæ in nostri regis decus maximũ susceptæ sunt, ut colliquescit omnibus: nã reuera iam is noster rex non ab re dici potest dominus Indiæ. Quin iam & Turcæ, & Syriæ præfecto leges imposuit, adeo ut ad urbem Calechut eis non pateat aditus. Nec ambigimus quin intra quatuor annos rex noster nauet operam, ut nostri nautæ tutò & impune Byzantium Thracum metropolim, & Alexandriam Aegypti, emporia orientalium clarissima contendant, & tandẽ se aliquando ulciscãtur de Mauris, à quibus crebro pessime sunt accepti. Classis igitur præfectus nauium duodecim hoc anno eò profectus est, & comperit regem Cuchini extorrẽ à suo regno: nam secesserat in quandam insulam, ubi in locum editum receptus delitescebat ab insidiis regis Calechut. Causam non afferebant aliam, nisi quod memor datæ fidei sæuienti regi Calechut nostros haudquaquam tradere uoluerat: nam maluit exulem

agere,

agere quàm fidem labefactâre præstitam. Opportune igitur nostra classis suppetias tulit socio regi, & expeditis auxiliaribus copijs iuere intrepidi in regem perfidum, magnam cladem inferentes hosti. Regem Cuchini in regnũ continuo restituunt. Id regnum est non longe ab angustijs maris Erythræi, ubi arcem erigunt munitissimam: aliam ædificant in ostio sinus Cuchini, ubi tormentorum ferè genera omnia iam uisuntur, eisq́ decernunt hostem propulsare eminus, & tutam classi stationem præbere suæ: neque eò illis reluctantibus deinceps conceder quispiam. Itidem fiet in sinu Calechut, perinde ut stationem & littora proximiora non difficulter tueri queant. Naues uero quæ superiore anno remanserant istic, prædam fecerant non mediocrẽ: nam quadam die mane ceperunt Maurorum naues quinq; regni Cambaiæ, quæ ad Mecham, Mahumetis aram, proficiscebantur. In eis igitur nacti sumus gariophylli cantaros mille defecati, id est mundi, sine quisquilijs, inq́ eis erat plurimum gariophylli haud decorticati, ut apud nos uisitur. Ferebant etiam hæ naues castoreum, & id genus odores, sandalium, ambram, lachã purissimam, & tenuissimas telas lini: aurum uero & argentum signatum abunde habebant, adeo ut opes quæ compertæ sunt ibi, ualorem CC. mille ducarorum excederent. Quare iam uobis testatum esse remur, quanti sit habenda ea regio, quæ fere omnibus rebus scatet effuse. Itaque ex his ratibus quas præfecimus, duæ pessum iere: duæ uero dum statiuam agerent, iactis ancoris in quodam portu huius insulæ, ui tempestatis actæ, supra sexcentum homines amisere non longe ab ostio maris Erythræi. Occubuit etiam ibi præfectus Vincentius. Cymba uero alia, quæ licet atrocem tempestatem euasisset, paulum profecta in scopulum elisa, pessundata est, adeo ut totum æquor tum corporibus humanis, tum uel maxime mercimonijs omnifariam stratum & oppletum foret. Hunc finem quandoque male parta habent, ut est in adagio ueteri: Male partum male fruitur. Ex tot nauibus igitur sola celox parua superstes fuit, ut cladis suorum nuncia foret. Noueritis ergo hunc nostrum regem commeatum omnibus dedisse eundi in Indiam, & exercendi inibi commercia: si tamen ex centenario lucro quadragenarium ipse habeat, hoc addito, ut ab eo naues emant non minoris, quanti sibi constitisse uidebuntur: nec nauium huiusmodi solutionem tantisper differri patitur donec redierint, sed priusquam abeant, aurum in numerato habere operæprecium est. Visus est is princeps cognouisse iacturam quam fecit in tot naufragijs, propterea cupit alios suo periculo eò proficisci. Vix credimus reperturum regem quempiam, qui oblatas suscipiat conditiones: indies tamen huius rei certiores uos reddam. Illud etiam non prætcribo, huius commercij res haudquaquam stabiles esse: quicquid erit, euentus declarabit futurus. Cum his nauibus portum appulit Lusitanus quidam, qui uisit minam auri in regno Zaphalæ: de qua re mira refert. Asseuerat nobis ibi na-

uem Christianorum adhuc esse,& prope incredibilia de auri quantitate,quę inibi reperitur refert. Propterea rex noster aliò non tendit, nisi ut frenet hos barbaros,arcemq; ibi erigat munitissimam,ac propulset Indos,& eos qui incolunt regnum Cambaiæ,ne ipsi deinceps mina potiri possint. Omnē igitur aurifodinā sibi protinus arrogabit. Pro comperto etiam habemus, hanc aurifodinam fuisse minam Salomonis,unde tot hausit thesauros: & ibi regina Saba, quæ iuit ad Salomonem, ut testatur sacra uetus historia. Hæc profecto sunt magna,ut uos non latet. Nec ab re hic rex dicendus est felix & bene auspicatus, cui contigit tam locuples thesaurus. Rentur igitur homines se mox consecuturos ab eo commeatum eundi in Indiam,soluto fœnore,uidelicet pro centenario quadragenarium,acceptis suis nauibus, ut præfati sumus. Hunc modum uidetur uelle seruare; ut mercatores eò mittāt suos gestorum negociatores, qui intersint mercimonijs,non tamen præsint: uult esse dominus rerum,adeo ut omnia sui exerceant,etiam impensa mercatorum: nam aromata suscipienda erunt de manibus Viceregis, nec liberum erit cuiq; mercari. Quare creditur commercium huiusmodi non suscepturum incrementa maiora. Indies tamen de his omnibus uos cōmonefaciā. Nec uos fugit nos aliâs uobis scripsisse, Cayrū ob hanc causam decoxisse: nā ex magno orientalium emporio, si hæc succedunt regi, fiet ciuitas confusa, ut non ab re dicatur Babylon, neque iniuria: nam illic Mauri consueuerant Christianos pessime accipere: forte erratotum dabunt pœnas. Eò igitur deinceps non comportabuntur aromata omne genus,neq; omnifariam gemmæ & margaritę, & alia præclara complura: quoniam urbem Calechut, neque Zaphalam ultra non frequentabunt, reluctantibus Lusitanis ob arces nupertime erectas: & de omnibus certiores facti, gratias agetis deo maximo. De aurifodina uero Zaphalæ, ut præfecimus, mira hic feruntur. Huius rex possessor efficietur intra biennium. Res est profecto digna miratu: nam tota India & Persis inde suum aurum hauriebat, quæ nunc à gentilibus possidetur: licet sit ditionis Chaldæorum regis ostium sinus, ubi commercia & permutationes fiunt cum gentilibus: singulis enim annis Maurorum naues ueniunt onustę uilioribus mercibus ex Cambaia, ut aurum asportent. Merces sunt cotoni, panni uiliores,sericum plurifariam ac multijugi coloris, & in primis Turcarū more contextum. Hæc igitur sunt mercimonia, quæ inibi fiunt. Neque illic rex Chiloę diutius commorabitur metu gentilium,qui non longe degunt ad leucas sexaginta in insula quæ dicitur Chiloa: & eò contendunt naues omnes, ut soluant uectigal priusquam eant ad minam Zaphalæ. Quò quum peruenerint, ante sex uel octo menses non expediuntur. Inde comportant aurū,ebur, & ceram merces optimas. Illinc soluentes Chiloam contendunt, & ibi rursus pendunt præstinati auri uectigal. Inde concedunt Cambaiam siue Mecham; & in nostris nauibus sunt duodecim aut quindecim negociatores

tores regis Chiloæ, qui tributum pendit nostro regi quotannis, id est, miti- gallas M.D. & id est genus ponderis: nam mitigal quodlibet ualoris est du catorum centum quinquaginta: tamen is rex pendet à rege nostro, adeo ut in manu sua sit ipsum pro libito profligare, & id quidem parua manu: nam quotiens libuerit eò mille hominum mittere, protinus is rex terga dabit: cre- diturq; ut id breui eueniat: nec res foret ardua, si profligato rege, redditus DC.M. ducatorum singulo anno consequeretur. Neq; arbitremini, uos ro- go, hanc esse fabulam: uera est historia. Iam nosse debetis, me iampridem de nouis rebus crebro uos commonefecisse, & semper uera loquutum. Non sum is qui delecter mendacijs: relatu etiam aliorum, qui inde ueniunt, testa- tissimum uobis fiet, me haud ficta, neque commentitia scripsisse. Si uero a- pud uos bene supputaueritis, quid ferre possint naues, quas expectamus in dies: comperietis certe eas ferre posse cantaros circiter ducentos uiginti duos aromatum omnifariam. Nam deinceps istuc mittam aromata omne genus, nauaboq; operam, ut nusq; uobis desint, postquam fœdus initum est cum rege Calechut: licet non paruum discrimen illò nauigantibus immineat ob quoddam arcipelagus, in quo innatant insulæ propè quatuordecim mille, & etiam ob angustias cuiusdam freti, ubi mare uix est nauigiorum patiens: ta- men tantum conabimur, quod pericula consuetudine & frequentia efficie- mus innoxia: ut quandoque gloriari possimus, ferè totum orbem peragra- uisse, & ea præsertim, quæ prisci minime adiuere. Solum superest ut Tapro- banam adeamus insulam, teste Plinio omnium rerum locupletissimam, si aurum, si gemmas, si ebora spectaueris: tantumq; nostra opera & solicitudi- ne fiet, ut omnis India mercimonijs nostris pateat. Illic, ut scribunt nostri, nō magni penduntur nostræ merces. Monent propterea ipsi, ut eò mittamus cruciferos aureos, si breuem cupiamus expeditionem nostrarum rerum: quo niam aliæ merces diutius manent in portu, procrastinantibus ex composito Indis, ut tandem fatigatis impensa & diuturniore expectatione nostris, mi- nore precio nostra consequantur. Eius sunt ingenij, ut quandoq; sunt Itali, qui simulant mercium non egere, ut demum uiliore precio præstinent. Ibi e- tiam caripendunt æra, alumina alba, non rubea, & in primis grandia: minu tiora uero spernunt. Coralium autem non floccipendunt, si sit magnum & fabrefactum: alioquin nullius est apud eos precij. Habent ij populi uices cō trarias cum Alexandrinis, adeo ut si illi minuta quærant, hi proceriora, & uer sa uice. Plumbum non uilipenditur ibi, si instar lateris sit conflatum. Argen- tum uiuum & ambra nihili penditur. Ibi æra fabrefacta minore precio lici- tantur: quoniam rursus suo more ea conflant, uoluntq; nos in cōflando ope ram lusisse: non eo utuntur ut nos. Hæc igitur summa erit: alias merces, exce ptis memoratis, ibi nullius esse pensi, lucriq; perquam mediocris.

Mitigal

propterea syluestres homines: non sunt tamen inuerecundi: & corpora habent habilissima, si brachia, si armos, si crura respexeris, ad symmetriam sunt omnia. Faciem stigmate compungunt, inurunt'que notis multijugis instar Indorum, sex uel octo stigmatibus, prout libuerit. Hunc morem sola uoluptas moderatur. Loquuntur quidem, sed haud intelliguntur, licet adhibiti fuerint ferè omnium linguarum interpretes. Eorum plaga caret prorsus ferro: gladios tamen habent, sed ex acuminato lapide. Pari modo cuspidant sagittas, quæ nostris sunt acuminatiores. Nostri inde attulerunt ensis confracti partem inauratam, quæ Italiæ ritu fabrefacta uidebatur. Quidam puer illic duos orbes argenteos auribus appensos circumferebat, qui haud dubie cælati more nostro uisebantur, cælaturam Venetam in primis præ se ferentes. Quibus rebus non difficulter adducimur, continentem esse potius quàm insulam: Quia si eò naues aliquando applicuissent, de ea comperti aliquid habuissemus. Piscibus scatet regio, salmonibus uidelicet & alecibus, & id genus compluribus. Syluas habent omnifariam, perinde ut omni lignorum genere abundet regio. Propterea naues fabricantur, antemnas, & malos, transtra, & reliqua quæ pertinent ad nauigia. Ob id hic noster rex serenissimus instituit inde multum emolumenti sumere, tum ob ligna frequentia pluribus rebus haud inepta, tum uel maxime ob hominum genus laboribus assuetum, quibus ad uaria eis uti quibit. Quandoquidem suapte natura hi uiri nati sunt ad labores, suntq; meliora mancipia quàm uiderim unquam. Visum est propterea non fore ab amicitia nostra deuium, si hæc uos non celarem. Vbi uero alia celox, quæ expectatur indies, aduenerit, mox aliarum rerum certiores uos reddam. Naues uero, quæ contendunt ad urbem Calechut expediuntur. Neque id prætereibo, regi hæsisse cordi, ut tota classis, quæ proficisci in Orientem consueuit, ea primo Mechæ classem corripiat, ut tandem Soldano Syriæ præfecto aditus illuc non pateat, nec inde deinceps aromata exportet: & huic rei rex unice studet, persuadet'que sibi, nihil posse obstare, quin potiatur uotis huiusmodi. Assentitur tota curia, urbs & regnum omne cum eo conspirant: Quoniam si sibi succedet, mirum dictu est, quàm breui omnium locupletissimus sit euasurus in tanta rerum copia & ubertate, & in primis aduentantibus Venetis biremibus & triremibus, ut hinc asportent mercimonia. Igitur pro comperto habetur, non posse nisi maxime lucrari, Venetorum celocibus huc accedentibus, & id in manu habere sibi persuadet. Tædet propterea ipsum moræ: Quoniam desiderio etiam ipsa celeritas est in mora. Peroptat igitur, & perquam ardentissime insistit rex serenissimus, ut uoto frui queat suo. Ob quam rem uereor plurimum, ut ab hac sententia, quæ cordi inhæsit, uix possit dimoueri: nec facile adducetur,

ut in rebus orientalibus nobis adsit, quum sit huic expeditioni prorsus addi ctus. Nos uero, qui anno elapso prouinciam sustinuimus à nemine adiuti, neque ære ecclesiastico, sed solum nostris opibus, uix, ni faueat ipse, nobis bene consultum ibit. Valete.

EXEMPLVM QVARVNDAM LITERARVM FRANcisci de Sagitta Cremonensis, datarum Vlisbonæ decimasexta Septembris, M. D. II. directarum ad oratorem Venetum Petrum Pasqualigum, apud reges Castiliæ agentem.

CAPVT CXXVIII.

PRestantissime orator, & domine obseruandissime, iam binis meis literis pollicitus sum iampridem uestræ præstantiæ, me haudquaquam præter missurum, quin certiores redderemini earum mercium, quas ferrent quatuor celoces, quæ indies expectantur. Nunc uero, quoniam portum applicuerũt, uisum est uos latius de rebus huiusmodi commonefacere: & res ueras solum denarrabo. Igitur hæc sunt mercimonia quæ attulerunt. Primo piperis cantaros mille, cinamomi cantaros quadringẽtos quinquaginta, zinziberis cantatos circiter quinquaginta, lachæ cantaros quinquaginta, cotonorũ tantum, quantum emeremus ducatis quadringentis. Alia non attulerunt. Qur uero non attulerint plura aromata, causam adducunt, quod uidelicet quum hinc soluissent, conuenit inter eos, ut duæ celoces ad minam auri proficiscerentur: duæ uero aliæ ad urbem Calechut: propterea unusquisq; eas merces comportauit, quas arbitrabatur inibi quò contendebat, fore in precio. Quũ uero dictæ naues contendissent ad urbem Calechut, nec quiuissent accedere ad minam auri, merces expedire non potuerunt, licet uaria loca adiuerint: Nam fuere Canoræ, & ibi certiores facti sunt de rebus Petri Aliaris, qui agebat in urbe Cuchina, ubi etiam erat regis negociator. Igitur ab rege Canoræ excepti sunt honorifice, qui nostro præfecto aromata omne genus ultroneus obtulit. Huic noster præfectus benigne respondit, uidelicet se prius uelle adire regem Cuchini, ubi regis negociator erat: demum se reuersurum ad eum, & præstinaturum aromata perquam libenter. Itaque illinc soluens contendit Cuchinum, ubi comperit regis negociatorem, cum quo egit plura. Quum uero naues signatam pecuniam non tulissent, sed solum merces, quæ inibi parui pendebantur (nam ea regio appetens est signatæ pecuniæ admodum, mercium uero ferè nihil) decreuit propterea præfectus classis redire ad urbem Canoræ. Eò ergo concessit quamprimum: eius enim rex Lusitanos colit quàm qui maxime: propterea cum eo permutarũt merces, quas aduehebant meliore precio, datis pro suis mercibus aromatibus, dimissis illic tribus è nostris uiris, qui commercia nostra exercerent: negociatorem nauis & amanuensem dimiserunt, qui omnibus præessent mercimonijs, quiq; indies regi persoluerent pecuniam pro creditis aromatibus. Itaque naues illinc sol

line soluerunt onustæ omni aromatum genere, relictis illic uiris, ut dictum est, tribus, ne uiderentur regi imposuisse, qui sua eis dederat aromata absq; uade & pignore. Rediere tandem naues semionustæ, ob id quod non tulerant secum signatam pecuniam, & merces comportauerant tales, quæ illic minime sunt in precio: propterea uisi sunt operam lusisse suo periculo. Hęc ergo summa est, Indos non cupere nostras merces, sed signatum aurum uel argentum, quibus ipsi utuntur eximie: nam ibi pecunia ubertim expenditur, cuius hoc regnum maxime eget. Nequibit propterea rex absque pecunia, quæ ferè est omnium neruus, uoto potiri suo, nisi forte ui credat exercere cum Indis commercia, & sua gratis consequi posse. Quoniam aiunt his elapsis diebus eos reges metu nominis Christiani absque precio dedisse tot mercimonia Admiranti nostro, qui iam isthuc concesserat, ut quatuor naues gratis onerauerit, & in primis rex Calechut, cui ab ariolis suis prædictum fuerat, ut caueret sequenti anno: quoniam astra illi magnam hominum stragem minitabantur: & eam accipiendam à Christianis ariolabantur, addebant'que diuini, eum eodem anno regnum metu & pauore deserturum. Hæc noua habemus ab illis tribus uiris, qui in eo congressu barbarorum, quo oppetiјt Araschorea mortem, euaserunt. Eadem retulit Pergomensis quidam, qui apud urbem Calechut annis uigintiquinque egit. His adstipulatur Valentinus alius, qui inibi sex annis commoratus est. Hi sunt ergo, qui de his rebus certiorem fecerunt regem. Quod uero falsa sint, uel ne, sicuti dederunt ita accepimus. Rex itaque Calechut magnam classem expediuit in nostros, qui apud Canoram agebant: uerum illi fuga sibi consuluere, uela uentis protinus dantes. Propterea rex noster proximo mense Ianuarіј decreuit nouam expedire classem, uidelicet octo uel decem naues onerarias: in cuius rei argumentum iam sunt fabrefactæ naues septem: duas enim hac æstate expediuit, quarum una est capax septingentorum doliorum: altera uero quingentorum. Est & alia in portu Vlisbonæ, quæ est capax quadringentarum & quinquaginta amphorarum. Duæ aliæ fiunt in insula Mederæ: quarum altera capit dolia cer centum & quinquaginta: altera uero ducentum & triginta: Alia expeditur in Setunal, quæ supra centum & sexaginta dolia capit. Hæ igitur naues senarium implent numerum. Insuper his addit aliam triremem, quæ ex Chio Ianuensi insula & profugio nuperrime aduenit: & has omnes, præter duas, rex sua impensa expediet. Duas uero, quarum altera est capax quadringentorum, & quinquaginta doliorum: altera ter centum & quinquaginta. Negociatores quidam conuenere cum rege, ut sua impensa communiant, his pactis & legibus, quod uidelicet rex negociatores huiusmodi ueluti stipendiatos, & sub eo merentes alat in his omnibus quibus egent nautæ. Negociatores uero tantum signatæ pecuniæ in nauibus secum aduehant, quæ emundis illic mer/

lic mercimonijs faciat satis: & ubi redierint naues, dimidium mercium dent regi, reliquum uero sibi uendicent. Et ut dilucidius intelligatis: negociatores pro cantaris duobus aromatum non plus exponunt quàm aureos septem, uel ad summum octo: & hos cantaros bifariam diuidunt, alterum regi, sibi alterum, expensis, ut dictum est, regis: & iam compertum habemus, conducibilius nobis fore, hoc modo commercia exercere, quàm nostro periculo illuc contendere, ut hactenus egimus. Fit propterea, ut non difficulter rex nanciscatur, qui conditionem huiusmodi non renuunt. Nos duarũ prædictarum nauium hoc modo portionem habuimus. De futuris uero, quæ forte eò concedent, bene perspiciat deus ipse maximus, qui est omnium autor. Video me prouectum nimis, & quasi epistolarem stylum egressum: uerum rapuit me charitatis & amicitiæ Fauonius: nolui enim aliquid uos latere. Scio quidem de alijs meis uos cõmonefecisse, sed non ad regulam, de his quæ usu euenerant: non enim comperta tunc mihi erant cuncta. Me igitur commendo, oroq́; ut si forte fortuna uobis nostra fuerit opus opera, ea uelitis uti æque ac uestra: non enim sum unquam defuturus, quin uobis morem gerã, dum spiritus hos reget artus. Valete. Datum Vlisbonæ, die XXVI. Septembris, M. D. II.

QVOMODO IOSEPHVS INDVS VENIT VLISBONAM, ET EXCEPTVS A REGE honorifice, contendit Romam & Venetias, à nostris sociatus. CAPVT CXXIX.

VVM igitur aliâs suis celocibus & liburnicis rex noster regiones australissimas peragrauisset, dum eã irent in Indiã hærendo suorũ sententiæ, qui easdem partes retroactis tẽporibus lustrauerãt, decreuit eo anno, q̃ est in ordine M.D. rex Emanuel memoratus rursum eò mittere classem XII. nauiũ, cui præfecit Petrũ Aliares, q̃ suscepto de manu præfecti sui trophæo, octauo mensis Martij, eius anni, soluit Vlisbona, qui inter nauigandum innumeras passus est anxietates & discrimina. Tandẽ annuentibus superis decima tertia Septembris, eiusdem anni, deueniunt ad urbem Calechut cum septem tantum celocibus: nam ex classe perierant quatuor, obrutæ tempestatibus sæuissimis: alia uero Zaphalam concesserat. Steterunt igitur in portu urbis Calechut mensibus ferè tribus: & demum orta inter nostros & urbis incolas controuersia, occisisq́; hinc inde hominibus nonnullis, nostrę celoces Cuchinum profectę sunt uigesima quarta Nouembris, anni supradicti: nam Cuchinũ distat ab urbe Calechut miliaribus fere centũ & decẽ. Id regnũ mari adiacet, cui dominatur rex gentilis, eius sectæ cuius est rex Calechut. Is igit̃ rex Cuchini nostras celoces perbenigne excepit, & dum

dum illic commoramur commercia exercentes, uti in superiotibus retulimus libro tertio capite LXXVIII. duo germani fratres Indi Chtistianiq́ uenerunt ex urbe quadam dicta Caranghanota, quę abest ab urbe Cuchina mi liaribus fere uiginti, qui aiebant se in uotis getere plurimũ, ut occidentalem uiserent plagam: supra autem uota gerere, ut Romã, & demum sanctam ciuitatẽ Hierusalem inuiserent: qui nostras celoces ingressi, nobiscum ulttonei ibant: & ecce per id tempus ingens classis soluit ab urbe Calechut, ut nostrã classem pessime acciperet: quod ut nobis compertum fuit, mox uela uentis dedimus altum petentes, euntibus nobiscum dictis fratribus, & nonnullis obsidibus, qui loco & compensatione nostrorum dati fuerant, eorum inquã qui in urbe Cuchina negociatuti remanserant. His igitut conspectis uersus Vlisbonam iter cepimus. Ex his uero fratribus Indis, quorum iam memini, alter uiuit, alter uero uita functus est, dum in Lusitaniam proficisceremur. Tandẽ aliquando mense Iunij M. D. I. Vlisbonam deuenimus: quò ubi applicuimus, dictus Ioseph commeatu à rege habito socioq́, Romam, & demũ Venetias contendit, & rursum redijt Vlisbonam: & per id tempus complura scitu non indigna accepimus, referente eodem Ioseph Indo, quorum latius meminisse animus est in sequentibus.

De patria Ioseph, & habitudine corpotis. CAP. CXXX.

IGitur Ioseph prędictus natione Indus, patria Caragonorensis, annum agens quadragesimũ, coloris subcinericij, statutæ fuit mediæ, hoc est, inter proceriores & breues medius: id asseuerant, qui sæpenumero hominem contemplati sunt. Vit erat ingenio non mediocri, uerax admodum, utpote qui nihil magis odetat quàm mendacia: uirq́ abstemius, & inregritatis non uulgaris: & reuera quantum colligere ex eius consuetudine quiuimus: uir erat non pœnitendus, & in primis fidei incõcussæ illibatæq́. Vrbs igitur, unde oriundus est uir memoratus, abest ab urbe Calechut ferè miliaribus nonaginta, quę est in sinu quodã dicto Milibar, inttorsus terras ad quintumdecimũ lapidem: muro haud ambitur: longitudine uero miliarium triginta: quoniã domus ut apud nos haudquaquam sunt contiguæ, sed inuicem distant, adeo ut uideantur uicatim habitare: eamq́ interfluunt complura flumina: & plerunq́ eotum ędes adiacent fluminibus. Hanc urbem incolit hominum duplex genus: alterum Christianorũ, gentilium alterũ. Et ut uobis cunctisq́ collique scat qui sint gentiles, scitote itaq́ eos esse populos, qui olim pro dijs colebant idola, necnon animalia multijuga, uti in sequentibus denarrabitur. Rex eorũ seruit idolis. Inibi etiam sunt complutes Iudæi, uerũ uilipenduntur plurimũ: eò etiamnum contendunt negociatores ferè innumeri cõmetcij causa, ut sunt Syri, Ægyptij, Persæ, Arabes, Medi, & id genus compluscul i: quoniam illic comportantur ferè omnia aromatum genera, fertq́ plaga huiusmodi multa humano geneti non ingrata.

De incolis urbis Carangoræ, deq; eorum delubris & moribus.

CAPVT CXXXI.

VRbs trifariã diuiditur. Primo tes, id est patritij, ac primæ classis uiri: sua lingua Naires dicuntur. Secundo loco, homines census fere nullius, ut ptoletarij, succedunt, ut sunt apud nos gregarij, Canes suo idiomate appellantur. Postremo tertiam partem absoluunt capite censi, uiri nullius census & classis postremæ: hi piscatu uictum quæritant, suntq; deteriores cæteris, Nuiram eorum lingua appellantur: hos adeo odit nobilitas, ut si forte eos obuios habuerit, ni fuga sibi condicto consulant, pessime accipiat. Priuæ tribus priua habent delubra. Mulieres uero alia tẽpla habent, quæ non adeunt uiri. Dant deo bonorum suorum, loco primitiarum, fruges multijugas. Adorant deum cœli, eumq; trinum credunt: propterea trifrontem pingunt in statuis complicatis manibus, Tambram nuncupant. Ante eorum statuas trahuntur plagæ, nos cortinas appellamus, ex lino candidissimo: hæ referantur dum sacrificant, sicuti latius in sequentibus referemus. Habent etiamnum statuas animalium uarias, uerum eas minime colunt. Quando delubra adeunt, alij frontem terra cooperiunt, aqua alij aspergũt: ter in die uisunt templa, mane, meridie, & uesperi. Sacrificant hoc modo: Conuocant plebem buccinatores, cornicinæ, & choraulæ nonnulli, ut nos campano ære: & tantisper concentum efficiunt, donec magnus eorum sacerdos aduentauerit, qui indutus ueste nescio qua sacerdotali, astat altari, & canere quædam incipit ad cultum diuinum pertinentia: orationes nos appellamus. Mox subsequitur alius sacerdos, cantans & ipse nonnulla. His populus respondet omnis: usq; tertio hęc fiunt. Demum peractis his egreditur sacerdos quadam porta nudus totus, habens pro corona sertũ rosarũ in capite, duoq; magna lumina, totidemq; cornua fictitia. In manibus gerit enses duos denudatos, & gradu citato uelu ti lymphatus quispiam uersus eorũ deum currit, cortinamq; mox referat, & ensem alterum magno sacerdoti porrigit, altero uero seipsum compluscu lis consauciat uulneribus: & ubi se propè confecit plagis innumeris, illic prosilit in rogum ardentissimum, ibi ex composito paratum, inq; eo saltat more tripudiantiũ & chorizantiũ: euadit tandem rogum, tortuosissimisq; oculis dicit se esse loquutum cum deo suo, taliaq; mandauisse: & tunc quasi à deo accepta persona incipit docere populum. Sunt & alia complura sacrificia, quorum non meminit Ioseph, tum quia uix eũ intelligere quiuimus, tum uel maxime qa is Ioseph cũ gentilibus uix diuersatus fuerat, utpote q eius sectę minime erat. Satis itaq; ac super de delubris ac sacrificijs horũ dictũ arbitror.

De regum moribus & indigenarum, & quod ibi sunt quidam Christiani. CAP. CXXXII.

REx gentilium colit idola, & complures habet cõiuges, quibus nullus est pudor, nullaue pudicitia: passim prostituunt corpora: ubi functi sunt ui

ta, concre

ta,concremantur:at eorũ mulieres per octiduum tantũ superuiuunt:demum ut in memoriam uirorũ & ipsæ concrementur uiuæ,sunt suæ sponte. Hæc referebat Ioseph coràm uidisse. Filij regum regni haudquaquã sunt hæredes, uerum qui secundo gradu succedunt in stemmate: argumentum sumunt ex incontinentia coniugum,quod uidelicet filij sunt nothi,propterea regno priuantur.Quum humãt corpora,uarijs utunẽ ceremonijs. Gentiles hoc modo induuntur. Rex apicem aureum atalici panni gerit in capite:at urbis primores birretum ex serico contextũ,cæteri aperto capite prodeunt, nudi incedũt, pudorem contegunt sindone mundissima,brachia condecorãt armis preciosissimis,omne genus gemmarum faberrime excultis: in pedibus condalia ferunt magni precij, uidelicet annulos omnifariã insignitos lapidibus preciosis,qui inibi magni penduntur:bis & iterum lauantur in die,locaq́ʒ ad id deputata habent complura: uiri & fœminæ in uniuersum sunt formosi, pulchritudine eximia honestantur: comunt capita mirum in modum,uti decet muliebrem mundum:caput exornant gemmis & margaritis:gentiles non aliter scribunt quàm stylo ferreo in libris arborum:linguam habent Indam. Et de his hactenus. Verum quia in superioribus cõmeminimus Christiani nominis,diximusq́ʒ complures esse in urbe Caranganora Christianos,non ab re erit si eorum mentionem in hoc capite fecerimus. Nouerint igitur omnes ab Indo flumine,ubi auspicatur India occidentem uersus,insulam †Ormus,quæ est non longe à sinu Persico,Christo tantũ parere:alibi non sunt Christiani, præterquam in Caranganora urbe. In india uero sunt multiplices reges,qui Christum norunt.Qui uero incolunt Caranganoram urbẽ,Christiani complusculi sunt,penduntq́ʒ uectigal regi gentilium: nam conducunt ære annuo eorum ædes,præterquam quod tributa soluunt,ut latius dictum est. als,Ormus

De domibus eorum,& quod eorum pontifices moderantur ecclesias, Cap. CXXXIII.

EOrum ædes parietibus fulciunt, habentq́ʒ uarias contignationes:at gentiles suas domos regunt assamẽtis & lignis id genus.Christiani uero ibi delubra habent nostris nõ absimilia:uerum solas cruces inibi uidebis:nullas habent sanctorum imagines,concamerata sunt ut nostra, inq́ʒ eorum crepidine crux uisitur pergrandis,ut est uidere apud nos: tintinabula habent nulla:quando uocant populum ad diuina, seruant morẽ Græcorum.Hi populi habent magnũ antistitem,cui adstant cardinales duodecim,patriarchę duo, archiepiscopi uero & episcopi cõplures. Referebat propterea dictus Ioseph cum quodam episcopo soluisse ab urbe Caranganora, & conscensis ratibus iuisse ad insulã Ormũ, quæ est à Caranganora miliaribus ferè mille & quingentis.Et inde petijt mediterranea itinere trium mẽsium, unà cum episcopo memorato,peruenit in Armeniam maiorem, ut consalutarẽt reuerentissime suum magnum pontificem,à quo episcopus dictus initiatus sacris,Iosephq́ʒ

memoratus ad sacerdotij gradum promotus est. Itidem agunt Christiani
Catholica omnes Indi, & regni Cataij. Eorum pontifex Catholica dicitur, fertq; tonsuram instar crucis: præficit patriarchas suos, ut dictum est, alterum in India, in Cataio alterum: alios uero episcopos aliò mittit, prout expedire uisum fuerit, ut ad suas prouincias moderandas transmittantur. Huius Catholicæ commeminit Marcus Paulus in tractatu Armeniæ, & ibi dicit duo esse genera Christianorum, Iacobitarum uidelicet, & Nestorianorum, quorum papa dicitur Iacobita, qui est hic Catholica, de quo est sermo, cuius quę meminit Ioseph sæpe dictus. Et quũ dictus papa uarios homines promoueat ad gradus huiusmodi, efficiatq; multiplices antistites, posset nõ ab re ambigere quispiã, unde ei hæc sit autoritas, autorandi homines cum sancta Romana ecclesia, quæ est unica, & unicam habet fidem, unumq; Romanũ pontificem recipit. Sciant igitur tempore quo Alexander vi. sceptra moderabatur ecclesiæ uniuersalis, dictum Ioseph Romam contendisse: hunc Alexander maximus pontifex percunctatus est, à quo Catholica præfatus habuisset facultatem antistandi in Oriente: huic respõdit Ioseph his uerbis, Olim diuum Petrum apostolum Antiochiæ præfectũ fuisse: & quũ sancta Romana ecclesia schismate laboraret atroci, duce Simone mago, q sui nominis monumenta reliquit, sanctus Petrus accersitus est Romam, ut Simonem confunderet, & laborantibus Christianis nõ deesset. Hic itaq; Petrus non prius soluit Antiochia, concessurus Romam, quàm uicarium Antiochiæ præfecerit, & is est qui Orientalem plagam moderatur, & dicitur Catholica, geritq; Petri uices: hũc uero Catholicam præficiunt cardinales duodecim in Armenia, & id iactant autoritate Romani pontificis facere: quod esse falsum nemo est qui nesciat, quandoquidem una est sponsa Christi, quæ unam figurat ecclesiã Romanã, extra quam salus est nulla: quæ uero dicuntur de alijs, cõmẽta sunt omnia, & fidei nullius. Hæc dixerim, ne quis putet à soliditate petræ Christi esse recedendum. Vnus deus igitur, una fides, úna est sancta Romana ecclesia.

De modo consecrandi eorum ecclesias, & de moribus quos seruant dum humant corpora, Cap. CXXXIIII.

ITaq; hi habent sacerdotes, leuitas, & hypodiaconos. Sacerdotes uero nõ ferunt tonsuram, sed nonnihil capillorum in summa parte capitis habent. Infantes non baptizantur ante quadragesimum diem sui ortus, nisi morte ingruente. Confitentur ut nos, eucharistiam sacram sumunt: extremam autẽ unctionem non habent, sed loco eius corpora benedicunt: quũ ingrediuntur eorum delubra, latice benedicto corpora aspergunt ut nos: consecrant corpus Christi & sanguinẽ, si tamen id consequi possunt, in azymis, hoc est, in pane non fermentato, more nostro: & ubi non habent uinum, quoniam eo regio uitium est impatiens, uuas passas immergunt aqua, & demum succum exprimunt, eoq; uice uini utuntur: nam eò ex Cataio comportantur uuæ passæ complures

complures:humant humana corpora more nostro,quumq́ quispiam uitam exhalauerit,mox conueniũt multi, & diebus octo cõtinuis simul cõmessant. Peractis uero epulis,fundunt pro defuncto preces,testantur, supremaq́ colitur uoluntas: & ubi intestati decesserint, qui arctiore gradu defuncto est proximior,is est hęres.Eorum coniuges uiris uita functis,cum dotalitio abeunt in paternas ædes:ita tamen,ut intra annum luctus nõ nubant. Quatuor euangelistas habent,totidemq́ euangelia colunt:obseruant quadragesimã, & aduentum ieiunijs & orationibus perquam diligentissime: inter cætera,à die parasceues usq́ in diẽ paschæ omni cibo abstinent, nocte sancti Veneris orationibus & concionibus sacris iugiter insistunt.Intra annum has sanctorum celebritates mire obseruant. Primo diẽ sanctæ resurrectionis cum duobus sequentibus diebus.Octauum diem paschæ supra omnem festiuitatem colunt.Quippe qui affirmant ea die diuum Thomam,cuius sunt ipsi perquã studiosi, in latus nostri seruatoris manum posuisse, cognouisséque non esse phantasma.Deinde diem qua Christus coelos conscendit,eximie colũt.Post hæc trinitatis,assumptionis beatæ uirginis,natiuitatis eiusdem,& purificationis:natiuitatis nostri seruatoris,epiphaniæ,& omnium apostolorum, diesq́ dominicos obseruant. At primam diem Iulij mirum in modum custodiunt in memoriam diui Thomæ Christiani pariter ac gentiles. Cœnobia habẽt ubi continentissime uiuũt monachi nigri,habent & sanctimoniales complures: sacerdotes uiuunt castissime, & si qui comperti fuerint incontinentiæ,hi mox priuantur missarum celebratione.Qui Christo parẽt,diuortijs minime utuntur, bonum uel malum sit matrimonium, perennat ad ultimum usque fati diem.Ter in anno populus suscipit eucharistiam sanctissimam. Doctores habent egregios, eosq́ eruditissimos. Literarum studia ibi uigent plurimum.Prophetas ut nos legunt.Addebat etiam dictus Ioseph inibi esse complures sanctos doctores, qui uetus & nouum testamentum explicarunt cordatissime:habitu utuntur Maurico, id est,lineis tunicis:diuiserunt annum ut nos in menses duodecim,& habent intercalarem diem. Verum diem partiti sunt in horas sexaginta, easq́ ad aspectum solis interdiu cognoscunt, noctu uero intuitu stellarum.

Quando hyems est in urbe Caranganora,& de nauibus eorum, CAPUT CXXXV.

QVi Caranganoram incolunt,hi sunt inter tropicum æstiuum & æquatorem, & ut referebat dictus Ioseph,diem habent maiorem horarum tredecim cum dimidia,minorem uero decem, ita ut intelligas de nostris horis,non autem de suis, quæ sunt multo minores, ut dictum est. Quum uero sol est in tauro,umbram habent perpendicularẽ:quando est in cancro,proijcitur umbra ad Austrum: & ubi est in uirgine, rursum habent perpendicularem:quando autem est in capricorno, ad Septentrionem umbra proijcit:

temporis mũtationem apud eos uidebis à medio mẽse Maij, usq; ad mediũ Augusti:tunc temperant à nauigationibus,& nullo pacto ob sæuientem per id tempus fortunam maria sulcant. Sunt etiamnũ in illis Indiæ partibus innumera nauigia,quæ in occidentẽ contendunt:alia uero in Arabiam,in Persidem alia:nonnulla mare Erythręum arant:alia uastissimam lustrant Indiã ad orientẽ in primis,usq; ad Chersonesum auream,& deinceps ad extrema Indiæ,prætereuntes Cataium & Taprobanam insulam Fayllamq́;,& complures alias.Naues itaq; huiusmodi quibus sulcant, sunt prægrãdes,adeo ut circa duodecim uela habeant,remiges innumeros,nonnullæ uero minus,aliç autem pro uelis tegetes,id est,storias habent, & huiusmodi ab insulis proficiscunt́: aliæ uero ex cotonina omne genus uela conficiunt.Naues fabricant́ clauis ferreis:& propterea id dixerim,quoniam falso arbitrati sunt quidã clauis ligneis eorũ naues consolidari.Hæc enim non indiligenter sciscitatus sum à Ioseph prædicto. Ostendi illi aliquando formam conficiendi nostra nauigia,ratus longe alium esse eorum morem: at ille subridens, ait itidem Indos quoad fabricandas naues seruare, eas etiam ferrumināt thure admixtis nonnullis alijs. Quum autem in mare fabrefactas naues proijciunt, elephantos hinc & hinc ponunt,qui non sine hominum strage molem trahunt in mare. Cœperunt ob tot hominum cladem ab hoc more temperare,& dimissis beluis,quibus utebantur ad nauandam hanc operam, numerosiorem hominũ cœtum addunt donec moles in pelagus trahatur.

De moneta illorum,& de rebus quæ ibi nascunt́, Cap. CXXXVI.

TRiplex est genus monetæ illic, saraphum appellant suũ aureũ nummũ, ualoris & ponderis nostri ducati. Aliam uero appellant parantẽ argenteam,& ea est ualoris solidorum sex è nostris.Habent & aliam ualoris solidi unius:& hæ omnes habent imaginem subscriptionemq́; sui regis: ibi aurum neq; alia metalla inueniuntur, illuc comportantur aliunde uidelicet ab montibus quibusdã, qui absunt miliaribus ferè ccc. Plaga Caranganoræ est soli patentis eiusdemq́; aprici,& feracis:longe absunt montes:cœli est perquã clementis:uiri sunt subcinericij: qui uero montes incolunt, hi sunt albicantis coloris,& nõ nisi annosi pereũt. Referebat Ioseph inibi uiros centenarios esse, qui adhuc dentium ordinem illæsum habebant.Regio est admodum ferax, licet triticum non gignat,neq; equos:eò triticum comportatur à quibusdam insulis eiusdem naturæ,cuius est regio Calechut,& Cambaiæ,& id efficit are nosa plaga: equos mittunt Ormus & montes quidam, eis minime utuntur, nisi ad gerulam operam, quum ultro citroq́; comportantur merces, ad bella non utuntur: pedites præliantur arcubus & sagittis, necnon machæris & dypeis obrotundis,hastis nonnullis utunt́ in prælio,digladiatores sunt eximij, alij se loricant piscium pellibus, quæ sunt ad quoscunq; ictus propè impenetrabiles,alij loricas & thoraces ferro fabricantur. Animalia omnifariã habet. ut sunt

ut sunt boues,arietes,bubali,pecora,& id genus complusculа,& ea uice numi nis gentiles colunt. Regio etiam fert elephantos uberrime, minutiora etiam habent animalia,ut sunt gallinæ,anseres:sues nō habent. Percunctati sumus etiam precium rerum, & ostensis gallinis ipsi Ioseph Indo, dixit apud suos se centum gallinas aureo uno consequi quire.

De oriza,palmis,& nucibus Indiæ, Cap. CXXXVII.

HÆc plaga fert orizam eximie, & saccarum tritum, utrunque emittit,ac oleo conditum:oriza panem conficiunt non insuauem:habent herbarū genera uiginti,quæ hominem alunt plurimū:radicibus in primis oblectanť: rosmarinum non habent, neq; bussum, poma, uites, nec persica:hæc omnia ostendimus illi,quæ dixit haud esse in regione sua: ficus habent complures, adeo ut uix sit credibile,quantum scateat regio fructibus huiusmodi:habent & aliam arborem quæ fert Indas nuces: & hæ arbores, ut referebat Ioseph, quadrigeminos gignunt fructus, uidelicet, oleum,uinum,acetum,& saccarū: qui uero his fidem non adhibēt,legant Strabonem in xvi. suæ geographiæ, & adstipulabuntur Ioseph Indo uera narranti: sic enim Strabonis caput incipit, Cætera uero ex palma præbet, ex ea enim panis,mel,acetum,& oleum fit,& testilia uaria: nucleis pro carbonibus fabri ferrarij utuntur, qui in aqua macerati bobus & ouibus in pabulum dantur. *Strabonis locus*

Quomodo ex palma fit uinum,oleum,acetum,& saccarum,
CAPVT CXXXVIII.

EX palma igitur hoc modo quatuor fiunt fructus in mense Augusti, id enim est eis primum uer:palmam putant,ut nos uites: & quoniam tunc arbores potissimū luxuriant,gemunt incisæ,lachrymasq; instar consauciatæ uitis emittunt:has uasis excipiunt,tribus solum diebus ab arbore sauciata,ea pro uino utuntur albicante aqua. Elapso triduo ex latice fit acetū suapte natura:qui uero saccarum efficere uoluerit,is aquam huiusmodi sinmat emanantem intra triduū,& ahenis impositam tantisper coquat,donec uix tertia pars supersit,tunc sic decocta mel efficitur suauissimum. Vbi uero mel est effectū, id rursum aquis immergunt, & compurgant subinde usq; ad uigesimū diē: & quum diligenter defecauerint, eo utuntur pro uino, & quidē ut aiunt,suauissime. E nucleis uero fructus palmæ exprimūt oleum. Habes igitur ex una arbore fructus complures:ex lignis etiam semicombustis carbones fiunt, ex libro arboris funes. Hæc itaq; summa sit nullam esse aliam arborē,quæ magis humanis usibus conducat. Ibi etiam ubertim piper nascitur, quod torrent ad calorem solis, ne forte satum alibi germinet in damnum eorum. Arbores ibi non sunt magnæ proceritatis, nusquam tamen sunt frequentiores, præsertim in India. Ibi etiamnum copia est ingens zinziberis,myrobolani, cassiæ,& aromatum ferè omne genus. Hæc omnia præstinant Mauri nego-

tiatores,& ea Babyloniam, Cayrum nunc appellant, urbē Niloticam comportant,inde Alexandriā,Damascum,& demū ad Persas. Conuehunt hæc etiam uersus montes,& ad Cataium,quæ regiones plurimū à nobis absunt, prout latius referemus in sequentibus. Verum postq̃ satis ac super de urbe Caranganora dictū est, æquū censeo ut rursū ad urbē Calechut redeamus.

De urbe Calechut,deq; eius rege & moribus,necnō mercibus,Ca.CXXXIX

VRbs itaq; Calechut occidentem respicit,abestq; ab urbe Caranganora miliaribus propè xc.mari adiacet,& portū habet non incelebrē, maior est Caranganora,cuius dominus est idolorum cultor, & eius sectæ,cuius est dominus Caranganoræ:in nullo propè differunt, si cultū deorum, si mores, si superstitiones spectaueris,uti latius commeminimus in superioribus: propterea ut pareamus iusto uolumini,parcius in præsentia de hac re loquemur. Illud tamen non præteribo, illic esse propè innumeros negociatores, Persas uidelicet,Mauros,Indos,Medos,Assyrios,Syros,Arabas,Ægyptios,& ferè ex omni orbe conuenas: alij alias ducunt merces, adeo ut ibi fere nihil quod ad humanum cultum spectet desideres. Sunt inter cæteros illic nonnulli qui Guzerati appellantur,qui multiiuga tractant mercimonia. Eò itaq; quasi tota India merces comportat uberrimas: frequētior etiam inibi negociatorum numerus erat,quum incolæ Catarij illò proficiscebantur.Hi igitur Catarij populi colunt Christum,& coloris sunt albicantis ut nos,uiri sunt perquā strenui,qui olim in urbe Calechut eximie negociabantur. Verum quum rex Calechut male eos accepisset,soluēre illinc,& paulopost reuertentes,stragem nō mediocrem incolis urbis Calechut intulerunt, & deinceps non sunt regressi. Post hæc adiuere urbem Mailapetam,quæ urbs paret regi Narsindo: regio respicit orientem, & distat ab Indo flumine miliaribus xc.ibi nunc sua exercent mercimonia:populi dicuntur Malasines, multiiuga ferunt mercimonia, uidelicet serica omne genus, æra, plumba, stagna, ac castorium, & id genus innumeros odores,hæc sunt quæ eò ipsi comportant. Quæ uero exportant illinc,hæc sunt,uidelicet coralli omnium generum & aromata. Aiunt eorum regionem abesse ab urbe Calechut miliaribus sex mille:in capite ferūt ornamenta quædam ingentissimi precij,locupletes sunt in uniuersum.Redeamus ergo ad urbem Calechut, cuius rex dicitur Bauser, qui magnam regiam habet instar theatri, cuiusq; latera stipant septem milia hominum, qui pro salute principis uigilant. Hi noctu urbem lustrant: quoniā uasta est & patens absq; mœnijs.Per uices propterea uigiliæ disponuntur,ne quid inopinatum accidat,dum dant membra quieti.Hanc curam uiri ccc. habēt.In theatro uisuntur aulæ siue cœnacula magna quatuor, quæ singula singulis patent nationibus, alia Indis, Mauris alia, alia Iudæis, Christianis alia patent: unaquæq; natio nouit suum auditoriū,in alieno nō admittitur. Priui priua loca

Bauser

audientiæ habent, & ibi expediuntur: uerum eò prius nõ accedunt, quàm loti fuerint, alioquin ad regem minime admitterentur, illoti uidelicet, utpote immundi, ac fœdi. Gentiles hunc morem seruãt, In mari nunquam comedunt, quoniam si id agerent, nunquam regẽ uiderent deinceps: neque omittemus quin & rursum de hac re mentionem faciamus, licet in superioribus cõmemi nerimus: nam retulimus paulo supra, mulieres Indas hunc morem habere, quod uidelicet nihil ducunt honorificentius, quàm cum uiris simul occumbere. Comburi propterea cum coniugibus iam fato functis summe appetunt: nec id mirum. Putant enim non posse aliter sibi parere immortalitatẽ. Huius rei cõmeminit Strabo xv. suæ geographiæ: eius caput sic auspicatur. Refert enim Nicolaus Damascenus se Antiochiæ &c. quæ sequuntur. Sicuti igitur præfeci, in urbe Calechut magna fiunt cõmercia, & statis anni temporibus fiunt nundinæ non incelebres, eoq; undequaq; cateruatim populi confluunt, ex Cataio in primis: demum Indi omne genus, Persæ, Medi, Syrij, Turcæ, Assyrij, Arabes. Ægyptij, & hi præsertim qui Babylonẽ, id est, Cayrum incolunt, urbem Ægyptiam, quę Nilo adacet amni famigerato, multarumq; gentium ac regionum termino. Percunctati sumus etiam Ioseph prædictum Indum, an illi nostræ huius regionis cognitionẽ habeant quampiã. Referebat Romanam urbem & Venetias, necnon Galliam, quæ Francia dicitur, esse apud eos nonnihil in precio, & in primis aurũ Venetorũ signatum argentumq; illic esse eximio in precio. Is ergo Ioseph adiuit illustrissimos dominos Venetos, & eis ostendit nõnullos antiquissimos aureos, in quibus erat expressa Veneti ducis perquam uetus imago. Strabonis locus

De regnis Cambaiæ, Ormus, & Guzetat. Cap. CXL

POstq; satis ac sup de urbe Calechut dictũ remur, de rebus occiduis fiet sermo, & in primis de regno Cambaiæ, quod abest ab urbe Calechut miliaribus propè mille: & deinde ad insulam Ormus miliaria ccc. & ea est in principio sinus Persici introrsus terras miliaria xx, & id loci dicitꝰ caput Mogolistanũ, ubi auspicatꝰ sinus: hęc insula circuitu patet miliaribus fere CL. eius dominus seruit Mahumeti, urbs est uasta admodũ, & habitatore frequentissima, ac propè omniũ rerũ ferax: mercimonia emittit quasi innumera: ibi & uitrea fiunt uasa elegantissime: Legũt illic unionũ copiã maximã, equos fert eximios, quos in Indiã uenales mittũt, eis etiã merces cõportãt suas: hinc igitꝰ id est, ab hoc capite Mogolistano, qđ est in umbilico insulæ Ormus usq; ad urbẽ Cambaiã, intercedũt innumerę Maurorũ urbes, inter quas hæ minime sũt obscuræ, uidelicet Sobobec, Semath, & Chesimij. Introrsus uero est urbs Guzetat. Secus aũt littus urbs Cãbaiæ uisitꝰ, quæ, ut pfecimus, potest abesse à capite Mogolisteno mil. quasi ccc. hæc urbs Cãbaiæ plurimũ sinuatꝰ, & ubi est sita urbs, dicitur sinus Guzeratuerũ olim dicebatꝰ Betrosia. Et qa memi-

Guzerat nimus huius loci Guzerat,nonnulla de eo referemus.Eius itaq; plaga habet urbes complures,uicos & oppida,frequētissimis est habitatoribus, eisdemq; negociatoribus:idola colunt,necnō solem,& lunam,bouesq; fœminas adeo, ut apud eos capitale sit bouē fœminam occidisse. Morticina non comedunt: uinum nō bibunt album:uiri sunt albicantis coloris, superantq; albedine incolas Calechut:fascinatores sunt eximij,comunt capillū & barbam,& cincinnos ut mulieres circunferunt,torqueq; ex capillo facto caput mire exornant: mulieres uni uiro solum nubunt,& rursus uiri unam ducunt coniugem.Postquam uitam celibem agunt, in uniuersum sunt continentissimi, nec in Venerem facile ruunt ut reliqui salaces:legumine uiuunt,& oleribus,quę parens mittit terra,ut autor est Pithagoras. Abunde dictū arbitror de urbe Guzerat,superest ut nonnihil de urbe Cambaiæ disseramus.

De situ urbis Cambaiæ,deq; eius rege & nonnullis alijs locis,ac de aromatibus, Cap. CXLI.

VRbs Cambaiæ sita est in sinu Guzerat:ea est maxime culta, eximiaq; uastitate, & uirorum frequentia,ac ferè omnium est Indiæ urbiū excellentior. Cayrum propterea Indiæ appellatur,muro ambit, & pulcherrimas habet ædes. Olim eius dominus erat gentilis,& idolis seruiebat, nunc sectæ ēst Mahumetanæ, id effecit numerosior cœtus Mahumetanorū,qui urbem incolunt, eamq; moderandam suscepere,quæ scatet gentilibus. Ibi lacha nascitur uberius quàm alibi gentium:negociatores sunt nō incelebres,naues habent innumeras,quibus sulcant maria,& in primis Æthiopicum, Erythræū, Persicum,necnon Indicum. Abest hæc urbs à capite quod dicitur Diongul miliaribus ccc. In eius sinu sunt complusculæ urbes, quas percensere longum foret. Inq; ea insula quæ Maya dicitur, & post id caput Diongul orientem uersus aliud caput occurrit, quod appellatur Ely, ad miliaria ferè cl. & inde ad urbem Calechut miliaria DC.

De rege Narsindo, & quadam ecclesia sancti Thomæ, Cap. CXLII.

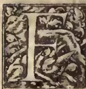
HVcusq; littoralia oīa percurrimus, uidelicet ab urbe Caraganora usq; ad insulā Ormus.Superest ut de regno Cuchini præsertim de mediterraneis nonnihil exaremus.Est igitur introrsus ad miliaria ferè ccc. non longe à montibus rex quidā nimiū potēs Narsindi. Is quum sit ualde potens,urbē habet triplici circūdatam muro,ea dicitur Besenegal.Is rex, ut retulit Ioseph Indus,quum ad bella proficiscitur,secum ducit elephantos DCCC. equites iiij. mille,pedites uero inumeros,adeoq; magnū innumerūq;,quū exit ad bella, secū trahit exercitū,ut spacio xxx.miliariū ad quamcūq; orbis partē minime contineri possit,id est, quadrata acie tantundē terrarum uersus orientē & occidentem,& rursum itidem uersus Aquilonē & meridiem exercitus occupat.

Res

Res propè incredibilis, licet uera: addebatq; dictus Ioseph regnum huiusce tegis patere circuitu trium milium miliarium. Is rex colit idola. Verum reuertamur ad littoralia, & primo loco auspicabimur ab urbe Cuchina, quæ respicit orientem, & prætenta est Indiæ. Dum igitur solvis ab urbe Cuchina, tendisq; ad ortum solis, ad miliaria ferè centum, caput comperies quod appellant Cumar, & inde usq; ad Indum fluuiũ, ubi auspicatur India intercedunt miliaria quingenta. Inq; eo itinere sinus uisitur nõ incelebris, cui nomen est Orizæ, & ibi famigerata urbs de nomine sinus Oriza dicta, eãm præterfluit Indus. Et in eodem sinu est urbs alia, quę instar promontorij in mare prominet, ea dicitur Milapar, in qua diui Thomæ apostoli delubrum celebre colitẽ eximie, idq; templum refert ecclesiam sanctorũ Ioannis & Pauli Venetiarũ. In eo igitur delubro corpus diui Thomæ quiescit, quod claret innumeris miraculis. Colitur propterea eximie ab omnibus, licet infidelibus. Præterea in hoc mari Indico complures insulæ uisuntur: & inter alias duæ sunt, quæ cæteras omni rerũ celebritate præstant: altera Sayla dicitur, quæ abest à dicto capite Comar miliaribus propè cc. ea est quæ mittit equas. Post hãc ad orientem altera uisitur, quæ dicitur Samotra, nos Taprobanam appellamus, quæ abest ab urbe Calechut itinere trium mensium. Vltra eam est Cataium feracissima, ut dictũ est, insula cum alijs compluribus, quarum haudquaquã meminisse est animus: quandoquidem ab dicto Ioseph Indo plura non accepimus, neq; nos eas remotiores orbis partes adiuimus. Potuissemus quidem longiore subsellio gemmarum ac lapidum, margaritarumq; naturam indagare, necnon de aromatum generibus disserere complura, quũ hæc in primis ferat India. Verum quũ minime pertineant ad id quod retulit Ioseph prædictus, ex composito temperabimus: tum ut præter uerum nihil relatum putetis, tum uel maxime, ut tandem aliquãdo cœptum opus ad umbilicum deueniat.

FINIS.

ILLVSTRISSIMO RENATO HIERVSALEM ET SICILIAE regi, duci Lothoringiæ ac Barñ. Americus Vesputius humilem reuerentiam, & debitã recommendationem.

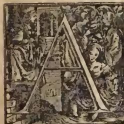
IERI potest illustrissime rex, ut tua maiestas mea ista temeritate ducatur in admirationem, propterea quod hasce literas tam prolixas ad te scribere non subuerear, quum tamen sciam te continuo in arduis consilijs & crebris reipublicæ negocijs occupatissimum. Atq; existimabor forte nõ modo præsumptuosus, sed etiam ociosus, id mihi muneris uendicans, ut res statui tuo minus conuenientes, non delectabili, sed barbaro prorsus stylo, ueluti amusus ab humanitatis cultu alienus, ad Fernandũ Castiliæ regem nominatim scriptas, ad te quoque mittam. Sed ea quam in tuas uirtutes habeo confidẽtia, & comperta sequentium rerum, neq; ab antiquis neq; neotericis scriptarũ ueritas me coram t.M. fortassis excusabunt. Mouit me in primis ad scribendũ præsentium lator Beneuenutus, M.t. humilis famulus, & amicus meus nõ pœnitendus: qui dum me Lisbonæ reperiret, precatus est ut t.M. rerũ per me quatuor profectionibus in diuersis plagis mũdi uisarum, participem facere uellem. Peregi enim bis binas nauigationes ad nouas terras inueniendas, quarum duas ex mandato Fernandi inclyti regis Castiliæ per magnum oceani sinum occidentẽ uersus feci: alteras duas iussu Manuelis Lusitaniæ regis ad austrum. Itaq; me ad id negocij accinxi, sperãs quod t.M. me de clientulorum numero non excludet, ubi recordabitur, quod olim mutuã habuerimus inter nos amicitiã tempore iuuentutis nostræ, quũ grammaticæ rudimenta imbibentes sub probata uita & doctrina uenerabilis & religiosi fratris de S. Marco Fra. Georgij Anthonij Vesputij auunculi mei pariter militaremus. Cuius auunculi uestigia utinã sequi potuissem, alius profecto, ut & ipse Petrarcha ait, essem q̃ sum. Vtcũq; tamen sit, nõ me pudet esse qui sum. Semper enim in ipsa uirtute & rebus studiosis summã habui delectationẽ. Quod si tibi hæ narrationes omnino nõ placuerint, dicam sicut Plinius ad Mecœnatem scribit, Olim facetijs meis delectari solebas. Et licet M. t. sine fine in reipublicæ negocijs occupata sit, nihilominus tantum temporis quandoq; suffuraberis, ut has res quãuis ridiculas, quæ tamen sua nouitate iuuabunt, perlegere possis. Habebis enim hisce meis literis post curarum fomenta & meditamenta negociorum, nõ modicam delectationem, sicut & ipse fœniculus prius sumptis esculentis, odorem dare, & meliorẽ digestionẽ facere assueuit. Enimuero si plus æquo ꝓlixus fuero, ueniã peto, uale.

Inclytissime rex, sciat t.M. quod ad has ipsas regiones mercandi causa primum uenerim. Dumq; per quadriennij reuolutionẽ in eis rebus negociosus essem, & uarias fortunę mutationes animaduerterẽ, atq; uiderem quo pacto caduca & transitoria bona hominem ad tempus in rotæ summo tenerent, & deinde

deinde ipsum præcipitarent ad imum, qui se possidere multa dicere poterat, constitui mecũ uarijs talium rerum casibus exantlatis istiusmodi negocia di- mittere, & meorum labotum finem in res laudabiliores ac plus stabiles po- nere. Ita disposui me ad uarias mundi partes contemplandas, & diuersas res mirabiles uidendas. Ad quam rem se & tempus & locus opportune obtulit. Ipse enim Castiliæ rex Fernandus tunc quatuor parabat naues ad terras no uas occidentem uersus discooperiendas, cuius celsitudo me ad talia inuesti- ganda in ipsam societatem elegit. Et soluimus xx. die Marij, M.CCCCXCVII. de portu Caliciæ, iter nostrum per magnum oceani sinum capientes, in qua profectione decem & octo consummauimus menses, multas inuenientes ter- ras firmas, & insulas penè innumerabiles ut plurimum habitatas, quarũ ma- iores nostri mentionem nullam fecerunt: unde & ipsos antiquos talium non habuisse noticiam credimus. Et nisi memoria me fallat, memini me in aliquo legere, quod mare uacuũ, & sine hominibus esse tenuerint. Cuius opinionis ipse Dantes poëta noster fuit, ubi duo de uigesimo capite de inferis loquens Vlissis mortem cõfingit. Quæ autem mirabilia uiderim, in sequentium pro- cessu tua maiestas intelliget. Dantes

AMERICI VESPVTII

NAVIGATIO PRIMA.

NNO domini, M.CCCCXCVII. uigesimo mẽsis Marij die, nos cum quatuor conseruantiæ nauibus Calicium exeuntes portum, ad insulas olim Fortu- natas, nũc uero magnam Canariam dictas, in fine occidẽtis habitati positas in tertio climate, sup quo extra horizontem earũ se xxvij. gradibus cum duo bus tertijs, Septẽtrionalis eleuat polus, distantesq; ab hac ciuitate Lisbona, in qua conscriptum extitit hoccine præsens opusculum, cclxxx. leucis, uento inter meridiem & Lebecciũ uentum spirãte, cursu primo pertigimus. Vbi nobis de lignis, aqua, cæterisq; necessarijs prouidendo, consumptis octo ferè diebus nos, facta in primis ad deum oratione, eleuatis dehinc & uento traditis uelis, nauigationem nostrã per Ponentem incipientes, sumpta una Lebeccij quarta, tali nauigio transcur rimus, ut uiginti septem uix elapsis diebus, terræ cuidam applicaremus, quã firmam fore existimauimus. Distatq; Canaria magna ab insulis mille uel circiter leucis, extra id quod in zona torrida habitatum est. Quod ex eo no- bis constitit, quod Septentrionalem polum extra huiuscemodi telluris ho- rizontem xvi. gradibus se eleuare, magisq; occidentalẽ lxxv. quàm magnæ Canariæ insulas gradibus existere conspeximus, ptout instrumenta omnia monstrabant;

monstrabant. Quo in loco, iactis de ptora ancoris, classem nostram, leuca à littore cum media distantem, restare coëgimus, nonnullis solutis phaselis armis & gente stipatis, cũ quibus ipsum usq; ad littus attigimus. Quò quàm primum peruenimus, gentem nudã secundum littus euntem innumerã percepimus, unde non paruo affecti fuimus gaudio: omnes enim qui nudi incedere conspiciebantur, uidebantur quoq; propter nos stupefacti uehementer esse, ex eo, ut arbitror, quod uestitos, alteriusq; effigiei q̃ ipsi forent, nos esse intuiti sunt. Hi postquã nos aduenisse cognouerunt, omnes in propinquum montem quendam aufugerũt, à quo tunc nec nutibus, nec signis pacis & amicitiæ ullis, ut ad nos accederent allici potuerunt. Irruente uero interea nocte, nos classem nostram male tuto in loco, ubi nulla marinas aduersus procellas tuta residẽtia foret, confidere timentes: conuenimus unà, ut hinc mane facto discederemus, exquireremusq; portũ quempiã, ubi nostras statione in tuta collocaremus naues. Qua deliberatione arrepta, nos uento secũdum collem spiranti traditis uelis, postquã uisu terram ipsam sequendo, atq; ipso plagæ in littore gentes continue percipiẽdo, duos integros nauigauimus dies, locũ nauibus satis aptum comperimus. In quo media tantum leuca distantes ab arida constitimus, uidimusq; tunc inibi innumerabilem gentium turbam, quam nos cominus inspicere & alloqui desiderantes, ipsamet die littori cum cymbis & nauiculis nostris appropiauimus, necnon & tunc in terram exiuimus, ordine pulchro xl. circiter uiri, huiuscemodi gente se tamen à nobis & consortio nostro penitus alienam præbente, ita ut nullis eam modis ad colloquium cõmunicationem'ue nostram allicere ualuerimus, præter illos paucos quos multos post labores ob hoc susceptos, tandẽ attraximus ad nos, dãdo eis nolas, specula, crateres crystallinos aliaq; similia leuia: qui tũ securi de nobis effecti, conciliatum nobiscum, necnon de pace & amicitia tractatũ uenerunt. Subeunte autem interim nocte, nos ab illis nosmet expedientes, relictis eis, nostras ingressi sumus ad naues. Postea uero subsequentis summo diluculo diei, infinitam in littore uirorum & mulierum paruulos suos secum uectantium gentem rursum conspeximus, cognouimusq; multitudinẽ illã supellectilem suam secum deferre totam, qualem infra suo loco dicetur. Quorũ complures quamprimum terræ appropiauimus, semet in æquor proijcientes, quum maximi natatores existant, quantus est balistæ iactus, nobis uenerunt natantes obuiam: susceperunt nos humanitet, atq; ea securitate & confidentia seipsos intet nos cõmiscuerunt, ac si nobiscum diutius antea consueuissent, & pariter frequẽtius practicauissent. Pro qua re tunc haud parum oblectati fuimus. De quorum moribus, quales eos habere uidimus, hic quandoquidem se commoditas offert, interdum etiam interserimus.

De moribus

DE MORIBVS AC EORVM VIVENDI MODIS.

Vantũ ad uitam eorumq́ mores, omnes tam mares ꝗ fœminæ nudi penitus incedunt, tectis nõ aliter uerendis, quàm quum ex utero prodierunt. Hi mediocris exiſtentes ſtaturæ multum bene proportionati ſunt, quorum caro ad ruſedinem, ueluti leonũ pili uergit: qui ſi ueſtimentis operti mearent, albi credo tanquam nos extarent. Nullos habent in corpore pilos præterquam crines, quos proceros nigreſcentesq́ gerunt, & præſertim fœminæ, quæ propterea ſunt tali longo nigroq́ crine decoræ. Vultu non multũ ſpecioſi ſunt, quoniam latas facies Tartarijs adſimilatas habent: nullos ſibi ſinunt in ſupercilijs, oculorúmue palpebris, ac corpore toto, crinibus demptis, excreſcere uillos, ob id quod habitos in corpore pilos quid beſtiale brutaleq́ reputãt. Omnes tam uiri quàm mulieres, ſiue meando, ſiue currendo leues admodũ atque ueloces exiſtunt, quoniam, ut frequenter experti fuimus, ipſæ etiam mulieres unam aut duas percurrere leucas, nihili putant, & in hoc nos Chriſticolas multum præcellunt. Mirabiliter ac ultra quàm ſit credibile natant, multo quoque melius fœminæ quàm maſculi, quod frequenti experimento didicimus, quum ipſas etiam fœminas omni prorſus ſuſtentamine deficientes, duas in æquore leucas pernatare perſpeximus. Arma eorum arcus ſunt & ſagittæ, quas multum ſubtiliter fabricare norunt. Ferro metallisq́ alijs carent: ſed pro ferro beſtiarum piſcium'ue dentibus ſuas ſagittas armant, quas etiam, ut fortiores exiſtant, unamquanque ſæpe præurunt. Sagittarij ſunt certiſſimi, ita ut quicquid uoluerint, iaculis ſuis feriant, nonnullisq́ in locis mulieres quoq; optimæ ſagittatrices extant. Alia etiam arma habent ueluti lanceas præacutaſue ſudes, necnõ & clauas, capita mirifice laborata habentes. Pugnare potiſſimum aſſueti ſunt aduerſus ſuos alienigenæ linguæ confines, contra quos nullis parcendo, niſi ut eos ad acriora tormenta reſeruent, multum crudeliter dimicãt. Et quum in prælium properant, ſuas ſecum uxores, non belligeraturas, ſed eorum poſt eos neceſſaria perlaturas ducunt, ob id quod ſola ex eis mulier tergo ſibi plus imponere poſſit, & deinde xxx. uel xl.ue leucis ſubuehere, prout ipſi ſæpe uidimus, quàm uir, etiã ualidus, à terra leuare queat. Nulla belli capita, nullosúe præfectos habent, quinimmo quum eorum quilibet ex ſe dominus extet, nullo ſeruato ordine meant. Nulla regnãdi dominiumúe ſuum extendẽdi, aut alterius inordinatæ cupiditatis gratia pugnant: ſed ueterem ſolum ob inimicitiam in illis ab antiquo inſitam, cuius quidem inimicitię cauſam interrogati, nullam aliam indicant, niſi ut ſuorũ mortes uendicent anteceſſorum. Hæc gens ſua in libertate uiuens, nullíq́ obediens, nec regem nec dominum habet. Ad prælium autem ſe potiſſimũ animant & accingũt, quum eorum hoſtes ex eis quempiam aut captiuum detinent aut interemerunt. Tunc enim eiuſdem captiui interempti'ue conſanguineus ſenior quiſq́

exurgens,exit cito in plateas & uicos passim clamitans, inuitansq; omnes,& suadens ut cum eo in prælium consanguinei sui necem uindicaturi properent:qui omnes compassione moti,mox ad pugnam se accingunt, atque repente in suos inimicos irruũt.Nulla iura,nullámue iusticiam seruant, malefactores suos nequaquam puniunt,quinimmo nec parentes ipsi paruulos suos edocent aut corripiunt.Mirabiliter eos inter sese conquestionari nonnunquã uidimus.Simplices in loquela se ostentant,uerum callidi multum atq; astuti sunt.Perraro,& submissa uoce loquuntur, eisdem quibus utimur accentibus utentes.Suas ut plurimum uoces inter dentes & labra formantes, alijs utuntur uocabulis quàm nos. Horum plurimæ sunt idiomatum uarietates, quoniam à centenario leucarum in centenarium diuersitatem linguarum se mutuo nullatenus intelligentium reperimus. Commessandi modum ualde barbarum retinẽt,nec quidem notatis manducant horis,sed siue nocte siue die, quoties edendi libido suadet. Solo manducantes accumbunt,& nulla mantilia,nulláue gausapa, quũ lineamentis pannisq; alijs careant,habent. Epulas suas atque cibaria in uascula terrea quæ ipsimet confingũt, aut in medias cucurbitarum testas ponunt.In retiaculis quibusdam magnis ex bombice factis,& in aëre suspensis dormitant:qui modus quamuis insolitus & asperior fortassis uideri queat,ego nihilominus talem dormitandi modũ suauem plurimum iudico. Etenim quum in eisdem eorum retiaculis mihi plerunq; dormitasse contigerit, in illis mihimetipsi melius quàm in tapetibus quæ habebamus esse, persensi. Corpore ualde mundi sunt & expoliti,ex eo quod seipsos frequentissime lauant. Et quum egestum ire, quod salua dixerim reuerentia,coacti sunt,omni conamine nituntur, ut à nemine perspici possint:qui quidem in hoc quanto honesti sunt,tanto in dimittenda urina se immundos inuerecundosq; tam mares quàm fœminæ præbent: quum siquidem illos nobiscum loquentes, & coràm positos suam impudicissime urinam sæpius eminxisse perspeximus. Nullam legem, nullum legitimum thori fœdus in suis connubijs obseruant, quinimmo quotquot mulieres quisquam concupiscit, tot habere, & dein illas quandocunque uolet, absque hoc quod id pro iniuria aut opprobrio habeant,repudiare potest.Et in hac re utique tam uiri quàm mulieres eadem libertate fruuntur.Zelosi parum, libidinosi uero plurimum extant, magisq; fœminæ quàm masculi, quarum artificia ut insatiabili suæ satisfaciant libidini, hic honestatis gratia subticenda censuimus. Eæ ipsæ in generandis paruulis fœcundæ admodum sunt, neque dum grauidæ effectæ sunt, pœnas aut labores euitant. Leuissimo minimóque dolore pariunt,ita ut in crastinum alacres sanatæq; ubiq; ambulent: præsertimq; post partum in flumen quodpiam sese ablutum uadũt, tumq; sanæ mundatæq; inde,ueluti pisces apparẽt. Crudelitati autem ac odio maligno adeo deditæ sunt, ut si illas sui forsitan exacerbauerint uiri, subito certum quoddam effi-

ciant

ciant maleficium, cum quo præ ingenti ira proprios fœtus in proprijs uteris necant abortiuntq́ deinde, cuius rei occasione infiniti eorũ paruuli pereunt. Venusto & eleganti proportione compacto corpore sunt, ita ut in illis quicquam deforme nullo inspici modo possit. Et quamuis dis nude ambulent inter fœminas, tamen earum pudibunda sic honeste reposita sunt, ut nullatenus uidere queant: præterquam regiuncula illa anterior, quam uerecundiore uocabulo pectusculum imum uocamus, quod & in illis utiq́ nõ aliter quàm honeste natura ipsa uidendum reliquit. Sed & hoc nec quidem curant, quoniam, ut paucis expediam, non magis in suorum uisione pudendorum mouentur, quàm nos in oris nostri aut uultus ostentatione. Admirandam peruualde rem ducerent, mulierem in eis mamillas, pupasue laxas, aut uentrem rugatum ob nimium partum habentem; quum omnes æque integræ ac solidæ post partum semper appareant, ac si nunquam peperissent. Hæ quidẽ se nostri cupientissimas esse monstrabant. Neminem in hac gente legem aliquam obseruare uidimus, nec quidem Iudæi aut Mauri nuncupare solide queunt, quum ipsis gentilibus ac paganis multo deteriores sint. Etenim non persensimus quod sacrificia ulla faciant, aut quod loca orationisue domos aliquas habeãt. Horum uitam, quæ omnino uoluptuosa est, Epicuream existimo. Illorum habitationes singulis ipsis sunt communes, ipsæq́ illorum domus campanarum instar constructæ sunt, firmiter ex magnis arboribus solidatæ, palmarum folijs desuper contectæ, & aduersus uentos & tempestates tutissimæ, nonnullisq́ in locis tam magnæ, ut in illarum unica sexcentas esse personas inuenerimus. Inter quas octo populosissimas esse cõperimus, sic ut in eis essent habitarentq́ pariter animarum decẽ milia. Octennio quolibet aut septennio, suas sedes habitationes'ue transferunt: qui eius rei causam interrogati, naturale responsum dederunt, dicentes quod phœbi uehementis æstus occasione hoc facerent, ob id quod ex illorum longiore in eodẽ loco residentia aër infectus corruptusq́ redderetur: quæ res in eorum corporibus uarias causaret ægritudines, quæ quidem eorũ ratio non male sumpta nobis uisa est. Eorum diuitiæ sunt, uariorum colorum auium plumæ, aut in modum lapillorum illorum, quos uulgariter Paternoster uocitamus, laminæ siue calculi, quos ex piscium ossibus, lapillis'ue uiridibus aut candidis faciũt, & hos ornatus gratia sibi ad genas, labia uel aures suspendunt. Alia quoque similia futilia & leuia pro diuitijs habent, quæ nos omnino parui pendebamus. Commutationibus aut mercimonijs in uendendo aut emendo nullis utuntur, quibus satis est, quod natura sponte sua propinat: aurum, uniones, iocalia, cæteraq́ similia, quæ in hac Europa pro diuitijs habemus, nihil extimant, imò penitus spernunt, nec habere curant. In dando sic naturaliter liberalissimi sunt, ut nihil quod ab eis expetatur abnegent. Et quemadmodũ

in dando liberales sunt, sic in petendo & accipiendo cupidissimi postquam se cuiquam amicos exhibuerint. Maximum potissimumq; amicitiæ suæ signum in hoc perhibent, quod tam uxores quàm filias proprias amicis suis pro libito habendas offerunt: in qua re parens uterque se longe honoratum iri existimat, quum natam eius, & si uirginem, ad cócubitum suum quispiam dignatur & abducit, & in hoc suam inter se amicitiam potissimum conciliãt. Varijs in eorum decessu multisq; modis exequijs utuntur. Porrò suos nonnulli defunctos in humo cum aqua sepeliunt, & inhumant illis ad caput uictualia ponentes, quibus eos posse uesci & alimentari putant: nullum deinde propter eos alium planctum, aut alias cerimonias efficientes. Alij quibusdã in locis barbarissimo atque inhumanissimo sepeliendi utuntur modo. Quippe quum eorum quempiam mortis momento proximum autumant, illum eius propinquiores in syluam ingentẽ quandam deferunt, ubi eum in bombiceis retiaculis illis, in quibus dormitant, impositum & recubantem ad duas arbores in aëra suspendunt, ac postmodum ductis circa eum sic suspensum una tota die choreis, irruente interim nocte, ei aquam, uictum'que alium, ex quo quatuor aut circiter dies uiuere queat, ad caput apponunt: & deinde, sic inibi solo pendente relicto, ad suas habitationes redeunt: quibus ita peractis, si isdem ægrotus postea manducet & bibat, ac inde ad conualescentiam sanitatemq; redeat, & ad habitationem propriam remeet, illum eius affines ac propinqui cum maximis suscipiunt cerimonijs. At perpauci sunt qui tam grande prætereant periculum, quum eos ibidem nemo postea uisitet. Qui si tunc inibi forsitan decedũt, nullam aliam habent postea sepulturam. Alios quoque complures barbaros habent ritus, quos euitandæ prolixitatis hic omittimus gratia. Diuersis uarijsq; medicaminibus in suis morbis & ægritudinibus utuntur, quæ sic à nostris discrepant & disconueniunt, ut mirarentur haud parum qualiter inde quis euadere posset. Nempe, ut frequenti didicimus experientia, quum eorum quempiam febricitare contigerit, hora qua febris eum asperius inquietat, ipsum in frigentissimam aquam immergunt & balneant, postmodumq; per duas horas circa ignem ualidum, donec plurimum calescat, currere & recurrere cogunt, & postremo ad dormiendum deferunt, quo quidem medicamento complures eorum sanitati restitui uidimus. Diætis etiam, quibus tribus quatuórue diebus absque cibo & potu persistunt, frequentissimis utuntur. Sanguinem quoq; sibi persæpe comminuunt non in brachijs, salua ala, sed in lumbis & tibiarum pulpis. Seipsos etiam ad uomitum cum certis herbis quas in ore deferunt medicaminis gratia, plerunque prouocant, & multis alijs remedijs antidotisq; utuntur, quæ longum dinumerare foret. Multo sanguine, multoq; flegmatico humore abundant, cibatiorum suorum occasione, quæ ex radicibus, fructibus, herbis,

uarijsq;

uarijsque piscibus faciunt. Omni satris granorumque aliorum semine carent. Communis uero eorũ pastus, siue uictus, arborea quædam radix est, quam in farinam satis bonam comminuunt, & hanc radicem quidam eorum iucha, alij chambi, alij uero igname uocitant: alijs carnibus, præterquam hominum perraro uescuntur, in quibus quidem hominum carnibus uorandis sic inhumani sunt & immansueti, ut in hoc omnem feralem, omnem'ue bestialem modum superent: omnes enim hostes suos quos aut perimunt, aut captos detinent tam uiros quàm fœminas indistincte cum ea feritate degluttiunt, ut nihil ferum, nihil'ue brutum magis dici uel inspici queat: quos quidẽ sic efferos immanesque fore, uarijs in locis mihi frequentius cõtigit aspexisse, mirantibus illis quod inimicos nostros sic quoque nequaquam manducaremus. Et hoc pro certo maiestas uestra regia teneat. Eorum consuetudines, quas plurimas habent, sic barbaræ sunt, ut hic nunc sufficienter satis enarrari non ualeant. Et quoniã in meis hisce bis geminis nauigationibus, tam uaria diuersaque, ac tam à nostris rebus & modis differentia perspexi, idcirco libellum quempiam, quem Quatuor dietas, siue Quatuor nauigationes appello, conscribere paraui, conscripsique, in quo maiorum rerum à me uisarum partẽ distincte satis, iuxta ingenioli mei tenuitatẽ collegi, ueruntamen non adhuc publicaui. In illo uero quoniã omnia particulariter magis ac singillatim tangentur, idcirco uniuersalia hic solummodo prosequens, ad nauigationem nostram priorem perficiendam, à qua paulisper digressus fueram, iam redeo. IN HOC nauigij nostri primordio notabilis commoditatis res non uidimus, idcirco ut opinor, quod eorum linguam non capiebamus, præterque nonnullam auri denotantiam, quod nonnulla indicia in tellure illa esse monstrabant. Hæcce uero tellus quo ad sui situm positionemque tam bona est, ut uix dari melior queat. Concordauimus autẽ, ut illam derelinquentes, longius nauigationem produceremus. Qua unanimitate suscepta, nos dehinc aridam ipsam collateraliter semper sectantes, necnon gyros multos, scalasque plures circumeuntes, & interim cum multis uarijsque locorum illorum incolis conferentiam habentes, tandem certos post aliquot dies portui cuidã applicuimus, in quo nos grandi à periculo altitono spiritui complacuit eripere. Huius enim modi portum quamprimũ introgressi fuimus, populationẽ unam eorum, hoc est, pagum aut uillam super aquas, ut Venetiæ, positam comperimus, in qua ingentes xx. ædes aut circiter erant, in modum campanarum, ut prætactum est, effectæ, atque super ligneis uallis solidis & fortibus firmiter fundatæ, præ quarum porticibus leuaticij pontes porrecti erant, per quos ab altera ad alteram tanquam per compactissimã stratam transitus erat. Igitur huiusmodi populationis incolæ quamprimum nos intuiti sunt, magno propter nos timore affecti sunt: quam ob rem suos confestim pontes omnes con

tra nos eleuauerunt, & sese deinde in suis domibus abdiderunt. Quam rem prospectantibus nobis, & haud parum admirantibus, ecce duodecim eorum lintres uel circiter singulas ex solo arboris caudice cauatas, quo nauium genere utuntur, ad nos interim per æquor aduentare conspeximus, quorũ nauderi effigiem nostram habitumq; mirantes, ac sese circum nos undique circumferentes, nos eminus aspiciebant. Quos nos quoq; ex aduerso prospicientes, plurima eis amicitiæ signa dedimus, quibus eos, ut ad nos intrepidi accederent exhortabamur, quod tamen efficere contempserũt. Quam rem nobis percipientibus mox ad eos remigrare incepimus, qui nequaquã nos præstolati sunt, quinimmo omnes cõfestim in terram fugerunt, datis nobis interim signis, ut illos paulisper expectaremus, ipsi enim extemplo reuersuri forent. Tumq; in montem quendam properauerunt, à quo eductis bis octo iuuenculis, & in lintribus suis præfatis unà secum assumptis, mox uersus nos regressi sunt. Et post hæc ex iuuenculis ipsis quatuor in singulis nauiũ nostrarũ posuerunt, quem faciendi modum nos haud parum admirati tunc fuimus, prout uestra satis perpẽdere potest maiestas. Cæterumq; cum lintribus suis præmissis inter nos nauesq; nostras cõmixti sunt, & nobiscum sic pacifice loquuti sunt, ut illos amicos nostros fidelissimos esse reputaremus. Interea uero ecce quoq; ex domibus eorum præmemoratis gens non modica per mare natitans aduentare cœpit, quibus ita aduenientibus & nauibus nostris iam appropinquare incipientibus, nec tamen proinde mali quicquam adhuc suspicaremur, rursum ad earundem domorum eorum fores, uetulas nonnullas conspeximus, quæ immaniter uociferantes, & cœlum magnis clamoribus implentes, sibimet in magnæ anxietatis indicium proprios euellebant capillos: quæ res magnam mali suspicionem nobis tunc attulit. Tumq; subito factũ est, ut iuuenculæ illæ quas in nostris imposuerunt nauibus, mox in mare prosilirent, ac illi qui in lintribus erant, sese à nobis elongantes mox contra nos arcus suos intenderent, nosq; durissime sagittarent. Qui uero à domibus per mare natantes adueniebant, singuli latentes in undis lanceas ferebãt, ex quibus eorum proditionem cognouimus. Et tum non solum nosmet magnanimiter defendere, uerumetiam illos grauiter offendere incepimus. Ita ut plures eorum faselos cum strage eorum non parua perfregerimus, & penitus in ponto submerserimus: propter quod reliquis faselis suis cum damno eorum maximo relictis, per mare natantes omnes in terram fugerunt, interemptis ex eis uiginti uel circiter, uulneratis uero pluribus: & ex nostris quinq; duntaxat læsis, qui omnes ex dei gratia incolumitati restituti sunt. Cõprehendimus autem & tunc ex prætactis iuuenculis duas, & uiros tres, ac dehinc domos eorum uisitauimus, & in illas introiuimus: uerum in eis quicquã, nisi uetulas duas & ægrotantẽ uirum unicum, nõ inuenimus: quas quidem eorum

domos

domos igni succendere non uoluimus, ob id quod conscientiæ scrupulum hoc ipsum esse formidabamus. Post hæc autem ad naues nostras cum prætactis captiuis quinq; remeauimus, & eosdem captiuos, præterquam iuuenculas ipsas in compedibus ferreis alligauimus. Eædem uero iuuenculæ, captiuorumq; uirorum unus superuenienti nocte à nobis subtilissime euaserunt. His itaq; peractis, sequenti die concordauimus, ut relicto portu illo, longius secundum collem procederemus, percussisq; lxxx. ferè leucis, gentem aliam quandam comperimus, lingua & conuersatione penitus à priore diuersam. Conuenimusq; ut classem inibi nostram ancoraremus, & deinde in terram ipsam cum nauiculis nostris accederemus. Vidimus autem tunc ad littus in plaga gentium turbam iiij. milia personarum uel circiter existere, qui quum nos appropinquare persenserunt, nequaquã nos præstolati sunt, quinimmo cunctis quæ habebant relictis, omnes in syluas & nemora diffugerunt. Tum uero in terram prosilientes, & uiam unam in syluas tendentem, quantus est balistæ iactus perambulantes, mox tentoria plura inuenimus, quæ ibidem ad piscandum gens illa tetenderat, & in illis copiosos ad decoquendas epulas suas ignes accenderat, ac profecto bestias ac plures uariarum specierum pisces iam assabat. Vidimus autem inibi certum assari animal, quod erat, demptis alis quibus carebat, serpenti simillimum, tamq; brutum ac syluestre apparebat, ut eius non modicum miraremur feritatem. Nobis uero per eadem tentoria longius progredientibus, plurimos huiuscemodi serpentes uiuos inuenimus, qui ligatis pedibus, ora quoque funibus ligata, ne eadem aperire possent habebant, prout de canibus aut feris alijs, ne mordere queant effici solet. Aspectum tam ferum eadem præ se ferunt animalia, ut nos illa uenenosa putantes nullatenus audeteremus contingere. Capreolis in magnitudine, brachio uero cum medio in longitudine æqualia sunt. Pedes longos materiales que multum ac fortibus ungulis armatos, necnon & discolorem pellem diuersissimam habent, rostrum que ac faciem ueri serpentis gestant, à quorum naribus usque ad extremam caudam seta quædam per tergum sic protenditur, ut animalia illa ueros serpentes esse iudicaremus, & nihilominus eis gens præfata uescitur. Panem suum gens eadem ex piscibus quos in mari piscantur efficiunt. Primum enim pisciculos ipsos in feruenti aqua aliquantisper excoquunt. Deinde uero contundunt & compistant, & in panes conglutinant, quos super prunas insuper torrent, & tandem inde postea manducant: hos quidẽ panes probantes quambonos esse reperimus. Alia quoque quammulta esculenta cibariáque tam in fructibus quàm in uarijs radicibus retinent, quæ longum enumerare foret. Quum autem à syluis ad quas aufugerãt nõ redirent, nihil de rebus eorum, ut amplius de nobis securi fierent, auferre uoluimus, quinimmo in eisdem eorum tento-

rijs permulta de retulis nostris,in locis quæ perpendere possent,derelinquen tes,ad naues nostras sub noctem repedauimus. Sequenti uero die quũ exoriri titan inciperet, infinitam in littore gentem existere percepimus,ad quos in terram tunc accessimus.Et quamuis se nostri timidos ostenderent, seipsos tamen inter nos permiscuerunt,& nobiscum practicare ac conuersari cum securitate cœperunt,amicos nostros se plurimum fore persimulantes,insinuantesq; illic habitationes eorum non esse,uerum quod piscandi gratia aduenerant.Et idcirco rogitantes,ut ad eorum pagos cum eis accederemus, ipsi etenim nos tanquã amicos recipere uellent: & hanc quidẽ de nobis conceperãt amicitiam, captiuorũ illorum duorũ,quos tenebámus occasione, qui eorum inimici erant. Visa autem eorum magna rogandi importunitate,concordauimus xxiij. ex nobis cum illis in bono apparatu,cum stabili mente, si cogeret necessitas,omnes strennue mori. Quum itaque nobiscum per tres extitissent dies, & tres cum eis per plagam terramq; illam excessissemus leucas, ad pagum unum nouem duntaxet domorum uenimus:ubi cum tot tamq; barbaris ceremonijs ab eis suscepti fuimus,ut scribere penna nõ ualeat,utpote cum choreis & canticis,ac planctibus hilaritate & lætitia mixtis, necnon cum ferculis cibarijsq; multis. Et ibidem nocte illa requieuimus, ubi proprias uxores suas nobis cum omni prodigalitate obtulerunt: quæ quidem nos sic importune solicitabant, ut uix eisdem resistere sufficeremus. Postquam autem illic nocte una cum media die perstitimus, ingens admirabilis'que populus absq; cunctatione stuporeq; ad nos inspiciendos aduenit, quorum seniores nos quoque rogabant, ut secum ad alios eorum pagos, qui longius in terra erant commearemus,quod & quidem eis annuimus. Hic dictu facile nõ est, quantos ipsi nobis impenderunt honores. Fuimus autem apud quammultas eorum populationes,per integros nouem dies cum ipsis euntes,ob quod nobis nostri qui in nauibus remanserant, retulerunt socij se idcirco plerunq; in anxietate timoreq; non minimo extitisse. Nobis autem his nouem leucis aut circiter in eorum terra existentibus,ad naues nostras repedare proposuimus. Et quidem nostro in regressu tam copiosa ex eis uirorum ac mulierum multitudo accurrit,qui nos usque ad mare prosequuti sunt,ut hoc ipsum mirabile foret. Quumq; nostri quempiam ex itinere fatigatum iri contingeret, ipsi nos subleuabant, & in suis retiaculis,in quibus dormitant, studiosissime subuehebant. In transitu quoque fluminum, quæ apud eos plurima sunt & maxima, sic nos cum suis artificijs secure transmittebant, ut nulla usquam pericula pertimesceremus. Plurimi etiam eorũ nos comitabant rerum suarũ onusti,quas nobis dederant, illas in retiaculis illis quibus dormiunt uectantes plumaria uidelicet prædita,necnõ arcus multos,sagittasq; multas,ac infinitos diuersorum colorum psitacos. Alij quoq; complures supellectilẽ suam

totam

totam ferentes, animalia etiã sua secum ducebant. Et quiddam admirabile dicam, quod is fortunatum se felicemq; putabat, qui in transmeandis aquis nos in collo dorsóue suo transuectare poterat. Quamprimum autẽ ad mare pertigimus, & faselos nostros conscendere uoluimus, in ipso faselorum nostrorum ascensu, tanta ipsorũ nos comitantium, & nobiscũ ascendere concertantium, ac naues nostras uidere concupiscentium pressura fuit, ut nostri idẽ faseli penè præ pondere submergerentur. In ipsis autẽ nostris eisdem faselis recepimus ex eis nobiscum quotquot potuimus, ac eos ad naues nostras usq; perduximus. Tanti etiam illorum per mare natantes, & unà nos concomitantes aduenerunt, ut tot aduentare molestiuscule ferremus: quum siquidẽ plures quàm mille in nostras naues, licet nudi & inermes introiuissent, apparatũ artificiumq; nostrũ, necnon & nauiũ ipsarũ magnitudinẽ mirantes. Ast tunc quiddam risu dignum accidit: nam quum machinarũ tormentorumq; bellicorum nostrorũ quædam exonerare concuperemus, & propter hoc imposito igne, machinæ ipsæ horridissime tonuissent, pars illorũ maxima, audito huiuscemodi tonitruo, sese in mare natitans præcipitauit, ueluti solitæ sunt ranæ in ripa sidentes: quæ si fortassis tumultuosum quicquam audiunt, sese in profundũ luti latitaturæ immergũt, quemadmodũ & gens illa tunc fecerunt, illiq; eorũ qui ad naues aufugerant, sic tũc perterriti fuerũt, ut nos facti nostri nosmet reprehenderemus. Verũ illos mox securos esse fecimus, nec amplius stupidos esse permisimus, insinuantes eis quod cum talibus armis hostes nostros perimeremus. Postquam autem illos illa tota die in nauibus nostris festiue tractauimus, ipsos à nobis abituros esse monuimus, quoniam sequenti nocte nos abhinc abscedere cupiebamus. Quo audito, ipsi cum summa amicitia beneuolentiaq; mox à nobis egressi sunt. In hac gente eorumq; terra quammultos eorum ritus uidi cognouiq;, in quibus hic diutius immorari nõ cupio. Quum postea nosse uestra queat maiestas, qualiter in quauis nauigationum harum mearum magis admiranda annotatuq; digniora conscripserim, ac in libellum unũ stylo geographico colligerẽ, quem libellum Quatuor diætas intitulaui, & in quo singula particulariter & minutim notaui: sed hactenus à me nõ emisi, ob id quod illũ adhuc reuisere collationareq; mihi necesse est. Terra illa gente multa populosa est, ac multis diuersisq; animalibus & nostris paucissime similibus undiq; densissima: demptis leonibus, ursis, ceruis, suibus, capreolisq;, & damis, quæ & quidem deformitatem quandam à nostris retinẽt: equis, ac mulis, asinisq;, & canibus, ac omni minuto pecore, ut sunt oues & similia, necnõ & uaccinis armentis penitus carẽt: ueruntamen alijs q; plurimis uariorũ generũ animalibus, quę nõ facile dixerim, abundantes sunt: sed tamen omnia syluestria sunt, qbus in suis agẽdis minime utunt. Quid plura? Hi tot tantisq; diuersorũ modorũ ac colorũ pennarũq; alitibus

fœcundi sunt, ut id sit uisu enarratúque mirabile: regio siquidem illa multum amœna fructiferaq́ est, syluis ac nemoribus maximis plena, quæ omni tempore uirent, nec eorum unquam folia fluunt. Fructus etiam innumerabiles, & nostris omnino dissimiles habent. Hæcce tellus in torrida zona sita est directe sub parallelo, qui cancri tropicum describit, unde polus horizontis eiusdem se uiginti tribus gradibus eleuat in fine climatis secundi. Nobis autem inibi existentibus nos contemplatum populus multus aduenit, effigiem albedinemq́ nostram mirantes: quibus unde ueniremus sciscitantibus, è cœlo inuisendæ terræ gratia nos descendisse respondimus, quod & utique ipsi credebant: in hac tellure baptisteria fontésue sacros plures instituimus: in quibus eorum infiniti seipsos baptizari fecerunt, se eorum lingua charaibi, hoc est, magnæ sapientiæ uiros uocantes. Et prouincia ipsa Parias ab ipsis nuncupata est. Postea autem portum illum terramq́ derelinquentes, ac secundum collem transnauigantes, & terram ipsam nisu semper sequentes, DCCCLXX. leucas à portu illo percurrimus, facientes gyros circuitusq́ interim multos, & cum gentibus multis conuersantes practicantesq́: ubi in plerisq́ locis aurum, sed non in grandi copia, eminus quum nobis terras illas reperire, & si in eis aurum foret, tunc sufficeret cognoscere. Et quia tunc tredecim iam mensibus in nauigatione nostra persliteramus, & naualia nostra, apparatusq́ nostri, toti penè consumpti erant, hominesq́ labore perfracti: communem inter nos de restaurandis nauiculis nostris, quæ aquam undique recipiebant, & repetunda Hispania iniuimus concordiam: in qua dum persisteremus unanimitate, prope portum unum eramus totius orbis optimum, in quem cum nauibus nostris introeuntes, gentem ibidem infinitam inuenimus, quæ nos cum magna suscepit amicitia: in terra autem illa nauiculam unam cum reliquis nauiculis nostris ac doliis nouam fabricauimus, ipsasq́ machinas nostras ac tormenta bellica, quæ in aquis undiq́ penè perierant, in terram suscepimus, nostrasq́ naues ab eis exonerauimus, & post hæc in terram traximus, & refecimus correximusq́, & penitus reparauimus. In qua re eiusdem telluris incolæ, non paruum nobis adiuuamen exhibuere, quinimmo nobis de suis uictualibus ex affectu largiti sponte sua fuere, propter quod inibi perpauca de nostris consumpsimus: quam quidem rem ingenti pro beneplacito duximus, quum satis tenuia tunc teneremus, cum quibus Hispaniam nostram non nisi indigentes repetere potuissemus. In portu autem illo xxxvij. diebus perstitimus, frequentius ad populationes eorum cum eis euntes, ubi singuli nobis non paruũ exhibebant honorẽ. Nobis aũt portum eundẽ exire, & nauigationẽ nostrã reflectere cõcupiscentibus, conquesti sunt illi gentem quandã ualde ferocẽ, & eis infestam existere, qui certo anni tempore per uiam maris in ipsam eorum terram per insidias ingressi, nũc proditorie,

torie, nunc per uim quammultos eorum interimerent, manducarentq́ dein de: alios uero in suam terrã suasq́ domos captiuatos ducerent, contra quos ipsi se uix defendere possent, nobis insinuantes gentem illam quandam inhabitare insulam, quæ in mari leucis centum aut circiter erat. Quam rem ipsi nobis cum tanto affectu ac querimonia commemorauerunt, ut eis ex condolentia magna crederemus, promitteremusq́, ut de tantis eos uindicaremus iniurijs: propter quod illi lætantes non parum effecti, sese nobiscum uenturos sponte sua propria obtulerunt, quod plures ob causas acceptare recusauimus, demptis septem, quos data conditione recepimus, ut soli in suis lintribus in propria remearent, quoniam reducendorum eorum curam suscipere nequaquam intendebamus, cui conditioni ipsi quàm gratanter acquieuerũt. Et ita illos amicos nostros plurimum effectos derelinquentes, ab eis abscessimus. Restauratis autem reparatis'que naualibus nostris, septem per gyrum maris, uento inter Græcum & Leuantẽ nos ducente, nauigauimus dies. Post quos plurimis obuiauimus insulis, quarum quidẽ aliæ habitatæ, aliæ uero discretæ erant. Harum igitur uni tandem appropinquantes, & naues nostras inibi sistere facientes, uidimus ibidem quammaximum gentis aceruum, qui insulam illam Ity nuncuparent, quibus prospectis, & nauiculis phaselisq́ nostris uiris ualidis, & machinis tribus, stipatis, terræ eidem uicinius appropinquantes, quadringentos uiros cum mulieribus quammultis iuxta littus esse cõspeximus: qui, ut de prioribus habitum est, omnes nudi meantes, corpore strenuo erant, necnõ bellicosi plurimum, ualidiq́ apparebant, quũ siquidem omnes armis suis, arcubus uidelicet & sagittis, lanceisq́ armati essent, quorũ quoq́ complures parmas etiam, quadratáue scuta gerebãt, quibus sic opportune sese præmuniebant, ut eos in iaculandis sagittis suis in aliquo non impedirent. Quumq́ in phaselis nostris terræ ipsi quantus est sagittæ uolatus appropiassemus, omnes citius in mare prosilierunt, & infinitis emissis sagittis sese contra nos strennue, ne in terram descendere possemus, defendere cœperunt. Omnes uero per corpus diuersis colotibus depicti, & uarijs uolucrum pennis ornati erant: quos hi qui nobiscum uenerant aspicientes, illos ad præliandum paratos esse, quotiescunque sic picti, aut auium plumis ornati sunt, nobis insinuauerunt. Intantum autem introitum terræ nobis impedierunt, ut saxiuomas machinas nostras in eos coacti fuerimus emittere, quarum audito tumultu, impetuq́ uiso, necnon ex eis plerisque in terram mortuis decidisse prospectis, omnes in terram sese receperunt. Tumq́ facto inter nos consilio, xlij. de nobis in terrã post eos cõcordauimus exilire, & aduersus eos magno animo pugnare, quod & quidem fecimus. Nam tum aduersum illos in terrã cum armis nostris prosiliuimus, cõtraq́ illi sic sese nobis opposuerunt, ut duabus fermè horis continuũ inuicẽ gesserimus præliũ, præter id quod de eis magnã faceremus uictoriã, demptis eorum perpaucis, quos

quos baliſtatrij colubrinarijq́ noſtri, ſuis interemerunt telis, quod idcirco ita effectum eſt, quia ſeipſos à nobis ac lanceis enſibusq́ noſtris ſubtiliter ſubtrahebāt. Veruntamen tanta demū in eos incurrimus uiolentia, ut illos cum gladijs mucronibusq́ noſtris cominus attingeremus. Quos quidem quum perſenſiſſent, omnes in fugā per ſyluas & nemora cōuerſi ſunt, ac nos campi uictores, interfectis ex eis uulneratisq́ plurimis, deſeruerūt. Hos autem pro die illa longiore fuga nequaquam inſequi uoluimus, ob id quod fatigati nimium tunc eſſemus: quin potius ad naues noſtras cum tanta ſeptē illorū qui nobiſcum uenerant, remeauimus lætícia, ut tantum in ſe gaudium uix ipſi ſuſcipere poſſent. Sequenti autem aduentante die uidimus per inſulam ipſam, copioſam gentium appropinquare cateruam, cornibus inſtrumentisq́ alijs, quibus in bellis utuntur, buccinantem: qui & quoq́ depicti omnes, ac uarijs uolucrum plumis ornati erant, ita ut tueri mirabile foret: quibus perceptis, ex inito rurſum inter nos deliberauimus cōſilio, ut ſi gens hæc nobis inimicitias pararet, noſmet omnes in unū cōgregaremus, uideremusq́ mutuo ſemper, ac interim ſatageremus, ut amicos nobis illos efficeremus: quibus amicitiam noſtram nō recipientibus, illos quaſi hoſtes tractaremus, ac quotquot ex eis comprehendere ualeremus, ſeruos noſtros ac mancipia perpetua faceremus: & tunc armatiores ut potuimus, circa plagā ipſam in gyrum nos collegimus. Illi uero, ut puto, præ machinarum noſtrarū ſtupore, nos in terram tunc minime prohibuerunt exilire. Exiuimus igitur in eos in terram quadrifariam diuiſi, lvij. uiri ſinguli decurionem ſuum ſequentes, & cum eis longum manuale geſſimus prælīū. Veruntamen poſt diuturnam pugnam, plurimumq́ certamen, necnō interemptos ex eis multos, omnes in fugam coëgimus, & aduſq́ populationem eorum unà proſequuti fuimus: ubi comprehenſis ex eis xxv. captiuis, eandem eorum populationem igni combuſſimus, & inſuper ad naues noſtras cum ipſis xxv. captiuis repedauimus, interfectis ex eadē gente uulneratisq́ plurimis. Ex noſtris autem interempto duntaxat uno: ſed uulneratis xxij. qui omnes ex dei adiutorio ſanitatem recuperauerūt. Cæterum autem recurſu in patriam per nos deliberato ordinatoq́, uiri ſeptem illi, qui nobiſcum illuc uenerant, quorum quinq́ in præmiſſo bello uulnerati extiterant, phaſelo uno in inſula illa arrepto, cum captiuis ſeptem, quos illis tribuimus, tres uidelicet uiros, & quatuor mulieres in terram ſuam cum gaudio magno, magna uirium noſtratum admiratione regreſſi ſunt. Nosq́ Hiſpaniæ uiam ſequentes, Calicium tandem repetiuimus portum, cum ccxxij. captiuatis perſonis, decimo quinto Octobris die. Anno domini M. CCCCXCIX. Vbi lætiſſime ſuſcepti fuimus, ac ubi eoſdē captiuos noſtros uendidimus. Et hæc ſunt quç in hac nauigatione noſtra priore, notatu digniora cōſpeximus.

De ſecun

DE SECVNDAE NAVIGATIONIS CVRSV.

Vantum ad secundariæ nauigationis cursum, & ea quæ in illa memoratu digna conspexi, dicetur in sequentibus. Eandem igi/ tur inchoãtes nauigationem, Calicium exiuimus portum, anno domini M. CCCCLXXXIX. undecimo Maij die. Quo exi/ tu facto, nos cursum nostrũm Campiuiridis ad insulas arripientes, necnon ad insulatum magnæ Canariæ uisum transabeuntes, in tantum nauigaui/ mus, ut insulæ cuidam, quæ Ignis insula dicitur, applicaremus: ubi facta no bis de lignis & aqua prouisione, & nauigatione nostra rursum per Lebecciũ uentum incepta, post enauigatos XIX. dies, terram quandam nouã tan/ dem tenuimus, quam quidem firmam existere censuimus, contra illam de qua facta in superioribus mentio est, & quæ quidem terra in zona torrida extra lineam æquinoctialem ad partem Austri sita est: supra quam meridio nalis polus se quinq; exaltat gradibus extra quodcunq; clima, distatq; ea/ dem terra à prænominatis insulis, ut per Lebeccium uentum constabat, leu/ cis quingentis. In qua terra dies cum noctibus æquales XXVII. Iunij, quũ sol in cancri tropico est, existere reperimus. Eandem terram in aquis omni/ no submersam, necnon magnis fluminibus perfusam esse inuenimus, quæ & quidem semet plurimum uiridem, & proceras altissimasq; arbores haben tem monstrabat, unde neminẽ in illa esse tunc percepimus. Tum uero con/ stitimus, & classem nostram ancorauimus, solutis nonnullis phaselis, cũ qui/ bus in terram ipsam accedere tentauimus. Porro nos aditũ in illam quæren tes, & circum eam sæpius gyrantes, ipsam ut prætactum est, sic fluminũ un/ dis ubique perfusam inuenimus, ut nusquam locus esset, qui maximis aquis non immadesceret. Vidimus tamen interim per flumina ipsa signa quàm multa, quemadmodũ ipsa eadem tellus inhabitata esset & incolis multis fœ cunda. At quoniam eadem signa consideraturi, in ipsam descendere nequie bamus, ad naues nostras reuerti concordauimus, quod & quidem fecimus. Quibus ab hinc exancoratis, postea inter Leuantem & Serocccum uentũ col/ lateraliter secundum terram, sic spirante uento, nauigauimus, pertentantes sæpius interim, pluribus quàm quadraginta durantibus leucis, si in ipsam pe netrare insulam ualeremus. Qui labor omnis inanis extitit: quum siquidem illo in latere maris fluxũ, qui à Serocco ad magistralem abibat, sic uiolentũ comperimus, ut idem mare se nauigabile non præberet. Quibus cognitis in/ conuenientibus, consilio facto conuenimus, ut nauigium nostrum per mare ad magistralem reflecteremus: tumq; secundum terram ipsam in tantũ na/ uigáuimus, ut tandem portui uni applicaremus, qui bellissimam insulam, bel lissimumq; sinum quendam in eius ingressu tenebat: supra quem nobis na/ uigãtibus, ut in illum introire possemus, immensam in insula ipsa gentiũ tur/ bam à mari quatuor leucis aut circiter distantẽ uidimus. Cuius rei gratia læ

tati non parum extitimus: Igitur paratis nauiculis nostris, ut in eandem insulam uaderemus, lintrem quandam, in qua personæ complures erant, ex alto mari uenire uidimus: propter quod tunc conuenimus, ut eis inuasis ipsos cõprehenderemus: & tunc illos nauigare, & in gyrum, ne euadere possent, circundare occœpimus: quibus sua quoq; uice nitentibus, uidimus illos, aura tẽperata manente, remis suis omnibus sursum erectis, quasi firmos ac resistentes se significare uelle: quam rem sic idcirco illos efficere putauimus, ut inde nos in admirationem conuerterent. Quum uero sibi nos cominus appropinquare cognouissent, remis suis in aquam conuersis, terram uersus remigare inceperunt. At tunc nobiscum carbasum unam quadraginta quinq; doliorum uolatu celerrimam educebamus, quæ tunc tali nauigio delata est, ut subito uentum super eos obtineret. Quumq; irruendi in illos aduenisset commoditas, ipsi sese apparatumq; suum in phaselo suo ordinate spargentes, se quoq; ad nauigandum accinxerunt. Itaque quum eos prætergressi fuissemus, tunc fugere conati sunt. At nos nonnullis tunc expeditis phaselis, ualidis uiris stipatis, illos tunc cõprehendere putantes, mox in eos incurrimus: contra quos bis geminis ferè horis nobis nitentibus, nisi carbasus nostra, quæ cursu eos prætererat, rursum super eos reuersa fuisset, illos penitus amittebamus. Quum uero ipsi se eisdem nostris phaselis carbasoq; undiq; cõstrictos esse perspicerent, omnes, qui circiter uiginti erant, & à terra duabus ferè leucis distabant, in mare saltu prosilierunt: quos nos cum phaselis nostris tota prosequentes die, nullos ex eis, nisi tantummodo duos, prehendere potuimus, alijs omnibus in terram saluis abeuntibus. In lintre autem eorum quam deseruerant, bis gemini iuuenes extabant, non de eorum gente geniti, sed quos in tellure aliena rapuerant, quorum singulis ex recenti uulnere uirilia absciderant: quæ res admirationem non paruam nobis attulit. Hos autem quum in nostras suscepissemus nauiculas, nutibus nobis insinuarunt, quemadmodũ illi eos ab ipsis manducandos abducerent: indicantes interim quod gens hęc tam effera & crudelis, humanarum carnium comestrix, Canibali nuncupatur. Postea autem nos ipsam eorum lintrem nobiscum trahentes, & cum nauiculis nostris cursum terram eorum uersus arripientes, parumper interim cõstitimus, & naues nostras media tantum leuca à plaga illa distantes ancorauimus, quum in populum plurimum oberrare uidissemus, in illam cum ipsis nauiculis nostris subito properauimus, ductis nobiscum duobus illis, quos in lintre à nobis inuasa comprehenderamus. Quamprimũ autem terrã ipsam pede contigimus, omnes trepidi & seipsos abdituri in uicinas nemorum latebras diffugerunt. Tum uero uno ex illis quos prehenderamus abire permisso, & plurimis illi amicitiæ signis, necnon nolis, cymbalis, ac speculis plerisque datis, diximus ei, ne propter nos cæteri qui aufugerant expauescerẽt, quoniam eorum amicos esse plurimum cupiebamus. Qui abiens iussa nostra so-

stra so-

ſtra ſolerter impleuit, gente illa tota, quadringentis uidelicet ferè uiris, cum fœminis multis à ſyluis ſecum ad nos eductis. Qui inermes ad nos ubi cum nauiculis noſtris eramus, omnes uenerunt, & cum quibus tunc amicitiã bonam firmauimus, reſtituto quoque eis alio, quem captiuum tenebamus, & pariter eorum lintrem, quam inuaſeramus per nauium noſtrarum ſocios, apud quos erat, eis reſtitui mandauimus. Porrò hæc eorum linter quæ ex ſolo arboris trunco cauata, & multum ſubtiliter effecta fuerat, longa uiginti ſex paſſibus, & lata duobus brachijs erat: hanc quum à nobis recuperaſſent, & tuto in loco fluminis repoſuiſſent, omnes à nobis repente fugerunt, nec nobiſcum amplius conuerſari uoluerunt. Quo tam barbaro facto comperto, illos malæ fidei, malæ'que conditionis exiſtere cognouimus. Apud eos aurum duntaxat pauculum, quod ex auribus geſtabant, uidimus. Itaque plaga illa relicta, & ſecundum eam nauigatis octoginta circiter leucis, ſtationem quandam nauiculis tutam reperimus, in quam introeuntes tantas inibi comperimus gentes, ut id admirabile foret. Cum quibus facta amicitia, iniuimus deinde cum eis ad plures eorum pagos, ubi multum ſecure, multumq; honeſte ab eis ſuſcepti fuimus, & ab eis interim quingentos uniones unica nola emimus, cum auro modico, quod eis ex gratia contulimus. In hac terra uinum ex fructibus ſementibuſq; expreſſum, ut ciceram ceruiſiam'ue albam & rubentem bibunt: melius autem ex myrrhæ pomis ualde bonis confectum erat: ex quibus cum multis quambonis alijs fructibus guſtui ſapidis, & corpori ſalubribus, abundanter comedimus: propterea quod tempeſtiue illuc aduéneramus. Hæc eadem inſula eorum rebus ſupellectili'ue quammultum abundans eſt, genſq; ipſa bonæ conuerſationis & maioris pacificentiæ eſt, quàm uſquam alibi repererimus aliam. In hoc portu decem & ſeptem diebus cum ingenti placito perſtitimus, uenientibus quotidie ad nos populis multis, nos effigiemq; noſtram & albedinem necnon ueſtimenta armaq; noſtra, & nauium noſtrarum magnitudinem admirantibus. Hi etiam nobis gentem quandam eis infeſtam, occidentem uerſus exiſtere retulerunt: quæ gens infinitam habebat unionũ quantitatem, quodq; quos ipſi habebant uniones, eiſdem inimicis ſuis in bellis gerationibus aduerſus eos habitis abſtulerant: nos quoque & quemadmodum illos piſcarentur, & quemadmodum naſcerentur edocentes. Quorum dicta ueta profecto eſſe cognouimus, prout & maieſtas ueſtra poſthæc amplius intelligere poterit. Relicto autem portu illo, & ſecundum plagam eandem, in quam continue gentes affluere proſpiciebamus, curſu noſtro producto, portum quendam alium reficiendæ unius nauiculæ noſtræ gratia ſubiuimus, in quo gentem multam eſſe comperimus, cum quibus nec ui, nec amicitia conuerſationem obtinere ualuimus: illis ſi quandoque in terram cum nauiculis noſtris deſcenderemus, ſe contra nos aſpere defendentibus,

tibus, & si quandoque nos sustinere non ualerent, in syluas aufugientibus, & nos nequaquam expectantibus: quorum tantam barbariem nos cognoscentes, ab eis ex hinc discessimus. Tuncque inter nauigandū insulam quandam in mari leucis à terra quindecim distantem uidimus, quam si in ea populus quispiam esset, inuisere concordauimus. In illam igitur accelerantes, quandam inibi inuenimus gentem, quæ omnium bestialissima simplicissimáque omnium quoque gratiosissima benignissimaque erat. Cuius quidem gentis ritus & mores eiusmodi sunt.

De eiusdem gentis ritu & moribus.

HI uultu ac gestu corporis brutales admodum extant, singulique maxillas herba quadā uiridi introrsum repletas habebant, quā pecudum in star usque ruminabant, ita ut uix quicquam eloqui possent: quorum quoque singuli ex collo pusillas siccatasque cucurbitas duas, alteram herba ipsa, quam in ore tenebant, alteram uero farina quadam albida, gypso minuto simili plenam gerebant, habito bacillo quodam, quem in ore suo madefactum masticatumque sæpius, in cucurbitam farina repletam mittebant, & deinde cum eo de eadem farina extrahebant, quam sibi post hæc in ore utrinque ponebant, herbam ipsam, quam in ore gestabant, eadem farina respergitando: & hoc frequentissime paulatimque efficiebant. Quam rem nos admirati, illius causam secretumque, aut cur ita facerent, satis nequiuimus comprehendere. Hæcce gens, ut experimento didicimus, ad nos adeo familiariter aduenit, ac si nobiscum sæpius antea negociati fuissent, & longæuam amicitiam habuissent. Nobis autem per plagam ipsam cum eis ambulantibus colloquentibusque, & interim recentem aquam bibere desiderantibus, ipsi per signa, se talibus aquis penitus carere insinuantes, ultro de herba farináque quam in ore gestabant offerebant: propter quod regionem eandem aquis deficientem, quodque ut sitim subleuarent suam, herbam ac farinam talem in ore gestarent intelleximus. Vnde factum est, ut nobis ita meantibus, & circū plagam eandem una die cum media illos concomitantibus, uiuidam aquam nusquam inuenerimus, cognouerimusque quod ea quam bibebant aqua, ex rore noctu super certis folijs, auriculis asini similibus, decidente collecta erat. Quæ quidem folia eiusmodi rore nocturno tempore se implebant: ex quo rore, qui optimus est, idem populus bibebat: sed tamen talibus folijs pleraque eorum loca deficiebant. Hæcce gens uictualibus, quæ in terra solida sunt, penitus carent: quinimo ex piscibus quos in mari piscantur uiuunt. Etenim apud eos, qui magni piscatores existunt, piscium ingens abundat copia, ex quibus ipsi plurimos turtures, ac quābonos pisces alios plures ultro nobis obtulerunt. Eorum uxores herba, quam in ore uiri ipsi gerebant, nusquam utebantur: uerum singulæ cucurbitam unā

aqua

aqua impletam, ex qua biberent habebant. Nullos domorum pagos, nulla᷈q tuguria gens hæc habent, præterquam folia grandia quædam, sub quibus à solis feruore, sed non ab imbribus se protegunt: propter quod autumabile est, quod parum in terra illa pluitet. Quum autem ad piscandum mare adierint, folium unum adeo grande secum quisque piscaturus effert, ut in illo in terram defixo, & ad solis meatum uersato, sub illius umbra aduersus æstum totum se abscondat. Hacce in insula quammulta uariorum generum animalia sunt, quæ omnia aquam lutulentam bibunt. Videntes autem quod in ea commodi nihil nanciscceremur, nos relicta illa aliam quandam insulam tenuimus: in quam nos ingredientes, & recentem unde biberemus aquam inuestigantes, putantes interim ipsam eandem terram à nullis esse habitatam, propterea quod in ea neminem inter aduenienđum prospexeramus, dum per arenam deambularemus, uestigia pedum quammagna nonnulla uidimus, ex quibus censuimus, quod si eisdem pedibus reliqua membra respondebant, homines in eadem terra grandissimi habitabant. Nobis autem ita per arenam deambulantibus, uiam unam in terram deducentem comperimus, secundum quam nouem de nobis euntes, insulam ipsam inuisere parauimus, ob id quod non quamspatiosam illam, nec quammultas in ea habitare gentes existimauimus. Pererrata igitur secundum eandem uiam una ferè leuca, quinque in conualle quadam, quæ populatæ apparebant, uidimus casas: in quas introëuntes quinque in illis reperimus mulieres, uetulas uidelicet duas & iuuenculas tres: quæ quidem omnes sic statura proceræ erant, ut inde ualde miraremur. Hæ autem protinus ut nos intuitæ sunt, adeo stupefactæ permanserunt, ut aufugiendi animo penitus deficerent. Tum᷈q uetulæ ipsæ lingua eorum nobiscum blandiusculę loquentes, & sese omnes in casam unam recipientes, permulta nobis de suis uictualibus obtulerunt. Eædem uero omnes longissimo uiro statura grandiores erant, & quidem æque grandes ut Franciscus de Albicio, sed meliore quàm nos sumus proportione compactæ. Quibus ita compertis, posthæc unà conuenimus, ut iuuenculis ipsis per uim arreptis, eas in Castiliam quasi rem admirandam abduceremus: in qua deliberatione nobis existentibus, ecce triginta sex, uel circiter uiri, multo quàm fœminæ ipsæ altiores, & adeo egregie compositi, ut illos inspicere delectabile foret, casam ipsam introire occœperunt: propter quos tanta tunc affecti fuimus animi turbatione, ut satius apud nauiculas nostras quàm cum tali gente esse duxissemus. Hi etenim ingentes arcus & sagittas, necnon & sudes perticas᷈q magnas instar clauarum ferebant. Qui ingressi loquebantur quoque inter se mutuo, ac si nos comprehendere uellent. Quo tali periculo percepto, diuersa etiam inter nos tunc fecimus consilia: unis ut illos in ipsa eadem casa

inuaderemus: alijs uero nequaquam, sed foris potius & in platea: & alijs, ut nusquam aduersus eos pugnam quæreremus, donec quid agere uellent intelligeremus, asseuerantibus. Inter quæ consilia casam illam simulate exiuimus, & ad naues nostras remeare occœpimus: ipsi'que quantus est lapidis iactus, mutuo semper loquentes nos insequuti sunt, haud minore quàm nos, ut autumo, repedantes formidine, quum nobis manentibus ipsi quoque eminus manerent, & nisi nobis ambulantibus non ambularent. Quum uero ad naues nostras pertigissemus, & in illas ex ordine introiremus, mox omnes in mare prosilierunt, & quammultas post nos sagittas suas iaculati sunt, sed tunc eos perpaucum metuebamus: nam tunc machinarum nostrarum duas in eos, potius ut terrerentur quàm ut interirent, emisimus. Quarum quidem tumultu percepto, omnes confestim in montem unum propinquum fuga abierunt. Et ita ab eis erepti fuimus, discessimúsque pariter. Hi omnes nudi, ut de prioribus habitum est, eunt. Appellauimúsque insulam illam, Gigantum, ob proceritatem eorum, insulam. Nobis autem ulterius, & à terra paulo distantius transremigantibus sæpius interdum cum eis pugnasse nobis accidit, ob id quod quicquam à tellure sua sibi tolli nequaquam permittere uellent. Et utique quidem repetundæ Castiliæ propositum iam nobis in mentem subierat, ob id potissimum, quod uno iam ferè anno in mari perstiteramus, nec nisi tenuem alimentorum necessariorumq; aliorum munitionem retinebamus. Quæ & quidem adhuc ex uehementibus, quos pertuleramus, solis caloribus iam contaminata inquinatáque erant, quum ab exitu nostro à Campiuiridis insulis usque tunc continue per torridam nauigassemus zonam, & transuersim per lineam æquinoctialem bis, ut præhabitum est. In qua quidem uoluntate nobis perseuerantibus, nos à laboribus subleuare nostris sanctifico complacuit spiritui: nempe receptum quempiam pro rursum nouandis naualibus nostris nobis quærentibus, ad gentem quandam peruenimus, quæ nos cum maxima suscepit amicitia, & quam quidem unionum perlarum'ue orientalium comperimus in numero maximo tenere. Propter quod quadraginta & septem diebus ibi perstitimus, & centum, decem & nouem unionum marchas, precio, ut æstimabamus, quadraginta non superante ducatos, ab eis comparauimus. Nam nolas, specularia, crystallinósque nonnullos, necnon leuissima electri folia eis tantum propter ea tradidimus. Nempe quotquot quilibet eorum obtineret uniones, eos pro sola nola donabat. Didicimus quoque interdum ab eis, quomodo & ubi illos piscarentur: qui & quidem ostreolas, in quibus nascuntur, nobis plures largiti sunt. Et pariter nonnullas mercati fuimus: ubi in quibusdam centum & triginta uniones, in quibusdam uero non totidem reperiebantur. Nouerit'que maiestas uestra,

ftas ueftra, quod nifi permaturi fint, & à conchilijs in quibus gignuntur, per fefe excidant, omnino perfecti non funt. Quinimo in breui, ut fæpius ipfe expertus fum, emarcefcunt, & in nihil redacti funt. Quum uero matu ri fuerint, in oftrea ipfa inter carnes, præter id quod ipfis carnibus hæreant, fe feparant: & huiufcemodi optimi funt. Effluxis igitur quadraginta & fe ptem diebus, necnon gente illa, quam nobis plurimum amicam effecera- mus, relicta, hinc ab eis exceffimus, ob plurimarum rerum noftrarum in- digentiam, uenimúfque ad Antigliæ infulam, quam paucis nuper ab an- nis Chriftophorus Columbus difcooperuit, in qua reculas noftras ac na ualia reficiendo, menfibus duobus & diebus totidem permanfimus, plu- res interdum Chrifticolarum inibi conuerfantium contumelias perpetien do, quas, prolixus ne nimium fiam, hic omitto. Eandem uero infulam ui- gefima fecunda Iulij deferentes, percurfa unius menfis cum medio nauiga tione, Calitium tandem portum octauo menfis Septembris fubiuimus: ubi cum honore profectúque fufcepti fuimus. Et fic per dei placitum finem noftra cepit fecunda nauigatio.

AMERICI VESPVTII NAVIGA- TIO TERTIA.

ME in Sibillia exiftente, & à pœnis atque laboribus, quos inter præmemoratas pertuleram nauigationes, paulif- per requiefcente, defiderantéque poft hæc in perlarum terram remeare, fortuna fatigationum mearum nequa- quam adhuc fatura, fereniffimo illi domino Emanueli Portugalliæ regi mifit in cor, nefcio ut quid, ut deftinato nuncio literas regales fuas ad me tranfmitteret, quibus plurimum rogabar, ut ad eum apud Lisbonam celerius me transferrem: ipfe etenim mirabilia mihi plurima faceret. Super qua re nondum tunc deliberaui: quinimo ei per eundemmet nuncium, me minus bene difpofitum, & tunc male habere fignificaui. Verum fi quandoque reconualefcerem, & maieftati eius regiæ meum forfan complaceret obfequium, omnia quæcunque uellet ex animo perficerem. Qui rex percipiens, quod me ad fe tunc traducere nequiret, Iulia nũ Bartholomæũ Iocundum, qui tunc in Lisbona erat, rurfum ad me defti nauit, cum cõmiffione, ut omnibus modis me ad eundem regẽ fecum perdu ceret. Propter cuius Iuliani aduentum & preces coactus tunc fui ad regem ipfum meare: quod qui me nouerant omnes, malum effe iudicarunt. Et ita à Caftilia, ubi honor mihi non modicus exhibitus extiterat, ac rex ipfe Ca ftiliæ exiftimationẽ de me bonam cõceperat, profectus fum: & quod dete- rius fuit, hofpite infalutato, ac mox coram ipfo rege domino Emanuele me-

ipsum obtuli. Qui rex de aduentu meo non paruam uisus est concepisse lætitiam, plurimum me interdum rogitans, ut unà cum tribus eius conseruantiæ nauibus, quæ ad exeundum, & ad nouarum terrarum inquisitionē præparatæ erant, proficisci uellem: & ita, quia regum præces præcepta sunt, ad eius uotum consensi.

Tempus profectionis tertiæ.

IGitur ab hoc Lisbonæ portu cum tribus conseruantiæ nauibus die Maij decima M. D. I. abeuntes, cursum nostrum uersus magnæ Canariæ insulas arripuimus, secundum quas & ad earum prospectum instanter enauigantes, idem nauigium nostrum collateraliter secundum Aphricam occidentem uersus sequuti fuimus. Vbi piscium quorundam, quos Parghi nuncupant, multitudinem maximam in æquore prendidimus, tribus inibi diebus moram facientes. Exinde autem ad partem illam Æthiopiæ, quæ Besilicca dicitur, deuenimus: quæ quidem sub torrida zona posita est, & super quam quatuordecim gradibus se septentrionalis erigit polus in climate primo: ubi diebus undecim nobis de lignis & aqua prouisionem parantes restitimus, propter id quod Austrum uersus per Atlanticum pelagus nauigandi mihi inesset affectus. Itaque portum Æthiopiæ illum post hæc relinquentes, tunc per Lebeccium uentum in tantum nauigauimus, ut sexaginta & septem infra dies insulæ cuidam applicuerimus, quæ insula septingentis à portu eodem leucis ad Lebeccij partem distaret. In quibus quidem diebus peius perpessi tempus fuimus, quàm unquam in mari quisquam antea pertulerit, propter uentorum nimborum'ue impetus, qui quamplurima nobis intulere grauamina, ex eo quod nauigium nostrum lineæ præsertim æquinoctiali continue iunctum fuit. Inibiq; in mense Iunio hyems extat, ac dies noctibus æquales sunt, atque ipsæ umbræ nostræ continue uersus meridiem erant. Tandem uero omnitonanti placuit nouam unam nobis ostendere plagam, decima septima scilicet Augusti, iuxta quam, leuca seppositi ab eadem cum media, restitimus, & postea assumptis cymbis nonnullis in ipsam uisuri si inhabitata esset, profecti fuimus. Quam & quidem incolas plurimos habitare reperimus, qui bestijs prauiores erant, quemadmodū maiestas regia uestra posthęc intelliget. In hoc uero introitus nostri principio gentem non percepimus aliquā, quamuis oram ipsam per signa plurima, quę uidimus, populo multo repletā esse intellexerimus. De qua quidem ora pro ipso serenissimo Castiliæ rege possessorium cepimus, inuenimusq; illam multum amœnā ac uiridem esse, & apparentiæ bonæ. Est autē extra lineā ęquinoctialem Austrū uersus quinq; gradibus: & ita eadem die ad naues nostras repedauimus. Quia uero lignorum & aquę penuriam patiebamur, concordauimus iterū in terrā altera die reuerti, ut nobis de necessarijs

prouidere

prouideremus: in qua quidem nobis extantibus, uidimus ſtantes in unius montis cacumine gentes, quæ deorſum deſcendere non auderent, erantq́ nudi omnes, necnon conſimilis effigiei colorisq́, ut de ſuperioribus habitum eſt. Nobis autem ſatagentibus, ut nobiſcum conuerſatum accederent, non ſic ſecuros eos efficere ualuimus, ut de nobis adhuc non diffiderent. Quorum obſtinatione proteruiaq́ cognita, ad naues ſub noctem remeauimus, relictis in terra, uidentibus illis, nolis ſpeculisq́ nonnullis, ac rebus alijs. Quumq́ nos in mari eminus eſſe proſpicerent, omnes de ipſo monte propter reculas quas reliqueramus deſcenderunt, plurima inter ſe admirationis ſigna facientes. Nec tunc de aliquo, niſi de aqua nobis prouidimus. Craſtino autem effecto mane, uidimus è nauibus gentem eandem numero quàm antea maiorem, paſſim per terram ignes fumosq́ facientem: unde nos exiſtimantes, quod nos per hoc ad ſe inuitarent, iuimus ad eos in terram, ubi tunc populum plurimum aduenisse conſpeximus, qui tamen à nobis longe ſeipſos tenebant, ſigna facientes interim nonnulla, ut cum eis interius in inſulam uaderemus. Propter quod factum eſt, ut ex Chriſticolis noſtris duo protinus ad hoc parati, periculo ad tales eundi ſemetipſos exponerent, ut quales gentes ipſi forent, aut ſi quas diuitias ſpeciésue aromaticas ullas haberent, ipſi cognoſcerent. Quapropter in tantum nauium prætorem rogitauerunt, ut eis quod poſtulabant annueret. Tum uero illi ad hoc ſeſe accingentes, necnon pleraſque de rebus ſuis minutis ſecum ſumentes, ut inde à gentibus eiſdem mercarentur alias, abierunt à nobis, data conditione, ut ad nos poſt quinque dies ad ſummum remeare ſoliciti eſſent: nos etenim illos tamdiu expectaremus. Et ita tunc iter ſuum in terram arripuerunt, atque nos ad naues noſtras regreſſum cepimus, ubi expectando eos diebus octo perſtitimus: in quibus diebus gens permulta noua dietim ferè ad plagam ipſam adueniebat, ſed nuſquam nobiſcum colloqui uoluerunt. Septima igitur aduentante die nos in terram ipſam iterum tendentes, gentem illam mulieres ſuas omnes ſecum adduxiſſe reperimus. Quàm uero primum illuc peruenimus, mox ex eiſdem uxoribus ſuis ad colloquendum nobiſcum quamplures miſerunt, fœminis tamen eiſdem non ſatis de nobis confidentibus. Quod quidem nos attendentes, concordauimus ut iuuenem unum è nobis, qui ualidus agilisq́ nimium eſſet, ad eas quoq́ tranſmitteremus: & tunc ut minus fœminæ eædem metuerent, in nauiculas noſtras introiuimus. Quo egreſſo iuuene, quum ſeipſum inter illas immiſcuiſſet, ac illæ omnes circumſtantes contingerent palparentq́ eum, & propter eum nõ parũ admirarentur: ecce interea de monte fœmina una uallum magnũ manu geſtans aduenit: quæ poſtq́ ubi iuuenis ipſe erat appropiauit, tali eum ualli ſui ictu à tergo percuſſit, ut ſubito mortuus in terrã cõcideret: quem confeſtim mulieres aliæ corripientes, illum in montẽ à pedibus pertraxerunt

xerunt, uiriq́ue ipsi qui in monte erant, ad littus cum arcubus & sagittis aduenientes, ac sagittas suas in nos conijcientes, tali gentem nostram affecerunt stupore, ob id quod nauiculæ illæ, in quibus erant, harenam nauigando radebant, nec celeriter aufugere tunc poterant, ut sumendorum armorum suorum memoriam nemo tunc haberet: & ita quamplures contra nos sagittas suas eiaculabantur. Tum uero in eos quatuor machinarum nostrarum fulmina, licet neminem attingentia, emisimus. Quo audito tonitruo, omnes cursim in montem fugerunt, ubi mulieres ipsæ erant, quæ iuuenem nostrum quem trucidauerant, nobis uidentibus in frusta secabant, necnon frusta ipsa nobis ostentantes, ad ingentem quem succenderant ignem torrebant, & deinde post hæc manducabant. Viri quoque ipsi signa nobis similiter facientes, geminos Christicolas nostros alios se pariter peremisse manducasseq́ue insinuabant: quibus, qui & utique uera loquebantur, in hoc ipso credidimus. Cuius nos improperij uehementius piguit, quum immanitatem quam in mortuum exercebant, oculis intueremur ipsi proprijs. Quamobrem plures quàm quadraginta de nobis in animo stabiliueramus, ut omnes pariter terram ipsam impetu petentes, tam immane factum, tamq́ue bestialem ferociam uindicatum uaderemus. Sed hoc ipsum nobis Nauipræctor non permisit: & ita tam magnam, ac tam grauem iniuriam passi, cum maleuolo animo, & grandi opprobrio nostro, efficiente hoc Nauipræceptore nostro, impunitis illis abscessimus. Postquam autem terram illam reliquimus, mox inter Leuantem & Seroccum uentum, secundum quos se cõtinet terra, nauigare occœpimus, plurimos ambitus, plurimosq́ue gyros interdum sectantes: quibus durantibus gentes non uidimus, quæ nobiscum practicare, aut ad nos appropinquare uoluerint. In tantum uero nauigauimus, ut tellurem unam nouam, quæ secundum Lebeccium se porrigeret, inuenerimus. In qua quum campum unum circuiuissemus, cui sancti Vincentij campo nomen indidimus, secundum Lebeccium uentum post hæc nauigare occœpimus: distatq́ue idem sancti Vincentij campus à priore terra illa, ubi Christicolæ nostri extiterunt interempti, centum quinquaginta leucis ad partem Leuantis: qui & quidem campus octo gradibus extra lineam æquinoctialem uersus Austrum est. Quum igitur ita uagantes iremus, quadam die copiosam gentium multitudinẽ, nos nauiumq́ue nostrarũ uastitatẽ mirantiũ, in terra una alia esse conspeximus, apud quos tuto in loco mox restitimus, & deinde in terrã ipsam ad eos ex nauiculis nostris descendimus: quos quidẽ mitioris esse conditionis q̃ priores reperimus: nam etsi in edomandis illis diu elaborauimus, amicos tamen nostros eos tandẽ effecimus: cũ quibus negociando practicandoq́ue uarie quinque mansimus diebus, ubi cannas, fistulas uirides, plurimũ grossas, & etiã nonnullas in arborũ cacuminibus siccas inuenimus. Concordauimus autem, ut ex eadem gente duos, qui nos

qui nos eorum linguam edocerent, inde traduceremus. Quamobrem tres ex eis, ut in Portugalliam uenirent, nos ultro comitati sunt. Et quoniam me omnia prosequi ac describere piget, dignetur uestra nosse maiestas quod nos portum illum linquentes, per Lebeccium uentum, & in uisu terræ semper transcurrimus, plures continue faciendo scalas pluresq; ambitus, ac interdum cum multis populis loquendo, donec tandem uersus austrum extra Capricorni tropicū fuimus. Vbi super horizonta illum meridionalis polus triginta duobus sese extollebat gradibus, atq; minorem iam perdideramus ursam, ipsaq; maior ursa multum infima uidebatur, ferè in fine horizontis se ostentans, & tunc per stellas alterius meridionalis poli nosmetipsos dirigebamus, quæ multo plures, multóque maiores ac lucidiores, quàm nostri poli stellæ existunt: propter quod plurimarum illarum figuras confinxi, & præsertim earum quæ prioris ac maioris magnitudinis erant, unà cum declinatione diametrorum, quas circa polum austri efficiunt, & unà cum denotatione earundem diametrorum, & semidiametrorum earum, prout in meis quatuor diætis, siue nauigationibus inspici facile poterit. Hocce uero nauigio nostro, à campo sancti Augustini incepto, septingentas percurrimus leucas, uidelicet uersus Ponentem centum, & uersus Lebeccium sexingentas: quas quidem dum peragraremus, si quis quæ uidimus enumerare uellet, nō totidem ei papyreæ chartæ sufficerent. Nec quidem interdum magni commodi res inuenimus, demptis infinitis casiæ arboribus, & pariter plurimis, quæ laminas certas producunt, cum quibus & miranda alia permulta uidimus, quæ fastidiosa recensitu forent. Et in hac quidem peragratione decem ferè mensibus extitimus. In qua cognito quod mineralia nulla reperiebamus, conuenimus unà, ut ab inde surgentes aliò per mare euagaremur. Quo inito inter nos consilio, mox edictum fuit, ac in omnem cœtum nostrum uulgatum, ut quicquid in tali nauigatione præcipiendum censerem, idipsum integriter fieret. Propter quod confestim edixi, mandauiq; ubique, ut de lignis & aqua pro sex mensibus munitionem omnes sibi pararent: Nam per nauium magistros nos cum nauibus nostris adhuc tantundem nauigare posse indicatum est. Qua quidem, quam edixeram, facta prouisione, nos oram illam linquentes, & inde nauigationem nostram per Seroccum uentum initiantes, Februarij decima tertia uidelicet, quum sol æquinoctio iam appropinquaret, & ad hoc Septentrionis hemisphærium nostrum uergeret, in tantum peruagati fuimus, ut meridianum polum super horizonta illum quinquaginta duobus gradibus sublimatum inuenerimus, ita ut nec minoris ursæ, nec maioris stellæ amodo inspici ualerent: Nam tunc à portu illo, à quo per Seroccum abieramus, quingentis leucis longe iam facti eramus, tertia uidelicet Aprilis. Qua die tempestas ac procella in mari tam uehemēs exorta est, ut uela nostra omnia colligere, & cum solo nudoq; malo remigare com-

re com-

re compelleremur, perflante uehementissime Lebeccio, ac mari intumescente, & aëre turbulentissimo extãte. Propter quem turbinis uiolentissimum impetum nostrates omnes non modico affecti fuerunt stupore. Noctes quoque tunc inibi quammaximæ erant. Etenim Aprilis septima, sole circa arietis finem extante, ipsæ eædem noctes horarũ quindecim repertæ sunt: hyemsque etiam tunc inibi erat, ut uestra satis perpendere potest maiestas. Nobis autẽ sub hac nauigantibus turbulentia, terram unam Aprilis secunda uidimus, penes quam uiginti circiter leucas nauigantes appropiauimus: uerum illam omnimodo brutalem & extraneam esse comperimus, in qua quidem nec portum quempiã, nec gentes aliquas fore conspeximus, ob id, ut arbitror, quod tam asperum in ea frigus algeret, ut tam acerbum uix quisquam perpeti posset. Porrò in tanto periculo, in tantaque tempestatis importunitate nosmet tũ reperimus, ut uix alteri alteros præ grandi turbine nos uideremus. Quam obrem demum cum nauium prætore pariter concordauimus, ut connauitis nostris omnibus, terram illam linquendi, seque ab ea elongandi, & in Portugalliam remeandi signa faceremus. Quod consilium sanum quidem & utile fuit, quum si inibi nocte solum adhuc illa perstitissemus, disperditi omnes eramus: nempe quum hinc abijssemus, tam grandis die sequenti tempestas in mari excitata est, ut penitus obrui perdite metueremus. Propter quod plurima peregrinationũ uota, necnon alias quamplures ceremonias, prout nautis mos esse solet, tunc fecimus. Sub quo tempestatis infortunio quinque nauigauimus diebus, demissis omnino uelis. In quibus quidem quinque diebus ducentas & quinquaginta in mari penetrauimus leucas, lineæ interdum æquinoctiali, necnon mari & auræ temperatiori semper appropinquando, per quod nos à præmissis eripere periculis altissimo deo placuit. Eratque huiusce modi nostra nauigatio ad transmontanum uentum & Grecum, ob id quod ad Aethiopiæ latus pertingere cupiebamus, à quo per maris Atlantici fauces eundo, mille tercentum distabamus leucis. Ad illam autem per summi tonantis gratiam Maij bis quina pertigimus die. Vbi in plaga una ad latus Austri, quæ Serraliona dicitur, quindecim diebus nos ipsos refrigerando fuimus. Et post hæc cursum nostrũ uersus insulas Lyazori dictas arripuimus: quæ quidem insulę à Serraliona ipsa septingentis & quinquaginta leucis distabant, ad quas sub Iulij finem peruenimus, & pariter quindecim inibi nos reficiendo perstitimus diebus. Post quos inde exiuimus, & ad Lisbonæ nostræ recursum nos accinximus, à qua ad occidentis partem tercentum sepositi leucis eramus, & cuius tandem deinde portum M. D. II. cum prospera saluatione ex cunctipotentis nutu rursum subiuimus cum duabus duntaxat nauibus, ob id quod tertiam in Serraliona, quoniam amplius nauigare non posset, igni combusseramus. In hac autem nostra tertio cursa nauigatione, sexdecim circiter menses permansimus: è quibus undecim absque transmontaneæ

montaneæ stellæ, necnon & maioris ursæ minorisue aspectu nauigauimus, quo tempore nosmetipsos per aliam meridionalis poli stellam regebamus: quæ superius commemorata sunt, quæ in eadem nostra tertio facta nauigatione, relatu magis digna conspexi.

DE QVARTAE NAVIGATIONIS CVRSV.

Eliquum autem est, ut quę in quarta nauigatione nostra prospexerim edisseram. Quia uero iam præ longa narratione fathisco, & quoque hæc eadem nostra nauigatio ad spetatum à nobis finem minime perducta est, ob aduersitatē infortuniumue quoddam, quod in maris Atlantici nobis accidit sinu: idcirco breuior fiam. Igitur ex Lisbonæ portu cum sex conseruantiæ nauibus exiuimus, cum proposito, insulam unam uersus horizontem positam inuisendi, quæ Melcha dicitur, & diuitiarum multarum famosa, necnon nauium omnium, siue à Gangetico, siue ab Indico mari uenientiū, receptus siue statio est, quemadmodum Çalitia receptus siue hospitale omnium nauigantium est, qui ab oriente in occidentem, & econuerso uagantur, prout de hocipso per Calicutiæ uiam fama est. Quæ quidem insula Melcha plus ad occidentem, Calicutia uero ipsa plus ad meridiem respicit. Quod idcirco cognouimus, quia ipsa in aspectu triginta trium graduum poli antarctici sita est. Decima ergo Maij die, M. D. III. nobis unde supra egredientibus, cursum nostrum ad insulas uirides nuncupatas, primo direximus: ubi rerum necessariarum munimina, necnon & plura diuersorum modorum refrigeramina sumentes, & duodecim interdum inibi diebus cessantes, per uentum Serocсum post hæc enauigare occœpimus, quum Nauidominus noster tanquam præsumptuosus capitosusq; præter necessitatem, & omnium nostrum unanimitatē, sed solum ut sese nostri & sex nauium præpositum ostentaret, iussit ut in Serraliònam Australem Aethiopiæ terram tenderemus. Ad quam nobis accelerantibus, & illam tandem in conspectu habentibus, tam immanis & acerba suborta tempestas est, ac uentus contrarius, & fortuna aduersa inualuit, ut in ipsam, quam nostris ipsi uidebamus oculis, per quadriduum applicare non ualuerimus: quinimo coacti fuerimus, ut illa relicta ad priorem nauigationem nostram regrederemur: quandoquidem nos per Suduesium, qui uentus est inter meridiem & Lebeccium, reassumentes tercentum per illam arctitudinem nauigauimus leucas. Vnde factum est, ut nobis extra lineā æquinoctialem tribus penè gradibus iam tunc existentibus, terra quædam, à qua duodecim distabamus leucis, apparuerit: quæ apparitio non parua nos affecit admiratione: Terra etenim illa, insula in medio mari multū alta & admirabilis erat, quæ leucis duabus longior, & una dilatatior non existebat: in qua quidem terra nunquam quisquam hominum aut fuerat, aut habitauerat: & nihilominus nobis

nus nobis infelicissima fuit. In illa enim per stolidum consilium suum & regĩ men, præfectus nauium noster nauem suam perdidit: nempe illa à scopulo quodam elisa, & inde propter hoc in rimas diuisa, sancti Laurẽtij nocte, quę Augusti decima est, in mari penitus submersa extitit, nihil inde saluo manen te, demptis tantummodo nautis: eratq; nauis eadem doliorũ trecentorũ, in qua nostræ totius turbæ totalis potentia erat. Quum autem omnes circa il lam satageremus, ut si forte ipsam è periculo subtrahere ualeremus, dedit mi hi in mandatis idem nauium præfectus, ut cum nauicula una receptũ quem piam bonum, ubi puppes nostras secure omnes recipere possemus, apud in sulam eandem inuentum pergerem: nolens tamen ipse idem præfectus, ut nauem meam, quæ nouem nautis meis stipata, & in nauis periclitantis adiu torio intenta foret, mecum tunc traducerem, sed solum ut edixerat portum unum inquisitum irem, & in illo nauem meam ipsam mihi restitueret. Qua iussione recepta, ego ut mandauerat, sumpta mecum nautarum meorum me dietate, in insulam ipsam, à qua quatuor distabamus leucis, properans, pul cherrimũ inibi portum, ubi classem nostram omnem tute satis suscipere pos semus inueni. Quo comperto, octo ibidem diebus eundem nauium præfe ctum cum reliqua turba expectando perstiti. Qui quum non adueniret, mo leste non parum pertuli: atq; qui mecum erant sic obstupescebant, ut nullo consolari modo uellent. Nobis autẽ in hac existentibus angustia, ipsa octa ua die puppim unam per æquor aduentare conspeximus, cui ut nos percipe rẽ possent, mox obuiam iuimus, confidentes sperantesq; unà quod ad melio rem portum quempiam nos secum ducerent. Quibus dum nos appropin quassemus, & uicissim nos resalutassemus, retulerunt illi nobis, eiusdem pręfe cti nostri nauem in mari penitus, demptis nautis, perditã extitisse. Quæ nun cia, ut contemplari uestra potest maiestas, me non parua affecerũt molestia, quum à Lisbona, ad quam reuerti habebam, mille longe existens leucis, in longo remotoq; mari me esse sentirem: nihilominus tamen fortunæ nosmet subijcientes ulterius processimus, reuersiq; in primis fuimus ad memoratam insulam, ubi nobis de lignis & aqua in conseruantiæ meæ naui prouidimus. Erat uero eadem insula penitus inhospitata inhabitataq;, multa aqua uiui da & suaui in illa scaturiente, cum infinitis arboribus innumerisq; uolucribus marinis & terrestribus, quæ adeo simplices erant, ut sese manu comprehendĩ intrepide permitterẽt. Propter quod tot tunc prendidimus, ut nauiculam u nam ex illis adimpleuerimus. In ea autẽ nulla alia inuenimus animalia, præ terquam mures quammaximos, & lacertas bifurcam caudam habentes, cum nonnullis serpentibus, quos etiam in ea uidimus. Igitur parata nobis inibi prouisione, sub uento inter meridiem & Lebeccium ducente perreximus, ob id quod à rege mandatum acceperamus, ut qualicunq; non obstante pericu lo, præcedentis nauigationis uiam insequeremur. Incepto ergo huiuscemodi

nauigio

nauigio, portũ tandem unum inuenimus, quem omniũ ſanctorum abbatiã nuncupauimus, ad quem, proſperam annuente nobis auram altiſſimo, infra XVII. pertigimus dies: diſtatq; idem portus tercentum à præfata inſula leucis: in quo quidem portu nec præfectum noſtrum, nec quenquam de turba alium reperimus, etſi tamen in illo menſibus duobus & diebus quatuor expectauerimus: quibus effluxis, uiſo quod illuc nemo ueniret, conſeruantia noſtra tunc & ego concordauimus, ut ſecundum latus longius progrederemur. Percurſis itaq; ducentis ſexaginta leucis, portui cuidã alij applicuimus, in quo caſtellum unũ erigere propoſuimus: quod & quidem profecto fecimus, relictis in illo uiginti quatuor Chriſticolis nobiſcum exiſtentibus, qui ex præfecti noſtri puppe perdita collecti fuerant. Porrò in eodem portu præfatum conſtruendo caſtellum, & breſilico puppes noſtras onuſtas efficiendo, quinque perſtitimus menſibus, ob id quod præ nautarum perpaucitate, & plurimorum apparatuum neceſſitate, longius progredi non ualebamus. Quibus ſuperioribus ita peractis, concordauimus poſt hæc in Portugalliam reuerti: quam rem per Græcum tranſmontanumq; uentum neceſſe nobis erat efficere. Relictis igitur in caſtello præfato Chriſticolis uiginti quatuor, & cum illis duodecim machinis, ac alijs pluribus armis unà cũ prouiſione pro ſex menſibus ſufficiente, necnon pacata nobiſcum telluris illius gente, de qua hic minima ſit mentio, licet infinitos inibi tunc uiderimus, & cũ illis practicauerimus. Nam quadraginta ferè leucas cum triginta ex eis in inſulam ipſam penetrauimus. Vbi interdum plurima perſpeximus, quæ nunc ſubticeſcens libello meo quatuor nauigationum reſeruo. Eſtq; eadem terra extra lineam æquinoctialem ad partem auſtri octodecim gradibus, & extra Liſbonæ meridianum ad occidentis partẽ triginta quinq;, prout inſtrumenta noſtra monſtrabant. Nos nauigationem noſtram per Nornordenſium, qui inter Græcum tranſmontanumq; uentus eſt, cum animi propoſito ad hanc Liſbonæ ciuitatem proficiſcendi initiantes, tandem poſt multos labores, multaq; pericula in hunc eiuſdem Liſbonæ portum infra LXXVII. dies XXVIII. Iunij, M. D. IIII. cum dei laude introiuimus. Vbi honorifice multum, & ultra quàm ſit credibile feſtiue ſuſcepti fuimus, ob id quod ipſa tota ciuitas nos in mari diſperditos eſſe exiſtimabat, quemadmodum reliqui omnes de turba noſtra per præfecti noſtri nauium ſtultam præſumptionem extiterant. Quo ſuperbiam modo iuſtus omnium cenſor deus compenſat. Et ita nunc apud Liſbonam ipſam ſubſiſto, ignorans quid de me ſereniſſimus ipſe rex deinceps efficere cogitet, qui à tantis laboribus meis iam ex nunc requieſcere plurimũ peroptarẽ. Hunc nunciũ maieſtati ueſtrę plurimũ quoq; interdum cõmendans.

Americus Veſputius in Liſbona.

EPISTOLA POTENTISSIMI AC INVICTISSIMI EMANVELIS REGIS PORTVGALliæ & Algarbiorum, de uictorijs habitis in India & Malacha, ad S. in Christo patrem & dominum nostrum, dominum Leonem X. Pont. Max.

Anctissimo in Christo patri, ac beatissimo domino, domino nostro E. S. addictissimus filius Emanuel, dei gratia rex Portugalliæ, & Algarbiorum, citra ultraq; mare in Aphrica, dominus Guineæ, & conquisitæ nauigationis ac cõmercij Aethiopiæ, Arabiæ, Persiæ, atq; Indiæ, humillima beatorũ pedum oscula. Quantũ deo optimo maximo, quantum & tibi gratulari debeamus, beatissime pater, uel ex nuncio, quod nostra Indica classis proxime attulit satis apparet. Quod enim te Pontifice Maximo, te S. Romanæ ecclesiæ & Christiano orbi præsidente, tam admiranda in dei laudem ac gloriam gesta tam ex uoto successerint, tua certe laus, tua gloria censeri debet. Iure itaq; uisum est, quæ in India dei suffragio ad ipsius cultum spectantia nostris armis modo facta sunt, ad tuam sanctitatem, utpote totius Christianæ reipublicæ caput, & orthodoxæ religionis normam, carptim ac summatim, ne stylum epistolarem excedamus, describere, ut pro rerum dignitate cuncta pensari, summoq; deo accepta referri ualeant, ac indies sui sanctissimi nominis gliscentem laudem, Christianiq; dogmatis propagationẽ facile speremus. Igitur post plures dubij Martis uictorias, non sine labore & sanguine partas, India relictis in ea opportunis præsidijs, Alphonsus de Albiecher protocapitaneus noster, ut iacturam quam superioribus annis nostri fecerant, iniuriamq; ulcisceretur, aureã Chersonesum, Malacham accolæ appellant, contendit: ea est inter sinum magnũ & Gangeticum sita urbs miræ magnitudinis, utq; uiginti quinque milium & amplius, larium censeatur. Terra ipsa fœcundissima, ac nobilissimarum, quas fert India, mercium feracissima: celebratissimum ob id emporium, ubi non modo uaria aromata, & omnigeni odores, sed auri quoque, & argenti, margaritarum, ac preciosorum lapillorum magna copia affluit. Hanc rex Maurus gubernabat, catenus uires suas Mahumetica secta protendente, cætera gentiles tenent. Huc itaq; quũ instructa classe applicuisset Alphonsus, urbẽ oppugnare destinat. Quod præsentientes Sarraceni, bello se multis munitionibus & armis præparauerant, sed frustra: nam commisso cũ eis prælio, nostri tandem dei auxilio superiores, plurimis ex hostibus cæsis, urbem ui intrant, occupant, data prædæ libertate diripiunt, incendunt. Rex ipse, qui ex elephanto pugnabat, grauiter uulneratus, cum superstitibus Mauris fuga sibi consuluit. In ea pugna magnus hostium numerus exiguo nostrorum damno interit: capti plures: magna etiã ablata spolia, in quibus & septẽ ipsius regis bello

regis bello assueti elephantes, suis turribus, sericis atque auro intextis ephippijs, illius prouinciæ more muniti, ac æneorum omnis generis tormentorũ ad duo milia summa arte fabricata. Capta sic urbe, hostibusq́ profligatis, quo nostræ rei tutius consuleretur, in fluminis quod mediã urbem interfluit, ostio, unde terra mariq́ subacto undique suæ securitati prospiciat, munitissimam arcem murorum quindecim pedum latitudine construxit, ex lapide uidelicet, qui ex dirutis Sarracenorũ, quas Mesquitas uocant, ædibus exceptus est. Mirabilis profecto diuina prouidentia, quod ubi tanto tempore Mahumeticæ perfidiæ cultus celebratus, ubi redemptoris nostri nomen toties blasphematum, inde occulto dei consilio magna sua laude ac satanæ dedecore, qui tanto labore ac nostrorum sanguine tamdiu pro catholicæ fidei augmento affectamus, huic ædificio, & Christianis tam necessario operi opem acceperimus. Erant eo tempore Malachæ plures extranei, ac diuersarum nationum mercatores, scilicet Zamatri, Pegus, Iaames, Gores, & ab extremo oriente atque ultima Sinarum regione Chines, alijq́ gentiles, qui urbem commercij gratia frequentes multis diuitijs, auro, argento, margaritis, & preciosis lapillis, Irrico etiam uellere, ac multifarijs aromatibus & odoribus affatim replent. Hi cum multis quoque finitimis ab Alphonso fœdus & amicitiam ultro flagitantes, ab ipso & benigne & fauorabiliter sunt accepti, pactoq́ commercij & mercaturæ tractatu, suas negociationis domos circum arcem, ubi tutius uersari possent, secum transtulere: mutuo fœdere adeo læti, ut quamuis hactenus illud emporium omnium fuerit celeberrimũ, deinceps tamen, si fieri poterit, multo maius ac celebrius futurum existimetur. Quin & ipsi Chines nuncium ad nos mittunt, à quo perfectius res suas intelligamus: atque adeo tam hi quàm cæteri urbis accolæ dicto audire, imperatisq́ legibus parere non recusarunt, ut reipublicæ regiminis, iustitiæq́ officiales nostro nomine Alphonsi manu acceperint: quorum iudicio & arbitrio gubernantur, simul & monetam nostro ibi nomine cusam, tanquam regis dominiq́ sui agnoscentes excipiunt, & expendunt, auream catholicos mille scilicet numorum, argenteam centum ualore Malachenses inscripsere. Hæc quum cognouisset rex de Ausiam, & gente & solo orientem uersus potentissimus, ad quem fama erat iure Malacham spectare, & à Mauris olim usurpatam, legato ad præfectum nostrum destinato, qui se suaq́ nostro mancipa-ret obsequio, aureum simul craterem cum precioso magnæq́ existimationis carbunculo, ensemq́ auro affabre elaboratũ, in signũ uidelicet recognitionis ac ueræ perpetueq́ futuræ amicitiæ dono misit: ad quem præfectus aliquos è nostris expertos uafrosq́ uiros intima regionis scrutaturos cum multis etiam muneribus remisit, unde maximum dei obsequium & catholicæ fidei augmentum fore non dubitamus. Rebus sic apud Malacham compositis, & obfirmato tractatus commercij fœdere, relicto in arce tormentis machi-

nis'que munitissima, sexcentorum etiam uirorum, ac strenuorum militum se cuto præsidio, & classe ad maritimæ oræ tutelam uiris armisq́ optime instru cta. Alphonsus in Indiam reuertens, Goæ urbis præcipuam arcem, quam ipse superioribus annis magno nostrorum periculo, sed maiore hostium stra ge occupauerat, nostræq́ ditioni & imperio adiunxerat, à Mauris obsessam reperit, extructa etiam iuxtà alia firmissima arce, unde Ruminum Turca- rumq́ sex milia nostros continue infestabant. Quos quum adoriretur præ- fectus, plurimis iam trucidatis, desperata salute, pacta tantummodo corpo rum incolumitate, se tandem ac reliqua nostris dedidere: partisq́ & ibi ma- chinarum, equorum, armorum, & huiusmodi haud contemnendis spolijs, quibusdam etiã qui inter Mauros reperti sunt apostatis, qui à fide nostra de sciuerant, debito afflictis supplicio, urbem pristinæ quieti restituit. Appu- lerat interea Vabuli, urbi haud procul à Goa, presbyteri Ioannis potentissi mi Christicolarum domini, ad præfectum nostrum legatus, qui eius nomi- ne, ut Christiani Christiano omni ope omnia ad bellum contra catholicæ fidei hostes opportuna, militum exercitus, armorũ ac commeatus præsidia ultro offerat: præsertim si mare Rubrum suo coniunctũ dominio nostra clas sis traijciat, ubi commodissime utriusq́ uires iungi possent: haud exiguũ ado randæ & ueræ crucis lignum ad nos mittit, uiros uafros & industrios poscẽs, quorũ ingenio & artificio à Sultani territorio & regione ad Nilum deflecti aliquando & diuerti posse existimat. Aderant tunc apud nostrum præfectũ à Narsingue rege legati, rege gentili adeo potentissimo, ut mille & quin- gentos belligeros elephantes, armatorum equitum quadraginta milia, præ- ter innumerum peditum numerum suo arbitrio in aciem paruo negocio pro ferre, tantumq́ agri possidere perhibeatur, quantũ semestri uix itinere eme- tiri possit. Huic plures reges ac satrapes parent: quorum nonnulli maritimis oris proximi nobis sunt tributarij. Apud Alphonsum & Gambaiæ regis le gatus, terra mariq́ potentissimi, atque inter Mauros maximi: item à Za- baio Goæ quondam domino, atque à rege Grosapa, alijq́ complures re- gum satrapumq́ legati à nostro præfecto fœdus pacemq́ ultro exorantes, ac sua munera singuli afferentes. In hac etiam quæ proxime appulit classe, ab Armusij rege legatus cum multis margaritarum rerumq́ preciosarum do nis, in signum uidelicet fidelitatis & recognitionis ad nos uenit. Hunc regem Alphonsus idem, urbe opulentissima & præcipuo emporio Armusio ui ca- pto, quindecim milium saraphorum (id est aurea moneta ducatis æquiua- lens) annuorum nobis tributarium effecerat. Inter hos successus, pater beatis sime, diuino suffragante numine per uniuersam Indiam plurimi, spiritus san cti gratia igneq́ afflati, depositis gentilitijs erroribus indies ad nostram re- ligionem conuersi, ueram dei fidem agnoscunt. Ob quod deo optimo ma- ximo summæ gratiæ sunt merito referendæ, quod tam procul à nostro orbe

in tam remotis regionibus, quò ne fama quidē sui sanctissimi nominis pene ttauerat, nostráque nunc opera sedulo suam ueram fidem cultumq́ꝫ celebrari, publicari ac ptopagari dignatus sit. Vnde proculdubio diuina fauente clementia sperandum est, quum nunc præfectus noster ad mare Rubrum, ut eius ostio occupato, Sarracenis earum partium commercia interdicat, relictis in India opportunis præsidijs, ingenti classe properet, ut ibi coniunctis sub crucis uexillo presbyteri Ioannis nostrisq́ꝫ uiribus, maximum dei obsequium, & Mahumeticæ sectæ detrimentum & ignominia sequatur, extremáque Orientis ora, quò & sacras Apostolorum uoces intonuisse compertum est, occidentali nostræ propediem iungatur, & ad ueri dei cultum ipsius suffragante numine traducatur, S. sedi Apostolicæ, ac tuæ sanctitati ut optimo pastori, Christiani gregis more debitum obsequium & obedientiam oblatura. Bene ualeat beatitudo tua, quam pientissimus deus diu ac felicissime conseruate & augere ad uotum dignetur. Dat. in utbe nostra Olisipone, octauo Idus Iunias, anno domini M. D. XIII. FINIS.

PRAEFATIO LVDOVICI VARTOMANNI BOLONIENSIS, QVI ET PATRITIVS ROMANVS.

PLures ante me fuerunt, qui ut mirabilia mundi cognoscerēt, indefesso studio autores quosq́ꝫ, qui de his rebus scripserunt, legerūt: alij uero uiuæ uoci magis fidem adhibentes, à petegrinis hominibus, atq́ꝫ è remotis regionibus aduentantibus hæc percontari maluerūt, quàm ex libris discere, qui plerunq́ꝫ falsa ueris admixta habēt. Fuerunt deniq́ꝫ alij, qui tanto flagrarunt desiderio uisendi exteras regiones, atq́ꝫ cognoscendi peregrinos populorum mores, conditiones terrarum, & naturas rerū, ut nec librorum lectio, nec aduenatū narratio illorum sitim restinguerent, sed potius accenderent, & quodammodo cogerent etiam cum iactura rerum familiarium egredi terras suas, & coràm ea uidere, quæ absentia illorum animos tanta sauciarunt cupidine: id quod mihi planè, ut uerū fatear, usuuenisse scio: nihil enim erat, quod irrequietum animū meum sedare posset, quoties exterarum nationū mihi recordatio incideret, præsertim orientalium, de quibus tam mira apud historicos & cosmographos legunt, nisi ipse hæc lustrassem & oculis conspexissem. Sunt qui maiori ingenio præditi, hæc terrena tanq́ꝫ humilia transcenderūt, & subuolantes in cœlum usq́ꝫ, motum illius atq́ꝫ stellarū dispositionē subtili disquisitione inuestigarunt, & totū animi sui studium huc destinarūt, ut singularū rerum, quæ in corporibus illis cœlestibus fiunt, rationes redderēt in terris, nihil iucundius & felicius ducentes, quàm de retrogradationibus, directionibus, absidū mutationibus, epicyclorum reuolutionibus, inclinationibus, deuiationibus, reflexionibus, & alijs id

genus philosophari: quod neutiquam damnamus, imò laudamus, & perpetua memoria dignos huiusmodi uiros iudicamus: sed nostro pede nos metientes, grauem illam cœlestem sarcinam robustissimis humeris Atlantis atque Herculis sustinendam relinquentes, repere uoluimus in terris, propriaque in persona conspicere terrarum situs, hominum ritus & mores, uarietatē animalium, arborum mirabiles proprietates & naturas: potissimum quæ apud Arabes, Persas, Indos & Æthiopes inueniuntur. Et quum in his inquirendis, tandem nonnihil uotis nostris, laus deo, satisfecerimus, parum egisse arbitramur, nisi & hæc quæ uidimus & experti sumus, etiam alijs, qui ex taliū lectione uoluptatem non mediocrem capiunt, impertierimus: in quorum fauorem totū iter nostrū, & uariū illum periculosumque discursum, quæque in tot & tam uarijs regionibus, atque hominū sectis experti sumus, uoluimus breui & ueraci describere sermone, non ignorantes ueritatē in his scriptis potissimum desiderari. Cæterum quid incommodi in qualibet regione mihi acciderit, quantam passus sim famem, sitim, frigus, calorem, bellum, captiuitatem, cædes, terrores, & alia innumera pericula, obiter in ipso itinerario meo suis in locis ostendam. Tantum autem abest ut hæc perpessa pericula me ab alijs regionibus adeundis coërceant, ut etiam peruestigatis terris, quæ ad orientem, meridiem & occidentem sunt, iam deliberauerim adoriri aliud iter, exploraturus terras ad Aquilonē sitas, residuos uitæ meæ dies talibus consumpturus laboribus. Dominus prosperum reddat iter meum.

LVDOVICI

LVDOVICI ROMANI

PATRITII NAVIGATIONIS AETHIOPIAE, AEGYPTI, utriusq; Arabiæ, Persidis, Syriæ, ac Indiæ intra & extra Gangem, liber primus, Archangelo Madrignano interprete.

DE VRBE ALEXANDRIA. CAPVT I.

SI QVI forte profectionis huius causam admirati, instituti mei abs me rationē cōtenderint, ij proculdubio sciāt me nō alia causa actū esse, q̄ ea qua & cōplures alij, q uisendi orbis desiderio enixissime deflagrarūt: uerū q̄a pleraq; reliq orbis à nostris sunt crebrius pagrata aditu frequentiore, animo destinaui eas partes uisere, quæ minus essent à nostris explorata. Ob id Venetijs soluētes auspicato. i. non sine diuini numinis inuocatione, uela uētis dedimus, pelagoq; cōmissi Alexādriā urbē Ægypti appulimus, & nouatū rerū æque cupidi ac sitiētes frigidā apprime exoptant. Illinc ueluti à cōpertiore orbis parte abscedentes, Nilo uecti Babylonē, cui Cayro recētior ætas nomen indidit, deuenimus.

De Babylone urbe Nilotica. Cap. II.

ILlò ut peruenimus, tanta sum affectus admiratione, ut uix id referre queā: ubi tamē propius accessi, licuitq; urbē introspicere, tepta est sane fama longe inferior: q̄ppe quæ tanta nō est inuēta, quantus erat rumor: neq; urbe Roma maior est ambitu, licet sit multo frequentior, utpote quæ longe plures habet indigenas: uerū fefellit cōplusculos suburbanus ager, qui uicis propè innumeris dispergit͛: ob id rati sunt cōplures, eā esse Babylonis partē: quod minime cōuenit, quando certe rura uiciq; huiusmodi ad secundū tertiū ue lapidē ab urbe sunt rusculis haud absimiles. Nec operæpreciū est ut denarrandis eorū fide ac moribus multū tp̄is absumā: quādo colliquescit fermè cūctis eā plagā à Mahumetanis atq; Mamaluchis (ij sunt nostræ fidei desertores) cultā esse: q̄bus Syriæ præfectus, Sultanū uocāt, imp̄itat. Huic famulant͛ Mamaluchi, his uero Mahumetani.

De Berynto, Tripoli, ac Antiochia. Cap. III.

OPes, amœnitatē, fastumq; Babylonis, mamaluchorūq; siue pegrinorū militū mentionē, ceu notiora prudēs prætereo. Relicta itaq; Babylone urbe Nilotica, p̄iore uectus flumine rursum Alexandriā rediēs ac mare nostrū ingressus Beryntū pueni, urbē Phœniciæ Syriæ maritimā, ubi cōplusculos dies absumpsi. Ea à Mahumetanis colit͛, nullius p̄pè indiga: æquor mœnia allatrat, nec usq; muro ambit͛, nisi ubi pelago alluit͛ occidentē uersus. Nihil ibi memoratu dignū cōperi, præterq̄ id q̄d incolę memorāt, locū scilicet uetustate exesum squalentēq;, ubi autumāt diuū Georgiū regis filiā à dracone immanissimo asseruisse, beluaq; mactata parēti natā restituisse. Inde soluentes Tripolim uersus uelificauimus: ea est urbs Syrię, & à Berynto orientē uersus bidui itinere distat: cultores præfecto parēt Syriæ, latriç Mahumetanæ addicti: ubet est solū, & ob mercimonia oīm fermè rerū illic uisit͛ ubertas copiaq; incredi-

Antiochia incredibilis. Illinc discedens in urbem Comagenen Syriæ Alep nomine me contuli: ea à nostris dicitur Antiochia, sub monte Tauro urbs est elegantissima & Babylonis præfecto paret: ibiq; scalæ Turcarum & Syrorum: ita enim uulgo dicuntur: nam monti adiacet Olympo: Azamiorum Persarumq; præsertim famigeratum est emporiũ: sunt enim Azamij Mesopotamij, Persis finitimi, Mahumetem colunt. Eò usq; memorati populi ceu ad nundinas cõmercij causa contendunt. Illinc iter ad Turcas Syrosq; habetur, ab illis cõ primis, qui ab ea parte Mesopotamiæ, quæ Azamia dicitur, proficiscuntur.

De Aman & Menin urbibus. Cap. IIII.

INde discedens Damascum contendi itinere decem dierum: uerum prius quàm Damascum peruenias, circiter medium iter urbs sita est Aman nomine. Ea fert xylon abunde, & fructus suaues admodũ fermè omne genus. Progredientibus paulisper ad sextũ lapidem à Damasco, obuia est urbs Menin nomine, quæ in cliuo montis posita est: colitur à Christianis Græcorum ritu. Ii principi Damasceno parent. Ibi uisunt̃ duæ conspicuæ basilicæ, quas ut memorant indigenæ, diua Helena Constantini parens construi iussit. Illic fructus omnifariam optimi, ediles uuæ præsertim: hortiq; perennibus fontibus irrigui. Inde itaq; abiens tandem aliquando Damascum concessi.

De urbe Damasco. Cap. V.

DIctu propè incredibile est, fidemq; ferme omnem excedit, quàm elegãs sit urbs Damascena, quam'ue sit eius ager fœcundus: nã urbis allectus amœnitate, inibi dies plurimos insumpsi moram trahens, ut eorum linguam doctus, mores incolarũ imbiberẽ. Ea colit̃ à Mahumetanis Mamaluchisq;

Hexarchatus eximie, necnon Christianis cõpluribus, qui ritu Græcorũ degunt. Obiter nõ ab re fortasse erit, quippiã de eorũ hexarchatu disserere. Ea, ut præfati sumus, Syriæ præfecto paret. Primum igitur omnium ibi arx est munitissima: huius fuisse autorem ferunt Ethruscum quendam ex urbe Florentia oriundum: ere proprio exędificasse dicebat̃, dum inibi hexarchus foret. Id restantur in uetustissimo marmore insculpta lilia Florentinæ urbis insignia. Vrbs cingitur altiore fossa, quaternisq; insigni fastigio turribus. Ponte pensili traijcitur fossa, isq; tollitur ac demitur pro arbitratu. Tormentis omne genus, ac Mamaluchorũ fortissimo pręsidio, utpote numero L. arx munita est: ij arcis præfecto assistunt assidue. Sub Syriæ domino stipendio merent. Peperit huius urbis principatũ Florentino uiro fortuna: ut enim de incolis accepimus, ita rem denarrabimus. Ferunt itaq; præfecto Syriæ Sultano quãdoq; propinatũ fuisse uenenũ: & quũ remediũ quæsissent, ab quodã Florẽtino id repertũ esse. Is inter Mamaluchos cõnumerabat̃. Inuẽto igit̃ antidoto, principi in paucis charus erat: ob id ea urbe clarissima donatus est, propterea q, uiueret princeps, illi retulisset acceptũ. Arce ergo cõstructa Florẽtinus inibi rebus humanis exẽptus est. Vita functũ colũt uice numinis indigenæ, in seruati principis peren

nem me-

nem memoriam. Superstitionẽ funalibus accensis testantur. Defuncto successit rursum Syriæ præfectus. Adijciebant ad hæc incolæ, Sultanum post indeptum imperium suis regulis(Amirre lingua Syriaca dicuntur)gratũ esse admodum: quippe qui hexarchatus & præfecturas paruo negocio petentibus elargitur: ea tamen lege, ut aureorum(saraphos ipsi appellant)complura milia quotannis pendant. Abnuentibus sponsa dissoluere exitium immi net certissimum. Principem concomitantur ex summatibus deni uel duodeni. Et ubi principi cordi hæserit, uelle auri quippiam à satrapis aut commercia exercentibus (quia summa inibi uiget iniuria, passim debacchantibus latrunculis, sæuientibus præsertim in Mahumetanos Mamaluchis) dat princeps ad arcis præfectum binas literas: alteris continetur,ut concione aduocata in arcem quos uoluerit accersat: alteris cõtinuo colliquescit mens principis, id est,quid princeps à subditis consequi uelit. Quibus perlectis, haud mota, imperata faciunt, æquum uel iniquum iubeatur, nulla habita ratione. Hunc morem cortogandi auri commentus est princeps. Vsu tamen quandoq; euenit,ut sint tantarum uirium satrapæ,ut etiam iussi adesse nolint, gnari uim illaturum tyrannum esse. Ob id sæpenumero,ubi exploratum habent uocaturum eos esse arcis præfectum,mox in Turcarum regionem dilabuntur.Hæc sunt quæ quasi de eorum moribus collegimus. Id etiam obseruauimus, uigiles in turribus non uoce, sed tympano uigilias custodiasq; agere, correspondentibus inuicẽ ictu tympani uigilibus. Sed si qui forsan uigilũ semisomnes, uel paruo horæ momento ad tesseram non respondérint, illi actutum ueluti suarum desertores custodiarum carceri ad annum mancipantur.

De his quæ Damasci uisuntur. Cap. VI.

POstquam reguli Damasceni mores explicuimus, in rem esse iudicamus, ut nonnulla quæ inibi conspicati sumus, elegantiam urbis concernentia expediamus:nam ea urbs incolarũ numero frequẽs est admodum,eademq; ditissima. Mirũ dictu est,quantũ opulentia ac eximio artificio polleat:quippe quæ affatim commeatuũ fermè omniũ habet, rei præsertim frumentariæ carniumq;,& id genus annonæ. Scatet omnifariam fructibus, & cumprimis per totum annũ recentiũ uuarum illic est ubertas.Sunt præterea ibi mala punica, chrysomela, amygdalæ, & proceriores oliuæ, eædemq; optimæ.Rosæ itẽ albicantes rubentesq;,& sanè pulchriores quàm unq; uiderim: & rursum poma omne genus suauissima: pyra uero ac persica gustu insuauia. Rationẽ huius insuauitatis non aliã afferebant,q; aquarũ copiã nimiã. Fluuius lympidissimus urbẽ interfluit:ob id plerunq; in singulis ædibus signati fontes conspiciuntur elaborati:præsertim opere tessellato,musceacum appellant. Aedes autem eorum à foris inelegantes sunt,sed intus decentissimæ multiplici marmore, & cumprimis ophite lapide eas exornante.In urbe sunt complura delubra, Moscheas appellant. Sed quod cæteris præstat, id constructum est

Damasci opulentia et [illegible]

instar

instar basilicæ diui Petri urbis Romæ, ubi magnitudinē inspexeris: si tamen id demas, quod in meditullio nulli sunt imbrices uel tecta, sed patescit ut sis sub diuo. Circum uero delubrū omnia concamerata sunt. Illic peculiari cultu sanctissimi uatis Zacharię ut uerū corpus obseruāt, idq́ꝫ summo in ęstimato habent. Valuæ delubri præcipue ex metallo quaternę insignes plurimū: inq́ꝫ delubro plures fontes, ijdemq́ꝫ conspicui. Supersunt adhuc collapsarum ædium monimenta, quæ à Christianis olim incolebantur, Canonicam appellant: ea opere Moseaco exculta erat. Videre etiam licuit eum locum, ubi ferunt seruatorem nostrum diuum Paulum increpuisse his uerbis: Saule, Saule, quid me persequeris? Is locus est extra urbem ad primum lapidem: ibi Christiani humantur, qui in ea urbe cuiuis decedunt. Visitur etiam ibi ea turris, quæ diuo Paulo pro custodia data est: ea mœnibus urbis connexa est. Eum uero locum turris, unde ab angelo sanctus Paulus exēptus est, nequicquam obstruere Mahumetani tentarunt: nam ubi uesperi obstruxerint, mane reseratum offendunt: idq́ꝫ ui numinum euenire autumant, ne actæ rei testimonium desit. Vidi etiam illas ædes, in quibus, ut fama fert, Cain Abel fratrem confecit germanum: eæ enim ab altera urbis parte sunt ad primum lapidem in cōualle quadam sitæ, tamen in colle decliui. Sed hinc redeamus ad peregrinos milites, quos uocant Mamaluchos, deq́ꝫ eorum licentia, qua in ea urbe abutūtur multo licentius quàm par est, prosilientes disseramus.

De Mamaluchis Damasci. Cap. VII.

SVnt itaq́ꝫ Mamaluchi ex ea hominum nota, qui à nostra fide desciuerūt, abq́ꝫ Syriæ præfecto ueluti mancipia emuntur. Illud compertum habemus, id hominum genus solers esse admodum: quippe qui tum disciplina militari, tum literarū studio exercentur tantisper, donec peritiores euaserint. Indiscriminatim tam parui quàm magni stipendia sub præfecto merent: id stipendium senos saraphos (id est auri genus) nō excedit mense singulo, pręter sui, ac serui, necnon equi uictum: tantoq́ꝫ maiore stipendio conducuntur, quanto strenuiores & manu promptiores euaserint. Igitur nō perambulant urbem, nisi bini, uel terni simul: illis enim probro daretur maximo, si sine comite incederēt. Et ubi inter eundum obuias habuerint ternas uel quaternas mulieres, licentia eis cōcessa uel extorta, in quibusdam diuersorijs, chanos uocant, qua sciūt iter facturas mulieres opperiunt, & ut propius accesserint priui priuas corripiūt, eisq́ꝫ introductis licenter nimiū utuntur. Conātibus Mamaluchis frontē earū retegere (uelata enim facie incedunt) obsistūt maxime, nec cognosci uolunt mulieres: nos enim norunt, licet à nobis agnosci nolint. Instant audacius Mamaluchi, & solita petulantia se uelle eas detegere asseuerant. At illæ inquiūt: Satis'ne ac super est, quod corpora nostra uulgastis, proq́ꝫ libito usi estis, nisi etiam frontē nostram aperiatis? Tunc Mamaluchi eas missas faciunt. Verum quandoq́ꝫ accidit, ut rati prostituere principis filiam,

liam,suasmet uxores comprimant: idq́ dum ego illic agerē usu euenit.Mundum muliebrem curant quàm quæ maxime: uestibus sericeis utuntur,& eas cooperiunt gosipinis pannis,eisdemq́ tenuissimis, quasi instar serici. Ocreis utuntur albicantibus: soleis uero coccineis,aut sanè purpureis. Caput multiiugis exornant monilibus: delectantur inauribus,& in digitis gestant condalia. Nubunt totiens, quotiens libuerit: ubi enim pertæsæ fuerint prioris coniugis, sacerdotem suæ fidei præfectum (Cadi appellant) adeunt, seiungiq́ efflagitant à priore coniugio. Discretionem huiusmodi eorum lingua Talacare nuncupant. Peracto itaq; à Cadi eorum sacerdote diuortio, ad alia noua transeunt: itidemq́ uiris licet. Sunt qui autument Mahumetanos quinas uel senas simul habere uxores: quod minime animaduerti: reor tamen, ut licuit intelligere, binas,uel ad summum ternas eos uxores ducere. Vescuntur in propatulo,in emporijs præsertim, ubi promercalia uisunt: & ibi quicquid est esculenti excoquitur. Vescuntur equis,camelis,bubalis,hœdisq́,& id genus animalibus. Recentis casei summa est copia.Quibus lac est uenale, ij circunducunt quadraginta uel quinquaginta capreas, easq; ubi lac emere uolueris,in superius deuehunt cœnaculū,etiā si triplex foret contignatio, coràm in uase stanneo lac emungunt.Supra palmum longas habent capreæ auriculas: ubera habent multiplicia: fœcundæ admodum.Tuberum ibi ingens est ubertas: nam nōnunq́ illò uiginti quinq;,aut triginta cameli tuberibus onusti conspiciuntur: & tamen intra triduum uenduntur.Aduehuntur ex Armeniæ montibus,ex Asiaq́ minore,quā Turchiam, alij Anatoliam appellant. Mahumetani longioribus uestibus utuntur fluxisq́,eisdēq́ solutis, panneis uel sericeis: plerunq; caligis utuntur gosipinis,soleisq́ albicātibus. Ii ubi obuiam habuerint quempiam ex Mamaluchis, etsi Mahumetanus præstaret cæteris, qui inibi mercimonia exercent, illum tamen honore prosequitur, ceditq́ illi de semita:qui si secus agerent,scipione haud dubie uapularēt,admonerenturq́. Sunt itē ibi tabernę cōplures merciū à Christianis conductæ: in illis serica omnifaria,& præsertim ex altera parte uillosa,uelutū appellāt,& id genus complura: uerum Christiani ibi à Mahumetanis male accipiuntur.

Margin notes: Cadi — Polygamia — Turchia — Velutum

Quomodo ex Damasco itur ad Mahumetis Mecham, & de Arabum moribus. Cap. VIII.

POstq́ plus iusto forte de Damascenis rebus disseruimus,urgeorq́ solicitudine perficiendi suscepti itineris,pergam expedire alia. Igitur anno salutis quingentesimo tertio supra millesimū,mensisAprilis octaua luce,quum accepissem camelos,Carauanam uocant,expediri, ut Mecham contenderēt, nouarum rerum percupidus, essemq́ expers eorum consuetudinis, qui illuc erant profecturi, inij cum Mamaluchorum duce amicitiā: is fidem nostram abnegauerat. Ad eum itaq; ubi receptum habui, ære medio mox me donauit amictu, quo Mamaluchi uti solent; datoq́ equo pernici ac feruido,cæte-

tis consociauit mamaluchis. Id, ut sum præfatus, ui maxima auri, ac aliarum rerum, quas illi dono dedi, consequutus sum. Ingressi tandem iter sumus, ac itinere dierum trium perfecto, ad locum quendam peruenimus, cui Mezarib nomen est. Illic tridui moram fecimus, ut itineri capessendo sumerent mercatores necessaria, camelos præsertim, & complura alia. Eius loci princeps quidam est, quem Zambei uocant: aruis Arabibus simul imperitat, estque ingentium uirium dominus. Huic terni sunt germani, ac nati quatuor: alit equorum quadraginta milia, inque eius regia equarum dena milia, ac camelorum quaterna milia uisuntur. Patescit in immensum ager, utpote itinere bidui, ubi armenta huiusmodi pecuascere solent. Is princeps Zambei capessurus bellum, tantarum est uirium, ut Babylonis Sultano, ac Damasci præfecto, Hierosolymorumque principi simul arma inferat. Et quum leguntur fruges, prædæ inhiat studio incredibili, miraque impostura circumuenit Arabas. Nam aliquando arbitrantur Arabes procul, utpote spatio mille passuum uirum abesse, & mane postridie prædabundus adest, inopinatoque corripit nihil tale metuentes: adueniens insperatò rem frumentariam ac hordeum ipsis inditum sacculis asportat aliò. Nonnunquam perdius ac pernox excursioni bus populabundus insistit irrequietus admodum. Vbi uero gradum sistere placuerit, equabus iam ob cursum fessis camelorum lac propinat, ceu rem frigidam. Verumenimueto uisum est mihi iumenta huiuscemodi non cursu, sed uolatu ferri instar accipitris. Id licet testari, quoniam coràm uidi iens cũ eis simul. Illud etiam uobis compertum sit, memoratos Arabes equis instratis insidere, solaque tunica interiore amiciri. Pro telis ferunt harundinem longam decẽ aut duodecim brachiorũ, cui ferrum in cuspide inest, circumque cuspidem sericum elaboratum. Et ubi excursiones sunt fiendæ, adeo confertim incedunt, ut turmatim eos iter agere existimes. Statura sunt despicabili paruaque: color est inter fuluum & nigrum: uox est muliebris: capillum habent promissum extentumque, eundemque nigricantem. Frequentiores sunt quàm quisquam autumare queat: inter seque concertant diuturniore prælio: montana incolunt: stataque prædandi habent tẽpora: id enim tempus miro studio obseruant, quo exploratum habent illàc transituros esse qui ad Mecham contendunt. Tunc ueluti latrunculi obsident itinera, & prætereuntes opperiuntur, ut eorum fortunas populentur. In prædam ituri ducunt secum omnia, uxores, natos, & quicquid possident fortunarum. Aedes eorum imponunt camelis: quandoquidem nullas habent ædes: tentorijs & conopeis ut nostri milites utuntur. Huiusmodi tabernacula ex lana nigra sunt confecta, eademque depexa uilique admodum. Igitur undecima Aprilis cameli, id est carauana, numero quasi triginta quinque miliũ ex Mezarib discessere, ad quadraginta milia hominũ numerus ascendit. Nos uero non plus sexaginta eramus ex mamaluchis, qui loco præsidij custodiendos susceperamus camelos,

Zambei

Arabes

melos, id eſt, ipſam carauanam: ſic enim collocabantur pro cuſtodia mamaluchi trifariam diuiſi: alij in fronte: mediam aciem tenent alij: alij agmen claudebant: eo modo incedunt itinerantes, ut paulo poſt aperiemus. Primum igitur omnium ſcire conuenit, quod à Mecha Damaſcus abeſt itinere quadraginta dierum, ac totidem noctium. Diſceſſimus ergo à Mezarib, iterúmque egimus ea die uſque ad horam uigeſimam ſecundam. Tunc Agmirus dux teſſara data iubet eò loci ſiſti omnes, ubi ſignum exaudierint. Et ſimul omnes exaudito ſigno conſiſtunt: exonerandis onuſtis camelis, cibo capiendo, ſpatium duarũ horarum abſumitur. Dat teſſeram rurſum dux, & actutũ onuſtis camelis illinc abeũt. In cibatu camelis dant ſingulis quini panes hordeacei, haud cocti, magnitudine mali punici. Inſcenſis equis iter agunt nocte ac die ſequentibus uſque ad horam uigeſimam ſecundam. Hora uigeſima ſecunda eundem ſeruant motem, quem paulo ante memorauimus. Singulis octonis diebus aquam hauriunt, egeſta humo aut ſabulo. Inueniuntur tamen nonnulli putei ac ciſternæ. Temperant octauo die ab itinere, camelis bidui mora data ad recuperandas uires. Grauantur pondere incredibili cameli, quippe qui geminum pondus ferunt, utpote duorum mulorum. Illis eſt potus in ternos dies tantum.

De robore mamaluchorum. Cap. IX.

VBi gradum ſiſtere contigit ad aquas prædictas, ſemper oportuit cum maxima Arabum manu confligere, ſed plerunque incruentũ certamen: nam etſi crebertime manum conſeruimus, tamen unum tantum hominem occubuiſſe conſtat: adeo enim ſunt imbelles Arabes, ut à ſexaginta mamaluchis Arabum quinquaginta milia cohiberi potuerint: quoniam ex eis qui pagani nuncupantur, non ſunt mamaluchis ſtrenuiores, armiſque capeſſendis aptiores, ac manu promptiores. Noueritis profecto me coràm plura uidiſſe, quæ mamaluchorum bellicam uirtutem præ ſe ferebant. Memini inter cætera uidiſſe è mamaluchis quendam, qui poſito ſupra uerticem ſerui malo Aſſyrio, & ad diſtantem ad duodecim, uel quindecim paſſus ueluti ad ſcopum ictum deſtinare, & altero iactu malum Aſſyrium è uertice deturbare. Vidi & alium mamaluchum citatiſſimo gradu agentem equum, ephippia eidem equo quo inſidebat detrahentem inter currendum, eáque capiti imponentem, & rurſum ſternentem currendo eundem equum. Ephippijs more noſtro utuntur.

De Sodoma & Gomorra urbibus. Cap. X.

PEracto itinere duodecim dierum deuenimus ad conuallem Sodomæ ac Gomorræ. Vera equidem refert ſacra pagina. Superſunt adhuc collapſarum urbium ueſtigia, diuinæque iræ teſtimonium. Aſtruere licet, tres eſſe urbes, quæ ſingulæ in cliuo ſingulorum montium ſunt poſitæ, & circiter altitudinem trium uel quatuor cubitorũ adhuc uiſitur neſcio quid inſtar ſanguinis, quaſi

nis, quasi exprimat rubicantem ceram humo admixtam. Ego certe crediderim id genus hominum corruptissimum uitiorum labe fuisse, argumento quod circum urbes regio arida inculta'q; squaler humo, nullius ferax, aquarum præsertim expers. Vescebantur olim illi manna: & quum diuino munere abusi fuissent, uapularunt uerbere atrocissimo. In dei euidens miraculum adhuc conspicitur ruina urbium. Præteritis ad uiginti mille passus urbibus, è nostris circiter triginta tres siti occubuere, obruti fuere inibi sabulo complures semineces, tantū fronte retecta. Progressi nonnihil nacti sumus montem paruum, ad cuius radices aqua reperta est: cuius inuentu gauisi sumus plurimum: ibi statiua fecimus. Postridie illius diei luce prima affuere Arabum uiginti quatuor milia, haustæ aquæ precium reposcebant. Respondentibus nobis, soluere nolle, id quoq; munere deorum datum esse: cōtinuo consertum est prælium: succlamantibus illis, nos eorum latices hausisse. Nos uero in monte prædicto tanquā in loco tutiore conglobati, camelos ceu propugnaculum aliquod obiecimus uice muri. Mercimonia exercentes recepti erant in aciem mediam, id est, in medio camelorum, nobis quaquauersum acriter præliantibus: tam diu'q; certatum est, quoad hostes nos'q; bidui mora latices defecere. Montem corona cinxerant Arabes, iactabant'q; in camelos irrumpere uelle. Tandem ut modum prælio faceremus, adhibitis ad consilium negociatoribus, dux noster Arabibus ducentum ac mille aureos nummos dari iubet. At illi accepto auro dixere nos minime persoluturos esse haustam aquam denis aureorū milibus. Tunc intellectum est à nobis alia quærere gentem quàm nummos, quasi nodum quæreret in scirpo: ob id dux noster continuo edicit, ut in omni agmine nullus qui armis ferendis aptus foret, camelum inscenderet, sed prælio se expediret quamprimum. Postridie mane præmissis camelis, nobis'q; agmen claudentibus, ut iter agere cœpimus, tercentum ferme numero eramus, consertum est prælium: è nostris cecidere duo, uir & mulier: nec aliud incommodi passi sumus. Ex Arabibus uero confecimus mille ac quingentos. Nec uos subeat admiratio, quod tantam stragem pluribus pauci intulerimus. Occidioni causam præbuit, quod illi sola interualla propè nudi agebant, instratis'q; equis insederant, eo'q; necessitatis adducti erant, ut instantibus nobis ad propria uix remeare quiuerint.

Eremus Andros — *Atrox prælium* (marginal notes)

De monte culto à Iudæis. Cap. XI.

SPatio dierum octo nacti sumus montem, qui patet ambitu decē aut duodecim mille passuum. Hunc montem incolunt Iudæorum circiter quina millia. Ii nudi incedunt: magnitudine sunt inter quintum & sextum palmū: uox est illis muliebris: nigri sunt coloris, sed inter se nigricante colore differunt. Nulla alia re uescuntur quàm hœdinis carnibus. Circunciduntur, nec se inficiantur esse Iudęos. Si casu quopiam Mahumetanus ad eorum manus deuenerit, is crudelem in modum decoriatur uiuens. Ad radices montis offendimus

fendimus cuniculum, is est meatus subterraneus, unde deriuabantaquæ plurimæ. Nacti hanc opportunitatem, sexdecim milia camelorum onerauimus, cuius rei pertæsum est Iudæos. Palabantur errabundi in eo monte ceu hinnuli. A descensu tamen montis temperabant: quippe qui Mahumetanos oderunt quàm qui maxime. Infra montem uisebantur septem uel octo spineæ arbores mira pulchritudine, inq; eis par turturum comperimus: quæ res cessit loco miraculi, quum tot itinera metiti essemus, & nulla animalia uolucresq; conspicati fuissemus. Post hæc iter egimus duorum dierum, & tandem peruenimus ad urbem quandam, cui nomen est Medinathalnabi. Ad quartũ lapidem à dicta urbe puteum inuenimus. Ibi carauana, id est, camelorum agmen constitit, ibiq; unius diei sumpta mora, illic quisque se lauit, induitq; mutatoria, ut nitidiore amictus habitu urbem lætius ingrederetur. Ea frequens est populo, quippe quæ circiter ædes trecentas habet. Mœnia ut aggeres ex humo: domus uero tum lapideæ, tum lateritiæ sunt: Ager qui urbi adiacet ob diuinam interminationem nullius ferax, si id excipias quod ab urbe ad geminum lapidis iactum circiter quinquaginta palmæ uisuntur, quæ cariotas ferunt. Præterfluit hortum quendam ibi aquarum decursus. Is quasi ex loco cliuoso ad gradus fermè uicenos quaternosq; in subiectam planiciem effunditur: inde aquantur cameli, quum illuc proficiscuntur. Sed tempus iam appetit ut eorum refellam opinionem, qui autumant Mahumetis uiri impurissimi arcam apud Mecham in aëre absq; adminiculo pensilem consistere. Ego longe aliter sentio, adfirmoq; ea nec uera, neque uerisimilia esse, utpote qui coràm hæc perpendi, uidiq; locum ubi humatus est Mahumetes in memorata urbe Medinathalnabi: moram enim inibi tridui fecimus, ut in horum omnium certissimam deueniremus notitiam. Prima die urbem inijmus. Quum uero delubrum eorum, Meschitam appellant, ingredi contendebamus, id prius non licebat quàm comite quopiam paruo uel magno. Ii apprehensa manu nos illò ducebant, ubi humatum adseuerant Mahumetem.

Medinathalnabi urbs.

De delubro & sepulchro Mahumetis, dèque eius socijs.

CAPVT XII.

Delubrum eius testudinatum est, longitudine passuum centum, latitudine uero passuum octuaginta patescit. Gemina porta ingressus adeuntibus patet. A latere triplici tegitur opere concamerato: fulcitur columnis quadringentis ex lateritio opere albicantibus. Lychni pensiles accẽsi, lampades appellamus, plures admodũ, numero quasi trium miliũ. Ab altera delubri parte in priore loco Meschitæ turris uisitur ambitu quinq; passuum quaquauersum testudinata, pannoq; contecta serico: ea crate ærea faberrime facta fulcitur, distantia duorũ passuum, abq; adeuntibus quasi per transennam conspicitur. Læuorsum angusta porta itur ad turrim: & quum eò per-

ueneris, rursum angustiore ianua admittendus est. Hostium huiusmodi hinc & hinc complures codices bibliothecæ instar honestant: alterum latus uiginti, alterum uero quinque & uiginti condecorant: illi enim Mahumetis sociorumq; traditiones fœdissimas, tenoremq; uitæ eius continent. Intra dictam portam sepulchrum uisitur, id est, defossus locus, ubi adstruunt condi tum esse Mahumetem, sociosq; eius, Nabi uidelicet, Bubacar & Othomar, Aumar & Fatoma. At Mahumetes dux erat, Arabsq; natione. Mahumetis gener erat Hali: quippe qui eius natā Fatomā uxorem duxerat. Bubacar is est, quem ferunt inter purpuratos patres relatum esse, adq; summum apostolatus apicem nequicquam aspirauisse. Othomar & Aumar in exercitu Mahumetis præfecti militum erant. Ii singuli singulos habent gestorum traditionumq; suarum codices. Ob eam rem discors admodum id genus fœdissimū, inter se concertant, alijs alia affirmantibus: multifariam enim diuidunt, nec satis sciunt cui potissimū credant, mutuisq; ob id cædibus se conficiūt ceu belluæ, his addicti hęresibus ac falsis opinationibus pensiq; nullius.

Nomothetæ Turcarum

De secta Mahumetis. Cap. XIII.

NVnc uero denarrabimus mores ac sectam Mahumetis. Igitur in excelsiore turris parte est locus patens in circuitu fastigium turris extra ambire uolentibus. Mox compertum fiet uobis, quibus usi sint dolis, ut carauanę imposturā facerent. Primo uesperi, quo illò deueneramus, ut uiseremus Mahumetis sepulchrum, dux agminis ad se accersiri delubri, id est Meschitæ antistitem iubet, eumq; in hunc ferme modum alloquitur: Eò uenisse ut uiseret Nabi, quæ uox prophetam Mahumetem significat, corpus: precium eius rei saraphorum fore quaterna milia: parentes se habere nullos, minusq; germanos, sorores, coniuges natosq;: neq; se illò contendisse commercij causa, ut aromata, aut baccas, & id genus monilia præstinaret: profectioni causam dedisse desiderium seruandæ animæ, amoremue comparandæ salutis: ob id se ardere desiderio uisendi corporis prophetici. Ad hæc præfectus delubri, Sidi appellant, quasi lymphatus respondit: Audes'ne his luminibus, quibus tot patrasti scelera, eum uelle conspicari, cuius intuitu deus maximus cœlum ac terram creauit? Et rursum dux noster: Domine rex uerū dicis, sed abs te unum liceat impetrasse, ut uideam prophetam: quo uiso, in eius gratiā effodiam mihi mox lumina. Sidi uero respondit: Cuncta tibi aperiam princeps. Nemo it inficias quin hic propheta noster uitam exuerit: qui si uoluisset, potuisset quidem apud Mecham decedere: uerū ut inopiæ specimen prę se ferret, eoq; nos instrueret exemplo, hic quàm alibi maluit rebus humanis exui: ilicoq; in deorum sedes relatus est ab angelis, adeoq; in cœlum ueluti compar receptus est consessum. Et iterum dux noster ad templi præfectum: IESVS CHRISTVS MARIAE filius ubi est? At Sidi: Ad Mahumetis pedes. Ad hæc dux noster respondit: Sufficit, sufficit, nolo plura scire.

Sidi

Impia persuasio

ra ſcire. Poſt hæc delubro egreſſus dux conuerſus ad nos infit: Reſpicite pro qua re terna milia ſaraphorum prodigere uolebam. Eadem die ueſperi hora ferme tertia noctis, ex ſenioribus Mahumetanæ ſectę decem forte uel duodecim carauanam ingreſſi ſunt: ea enim ad iactum lapidis ab urbis porta cōſtiterat. Ii igitur ſucclamare cœperunt huc atq; illuc curſitantes ceu fanatici, Mahumetes dei nuncius reſurget: ô propheta, ô deus, Mahumetes reſurget, parce mihi deus. Exciti his inclamationibus dux noſter noſq;, arma expedire cœpimus, rati Arabas eſſe, qui direpturi carauanam aduentaſſent, percunctantes quidnam rei eſſet, quid'ue inclamarent: quoniã non aliter tumultuabantur, quàm nos Chriſtiani, quum inopinato reſcimus factum eſſe miraculi quippiam. At ſenes reſponderunt: Num conſpicitis fulgorem qui è ſarcophago prophetæ Mahumetis effulſit? Ad hanc uocem dux noſter: nihil, inquit uideo: noſq; percunctatus eſt, uidiſſemus'ne quippiam. Reſponſum eſt à nobis, nihil uidiſſe nos. At unus ſenũ: eſtis'ne, infit, mancipia, id eſt mamaluchi? Huic rurſum dux: ſumus ſanè mancipia. Tunc ſenex: uos domini nequitis cœleſtia conſpicari, utpote neophyti, inq; noſtra fide nondum firmi. Ad hæc noſter dux reſpondit: O inſani, daturus eram aureorum terna milia, meherde dabo nunquam, canes canibuſq; prognati. Noueritis itaq; nō ſplendorem è ſepulchro emicuiſſe, ſed ſenes ignem flammamq; commentos eſſe, ut ſub uelamento fulgoris nobis imponerent, ceu diuinitus id ſplendoris contigiſſet. Ob eam rem iuſſit dux, ut de cætero nemo noſtrum delubrũ iniret. Id etiam exploratum uobis ſiet, adiuratiſſiméque uobis adſtruimus, inibi ferrum calybem'ue haud eſſe, minuſq; magnetem, nec propius montem quàm ad quartum lapidem eſſe. Nos illic tridui moram egimus, cauſa reficiendi agminis. Ad eam urbem cōmeatus omneq; annonæ genus ex Arabia felici, abq; Babylone, Cayrum uocant, necnon Æthiopia comportantur mariq; aduehuntur Eryrhræo, à quo urbs abeſt itinere quatuor dierum. *Præſtigia*

Quomodo itur ad Mecham. Cap. XIIII.

POſteaquam ineptiarum deliramentorumq; ac nugarum Mahumetis ſatietas, imò faſtidium nos cepit, decreuimus progredi, iterque cœptum perficere duce piloto, qui itineris curſum moderabatur pyxide ac pagina marina, ut ſunt ſulcandi æquoris peritiſſimi. Auſtro igit' ferebamur, puteũq; elegantiſſimũ offendimus: inde enim immenſa aquarũ ubertas deriuabat: eius fontis incolæ autotē memorant diuũ Marcũ euangeliſtã architecto deo, quũ ea regio ſiccitate incredibili exaruiſſet: is ab agmine noſtro epotus eſt. Nollem tamen obliuioni tradere, quæ cōperi in mari cognomēto Arenæ: id à nobis prius repertũ eſt quàm Iudæorũ montem nacti eſſemus. In mari igitur huiuſmodi arenoſo iter quinque dierum ac noctium habuimus. Iam iam uobis innoteſcet, cuiuſmodi mare exiſtat. Ea ſunt arua patentia, quę arenis ſtrata ſunt albicantibus pollinis inſtar, Si quò ſiniſtro pede uſu eueniret, ut ij *Pilotus* *Arenoſi maris pericula*

qui illàc iter agunt Austro ferrentur, ut septentrione aguntur, sabulo obruti occumberent omnes: Nam etsi prosperis uehebamur flatibus, atro tamen turbine sabuli adeo inuoluebamur, ut adempto è conspectu interuallo decẽ passuum alter alterum non conspiceret. Ob id incolæ camelis uehuntur caueis inclusi ligneis, inq; eis uitam trahunt, ducibus tamen pilotis, qui non aliter quàm in undabundo mari pyxide ac pagina ducuntur: & ibi siti exanimati sunt complures: alij interiere ob haustos plus iusto latices, quum fontis facta fuisset potestas, tantum aquæ biberunt, ut crepuerint medij. Et illic fit Momia. Vbi uero à septentrione flant uenti Etesiæ, tunc arena tollitur in altum, in montemq; conglobata fertur. Is mons Sinai montis est brachium. Quò ut peruenimus, pylæ à nobis repertæ sunt manu & arte elaboratæ: ianuam ipsi appellant. Ad læuam dicti montis in fastigio antrum est, ad quod patet aditus porta ferrea. Comminiscuntur quidam, eò loci Mahumetem contemplationi uacauisse. Illic nostris auribus ingẽs strepitus, clamorq; horridus insonuit: nam prætereundo montem prædictum tantum discriminis subijmus, ut uix nos euasuros arbitrati fuerimus. Relicto itaque puteo iter egimus dierum decem, bisq; cum quinquaginta milibus Arabum præliati sumus, & tandem aliquando ad Mecham deuenimus: & ibi uigebant bella, concertantibus inuicẽ germanis, uter eorũ regno Mechæ potiri deberet,

Momia

De forma & situ Mechæ, & quur illuc contendant Mahumetani.

CAPVT XV.

IAm tempus appetere uidetur, ut de famigerata urbe Mechæ nonnihil disseramus, quidnam sit, quomodóue situetur, qui'ue illi moderentur. Vrbs est elegantissima, cultáque magnopere: quippe quæ ambitu senum milium ædium continetur. Domus sunt incolatu optimæ, æque ac nostræ, uisunturq; nonnullæ trium aut quatuor milium aureorum impensa. Vrbs mœnia non habet. Ad geminum ferè stadium ab urbe nacti sumus montem, ubi uia erat ui incisa, ea ducebat ad subiectam planiciem. Vrbis mœnia sunt montes, quibus quaquauersum uallatur: quadruplicem habet aditum. Moderator urbis & ipse Sultanus est, è quatuor germanis unus, ex stirpe Mahumetana, parétque Sultano Babylonis, quo cum reliqui tres fratres diuturniore prælio certant. Igitur octauadecima Maij Mecham inijmus urbẽ. Ingressus patuit ab ea parte quæ septentrionem respicit: mox per decliuum locum in planiciem deuentũ est. Ad meridionalem partem montes bini ferme se complectuntur, discreti angusto interuallo: eà itur ad Mechæ portum. Quà uero sol oritur, uisuntur montis fauces instar conuallis cuiuspiam. Illàc iter patescit ad eum montem, ubi Abrahæ & Isaac patriarchis sacrificant. Is mons ab urbe abest ad octo uel decem mille passuum. Altitudine consurgit terni iactus lapidis, constátque non marmore, sed nescio quonam lapide

colore

colore ab marmore dissimili. In fastigio montis est delubrum, Meschitam uocant, fabricatum more eorum: id tres habet aditus. Ad montis radices sunt geminæ cisternæ, quæ incorruptas seruant aquas: altera carauanæ Babylonis, altera Damascenis camelis latices propinat. Aqua est pluuia, procuĺq; illinc deriuata. Sed ad urbem reuertamur, quum opportunum erit de more sacrificandi, quo ad radices montis utuntur, affatim dicturi. Itaque ut be inita, mox Memphiticam carauanam offendimus, quæ spatio dierum octo nos præuenerat: neque eà uenerat, quà nos iter feceramus. Carauanam huiusmodi sexaginta quatuor milia camelorum complebant custodibus ma maluchis centum. Id in primis innotescet uobis opinione cunctorum, urbẽ memoratam deum maximum diris maledictionibus esse execratum, argumento quod nullius est ferax fructus, cunctaruḿq; regionum infœcundissima. Aret comprimis aquarum indigentia: adeóq; in immensum aquarum precium excreuit, ut duodenis denarijs tantillum aquæ emere nequeas, quo sitim unius diei expleas. Iam subijciam quo nam modo uictitent. Plerunq; ex Babylone, siue Memphi Nilotica urbe, Cayrum uocant, commeatus illò mari Erythræo comportantur, portu præsertim inseruiente, cui Gidæ nomen est: is abest ab Mecha quadraginta mille passibus. Commeatus suppeditat perbeata appellatione felix Arabia, annonam mittit & Æthiopia. Illic comperimus peregrinorum numerum maximum: Alij ex Æthiopia, ex utraque India alij, ex Perside alij, alij ex Syria profecti erant. Nusquam profecto frequentiorem uidi populum, quantum mora uiginti dierum perspicere licuit. Ii uarijs de causis illò accesserant: commerciorum alij causa, nõnulli ut uotum absoluerent, ignoscentiarũ causa eò contenderant, in quibus ignoscentijs mox exploratum fiet uobis quidnam agant.

Carauana

Mecha ager sterilis

De commercijs Mechæ. Cap. XVI.

PRimum omnium de mercimonijs quæ illò comportantur dicemus. Ex India maiore, quæ est intra extrá́q; Gangem fluuium, baccæ, id est uniones, & id genus monilia aduehuntur, affatiḿq; aromatum: & præsertim ex ea urbe Indiæ maioris, cui nomen est Bangellæ, panni gosipini serici'que ducuntur. Æthiopia etiam sua mittit aromata. Quo fit ut fateri liceat, eam urbem famigeratum esse emporium omnium ferme rerum, baccarum, monilium, aromatum'que omne genus, serici, gosipini, ac unguentorum, quæ suauissimum fragrant odorem, quorum omnium summa est ubertas, & copia incredibilis,

De ignoscentia siue indulgentijs Mechæ. Cap. XVII.

TAndem redeamus ad peregrinorum indulgentias, quarum causa illò contendunt aduenæ. In urbe media delubrum instar colossei Romani, amphitheatrum dicimus, non tamen ex marmore procerioribúsque lapidibus, sed ex coctis lateribus: Amphitheatri instar nonaginta, aut sanè centum

Templum Mechæ

centum portas habet, est'que concameratum: ingressus descensu scalarum duodecim graduum patet hinc & hinc. In propylæo monilia tantum uenduntur. Ingressis undique auro obducti parietes effulgent splendore incomparabili. In inferiore parte templi, id est subtus loca concamerata, ingens hominum turba: nam inibi ad quatuor, uel quinque hominum milia non nisi unguenta odoratiora uendunt, & cum primis puluisculum odoriferum, quo humana corpora condiuntur. Inde ad Mahumetanos ferme omnes traducuntur odoramenta. Excedit enim omnem fidem, quàm inenarrabilem suauitatis odorem fragrent ea unguenta, non aliter quàm si fores in myropolio, quod castoreum & id genus fragrantiores odores redolcat. Vigesima tertia Maij indulgentiæ in delubro cœptæ sunt erogari. Quonam modo id fiat iam iam reserabimus. Delubrum in meditullio patet absque imbricamento, inq́ medio est turris circumquaque fenum passuum magnitudine: ea serico panno obuoluitur, supraq́ uiti unius altitudinem non exurgit. Turrim ineunt porta argentea: utrinque sunt balsamo, ut ferunt, oppleta uasa: ea uisendi potestas fit omnibus in die pentecostes. Memorantq́ incolæ, id balsami partem esse thesauri Sultani eius qui Mechæ moderatur. Ad omnem turris testudinem positum est ferrum instar oræ orbiculatum, idemq́ terebratum, cuiusmodi retinendis iumentis parietes muniuntur. Vigesima tertia Maij frequens populus cœpit horis antelucanis septies turrim ambire, deosculando singulos angulos, eosdemq́ identidem palpans. Ab hac turri ad decem uel duodecim passus est turris altera instar sacelli nostro more extructi: ea ternos uel quaternos habet aditus. In turri media positus est puteus, qui agitur in profundum ad brachia quasi septuaginta. Is aquas salnitro infectas emittit. Puteo præfecti sunt circiter octoni homines toti populo aquis hauriendis: & ubi frequens populus septeno ambitu priorem turrim circundedit, propius accedit, & tergi putei orificium tangens hæc præfatur, Sit in dei honore: deus indulgens mihi dimittat peccamina. His prolatis, qui aquam hauriunt ternas aquæ lagenas singulis puteo hærentibus infundunt, totum'que hominem à uertice usque ad calcem abluunt. Madefiunt omnes, etiam si serico amicirentur. Tunc somniant ineptiores ac deliti infuso latice se esse ab omni reatu emaculatos. Addunt fabulæ scelerosi absumere reatus puteum. Adstruunt etiam, priorem turrim quam supra memorauimus, septemplici circuitu ambitam esse primam domum, quam unquam Abraham exædificauerit. Propterea ita loti, madidi adhuc ad eum montem, quò præmisimus eos profectos esse sacrificandi Abrahæ gratia, contendunt, illic biduo commorantes. Rursum Abrahæ ad montis radices sacrificant.

De ritu sa-

De ritu sacrificandi apud Mecham. Cap. XVIII.

QVia plerunq; generosos animos noua delectant, acceditur'q; quisq; optimus ad magna subeunda horum narratu, ob id ut magnanimis fiat satis, compendiosius quantum quibo, eorum sacrificandi ritum subijciã. Igitur sacrificaturi, alij ternos, quaternos alij, senos nonnulli uerueces mactant, adeo'q; laniena madet, ut supra terna milia huiusmodi pecudum confecta fuerint: quà sol emergit iugulantur, mox inopibus in dei gratiam erogantur: nam ingens, eadem'q; incondita egentium turba aderat, utpote triginta milium, qui humo egesta foueam agunt, in'q; ea exuscitatum ignem camelorum excrementis alunt, torrent'q; elargitas carnes, eisdem'q; assatis uescunt. Ego uero crediderim inedia compulsos, non uoti gratia egentes huiusmodi illò profectos esse: adducor'q; ea coniectura, quod nobis ingens cucumerũ copia erat: abunde enim ex felici ac perbeata Arabia aduehebãtur: illis nẽpe cortice dempto uescebamur: siliquas uero extra tabernaculum, ut assolet, proijciebamus: at inopes numero quadraginta uel quinquaginta correpturi cortices mox aderant, inter'q; eos iurgium ingens uisebatur suscipiendarum siliquarum causa, parum'que à digladiatione aberant concertantes, utri eorum priores legerent siliquas uel sabulo infectas. Ob eam rem in eam deuenimus opinionem, quod eximendæ famis, non abluendorum reatuum causa eò aduenissent. Postridie eius diei eorum Cadi (is eius loci est apud eos, cuius sunt apud nos uerbi dei concionatores) montem summum concionaturus ad subiectum populum conscendit: nam circiter horæ spatium incolarum lingua concionatus est. Concionis summa erat, ut obortis lachrymis peccamina deflerent, pectora plangentes: ipse'q; uoce sublatissima hæc subdebat: O Abraham dilecte dei. Et rursum: O Isaac à deo electe, eiusdem'q; amice: deum'que pro Nabi populo exora. His dictis continuo gementium uoces exaudiebantur. Habita concione rumor increbuit, Arabum manum numerosissimam, utpote uiginti milium aduentare. Quo nuncio icti qui carauanam agebant, actutum quasi lymphati in urbem Mechæ diffugiunt. Ad sextum usque lapidem ab Mecha Arabas direpturos carauanam uenisse nunciabatur. Ob id & nos tutò in urbem Mechæ dilapsi sumus. Verum dum pedem struimus circiter medium iter, id est, inter montem & Mecham, à nobis despicabilis paries repertus est, latitudine quaternorum cubitorum. Circum parietem præteriens populus calculis ac lapillis solum constrauerat. Huius causam hanc esse referebant. Quum uidelicet diuus Abraham à deo iussus esset, ut filium mactaret immolantium ritu, ut præceptorum dei amans fertur natum Isaac monuisse, ut imperata dei capessiturus se sequeretur. Sequenti parentem nato Isaac ementita & chari cuiusdam forma aiunt cacodæmonem non longe à pariete astitisse, percuncta-

Cadi concio

tum'q;

tumq; fuisse amici appellatione, quónam contenderet. Respondenti Isaac, se ad parentẽ proficisci, qui eũ oppetiebatur: ad hęc hostem humani generis respondisse memorant, gradum reuocaret, quoniam si pergeret iter perficere, sacrificaturũ eum parentem Abraam esse: ferunt Isaac hoc monitu dæmonis haudquaquam perterritum dixisse dæmoni, sineret parentem exequi imperata dei, postquam deo sic erat complacitum. Hoc responso narrant euanuisse dæmonem. Verum progresso nonnihil Isaac, rursum alterius chari accepta persona, dæmonẽ itidem monuisse aiunt, ne uidelicet obsequeretur parenti, mactare eum paranti. Tunc ferunt Isaac ira percitum lapillo impacto dæmonis frontem consauciasse. In cuius rei monimentum illàc iter agens populus, ubi propius parietem accesserit, iacere in murum calculos consueuit: inde q; in urbem se recipiunt. Dum iter agimus, cœlum inumbrabant palumbes innumeri. Aiunt auitia huiusmodi à uolucre illa traxisse genus, quæ Mahumeti in aurem loquebatur, sub uelamenro sacri pneumatis. Inerrant dicti palumbes uicis, ædibus, tabernisq; ipsis frumentarijs, milij ac orizæ: uixq; licet eos abigere: occidere uero aut capere huiusmodi palumbes propè capitale censetur. Arbitrantur enim incolæ, ubi memoratæ aues uapularent, orbem totum ruiturum: ob id impensa aluntur in templo medio.

De unicornibus templi Mechæ, quos monocerotas appellant, qui ferme alibi non uisuntur. Cap. XIX.

Ab altera delubri parte septa uisuntur, siue claustra mauis appellare: in his unicornes gemini asseruantur, locoq; miraculi populo spectandos præbent. Nec ab re: res est miratu dignissima: sunt enim eiusmodi, ut ilico denarrabimus. Alterum eorum, quem constat longe proceriorem esse, pullo equino triginta menses nato haud absimilem crediderim. Prominet in fronte cornu unicum longitudine trium cubitorum. Longe natu minor est alter, utpote anniculus, ac equino pullo simillimus: eius cornu quaterni palmi longitudinem haud excedit. Coloris est id animal equi mustellini: caput cerui instar: collo non oblongo, rarissimæq; iubæ, ab altera parte solum dependentis. Tibias habet tenues, easdemq; graciles admodum hinnuli modo. Vngulas anteriorum pedum bifidas habet, caprinos pedes ferme referẽtes. Tibiarum posteriorum pars exterior uillosa est, piliq; plurimi. Sanè id animal ferum uidetur, uerum ferociam nescio qua comitate condiuit. Eos unicornes quispiam Sultano Mechæ dono dedit, ceu rem inuentu rarissimam, eandemq; preciosiorem. Aduecti sunt ex Æthiopia ab Æthiopũ rege, ut eo munere necessitudinẽ coniunctissime cum Sultano Mechæ præfecto iniret.

Vnicornes

De nonnullis apud Mecham contingentibus, deq; Zida Mechæ portu. Cap. XX.

Hoc loco peropportunũ uidetur ea recensere, quæ in re subita acerrimũ præ se ferunt ingenium: ubi ipsa ingruens necessitas, cuius sunt amarissimæ

rissimæ leges, sic fiendum persuaserit. Illud mihi usu euenit, operæcp precium fuit, ut fugam meditans, danculum ab Mecha discessurus uirum me expli/cuerim. Igitur quum forte à duce meo nonnulla emendi datum mihi fuisset negocium, in emporio attentius me obseruans Mahumetanus quidã, Chri/stianum esse nouit: propterea his me uerbis percontatus est lingua patria, Inte menamе, id est, unde es tu? cui ego, Mahumetanus sum: at ille, uerũ non dicis: cui ego, per Mahumetis caput, sum Mahumetanus. Rursum Mahume tanus ille, Veni domum meam: quare sequutus sum hominẽ. Is ut domi fuit, cœpit me Italorum lingua percontari, unde nam essem, adsceuerãs me nosse, subdenscp me Mahumetanũ haud esse, adfirmãs Genuæ ac Venetijs fuisse aliquando: & ut dictis fidẽ faceret potiorẽ, nonnulla memorabat quæ præ se ferebant eum uera loquutũ esse. Hoc intellecto, fassus sum ingenue me Ro/manũ esse, sed Mahumetanæ fidei initiatũ me esse in urbe Babylonis Mem phitica, factumcp ex mamaluchis unũ. Hoc audito, uisus est mamaluchus ex denarratis non mediocrẽ cepisse uoluptatẽ, ob id honore me prosequebat̃ insueto. Verũ quia cordi hæserat mihi longe ultra progredi uelle, Mahume tanum percontabar, essetne ea urbs Mecha illa adeo famigerata, ut eius to/tus fermè orbis meminerit: sciscitabarcp ab homine, ubi nam esset baccarum ac margaritarum, & id genus moniliũ, aromatum'ue ingens, ut ferebatur, co/pia: & item ubi essent tot mercimonia, quæ illò comportari dicebantur: eocp omnis mea oratio pertingebat, ut explorata Mahumetani mente, compertũ fieret mihi, qua de causa illic cõmercia, ut sueuerant, nõ uigebãt. Et quia per/contando hominem, in causa esse Lusitaniæ regem, ceu maioris partis illius oceani moderatorẽ, Erythræicp ac Persici sinus dominum minime dixi: sup/pressa ex composito regis mentione, ipse mihi attentiore animo ueluti explo rabundus, cœpit ex ordine causam exponere, quur nundinis non interessent cõmercia exercentes, incp unum Lusitaniæ regem causam rejciebat. At ego, ubi eius regis meminit Mahumetanus, de industria regis famã carpere cœ/pi, ne in eam opinionẽ Mahumetanus deueniret, ut gratũ haberẽ, quod illò cõmercij causa contenderent Christiani. Mahumetanus uero ubi perpendit me ex professo Christiani nominis hostẽ esse acerrimũ, honorificentius etiã solito me excepit. Et rursum ex ordine cuncta denarrabat. Doctus omnia, amici appellatione eũ rogitabã, hæc Mahumetanorũ lingua subdens, Me/naha menalhabi, id est: oro te ut mihi assistens, me instruas quo nam modo hinc abscedere danculũ queam, iuratissime adfirmans me iturũ ad eos reges qui Christianis forent infensi, Mahumetanocp insinuabam, scire me nõnulla archana, eacp tanti pensi, quæ si comperta forent ipsis regibus, nulli dubium fore, quin abuscp Mecha continuo me accerserẽt. Suspensus uerborũ horum summa expectatione Mahumeranus, Quid, inqt, artis te precor nosti? Cui ego, fabricandis tormẽtis omne genus concedo nemini. At ille, Mahumetes

Ludouici dissimulatio

Explorandi solertia

s uscp

usq; laudetur, qui te talem huc misit uirum, ut deis Mahumetanis inseruias. Propterea duce eo in eius ædibus delitui simul cum sua coniuge, precibusq; abs me contendebar, ut à duce nostro impetrarē, ut sibi liceret circiter quindenos camelos omnifariam aromatū onustos haud persolutis uectigalibus à Mecha abducere: pro huiusmodi enim abducendis mercimonijs Sultano saraphi triginta debebant. Ego uero Mahumetanū in spem certissimam induxi abducendorum camelorum uel si centeni forent, & hoc adstruebam licentiore mamaluchorum ritu. Pro his tamen omnibus efflagitabā, ut mihi tuto in eius ædibus esse liceret. His auditis Mahumetanus, ueluti uoti sui cōpos, gaudebat plurimū, cœpitq; ob eam rem me cuncta docere, monuitq; ut ad regē quendā maioris Indiæ regni de Decham me reciperē. Huius regis ubi opportunū duxerimus, mentio fiet. Itaq; pridie quàm Carauana abscesserit à Mecha, memoratus Mahumetanus iussit me in penitiore ædiū suarū parte delitescere: postridie eius diei horis antelucanis buccinator Carauanæ sono tubæ cunctos mamaluchos admonebat, ut instratis equis iter suum Syriam uersus dirigerent: differentibus aut abnuentibus ex edicto mortē minitabat. Vbi ea uox meis insonuit auribus, illico incessit me mentis horror, ac animi perturbatio tanta, ut cōtinuo cœperim prehensare, ac precari hospitis Mahumetani uxorē, ne me proderet, gemebundusq; deū maximū exorabā, ut me ab hac interturbatione metuq; maximo assereret aliquando. Ea die quæ Marti dicata est, Carauana, id est camelorū agmen, à Mecha abijt, me delitescente in Mahumetani ædibus comite uxore eius. Mahumetanus aūt Carauanā sequutus est: uerū prius non discessit, quàm coniugē monuerit, ut
Zida die Veneris me duci iuberet ad eam Carauanā, quæ à Zida portu Mechæ in Indiā profectura erat. Abest enim à Mecha is portus quadraginta mille passibus. Dū latui, quanta me exceperit mulier comitate, pro meritis minime referre possum. Ad id accedebat, quod spectatæ formę Mahumetani neptis uirguncula annos nata quindecim, flos ipse, plurimū quasi me deperiret, ad mutuum amorē blandiuscula allectabat. Verū per id tempus ingruente uitę discrimine, præ metu ac formidine Venus prope emortua erat, propterea uitam sponsis ac pollicitationibus amatæ præferendā esse duxi. Igitur die Veneris proxima circiter meridiē abij Carauanā Indicā sequutus, noctēq; intēpesta peruenimus ad rusculū quoddam Arabū, & ibi quod supererat noctis absumpsimus, usq; ad proximā meridiem. Postridie iter cepimus Zidā uersus, eoq; deuenimus silētio noctis. Ea urbs mœnia habet nulla, sed ædes sunt conspicuæ, Italis haud absimiles: earū elegantiā prudens prætereo, ut breue faciā. In urbe huiusmodi uigēt magnopere cōmercia, illò cōfluentibus omnibus propemodū nationibus, præter Iudæos ac Christianos, quibus nephas est eò proficisci. Simulac urbē inij, cōtendi ad delubrū eorū, Meschitā ipsi uocant, & illic nactus sum inopū egentiumq; cateruā maximā, utpote numero

uiginti

uiginti quinq; milium. Hi oppetiebantur quempiam nautā, quo duce in patriam repedarēt: uisis egentibus delitui in delubri angulo, & ibi stratus humi diebus quindenis morā trahens ueluti languens, plorabundus querulas subinde emittens uoces ægritudinē simulabā, quasi afflictarer stomachi, uel corporis languore quopiā: exciti mercimonia exercentes ad gemebundā uocē, pauperes percontabantur quis nam mortalium ille esset, qui eas ederet lugubres uoces. At inopes qui hærebant lateri meo, Est inquiunt, miser Mahumetanus, qui animā est efflaturus. Vesperi autē post primā facem egrediens delubro esculenta emptum itabam, utrum cibi appetentiam concitassem ea potestis coniectura assequi, quod semel in die tantū comedebā, neq; opipare, sed quidē frugalius q̃ quis autumare possit. Vrbi moderatur Sultanus, Babylonis hexarchatum habet germanus eius Mechæ Sultanus. Verū ut præmisimus, Babylonico paret. Nō operæprecium censeo, ut denarrandis huius urbis moribus ac ritu diutius insistam, quando certe constat eos Mahumetanos esse. Solum est infœcundum admodū, aquarū uero præsertim potu suauium summa est caritas, ædes pelago alluuntur. Ibi quicquid est quo humanior uita carere non possit inuenitur, sed aliunde aduehitur, & comprimis ex Babylone urbe Nilotica, ac ex perbeata feliciq; Arabia, cōpluribusq; locis alijs. Illic ob cœli inclementiam ægrescunt plerunq; humana corpora. Sunt propterea ibi fermè semper languentiū cateruæ. Vrbs ædium quingentorū ambitu cōtinet. Peractis quindenis diebus, cum nauta egi, qui Persidē profecturus erat, ut & mihi eōdem eundi faceret potestatē. In portu iecerāt ancoras cētū fermè liburnicæ, si celoces cymbasq; & in genus actuarias naues persēseas. Itaq; trāsacto triduo, uēto uela dātes, Erythrēū mare sulcare cœpimus.

Quur mare Erythræum sit importuosum, sulcariq; nocte non possit, Cap. XXI.

Satis est in confesso omnibus, quod dictū æquor nō est rubrū, sed instar reliqui æquoris. Nos igitur pelago cōmissi, maria sulcauimus usq; ad occasum solis: interdiu tantū nauigabile est mare, noctu conquiescunt tantisper nautæ, donec ad eam insulā quę Chameran dicit, peruentū est: deinceps itur tutius. Quur noctu sulcari nequeat, id causæ afferunt, quod aridis ac scopulis breuibusq; frequens est mirandum in modum mare, ob id opus est diuturniore specula è superiore parte mali præuidentibus discrimina nautis.

LVDOVICI ROMANI PATRITII ARABIAE FELICIS LIBER SECVNDVS.

De urbe Gezan, deq; eius fœcunditate, Cap. I.

Posteaquam de moribus populorum, deq; urbium ac locorum felicis Arabiæ situ satis superq; disseruimus, quantū nobis licuit perspicere, non absonum esse uidetur, ut minore q̃ quibimus immotatione, quæ supersunt expediamus. Transactis ergo sex diebus, ad urbē per

cūtibus læuorsū iter arripiēdū est. Eā nos profecti sumus in cōspectu tellurē semper habētes, ex Bebmendo uidelicet in Adē itinere bidui mediæcꝫ diei.

De urbe Aden, decꝫ nōnullis eorum erga appulsos negociatores moribus. Caput IIII.

HAc urbe non memini uidisse munitiorē, in continenti præsertim haud inæqualis soli: geminū latus sepiūt mœnia: quod superest, montibus occludit̃, incꝫ eis quinæ sunt arces: in solo æquali est urbs, ambitu sex mille ędiū cōtenta: cōmercia in nundinis noctu hora secunda ob nimios, qui sęuiunt interdiu, æstus exercent. Prope urbem ad lapidis iactū mons est, incꝫ eo arx sita est. Ad radices aūt montis considunt naues: urbs profecto elegans est, & totius felicis Arabię urbiū pulcherrima. Illò ceu ad famigeratum emporium ex utracꝫ India, Æthiopia ac Perside exercentes mercimonia nauali itinere confluunt. Itidem agunt, qui ad Mechā frequentes contendūt: uerū simulac liburnicæ portū appulerint, adsunt præfecti uectigalium percontantes unde soluerint, quid'ue conuehant merciū, quantūcꝫ temporis sulcando maria absumpserint, & itē quot homines singulæ celoces tulerint. His exploratis, condicto malū, uela & id genus armamēta asportāt aliò, ut illinc abeundi, haud persolutis uectigalibus, exempta fit occasio appulsis. Postridie illius diei, quo illuc appulerā, corripuere me Mahumetani, correpto actutum compedes indidere. Huic rei occasionē idolorū cultor quidā pręstitit, qui me his quasi uerbis cōpellauit, Canis, inquit, Christiane, cane natus. Exaudito Christiani nomine, Mahumetani illico me corripiunt, correptūcꝫ trahunt ad eum, qui Sultani uicaria fungebat̃ opera: moxcꝫ cōcione aduocata, sciscitabat̃ ab his qui ad consiliū adhibiti fuerant, utrum leto tradēdus forem, ueluti Christianorū explorator. Aberat urbe Sultanus, qui quoniā cædiū humanarū expers adhuc dicebat̃: itum est in eam sententiā, ut prius morti haud traderer, cꝫ monitus Sultanus fuisset. Igitur fortiū beneficio seruatus sum, in custodia habitus diebus quinis ac quinquagenis, pedibus appendēte ferro pondo librarū duodeuiginti. Perēdino die quo capti sumus, ad eum, qui de perduellione inquirit, accurrerunt cōplures Mahumetani minarū pleni, qui nando superioribus diebus Lusitanorū manus effugerant, pessundatis eorū celocibus: ob id cædibus Christianorū inhiantes, sanguinē nostrū expetebant, adseuerantes identidē nos Lusitanorū exploratores esse: uerū nō defuit supernū auxiliū nobis: nam qui nos custodiendos susceperat custodiarū præfectus, conspectis lymphaticis Mahumetanis, ratus uim subesse, ualuas occludit, statimcꝫ obdit pessulum. Transactis uero quinis supra quinquaginta diebus, Sultanus nos ad se duci iubet: eò enim bini unico camelo compediti pedicis ferreis uecti sumus: nec ante ad Sultanū peruentū est, cꝫ dierum octo itinere consummato. Itacꝫ Sultano in urbe cui Rhadæ nomen est sistimur: tunc enim rei bellicæ princeps operā dabat, delectū triginta milium hominū habens, bellum Sultano cuiusdam urbis Sana nomine, illaturus. Abest ea urbs à Rhada itinere

Ludouici captiuitas

dietũ trium,partim in decliui colle,partim uero in subiecta planicie sita, uisu pulcherrima,antiquiore æuo,ac hominum frequentia,necnõ opum ubertate præcipua. Itaq; tremebundi Sultano assistentes,cœpit me percontari explorabundus,unde nã essem:ego uero respondi me Romanũ esse, inq; urbe Babylonis,cui Cayro nomen est, fidei mamaluchorũ initiatũ esse, contendisse me ad eam urbẽ quæ Medina uocat,ubi Nabi,id est propheta humatus dicit,quodq; illò concesserim uisendi sui gratia, fama suæ celebritatis allectus. Addésq; ubiq; gentiũ ac locorũ,& cõprimis apud Syros ac Mechan, Medi namq; urbẽ receptũ esse,eum claritudine morũ,ac uitę sanctissimo tenore secundũ esse memini:debere propterea sibi perspicuũ fore,cui ob uitæ eminentiã cõperta esse debebãt omnia, me minime Christianorũ exploratorẽ fore; sed Mahumetanũ optimũ,suæq; eminẽtiæ mancipiũ. Ad hæc Sultanus ait, dicito, leila illala Mahumet resullula. Hæc ego nunq; ꝓmete quiui, aut quia deo nõ erat complacitũ,uel certe ictus pauore nimio hiscere non audebã:ubi ego conticui,mox iussus sum in custodiã cõijci,præsidio hominũ compluriũ: nã ex oppidis duo de uiginti quaterni homines, quatuor singulis diebus ad mei custodiã excubabant,mutatis subinde custodijs,ut per uices singula oppida quaternis diebus custodiendũ me traderent: ita trimestri cœlo frui nequiui. In cibatu aũt ex milio panis singulo die dabat, isq; modicus admodũ, adeo ut uel seni panes eiusmodi,famẽ unius diei nõ exemissent. Si uero ad satietatẽ aquã propinassent, mecũ opipare nimis actũ esse arbitratus fuissem. Intra triduũ Sultanus in expeditionẽ bellicã profectus est, Sanã urbẽ oppugnaturus:trahebat enim exercitũ secũ,quem memorauimus,subq; eo merebant equitũ terna milia: Christianis parẽtibus nati erant equites, ĳdẽ instar Æthiopũ nigricantes. Hi in regno presbyteri Ioannis impuberes adhuc empti fuerant,disciplinæq; militari assueuerant, erantq; prætoriani milites,qui principis stipabant latus,longeq; pluris pendebant q; cæteri uel numerosiores,utpote numero octuaginta miliũ. Corpus hi uelãt sindone instar chlamydis facta,altero exerto brachio,cætera sunt nudi. Inituri bella orbiculatis clypeis utunt,ea ex binis bubalinis tergoribus constant, intercurrentibus quaternis bacillis,qui ferrumine nescio quo dilabi nõ sinunt coria. Clypeos huiusmodi exornat pictura multiplex, efficitq; ut uisu credas pulchrius nihil, telisq; uitandis nihil aptius,magnitudine dolĳ orificiũ haud excedũt. Pro manubrio tantũ asseris habent,quantũ ipsa potest capere manus, idq; geminis clauis firmant. Tragula utunt,teli enim genus est, ensesq; haud oblongo,sed lato admodũ:lineis uestibus, uerũ uersicoloribus amiciunt: xylon siue gossipiũ arcẽdi algoris gratia, neoterici bombicẽ appellant,addunt:gosipinæ huiusmodi uestes prælio nauando nõ sunt ineptæ:ob id ituri in prælia eas loco chlamydis induũt: singuli singulas ferũt fũdas,ut circũ capita uibrẽt lapides. Subtus fundã est surculus,mesuer appellãt, eo pro dentiscalpio utunt. Nati quadraginta aut quinquaginta annos,ex proprio capillo sibi cornua cõstruũt,

sicq;

sicq; bicornes incedunt ceu caprearũ hinnuli: ubi in bellicã expeditionẽ it, se-quunt exercitũ camelorũ q̃na milia, hi singuli onusti sunt funibus gosipinis.

De desiderio mulierum Arabicarum, quo efflictim deperiunt albicantes homines, Caput V.

Digresso exercitu, haud mora, in meã custodiã redij. In prętorio principis ex ternis cõiugibus Sultani una degebat, ea pedissequas cosmetasq; circiter duodenas alebat filo corporis conspicuas, colore ad nigrum inclinante, earũ sane opera mihi plurimũ conduxit: nam qui in custodia eramus, decre-uimus oẽs (tres enim eramus) ut quispiã nostrũ stulticiã simularet, quo cõmo dius quiret alteri alter esse usui: tandem sors tulit, ut insaniendi prouinciã su-sciperem: qua suscepta operæprecium erat ut ea agerẽ quæ præ se ferrent de-mentiam: uerum enimuero primis tribus diebus, quibus cœpi insanus esse, adeo fessus laboribus exantlatis repertus sum, ut maiores nunquã subierim ærumnas, pueris infensissime me obseruantibus: nam quinquaginta plerũq; ex omni incolarũ colluuione diutissime me lapidibus incessebant, ut parum abesset quin me obruerent: me tamen par pari referente quod læderet. Dum me consectabantur pueri, insanũ uocitabant. At ego in interula affatim lapi dum semp gerebã, ut ex ea re dementiã meã cũctis aperirẽ. Regina uero con spiciebat per transennã e fenestris, cõcomitantibus eã uirginibus. Abq; solis emersu usq; ad occasũ uacabat meis ineptijs, ut inde uidẽdi mei sumpta occa sione colloquia mecũ iniret. Quũ itaq; nõnullis negociatoribus essẽ ludibrio, ut testatior mea foret insania, exuta interula nudus prodiui, adq; reginæ cõ spectũ ueni: quæ uiso me magno afficiebatur uoluptate, uixq; ferebat æquo animo, ut à se abscederẽ, quasi nondũ satiasset aspectũ. Interea opiparas ga-neatasq; dapes mihi dari iubet, ob id splẽdide epulabar: & ubi uidisset irru-entes in me pueros, hortabat ut eos neci eorũ periculo traderẽ: belluas idẽti-dẽ appellitãs. ædibus principis inerrabat p̃pinguis ueruex, cuius cauda adeo obesa erat, ut pondo esset librarũ xl. hũc ego manu apprehensũ iure insaniæ, his uerbis cõpellabã, essetne Mahumetanus, an Christianus, uel Iudæus: at pecus obmurescebat: ego uero crebrius ut fidei Mahumetanæ initiaret, his uerbis instabã, leila illala Mahumet resulala: at belua nusq; respõdit: cui ego scipione cõfregi crura. oblectabat his regina ineptijs, & mactati pecudis car-nes mihi dari iussit epulandas: uescebar ego adeo illecebre, ut nihil unq; co-mederim uoluptuosius: intra tridũ confeci & asinũ, q latices in regiã cõuecta-bat, ob idipsũ q; fieri Mahumetanus renueret. Per id tẽpus etiã abs me adeo male acceptus est Iudæus, ut p̃pe semineceẽ eũ reliquerim. Verũ dũ pgo insa nire, q̃dã me lõge stultior cœpit p̃bris ac maledictis cõsectari his fermè uer-bis, Canis Christiane, cane natus. Ad has contumelias factus iritatior, cœpi in eũ lapides iacere plurimos. Cõuersus ille subscribẽtibus pueris, lapide meũ pectus percussit grauiore ictu. At ego compeditus fugientẽ assequi nequiui. Ob id ad custodiã redeo meam: euntẽ rursum ille me demẽtior insequutus,

Simulatã insania

in latera lapidem impegit: ob cuius ictũ sum longe deterius acceptus, quàm ex priore percussione fuerã: licet quiuissem utrunque uulnus euitare, uerũ ut insaniæ meæ fidem adstruerẽ maiorem, malui lapide uapulare. Custodiã ingressus congerie lapidum ostium obstruxi, inibique uitam per dolores & interturbationẽ traxi biduo ab omni cibatu potuque temperans: propterea rebantur regina & cõplures alij me animã efflaturum, consumptũ inedia. Reserarunt itaque reginæ iussu obstructũ abs me ostium: at canes illi mihi illudentes loco panis marmoris frusta obijciebant, adfirmantes id saccarum esse, alij botros uuæ harena oppletos proijciebant, sal esse dicentes: ego uero actus fame incredibili, saburratas uuas comedebã. Eadẽ die quoniã increbuerat me biduo temperasse à potu ciboque, fama accedẽte uulgari, me diuinũ esse: alijs tamen censentibus me prorsus insanire, ut scinditur incertũ studia in contraria uulgus: itũ est prestò ad quosdã, qui eius loci erãt apud eos, cuius sunt apud nos eremitæ, opinione sanctioris uitæ celebriores: hi montana incolebant. Ad me itaque sunt perducti, ut exploratius sciscitarent quisnam essem mortaliũ, Percontantibus eos negociatoribus nonnullis, sanctus'ne essem, an demens: horũ uaria erat sententia, alter me sanctũ adseuerabat, alter uero me correptũ amẽtia arbitrabat. Dissidentibus eis diutius, id est, plus horæ spacio supre huiusmodi, duxi missos eos facere. Ob id sublata interula, lotio illos aspsi: quo facto, mox conuenit inter eos, me prorsus amentẽ esse, fugaque arrepta, hæc succlamabant, me dementem, non sanctũ esse. Regina uero è prospectu eminentiore cuncta ridens despiciebat, uirgunculis astantibus, in hancque uocem prorupit, aiens, Per dei bonũ, perque Mahumetis caput, hic cunctorũ hominũ est optimus. Mane postridie quũ illũ forte somno indulgentẽ nactus essem, qui me gemino ictu percusserat, memor acceptæ contumeliæ, irrui in hominẽ, & arreptis eius crinibus, genibus cœpi stomachũ collidere, adeoque pugnis uultũ uiri contudi, ut plueret cruore facies, uixque seminecẽ destitui hominẽ. At regina à longe omnia prospectans aiebat, Confice, cõfice beluam, Abscessit ille, nusquamque comparuit. Inter hæc urbis moderator resciuit multiplici cõiectura, socios meos perfidia Punica fuga sibi consulere uelle, & exutis cõpedibus, effractaque custodia abscessuros, me tamen harũ rerũ expertẽ: uerũ quia probe nouerat uisendi mei reginã summa affici uoluptate, statuit prius uim mihi inferendã haud esse, quàm ipsam cõuenisset. Quæ ubi in horum cognitionẽ deuenit, censuit me nõ esse insanum, iussitque me poni in inferiore regiæ custodia, ostio patente, compeditum tamen.

De reginæ liberalitate, Cap. VI.

PRoxima nocte regina comitibus senis pedissequis elegantioribus me uisit, animoque attentiore percontabat, an essem demẽs: ego uero sensim reginæ aperui me minime amentẽ esse: at illa huius rei gnara in meã ibat sententiã, cœpitque me blãdius excipere, iussitque mihi ex leuissimis mollioribusque plumis stratũ poni, splẽdidiusque alebat, meque totũ lauacro additis suffimẽtis emaculauit.

emaculauit. Igitur quum me spacio duodecim dierũ ita accipi tractariq́ humanius iussisset; illis peractis, è superiore regia ad loca infima descendens, singulo uesperi hora noctis circiter quarta me uisum itabat, secumq́ comportabat delicatiora esculenta. Ingrediens uero me hac uoce inclamabat, Accede inquiens Ludouice, esuris'ne? Ego aũt respondebã, me esurire, futuræ inediæ prospectũ iri cupiens: consurgensq́ occurrebã reginæ, interiore tantũ tunica amictus. At illa aiebat, Non ita, sed exue interulam. Cui ego, O domina, nõ sum nunc demens. Rursum illa, Mehercule noui te nunq́ amentẽ fuisse, imò astutiorẽ cautioremq́ te uidi neminẽ. Ego uero in eius gratiam exui subuculã: ea enim obscœna uelabam. Nudum uoluptuosius illa me geminæ horæ spatio intuebatur, nec à me aciem oculorum unquam auertebat, me obseruans ueluti Cupidinẽ quempiam, querebaturq́, deos incusans his fermè uerbis, O deus hunc creasti sole candidiorem, è diuerso autẽ coniugẽ meum, meq́ ac natos meos omneis nigricantes formasti: utinam hic meus coniunx foret: item superis placeret, ut natum huic non absimilem haberem. Hæc promens sinus lachrymis impleuit obortis, abq́ imo pectore trahens suspiria, me attrectabat, moxq́ est pollicita mihi, se simulac Sultanus aduentasset, daturã operam, ut compedes exuerem. Proximo noctis conticinio rursum it ad me regina, sequentibus eam binis eleganti forma puellis, allatisq́ dapibus opiparis, me hac uoce inclamabat, Veni huc Ludouice. Ego respondi, Adsum. Et rursum illa, Vis'ne tu Ludouice ut tecũ nonnihil morer? Cui ego, neutiq́ domina, subdens, nõ satis superq́ sibi fore, quod compeditus erã, nisi etiã capitis pœna plecterer? At illa inquit, Noli pauere, per hoc caput tibi spondeo impunitatẽ: quod si me istuc ire nõ annuis, ibit Gazella, aut Tegia, uel Galzerana. Hæc dicebat regina, nõ aliò tendens, nisi ut loco earũ cuiuspiã puellarũ mecum cubaret. Verum ego nunq́ sum his assensus, longeq́ ante hæc omnia prouideram: quũ mihi plus iusto affecta emori me ac deperire uidebat, occursabant animo quæ ingruebant discrimina. Haud certe nesciebã, ubi regina potita me fuisset, non defuturũ mihi aurum argentumq́, camelos'ue ac mancipia, & id genus ferme oĩa, quæ mihi cõplacita fuissent: probe etiã intelligebam stipaturos latera mea acriore obseruatione dena mancipia quocũq́ proficisci contigisset, uixq́ me euadere posse Arabiæ septa nouerã, obseruantibus portus ac transitus omneis mancipiis nigricantibus. Edixerat enim rex omnibus, qui fluminũ portus ac uiarũ obseruant angiportus, ne me sinerent diffugere, imò abeuntẽ corriperẽt: obuersabat etiã animo, q́ si semel fuga arrepta nõ euasissem, presto affuturã mortẽ, aut saltẽ cõpedes tantisper, quoad uita superstes fuisset. Ob eã rem reginæ nunq́ sum assensus, ne simul animæ ac corporis subirẽ apertum discrimen. Mœstus itaq́ ac gemebundus noctẽ transegi, deo Opt. Max. me cõmittens. Intra triduũ uero Sultanus aduenit, ob cuius aduentũ haud mora, per internunciũ regina me fecit certiorẽ, se nauaturam

turā operā, ut maximarū opum fierem dominus, si modo illi obsequi uellē. Ad hæc respondi: Exolueret datā deo ac Mahumeti fidē, meq; è cōpedibus erueret: demum planissime non desperaret me illi rem gratam factumū esse. Quare illico me prodire iussit, ac Sultanum adire: qui ut me uidit, percontari cœpit, quónam proficisci uellē exutis compedibus. Cui ego, O princeps, parentes habeo nullos, prolis sum expers, germanos ac seruos nullos habeo: præter deum ac prophetam habeo neminē. Tu uero princeps, si tibi est com placitum domi tuæ me alere, ero tibi pro mancipio in famulatu perpetuo: erumpebant tandem lachrymæ, oraq; ubertim irrigabant, regina adstante. Quę miserata ęrumnas meas, Sultanū his uerbis alloquebať, Reddenda est tibi aliquando ipsi deo huius pauperis ratio exactissima, quem diutissime in custodia nullis accedentibus demeritis habere iussisti, caue ne deorū subeas indignationem. Ad hæc Sultanus, ad me conuersus infit, I quò libet, nam te posthac iubeo liberū esse, ut cœlo pro arbitratu frui queas. Quo dicto actutum compedes abieci, reserantibus illis quibus id munus soluendi mei delegatū erat. Liber factus corrui ad Sultani pedes, uestigiaq; pedum eius deosculabar, gratias agēs. Reginæ uero manus tantū osculatus pro uirili gratias agebam. Illa autem manu me apprehendēs, Veni, inquit, mecū pauperrime, quoniam noui te inedia propè absumptum esse. Vbi uero in cubiculum me introduxit suum, suauiari me cœpit totiens, ut plus quàm centies id factum esse arbitrer, dapibusq; appositis, me epulari iussit opipare. Ego comedere nolui, siue quod præ gaudio partæ libertatis capiendi cibi appetentiam habebam nullam, aut quod summa gaudij futurus metus occupauerat: nam ubi conspicatus sum reginam archane in aurē Sultani loqui, cœpi totus horrere, ratus reginam ab rege me loco mancipij impetrauisse: ob id ad reginam conuersus aio, Tantisper domina non comedam, quoad me libertate donaueris. At illa conticesce demens, quando certe te fugit, quid de te immortales dij sanxerint: si uir nequam non eris, princeps fies. Iam compertum habebam quorsum hæc tenderent, noueramq; quem hexarchatum esset datura. Addidi propterea, fineret me conquiescere tamdiu, donec id sanguinis quod metus pauorq; abstulerat, reassumpsissem: nam præter Venerem cuncta uelle posse uidebar. At illa, mehercule uerum dicis: sed ego te quotidie splendidius excipiam, appositis ouis recentioribus, gallisq; gallinaceis, columbis, pipere, cinamomo, ac nuce myristica. His auditis, cœpi ampliores sumere spiritus, factus nonnihil lætior ob ea quæ tam ampliter mulier pollicebatur: & ut refocillatis uiribus, proculq; pulsa formidine, priorem aliquando recognoscerem Ludouicum. Conquieui in regia ad quindenos uel uicenos dies optime acceptus. Interea regina uenatū eundi mihi potestatē facit, iui secum: ubi uero redij, simulabā comparasse præ lassitudine ægritudinem, ex compo sito id agens, ut mihi liceret à cōgressu reginæ tēperare. Delitui itaq; octonis diebus

diebus sub languoris uelamento: illa frequentius per internuncios me uisebat. Inter hæc commonefacio reginam uouisse me deo ac Mahumeti, destinauisseq́ animo ire uelle uisum uirum quendam, qui opinione probioris uitæ celeber erat admodum, in ea urbe quæ Aden dicitur. Annuit illa, & continuo camelũ ac saraphos quinq́ & uiginti mihi dari iussit. Quæ res me maxima affecit uoluptate. Postridie cõscenso camelo abeo, itinereq́ octo dierum in Aden urbem perueni: moxq́ uisi eum hominem, quem uulgus ob uitæ sanctitatẽ mire colebat. Nec is ab re cultus erat, quippe qui in summa inopia expers Veneris semper uixerat. Inibi complures uisuntur huic haud absimiles, uerum operam ludunt, quando certe constat absq́ baptismi fide inaniter ac nequicquam insumptos esse labores huiusmodi. Peracto uoto postridie eius diei, quò illuc accesseram, finxi me ope illius qui sanctus habebatur incolumen factum esse: ob id haud mora, certiorẽ huius rei reddo reginam, adocq́ postquam eius in me tot extabant merita, auere etiam plurimum, ut eius regnum uisam. Id abs me factum ea ratione est, quod compertum habebam illinc classem non discessuram intra mensem, conueneramq́ clanculum classis cuiusdam præfectum, aperueramq́ illi, me iturum in Indiã, si modo mihi facta fuisset abeundi potestas. Oneraui q́ promissis compluribus uirum, spondens donaturũ me eum fore munere perpulchro. Ad hæc ille respondit, se prius in Indiã proficisci nolle, quàm in Persida contendisset: conditiones me haud renuente, ita inter nos conuenit. *Hypocrisis*

De Lagi & Aiaz urbibus Arabiæ felicis, deq́ Aiaz nundinis, & de Dante oppido, Cap. VII.

POstero die camelum conscendi, peractoq́ itinere uiginti quinque millé passuum, nactus sum urbem quandam Lagi nomine: ea in aruis planissimis sita, in soloq́ admodum æquali, populo frequens est, fert cariotas, & affatim carnium. At rei frumentariæ more nostro inibi summa est ubertas, uuas habent nullas, lignorumq́ summopere sunt egentes: qui eam incolunt inciuiles sunt ac subrustici, ex Arabum gente erratica, ob id paucissimi censūs. Inde abiens itinere diei unius peracto, alterã urbem offendi Aiaz nomine, ea in colle gemino posita est, intercurrente latissima conualle, inq́ ea fons signatus: illò itaq́ commerciorum causa, ceu ad celebre emporium plurimi mortalium proficiscuntur, & comprimis utriusque montis accolæ nundinas adeunt, perraroq́ usu euenit, ut inter sese montani haud digladientur. Concertationis horum causam hanc esse adfirmabant, quod indigenæ eius montis qui Septentrionem respicit, summa ope meridionales in eam sententiam trahere conantur, ut & ipsi Mahumeti ac eius socijs fidem adhibeant: hi uero reluctantur, ac uni Mahumeti ac Hali fidem adhibendam esse adseuerant: cæteros uero ueluti pseudoprophetas aspernantur. Propterea mutuis cædibus se conficiunt, instar canum. Sed redeamus ad emporium, quò *Aiaz emporium*

comportantur

niot hominum ætas:complures sum alloquutus qui centesimum ac uigesimũ quintum annum excesserant, uegetam ac succulentã adhuc uiuentes uitam: his amictus est propè nullus, utpote quibus sola interula indumentum præstat, uel nobilioribus: qui uero sunt postremæ tribus, sindone brachio exerto corpus uelant: in tota ferè Arabia homines ex proprio capillo cornua gerũt. Mulieres aũt caligis laxioribus, instar remigum utuntur.

De Sana urbe felicis Arabiæ, deq; eius munitissimo situ, necnon de sæuitia filij regis, Cap. X.

INde abiens itinere tridui, ad urbem quandam Sana nomine perueni, ea in æditissimo mõte sita est, arteq; ac natura munitior: hanc Sultanus cum numerosissimo exercitu utpote octuaginta milium hominum octonis mensibus oppugnauit, sed nunquam expugnare quiuit: uerum post latas æquas conditiones deditionem fecit: mœnia constant ex humo congesta, altitudine cubitorum decem: lata uero brachia uicena, patet propterea camelis octonis in ordine expositis iter, tanta est illius latitudo. Regio est complurium ferax fructuum, nec multum ab aruis nostris differt, si copiam rerum omnium spectaueris, & comprimis fontibus est irrigua. Vrbi moderatur Sultanus, qui natos habet duodenos, quorum uni Mahumetis inditũ est nomen, qui fer/mè rabie dicit correptus: mordicus enim homines impetere consueuit, morsosq; deuorat usq; ad ipsam satietatem, statura cubitorum quatuor, filo corporis elegantiore conspicuus, quippe qui aptissimum quadratumq; corpus habet coloris subcinericij. Fert ager eius urbis nõnulla aromata, eaq; legunt nõ longe ab urbe. Ambitu circiter quatuor miliũ ædium continet: ædes eorum elegantia ac pulchritudine nostris non concedunt: adeo urbs patescit, ut intra mœnia uisantur arua, hortiq;, ac complura uiridaria. Anthropophagus

De Taëssa & Zibith, & Damar Arabiæ felicis maximis urbibus, Cap. XI.

ILlinc mouens contendi ad urbem Taëssa nomine, peracto prius dierum trium itinere: monti imposita est, sed uisu pulcherrima: ibi elegantium rerum ingẽs ubertas, & præsertim rosaceæ aquæ: urbs est antiquissima, inq; ea delubrum instar templi diuæ Mariæ ad rotundã urbis Romæ constructum: ædes ibi elegantiores, adhuc antiquitatem præ se ferentes. Eò confluunt commerciorum causa negociatores propè innumeri: amictu non dissimili à memoratis utuntur, coloris subcinericij. Inde abiens profectus sum itinere tridui ad aliam urbem, Zibith nomine, pulchram sanè, eandemq; optimã: à mari Erythræo abest itinere mediæ diei, ingẽtiumq; mercimoniorũ urbs est, suppeditante merces pelago: honestata est dote plurimarũ rerum, & comprimis saccari uberioris, ac omnifariam fructuũ. Sita est in latissima planicie intra duos mõtes: mœnibus caret: illic aromatum omne genus præcipuum est emporium, aliaq; largiter inde euehuntur: habitu ac colore ut supradicti. Zibith urbs

prædicti. Ea uisa urbe, ad aliam Damar nomine concito gradu me contuli, unius diei peracto itinere, à Mahumetanis colitur, qui commercijs eximie incumbunt, urbs fœcunditate non postponenda prioribus, nec amictu moribusq; indigenæ memoratis sunt multum absimiles.

De Sultano præmissarum urbium, & qua de causa Sechamir dicitur, Cap. XII.

HÆ urbes, quarũ paulo ante mentio facta est, Sultano Arabiæ felicis, q Sechamir dicit, paret. Secha sanctus interpretatur, amir uero princeps. Sancti appellatione hominem ob id dignant, quod aiunt ipsum humanarũ cædium, si bella excipias, expertẽ esse. Illud etiam noueritis, quod per id tempus quo illic agebam in uinculis, supra sexdecim hominũ milia alebat: singulis singulo die dantur seni minutiores postremiq; ualoris denarij pro uictu, quo trahere in custodia animam queant. Ita accipiunt, qui plectendi morte erant: idem domi totidem mancipia nigricantis coloris alit.

De Cercopithecis, nonnullisq; animalibus humano generi infensis, Cap. XIII.

INde abiens redij ad urbem Aden nomine, tridui itinere prius peracto: circiter medium iter nactus sum editissimum uastissimumq; montem, is omnifariam abundat animalibus, & comprimis† Cercopithecis, palabantur & ibi fere complusculi leones, præsertim hominibus supra modum infensi, idq; efficit, ut illàc tutum iter non pateat, nisi centũ simul uiatoribus, qui frequentiore numero perterreant feras: illud testari licet, quod corã uidimus: eã enim habentes iter, apertum discrimen subijmus, feris nos cõsectantibus: complures tamen arcubus ac fundis confecimus, canibus etiam opem ferentibus: tandem aliquando periculum euasimus. Ad urbem ut perueni, cœpi simulare ægritudinẽ, quasi pergraui adflictarer capitis grauedine: perdius ergo in delubro iacens, noctu tantum prodibam, conuenturus nauis moderatorem. Impetrauiq; ab eo, ut & mihi conscendendi liburnicam uel clanculum faceret potestatem.

Catti marini uulgo

De nonnullis Æthiopiæ locis, Cap. XIIII

DVm pergimus ex instituto uarias peragrare regiones, commissi pelago, fortunæ inconstantia, necnon equorum interturbatione multijuga, à cœpto itinere absterriti sumus. Quum itaq; intra senos dies iter in Persida haberemus æquora sulcantes, iamq; septenis diebus nauigationi operam dedissemus: ecce in mari sæuior oborta est tempestas, fluctuãte salo, dictoq; citius nos à meditato itinere auertens in Æthiopiæ oras transtulit. Onustæ erant liburnicæ rubrica inficiendis pannis aptissima: nam quotannis ex urbe Aden rubricæ onustas naues quinas ac uicenas negociatores abducunt: hũc colorem inficiendis lanis mittit felix Arabia. Iactati itaque ui uentorum in portum quendã Zeila nomine impegimus, ibiq; quinque dierum moram fecimus,

fecimus, tum ut urbem inspiceremus, tum uel maxime, ut tantisper opperi-remur, donec mitesceret æquor.

De Zeila urbe Æthiopiæ, deq; fertilitate illius, ac nonnullis animalibus eiusdem urbis, Cap. XV.

IN ea urbe magnopere commercia uigent, ceu in famigerato admodū emporio, auri ac eboris mira est ubertas, ibi'que propè innumera mancipia ueneunt haud ingenti precio. Hi ex regno Æthiopiæ, cui is Æthiopum rex, quem presbyterum Ioannem dicunt, siue Iacobitarum principem appellāt, imperitat, ab Mahumetanis qui Mauri dicunt, in prælijs corripiuntur, inde in Persidem, ac felicem Arabiam Indiamq;, necnō in Babylonem Niloticā, ad Mechamq; traducuntur: illic in precio est iustitia, recteq; uiuitur: fert ager triticum, affatimq; carnium, ibi uisitur copia multarū rerum: mittit etiā oleū abundantius, sed non ex oliuis, uerum ex re nescio qua alia: mellisq; ac ceræ plurimum: sunt etiā illic uerueces nonnulli, qui ponderosissimas trahunt caudas, utpote pondo sexdecim librarum. His caput ac collum sunt nigricantia, cætera sunt albi: sunt item uerueces prorsus albicantes, quorum cauda cubitalis est longitudinis, modo elaboratæ uitis: palearia instar tauri à mento pendent, humum propè uerrentia: inerrant aruis boues fœminæ ceruina cornua habentes, hæ non sunt cicuratæ, sed syluestres: ubi capiuntur, dono Sultano eius urbis ceu regium quiddam dantur. Vaccas etiam uidi cornu unicum in fronte media habentes instar monocerotis, longitudine supra palmi magnitudinē: his cornu in terga resupinat, coloris sunt phœnicei: illę uero quas memorauimus, in colorem nigricantem inclinant: ibi uberrime uiuitur annona uilescente: urbē incolunt innumeri negociatores: mœnia sunt exesa, portusq; despicabilis, estq; in continenti telluris. Illi moderatur rex Mahumetanus, sub quo peditum ac equitum complura milia merent stipendia: rei bellicæ plurimum student: interula tantum amiciuntur. Color est ijs subcinericius, inermes ad bella exeūt, latriæ Mahumetis addicti.

Mancipia Æthiopica

Verueces

Vaccæ unicornes

De Barbara insula Æthiopiæ, deq; eius incolis, Cap. XVI.

POstquam sæuientis pelagi tumor efferbuit, uela uentis dedimus, moxq; insulæ cui Barbaræ nomen est appulimus. Princeps eius est Mahumetanus: insula non patet plurimum, sed culta est admodum, habitatoreq; frequentior: multifariam carnes mittit. His est subnigricans color: quicquid opum possident, id habent in armentis. Illic morā unius diei fecimus, indeq; abscedentes, in Persidem uelificauimus.

De nonnullis Persiæ urbibus & portubus, Caput I.

Diuobanderrumi

Diul Bander Rumi

D dies duodenos maria sulcauimus: tandemq; appulimus ut bem quandam quæ dicitur Diuobanderrumi, id est, diuus Turcarum portus, ea parum à continente abest: quando intumescit undabundum æquor, est insula aquis eam ambientibus: ubi uero resedit mare, iter est ad eam terrestre: paret Sultano Cambaiæ. Moderatur urbi quidam nomine Menacheaz: bidui illic mora insumpta est: commerciorum ingentium est emporium, eamq; incolunt ex Turcarum gente fermè quadringenti negociatores: muro quaqua uersum ambitur: tormenta omne genus mœnia muniunt. Naues habent celocibus nostris paulo minores, thalae appellant. Soluentes inde contendimus ad aliam urbem, quæ Goa dicitur, ea abest à superiore urbe itinere tridui: illò mercimonia maxime comportantur, exportanturq; ab his qui ultro citroq; proficiscuntur: celebres sunt admodum nundinæ: nec ubertate rerum opumq; magnitudine superioribus urbs concedit. Passim colitur Mahumetes. Illinc abiens profectus sum ad urbem aliam, quæ Giulfar dicitur, rerum copia abundans: ibi inter alia peropportunũ portum conspicati sumus. Illinc abeuntes ad alium portum Meschet nomine deuenimus.

Goa urbs

Giulfar

De Ormo urbe, deq; insula Persidis, ubi margaritæ leguntur, Cap. II.

ABscedentes inde uelificauimus uersus urbem Ormus nomine, inclytã ea situ elegantiore, ac unionum copia nulli urbium est secunda: sita est in insula, & maritimis urbibus præferenda omnibus: abest à continenti spacio duodecim mille passuũ, aquarum potu suauium, annonæq; mira caritas: inuehuntur fermè omnia, quæ uictum cultoribus suppeditãt: procul illinc itinere dierum trium leguntur conchæ, quæ pariunt margaritas uenustiores, grandioresq; cæteris baccis: captura earum fit, ut haud multo post expediemus. Sunt ibi nonnulli qui piscatu uictũ quæritant. Hi uecti cymbis in mare iactum faciunt prægrandis saxi dependente fune, idq; fit ab gemina cymbæ parte, ut utrinq; iactis in profundum lapidibus, constabiliri nauis, non aliter quàm si in ancoris foret, possit. Firmata suo pondere cymba, alius cui id munus obtigit, in æquor iacit funem saxo dependente. In naui media alius, mantica in pectus tergumq; dependente, alligato pedibus lapide se uibrat in pelagus, subtusq; aquas urinantiũ more natat, actusq; in profundum ad passus quindenos, tantisper urinat, donec legerit conchas, in quibus delitescunt uniones ac margaritæ: collectas manticæ indit, lapidemq; protinus quo pedes gra-

Concharum captura

des granabantur abijcit, funiq́ innixus in superiora euadit: ibi quandoq; ad tercentum fermè nauigiorum genera comperiuntur, quæ undecunq; confluunt. Eius urbis Sultanus Mahumetis est initiatus fide.

De Sultano Ormus, deq; sæuitia filij Sultani erga parentes ac germanos. Caput III.

PEr id tempus quo ego has inuisi regiones, hæc quæ mox uobis innotescent, contigere. Itaque Sultano undeni erant liberi, quorum minor natu opinione insipientiæ minus cordatus habebatur: primogenitus uero ob nimiam calliditatem omnium censebatur uaferrimus. Erant item eidem Sultano bina mancipia, quæ ex regno Presbyteri Ioãnis regis Æthiopũ in regiam asciuerat, obq́ eorum merita strenuissimamq́ consuetudinem fortunis innumeris ditauerat, natorumq́ loco habebat. Inter hæc maior natu silentio noctis, parentibus germanisq́, illo excepto, qui mentis impos credebatur, lumina eruit: sicq́ effossa detulit in parentum cubiculum, simul'que subdito igne, parentes domumq́ incendio subiecit: cuncta itaq; deflagrarunt, parentes uidelicet ac quicquid fortunarum inibi repertum est. Proxima luce atrox facinus cultoribus urbis innotuit, ob id tumultuari cœpere omnes, rei indignitate moti. Autor uero sceleris in regiam, ceu in locum tutissimum se recepit, ac in demortui locum suffectus est. Is uero, quem memorauimus amentem esse habitum, longe alius uisus est, quàm omnium uocibus destinatus erat, cognito nephando scelere, ueluti parentum necis futurus ultor, in delubrum continuo diffugit, hæc uoce sublatissima Arabice inclamans, ô dij boni, cacodæmon effectus est germanus meus, confecit parentes ac germanos, confectosq́ deflagrantissimo rogo tradidit. Intra quindenos dies ciuium exuscitatus furor resedit: quo uiso Sultanus accersit ad se alterum illorũ mancipiorum, quæ dilecta à seniore Sultano prædiximus, nomine Mahumetẽ: quod ut uenit, Sultano Arabica lingua infit, Quid ais princeps? At ille, Sultanus sum. Tunc mancipium, Ita mehercule Sultanus es. Tum ille manu apprehensum hominem, blandiendo secum ducebat, illum'que Arabice alloquens subdit, I & socium tuum occidito, pro qua re tibi septem oppida polliceor daturum quamprimum. At mancipium, Mi princeps, inquit, triginta annis conuictorem habui socium hunc meum, propterea id sceleris quod iubes nõ ausim unquam. Tunc Sultanus, Sinito inquit. Verum intra triduum uocato ad se altero mancipio, itidem agit cum eo quod cum superiore mancipio tentauerat, insidias illi nectens. At ille cui Chaim nomen erat, hoc intellecto, Fiat, inquit, in dei nomine mi princeps: moxq́ clanculum loricatus ibat obiturus principis imperata. Vt igitur ad socium peruenit, facere nequit, quin scelus uultu proderet. Eo uiso, haud mora, intellexit in se cudi fa-

bam hanc,& proditoris appellatione inclamans socium, Venisti, inquit, proditor leto me traditurus? at ille, neutiquam huiuscemodi operam nauaturus accedo: at Mahumetes, nequis inficias ire, quando certe conscius patrandi sceleris animus luridum effecit uultum: ob id haud euades, quin te protinus mactem: cognito Chaim in certissimam notionem insidiarum quas struebat deuenisse, gladium quem strinxerat, ad pedes socij abiecit, illicoq; humi stratus ueniam precabatur plorabundus, identidem inclamans, parce mihi mi princeps, nam mors mihi iure optimo debetur, ob id confice me eodem mucrone, quo te mactaturus accesseram. At ille, nemini profecto dubiū est, quin sis perditissimus proditor, quipppe qui triginta fermè annis mutuo usus cōtubernio conuictor perennis fuisti, & nunc necem illaturus aduenisti: num miser intelligis hunc qui tibi id negocij demandauerat, cacodæmona esse? Verum cōsurge, quoniam iam tibi parsum est: illud etiam noueris, iugi triduo hanc furiam me ingentissimis onerasse pollicitationibus, ut mortem quam mihi illaturus adueneras, prior tibi inferrem: sed ego conditionē asper natus, facinori atrocissimo minime sum assensus. Verū sinito deos agere immortales: tu tamen si me audis, continuo nauabis eam operam quam mox subijciam, Conuenias uelim Sultanum, illicq; dicas te leto me tradidisse. Ad hæc Chaim, Subibo imperata princeps, quare ad Sultanum profectus est: quo uiso Sultanus inquit, heus Chaim, mactasti ne amicū? at ille, confeci me hercle princeps: tunc Sultanus, accede propius: hærenti iam principis lateri, Sultanus gladio pectus fregit. Perendino die Mahumetes clanculum induit loricam, seq; ad Sultanum recepit. Hunc ut conspicatus est Sultanus in cubiculo, Canis, inquit, cane natus, adhuc frueris aura ętherea? Cui Mahumetes, uiuo quidem in contumeliam tuam, sumq; te actutū mactaturus cacodæmone deteriorem. His dictis collato pede digladiari cœperunt: concertatum est nonnihil: tandē præualente Mahumete, mortē occubuit Sultanus. Quo facto, haud mora, uictor Mahumetes regiam occludi, firmariq; præsidio iubet. Iuuerunt Mahumetē populi in eum ardentissima studia. Ad eam diem charus fuerat populo admodum, ob eam rem cunctus populus acclamationibus læticiam testans Mahumetem Sultanum salutabat. Dum itaq; Sultanus in principatu uigesimum diem egisset: illis transactis, classico ad se primores urbis, necnō negociatores, reliquumq; fermè populum uocat. Quibus ita loquutum esse accepimus, quod à se factum audierant, non ultra id patratum fore, nequiuisse fugere urgentis fati necessitatem, probe se intelligere id principatus sibi haudquaquam deberi: propterea ab eis impetrare uelle, ut illi moderandi regni darent habenas, qui quandoque ad imitationem stulticiæ factus, parum cordatus uidebatur, ad hunc iusto iure pertinere imperiū. Concionanti Mahumeti assensum est: moxq; ille, qui amens habitus

habitus fuerat,in demortui locum suffectus est, moderatore tamen Mahumete: nam postquam facinus ausit Mahumetes,omnium confessione, deorum amicus credebatur.Ob id ultro ab cunctis moderandæ urbis illi datum est negociũ,desipiente præsertim Sultano,cuius in superioribus abunde meminimus.Nec uos lateat in ea urbe ad quadringentos negociatores usq; morari cõmerciorum causa,quæ illic plurimũ uigent:illò enim comportantur sericum,uniones,margaritæ,& id genus baccæ,aromatumq; adfatim. Viuunt pleruncq; oriza,quoniam ea regio triticum non mittit.

De Eri urbe in Chorazani regione Persidis,deq; eius opibus,& complurium rerum copia,præsertim reubarbari, Cap. IIII.

INde discedens in Persidẽ sum profectus:peracto duodecim dierũ itinere, ad urbem quandã Eri nomine perueni.Regioni nomen est Chorazani,ea appellatione qua & nos Flaminiã nuncupauimus:urbẽ Eri regionis eius rex incolit,ea est omniũ fermè rerum ferax,uisiturq; tanta serici copia,ut una die emere queas tantũ serici, quod ternis camelorũ milibus onerandis sufficiat: ibi nuncq; ingrauescit annona ob rerũ ubertatẽ. Reubarbari in primis mira est copia:ea cõiectura id sum assequutus,quod senæ reubarbari libræ nostro more pondo unciarũ duodecim singulo aureo nũmo ueniebãt:urbs ambitu circiter septẽ miliũ ædium continetur: colũt Mahumetẽ quàm qui maxime. Abiens illinc itinere dierũ uiginti,animaduerti regionẽ intra terras procul ab littore maris frequentẽ esse admodũ uicis ac oppidis, eisdemq; summopere cultis. Serici copia

De eo flumine quod arbitramur esse Eufratẽ, Cap. V.

PErueni tandẽ ad quendã amnem, quẽ ipsa incolarũ lingua Eufra appellant:hunc ego crediderim Eufratẽ esse, uastioris conceptaculi ductus argumento. Dum itaq; secus fluuiũ læuorsum iter ago,tridui peracto itinere; ad urbẽ aliã peruentũ est Schirã nomine, ea unicũ principẽ habet,eundẽq; Persam,alij nemini patentẽ,addictũq; fidei Mahumetanæ.Ibi omnifariam preciosi capilli inueniũt:& cõptimis Eranõ lapis, q̃ abigit lymphationes,pellitq; formidines,turchicã appellant:abunde enim aduehunt,ut ferebatur,ex urbe Balascham nomine, ubi ingẽs est ubertas castorei, ibiq; colorũ cõplura genera. Illud uobis compertũ fiet, quur perraro apud nos castoreum syncerum inueniť:prius equidẽ adulteratť,quam ad nos comporteť, Persis adulterantibus: nam id hominũ genus his uaframentis adulterandarum rerum concedit nemini, id ego coràm perspexi,uoluiq; quandoque synceri castorei uim oderiferã experiri. Igiť conspicatus sum aliquando quospiã huius rei periculũ facientes:sumebant enim uesicã castorei,eamq; conceptã mox naribus olfaciẽdã admouebãt quaterni ex ordine hoĩes: ea admota,tãta erat fragrãtis castorei uis,ut olfacientibus eliceret sãguinẽ è naribus, idq; præseferebat haud adulteratũ castoreũ.Percũctabar etiã Persas, an castoreũ ut cætera un-

guenta, quæ suis moriunt horis, illico expiraret. Pro responso habui, uim huius odoris adseruari ad annos denos, si modo non adulteretur. In qua re Persæ eminent præstantque plurimum: inuicem hi sunt cunctorum hominum comissimi, & cöprimis liberalitate præferendi omnibus: neque id ausim adstruere, nisi coràm eiusce rei periculum fecissem. Per id tempus quo illic agebā, nactus sum ibi negociatorē quendam Persam, qui me superiore anno in urbe Mechæ cognouerat, is erat oriūdus ex urbe Eri in Chorazain: qui, ut me conspicatus est, Ludouice, inquit, quis te impulit has uisere sedes, nōne ille es quē dudum apud Mecham noui? Cui ego, Sum quidē ille, qui uisendi orbis desiderio mirabilem in modum ardeo: at Persa, deus laudetur infit, postquam offendi comitem mei itineris quempiam, qui eodem desiderio teneatur, quo & ego capior: quare in urbe, cui Squilaz nomen est, mora quindecim dierum insumpta est. Persa uero me hortabatur, ne à se discederem, futurus itineris iugis comes, ut eo duce præcipuam orbis partem peragraremus. Itaque itineri accingimur, profecturi uersus eum locum, cui Sancto Braganti nomen est inditum.

Samarcand

De urbe Sancti Bragantis, & quomodo Babylonem magnitudine exæquat, deque Persarum rege, qui Sophi dicitur, Cap. VI.

VRbem Sancti Bragantis ferunt magnitudine Babyloni minime concedere: quippe quam uastissime patere autumant: eius rex Mahumeti est addictus. Memorant negociatores habere in armis ubi libuerit ad sexagena equitum milia: gens inclinat in colorem albicantem, bellicoque usui aptissima: nos uero hæc tantum ex aliorum narratu adfirmamus: non enim ultra progredi licuit grassante ac sæuiente Sophi in eos qui Bobachar & Othomar ac Omar sacris sunt initiati. Hi Mahumetis collegæ fuere, eiusque deliramentorum conscij. Qui itaque his fidem censent adhibendam esse, absumuntur: quos uero nouerit Mahumetis ac Hali sacra, imò prophana colere, illæsos sinit. Inter hæc comes meus accersito me, ait, Vt scias Ludouice quanti te faciā, quāmue ex meo contubernio tibi prospectum iri aueam, institui te arctissima coniunctione mihi deuincire, ut hoc nexu compertum tibi sit, me nusquam defuturum esse cœptę necessitudini. Est, inquit, mihi neptis, cui †Samis nomen est, hanc tibi matrimonio iungi ita cupio, ut nihil desiderem ardentius. Samis eorum lingua phœbus dicitur. Nec id ab re, phœbo profecto uenustior candidiorque erat. Adiecit ad hæc ille, se non ambire orbem, ob id quod cuiuspiam rei egens esset, uerum solius animi ac uoluptatis causa, quam ex multarū rerū cognitione proficisci adfirmabat. Quare gradu reuocato, ad urbem Eri nomine redijmus: quò ut peruenimus, excipit me domi suæ comes meus honorifice & amanter, ostensáque nepte, instantius mecum agebat, ut iure matrimonij uirgine potiri uellem. Ego uero qui longe alia

† al., Semes

alia animo destinaueram:præ me tuli id quidem non aspernari, sed commo
dius illud agendum esse arbitrabar:quare intra octonos dies inde abeuntes,
reuersi sumus ad urbem Ormus nomine. Illincq; soluentes in Indiam uelifi-
cauimus:& tandem aliquando portum appulimus, qui lingua indigenarum
Cheo dicitur.

LVDOVICI ROMANI PATRITII INDICARVM RERVM LIBER IIII.

De urbe Indiæ Cambaia,omnium fermè rerum ferace, Cap. I.

VONIAM in operis huius exordio, si recte memini-mus, spopondimus cuncta nos denarraturos esse compen-diosius quàm quibimus,ne plus iusto prolixior oratio fasti-dium pareret lectori, decreuimus ob id promissa dissolue-re,& ab instituto haudquaquam recedentes, ea uestris au-spicijs tantum scripto prodere, quæ narratu digniora uide-buntur. Indiam igitur ingressi ad portum quendam deuenimus, hũc præter-fluit ingens fluuius,cui Indo nomen est; isq; non procul abest ab urbe quæ Cambaia dicitur. *Indus flu.* Ea ad tertium lapidem posita intra terras,respicit meridiẽ: ad eam non est liburnicis uel actuarijs nauigijs accessus,nisi inundet flumen uberius solito, qui aliquando ad tertium uel quartum lapidem irrigare ma-iore auctu arua cõsueuit. Verum auctus inibi fluminum contrarias uices in-crementorum habent, quippe qui non nisi decrescente luna augescunt:apud nos uero plenilunijs tumescunt amnes mirandum in modũ. Vrbs muro no-stro more ambitur: cunctisque fermè abundat, re præsertim frumentaria, ac fructibus omnis generis. Ibi inter cætera complura aromatum genera re-periuntur,quorum nomina me latent: illic etiam gosipium abunde inuenit, uulgo bombix dicitur:asportãt inde negociatores annis singulis tantum go-sipij ac serici,ut quandoq; quadragenas aut quinquagenas naues harũ mer-cium abducant,aliocp comportent. In eodem regno is mons reperitur unde eruitur onyx,corneola uulgo dicitur. Nec procul inde est mons unde excidi-tur calcedonius lapis, adamasq;.

De moribus incolarum Cambaiæ ũrbis præclaræ, Cap. II.

IAmiam subijciemus Sultani eius statum ac mores: is Machamut dicitur, quum ibi essem agebatur quadragesimus annus, quo ipse regnum inde-ptus fuerat,rege Gugeratorum depulso. Hi nullum animal occidere cibi gra tia, nulláque carne uesci optimum esse arbitrantur: non sunt Mahumetani, neque idolorum cultores.Ego uero crediderim, si baptismi caractere insigni rentur, eos parum à salute abesse: nam genus est plenum iusticiæ: quippe quod alijs non infert,quod sibi inferri noluerit. Si habitum quæris,pars nu-di agunt,pars tantũ obscœna uelati: caput uincit gausape, coloris purpurei:

His

His autē colos est subfuluus, ob eam causam à Sultano regno pulsi dicunt, de cuius moribus iam descendo dicturus. Huic igitur sunt in armis equitum uicena milia, singuloq; mane in regiam ueniunt quinquaginta uiri elephantis insidentes: quibus id solum negocium datum est, ut uenerabundi regem uenerentur, belluis genua flectentibus. Mane uero rege expertecto, crepant cymbala, tympanaq;, audiunturq; sonantes tibiæ, necnon buccinatores: adsunt & complures alij, qui multijugis instrumentis musicis lætitiam uiuentis regis testantur: itidem pransuro agunt: adsuntq; itidem discumbenti memoratis elephantis insidentes, & rursum consueto munere colendi principis funguntur. Locis suis animalium huiusmodi ingenium ac consuetudinem denarrabimus. At Sultanus memoratæ urbis superiora labia adeo prominentia habet, ut illis æque ac mulieres capillo caput uinciat. Barbam uero albicantem gerit adusque umbilicum promissam: ueneno ita assueuit, ut omni die quippiam hauriat, ne putes ad ipsam satietatem uenenum sumi. Leto traditurus è satrapis quempiam, ad se accersitum, cui mors imminet, nudum sibi assistere compellit: moxq; edit nonnullos fructus, chosolos uocitant, instar nucis myristicæ, muscatā appellant: mandit etiam quædam herbarum folia, modo mali Assyrij, tambolos nomināt: addit etiam attritarum concharum ostreæ calcem, simulq; cuncta mandendo ruminat. Tandem in eum, quem cūpit occidi, expuit, aspersoq; eo, continuo mors subsequitur, præsentaneo ueneno uitam perimente: nam ubi in hominem ut præmisimus, expuerit contrita uenena, intra mediæ horæ spatium perfusus ueneno in terram corruens efflat animam. Huic etiam sunt circiter quaterna scortorum milia: nam ubi semel concubuerit cum quauis meretricum, proxima luce uitam exuit: depositam interulam amictusq; mortalium nemo attingit. Mutatorijs opus est propè innumeris. Sciscitabatur diligentius ab negociatoribus comes meus, unde hæc profecta esset pernicies uenenorum. Aiebant illi parentem Sultani à cunabulis natum aluisse ueneno, propterea uni sibi innocuum sola consuetudine factum esse, cæteris uero perniciosum ac letale esse admodū. Verū de rebus Sultani modum facientes, incolarum mores descripturi, redeamus unde sumus digressi. Hi igitur plerunque sola tunica interiore uelantur, omnium sunt bellacissimi, commercijs'que student quàm qui maxime: regionis ubertas pro meritis referri non potest. Ea frequentatur abultro citro'que commeantibus ex omni fermè mortalium genere. Inde hac de urbe altera, cuius quum opportunū duxerimus, meminisse est animus, ad uarias multiplicesq; regiones orbis innumera mercimonia euehuntur, ad Turcos præsertim, Syrosq;, Arabas felices, Indos'ue, & item ad Africam incolentes, Æthiopasq;, & alios mortalium plurimos: sericum in primis, ac xylon, bombicem appellant, illinc exportant. Hinc est quod ille Sultanus omnium censetur ditissimus, mercimonijs ibidem mirabilem in modum uigentibus. Hic

Sultani descriptio

maximas

maximas exercet simultates cum rege quodam, qui Iogæ regno imperitat, quod abest à supradicto rege itinere dierum quindecim. Itaque huius regis Iogæ imperium longe lateq; patet, illiq; in armis sunt triginta armatorũ milia, idolorum est cultor, omnisq; eius populus: suntq; opinione sanctitatis apud cæteros reges magno in precio, celebresq; admodum: nam ex instituto rex huiusmodi singulo triennio ter uel quater peregre proficiscitur, aliturq; aliena impensa dum peregrinatur, ut apud nos uoti cuiuspiam gratia peregrini circuire regiones solent. Trahit secum ad quaterna contubernaliũ millia, longum sanè seruorum ordinem: coniugem insuper & natos omnis circunducit: ducit etiam quatuor uel quinq; feruidos sonipedes, felesq; qui odorem illum gignunt lectissimum, Gibellum uocitant, cercopithecosq; complusculos, psitacos item ac pardos, accipitresq;, hocq; ordine ambit fermè Indiam totam. Illi habitus est geminum corium caprinum, altero priorẽ partem, posteriorem altero corporis partem uelat, uillo extrà eminẽte: coloris est propè mustelini. Ibi enim ob incendium candentis syderis nigrescere ac torreri corpora incipiunt: omnes inaures gestant dependentibus omnifariã monilibus lapidibusq; preciosis: alij exerto brachio uelant corpus, alij sola interula amiciuntur. Rex ac nonnulli procerum maximi puluisculis odoriferis quasi per speciem maioris claritudinis, infectam faciem circunferũt, ac reliqua corporis infecta. alij alijs uanis ducuntur superstitionibus, induxerũt in animũ alij ne humi procumbant unquam, alij ne toto corpore strati confidant in terra: alij ab omni eloquio ueluti elingues temperant: his uero adsunt terni aut quaterni homines, qui mutis uictum suppeditant: omnibus in uniuersum cornu è colle depẽdet: illi ubi ad urbem quampiam peruenerint, incolas, ceu agunt apud nos cornicines, admonentes simul omnes concinunt, eoq; concentu stipem ab mortalibus petũt. Rege domi sedente trecenti, aut sane quadringẽti homines simul peregre exeũt. Nec plus triduo, modo Ægyptiorum, in eadẽ urbe morantur. In manibus ferunt scipionem in ima parte ferreo orbe munitum: alij orbes tantum quaqua uersum limatos nouaculę instar incidentes ferunt: illi quos oderũt impetunt funda lapides uibrantes: quare ubi in urbẽ aliquam uenerint, ab omnibus excipiunt placidissime, illisq; impune est uel urbis summatẽ occidisse, quando profecto id agere diuinitus creduntur: ager non est ferax admodum annona ingrauescente. Regio montibus plurimum asperatur: eorum ædes sunt despicabiles pessimiq; incolatus: urbes muro ambitas non habent: horum opera ac studio comportantur ad nos margaritæ, & id genus monilia, illudq; non difficulter efficiunt, peregre quoquo uoluerint aliena impensa proficiscentes. Hi igitur ob prope inaccessam regionem, Sultano Machamir maximum exhibent negocium.

Rex Iogæ

De urbe

De urbe Ceul, deq; moribus ac audentia eius populi, Cap. III.

ABiens ab urbe Cambaiæ me recepi ad aliam urbẽ Ceul nomine, quæ à Cambaia itinere dietum duodecim abest. Ager qui inter utrunque intercedit Guzerat dicitur. Rex eorum idola colit: his est colos subfuluus, pro amictu alij interula utuntur, nudi agunt alij, tantũ obscœna uelati, nudis pedibus ingrediuntur, apertoq; capite prodeunt: si perpaucos Mahumetanos negociatores excipias: ad bella sunt promptiores, in prælijs ense, arcubus, lanceis harundineis, clypeisq; orbicularis utuntur: tormenta habẽt quibus proruũt mœnia, stragesq; inferũt armatis exercitibus. Ea urbs munitissima mœnia habet, distatq; à mari duobus ac mille passibus: præterfluit urbẽ amœnissimus amnis, quo ultro citroq; undecunq; mercimonia comportantur, accedentibus eò exteris liburnicis: copiam pręstat ager suapte natura omnibus abundans, si uuas, iuglandesq; nuces ac castaneas excipias: legitur triticum ac hordeum, adfatimq; leguminum. Illic etiam conficitur gossipinus pannus. Eorum fidem prudens prætereo, quando certe constat eos eiusdẽ latriæ esse, cuius est rex Calechut. Horũ meminisse hęsit cordi mihi, ubi fore opportunũ duxero. Illic complures negociatores Mahumetani degunt: aëris temperies calidior est, quàm ubi est frigidissima: iusticia ibi maxime uiget in precio: regi in armis nõ sunt frequentes milites. Regio fert equos uaccasq; plurimas.

Dabuli urbs Discedens illinc ad urbem quandam Dabuli nomine me contuli, itinere bidui ab superiore urbe distat: hãc ingens fluuius pręterfluit, nostro more mœnia habet, ager est fœcundus, ipsaq; urbs amœna admodum, ibi negociatores propè innumeri Mahumetani. Rex idola colit, huic ad triginta hominũ millia in armis sunt: corpora animosq; ut superiores populi exercent: genus est plenum iusticiæ: his idẽ est cultus corporis, uictusq; ac mores insunt ut illis quos supra memorauimus.

De Goga insula Indiæ, deq; eius rege, Cap. IIII

SOluens illinc profectus sum ad eam insulam cui Goga nomen est, ea ab continente abest mille passibus: hæc regi de Dechan quotannis pendit

Perday uectigalium nomine mille aureos, Perday eorum lingua appellantur: si horum formam quæras, angustiores cõtractioresq; sunt saraphis Babylonicis, sed longe crassiores: ab altera parte pro superscriptione bini sunt insculpti dęmones: ab altera uero cernitur nescio quid, literis exaratum. In ea insula maris secus littus uisitur oppidum more nostro constructum: illi est præfectus dux quidam militum cui Sauain nomen est: sub eo quadringenti mamaluchi merent stipendia, ipseq; mamaluchus est: is ubi cõsequi potest quempiã ex uiris albicantibus, eum beneuole excipit, cæterisq; adnumerat militibus: conducere enim eos consueuit stipendio uiginti aureorum mẽse singulo: sed

Militum delectus prius honores huiusmodi non centuriat, quàm hũc morem seruauerit. Iubet igitur centuriaturus delectumq; habiturus, geminas ex corio afferri diploides, ipse

des: ipse alterā, alteram uero induit is qui admittendus est ad militiam. Vt itaq; uterq; diploidem induit, luctantur nōnihil: ubi is qui adscribi debet in stipendiatorū militum numerum, inter luctandum repertus fuerit præstanti fortitudine, corporisq; uiribus eximius, uirūq; se explicuerit, haud mora, militibus consociatur: sin minus, sellulariæ aut cerdonicæ arti mancipat. Is itaque dux cum quadringentis mamaluchis regi Narsingæ negocium ingens exhibet: huius mentio fiet locis suis. Recedens inde contendi terrestri itinere octonis diebus ad eam urbem quæ Decan dicitur.

De Decan urbe Indiæ pulcherrima, deq; multijugis eius monilium generibus. Cap. V.

VRbi Decan memoratæ moderatur rex Mahumetanus, sub quo prædictus mamaluchorum præfectus stipendia meret. Ea urbs uisu est pulcherrima, feraxq; ferme rerum cunctarum. Eius rex inter mamaluchos adnumeratur, & cum eo ad triginta quinq; hominum milia suę ditionis, si peditū equitumq; recenseas numerum. Vrbem decentissime elegans regia exornat: regiam honestant loca complurima: nam priusquam ad regis cubiculum deuenias, per quadragena quaternaq; cubicula tibi transeundum est: sic enim disposita contignatio est, ut alteri alter aditum locus præbeat, donec ad nouissimum perueneris. Vrbs more Christianorū mœnibus ambitur: domus sunt haud inelegantes. Rex uero utitur fastu, pompamq; ducit incredibilem. Qui regi famulantur, in summis sotularibus circūferunt pyropos ac adamantes, & id genus lapides preciosos. Quæ uero monilia pro inauribus ac condalijs ferant, cogitent ipsi quibus acerrimum est iudicium, quum pedes eminentioribus corporis partibus contulerint. In eius regno mons est, unde erui dicitur adamas. Is mons est ab urbe ad sextum lapidem, muroq; quaquauersum circundatur: ipsum firmissimum adseruat præsidium. Scatet ea regio fere rebus omnibus in uniuersum. Mahumetem colunt: amiciuntur sericis uestibus, uel interula ex serico elegantiore: ocreis tenuioribus cum caligis instar remigum utuntur. Mulieres Damascenarum fœminarum modo uelant faciem, ne unquam satient intuentium aspectum. *Adamantis fodinæ*

De regis diligentia peritiaq; disciplinæ militaris. Cap. VI.

IS rex cuius paulo ante meminimus, diutina bella gerit cum rege Narsingę. Qui illi parent populi Mahumetem colunt: milites plerunq; conducit exteros aduenasq;. Illis est colos albicans, indigenis uero subfuluus. Rex opibus diuitijsq; uberioribus ac liberali consuetudine nemini fermè concedit. In mari etiam classem habet ualidissimam. Odit Christianos quàm qui maxime. Peragrata ea regionis parte, iter cepimus uersus urbem, cui Bathacala nomen est.

De urbe Indiæ Bathacala, deque eius ubertate, præsertim orizæ, ac saccari. Cap. VII.

ABest urbs Bathacala ab urbe Decan itinere quinque dierum, arte & natura nulli urbium postponenda. Rex idola gentilium ritu colit: circuitur mœnibus, estque à pelago ad primum lapidem: portum non habet maritimum. Qui è mari illuc mercimonia comportant, aduehunt amne perquam mediocri. Illic moram degunt complures negociatores Mahumetani ob cõmercia, quæ inibi summopere uigent. Amnis præterfluit urbem: ager mittit orizam, saccarum, & illud comprimis quod candidum uocitamus. Ibi fici ac iuglandes reperiuntur, ut in urbe Calechut: latriæ dæmonum sunt addicti, ut incolæ Calechut: Mahumetani tamen seruant ritus suos. Equis, mulis, asinisue haud utuntur: uaccas, bubalos, pecora & capreas habent. Regio tritici, hordei leguminumque ferax non est, uerum fructus omnifariam alij inibi

Anzediua insula leguntur Indico more. Dimissa ea urbe ad insulam quandam Anzediuam nomine me recepi: ea colitur à Mahumetanis idolorumque cultoribus: distat insula à continente stadijs quaternis: Ambitu uero patet uiginti mille passuum. Illic cœlum minime clemens est, agérque infœcundus. Intra insulam ac continentem terram intercedit portus commodissimus. In insula aquæ potu suauissimæ hauriuntur.

De nonnullis optimis Indiæ urbibus. Cap. VIII.

Centacola urbs ILlinc discedens iter à me ceptum est uersus urbem quandam, cui Centacolæ nomen inditũ est, unius diei itinere prius absoluto. Huic princeps haud magnarum opum moderatur. Affatim tamen inibi carnium ubertas inuenitur orizæque, ac omnifariam fructuum non aliter quàm apud Indos. Ibi complusculi Mahumetani commercia exercent. Rex idola colit: genti colos est subfuluus: nudi prorsus agũnt, apertoque capite prodeunt. Princeps huiusmodi regi de Barthacal paret. Inde abeuntes itinere bidui itum est ad insulam

Onor insula quandam aliam Onor nomine. Rex eius latriæ addictus est dæmonum, & regis Narsingæ subit imperata. Is est omnium comissimus, expers fastus: huius iussu circiter octonæ liburnicæ assidue maria sulcant, & prædabundæ quidem excursionibus uacant. Hic summa necessitudine ac uinculo amoris regẽ Portugalliæ cõplectitur. Gens obscœna sindone uelat, cætera sunt nudi. Mittit ager orizam ubertim non secus quàm Indica arua. Illic animalia propè omne genus, ut sunt, apri, cerui, lupi, leones, ac omnifariã auitia, nostris tamen absimilia. Paui in primis psitacique, necnõ uaccæ ferè innumeræ, cędemque subrutilæ: sunt item uerueces obesi admodum. Florum uero ac rosarũ tanta est copia, ut ibi uel hibernis diebus non desint. Cœlum clementius esse nequiret: cultoribus lõge diuturnior uita est, nosque in ea re exuperát. Haud lõge à

Mangolor dicta urbe uisitur urbs alia Mangolor nomine, unde circiter sexaginta naues oriza onustæ soluere consueuerũt. Incolæ partim idolis seruiunt, partim Mahumetem

humetem colunt: uictus amictusq́ꝫ ÿ sunt, quos supra memorauimus.

De Canoror urbe Indiæ maxima. Cap. IX.

DIgredientes illinc iter cepimus uersus urbem Canonor nomine, rerum pulchritudine præstantissimam. Ibi rex Portugalliæ munitissimum ha bet oppidū. Vrbis rex idola colit, ipsiq́ꝫ regi Lusitaniæ est charus in paucis. Portū urbs habet: illò conuehuntur equi Persę: sed immania sunt horū uecti galia: nam penduntur pro equo singulo aureorū uicena & quina milia. Di- gressis inde iter introrsus terras est ad Narsingæ urbem, ubi complures Ma humetani negociatores degunt. Ager tritici, uuarum, ac omnium ferè fru- ctuum, si poma citrea cucurbitasq́ꝫ excipias, expers est admodum. Pane nō uescuntur incolæ, sed oriza, pisce ac carnibus, necnon iuglandibus quas fert regio. Alio loco de eorū cultu ac moribus differemus, quū iam sit omnibus in confesso, eos indigenis urbis Calechut haud dissimiles esse. Inibi cœpta sunt inueniri zinziber piperq́ꝫ, myrobolanū, cardamomū, cassia, & id genus aro mata complura. Vrbem mœnia haud circundant: ædes sunt despicabiles. Illic reperiuntur fructuum complura genera nostris absimilia, uerum longe suauia: suis locis à nobis describetur eorum forma. Regio est propè inacces- sa, ob frequentiores specus ui extructos. Regi sunt in armis ad quinquagin- ta nobilium milia, Hæros ipsi appellant. In prælÿs utuntur ense, clypeo obro tundo, hastis ac arcubus: nunc uero tormentis etiam uti consueuerunt. Nu- di incedunt, obscœna tantū uelati: ÿs apertum est caput, nisi ubi ad bella con tendunt: tunc caput subrutilo galero tegunt, eoq́ꝫ bis inuoluunt, uittaq́ꝫ ne- scio qua uinciunt. Equis, mulis, asinisq́ꝫ non utuntur, minusq́ꝫ camelis, quos dromedarios passim uocitamus. Elephantis tantū utuntur, non tamen præ- liaturi. Vbi tempus appetet, dicemus abunde de arce, quam rex erexit cōtra regem Portugalliæ. In urbe uigent summopere commercia: nam quotan- nis illò undecunq́ꝫ ducenta ferme nauigia appellere consueuerunt. Præteritis nonnullis diebus, peracto itinere quindecim dierum orientem uersus, post- quam in regnum Narsingæ deuentum est, tandem ad urbem quandam Bi- sinagar nomine peruenimus.

De Bisinagar urbe regni Narsingæ feracissima. Cap. X.

VRbi moderatur rex Narsingæ: ea maxime patet: muro tamen ambita in decliuo montis sita est, circuitu octo mille passuum: triplici muro cir cundatur: ibiq́ꝫ cunctorum mercimoniorum famigeratum celebratur empo rium. Fœcundus est mirum in modum ager: illic quicquid est quod ad deli- tias ac suauiores faciat uoluptates, inuenitur: uenationibus ac aucupÿs alibi nusquam arua aptiora, syluæq́ꝫ: credas uoluptatis paradisum esse quampiā. Rex indigenæq́ꝫ regni idola colunt. Magnarum est rex uirium: huic supra quadringenta equitum milia in armis excubant. Illud etiam non prætereo, equum ibi non minoris quàm quadringentis aut quingentis pardais (ÿ sunt

aurei nummi) uendi. Vsu quandoq; euenit, ut octingentis aureis quis equũ emerit: precij hanc immanitatem efficit, quod aliunde aduehuntur: ibi'que nulla equarum armenta, prohibentibus regibus, qui portus asseruari iubent maritimos, ne importentur equæ. Huic etiam sunt quadringenti ad belli usum elephantes: habet & dromedarios, qui ocyssime currunt. Hic peropportunum uidetur, ut de docilitate, deq; agillima consuetudine elephantorum nonnihil disseramus, ne uideamur non meminisse superiorum, quum classico lectori colliquescat, nos suprà id esse crebrius pollicitos. Igitur id animal docile est admodũ, parũq; ab humanis abest sensibus, cunctasq; belluas fortitudine anteire solet. Indi bella inituri clitellas elephanto imponunt: sunt clitellæ huiusmodi, cuiusmodi in regno Ausonio utunť muli: clitellas subtus aluum cingunt geminæ ex ferro catenæ: supra clitellas hinc & hinc domus, uel si mauis turrim aut caueam ligneam appellare: collo iungũt caueas, assamenta nescio quæ crassitudine medij palmi: singulas caueas terni homines ingrediuntur: inter utrasque dorso belluæ insidet Indus, qui belluam alloquitur: illis est enim patrij sermonis intellectus, officiorumq; memoria. Constat nullum aliud animal humanis sensibus accedere propius, si amoris & gloriæ uoluptatem, si probitatem conspicuam, si prudentiam, & id genus mores, quorum sunt cætera animalia expertia, spectaueris. Itaque septeni sunt homines, qui elephantum bella inituri conscendunt loricati, ferẽtes arcus, lanceas, enses ac peltas. Promuscis elephanti, quam manum appellant, loricatur: illi alligatur exertus ensis duorum longitudine cubitorum: crassitudine uero ac latitudine palmæ humanæ, sicq; instructi præliantur. Vbi progrediendum aut retrocedendum est, monet domitor: cuius uocem callet elephas. Feri, inquit moderator belluæ, illum, ab illo tempera: sæui item in alios, abstine ab alijs. At animal cuncta subit imperata, eaq; adamussim explet æque ac humanotum capax sensuum. Verum ubi usu euenerit, ut obiecto igne pauore icti fugam arripiant, nulla re adduci possunt, ut gradum reuocent: ea gens enim mira arte ubi libuerit ignes terrendis belluis excitat. Hos adeo id animal pauet, ut nulla alia re magis terreať. Ob id uisis ignibus effusissime diffugiunt. Reliquum quid est ? discretis moribus, fortitudine eximia præstat omnibus. Memini aliquando uidisse elephantos ternos maximã liburnicã in siccum trahere, ut haud multo post referabimus. Dum ego apud Canonor urbem agerem, nonnulli negociatores Mahumetani in hunc modum in siccum nauim trahebant, seruata Christianorum consuetudine, uersa naui, exposita prora uersus continentem, subiectis ternis trabibus, tres elephanti genibus innixi, capitéque in humum connixo nauigium in terram trahunt. Verum sunt plures qui existimant in cruribus elephantos non habere internodia, plicareq; ob id nequire tibias: quod profecto à uero plurimum abest. Habent iuncturas ut cætera animalia, sed in ima propè parte crurum. Fœminis

Elephanti natura

minis ineſt ferocia maior quàm maribus, conuehendisq; oneribus illis longe maiores ſunt uires: furore etiam corripiuntur, id curſu lymphatico præ ſe ferentes. Elephantes ternos bubalos magnitudine excedunt, uillo etiam nõ abſimiles: oculi ut ſuibus: promuſcidem, quam manum appellamus, promiſſam admodum habent: ea ori eſculenta ac poculenta admouent: ſubeſt enim iugulo os, ſui ſanè non abſimile, hiſcam referens: proboſcis exeſa eſt ac caua intus: eáque ſæpenumero uidi belluas porrectas capere ſtipes: uidi item ab elephanto arboris truncum proſterni, tantæ quidem uaſtitatis, ut quod effecit bellua, nos priores numero uiginti quatuor nequiuerimus. At elephas uno uel altero connixu arietauit in terram. Bini dentes qui prominent, collocantur in ſuperiore maxilla: auriculas quaquauerſum gemini palmi magnitudine habente: nec id uſque minore aut maiore, ut aſſolet, proceritate. Pedes illis ſunt obrotundi inſtar orbium, quibus diſcumbendo carnes excipimus mundiciarum cauſa, ne gauſape fœdetur. Pedem ambiunt quinæ ungulæ oſtrinæ conchæ latitudine. Cauda inſtar bubali, terni palmi longitudine, uillo rariſſimo. Fœminis ſunt proceriores mares: magnitudine ſunt multiiuga: alij ad tertiumdecimum palmum, ad quartumdecimum tolluntur alij: tranſcendi quandoq; in nonnullos ego eiuſce magnitudinis. Adſeuerabant cultores, ad ſextumdecimum palmum quoſdam altitudine exurgere. Lentius incedunt: fit propterea ut qui non aſſueuerint, non aliter quàm in undabundo æquore nauſeam ſubeant, ac inſidere nequeant. Iunioribus ubi inſederis ſumma afficieris uoluptate, molliter inſtar gradariæ mulæ gradientibus. Vbi conſcendendus eſt elephas ſubmittit genua, & quaſi ſtapedes inſtrueret, præbet ſcandendi facultatem: ſubleuante tamen quopiam homine à tergo ſeſſorem. Infrenes ſunt omnes, nec ceruicem reſtis uincit: ſoluto prorſus capite gradiuntur.

DE COITV ELEPHANTORVM. CAP. XI.

INituri loca quærunt paluſtria, pudoreq; non niſi in abdito coëunt: dicunturq; ferè humanitus ueneri operam dare: etſi non deſint autores, qui barros dicant auerſe coire. Apud quoſdam pro ſummo munere habetur, ut regem elephantino membro donent. Id ſorte plurimi faciunt, ob immane precium, quo ueneunt elephanti, utpote quingentis aureis: alij (ſi credere dignum) duobus milibus aureis emuntur: illud forſan non moles corporea, ſed acre ingenium præſtat. Nuſquam ſanè negauerim me alicubi uidiſſe gentes quaſpiam, ſenſu ac ingenio elephantis longe inferiores. Itaque is rex Narſingæ opibus ac imperio præſtat cunctos, quos unquam conſpicatus ſum reges, unquam'que audiuerim. Vrbs ſitu ac elegantia urbem Mediolanum effingit præſentat'que: ſi tamen id excipias, quod in loco eſt decliui,

Barri

Narſingæ regis opulentia

pelago distat, utpote mille passibus. Interfluit eam amnis perquam medio/cris. Illic complura Mahumetanorum nauigia uisuntur: cultores frugalissi/me uiuunt: maiores non habent opes quàm iuglandes Indicas: eas condunt oriza. Scatet regio lignis & asseribus ad fabricandas liburnicas aptissimis. Ibi ad quindena milia Mahumetanorum degunt: regi tamen idola colenti obsecundant. A cultorum habitu & moribus temperabo tantisper, donec ad id loci uentum erit, quo res urbis Calechut sumus explicaturi: est enim illo/rum una eademq; fides. Eorum domus adeo sunt despicabiles, ut non pluris singulæ uendantur aureo dimidio: illud etiam haud multo post compertum fiet uobis. Bidui itaque illic absumpta mora discessimus inde, iterq; uersus urbem nomine Pandaran cepimus, distantem à memorata unius diei itine re. Regi Calechut paret, nulliusq; fermè momenti est: & comprimis por/tum habet nullum. Huic ad ternas leucas aduersa est insula deserta, habita/toreq; uidua. Indigenarum superioris urbis is est habitus, qui & urbi Cale/chut: urbs in cliuo posita est. Illinc digredientes contendimus ad urbem a/liam Capagot nomine, cui rex Calechut imperitat. In ea urbe est regia pul/cherrima ueterum more constructa. Quà orientem respicit, perpulchro flu/uio alluitur, ab urbeq; Calechut ternis abest leucis. Hic non est maxime im morandum, quum satis constet, eosdem mores ambabus esse urbibus. Inde igitur abeuntes tandem aliquando per celebrem inclytam'que urbem Cale/chut deuenimus. Præterij sciens ac prudens tot regum ac populorum mores habitumq;: præsertim regis Chianul & Dabul, necnon Bathecala Onorue, ac Mangolor, Canonor, Cuchin & Cachilon, Calonue ac Narsingæ poten/tissimorum principum. Id abs me factum est fermè ex composito, ut diu/tius denarrandis rebus Calechut, ceu longe excellentioribus immorarer. Constat sanè hunc regem cunctos orientales anteire reges: ob id indigena/rum lingua Samory, id est, in terris deus dicitur.

Pandaran *Capagot* *Samory*

LVDOVICI PATRITII ROMANI RERVM INDICARVM LIBER QVINTVS.

DE VRBE CALECHVT PRAESTANTISSIMA, CAPVT PRIMVM.

Nobis ad urbem Calechut, ceu ad Indicarum urbium præ/cipuam metropolim appulsis, uisum est superiori libro su/premam imponere manũ, sequentemq; auspicari, quo ma iore uoluptate lectorem afficiat, rerumq; dignior elegantia a/nimos demulcens mentem teneat, ut nobis studium pera grati orbis opem ferat, ingenioq; subscribant uires: hæcq;

ultro penitioribus harum regionũ,ceu censoribus acerrimis dijudicanda relin quimus,ut si forte longe plura adiuerint, ipsi in mediũ proferant. Igitur urbs Calechut est in cōtinenti:ædes eius pelago alluuntur. Ibi non est portus,sed quà meridiem respicit ad primum ab urbe lapidem est amnis, qui effluit in oceanum angustiore ostio:is multifariam diuisus per arua dispergitur paten tia, ac irrigandis agris carpitur à cultoribus: altiores non uehit aquas quàm quini palmi altitudine: incuruat ad urbem amnis non despicabili decursu, eam'que interfluit. Mœnibus haud ambitur, uerum continetur circuitu sex mille ædium, non adhærentibus ut apud nos ædificijs, sed longiore spacio discretis inter se ædibus, forte ignium metu, aut sanè imperitia ædificandi. Quà uero in longitudinem extenditur, millenis patet passibus. Domus sunt despicabiles, quippe quæ supra equitis altitudinem ab humo non tolluntur, frondium plerunque laceramentis loco imbricum cooperiuntur, multis con/tignationibus. Huius rei causam afferunt, quod humo egesta ad quinos palmos aqua mox scaturire dicitur: ob id nequeunt altius fundamenta ia/cere, quæ contignationibus ferendis sufficiant. Negociatorum ædes taber næ'que non minoris, quàm quindenis aut uicenis ueneunt aureis. Cultro/rum uero domus non pluris ad summum, quàm binis aureis emuntur. Nec idem est omnibus precium: Aliæ minus aureo nummo: aliæ solido aureo nummo uenduntur.

DE REGE CALECHVT, DE'QVE EORVM LATRIA. CAPVT SECVNDVM.

PRimum igitur omnium rex Calechut dæmonum latriæ est addictus, ut haud multo post compertum fiet uobis. Non diffitentur deum opti/mum maximum cœli ac terræ potissimum architectum, præcipuumq́ue auto rem, ac primariam causam esse. Sed uero fabulam addunt, somniantq́ue de/um nullam sui principatus capere uoluptatem quire. Vbi negocium iudican di orbis sumeret ipse, delegasse propterea uicariam operam, ut ipsi commini scuntur, cacodæmoni, quem deliri mentiuntur esse de cœlo sumptum, iuri reddendo mortalibus. Illicq́ue rursus ineptientes aiunt, factam à deo potesta/tem tribuendi cuique quod suum est, pro benefactis uidelicet ac malefactis mercedem emeritam. Huic Deumo nomen indidere. Deum uero maximũ Tamerani appellant. At Deumum dæmonum fallacissimum, rex in eius regia constructo ad id sacello hoc apparatu, ut ilico colliquescet, colit. Sa/cellum patet quaquauersum testudinis latitudine duũ passuum: tollitur autẽ ab humo non plus ternis passibus. Ingressum ligneũ ostium præbet cum an tipagmentis, quæ sunt dæmones complusculi toreutice sculpti, ut in emble/matis uisitur. In sacello medio collocata est sedes solij instar ex ære, æneum admittens

Deumus *Tamerani* (margin notes)

admittens sessorem dæmonem. Dæmon sedens diademate redimitum ca/put habet modo Romanorum Pontificum. Sed id plus habet quod dia/dema ternis insignitur cornibus. Fulciunt item dæmonis caput quaterna cor nua, oreq́ʒ uastissimo hians, dentes præ se fert quaternos: naso est deformi, toruis trucibusq́ʒ luminibus, uultu minaci: aduncas manus uncini instar ha/bet, pedes uero gallo haud absimiles. Qui monstrum horrendum ingens conspicantur, pauent continuo: res est sane uisu indignissima, eademq́ʒ hor rifica admodum. Sacellum ambiunt picti dæmones ad omne testudinis la tus, hoc est, in singulo angulo sedens ex ære uisitur satanas, ita fabrefactus, ut undecunqʒ flammescere uideatur, absumentibus animas miserandum in modum flammis. Animabus eiusmodi magnitudo semidigiti est, aut proce rioribus solidi digiti. At dæmon dextra animam ori admouet: sinistra autē ex inferiore loco aliam corripit. Singulo mane eorum sacerdotes, Bramini dicuntur, memoratū idolum rosacea, & id genus latice odorifero emaculant, suffiuntq́ʒ uarijs odoramentis: suffitum humi procumbentes adorant: intra heptomadam aliquando idolo sacrificant, etsi nunquam litant. Sacrificando hunc ritum seruant: Abaculum habent in altaris modum, trium palmorū al titudine, latum quaternos palmos, longum item quinos. Abacum sternunt omnifariam floribus ac puluisculis odoriferis. Sic referto floribus altari, san/guinem galli uasi argenteo carbunculis ignitis oppleto indunt, additis suffi/mentis odorum innumeris: thuribuloq́ʒ accepto adolent largissime thura, al tare circumuecti, tinniente crebrius interea tintinnabulo argenteo. Gallum mactant cultro argenteo, cruoreq́ʒ infectum cultrum nonnunquam igni ad/mouere solent. Aliquando cultro arrepto edunt gestus nescio quos, ut sole/bant qui à lanista olim ob munus gladiatorium rationē inferendi & euitan/di ictus discebant. Crematur sanguis galli totus accensis funalibus altare cō plentibus. At sacerdos immolaturus galli sanguinem, lacertos pedesq́ʒ argen to exornat ita fabrefacto, ut astantiū auribus tintinnabuli instar insonet. Pe/ctus bulla nescio quæ condecorat: id est eorum insigne. Peracto sacrificio, sumpto ambabus manibus tritico, discedit ab altari cessim cancrorum mo/re gradiendo, nusquam ab altari oculorum aciem flectens, donec ad arborē quandam peruenerit: quò ut deuentum est, mox manibus reseratis in ipsam arborem effundit triticū, quod tulerat occlūsum: elatis supra uerticem mani/bus demum rediens unde digressus fuerat, altare omni cultu denudat.

Demonis si mulachrū

Bramini

Sacrificandi ratio

De regio more, quem rex discumbendo seruat. Cap. III.

PRius rex cibum sumpturus non discumbit, quàm quaterni sacerdotes re gias dapes dæmoni in hunc ferme modum obtulerint: nam passis mani bus, eisdéq́ʒ supra uerticē elatis, ac cessim utraqʒ occlusa manu ad se retracta, pollice tantum prominente, idolo esculenta quibus rex uesci debet, offerunt, ibi tan/

ibi tantisper opperiuntur, donec non sit uero absimile, quempiam esse potuisse. Ea adducti ratione id agunt, ne rex quicquam sumere uelle censeatur, quod idolo honoris gratia non sit oblatum prius. Id esculenti quo rex uesci consueuit, affertur in trulla lignea arboris cuiusdam latiore folio strata: uescitur oriza, & complusculis alijs rebus, quarum in præsentiarum non satis memini: humi recubat absq; stragulis: discumbentem stantes sacerdotes circũstant, nusquam propius quàm ad quaternos passus accedentes, regis uerba reuerentissime obseruantes. Vbi uero rex esse desierit, actutũ sacerdotes quicquid dapum superfuit, in locum quendam transferunt, inq; nuda humo collocant: quo facto rursus & iterũ manibus complosis excitant corniculas aues nigricantes, quæ ad hoc unum aluntur: hę enim signo huiusmodi assueuere, propterea ueluti tessera data ilico aduolant, regiasq; reliquias depascuntur: has uolucres nefas est lædere: ob eam rem tutò uolitant quocunq; libuerit.

De sacerdotibus urbis Calechut, qui Bramini dicuntur. Cap. IIII.

CONsentaneum esse arbitramur, plurimumq; uoluptati legentium conducere existimamus, ubi horum sacerdotum statum ac mores expediuerimus. Hi igitur eius loci sunt apud eos, cuius sunt & apud nos sacerdotes primarij. Ducturus rex uxorem, prius thorum inire non consueuit, quàm à digniore sacerdote noua nupta deflorata fuerit. Nec id munus ultro subeunt sacerdotes. Stupri à rege precium constituitur quingentorũ aureorum. Hunc morem præter regem Calechut seruat nemo.

De multijugis idolorum cultoribus in urbe Calechut. Cap. V.

IAm iam expediemus multijugũ indigenarũ urbis Calechut idolorum cultum. Primores idolorum cultores Bramini appellantur: ij sunt eorum sacerdotes: qui prioribus succedunt, uocitantur Naëri, non minoris sunt apud eos, ut apud nos patritij penduntur. Horum interest ensem, clypeum, arcũ, lanceamq; quum prodeũt ferre. Desinentibus hæc circumferre, aufertur ceu exautoratis nobilitatis insigne. Qui tertiæ classis habentur, ij eius loci sunt apud eos, cuius apud nos sunt cerdonicam exercentes artem. Sequentes Mechoa dicuntur, piscatu uictum quæritantes. Qui nouissimis sunt proximi, illis Poliar nomen est inditum. Ad hos spectat piper, uinum iuglandesq; legere. Postremi uero Nitaui appellantur. Ea gens postquam seuit orizam, eandem colligit: at Poliar & Niraui etiam ueluti postremæ tribus hominibus, neutiquam nisi uocatis ad Bramini & Naëri propius quàm ad quinquaginta passus accedere licet: ob id delitescunt in umbraculis ac locis palustribus. Quum prodeunt ut à longe exaudiantur, uoce inclamant nescio quid sublatissima, ut nobiliores moneant, ne inopinatò reperti luant morte pœnas. Vbi enim usu euenerit, ut Bramini & Naëri inclamationibus assueti haud moniti forent, obuiã quempiã ex illis capite censis haberẽt, dum arua reuisunt, impune eos leto tradere queũt: ob eã rem inclamationibus aduẽrantes quos-

tes quoſcũq; præueniũt,monentq́;,iã uobis innotuere ſeni idolorũ cultores.

De habitu regis ac regimine,cultorumq́; urbis,deq; edendi modo,
CAPVT VI.

REgi ac reginæ, incoliſq; urbis, idolorũ cultoribus haud dubie diſſimilis non eſt habitus: quippe qui goſſipino,haud ſanè ſerico panno obſcœna tantum uelant, cætera ſunt nudi: pedibus incedunt nudis, apertóque capite prodeunt. At Mahumetani tunica interiore ad umbilicum uſq; amiciuntur. Fœminæ uero eodẽ habitu utuntur quo & uiri: latriæ idolorum cultores, uti conſueuere: ſed id plus habent,quod promittunt capillum mirũ in modum. Rex ac primores urbis inconſultis ſacerdotibus non ueſcuntur carnibus: cæteris autem gregarijs licet quibuſuis ueſci carnibus,ſi uaccas excipias,qui Nitaui & Poliar dicuntur: mure ac piſcibus ſole exuſtis ueſcuntur.

De horum ritu poſt obitum regis. Cap. VII.

EXempto rebus humanis rege,ſi ſuperſtites ſunt mares liberi aut germani,aut fratrum filij, ij minime regno ſuccedunt: nam filio ſororis ex gentis inſtituto ſceptra debentur: qui ſi nullus foret,regno ſuccedit is qui arctiore coniunctione regem contingit, non alia aiunt de cauſa,niſi quod Bramini ſacerdotes,ut præfati ſumus,reginam deflorarunt. Peregre proficiſcente aut exeunte in uenationes rege, ſacerdotes uel uigeſimum annum tantum nati reginam domi aſſeruant, illi aſſiſtentes: nihilq; gratius regi contingere poſſet,quàm ut reginæ per ſtupri conciliationem aſſueſcant. Propterea exploratum habet rex ob uulgatam reginæ pudicitiam, ex ea ſuſceptam prolem inter liberos collocandam minime fore. At ſororis natos ueluti ſibi iure ſanguinis coniunctiſſimos, adſcire in imperij partem conſueuit. Rege defuncto regni indigenæ omnes barbam ponunt, capitéque tonſo deſiderium regis teſtantur. Nec omnibus eſt idem mos, alijs menti partem nouacula nudantibus, alijs uero capitis partem ſolum tondentibus, ut ſua trahit quemque uoluptas. Per id tempus etiam quo regem funerantur, qui piſcatu uitam trahunt, per ſpeciem mœroris à piſcium captura temperant octonis diebus: & ubi ex coniunctis regis quempiam mortem occumbere contigerit,itidem ſeruant quod regi defuncto ſeruari memorauimus. Rex quandoq; adductus ſuperſtitione, ad annum ab re uenerea abſtinet, & item animo deſtinat ueſci nolle betolis: hæc ſunt folia quæ Aſſyrij mali frondis ſimilitudinem exprimunt: has enim frondes in cibatu habent gratiſſimas: æque quidem illis utuntur ac nos bellarijs ex ſaccaro ſcitiſſime conditis: eas enim ceu illecebras edunt: nec alia quàm uoluptatis aut exuſcitandæ ueneris emortuæ cauſa,illa eſſe creduntur,dum huiuſmodi folia mandunt. Edere ſueuerunt fructũ quendam,cui coſſolo nomen eſt: hunc mittit arbor arecha nomine,palmæ non abſimilis,quæ cariotas gignit nõ abſimiles, conſimiles producens fructus. Miſcent inſuper contritas oſtrearũ conchas calcis inſtar cinami. *Betoli folia*

Quomodo

Quomodo idolorũ cultores inter se coniuges cõmutant. Cap. VIII.

PAtritij ac negociatores hunc morem inter se seruant. Fit quandoque ut iure amicitiæ alter alterum miro affectu prosequatur. Propterea quibus sunt uxores amicis, nonnunquam complacitum est per speciem maioris con iunctionis uxoribus cõmutandis operam dare: stultorumq́ lingua mutuo se compellant in hunc ferme modum: Heus tu amice, coniunctissime uiximus. At ille: Ita diutine cõiunctius amiciusq́ uiuere nequiuimus. Et rursum alter: Verum'ne loqueris, quum adstruis te mihi amicũ esse optimũ? Sum, inquit ille. Et itẽ prior: mehercle diligis me? At socius: amo te mediusfidius. Tum ille: Commutemus uxores ea lege, ut tu mea, ego uero tua potiri queã. Tum alter: ain' tu serio? Cui ille: ita per Pollucem. Concedamus, inquit socius, domum meam. Quò ubi peruentum est, alter eorum inclamat uxorẽ: Accede, ait, mulier, huncq́ sequere: quoniam deinceps coniunx erit tuus. At mulier: quam ob causam? loqueris'ne serio? At prior coniunx: nõ iocor quidẽ. Tum mulier, lubens, inquit, sequor. Protinus his ultro citroq́ dictis, abit cum prioris socio uiri mulier, inuicemq́ coniugem suam iure cõmutationis ad socium mittit, qui prior adduxit mulierem. Hoc institutum permutandis seruant uxoribus. Pignora uero alterum parentem sequuntur. Alijs uero ido *Polygametia* lorum cultoribus longe sunt alij mores: nam fœmina septenis nubit uiris, qui in concubitum noctes alternant. Vbi autem pepererint mulieres prolem, delegant ad quemcunque ex septem coniugibus uoluerint, à quarum assertione nulla est prouocatio.

De ritu edendi incolarum, deq́ eorum iusticia. Cap. IX.

HVmi procumbentes edunt in trulla ænea: coclearis uicem supplet arboris folium. Esculenta sunt oriza, pisces, aromata, fructusq́ ignobiliores. Ex ea hominũ nota qui rustici dicuntur, adeo illote ac fœde uiuunt, ut edentes in ollam manum intingant: dumq́ orizam capiunt, fœdantes in olla manus in pilæ modum concinnant, sicq́ concinnatam admotamq́ ori uorant. *Atrox homicide supplicium* Id genus iusticiæ apud eos uiget: ubi quis quempiã confecerit, correptus pœnam in hunc modum luit: Genus habent patibuli, id est, palum longũ quaternos passus. Huic non longe à fastigio ligni scipiones gemini in crucis figuram affiguntur. Tunc palo per terga sontis acto, terebratũ homicidæ corpus cruci miserandũ in modum infigitur, sicq́ affixus infelix pendet, donec uitam exhalauerit. Patibulum huiusmodi patrio sermone Vncalent appellant. Qui uero consauciant, aut scipione quempiam uerberant, ij culpam ab *Creditorũ mira exactio* rege auro redimunt. Obærati uero ita præstare solidum compelluntur: nam ille cui quippiam debetur auri, monet obæratum ut soluat. At is qui æs contraxit alienum, uerba dat. Quod ubi intellectum est illi cui aurum debetur, ubi per archigrammateos regis, qui centeni esse dicuntur, constiterit id æris esse contractum, tunc prasini coloris fronde arrepta tam diu hominem con

sectatur,

sectatur, donec comprehenderit: cõprehensum uirenti fronde circũscribit,iuberę̃ lingua incolarũ his uerbis,nisi solido pręstito illinc ne abeat:hęcę̃ usq; tertiò profatur,per caput Bramini,id est nomen sacerdotis:& item per caput regis iubeo, ne hinc discedas, nisi æs retentum dissolueris. Ille uero qui intra circulum circumscriptus est, aut protinus solidum præstat,aut illic uitam sine custode exuit: qui si aliò diffugeret, semel correptus continuo leto iussu regis traderetur.

De eorum latria erga idola. Cap. X.

ADoraturi idola ante emersum solis stagno lotionis gratia immerguntur,sicę̃ loti nihil prius contrectant quàm domi suę preces ad idola fuderint: orant enim humi strati,idę̃ clanculum.Dum sic orant,edunt gestus nescio quos dæmoniacos ueluti lymphati,inuersis luminibus,mirocę̃ oris dehonestamento instar portenti. Pauorem nõ sine horrore conspicantibus inferunt: nec horæ quartam partem orando perennant. Vbi uero edendi tempus appetierit,esse nequeunt, nisi obsonia cõcinnauerit è patritijs quispiam. Ea cura fœminis non delegatur, quando certe sua tantum curant esculenta. Hunc morem solum nobiliores seruant.Fœminis autem aliud non est curæ, quàm muliebri mundo studere: ob eam præsertim causam, quod uiri cũ eis ante non coëunt,quàm lotæ fuerint,suffitæcę̃ uarijs odorum generibus.Quũ prodeunt fœminæ,mirus est moniliũ apparatus,ab auribus preciosis lapillis dependentibus,lacertiscę̃ ac pedibus omni baccarum genere cultis.

Quomodo prælium ineunt. Cap. XI.

IN ea urbe quotidie quasi ex instituto à lanista rationem inferendi euitandicę̃ ictum more digladiatorũ discunt cultores,ense,clypeo ac lancea exerciti.Profecturo ad bellum regi in expedito sunt centena peditum milia:nam equitum ibi usus est(præter elephantorum)nullus. His uehitur præliaturus rex:qui regem sequuntur,uitta serica,eademcę̃ coccinea caput uinciunt.Prælium inituri,ense obrotundo,clypeo,lanceis ac arcubus utuntur: regis uero in signe est nescio quid rotundum ex arborũ frondibus complicatis instar cooperculi dolij cuiuspiam,harundini adfixum: eo candentis ardorẽ solis arcet: Somler lingua patria dicitur. Vbi utrinq; constitere acies ad trinum arcus iactum,rex mittit sacerdotes suos(Braminos appellant;in hostium castra,ut ex se regi dicant, propius cum centenis Naëris(ĳ sunt nobiliores roburcę̃ militiæ)collaturus pedem accedat, se quocę̃ cum totidem protinus accessurum. Naëri
Hoc renunciato utercę̃ se accingit expeditioni bellicæ, incę̃ itinere medio centeni cum centenis manus conserunt: qui si uel tridui spatio concertarent,nunquam punctim,sed cæsim feriunt bino ictu caput petentes: itemcę̃ semel tantum cruribus intentant ensem. Vbi uero quaterni uel seni mortem oppetiere,continuo sacerdotes bellum dirimunt, eorumcę̃ iussu utrinq; canitur receptui. Dirempto prælio sacerdotes utriusq; exercitus ultro citrocę̃ contendentes utrosque reges his uerbis percunctantur: Vultis'ne amplius? At sacer

x dos: Mini

dos: Minime, inquit, Itidem ex hostili exercitu sacerdos agit. Hunc morem prę liando seruant cum centenis centeni. Rex uehitur quandoq; elephanto, non nunquã à suis triarijs (Naëri dicuntur) incessu pernicissimo conuehitur. Proficiscentem regem sequuntur multijugis musicæ instrumentis concinentes: crepant tympana, & id genus complura. Naëris suis stipendij causa singulo mense quaterni penduntur carlini: dum uero bella ingruunt, seni: hoc stipendio uitam trahunt milites. Ii dentes habent nigricantes, ob eam herbam quam crebrius mandunt. Hos ubi occiderint, rogo miro apparatu imponunt: alij adseruant horum cineres: cæteris uero non idem est funerandi mos, gregarijs præsertim: alij uita functum intra proprias ædes tumulant: alij in ædium uestibulo: alij corpora in amœnis secessibus, ac uiridarijs suis humant. Monetam cudunt non aliter quàm in urbe Narsinga. Quum ego illic agerem, ex omnibus fermè orientis partibus negociatores aderant, cum primis Mahumetani: alij ex regione Melacha, ex Bangella alij: nonnulli ex Tarnassari, ex Pego & Ciriomandel alij: nonnulli ex Zeylam de Sumatra, id est, Taprobana, alij ex Colon: nonnulli ex Caicolon, alij ex Bathecala, & innumeri fermè alij, præsertim iam notiora nomina, uidelicet Persæ, Arabes, Syri, Turcæ, Æthiopes, & ex regno Narsingæ complusculi, tot aduenæ exq; uarijs regionibus per id tempus quo illic agebam, aderant in urbe Calechut florentissima. Illud esse noueritis, quod qui idola colunt, non sulcant maria: id munus Mahumetanis delegatur, utpote exercendis commercijs aptioribus. Incolunt enim urbem Calechut circiter quindena Mahumetanorum milia, qui ex ea urbe plerunque oriundi dicuntur.

Quomodo ibi maria sulcant. Cap. XII.

QVomodo enim maria adeant, quóue tempore se pelago committant, qualiter fabricentur nauigia in eo latere ubi uisitur Calechut, haud multo post compertum fiet uobis. Igitur naues fabricantur non minores, quàm quæ quadringentis aut quingentis dolijs ferendis sufficiant: patentéq; absq; tecto. In nauium commissuris nullo modo stupam ponunt, sed asseres adeo affabre connectunt, ut optime arceant aquas: commissuras pice ferruminãt, clauisq; ferreis abunde firmant cõmuniuntq;: nec à stupa tẽperant ob id q; illius sint egentes, quando affatim stupæ ac lini aliunde illò conuehitur. Assamenta habẽt trabesq; multiplices: & si ligna quæcũq; spectaueris, nostris quidem non sunt deteriora, nosq; copia lignorum superant: uela nauium hãbent gosipina, eademq; in ima parte geminata: utraque enim utuntur ductũ ri in altum, ut uentorum uim maiorem uela concipiant, tumescantq; magis. Nos itaque in ea re superant, qui unis tantum utimur uelis. Ancoras iaciunt marmoreas, longas octonos palmos, at quaquauersum binos: eas gemino fune appensas æquori indunt: ancoras præter has habent nullas: nauigandi stata habent tempora. E Perside usq; ad eam plagam, cui Cumerin nomen

est (ea

est(ea meridiem uersus abest à Calechut octo dierum itinere)octonis mensi bus, id est,inter Septembrem & Aprilem maria sulcant. A Calendis autem Maijs usque ad mensem Sextilem medium. Ab hoc latere sinus urbis Cale chut temperandum est à nauigationibus,ob nimiā pelagi sæuitiam:nam un dabundo indignantiq; oceano haud tutò naues committuntur. At illi habēt temporum uices contrarias. Quum enim apud nos ob candens sydus arent fermè omnia, tunc madefiunt ibi cuncta ob effusum largius imbrem: nam Maio, Iunio, & itē Quintili ac Sextili mensibus largior ibi effunditur imber, interdiu non solum,sed etiam noctu, non usq;, sed subinde pluit, modo no ctu, interdiu nonnunquam. Per id tempus uix Phœbus supra horizontem emergit: cæteris uero octonis mensibus pluit nunquam. Aprili exeunte sol uunt à promontorio(latus appellant)Calechut, & uersus caput Cumerin ue lificār,aliamq; oram pelagi nanciscuntur,ubi æquor minime sæuit: tunc tran quillo mari aromata conuehunt minutiora. Nauigia, ut apud nos, alia alijs locis nomina acceptant: liburnicas alij sambuc nominant: celoces alij more nostro complanatas capel appellant. Minora uero nauigia, ut sunt cymbæ, & id genus alia, quibus maiora nauigia quandoq; more nostro remulco di cuntur,parao nominant: hæc sunt denos passus longa è solido ligno: remis ac malo utuntur harundineis. Sunt item ibi actuariæ naues,almadias uocār, solidæ absq; cōmissuris: & rursum alias habent nauiculas longas passus duo denos,uel terdenos, rostro perquam angusto: uniq; tantum homini aditus patet, adeo in arctum eius ostium agitur: hinc & hinc acuminantur maxi mæ, caturos appellant: remis aut uelis aguntur ocyus multo quidem quàm triremes aut liburnicæ, uel celoces nostræ impelluntur uelificantes. Ii sunt pi ratæ, qui maria infestant. Fabrefiunt huiusmodi naues in insula non longe à Calechut, cui Porcai nomen est. *Porcai insula*

De regia principis urbis Calechut, Cap. XIII.

Regia principis Calechut patet non minus mille passibus, si ambitū spe ctaueris. Paries parum consurgit,ut iam prædiximus:structurā affabre tamen elaboratæ trabes superpositæ coniungunt, toreutico opere intercur santibus dæmonum figuris: quod opus circiter ducentis aureis constare cre ditur: neque altius tolli queunt ob instabile solum, quo fundamenta iaci ne queunt,mox aquis scaturientibus. Quas uero margaritas, & id genus precio sos lapillos rex cultus circumferat,uix expedire pre magnitudine rei possum: excedunt enim æstimationem omnem: etsi per id tempus,quo illic agebam, parum genio indulgens mœstissime uiuebat,tum ob id bellum quod illi rex Portugalliæ intulerat, tum uel maxime ob eam ægritudinē,quam Gallicam *Pustulæ apud* appellant,qua maxime afflictabatur, quum præsertim iugulum morbus in *Indos* uasisset: tamen auribus pendebant lapilli preciosi, lacertosq; ac manus, pe des'ue ac crura tot monilium genera honestabant decentissime, ut satis pro

 rei magni

rei magnitudine referri nõ possint. Regis thesaurus immensus creditur, quippe qui uix binis cellis continetur. *Thesaurus* Thesaurum efficiunt innumeræ aureæ bracteæ, laminas appellamus: & rursum tantum signati auri, quantum onerandis centenis mulis abunde sufficeret: id adseuerabant eorum sacerdotes, qui regis arcanorum sunt callentissimi. Ferunt id auri corrogatum à prioribus regibus esse, numero fermè duodenis, qui reipublicæ prospectum iri cupientes, tot opes congessere, estq́ in primis magni pendendum, in memorato thesauro, monilibus & id genus multijugis, eisdemq́ preciosissimis lapillis oppletum scrinium ternis longum palmis, & item latum circiter binis, plurisq́ esse creduntur, quàm ut emptorem nanciscantur.

De aromatibus, quæ urbs Calechut mittit. Cap. XIIII.

Piper PIper mittit suburbanus eius urbis ager: legunt etiam nonnihil intra urbem cultores. Caulis piperis infirmus est admodũ, instarq́ uitis absq́ adminiculo (pedamenta uocamus) consistere nequit: hederæq́ non est absimile piper, quippe quod serpit, & altiore complexu proximam semper arborem uincire consueuit. Dicta arbor, imò frutex dispergitur in ramos complusculos intra geminum ac ternum palmum longos. Folia eius mali Assyrij figuram exprimunt: sed hæc crassiora pinguiusculaq́ nonnihil, intercursantibus ex aduersa parte minutioribus uenis. E singulis malleolis seni dependent racemi palmo haud ampliores, passilis non absimiles, confertiores tamen. Color is est, qui & immitioribus uuis. Legunt itaque mense Octobris ac Nouembris in colorem prasinum adhuc inclinantes, ad solemq́ apricantem assandum imponunt tegetibus: triduo nigrescit nõ aliter quàm huc affertur: absque cultu alio putandi, minusq́ ligonizandi cura est illis, simplici ac syncero telluris prouentu. *Zinziber* Mittit & regio zinziber: haud dubie radix est, eruiturq́ nonnunquam pondo unciarum duodecim: nec omnibus est eadem amplitudo: plus non agitur in profundum radix, quàm ad ternos uel quaternos palmos harundinum modo. Quum eruitur zinziber, relinquunt internodium radicis in scrobe, unde erutum est zinziber, terramq́ radici aggerunt ceu semen eius radicis, proximo anno eruturi fructum, id est, zinziber. Inuenitur in locis æquis instar myrobalani: in tellure tamen rubente omnifariam, ibi legitur zinziber. Caulis eius pirum mediocre effingit: mittitur ut piper in subligarijs.

De nonnullis urbis Calechut fructibus. Cap. XV.

IBi etiam reperiuntur nonnulli fructus, quos cultores iaceros appellant. Caudici eius arboris amplitudo piri est: fructui magnitudo bini ac medij palmi: crassitudinis uero humanæ coxæ. Gignitur fructus in caudice arboris subtus frondes, alij circiter medium caudicem. Color est uiridis, cætera nuci pineæ haud absimilis: uinaceis tamen minutioribus. Quum mature-

scere

ſcere incipit, obducit nigricantem colorem, marceſcereq́ue uidetur. Legitur is fructus menſe Decembri: ſaporis ſunt fermè peponis, caſtoreum redolentis, parumq́ue, ſi ſaporem quæras, abeſt à cotoneo Perſico, eodemq́ue mitiore: uariam in cibatu uoluptatem parit, uideberis modo edere fauum mellis, modo ſuaue Medicum malum comedere: intrà membranas habet ut malum Punicum, inq́ue eis deliteſcunt fructus neſcio qui, mollibus non diſſimiles caſtaneis: ſi enim igne torrentur, ſaporem caſtaneæ repræſentant. Proptérea fateri licet, non eſſe excellentiorem digniorem'ue illo fructu quempiam. Eſt item fructus alius, amba nomine. Eius caudex manga dicitur, ſimillima eſt arbori, frequentesq́ue ut piro fructus: is iuglandem nucem è noſtris effingit, quum iam ſunt abſoluti: quum matureſcit, fului eiuſdemq́ue ſplendentis coloris eſt: intra corticem occultatur fructus, ut amygdalæ aridæ: Damaſceno guſtu ſuauior eſt fructus: conduntur in cadis, ut apud nos oliuæ, ſed ſunt longe meliores. Illic etiam inuenitur fructus, cuius forma eſt peponi ſimillima: ubi incideris, mox comperies intus uinacea uuæ inſtar terna aut quaterna: arbori eſt eadem amplitudo, quæ eſt cydonio malo, foliaq́ue eidem ſimilia: fructui nomen carocapel inditum eſt: in cibatu eſt optimus, medicinæq́ue aptiſſimus. Itemq́ue alius fructus uiſitur, meſpilis non diſſimilis: uerum albicantis eſt coloris: hunc haud memini. Habent & fructus quoſdam cucurbitis ſimiles, ſed conditurę aptiores: res eſt non indigna memoratu, huic nomen eſt comolangæ: oritur inculta tellure peponum modo. Mittit idem ager fructum alium memoratu digniſſimum, malapolanda appellant, tollitur ab humo nonnihil ſupra hominis unius altitudinem: folia gignit quaterna uel quina, ſurculis connexa: ſingula folia ſingulis hominibus ad arcendam pluuiam ſolemq́ue ſartum tectum præbent. In folio medio conſurgit malleolus inſtar caulis fabæ flores producens, fructusq́ue edit longos palmum unum, quandoque medium, craſſitudine haſtæ conti unius. Quum legunt hos fructus non operiuntur maturitatem, uerum præcoces colligunt, probe intelligentes eos domi matureſcere: pariunt ſinguli ſurculi circiter ducentos fructus miro prouentu, ſeq́ue inuicem contingunt in modum pineæ nucis, conferti admodum. Triplex horum genus: alij cianchapalon uocitantur, guſtu magnopere ſuaues, cordi præſertim conducentes plurimum: color eſt illis ſubfuluus, tenuiſſimæq́ue ſiliquæ. Alij cadelapalon dicuntur, ſuperioribus etiam in cibatu gratiores, ijdemq́ue longe ſuauiores: reliqui uero ceu inſuaues nullius ſunt uſus. Quos diximus eſſe hominibus ad ueſcendum non ingratos, eos aiũt ficis noſtris non eſſe abſimiles. Horum arbor in uita ſemel tantum fructus gignit: uerum ad radices conſurgunt quinquaginta aut ſexaginta ſurculi, qui parentem renouant, ne ſit nepotum expers. Hos transferunt aliò cultores ſpe futuri prouentus: nam conſtat eos intra annum fructificare. Quum uero fructus huiuſmodi legere uolunt, ſi uirentes nimium fuerint, id eſt, acerbi nimis, ut

Amba

Carocapel

Comolanga

Malapolanda

maturescant ocyus, calcis nonnihil ablaqueato caudici imponunt: leguntur ij fructus uberrime toto fermè anno: ueneunt uiceni singulo nummo, id est, quarta solidi parte. Mittit idem ager anno toto flores propè innumeros, rosas uidelicet albicantes rubentesq́, necnon fului coloris.

De feracissima totius orbis arbore. Cap. XVI.

EST & alia arbos cognitu sanè dignissima: quippe quæ fœcunditate ac fructuum mira suauitate totius orbis arboribus longe est præstantior: ea palmæ instar cariotas edit: inde uberior mortalibus prouentus quasi denum emolumentum: fert enim ligna igni alendo aptissima, iuglandesq́ in cibatu gratissimas: item funes uelificationibus admodum conducentes: præterea tenuissimos pannos, qui ubi colore quopiam infecti fuerint, sericum præsentant. Mittit etiam dicta arbor ad fouendum ignem carbunculos optimos, uinumq́: item latices, oleum, & saccarum: ex frondibus uero quę decidunt, quũ uidelicet tempestate aliqua ramus quispiam è caudice auellitur, fiunt ædium imbricamenta, uicemq́ tecti supplent, adq́ senos menses aquam continent, adeo sartum tectum præbent. Vix dictis erit fides, nisi rem compertius expediam. Memorata arbor nuces producit cariotæ instar, singulæq́ arbores ducentas nuces gignunt. His demunt priorem corticem, ignibusq́ delegant: nam lignorum modo flagrantissime subiecto igne ardet. Alius uero fructus gosipino aut byssino non est absimilis: linum quidem figurat, postquam ab artifice expolitum est: ex floribus uero pannum conficiunt serico simillimum: sequens autem pensum rursum nent, indeq́ fiunt tenuiores funes, hosq́ funiculos nectunt, ut ex illis grandiores funes faciant, nauigationibusq́ sufficiant. Ex proximo nucis cortice, qui tertio loco succedit, carbones eruunt. Vltimus autem cortex nucem occulit in cibatu gratissimam: corticis huius crassitudo minimo manus digito haudquaquam maior est: cum nuce simul latices gignuntur: iuglandeq́ adolescente, crescunt item aquæ in ea adeo, ut absoluta nuce simul aquæ interiora nucis occupent: tantũq́ laticis in nuce quandoq́ uisitur, ut haurias ex singulari nuce ternos aut quaternos aquæ calices: ea potu est suauissima, eadẽq́ limpidissima, rosaceæ non absimilis: fit ut inde oleum pinguissimum, nuxq́ ipsa homini gratior ac existit, esse nequiret. Vobis itaq́ iam innotuere septena huius nucis emolumenta. Alterum autẽ huius elegantissimæ arboris ramum nuces producere minime sinunt: uerum circiter medium caudicem incidunt mutilantq́ truncum, mane & uesperi cultro consauciant, liquoremq́ nescio quem infundunt: isq́ fugit ex arbore succum: quo hausto, in supposita ad id uasa prosilit: colligunt enim noctu simul & interdiu calicem liquoris singularem: unum hunc enim liquorem igne subiecto decoquere solent, rursusq́ & iterum decoctum id agunt, ut uitalis aquæ similitudinem exprimat: cuius tamen mirus odor, ne potum dixerim,

adeo

adeo cerebro humano est infensus, ut si modum excesseris, furorem propè pariat, non aliter quàm temulentis euenire consueuit. Is itaque liquor inibi temeti uicem supplet, eoq; ut nos uino illi illecebre utuntur. Ex alio autem di ctæ arboris ramo legunt saccarum, uerum fermè insuaue. Fert dicta arbor perennes fructus, modo uirides, aridos modo: gignere incipit anno quinto. Inueniuntur hæ arbores interuallo ducentorum mille passuum. Habent hæ arbores dominos, tantiq; sunt apud cultores, ut si aliquando uiguerint inter reges ac principes bella adeo atrocia, ut etiam alter alterius natum con fecerit, pacem tamen non aspernentur. Verum ubi inter certandum belli licentia, aut iure uictoriæ memoratæ arbores excisæ fuerint, qui arborem læsit, pacem nunquam consequitur. Viuunt dictæ arbores ad annos quinos su pra uicenos: fabulosa amant loca: panguntur ut iuglandes, ut inde oriatur ar bor. Mittit item ea regio nescio quid aliud, de quo optimũ sumunt oleum.

Quomodo serunt orizam. Cap. XVII.

COlunt arua, arantque bobus terras udnos. Quum uero serendæ orizæ tempus appetierit, eius rei lętitiam omni musicorum genere tripudioq; incredibili gestientes testantur: inq; maioris lætitiæ specimen denos homines dæmonum cultu habitúque horrifico exornant, ijq; clangentibus tubis gestiunt quasi choreas ductitantes: festa celebrantes rogitant ac precantur cacodæmones, ut uberrimum orizæ prouentum elargiantur.

Quomodo uisunt ægrotos medici. Cap. XVIII.

VBi quispiam idolorum cultor mercimonia exercens ægritudine aliqua conflictatur, eóque peruenerit, ut efflaturus animam censeatur, tunc nonnulli incolæ, quos ipsi medicos appellant, ad id munus delegati, conticinio noctis amicti horrifico dæmonum habitu, eos qui iam sunt deplorati uisunt: iniijciunt torrem in ore ignitum, manibúsque gestantes ignem, inq; pedibus calopodia crassitudine passus unius habentes, & absono clamore tinnitu quorundam instrumentorum ægri auribus obstrepunt, horrore tanto, ut etiam incolumis his auditis uisisq; ægresceret quamprimum, horrerétque ac humi procumberet. Eiusmodi enim sunt eorum medici, qui ægros reuisunt solantúrque. Eius regionis cultores distenti ac farti quandoque ob uoracitatem nimiam, ut sunt edaces plurimum, ubi stomachi morbo laborant quopiam, contritis ternis zinziberis radicibus, indeq; succo facto, cyphum plenum succo huiusmodi hauriunt: quo hausto, intra triduum conualescunt. Degunt igitur ij homines brutorum modo.

De trapezitis ac collibistis. Cap. XIX.

HAbent collibistæ & mensarij pondera ac bilances adeo minutas, ut si pyxidem, ubi asseruant, & reliqua id genus quibus pondus efficitur tru

tineris, unciam non excedant, adeóque iustum est examen, ut etiam capillum ponderare queas. Vbi autem adulterinum aurum à puto obryzoq́ dignoscere uoluerint, Lydio lapide, nos indicem appellamus, nostro more utuntur. Id plus habent, quod probaturi aurum pilam habent ex rebus nescio quibus compositam, ceram exprimentem, lapideq́ Lydio, quo probatur aurum, pilæ impacto, remanentibus ibi auri maculis, in ueri notionem deueniunt, adulterinumq́ à puro auro discernunt: aiuntq́ eorum lingua, id optimum est, illud uero deterrimum. Pilam autem memoratam ubi auro oppleta fuerit, liquefaciendam igni indunt, aurumq́ quod imbiberat colligunt. Sunt itaque ij trapezitæ omnium insanissimi, eiusq́ artis quam exercent propè ignari, ne dixerim expertes. Mercimonia exercentes, ubi emundis uenundisq́ mercibus incumbunt, hunc morem quem haud multo post referabimus, obseruant. Proxenetam habent, cuius opera exercendis mercimonijs utuntur in hunc fermè modum: nam emptor uenditorq́, ubi conuenit inter eos de exercendis commercijs, consistunt in orbem: tunc proxeneta arrepto uelo siue gausape propalam dextram uenditoris apprehendit, comprehensamq́ gausape uelat, moxq́ geminos pollici digitos proximiores crebriore contractu digitis suis attrectar, ab uno usque ad centena milia numerum recensens clanculum arcanéque, idemq́ silens. Tunc uenditor, quanti uendere cupiat, digitorum contractu declarat, nodos tantisper tangens, donec peruenerit ad id numeri, quo merces suas est expositurus. Hoc intellecto, proxeneta contendit ad emptorem, uelatisq́ manibus, ut memorauimus, attrectatione digitorum emptori compertum reddit, quantum pro mercibus uenditor consequi aueat. At emptor comprehensis proxenetæ digitis, contrectatione nodorum aperit, quid sit pro mercibus uenditori daturus. It ultro citróque proxeneta, & utriusque mentem silens retegit. Quare hunc in modum exercent mercimonia miro silentio, sola, ut diximus, digitorum attrectatione. Quum uendunt aromata, mensuras habent, bacchar appellant, nos uero cantaros uocitamus. Si autem pannos mercantur, carijs uti consueuerunt: id est mensuræ genus. Itidem seruant in preciosis margaritis, & id genus monilibus: ea exponunt pondere nescio quo, farasolam appellant: id pondus quinas ac uicenas libras non excedit.

Proxenetæ mirus mos

De Poliar & Hiraua cultoribus, & quomodo filios enutriunt.

CAPVT XX.

MVlieres eorum transacto tertio mense filios ablactant, deincepsq́ lacte caprino alunt: & ubi referserint lacte pueros, illotos fœdosq́ admodum in sabulum reponunt, ubi interdiu ferarum more uolutantur. Verum quia in nigricantem colorem inclinant magis, à bubalis haud dignoscuntur. Sunt itaque deformiores fœdioresq́, quàm quis autumare possit,

dæmo-

dęmonumq; alumni uidentur. Inūbrante uespera rursum parentes fœminę natis lac propinant. Quum uero adolescunt, hoc uigore alti pueri, incredibili dexteritate uiri euadunt: suntq; pernices admodum, ac cursus citatissimi, itemq; funambuli, & histriones, & id genus circumforanei.

De quadrupedibus ac auitijs. Cap. XXI.

INueniuntur ibi complusćula quadrupedum ac alitum genera, ut sunt leones, apri, cerui, hinnuli, lupi, boues fœminæ, bubali, capreæ, elephantes: uerum ibi non nascuntur, sed importantur. Sunt item inibi psitaci prasini coloris, alij scutulati, alij coloris purpurei. Horum est tanta ubertas, ut adhibendi sint custodes seruandæ orizæ in aruis, ne eam depascantur. Sunt uocales admodum uiliq; precio, utpote gemino denario, id est, media solidi parte singuli ueneunt. Sunt etiam illic quædam alites sarau nomine, psitacis nonnihil inferiores, si proceritatem respicias, concentu tamen longe suauiores amœnioresq;. Sunt & complura alia auitiorum genera nostris dissimilia, quorum mane & uesperi tantus est concentus, tantaq; canendi suauitas, ut nihil amœnius, nihilq; uoluptuosius audiri possit: in tam paruis faucibus tota ferme consistit harmonia. Ob id immensa est incolarum uoluptas, non secus quàm si in terrestri paradiso consisterent, uernantibus floribus, uirentibusq; toto anno omnifariam arboribus, mira cœli clementia, incredibiliq; temperie, hyeme æstateq; nusquam sæuientibus: uernare enim semper uidentur, adeo algoris ac æstus sunt expertes. Mittit eadem regio cercopithecos, ueduntur q; singulis solidis, id est, quaternis cassis: tot enim solidum efficiunt. Sunt huiusmodi cercopitheci cultoribus, inopibus præsertim, magno oneri: quippe qui iuglandium arbores conscendunt, & liquorem illum, unde uinū exprimi diximus, effundunt, euertuntq; uasa quibus liquor excipitur.

Sarau

Cercopitheci

De serpentibus, qui in urbe Calechut inueniuntur. Cap. XXII.

ILlic igitur in tantam magnitudinem adolescunt serpentes, ut maximis suibus non sint absimiles: habent longe uastius caput quàm apri: quadrupedes sunt quaternorum cubitorum longitudine: in palustribus locis nascuntur. Id animalis genus aiunt incolæ ueneni expers esse, quippe quod homines nisi mordicus inpetere non nouit. Reperiuntur & ibi serpentum terna genera: alij adeo est exitiosum uirus, ut modo nonnihil sanguinis eliciant, mortem homini afferant præsentaneā: id enim usu euenit crebrius quum illic agerem. Ex his itaque serpentum generibus alij aspidem magnitudine repræsentant, alij sunt longe proceriores, uisiturq; inibi illorum ingens copia. Huic ubertati causam præbet rex Calechut, qui nescio qua ductus insania, tanti facit serpentes huiusmodi, ut illis uel ipsa mapalia construi iubeat ad arcendas pluuias, fluminum'que cohibendas inundationes: & ubi quispiam ex illis aliquem confecerit, non aliter leto traditur, quàm si hominem confecisset.

Serpentes uasti

cisset. Itidem rex agit ubi quis bouem fœminam mactauerit. Serpentes ue/ro memoratos ob eam causam plurimi faciunt, quod adseuerant ipsos esse de cœlo sumptos spiritus. Illud ea coniectura assequuntur, quod solo ictu præsentaneam mortem afferant: id efficit, ut inibi multa sit serpentum fœ/cunditas, quoniam edicto principis impune uagantur. Norunt memorati serpentes idolorum cultores, ab eisq; minime cauent. Id etiam me illic agen te usu euenit, ut ingressus domum quandam noctu, serpens exitiosus octo/nos homines confecerit: ij enim mane postridie tumescentes reperti sunt exa nimes. Sunt tamen apud eos serpentes huiusmodi boni ominis: nam ubi aliquò cultores proficiscuntur, si quempiam serpentem obuiam habuerint, protinus felix omen interpretantur.

De accensis lychnis regiæ Calechut. Cap. XXIII.

IN regia principis Calechut sunt uariæ mansiones, multipliciaq; cubicula: nam inumbrante cœlum uespera innumeri ardentes lychni conspiciuntur. Regis aulam dena aut duodena ex aurichalco faberrime facta instar signa/ti fontis complent candelabra: unius hominis altitudine tolluntur, singulaq; uasa ternas habent lucernas (polyxines appellant, Græce uero polylychnos) gemini palmi altitudine, inq; eis non parum est olei. In priore uasis parte innatant oleo ex gosipio funiculi accensi, elychnia uocantur: huiusmodi e/nim alendis flammis lucernis adhibentur: inq; uase medio angustius uas cō spicitur luminibus oppletum: & rursum in uasis fastigio in minore uasculo innumeri ardent ex xylo funiculi oleo innatantes. Vas consurgit instar trian guli: priui dæmones toreutice insculpti priuos angulos fulciunt. Ii sunt mi/nistri regis, qui lumina assistentes regi tenent. Vbi uero quispiam ex his qui regem arctiore coniunctione contingunt, diem suum obierit, transacto an/no luctus, edicto ad se cunctos regni sui sacerdotes (Bramini appellantur) ac cersit. Imperata subeuntibus, ad diemq; uenientibus, mox ab rege opipari conuiuij dies indicitur, geniοq; triduo indulgent. His in cibatu est oriza plu rifariam condita: uescuntur item apro, ceruoq;: uenatu enim oblectantur plu rimum. Transacto triduo singulos cōuiuas, omnes sacerdotes inquā, quater/nis uel quinis aureis donat. Quo facto, abeundi aliò remeandiq; ad propria facit potestatē. Tunc omnes regni cultores per speciē lætitiæ barbā ponunt.

De maxima multitudine hominum, qui illò percipiendæ igno/scentiæ causa contendunt. Cap. XXIIII.

HAud procul ab urbe Calechut uisitur delubrū quaquauersum circunda tum aqua: insulæ modo constructū est, uetusto more, geminūq; colum narū ordinē habet, instar tēpli diui Ioannis in fonte urbis Romæ. In delubro medio cōsurgit altare lapideū, ubi gens sacrificat idolis: intra ipsas columnas uisitur actuaria cymba oleo referta duorū passuū longitudine: huiusmodi o/leo enna nomen est. Delubrū plurimæ arbores, uerum consimiles ambiunt.

In his

In his uisuntur ardentes lucernę & lychni pensiles, & id genus luminaria pro pè innumera. Complent rursum delubrum accensæ lampades fouente ignes oleo: & ubi illuxit ea dies, quæ est uigesima quinta Decembris, frequens undecunq; populus etiam quindecim dierum itinere illinc distans, eò cateruatim, & comprimis sacerdotũ ordo sacrificandi gratia contendit. Verum prius idolis non sacrificant, quàm immersi aquis delubrũ ambientibus se lauerint. Quibus locis sacerdotes eorum conscendunt cymbas oleo, ut prædiximus, refertas, ad seq; aduentantẽ populum oleo memorato aspergunt, capita duntaxat oblinentes: quibus oleo delibutis, cuncti sacrificio incumbunt. Ab altero altaris latere, ubi sacrificant, immanissimus uastiore forma satanas uisitur: hunc frequens populus humi procumbens adorat, moxq; ad sedes proprias quisq; remeat. Dum hæc fiunt, omnium criminũ fide publica proponitur impunitas, triduiq; spatio unicuique licet illò contendere ceu in asylum, nec licet per id tempus alteri de altero ultionem sumere. Nusquam gentium mehercle frequentiorem uidi populum, si eum diem excipias, quo Mecham inuisi. Sed iam hinc abeo, totius profectionis meæ difficultates ac discrimina, quæ mihi euenerunt, seriatim expediturus.

LVDOVICI PATRITII ROMANI
RERVM INDICARVM LIBER SEXTVS.

De ciuitatibus Caicolon & Colon. Cap. I.

Nimaduertens comes meus Cociazenor nomine, ob uarias interturbationes, bellorũq; discrimina, cõmercijs locũ esse propè nullum: ob eã præsertim causam, quod Lusitani urbi Calechut cultoribusq; nõ sine strage maxima bellum intulerant, sumpta inde occasione inferendi belli, q; indigenæ Mahumetanis assensi fuerãt, ut circiter quadraginta octo Portugallenses leto traderentur: hos enim uita functos coràm uidi: propterea rex Portugalliæ genti hostilia arma semper intentat, concertatq; diuturniore prælio, inq; suorum ultionem innumeros confecit cultores, mactariq; iubet indies. Ob id urbs pessime accipitur, quippe quæ omni habitatore uidua existit uigentibus bellis. His itaq; inspectis, uisum est illinc abire. Quare uecti limpidissimo amœnissimoq; flumine, inde soluẽtes ad urbem nomine Caicolon tandem aliquãdo deuenimus: ea abest ab urbe Calechut leucis quinquagenis. Vrbis rex idolorũ latrię est addictus. Ibi uigent mirabilem in modũ mercimonia: mittit ager optimũ piper. Regi non sunt maximę opes. Huius habitus moresq; à cultoribus urbis Calechut haud maxime absunt. Illic etiã nacti sumus nõnullos Christianos q diui Thomæ nuncupant: ij negociabant, seruatoriq; nostro ut nos initiati sunt: de his accepimus singulis ternis annis ex Mẽphi siue Babylone urbe Nilotica sacerdotẽ illò aduẽtare bapti

re baptizandi eius populi gratia, qui diuum Thomam colit: illi ritus seruant Christianos: quadragenos dies obseruant: credunt seruatorem nostrum resurrexisse, eo argumento quod pascha celebrant nostro more, reliquasq; sanctorum solennitates, ac missarum solennia ritu Græcorum expediunt: à quaternis nominibus, Ioanne uidelicet, Iacobo, Matthia, & Thoma nomina acceptant. Vrbs, si cœli temperiem, si regionis situm, moresq; hominum respicias, parum distat ab incolis urbis Calechut. Transacto triduo inde soluentes ad aliam urbem peruenimus Colon nomine, à memorata spatio uiginti mille passuum distantem. Rex eius urbis idola colit, estq; magnarum princeps uirium, quippe qui in armis uicena equitum milia semper habet. Illic elegans portus uisitur: haud procul à mari arua sunt rei frumentariæ expertia: mittunt tamen omnifariã fructus: & præsertim piper modo urbis Calechut: his colos, habitus, moresq; sunt ut indigenis Calechut. Rex diutine cũ finitimis regibus bella gerit, utiturq; in prelio hippotoxotarũ opera. Quare bellicis expeditionibus rege incumbẽte, uisum est comiti meo ut illinc abiremus. Igitur pelago commissi, inde soluentes iter cepimus uersus urbem, cui Cayl nomen est, ditionis memorati regis, è regione dictæ urbis ad quinquaginta mille passus. Vidimus quomodo piscant nautæ margaritas unionesq;, & id genus baccas, sicuti etiã retulimus in superioribus de urbe Ormo denarrãtes.

Colon

Cayl

De Ciromandel urbe Indiæ. Cap. II.

VLtra progressi ad urbẽ aliam appulimus Ciromandel nomine. Vrbs est maritima, & à Colon urbe nauali itinere dierum circiter septem distat: ea est uastissima, nec mœnibus ambitur: paret regi Narsingæ: altrinsecus uisitur insula Zaylon, & ubi promontorium Comerinum prætereris, mittit ager huiusmodi miram orizæ copiã, illacq; ad multiplices uariasq; regiones iter patet: ob id complurium regionum scalæ nuncupantur. Vrbem incolunt innumeri negociatores Mahumetani, qui commercij causa ultro citroq; commeant. Nulla inibi aromata uisuntur: fructus fert omnifariam instar urbis Calechut. Illic nactus sum nonnullos Christianos, qui memorabant corpus diui Thomæ non longe ab ea urbe, id est, ad duodecim mille passus abesse. Adijciebant etiã ad hęc, curã sancti corporis quibusdam Christianis delegatam esse, adseuerantes inibi male accipi Christianos, uixq; posse uitã trahere, postq; rex Lusitanorũ arma cultoribus intulerat hostilia, compluresq; indigenas eius regionis cõfici iusserat. Ob eã rem adfirmabat, regẽ memoratũ genti formidolosum esse admodũ. Tædere uitæ propterea Christianos omnes, clanculumq; eos passim mactari, ne id regi Narsingæ innotescat: quando certe constat, inter regẽ Lusitaniæ ac Narsingæ summã intercedere necessitudinẽ, Christianosq; regi memorato in paucis charos esse. Ex memoratis etiã referebant nonnulli transactis iam quinis ac quadragenis annis ui numinũ miraculum contigisse in hunc fermè modũ: aiunt enim Christianos

stianos cum Mahumetanis quandoque manus conseruisse, acieque discessisse Christianum quendam recepto prius in lacerto uulnere, contendisseque protinus sanandi brachij causa ad diui Thomæ sepulchrum, tactoque eo consauciato, manum ad usum rediisse quamprimũ. Ob eam rem narrãt regẽ Narsingæ cœpisse Christianis subscribere, gentemque fouere plurimum. Itaque comes meus inibi complura mercimonia uenũ exposuit: uerum quia per id tempus bellum illatum regi Ternaseris regionis erat, duximus propterea nonnihil illic consistendum fore. Absumptis ergo ibi compluseulis diebus, celocẽ conscendimus, id genus nauigij ciampanam appellant, in inferiore parte magnopere complanatam: huiusmodi enim celoces altiores aquas minime exposcunt, licet ferant onera enormia. Traiecimus igitur sinum latitudine circiter uiginti leucarum, in cuius traiectu parum abfuit quin pessum iuerimus, aperto discrimine, ob breuia, aridas, scopulosque crebriores imminente. Tandem aliquando appulimus insulæ, cui nomen est Zaylon, quæ patet ambitu decies centum mille passuum, ut referebant cultores. Miraculũ. Ciampana

De insula Zaylon, ubi inueniuntur lapilli pretiosi, Cap. III.

IN ea itaque insula, cui Zaylon nomen est, quaterni reges longe lateque imperitant, adeo regio in immensum propè patescit. Perfunctoriè, ac penè in transcursu res dictæ insulæ sumus denarraturi: uigentibus illic acerrime bellis, effectũ est ut mores hominum ac regionis situm minus explorare potuerimus: quare perpaucorum dierum mora hæc tamen quæ collegi, mox subijciam. Fert regio in primis elephantos complures, inibique pyropos eruunt: nõ longe enim, utpote ad geminum lapidem, uisitur mons uastissimæ longitudinis, ad cuius radices pyropi inueniũtur, hi sunt lapilli preciosi, uulgo rubini appellantur: sic enim inueniuntur: nam ubi negociatores quipiam, & præsertim mangones illò contenderint lapillorum eruendorum gratia, operæpretium est eos prius regem adire: quo conuento, emunt mensurã telluris quandam, utpote cubiti unius quaqua uersam magnitudine: id genus mensuræ molam dicunt, eo nomine enim brachium appellant. Huiusmodi terræ mensura quinis uenit aureis, ea lege atque omine, ut humum effodientibus semper pro rege quispiam adsistat, ut si forte fortuna inter effodiendum conspicerentur lapilli preciosi excedentes caracteres denos, regi protinus adiudicentur: inferiorum uero lapillorum citra dictum pondus mangonibus ac negociatoribus qui tellurem memoratam præstinarunt, potestatem faciũt. Haud procul ab dicto monte innumeri preciosi lapilli inueniuntur, interfluente maximo amne, hyacinthi pręsertim, sapphyrique, ac topatij, & id genus lapides cõplures: mittit & idem ager suauiores quàm unquã uiderim fructus, præcipue gariophyllũ nostris non conferendũ, malaque assyria suauitate incredibili, ac omnifariã fructus fermè instar urbis Calechut: ita tamen, ut hi illis suauiore gustu minime concedant. Pyropi

De Cinami arbore, Caput IIII.

CInami arbor lauro haud est absimilis, si præsertim folia spectes, grana primo gignit lauri instar, baccas credas, minutiora tamen, eadēq; albicantia. Cinamū itaq; nihil aliud esse q̄ arboris librū planissime cōstat, hunc enim in modū legit: nā singulis ternis annis incidūt ramos, delibrātq;: demptum eo modo corticē cinamomū appellant: neq; enim caudicē incidunt, sed ramos tantū. Huius itaq; cinami illic mira est ubertas: quū aūt colligitur, non est protinus absoluta suauitate, menstruo pfecta absolutaq; est suauitas. Retulit ea tēpestate comiti meo Mahumetanus negociator in fastigio uastissimi montis specū esse quendā, quò se recipiebāt eius regionis cultores omnes, orandi gratia in protoparentis sanctissimi memoriā: memorāt enim incolæ diuū Adā post lapsum illic fletu ac continentia pœnitudine ductū culpā redemisse: id assequunt ea coniectura, quod parentis adhuc uisuntur impressa pedū uestigia, longitudine geminū palmū excedētia. Arua sunt orizæ expertia, sed qui conuehunt illàc iter agunt. Reges enim dictæ insulæ, Narsingę regis uectigales sunt, nam pendunt quotannis tributū, & ob orizā quę abunde ex continēti Narsingæ illò comportat, coguntur uectigal soluere memorato regi: cœli est insula clementis admodū: genti colos est suffulsus, æstumq; minus ue algorē sentiunt, uernante semper tēpore: habitu utunt uere Gabino, chlamyde enim exerto brachio corpora uelant: pannis gosipinis aut sericis utuntur plurimum: ea insula sita est sub æquatore in zona perusta, subq; candenti sydere: bellicæ uirtutis id hominum genus est prorsus expers, quippe quod tormentis ferroue haudquaquā utitur: harundo enim lanceæ ac ensis gladijq; uicem supplet: ob id perraro in prælio occumbunt: apprime sunt imbelles, nulliusq; fermè spiritus: illic flores prope omnifariā legunt: gens multo perennior est, longiorēq; æuo q̄ nostra. Vsu euenit aliquando, præsertim quadam uespera, ut ex rege quidam comitē meum conueniret, diceretq;, ut continuo corallos ac crocum ad regem deferret, nam horum omnium comes meus uim maximā habebat. His auditis negociator alius dictæ insulæ Mahumetanus clanculum quasi per speciem amicitiæ socium meum monuit, ne regem adiret, ceu mercimoniorum precium minime consequuturum. Id egit Mahumetanus mira impostura, ut iniecto comiti meo pauore, eoq; abscedente liberius sua ipse mercimonia exponeret. Huius doli non satis gnarus comes meus, statuit abire: respondit tamen nuncio regio, postero die iturum ad eum. Verum mane postridie conscenso nauigio, proximum continentem remigibus maxime adnitentibus dilapsi sumus.

Adam pœnitentia

De Paleachet urbe Indiæ, Caput V.

TRidui itaq; itinere ad urbem quandā Paleachet nomine deuenimus, ea paret regi Narsingæ, compluriumq; mercimoniorū famigeratū est emporiū, & cōprimis moniliū quasi omne genus: hæc enim ex Zaylon & Pego eò compor

eò comportantur:urbē etiam incolunt ex Mahumetanis negociatores com/plures,uisunturq́ inibi omnifariā aromata : nam recepti hospitio cuiusdam Mahumetani,illi cuncta referabamus unde uidelicet soluissemus, quóue ten debamus, nosq́ cōplures merces attulisse, corallos præsertim crocumq́:res enim huiusmodi Mahumetano magnā peperit uoluptatē. Memorata urbs omniū rerū copia,Indicarū urbiū modo,ubertim affluit:ager rei frumentariæ expers est,uerū oriza scatet plurimū:instituta uero legesq́,necnon habitū ac mores instar indigenarū urbis Calechut habēt. Incolæ rei bellicæ gnari sunt admodū, sed tormētis utunt̃ nullis. Verū quia per id tēpus quo illic agebā, dissidebant cultores cum rege Tarnasari,nō nisi hostilia meditantes, uisum est propterea perpaucorum dierum inibi sumpta mora,abeundū esse protinus illinc. Quare inde soluentes iter cepimus uersus urbem Tarnasari, quæ abest ab memorata urbe centenis mille passibus.Eò igitur appulimus,absóluto prius tredecim dierum itinere nauali.

De Tarnasari urbe Indiæ, Caput VI.

VRbs est in India haud procul à mari, cui Tarnasari inditū est nomen, ea posita est loco minime iniquo,mœnibus ambitur, portumq́ percelebrem habet, amnis limpidissimus urbem præterfluit Septentrionem uersus. Rex eius latriæ idolorum est addictus, magnarumq́ uirium princeps, huic diutina cum rege Narsingæ sunt bella, cumq́ Bangellæ rege præliū iuge exercet. Huic item sunt in armis centeni elephantes, proceriores uastioresq́ quàm unq́ conspicatus fuerim: merent sub eo stipendia quum equitū tùm etiam peditū centena milia:ense paruo,clypeisq́ obrotundis,eisdem'ue ex libris arborū confectis utuntur.alij Peltas modo indigenarū Calechut ad bella ituri ferunt:arcubus plerunq́ utuntur,harundoq́ teli loco succedit:rursum profecturi in præliū se loricant amictu xylo magnopere referto:ædes eorum paries circundat,collocanturq́ nō aliter q̃ nostræ: mittit ager triticū gossipiumq́,necnon adfatim serici:legunt etiā colores inibi cōplures,eum maxime quem uerzinū appellant:ferunt arua omnifariā fructus, alios pomis nostris haud absimiles,pyris alios simillimos: ferunt rursum assyria mala,cetrinaq́,necnon cucurbitas,habent etiam uiridaria amœnissima. *Præsilium*

De feris ac cicuratis animalibus urbis Tarnasari, Cap. VII.

GIgnit ea regio multifariā animalia,fera alia, exarmata alia : cicurū sunt, boues,pecora,capreæ,apri,cerui,hinuli, ferarum uero generis sunt lupi, leones:uisuntur etiā ibi feles eiusmodi,qui zibellū gignunt: aruis etiā inerrāt paui cōplures,& eius generis aquilæ,quas falcones appellamus, psitaci item omniū pulcherrimi, albicantes septeno colore, præsertim distincti:est etiam illic leporū ac perdicū mira fœcunditas:honestāt regionē complura alia auiū genera,raptu præsertim uiuentia longe aquilis proceriora:nam ex superiore rostri parte ensiū capuli fabricant̃: id rostri fuluū est phœnicato colore distinctū,nihil sanè uisu pulchrius,nihil amœnius, aliti uero colos est niger. *Capuli ex auium rostris*

&itē purpureus, incercursantibus albicantibus pennis nōnullis: ibi nascūtur
proceriores gallinæ, gallicꝗ gallinacei, ꝗ hercle uidisse meminerim. Summā
Gallorum certamen propterea uoluptatē cepimus conflictantibus acerrime gallis gallinaceis: nā
singulo die huic ludicro in uicis medijs Mahumetanorū animi causa opera
dabāt, mirūꝗ est Mahumetanorū pro hac re certamen: habent priui priuos
gallos gallinaceos, eosꝗ cōmittunt alijs, expositis quandoꝗ pro alitū futura
uictoria aureis centenis singulo congressu, uter superior euaderet: conspicati
sumus senis horis concertantes alites, nec prius modū prælio faciebant, ꝗ oc
cubuissent. Reperiunt etiā ibi nonnullæ capreæ magnitudine nostras exce-
dentes, nostrisꝗ longe pulchriores, tantæ fœcunditatis, ut uno partu quater
nos fœtus ferant: exponūt ibi, tanta est animaliū copia, duodenos uerueces
singulo aureo. Conspiciunt illic rursum ueruеces, alij cornua haud absimilia
damis habētes, nostris longe maiores, ferocioresue. Bubalos uero nostris ha
bent deformiores: piscibus autē nostro more regio scatet, in tantamꝗ adole-
scunt magnitudinē, ut bini cantari pondo nonnulli inueniant: uescitur id ho-
minū genus omnibus ferè animalibus, si uaccas excipias. Edentes humi pro-
cumbunt absꝗ gausape, ligneis tamen uasis utunt adfabre factis: potus est
illis latex saccaro cōditus, ditioribus præsertim: cubilia habent, quæ ab humo
more nostro altius tollunt: stratū uero ex gosipio habent, stragulā autē ex se
rico aut sanè xylo: chlamyde utunt exerto brachio serica uel gosipina: ferunt
ex negociatoribus nonnulli interulas sericas, uel xylinas elegantissime confe-
ctas: in uniuersum autē pedibus incedūt nudis, si sacerdotes excipias, qui api-
ces ferunt ex serico uel undonibus longos binos palmos, inꝗ apicis fastigio
gerunt nescio quid in modū glandis elaboratum, quasi toreutice, multo qua-
qua uersum sparsum auro, depēdet à tergo instar uittæ geminū sericū binos
longum digitos, inauribusꝗ plurimū delectantur, quippe qui gēmis ac mar
garitis preciosioribus onustas habent aures: in digitis autem nulla condalia.
His est colos subalbicans, cœli uero temperies frigidior est nonnihil ꝗ urbis
Calechut: mores uero, colendiꝗ arua, ac legendi fructus consuetudo, à no-
stris institutis moribusꝗ parum absunt.

De more quem seruat rex quum deflorandam eius coniugem albi
cantis coloris hominibus præbet, Caput VIII.

EXhibet memoratæ urbis rex deflorandā coniugē nō sacerdotibus, ut so
let urbis Calechut princeps, sed albicantis coloris hominibus Christia-
nis, aut Mahumetanis. Cultoribus uero idolorum id munus minime delega
tur. At incolæ prius thorum nō ineunt, quàm quempiam ex albicantibus ho
minibus cuiusuis nationis existat, asciuerint coniugū suarū stupratorē: com-
placitum est enim illis, ut ante corpora uulgent coniuges, quàm earum sibi
fiat potestas. Id equidē usu euenit quū illic ageremus. Ingredientibus enim
urbē, nobis occurrere terni uel quaterni idolorū cultores, qui comitem meum
in hunc fermè modum eorum lingua compellarunt, Estisne amici hospites?
Sumus

Sumus,inquit comes meus. Tunc negociatores, Quando huc appulistis? Ad hæc comes meus, Quartus agit̃ dies quo huc deuenimus. Et rursus negociatorum quispiam, Ite mecũ, ædesq; meas uisite:quando certe nos hospites q̃ qui maxime diligimus. Tunc comiter nos inuitantes sequuti sumus : eoq; ut peruenimus,ientaculũ apparate appositũ est:nobisq; iam refocillatis,ait ille, Ducturus sum intra quindenos dies uxorẽ, uni uestrũ deflorandæ coniugis priore nocte munus delegetur. His auditis, quæ nundinato pudore promebantur ab hospite,puduit nos quamprimũ. Tunc mancipiũ nostrum ad nos conuersus, Non uos,inquit, pudeat oblati muneris,quandoquidẽ is est mos gentis urbisq; institutũ. His intellectis, pauebamus ne deterius q̃ppiã nobis eueniret : rebamur enim gentẽ nobis illudere. Innotuit continuo hospiti pudor noster,nosq; his fermè uerbis hortabat̃, Ponite curas omneis amici,quoniam eiusmodi est urbis huius consuetudo. Hęc itaq; ut nobis cõperta fuere, ampliorẽ spiritũ ictis stupore impudentis moris dedere: accedẽte præsertim alius comitis,qui nobiscum ibat,crebriore adhortatione : quare comes meus pollicitus est se id laboris subiturũ. Tum negociator qui nos hospitio exceperat,Eritis,inquit,diutini mei hospites,dignaborq; uos honoratiore tecto. Verũ comes meus subrecusabat,adfirmans comites nolle deserere. At negociator rursum instabat,identidem ædes,suaq; omnia offerens. Peruicit itaq; ne inde discederemus : allatis ergo comitis mei sarcinulis,hospiti comissimo simul omnes(sex enim eramus)assensi sumus. Verum operępreciũ fuit comitẽ meũ tantisper opperiri,donec eius hospes uxorem duceret:quod prius q̃ ad quindenos dies nõ euenit. Ducta noua nupta,comes meus sponsa dissoluit, uxoreq; hospitis illecebre potitus est. Ea annũ quintum decimum,quasi flos ipse haud excedebat. Verum postq; deflorata est nupta priore nocte,si uiri de cætero honori illius deerit,fideq; iugalẽ temerauerit, morte protinus uulgatæ pudicitiæ pœnas luit. Ob id uoluissent mulieres huiusmodi salaces plurimũ,ut nunquã nox,qua deflorabant̃, esse desijsset, sed saltẽ prorogaret̃ ad mensem:non tamen nos functos munere uulgandę pudicitiæ missos quamprimũ faciebat hospes : uerum ad quaternos quinosq; menses sua impensa domi alebat largius quàm referre possim:id efficit annonæ uilitas incredibilis,gentisq; liberalissima consuetudo ac natura comissima.

De modo condendi humana corpora. Caput IX.

EXempti rebus humanis ardẽtissimo rogo sacerdotes regesq; deflagrãt, tunc sacrificant cacodæmoni, combustorũq; cineres in uasis Samijs eisdemq; infectis nitro condunt:his est angustũ orificium instar patinæ medio cris,defodiuntq; domi uasa cineribus oppleta. Sub arborũ umbraculis sacrificant instar cultorũ Calechut. Quũ comburũt corpora,omnifariã odores in rogũ conijciunt,aloẽn uidelicet & id genus arboris,cuius gũmi elegantissimũ illud unguentũ gignit,quod uulgo belzoi nuncupat̃,laserpitiũ eruditiores ab

arbore laseri dicunt, & item storacem, thus, corallum, sandalium, & id genus prope innumeras odoratas arbores: hæc odoramenta igni imponunt, corporeq́ imposito incendium excitant, tubis clangentibus, tibicineq́ concinente, quasi eorum more qui olim inter diuos referebantur: circundant rogum quindeni aut uiceni homines, cultu dæmonũ amicti, qui gestientes lætitiam præseferũt: deflagranti uiro assistit coniunx superstes, comite muliere nulla, pectusq́ plangens, tota ruit in eiulatus fletusq́ lugubres. Hęc fiunt secunda noctis uigilia. Transactis uero post uiri obitum qndenis diebus, mulier uiro superstes ad se conuiuij celebrandi gratia agnatos omneis accersit, coniugem præsertim defunctum coniunctione arctiore contingentes. Itaq́ omnes ubi ad diem uenerint, ad locũ illum adeunt, ubi rogo traditus est coniunx, ea fermè hora noctis, qua uir arsit: tunc prodit mulier compta omnium monilium genere, reliquisq́ decoramentis, quæ ad mundum pertinent muliebrem: ad id collatis fortunis omnibus agnatorum opera, puteo inibi ad id munus extructo: nec is plus in profundum agitur, quàm ut fœminam capere queat, puteum harundinibus sepiunt, septumq́ uelant serico panno, ut conspectus adimatur: ardet interea mirabilem in modum odoratis refertus arboribus puteus: at mulier postquam conuiuæ opipare epulati sunt, rursum illa mandit plurimam betolam (id est edulij genus) eoq́ cibatu farta adeo satura est, ut mente uacare uideatur. Interea circundant puteum innumeri tibicines gestientesq́ choraulæ, & amicti dæmonum cultu complures, qui flammas ore efferuescere uidebantur: tunc dæmoni cui Deumo nomen est, sacrificant. Mulier uero obiter quasi lymphata ultro citroq́ commeat, nec aliter tripudiat, quàm si choreas duceret: identidem illis qui habitu horrifico dæmones referũt, se commendans, ut pro se cacodæmona rogitent, sibiq́ imperent ad ipsum haud difficilem aditum, suisq́ adnumeret. Aliquando pompam ambiunt complusculæ mulieres, quæ rogo imponendam arctius contingunt. Nec arbitremini id munus mulierẽ mœstè exequi, quando certe nihil lætius, nihil'ue iucũdius agi posset, quàm mulier id hilari animo exequit, æque ac si cœlo recipiẽda foret. Itaq́ peractis ceremonijs, mulier lymphato cursu, concepto prius manibus serico panno, in rogum flagrantissimum sese præcipitat. Quo facto, actutum proximiores agnati rogo iniectam scipionibus obruunt, obrutamq́ multa pice onerant, ut hoc fomẽto altus ignis, mulier præsentius intereat. Et nisi subiret mulier id munus post uiri mortem, incredibilis infamiæ nota illi inureretur, foretq́ toti regioni ludibrio, ceu coniugis minus studiosa, letoq́ ab agnatis traderetur. Pompæ huiusmodi rex interesse ac præesse dicitur, quoniam hunc morem non seruant, nisi summates clarioresue urbis patricij, ne qui putent hunc ritum ab incolis in uniuersum seruari.

Vxoria fides — *Deumus*

De iustitia quam seruant cultores urbis Tarnassari, Cap. X.

SI quis mortalium quempiam confecerit, is protinus morte luit pœnas: eundem morem incolæ urbis Calechut seruant. Accepti uero ac expensi habetur ratio, si modo chirographo quopiam, aut sanè teste aliquo id liquidius constiterit: exarant in membranis nostris haud absimilibus: nō in libris arborum ut indigenæ Calechut: quum disceptant inter se, itur ad moderatorem urbis, cui summi iuris reddēdi munus ab rege delegatum est: ubi uero quispiam negociator aduena uitam exuerit prolis expers, neminem hæredē instituere potest, rege fortunas omneis sibi adiudicante. Rege autē uita functo, nati in regnum succedunt: cultores uero quicquid possident fortunatum, uitam efflaturi ex urbis instituto elargiunt uiritimq́; natis impartiunt.

De ritu condendi Mahumetanorum corpora in urbe Tarnassari, Caput XI.

EXutos uita Mahumetanos negociatores, miris condiunt odoribus, cophinis induunt corpora ligneis, sicq́; conditos humant, comprimisq́; obseruant, ut defunctorum capita Mecham respiciant, id est, Septentrionem uersus collocentur.

De uarijs multijugisq́; nauigijs, quibus eius urbis cultores utuntur. Caput XII.

HIs est uarius multiplexq́; nauigiorum usus, sulcant alij maria celocibus complanatis admodum, quæ altiores aquas minime exposcūt: alij nauigant liburnicis geminam proram habentibus, geminumq́; malum absque tecto. Est & aliud onerariæ nauis genus, quo enormia onera comportantur: nam ferunt aliæ ex memoratis onerarijs nauibus supra mille merciūm dolia: imponunt his uastioribus nauigijs cymbas, nauesq́; actuarias in urbē Melacha nomine deferendas, quibus captum proficiscuntur aromata illò, quò locis suis, ubi opportunum duxerimus, denarrabimus.

De urbe Indiæ Bangella, deq́; eius ab urbe Tarnassari distantia, Caput XIII.

IAm tempus appetit, ut comitis mei meminerim, quoniam utriq; nostrum cordi hæserat, ultra progredi, longeq́; remotiora coràm uisere. Quum igit hospiti suo comes meus defloranda coniuge fecisset satis, nosque rei Venereæ, præsertim deformium mulierum satietas cepisset, pariente fastidiū plerunque uberiore copia: expositis mercimonijs quæ comiti meo superfuerant, duximus illinc abeundum fore. Quare iter ingressi, ad urbem quandam Bangellam nomine peruenimus: ea ab memorata urbe septingentis abest mille passibus: illò enim appulimus itinere nauali undecim dierū: nam dicta urbs fœcunditate rerum omniū cum cæteris totius fermè orbis urbibus contendit, nemini sanè secūda, patet propè in immensum eius urbis regnū. Regi sunt in armis quum equitum tum etiam peditum ducenta Mahumetanorū

milia:is tantarũ est princeps uiriũ, ut diutissime cũ rege Narsingæ prælietur: huius regni tanta est rerũ omniũ ubertas, ut nihil q̃ ad humanos usus pertineat desideres, si omnifariã animalia, si itẽ rei frumentariæ uberiorẽ copiã, si rursum saccarũ, zinziber, & id genus aromata, si postremo gosipiũ sericumq́ respicias, nulla est profecto in orbe toto plaga fœcundior. Ob eã rem nusq́ alibi ditiores locupletioresue inueniunt negociatores: singulo eni anno abducunt inde ad quinquaginta nauigia gosipinis pãnis sericisq́ onusta: mercimonia huiusmodi uarijs barbarorũ lingua censent nominibus, à quibus ex cõposito temperamus, ne Romano sermoni assuetis pariant fastidiũ. Igitur inde auecti panni ad Turcas Syrosq́, necnon Arabas, Persas, Æthiopes, Indósue deferunt: sunt etiam ibi innumeri exteri mangones, qui gemmas lapillósue preciosos præstinant ab incolis.

Narsingæ ubertas

De nonnullis Christianis negociatoribus, qui inibi commercia exercent, Caput XIIII.

ILlic itaq; offẽdimus Christiani nois cõplusculos negociatores ex urbe Sarnau, ut referebant, oriundos: hi illò ueluti ad nundinas ferũt sericos pãnos, odorataq́ ligna aloës uidelicet & laseris: ea est arbor quæ electissimũ gũmi illud gignit, laserpitiũ appellant doctiores, uulgo aũt belzoi dicitur: attulerãt etiã castoreũ, & id genus fragrantiores odores: memorabãt dicti Christiani esse in eo regno huius sancti nominis cõplures principes magni Chami urbis Catai imperata subeuntes. Christianis huiusmodi ex undonibus uestes erant, nõ eiusmodi quæ singulos artus exprimant, sed laxas innumerasq́ plicas habentes: manicas uero gosipio refeserant: caput tegebat apex ex panno coloris Veneti, altitudine fermè gemini palmi. His est colos albicãs: trinũq́ deũ esse adiuratissime fatent: quũ initiant Christianorũ sacris, more nostro latice aspergunt: duodenisq́ apostolis, ac quaternis euangelistis fidẽ adhibendã esse planissime adstruũt: scribũt ordine pręposteró Armeniorũ more, celebrãtq́ nostri seruatoris ortũ & occasum: quadragenis Christiano more abstinent diebus, nonnullasq́ alias sanctorũ colunt celebritates: soleis non utuntur: caligas uero ex serico fluxas admodum ferunt, easdemq́ omni moniliũ genere exornatas: nitent in digitis eorum incomparabili splendore lapilli: quum discumbunt abaco non utuntur, sed humi procumbentes omnifariam carnibus uescuntur: adijciebant ad hæc illi se compertum habere, esse complures reges Christiani nominis maximos magni regis Turcarum finitimos, Rumi appellãt. Hi ubi conspicati sunt comitis mei preciosiora mercimonia, & præsertim prægrandẽ coralli ramusculũ, hominẽ ingentissimis pollicitationibus onerabant, contendentes plurimũ, ut secũ iret ad urbem quandã, ubi pollicebantur se daturos operam, ut inibi tantum mercium exponeret, si pyropos præstinare uoluisset, haud difficulter supra dena aureorum milia lucrari quire: subdentes etiam lapillos huiusmodi preciosos longe pluris esse

Christianorũ Narsingæ mores

esse apud Turcas,exponiq; posse quasi centenis aureorum milibus. Ad hæc respondit comes meus, se quidẽ illis morem gerere uelle, modo quamprimũ illinc abirent. Tunc Christiani,Petendino,inquiũt,die hinc soluet nauis,eam conscendemus,ut protinus illò quò te sumus ducturi,uelificemus:nam ad urbem Pego nomine liburnica contendit. Quare comes meus his allectus pollicitationibus, statuit secũ proficisci. Ad id accedebat quod exploratũ habebat compluscułos Persas eodem ituros: quũ præsertim sibi dictorũ Christianorum suauissima consuetudo iampridẽ innotuisset,incolis referẽtibus. Inita itaq; cum eis amicitia,diuenditisq; mercimonijs,excepto croco,necnõ hetrusca purpura, inde soluimus eam urbẽ deserentes,quæ omniũ rerũ fœcũditate cunctas exuperat urbes, si humanas spectaueris delitias.In ea urbe pannos non conficiunt mulieres,neq; lanificio nentes incũbunt: id munus uiris delegat. Discessimus itaq; illinc,Christianos memoratos sequuti, tandemq; aliquando ad urbẽ peruenimus,cui Pego nomen est, quæ decies centenis mille passibus ab urbe Bangella abest: nec prius eò peruenitur, quàm sinum meridionalem traieceris. Bangellæ ubertas

De Pego urbe Indiæ clarissima, Cap. XV.

HAud procul à mari in continenti urbs Pego nomine sita est: lęuorsum, id est,orientẽ uersus urbẽ præterfluit limpidissimus amnis,quo ultro citroq; mercimonia cõportant. Rex eius urbis idola colit, cultoribus fides,habitus,uiuendi modus, moresq; indigenis urbis Tarnassari sunt simillimi: colore uero candidiore cœliq; frigidioris: regionis autẽ situs plagæ nostræ non est absimilis:urbs ambit̃ mœnibus,ædesq; pulcherrimas,ac elegantiores habet,constant enim lapidibus,& calce: ipsi regi in armis innumeri sunt, quum equites,tum etiã pedites, merentq; sub eo mille Christiani,inde tamen oriundi: nã priuis singulo mense stipendij nomine senos aureos (pardaios ipsi appellant)solui iubet,aliteq; eos impensa propria. Ager re frumentaria plurimum scatet,adfatimq; carnium habent quasi omnifariã animalia,ut in urbe Calechut uisitur:inibi perpauci sunt elephantes,reliqua uero animalia,& auitiorũ cõplura genera illic conspiciunt̃ modo regionis urbis Calechut:habent præsertim psitacos uocaliores q̃ usquã alibi offẽderim, eosdẽq; pulchriores: sunt itẽ ibi proceriora ligna, fabricandisq; ædibus aptiora q̃ uiderim unq̃: serũt etiã harũdineta uastiores harundines, utpote crassitudine dolij unius. Inueniunt̃ ibi feles qui unguentũ illud fragrantissimũ gignũt, quod uulgo zibellũ dicit̃:ueneunt dicti feles terni aut quaterni singulo aureo.Mittit memorata urbs præter monilia præsertim pyropos,mercimonia nulla:hi lapilli preciosi aliunde aduehunt̃ ex urbe uidelicet quę Capelan dicit̃,ea orientẽ uersus ab dicta urbe itinere xxx.dierũ abest: neq; illò sum ꝓfectus:sed de negociatoribus q ampliter memorabãt,hæc accepi. Illud etiã noueritis,in urbe præfata adamãtes grãdiores,margaritasq; lõge pluris esse maioreq; precio ueni re q̃ apud nos:itidẽ de smaragdo referebãt negociatores. Quũ illuc appulimus,rex lõge illinc aberat,utpote itinere xv.dierũ:nã bellũ inierat cõtra regẽ quendam

quendã,qui rex de Aua nuncupat. Propterea inde abijmus,uecti nauigio ex ligno solido,longo supra quindenos passus,lato binos passus, remis uera harundineis,ut haud mora cõpertũ fiet nobis: ea enim parte qua remus aquas complectit,scissus erat ferme bisulcus:iungebãt geminas partes asseres abaci instar connectentibus funiculis, quo fiebat ut citatius permearet aquas: id genus nauigij impulsum remis huiusmodi uelocius q̃ nostræ celoces feruntur: malus arboris constat ex harundine uastiore, doliũ, quo asseruant aleces, figurat. Nos itaq; peruenimus ad rusculũ quoddã, ubi nacti sumus nonnullos negociatores, qui ob uigentia bella urbẽ inire nequiuerant:quo uiso duximus redeundũ esse ad urbẽ Pego, unde paulo ante discesseramus obiter spatio quasi quinq; dierũ. Rex quẽ urbe abesse memorauimus, ouans uictorq; redijt post habitam de hoste uictoriã. Quare postridie illius diei quo rex redijt, Christiani illi negociatores comiti meo aditũ ad regem impetrarunt.

De cultu regis Pego, Caput XVI.

NOn est quur quis arbitretur eo fastu hunc regem uti,quo rex Calechut utitur,quando certe constat regẽ memoratũ adeo se exhibere adeuntibus facilem,ut uel infans ipsum alloqui queat: omniũ tamen est ditissimus, quippe qui tanto moniliũ cultu,& cõprimis pyropũ exornat,ut uel maxima urbs tanti nõ ueniret, quanti sunt gẽmæ,uniones,margaritæ,& id genus lapilli preciosi,quibus is elegantissime honestat:in digitis uero cõdalia ex gemmis nitent:crura aũt bracteæ ex purissimo auro longe insigniunt,intercursantibus pyropis mirandũ in modũ micantibus: ut breue faciã,manus,lacertos auresq; omni genere moniliũ onustas circũfert,adeo ut aures pondere gemmarũ appẽso pendulæ ad mediũ palmũ conspiciant:propterea fit,ut si quispiã tenebricosa nocte regẽ cõspicatus fuerit, nõ aliter illi lumen clarissimũ illuceat,q̃ si phœbus ipse radios suos uibrauisset. Conuenerũt igit regẽ negociatores Christiani,illumq; certiorẽ reddiderũt comitẽ meũ complusculа magni pensi mercimonia attulisse. Ad hæc rex respondit, irent ad se postridie: quoniã ea die sacrificaturus erat dæmoni. Vbi itaq; is dies illuxit,quem rex præfixerat,continuo accersire ad se Christianos comitẽq; meum iussit,addiditq; ut illò prius nõ contẽderẽt,q̃ merces cõportassent:paritũ est ergo regi, allataq; sunt mercimonia,cuius rei maximã rex cepit uoluptatẽ:nec id ab re, nã inter cætera quę attulimus affatu dignissima,erãt & rami ex corallo gemini rari admodũ,q forte similes uisi sunt nusq̃ habuisse,quiq; eò cõmercij gratia aliquãdo sint cõfecti. Ictus rex harũ rerũ stupore eximio, cœpit Christianos percõtari, q nã mortales essemus? Cui negociatores, Sũt utiq; Persę isti. Tũc rex cõuersus ad interpretẽ suũ, Percontare,inquit,an has merces sint hic expositurj. At comes meus, Sunt hæc tua oĩa clarissime princeps,eis utere ꝓ tuo arbitratu. Ad hæc rex, Incubui superiore biẽno diutinis bellis dissidẽs cũ rege de Aua:exhaustũ ꝓpterea est mihi ærariũ, suppeditãtibus prælio uires pecunijs: sed si cõmutatione gemmarum, & præsertim pyropum expositurj

estis

estis mercimonia,id efficiã,ut uos cõmercij huius minime pœniteat:at comes meus ad Christianos inquit,compertũ quæso regi facite me aliud nihil quærere præter suæ celsitudinis beneuolentiã,sumat propterea ex mercibus quicquid sibi collibitũ fuerit.Tunc negociatores Christiani aperuerunt regi Persam suæ eminentiæ ultro subiturũ esse imperata , daturũq́ mercimonia uel absq pecunijs gemmarũq́ permutatione.His auditis rex respondit, Audiuisse se iampridẽ Persarũ liberalissimã esse cõsuetudinẽ:sed hoc Persa uidisse liberaliorẽ neminẽ,moxq́ iuratissime per dæmonũ capita adfirmare cœpit, se experiri hoc exemplo uelle, uter liberalitate præstaret: quo dicto,accersito actutũ mancipio , iubet afferri scriniũ geminũ palmũ longũ quaqua uersum toreutice elaboratũ,pyropisq́ refertũ, quo reserato, nam multiiuga intus receptacula habebat,discriminantibus bracteis tenuioribus:singula itaq receptacula splendentibus pyropis oppleta erant. Reseratũ itaq scriniũ coram Persa sisti iubet,simulq́ monet ut tantũ ex his lapillis preciosis caperet,quãtũ sibi complacitũ esset. Hac liberalissima consuetudine regisq́ munificentia allectus comes meus,hoc sane pacto regẽ alloquit̃, O rex egregie,tanta me prosequeris beneficentia,ut nusq̃ maiore munere sim affectus:ob id p sacrũ Mahumetis caput,perq́ eius sacra,qbus sum illi initiatus,tibi ultroneus omniũ mercimoniorũ meorũ facio potestatẽ,donoq́ te his rebus omnibus , nõ enim sũ q peregre proficiscor questus gratia,sed uisendi orbis desiderio.Tũc rex,Adhuc mecũ liberalitate cõtendis,nec possum te munificentia superare? qbus dictis,rex manũ pyropis ex singulis scrinij receptaculis referfit,quantũ ipsa palma comprehendere quiuerat, eoq́ munere, id est, ducentis pyropis Persam affecit:cape inquiẽs, ob eam liberalitatẽ, quam beneficentia mecum contẽdens præ te tulisti.donauit etiã rex geminis pyropis singulos Christianos,q profecto ueniissent mille aureis: quos uero comiti meo pyropos dono dedit rex,tanti esse adfirmabant,ut nõ minoris q̃ centenis auri milibus uenire posse autumarent. Est igitur rex memoratus is qui cunctos orbis reges munificentia eximia pręstat,omniũ fermè regũ ditissimus,quippe qui decies centena aureorũ milia quotannis ab regni sui incolis exigit. Nã mittit ea plaga colores quasi omne genus:itẽ gossipiũ,plurimũq́ serici: sed has prope innumeras opes militibus oẽs impartit: gens est in uniuersum ueneris amans, imò salax plurimũ.Transactis itaq complusculis diebus,memorati negociatores pro me à rege cõmeatum abeundi impetrarũt:quo impetrato,rex iussit ut mihi ædes incolatu cõmodissimę præpararent̃,ubi ad usum humanũ desiderarẽ nihil.Quare morã quinq dierũ inibi absumpsi:interea rumore nũcio percrebuit regẽ Daue cũ robustissima manu aduẽtare, ut regi Pego hostilia arma inferret. Huic occurrit rex cum exercitu innumero , circiterq́ medium iter nactus est eum.Obiter etiam deflagrantes mulieres illic cõspicati sumus modo mulierum urbis Tarnassari. *Regis Pegõ opulentia*

De urbe

De urbe Melacha, deq; flumine Gaza, ut autumant incolæ, necnon de cultorum feritate, Cap. XVII.

POstridie eius diei conscensa liburnica, uelificauimus uersus urbẽ cui Melacha inditum est nomen, ea occidentẽ respicit, illò enim itinere octo dierum appulimus. Haud procul à dicta urbe percelebre flumen offendimus, uastius sanè q̃ unquã conspicati fuerimus, huic Gaza nomen est, latitudine quinq; ac uiginti mille passuum patet: altrinsecus uero uisitur insula ingens, Sumatra appellant, nos uero Taprobanam dicimus: cultores memorabant dictam insulam quasi quingentorũ mille passuũ ambitu patere. Huius latius meminisse est animus, quũ opportunũ duxerimus. Vbi igitur deuetũ est ad urbem Melacha, Sultanũ adire iussi sumus quamprimũ: is Mahumetanus est, eiusq; regnum Mahumetano paret. Vrbs sita est in continẽti, penditq; uectigal regi Cini. Tributo huiusmodi ut aiebãt, causam præbuit, quod eius urbis cõditor rex Cini memoratus ferebatur extitisse octuagenis iam transactis annis: nec alia de causa urbs illic condita est, quàm quod cõmodissimũ habet portũ, & sanè cõmodiorem, quàm forte in toto fermè oceano intueri liceat. Crediderim propterea plura illò appellere nauigia, quàm quouis aliò: & comprimis aromata, & complura alia mercimonia omnifariã eòdem conuehuntur. Regio non est generatim ferax, mittit tamen triticum, carnes, perpaucaq; ligna: aruis inerrãt alites instar regionis Calechut: uerũ psitaci sunt illis longe meliores: mittũt item arua sandaliũ, stannumq;: elephãtes, equos, pecora, boues fœminas, pardos, bubalos, pauos & id genus compluria animalia habet. Fructus autem legunt paucissimos, modo urbis Zeilani: illic mercari non licet, nisi emere aromata sericumq; uolueris: his est colos penè subcinericius: capillum promittunt: habitu uero instar incolarum Memphis urbis, cayrum appellant, utuntur: amplam habẽt frontem, oculos teretes, nasum autem simũ: ibi noctu per urbem incedere impune haud licet, grassatitibus inuicem cultoribus, nam mutuis cædibus canum more se conficiunt: ob id appulsi negociatores non nisi in nauigijs noctes agunt. Indigenas eius urbis omnes oriundos esse Agiauais adfirmant. Illic moderatori cuidã rex uicariam operam reddẽdi iuris aduenis delegat: uerũ cultores parent nemini, illisq; est pro ratione uolũtas, prauisq; moribus concedũt nemini, adeo mentes efferarunt: ubi uero rex eorum ferociam cohibere uoluerit, prosiliunt magis, regionẽq; si redigantur in ordinem, se deserturos minitantur: idq; agunt audacius, quoniam mari adiacent, quasi paruo negocio, quũ libuerit, aliò dilapsuri. Propterea comes meus Christianos negociatores monuit illic diutius commorandum haud esse, prosilientibus nimium cultoribus. Quare conducta celoce, Sumatram insulam uersus uela fecimus: quò quinq; dierum itinere peruenimus ad urbem præsertim quandam Pyder nomine, quæ fermè octuagenis leucis à continente abest.

Sumatra ins.

Anarchia

De Sumatra

De Sumatra insula, deq; eius urbe Pyder nomine. Cap. XVIII.

HAnc urbẽ celebrior totius insulæ portus insignit, ea est insula cuius paulo ante meminimus, ubi retulimus huiusmodi insulam quingentorum mille passuum ambitu patere. Ego uero crediderim eam esse Taprobanam insulam, quod quidem inter complures cõuenit autores: huic insulæ quaterni diademate insigniti reges moderantur: hi sunt idolorũ cultores, fideq; & ritu uiuendi, necnon habitu regi Tarnasseri nõ sunt absimiles: fœminæ uero coniugum desiderio sponte ardent: his est colos quasi albicans: amplioris sunt frontis: oculos habẽt obrotundos, prasini coloris, capillum promittunt, naso sunt latissimo eodemq; simo admodum, statura uero perquam despicabili: ius ibi summopere uiget: signato argẽto auroq; ac stanno pro moneta utuntur: aurum signatum est eiusmodi, ab altera parte uisitur dæmonis cælatũ caput: ab altero uero carpentum elephantis trahentibus cõspicitur. Pari modo signantur reliquæ pecuniæ argenteæ: ex argenteis exponũt denos singulo aureo: stanneæ uero quinque & uiginti numero aureum efficiunt. Mittit ea regio numerosius proceriores quàm usquam alibi cõspexerim elephantes, eosdem'que meliores: id hominum genus belli est expers admodum, uerum quæstibus plurimum inhiat mercimonia exercens: suntq; in uniuersum hospitales, appulsis exteris præsertim. Taprobana

De alio piperis genere, deq; serico ac laserpitio, quod belzoe appellant, inde prouenientibus. Caput XIX.

ILlic igitur proceriorls piperis uberior est prouentus, miraq; copia. Lingua patria piper molaga dicitur, id est lõge procerius illo, quod huc aduehit, multoq; candidius, uerum inane ac mordax plurimum, sed ponderosum minus: uenit enim inibi piper non pondere sed mensura, ut apud nos triticũ exponitur. Tanta est huius ubertas, ut inde anno singulo uicenæ naues onustæ euehantur: hæ Cataium proficiscuntur, illic exponitur haud difficulter ob frigidius cœlum. Arbor uero quæ piper huiusmodi gignit, producit etiã procerius piper, sed crassioris est caudicis, amplioraq; folia, eademq; carnosiora habet arboribus urbis Calechut: fert itẽ adfatim serici, fitq; plerũq; id sericũ more nostro: aliud uero mittũt sponte arbores, prouenitq; in syluis ac nemoribus absq; cultu, sed id est priore deterius. Ibi uisitur lazeris arbor, quę gũmi gignit, cui laserpitio nomen est, uulgo belzoẽ dicit: referebãt nõnulli id ꝑcul à mari nasci. Ego hæc nusquã affirmauerim, quando certe corã minime uidi.

De triplici arborum aloës genere. Caput XX.

QVoniam rerum uarietas parit uoluptatem, mortalesq; allectat plurimum, desiderioq; discendi noua inuitat ad lectionẽ. Ob id duxi non ingratum fore lectoribus, si hæc subderem, quæ coràm uisi: propterea exploratum habebitis ob eam causam laserpitium aloẽq; ubertim ad nos minime conuehi, quoniam è remotioribus partibus comportantur: illud etiam noue-

noueritis, triplex esse aloës genus: aliud est longe perfectius, huic calampat nomen est. Hoc insula memorata non mittit, uerum ex urbe Sarnau aduehitur: ea, ut memorabant Christiani negociatores comites nostri, haud procul ab dicta urbe ubi aloë nascitur, nomine calampat, abest. Est & aliud genus aloës, lubam nomine, hoc flumine nescio quo huc comportatur: nouissimo autem bochor nomen est. Referebant dicti Christiani negociatores causam, quur ad nos aloë primo loco dictum non deferretur, quod uidelicet id genus aloës mitterent regna Cataij, necnon Cini, & Macyni, Sarnauq; ac Grauay longe ditiora: quippe quæ auro uberrime scatent, multoq; maiorem quàm nos auri copiam habent, suntq; item maiorum principes uirium, nostris regibus nimirum locupletiores. Ad id accedit, quod suffimentis odoramentorumq; genere plurimum delectantur, inq; ea re reges superant nostros. Ob id ad nos hæc odoramenta minus abunde comportantur, utpote quod in urbe Sarnau singula libra aloës denis aureis uenit, id efficit eius rei summa caritas.

Quomodo ligna aloës ac laseris probantur, Caput XXI.

DEuenimus in certissimã notionem gemini suffimenti, aloës uidelicet ac laserpitij, doctoribus memoratis negociatoribus: nam alter eorũ nõ nihil aloës ac laserpitij habebat, binas uidelicet aloës onzias, eius inquã, quod calampat appellant: sic enim probabamus, comes meus nihilum aloës manu occlusum tantisper tenuit, donec is psalmus, qui Miserere mei deus incipit, tertio consummari posset, moxq; reserata manu calefactũ iam aloë inenarrabilem suauitatis odorem adeo fragrabat, ut nusquam fragrantiora senserim suffimenta. Cepit item tantum laserpitij, quantũ iuglandem efficeret, rursumq; sumpsit librã mediam illius, quod mittit urbs Sarnau, ut alterum alteri conferret, priuaq; suffimenta, ignitis uasis imposita prius indidit cubiculis: uera mehercle refero, longe suauius redolebat illud quod nucis magnitudinem non excedebat, quàm id quod libram mediam complebat: uel si ad geminam libram ascendisset: uix igitur pro meritis horum geminorum suffimentorum præstantia referri potest: id itaq; causæ referunt, quur ad nos non conuehuntur. Mittit etiam ea regio lactam, unde conficiũt rutilum colorem, gignitur in arbore iuglandibus nostris haud absimili: Illic etiam inueniuntur ut apud nos omnifariam animalia.

De multijugis Sumatræ insulæ negociatoribus, Cap. XXII.

IN ea itaque urbe compluta uidi adfabre elaborata, eademq; elegantiora quàm usquam uiderim, cophinos præsertim auro exornatos, hi singuli ueniebant gemino aureo: uidi etiam in uico unico supra quingentos collybistas: tanta est inibi trapezitarum copia: illò ceu ad perceleberes nundinas commercij gratia propè innumeri negociatores proficiscuntur: cultores uero gosipinis stragulaq; serica & syndone ex xylo confecta utuntur. Fert regio adfatim

adfatim lignorum, unde fiunt naues, gunchos ipsi appellant, hæ trinos habent malos, geminamq́ proram, geminosq́ utrinq́ clauos. Quū nauigant in undabundo oceano, ubi aliquando uela uentis fecere, mox oborto tempestatis turbine, operæprecium est alteris uelis, haud mutatis prioribus, uentos legere: condicto itaq́ naui minime circumacta, altero malo usi retrocedunt, sunt enim omnium dexterrimi præcipuiq́ urinatores, ignesq́ extempore miro artificio fabricantur.

De eorum ædibus, deq́ ædium imbricamentis, Cap. XXIII.

EOrum ædes lapidibus constant, parumq́ ab humo tolluntur: loco imbricum piscis Tartarucæ pelles succedunt: mittit enim eum piscem pelagus Indicum, nam illic agens uidi adeo uastum beluæ corium, ut pondo librarum centum triumq́ esset. Vidi item inibi maxima ebora, hæc sunt elephantorum dentes, pondo trecentarum ac triginta quinque librarum: cōspicatus sum etiam inusitatę magnitudinis serpentes, longe quidem proceriores quàm uident in urbe Calechut. Sed iam redeamus ad negociatores Christianos, qui desiderio uisendæ patriæ apprime flagrabant. Ob id percontabantur comitem meum, hæsisset'ne cordi sibi uelle ultra progredi, an retrocedere, uel forte inibi consistere. At comes meus respondit, se postquam illò uenerat, prius inde non discessurum, quàm uaria aromatum genera uidisset. Tunc Christiani adfirmabant, illic alia haud inueniri aromata, quàm quæ conspexeramus. Quibus rursum infit comes meus, Vnde myristica nux, gariophyllumq́ prouenit? At Christiani myristicā nucem muscatā appellant: Masticemq́ fert quædā insula, quæ hinc trecentis mille passibus abest. Tum comes meus, Patétne insulam adeuntibus tutum iter, aut infestant piratæ æquora? Ad hæc Christiani responderunt, indignabundi æquoris tantū perti mescendam esse sæuitiam: addebantq́ id æquoris onerarijs nauibus sulcari non posse. His auditis, attentius explorabat comes meus quonam modo tuto illuc proficisci quiret. Responderunt Christiani nihil magis uotis comitis mei satisfacturum, quàm ut liburnicam, cui Campanæ nomen est, emerent quampiam, id est genus actuariæ nauis. Hoc intellecto, sciscitabatur comes meus an naues huiusmodi illic inuenirentur. Respondentibus autem negociatoribus Christianis adsatim nauiū repperiri, uel si supra mille conducere uellet, assensus est comes meus, ut simul geminæ naues conducerentur. Quo dicto quamprimum binę naues affuere, complusculiq́ remiges: & ubi de uectura inter eos conuenit, id precium enim ad quadringentos aureos ascendebat. Rebus itaque in hunc modum compositis, comes meus cœpit amici appellatione compellare negociatores Christianos his fermè uerbis, Etsi dilecti mei non sim uester conterraneus, eosdem tamen parētes habuimus, Adā uidelicet & Euam, estisne me sociumq́ meum qui uestris sacris est initiatus,

Tartaruca piscis

 deserturi?

deserturi? Ad hæc Christiani, Quomodo hic qui nō est Persa, fidem nostrā induit? Tunc comes meus, Sanè nunc ipse Persa est emptus aliquando Hierosolymis. Huius sancti nominis mentione exciti Christiani negociatores, sublatis in cœlū manibus, moxq; procidētes humi, tellurem usq; tertio deosculabantur, consurgentesq; à comite meo, sciscitabantur cuius foret ætatis, quando ex Hierosolymis adductus est: tūc comes meus, Quindenos, inquit, annos agebat. Et rursum Christiani, Debet igitur patriæ meminisse. At comes meus, Meminit quidem, cepiq; iampridem eo denarrante miram uoluptatem, doctoreq; eo singula humanorum membrorum, esculentorumq; nomina quibus utuntur Christiani, didici. Ad hęc negociatores respondēre, Etsi uisendæ patriæ ardentes desiderio decreuissemus tandem aliquando lares patrios reuisere, licet procul hinc, utpote trecētis mille passibus absint: tamen in uestri gratiam comitisq; huius, instituimus eōdem proficisci, quò ire decreuistis. Id plus addimus, daturos nos operam, ut longe locupletior euadat, neq; propterea ritus patrios deserat, ubi Persarum moribus uti noluerit. Tunc comes meus negociatoribus respondit, se libenti animo amplecti oblatas amicitiæ conditiones, seq; eos sequuturū quocūq; ierint: uerū me id exequi quod animo destinauerāt, nequire ob eam rem, quod neptem eius Solē nomine in Perside duxissem uxorem: quare si cordi hæsit uobis, ut sim meditati itineris comes, hoc munus quo uos afficio non parui facietis, ubi gratum habueritis ut me initæ amicitiæ minime pœniteat. Tūc Christiani, Agite, inquiunt, ut lubet, quando certe uobis morem gerere in uotis præcipue habemus. His itaq; ultro citroq; dictis, in monimentū cœptæ amicitię denis pyropis, mediam curiā appellant, eos donauit. Hi nempe tanti erāt, ut quingentis aureis uenissent. Perendino igitur die in expedito fuere geminæ actuariæ naues cōuehendis nobis cōmeatibusq; aptissimę, fructibus præsertim omnifariam impositis, iterq; in insulam uersus, cui Bandan nomen est, cepimus.

De insula Bandan, quæ myristicas nuces ac masticē mittit, Cap. XXIII.

SVlcātes æquora circiter uicenas insulas offendimus, cultas alias, desertas admodū alias: eò peruenimus itinere quindecim dietū peracto: insula est inculta plurimū, ac infœcundi soli, humilisq;, sed magnopere plani: centum mille passuū ambitu patens: huic rex minusq; hexarchus moderatur: uerum eam incolit genus hominū agreste, parū distās à beluis, nullius sanè momēti: humiles casas, imò mapalia lignea parū ab humo extantia subeunt: sola intērula amiciuntur, nudis pedibus apertoq; capite prodeunt, capillū promittūt, fronteq; sunt lata, sed tereti: colos est his albicās, staturaq; despicabilis: idola colunt, suntq; longe deteriores illis, quos incolæ Calechut Poliar & Hyraua appellant: obtusi sunt ingenij, nullarumq; uiriū, adeo perditi, ut prorsus sint illaudabiles: ritu degunt ferino: ager præter myristicam nucem, muscatā appellant, & nonnullos fructus mittit nihil: myristicæ nucis caudex Persico eui

Anarchia

dici

dici ſimilis, ramos foliacꝙ conſimilia producit, uerum nonnihil anguſtiora: priuſquam nuces huiuſmodi percoquant, ſæpit arborem maſtix florentis roſæ inſtar:& ubi nux percoxerit,maſtix eam complectitur, complexoꝙ ſimul ſtato tempore, cultores legũt certatim uberiuſcꝙ quàm poſſunt,quoniã cõmunia ſunt ibi omnia, ceduntcꝙ præoccupãtibus:arbores abſcꝙ cultu,ſuppeditante tantũ natura, fructus mittũt. Nuces huiuſmodi myriſticæ ueneũt menſura utpote ſenarũ ac uiginti librarũ,tantũcꝙ nucum ternis ſolidis,id eſt, medio carlino exponunt:genus monetæ eiuſmodi eſt,quale eſſe in urbe Calechut diximus:illi mutua iuſticia degunt,nec opus eſt legibus, gente à puris naturalibus uix recedente:his uiſis perendino die poſtquam illò appulimus, comes meus percunctatus eſt negociatores Chriſtianos,ubi nam foret ea règio quæ gariophyllum mitteret. Ad hæc reſponderunt Chriſtiani, procul illinc itinere ſex dierum in inſula Monoch nomine,gariophyllũ inueniri. Tũc comes meus, Sunt'ne illi adeo rudes agreſteſcꝙ,ut hi qs paulo ante cõſpicati ſumus? At Chriſtiani reſponderunt, eſſe quidẽ illos populos his diſſimiles, uerum incultiores minorecꝙ ingenij captu.His intellectis, Eia inquit,progrediamur,ingreſſicꝙ iter ad memoratã inſulã ſeptẽ dierũ ſpatio peruenimus.

De inſula Monoch,quæ gariophyllum mittit, Caput XXV.

HAnc inſulam perquã anguſtam, Bandan inſula magnitudine excedit: gens eſt cultoribus Bandan multo deterior, præter humanã ſpeciem à beluis nihil differens:his eſt colos nonnihil candidior,cœlicꝙ temperies aliquantiſper frigidior:mittit hæc inſula gariophyllum:nõnullæ mediocres admodũ,eædẽcꝙ incultæ inſulæ circũadiacẽtes eundẽ fructũ ferũt.Huic caudex eſt buxo non abſimilis: folia uero cinnami inſtar habet,ſed obrotunda magis:eius eſt coloris,cuius in ſuperioribus meminimus,lauri folium propè exprimens: quum matureſcere incipiunt, cultores harundinibus flagellant arborem,cõſtrato prius circum arborẽ tegetibus ſolo: colos telluri eſt qui ſubargilloſæ ac arenoſæ terræ eſſe conſueuit.Regio eſt humilis admodũ,adeocꝙ demittić, ut Septentriones inibi minime, adimente proſpectũ ſyderum orizonte, cernantur.Explorata regione, uiſocꝙ inciuili hoc hominũ genere,percunctabać negociatores comes meus,Supereſſétne illic uiſendũ aliquid? Ad hæc negociatores, Videamus inquiunt, quo precio exponant gariophylla: & ut id compertius fieret nobis, finximus uelle mercari gariophyllũ, moxcꝙ intelleximus duplo uendi quàm nux myriſtica uendebatur,menſura tamen: quoniam id hominum genus omnium eſt prorſus expers ponderum.

De inſula Bornei, Caput XXVI.

GNari iam eius plagæ, auebamus plurimũ nouas uiſere regiones,ut noua ſemper delectant, ſtudio præſertim diſcendi maiora. Quare Chriſtiani negociatores his uiſis,in hunc ferme modũ me compellarunt, Dilecte comes,inquiunt, poſtquam huccꝙ deorũ munere peruenimus incolumes,

z 3 ſi tibi

si tibi est complacitū, eamus uisum totius orbis celebriorē insulā, eandemq; locupletiorē: uidebis aiunt, rem cognitu dignissimā, qua forte uidisti pulchriorē aliam neminē: uerum operæpreciū est ad aliam prius proficisci insulā, cui Bornei nomen est, illic maiores multo liburnicas conducemus: quoniam longe altius, undabundumq; magis æquor nobis superandum est. Tunc comes meus, Agite inquit, ut libet, in uestram enim sententiā totus concedo. Quare cōscensa liburnica uastiore, iter ceptum est ad eam insulā, uersus meridiem semper uelificantes die noctuq;. Dum iter agimus, cōfabulationibus mira uoluptate incūbebamus, percontantibus me illecebre dictis negociatoribus, præsertim de nostri seruatoris inclyta latria. Et ubi sancti uultus (Veronicā appellant) mentio abs me facta est, deq; diuorū Petri ac Pauli principū apostolorū capitibus, necnon de compluscul is alijs sanctis: clanculū me monuerūt, ut si uellem secū proficisci, futurū ut magnus euaderē princeps, ob tantarū rerum notionē: uerū absterritus itineris magnitudine, longioreq; interuallo, quippe qui rebar, ubi illò contēdissem, me nunq; reuersurum, statui eò minime proficisci. Itaq; insulæ Bornei tandē aliquando appulimus, ea à Monoch abest circiter ducentis mille passibus, illaq; nonnihil maior est, uerum longe humilior, situq; demissiore. Gens idola colit, acerrimiq; est ingenij, ac uitæ haud illaudabilis: colos in albicantē magis inclinat colorē: his nō est idē habitus, alij interula gosipina, alij undonibus utuntur, alij apice subrutilo uti consueuere: ius summopere illic uiget: ea insula mittit quotānis adfatim camphoræ, hanc arboris gūmi esse adseuerāt: ego uero id nunq; adfirmauerim, quando certe rē huiusmodi oculis minime subieci: illud tamen nō diffitebor, comitem meum actuariam nauim centenis aureis conduxisse.

Bornei

De obseruationibus nauigationum, quibus utuntur nautæ ad insulam Gyaua contendentes, Cap. XXVII.

POstq; tot cōmeatus sumpsimus, qui itineri nauando abunde sufficerēt, uela uentis dantes, uersus insulā Gyaua nomine ceptū est iter, eò quinq; dierū itinere meridiē uersus nauigātes peruenimus: nauis moderator pyxidē magnetemq;, necnon paginam marinā compluribus lineis distinctam, quæ uentorū rationē insinuant, secum more nostro attulerat. Vidēs igitur comes meus euanuisse Septentriones, inq; ea urbe minime conspici, negociatores Christianos percunctabat, quonam modo adempto Septentrionis ducatu sulcare quirēt maria: explorabundusq; sciscitabat ab eis, quo duce sydere pelago se cōmitterent. Ad hæc nauis moderator percunctantibus negociatoribus Christianis, respondit cultores eius regionis quina fermè sydera habere, & comprimis astrum quoddā Septentrioni oppositū obuersumq; quo nauigaturi utebantur, addens se magnete uti, quoniam is lapis Septentrionem semper consequitur. Subdidit etiā ab altero dictæ insulæ latere gentem esse quandam, quæ Septentrionibus obuersis syderibus æquora sulcans, utebat

quasi Europeæ Sarmatiæ essent antipodes: inq; zona frigidissima circiter polum antarcticum cultores huiusmodi degerẽt, argumento quod diẽ quatuor horarum tantũ habent,quodq; algent mirum in modũ rigore frigidioris zonæ instar eorum qui à polo arctico parum absunt,quare ex denarratis comes meus incredibilem uoluptatem cepit.

De insula Gyaua,deq; cultorum fide ac moribus,necnon complusculis alijs, Cap. XXVIII.

ITaq; permeando maria itinere quinq; dierũ ad dictã insulã peruenimus: ea propè in immẽsum patet, quippe quæ cõplura regna cõtinet. Reges cultóresq; idolorũ latriæ sunt addicti plurimũ:nec ijdem sunt omnibus ritus,colunt alij modo incolarum Calechut idola,alij phœbum, phœbem alij obseruant:alij boues, alij quicquid prima luce obuium habuerint,idoli loco colũt: dæmonem alij,ut supra meminimus,uenerant. Hæc insula more nostro sericum mittit, syluis sponte id gignẽtibus: smaragdos totius orbis habent elegantiores, habentq; adsatim auri ac optimi æris:ager re frumentaria scatet, omnifariamq; fructibus, modo urbis Calechut. Illic etiã carnes omne genus more nostro inueniunt. Id hominũ genus pfidiæ est prsus expers: eius sunt coloris necnon proceritatis cuius nos sumus,uerũ latiore sunt nõnihil fronte: oculos habent prægrandes, prasiniq; coloris,sed naso sunt admodũ simo,capillumq; promittunt:cœlo inerrant complura auitiorum genera nostris quidem absimilia, si pauos,turtures, ac nigricantes corniculas excipias. Ius illic mirabilem in modum colitur: cultores chlamyde serica,aut ex undonibus,ex gosipio nonnunquã exerto brachio amiciuntur: lorica perraro utunt,quippe qui bellorũ propè sunt expertes. Verum maria sulcaturi arcubus ac harundineis sagittis utunt: consueuit etiã gens illitas ueneno sagittas eo instrumẽto, quo nos tormenti instar figulina glande aues cõficere solemus, ore in hostes uibrare,mortemq; illico afferunt, modo nonnihil cruoris eliciant. Tormẽtis omne genus nõ utuntur,nesciuntq; tormẽta huiusmodi fabricare: omnibus nõ sunt in cibatu eadem esculenta, alij triticeo pane utuntur,ac ueruecum carnibus uescunt alij,alij ceruis ac apris oblectant,pisce ac fructibus alunt alij.

De cultorum huius insulæ sæuissimis moribus,deq; modo uendendi parentes,necnon de Anthropophagis, Cap. XXIX.

EIus insulæ cultores(eos inquam qui carnibus uescuntur)ubi uiderint parentes confectos senio nullius iam usus esse,in emporium adductos protinus Anthropophagis uendunt:qui ubi uenierint, continuo mactantur,locóque esculentorum ab nonnullis absumuntur. Et ubi iunior quispiam in eam deuenerit ægritudinem,ut indicio sapientum, præsentẽ languorem euadere non posse uideatur, is à parentibus uel germanis ut mors ipsa præueniatur,leto traditur quamprimũ,functusq; uita uenit Anthropophagis. His inhumanis moribus perterritus comes meus, stupore incredibili afficiebat:

aſpernabaturq̃ deteſtandæ feritatis abuſum, quum præſertim nonnulli ex regionis cultoribus negociatores petulantius his ferè uerbis aliquando compellaſſent, O Perſæ,inquiunt, peccatis nulla expiandi uictima,quando carnes adeo formoſas uermibus epulandas exponitis.Hoc audito,comes meus efferatam eorum conſuetudinẽ adeo horruit, ut condicto illinc abeundum eſſe duxerit, Redeamus, inquit,ad noſtram liburnicam:quam ubi ſemel tenuero,huic continenti non appellam amplius.

Quomodo in inſula Gyaua nomine,ſol in meridie orbem ſiue ſphæram complet, Caput XXX.

POſtq̃ ſatis ſuperq̃ horum populorũ inhumana crudelitas nobis innotuit,negociatores Chriſtiani comitẽ meũ hortabant̃,ut hæc quæ paulò ante conſpicati fuerant, ueluti noua quæpiam ſuis quũ domi forent renunciarent,Ferte,inquiunt in patriam,eaq̃ mox comperta uobis de hoc orbe fient: quibus dictis,Intuemini aiunt,in meridie ſitũ ſolis,iuſſeruntq̃ ad ſydera tollere uultus:reſpicite inquiunt,ſolis orbẽ, ut quamprimũ exploratũ habeatis, quantum hic abſit ea,quæ uos tulit regio.Reſpiciens itaq; comes meus,uidit ſolem dextrorſum decurrere, & rurſum ſphærã latam circiter binos palmos læuorſum imprimere: quæ res comitẽ meũ magna affecit admiratione:id ut ipſe memorabat, menſe Quintili uſu euenit:ego eius rei uix memini,quoniã agentẽ apud exteras gentes, in orbeq̃ remotiore noſtrorũ mẽſium nomina me fugerant,imò quandoq; dierũ nomina obliuiſcebar. Illud etiã noueritis, paria in eo orbe nobiſcum agere anni tempora:nam illi haud plus quàm hic nos inibi algent.Intelligens igitur comes meus illinc abeundi iam tempus appetere, utpote qui perſpectum habebat ſe non poſſe illic ſine aperto uitæ diſcrimine morari diutius, graſſantibus ſæuientibusq̃ in appulſos nimiũ cultoribus:nam acriore diligentia,noctu præſertim,nobis ab Anthropophagis cauere opus erat:comitẽ meum cõueniens ſtatuit inde diſcedere, in patriãq; feſtinatius quàm poſſet repedare. Inter hæc comes meus ſmaragdos geminos mille aureis emit,binoſq̃ infantes aureis ducẽtis præſtinauit: hi exectis teſtibus euirati erant:nam in ea inſula complures ſunt negociatores,qui præter infantes mercantur nihil:hos adhuc impuberes ita emaſculant,ut parum abſint à fœminis.

De reditu noſtro ex inſula Gyaua, Caput XXXI.

IGitur quatuordecim dierum inibi inſumpta mora, pertæſi ob inhumanam feritatem Anthropophagorum mores, algoréque nimio nos prementе: Zonæ enim frigidiſſimæ, ut in ſuperioribus perſpectum habuiſtis, appuleramus. Duximus ultra progrediendum minime eſſe. Ad id accedebat, quod nulla ſupererat regio digna cognoſci: propterea gradum reuocauimus, conductáque liburnica, gionchum ipſi appellant, inde ſoluentes ab extimo inſulæ latere orientem uerſus, minus illic ſæuiente ſalo, uelificare

uelificare cœpimus,itinereq́ quindecim dierum peracto,tandem aliquando ad urbẽ Melacha nomine peruenimus: ibi tridui absumpta mora, socijs ibi dem remanentibus, uix referre queo, quibus gemitibus ac querulis uocibus nos abeuntes prosequuti fuerint Christiani negociatores: profecto ingenue fateor,si celebs fuissem,natosq́ habuissem nullos, nunquã hos adeo charos comites deseruissem:mutuo amore illi nos complectebantur, identidem asseuerantes, ubi se rati fuissent tuto iter agere posse, nusquã nos dereliquisse. Ad id accedebant comitis mei crebriores adhortationes, quibus negociatores huiusmodi pericula obiectans hortabatur ne nos sequerentur,eò tendẽs ut denarrantibus ipsis,regionis eius opes necnon principis, ac regis locupletissimi,nostris haud innotescerent. Igitur digredientibus nobis illi remanserunt,aientes in urbem Sanam redire uelle.Nos uero conscensa liburnica,uersus urbem Cyromandel nomine uelificauimus.Inter nauigandum moderator nauis memorabat circum insulam Gyaua Taprobanamq́,Sumatram ipsi appellãt,supra septem mille insulas fore.Vbi urbi Malachę appulimus, comes meus tantum aromatum sericiq́ ac odoramentorum emit, ut circiter quina milia aureorũ exposuerit. Ad urbem enim Cyromandel nõ prius peruenimus, quàm itinere quindecim dierum peracto,ibi liburnicam exonerauimus,uigintiq́ dierum absumpta mora,conducta alia liburnica,ad urbẽ Colon tandem peruentum est: illic nempe supra uiginti ac duos Christianos è Lusitania oriundos offendimus: quibus uisis fugam meditari cœpi, contempta tamen eorum paucitate,desij pedem struere. Huc etiam accedebat,quod aderant nonnulli negociatores Mahumetani,qui nouerant me uidisse Mecham,Mahumetisq́ corpus:ob id uerebar,ne si fuga arrepta illic discessissem,suspicarentur illi ob id solum me abijsse, ut eorum aperirem hypocrisim. Tamen intra duodenos dies uecti flumine itinere dierũ decem,ad urbem Calechut tandem aliquando redijmus.

De urbe Calechut, Caput XXXII.

POst multiplices uariasq́ peragratas regiones,uti classico beneuoloq́ lectori in superioribus abunde innotuisse arbitramur,tum ob multijugam cœli clementiã, & rursum eiusdem aliquando incredibilem intemperiem,ut haud difficulter concipere possunt, qui peregrinationibus affuere, tum uel maxime ob populorũ efferatissimos mores,inhumanamq́ sæuitiã,iam pertesi peregrinationis, memoratis causis fastidium patientibus, tandem aliquando gradum referre decreuimus. Quæ uero redeunti mihi usu euenerunt, paucis expediam, ne prolixior sermo lectori fastidium pariat: conducent enim denarranda multifariam mortalibus, quando certe hoc exemplo cohibebunt complures uoluptates suas, qui nimio plus quàm satis uisendi orbis desiderio ardent. Quod si monitis nostris minus obtemperabunt, illud saltem denarrantibus nobis discent, quonam modo peragraturi

orbem se gerere debeant in euentis præcipue præsentaneis, ubi acriore opus est ingenio. Itaque regressi iam ad urbem Calechut, illic duos Christianos nacti sumus ex urbe Mediolano oriundos, ut paulo ante meminimus, alteri Ioanni Mariæ, alteri Petro Antonio nomen erat: hi Mangones erant, è Lusitaniaq; emendorum monilium gratia dato ab rege negocio soluerant: quũ enim ad oppidum Coccin deuenissent, in urbem Calechut protinus diffugerunt. His uisis, tanta sum affectus lætitia, ut maiorem nunquam ceperim uoluptatem: nudi enim incedebamus cultorum instar. Percunctari propterea eos cœpi, essent'ne Christiani: sciscitanti mihi condicto Ioannes Maria respondit, se quidem Christianum esse: tum Petrus Antonius ad me conuersus infit, Et tu es'ne Christianus? Cui ego, Sum equidem in summi optimiq; dei gratiã. Quo dicto manu me apprehensum, in ædes suas humanissime me duxit, eoq; ut peruenimus, ruit in oscula & fletus maximos, nec me amplexando satiari quibat: ego uero uix patrij sermonis memineram, uidebarq; balbutiens, ac lingua impeditiore: quippe qui iam annis quaternis aliẹ linguæ, ipsiq; barbaræ diutius assueuerã, minusq; interea Christiani cuiuspiam usus eram contubernio: cõquieui proxima nocte secum, uerum ob conceptam lætitiam nemo nostrum somno indulsit, minusq; epulis: adeo enim quisq; nostrum mutuo fruebatur gaudio, ut eam noctem tridui spatio propagari uoluisset. Inter cætera ueto quæ eos percontabat, id in primis ab eis sciscitatus sum, essent'ne in paucis regi Calechut chari: at illi, Sumus, inquunt, apud regem plurimi, maioreq; in precio esse nequimus, eoq; familiatissime utimur. Addidi etiam quid nam destinauissent animo: rursum illi, Cupimus profecto in patriam redire, sed quo nam modo id consequi possimus, nos planè fugit. Quibus ego, Redite inquam eà quà uenistis. Tunc illi, Illud sanè peratduum est, quoniam Lusitanorum perfugæ sumus, ad timorem præsertim accedente, quod innumera propè tormenta auspicijs regis Calechut, non sponte tamen fabricati sumus: propterea non est inanis timor noster, quandoquidem nobis timemus, ne mali quippiam nobis contingat, quum præcipue classis Lusitanorum iam iter ingressa, breui'que affutura dicatur. Ad hæc respondi, si munere deorum consequi possem, ut tandem aliquando clanculum, classe Lusitanorum appulsa, ad urbem Canonor nomine diffugerem, me haud difficulter à præfecto classis impetraturum pro deserto ribus ueniam. Adijciebant etiam illi ob id quod famigerati essent admodum, fabricandisq; tormentis percelebres, futurũ ut alià euadere nequirent, nisi eà, quà prædictum erat, compluribus regibus eorum uestigia obseruantibus: adeo enim tanti opifices huiusmodi habebant, ut pluris esse nequirẽt, propterea fugẹ spẽ esse nullã: nã supra cccc. tormẽta, si uastiora minimaq; recenseas, fabricati sumus. Ob eã rem Lusitani sunt nobis magnopere formidolosi, pauemusq; plurimũ, ne cõmissorũ luamus quãdoq; pœnas: nec id ab re, quoniam

quoniam non iniusti timoris suberat causa: nam præterquam quod fabricati fuerant propè innumera tormenta in maximam Christiani nominis iacturam, cultores etiam idolorum artem memoratam docuerant, uibrandiq; ac exonerandi tormenta quindenos homines, quibus id munus à rege delegatum erat, in diuini nominis contumeliam docuisse dicebantur. Per id tempus enim quo illic agebam, coràm uidi memoratos Christianos dedisse cuidam idolorum cultori archetypum, quo tormentum ex ære fabricari posset tantæ magnitudinis, ut capax quinq; ac centum cantarorum (id est mensuræ genus) foret. Agebat etiam illic Iudæus quidam, qui liburnicam elegantissimam quaternaq; torméta ex ferro fabricatus fuerat. Is dum lauandi sui gratia ad flumen quoddam perrexisset, forte non sine nutu deorum aquis immersus pessum iuit, uitáq; efflauit. Sed iam ad Christianos redeamus, nouit mehercle deus optimus maximus, quo conatu ab dictis Christianis contenderim, ne posthac in sancti nominis contumeliam sanctorumq; fidelium dedecus ac detrimentum maximum tormenta huiusmodi fabricare uellent. Quum hæc referebam Petro Antonio, ubertim lachrymæ erumpebant. At Ioannes Maria, cui pertinacius forte hæserat, in patriam redire nolle, aiebat nihil pensi se habere, ubi illic, uel in urbe Roma rebus eximeretur humanis: nosse deum quid de se decretũ foret. Quare postridie socium meum uisum redeo, qui non absque querelis ac lamentationibus me excepit, quippe qui rebatur ob diuturniorem moram è uiuis me decessisse: ego uero finxi me pernoctasse in delubro quodam, Meschitã ipsi appellant, ut deo ac Mahumeti, quorum in me complura extabant beneficia, gratias agerem: quare uisus est comes meus huius rei magnam cepisse uoluptatẽ: ut uero attentiore animo, commodius'ue cultorum mores explorare possem, comiti meo insinuaui nocte delubrum incolere uelle, opesq; ac diuitias floccipendere, esseq; inopiæ amantem plurimum: nam noueram fugam meditãdo apud illis imponere non posse, quàm ut simularem me esse sanctum Mahumetanum: propterea ut huius sanctitudinis fidem facerem potiorem, in propatulum carnibus uesci nusquam uolui, uerum clanculum ac silẽti nocte apud Ioannem Mariam gallinas epulabar singula nocte quaternas: temperabamq; à cõgressu negotiatorum, agelastos, id est, non ridens ex composito factus eram, perdius delubrum incolens, nec illic abibam nisi uocatus à comite, qui miseratus abstinentiã meam (sic enim rebatur) creberrime me increpuit, quod carnibus non uescerer. Ad hæc ego respondebam, epulas ganeatasq; dapes ueneris aliorumq; peccaminũ esse fométa. Quare effeci hac hypocrisi, ut opinione probitatis ac abstinentiæ me illic sanctior esset nemo: argumẽto, quod nihil magis in uotis, imò supra uota cultores gerebant, quàm ut manus aut genua mea deoscularentur.

De aduentu

De aduentu liburnicarum regis Lusitanorum ad urbem Calechut. Caput XXXIII.

EPulanti mihi apud comitē meum, ecce Persæ gemini negociatores urbis Canonor à comite meo hospitio recepti, comiterq́ inuitati, dixere habere se nescio quid sinistri, quod in medium proferrent. His uerbis excitus comes meus, quid inquit audio? tunc Persæ, Aduenere duodenæ Lusitanorum liburnicæ, easq́ coràm conspicati fuimus. Tunc comes meus, Qui nam sunt mortalium? At Persæ, sunt, inquiunt, Christiani loricati albicantibus armis, qui munitissimum arcem ac propè inexpugnabilē in urbe Canonor erigere cœperunt. His auditis comes meus ad me conuersus infit, Heus Ludouice, qui mortales sunt hi Lusitani? Cui ego, Oro uos, ne huius gentis mentionē mecum faciatis, quando certe constat gentem huiusmodi latrocinijs ac maritimis excursionibus ceu piratas usquequaq́ uacare, ob id aueo plurimū eos aliquādo Mahumetis sacris initiari. Huius rei pœnituit socium meum, cuius ego magnā capiebā uoluptatē, lætabarq́ plurimū hos aduenisse.

Quomodo medici officio illic fungebar, Cap. XXXIIII.

VSu euenit aliquando, ut negociator Mahumetanus ex urbe Calechut oriundus, pergraui ægritudine adflictaretᷣ, aluumq́ haberet insolutā: & quoniā comite meo is familiarissime utebatᷣ, ac deterius indies se haberet: comitem meū monuit, ut iure cōiunctionis, si quid præsentanei remedij nossem, quod languorem leuare quiret, illud afferret in mediū. Ad hæc respondit comes meus, se iturū ad ægrotū quamprimū: quo uiso (me enim secū languentē uisum duxit comes meus) Quæ causa, inquit, condigna serenos fœdauit uultus, quur hæc tristia cerno? At ille, Languore stomachi inquit crudelē in modū urgeor, aluumq́ soluere nequeo. Cui comes meus, Alges ne forte? Rursus languens, Minime inquit, quando certe usq́ in hanc diē algoris sum prorsus expers. His auditis, cōuersus ad me comes meus, Heus, inquit, Ludouice, nosti ne antidoti quippiā aut pharmaci nonnihil, quod languorē huic meo charo leuet? Cui ego, Erat quidē parens meus medicus, uerū in patria, didiciq́ solo experimento doctore eo nonnulla. Tunc comes meus, Oro te propterea Ludouice, ut si quid comperti habes quod languori conducat, proferas quamprimū in amici huius mei gratiā. Ego uero lingua eius gentis uerba quædā protuli, languentisq́ manu apprehensa, pulsum attrectare cœpi. *Pulsus* is est enim ægritudinis plerūq́ index: cognoui propterea maximis hominē detineri febribus, percunctatusq́ sum eum, doleretne caput. At æger, Dolet quidem uehementer caput meū. Et rursum ego, Soluisne pro libito aluum? Tūc languens, Iam triduo eā minime exoneraui. Hoc audito comes meus, referttū inquit, bile hic stomachū forte ob nimiam ingluuiem habet. Opus est propterea clystere ad egerenda excrementa. Tum æger, Agite ut lubet, inqt, modo sanescā. His intellectis, clystere expedito saccaro ouis ac sale mixtis, additis

ditis herbis nõnullis,quæ ut arbitror, officere citius ꝗ̃ cõducere languẽti de-bebãt: nã folia erant iuglandiũ: quare nocte ac die una quinis clysteris excrementa egerere frustra tentaui, aluo obdurata nimis reluctante, officientibus herbis,eoq; discriminis ægrũ adduxi,ut me iam cœptæ prouinciæ pœniteret, in contrariũ cedẽte antidoto. Vt tamen consulerẽ languenti,cepi rursum amphorã succi herbæ cuiusdã,oleoq;,sale ac saccaro inditis,rursum mollire uentrem conor:uerũ nouissimus error peior priore fuit:quoniã decoctionẽ haud calefactã aluo languentis indidi: pedem tamen ægri fune alligaui, ut imposito clystere,capitiq; ac manibus innixus reliquum corpus pensile haberet,me: fune pedes ægri suspendente,adq; horæ spaciũ uel inuitũ ægrum nobis in superiora pertrahentibus. His uisis comes meus infit:Heus Ludouice apud uestrates dum prospectum iri languentibus cupiũt, utuntur'ne hoc antidoto? Cui ego: Vtuntur quidem,sed quũ ferme sunt deplorati. Tunc comes meus quasi subridens: Quadrat,inquit,id remedium quo suspensum tenes hominẽ, ut euanescat decidatq; dementia uiri.. Succlamabat interea infelix æger, lingua patria aiens non plura:Sat ac super habeo,animam iam efflaui.Nos uero miserum languentem hortabamur,ut tolerantius ferret antidotum, futurumq; breui ut incolumis fieret. Quo dicto mirabilem in modum soluta est aluus instar scaturiẽtis fontis. Ob id haud mora, demisimus fune suspensum,tantumq; egessit excrementorum,ut trullam implere quiuisset. Lætabatur propterea soluta aluo hilarem in modum æger,magnaq; afficiebatur uoluptate. Postridie uero huius diei febrium ac grauedinis capitis stomachiq; languoris iam expers,crebrius solito aluum laxabat: uerum postero die cœpit dolere latera: quo uiso, butyro bubalo accepto ungi iubeo hominem, canapinaq; sindone uinciri: addidiq;,si pristinam incolumitatem recipere aueret, operæpreciũ esse, idq; in primis fore obseruandum, ut bis tantum in die comederet: nec prius id mane faceret,quàm ad primum ferme lapidem commeasset. Tunc ille: si, inquit,animo destinauistis,ut bis tantum in die cibum capiam,emoriar quamprimum: quippe qui octies aut decies epulari hactenus consueui.Propterea sibi perarduum uidebatur ea subire,quæ recipiendæ sanitatis gratia imperabantur: conualuit tamen mea opera. Ob id cœpi esse in magno extimatu apud omnes, in precioq; erat mea hypocrisis,passimq; me dei amicũ esse dictitabant. Pro qua re denos aureos mihi exposuit: ego tamen renui id precium recipere: quinimo ternos auri nummos quos habebam,inopibus erogaui, idq; ex composito egi clanculum, ut perspicuũ foret omnibus,me opum haudquaꝗ̃ amantẽ esse.Hoc facto eò loci apud omnes eram, ut quisq; pro summo precio duceret me domi habere conuictorẽ, perbeatusq; uidebatur is, qui pedes manusq; meas deosculari quiuisset. Et ubi munus populus deosculandi mei exequebať,condiebam mira grauitate mores, caperataq; fronte quasi quispiã è cinctutis Cethegis, uel Socratico quo-

Pharmaca ciendæ aluo accommoda

Hypocrisis

piam censore, præ me ferebam miram sanctitudinē, ut intellectum illis esset, quæ mihi exhibebantur officia, ea pro meritis exhibita esse. Iuuabat opinionem huiusmodi comes meus, cui impositum à me ibat: nam rebatur ipse me nusquam carnibus uesci, idq; ex professo uulgabat, addens uidisse me apud Mecham Mahumetis corpus uisentē: & ut fidem dictis adstrueret maiorē, denarrabat populis se nosse mores meos, fuisseq; me suorum itinerū usq; comitē, esseq; me proculdubio sanctū: rursumq; addebat, se hac sanctitudinis opinione, & morū dignatione adductū, ut mihi neptem suam iure matrimonij iungeret. Quare hoc buccinatore in ore omniū multus eram, à cunctisq; dilectus mirabilem in modum. Inter hæc singulis noctibus clanculum Christianos memoratos cōueniebam: de quibus aliquando accepi, duodenas Lusitanorum naues urbi Canonor appulisse. Quo audito ratus sum tempus aduenisse, à superisq; oblatam esse euadendi occasionem: ob id octonis diebus undequaq; diffugiendi aucupabar opportunitatem. At negociatores in rem meam esse dicebant, ut terrestri itinere abirem illinc. Verum ego mihi timebam magnopere, uerens ne in Mahumetanorum manus inciderem, prodente me albicante colore.

Quomodo Mahumetani ad eorum delubra concire solent populum. CAPVT XXXV.

POstridie eius diei Mahumetani omnes in delubro orandi gratia conuenere: conuocandi enim populi ad eorum prophana (ne sacra dixerim) hunc morem seruant. Sunt quidem innumeri huiusmodi præfecti, nonnulli qui editissimam delubri turrim conscendunt, interdiu ter uel quater æris campani uicem supplentes, uoce sublatissima inclamant populum, ut ad orationem agendam protinus in delubro adsit: alteramq; aurem digito obstruentes, hæc sermone patrio profantur: Alla u eccubar, id est, deus est magnus. Et rursum: Deus est magnus, uenite ad delubrum, uenite ad delubrū. Et itē: Venite deo gratias acturi, uenite deo gratias acturi, deus est magnus, deus est magnus, deus fuit, deus erit, Mahumetes dei nuncius resurget. Duxerūt me igitur in delubrum, precibusq; contendebant, ut deum pro Mahumetanis exorarem. Quod abs me factum est publicitus, ut continuo intelligetis.

De modo orandi apud Mahumetanos. Cap. XXXVI.

SIc enim ea gens orat, habetq; ut nos quotidianas orationes, quibus summum deum appellatione patris nostri, diuamq; uirginem Mariam plenitudine gratiarū dignantur: nam Mahumetani in ordine expositi præfante sacerdote iam loti in quendam modum, quo & ego usus sum, lingua patria orant. Itaq; astante frequenti populo, ne proderē Christianos mores eadem oratione sum usus. Demū rediens ad comitē meum postero die simulabam ægritudinem: nam circiter octonos dies temperaui à cibatu omni, assistente comite meo: uerum noctu prodibam semper, apud Christianos cibum sumpturus.

pturus. Afficiebatur huius rei maxima admiratione comes meus, meq́ per cunctabatur, quænam inediæ huius causa esset. Cui ego respondebam, affli ctari me insidiosissima grauedine capitis. Tunc ille: Vnde hoc domine mi? At ego arbitror, inquam, cœli inclementiã id effecisse. Ad hæc comes meus: Si, inquit, insalubris est hic aër, tibiq́ officit plurimum, abi hinc, inquit, & ad urbem Canonor te recipe, donec redeamus in Persida: cõmendabo enim te de meliore nota negociatori cuidam, cum quo magna mecum intercedit ami citia: is mea causa te ita honorifice excipiet, perhumaneq́ tractabit, ut nihil quod ad officium pertineat desiderare possis. Respondi ego id me sponte su biturum, quod in gratiam meam tam amice pollicebatur: sed uereri me plu rimum, ne quid nocumenti inferrent Christiani, qui illò appulisse dicebãtur. Tunc ille: Non est cur paueas, quoniam ab urbe nunquam digredierc. Qua re exploratis eorum moribus, conspectaq́ classe barbarorum, quæ constite rat apud urbem Calechut, inspectisq́ tormentis, ac lustrato exercitu, quẽ itu ri in Christianos cõparauerant, duxi soluendi illinc iam tẽpus appetere: qua re inde abiens iter sum ingressus, monuiq́ Christianos, si quid comperti ha bebam, mihiq́ consului, ut tandem aliquando horũ canum euaderẽ manus.

De dexteritate qua sum usus ut illinc abirem. Cap. XXXVII.

IGitur pridie quàm illinc discesserim, omnia Christianis memoratis refera ui. Interea comes meus duobus Persis me tertium accedere iussit: propte rea simul actuariam nauim conduximus: iam iam compertum habebitis, quidnã aperti discriminis subierim: agebant enim illic circiter quatuor ac ui ginti negociatores, si Persas, Syros, Turcasq́ percenseas: ĳ me nouetãt dilige bantq́ plurimũ, ac intelligebant quantũ Christiani prȩstarẽt ingenio, geren darũq́ rerũ dexteritate: nam quasi in biuio curarũ positus angebar utrinq́: si enim commeatum abeundi petĳssem, uerebar ne suspicarentur uelle me di labi ad Lusitanos: si uero hospite insalutato abĳssem, timebam ne retractus à fuga rationem à me exigerent posthabitæ amicitiæ: propterea lupum tene bam auribus, interq́ sacrũ & saxũ positus, quidnam acturus essem non satis sciebam. Destinaui tamen animo, huius uoti mei præter comitem meum cer tiorem facere neminem. Ob id ea die quæ Ioui est dicata, pridie Nonas De cẽbres, comitibus Persis duobus mare ingressus abĳ: uixq́; nauim ad arcus iactum duxerant in altum nautæ, quum mox quaterni cultores, quos Naë ros appellant, nauis moderatorem inclamare cœperũt. Quibus exauditis lit tori protinus appulimus. Quò ut peruenimus memorati cultores percuncta bantur uectorem, cur rege inconsulto me abducerent. Ad hæc Persæ: Is qui nobiscum Mahumetanus uehitur, moribus est sanctissimis, ad urbemq́ Ca nonor contendimus. Tunc illi: Nouimus quidem hunc Mahumetanũ mira culis clarescere: uerum quia Lusitanorũ doctus est linguam, subueremur ne gentis nostræ arcana Lusitanis aperiat: docebit enim eos classem hic compa

rari in eos maximam: ob id imperarunt nauis moderatori, ne me de cætero ueherer. Paruit ille imperatis,meq; in littus expositum deseruere. Cultores uero, quos memoraui, dilapsi sunt ad regem. Quo uiso, alter Persarum: eamus,inquit,ad urbē Calechut.Ego uero inquā:Nolite illuc proficisci,quoniā iacturā huius mercis(ferebamus enim ex splendenti byssino telas) subibitis: quandoquidem regi uectigal minime pendere noluistis. Tunc alter Persa: Quid igitur domine agemus? Cui ego: Proficiscamur littus sequentes tantisper, quoad actuariam nauim, quæ parao eorum lingua dicitur,comperiamus. Idcirco ut ita nobis consuleremus,inter nos cōuenit.Quare ingressi iter sarcinulis nostris onusti, spatio duodecim mille passuum in littore obetrauimus. Quid tunc haberem spiritus,quem'ue animū despondissem in summis positus angustijs,relinquo in medium prudentiori dijudicandū lectori.Tandem deorum munere cymbam offendimus, qua uecti sumus in portum Canonor urbis: eò etenim uesperi appulimus in die sabbati. Appulsi illico literas comitis mei negociatori cuidam, ad quem in mei gratiam ipse scripserat, reddidi, tenoris fermè huiusmodi: Exciperet me tamdiu,donec eò contenderet: addens,si quid officij mihi interea ab se collatum foret,id totum sibi adscripturum esse: me insuper uirum sanctitudine clarum,sibiq; arctissima necessitudine coniunctum. Quare negociator perlectis literis eas capiti imposuit: Eris,inquit,per hoc caput hic tutò: moxq; imperauit ut cœna splendide appararetq; instrueretur: nam inter cætera fercula allatæ sunt etiam gallinæ ac columbi complures. Persæ uero conspectis gallinis: Heus, inquiunt,quidnam agitis? hic carnibus minime uescitur: propterea instructæ sunt aliæ dapes,quibus uesci consueueram.Postquam igitur est exempta fames,amorq; compressus edendi,ad me conuersi Persæ: eamus,inquiunt,animi causa uersus mare. Quo dicto protinus eò contendimus,ubi Lusitanorū naues in ancoris stabant. Expendat nunc animo attentiore auditor quisq;,quanam sim tunc uisis Lusitanis lætitia uoluptateq; incredibili affectus. Progressus nonnihil cōspicatus sum in uestibulo despicabilis casæ terna dolia: qua coniectura sum assequutus,id tugurium Christianorū esse. Quare introspiciens nonnullos uidi Christianos: quibus uisis quasi decreui intrò ad Christianos me recipere:uerum rem attentiore animo expendens,existimaui si id in propatulum egissem,futurum ut tota fermè urbs tumultuaretur, uotisq; ob id meis minime potiri quirem:propterea obseruaui locum ubi Christiani arcem construebant,decernens illò postridie me recipere.

Quomodo ex urbe Canonor dilapsus sum ad Lusitanos.

CAPVT XXXVIII.

POstero igitur die (domino enim ea dies dicata erat) prima luce consurgens finxi me animi causa spatiatum ire uelle:tunc comes meus, i quò libet: ego

bet: ego uero eò perrexi quò me ducebat animus. Tandem ad arcem Chri-
stianorum perueni: uerum digressus à comitibus meis, quum iam nonnihil
littoris metitus essem, Christianos duos oriundos ex Lusitania obuios ha-
bui, hosce lingua Hispanorum sum percunctatus: Vbi, aio, ô domini, est
arx Lusitanorum? Tunc illi: Es'ne tu, aiunt, Christianus? Quibus ego: Sum
quidem ad dei laudem. Rursum illi: Vnde uenis? At ego: Ex urbe Cale-
chut profectus sum. Tunc alter eorum comiti meo dixit: Redi tu ad ædes no-
stras, quoniam hunc uirum ad dominum Laurentium (is natus erat eius, qui
regis uicaria opera fungebatur) sum equidem ducturus. Igitur ductus sum
ad arcem, quæ ab urbe quaternis abest stadijs: nam per id horæ princeps di
scumbebat. Quo uiso protinus in terram procidens orare eum cœpi demis-
sissime quàm poteram, ut me commendatum habens, quoniam Christia-
nus eram, assereret è barbarorum manibus. Quanta tunc sim affectus læti-
tia referre satis nequeo. Vbi uero fuga mea cultoribus innotuit, tumultuo-
sius ilico agere cœperunt. Propterea acciti sunt tormentorum opifices, ut ex
pedirent tormenta, ne si forte fortuna frequẽs populus oppugnatum arcem
aduenrasset, incauti reperirentur, quasi nihil tale metuentes. Resedit tamen
haud multo post exuscitatus furor, cunctaque pacatius iam agebantur. His
intellectis præfectus classis manu me apprehensum in aulam quandam du-
cens, quidnam cultores Calechut struerent, quid'ue in Christianos moliren-
tur, tridui spatio uoluptuosius percunctabatur. Ego uero amans Christiani
nominis, cupiensque illis prospectum iri, cuncta reseraui præfecto classis, cer
tioremque effeci principem eorum omnium, quæ in urbe Calechut aduer-
sus Christianos parabantur. At præfectus classis arcanorum gentis, me
prodente, iam factus callentissimus, me triremi uectum misit ad proregem
parentem eius, qui apud urbem Cucin consederat: triremi enim præfecerat
rex equitem quendam, cui Ioanni Saranno nomen est. Itaque parens uice-
rex, ut me uidit, fronte excepit serenissima, comissimeque me accipiens: nam
& hunc monui certioremque reddidi omnium, quæ moliebantur cultores ur-
bis Calechut. Addidi etiã ad hæc, si fide publica proposita esset impunitas
illis Mediolanẽsibus, Ioanni Mariæ uidelicet, ac Petro Antonio, qui tormen
tis fabricandis operabantur, nauaturum me operam ut ad Christianos re-
direnit quamprimum: quando certe exploratum habebam, eos id munus mi
nime ultro subire: idque solum opperiri Mediolanenses, ut commeatum illò
accedendi impune impetrarent. His auditis præfectus triremis ex denarra-
tis magnam cepit uoluptatem, postulatisque assensus est: interpositaque fide
publica prædem se constituente uicario, commeatum impetraui, intraque tri-
duum ad natum eius, qui in urbe Canonor constiterat, literis datis me remi
sit, monens hominẽ, ut tantum auri erogaret mihi, quantũ soluendis explora
toribus pro accessu urbis Calechut sufficeret. Itaque illinc soluens ad urbem

Canonor rediȷ,ubi ſum nactus idolorum quendam cultorem,qui coniugem natosq́ chariſſima pignora oppigneráuit, ut ſibi perferendarum literarum ad urbem Calechut, id eſt,ad Ioannem Mariam,Petrumq́ Antonium mu nus delegarem: continebant enim literæ huiuſmodi, propoſitam eſſe ambo bus à prorege impunitatem, impetratumq́ eſſe accedendi tutò commeatũ: nam crebrius ſupra quinas uices ad memoratos Chriſtianos ultro citróque nuncios miſi, monens homines ne cuiquã fiderent, ſcortis præſertim ac man cipio: nam quiſque eorum pellicem, & ex ea natum mancipiumq́ domi ale bat. Reſcripſere tamen ultimo loco ad me in hunc fermè modum: Se quic quid fortunarum habebant, exploratori quem illò miſeramus,dediſſe: item propterea cum quinqueremi, & alia actuaria naui, qua piſcatu uitam tra hentes utebantur, deſertis inibi cuſtodiȷs ui numinum uenturos eos, fami liamq́ ducturos. Nos tamen memoratos Chriſtianos monueramus, ut na tis pellicibusq́,necnon mancipiȷs fortuniſq́ omnibus illic relictis,ad nos,cõ uectis tantum monilibus nummiſq́, haud mora contenderent: nam iȷ ada mantẽ percelebrẽ habebãt,utpote pondo duorum ac triginta characterum, unicum propè opus naturæ: aiebant enim adamantem huiuſmodi nõn mi noris quàm quinque ac triginta mille aureis uenire debere. Habebant præ terea margaritam pondo quatuor & uiginti characterum, binaq́ milia py roporũ,quorum aliȷ pondo characteris unius, aliȷ characteris ac mediȷ. Inſu per ſexaginta quatuor condalia, uariȷs monilibus inſignita habebant. Item quadringentos ac mille aureos. Viſi ſunt etiam digreſſuri aſportare uelle ſe ptena tormenta,ternos cercopithecos, binoſq́ feles, qui id ungentum quod zibettum appellant, gignunt. Item tornum,quo gemmæ ac monilia mango nizantur,expoliunturq́: quæ omnia cauſam interitus infelicibus attulere: uſu enim euenit, ut eorum mancipium reſciuerit diſceſſuros Chriſtianos: ob id omnium regem Calechut certiorem fecit: & relatis rex uix fidem adhibere uelle uidebatur: tamen quinos prætorianos milites, quos Naëri appellant, miſit ut explorarent an uera relata forent. At mancipium intelligens regem mitius cum Chriſtianis acturum,præfectum fidei Mahumetanorum (Cadi dicunt) adiuit, & eadem expoſuit, quæ ad regem detulerat: id plus addens, Chriſtianos arcana gentis Luſitanis aperuiſſe. His intellectis, præfectus fi dei per ſpeciem conſiliȷ adhibendi, Mahumetanos omnes,negociatores præ ſertim accerſit. Qui corrogatis centenis aureis, regem Gioghi, qui per id tempus illic agebat, nummis huiuſmodi donarunt, eumq́ in hunc modum alloquuntur: Noſti princeps, ſuperioribus annis quum huc accedebas, nos honoratiore ſplendidioréque apparatu, quàm in præſentiarum tecum egerimus,te excepiſſe: forte diminuti honoris cauſa te latet.Huic rei occaſio nem dedere hi gemini Chriſtiani, noſtræ fidei hoſtes acerrimi, qui Luſita nos eorum omnium quæ hic aguntur, certiores reddunt. Propterea abs te

supplicibus uerbis contendimus, ut acceptis centenis aureis hos Christianos protinus cōfici iubeas. Quibus auditis, rex Gioghi ilico occidendi Christianos memoratos ducentis hominibus munus delegat, qui subeuntes regis imperata, deni ac deni ceu cornicines ædibus Christianorum appellere cœperunt, quasi per speciem petendæ stipis. Verum Christiani ubi conspicati sunt frequentiores homines propius ad ædes accedere, suspicati sunt, aliud quàm stipem eos quærere. Propterea arma condicto expediunt, accedentesque submouere cœperunt: & dum è prospectibus eminus pugnant, senos conficiunt homines, ac supra quadragenos consauciant. Tandem ij, quos Gioghes appellant, funda vibrarunt sagittas ex ferro obrotundas peltæ instar. Quare ambo icti sunt: alter, id est, Ioannes Maria in capite: Petrus uero Antonius in femore uulnus excepit adeo atrociter, ut uterque corrueret. Quibus uisis, qui illò concesserant, accurrere quamprimum, incisisq; iuguli uenis, concauis manibus sanguinem Christianorum hauriebant. At pellex Ioannis Mariæ natum ferens in urbem Canonor dilapsa est. Hunc natum octonis aureis emi, sacróque latice aspergi iussi, Laurentij indito nomine, in diui Laurentij gratiam: quoniam ea die, quæ sancto huiusmodi dicata est, sacro fonti immersus est: uerum intra annum ægritudine Gallica correptus, animam egit. Noueritis etiam id genus morbi peragrasse fermè orbem totum: quippe quod ultra urbem Calechut ad quadringenta milia passuum, coràm ego conspicatus sum humanum genus inficiens irrepsisse in gentes innumeras: Puam ipsi appellant: aiuntq; supra septimum ac decimum annum id morbi sæuire in mortales haud cœpisse: estq; is morbus nostris ægritudinibus multo insidiosior, longeq; atrocior. Pua

De classe urbis Calechut, deq; memorabili Christianorum cum Mahumetanis pugna, qua Lusitani fortitudine incredibili hostes uicerunt, rege Canonor ipsis uictoriam congratulante.

·CAPVT XXXIX·

IGitur anno à partu uirginis quingentesimo sexto supra millesimum, quarto Idus Martias perlatum est ad nos, memoratos Christianos occubuisse. Eadem die ab Calechut, Pauam, Capagot, Pandaram, & Trompatam clarissimis urbibus classis ingens instructissimáque, utpote octo ac ducentarum nauium soluit. Harum quatuor ac octuaginta naues onerariæ erant: reliquæ uero remis more liburnicarum agebantur, parao appellant. Vehebat classis prope innumeros Mahumetanos, purpureis ex byssino gosipioq; refertis uestibus amictos. Gerebant item apices xylo fultos: honestabant item armillæ lacertos, chirotecisq; xylo refertis manus tegebantur: pro armis arcubus, lanceis, ense ac peltis, necnon omne genus tormentis more nostro utebantur. Quare Idibus Martijs sic instructam classem conspicati sumus: qua conspecta tanta erat nauium frequentia, ut eminus condensissi-

mum nemus, malis supra nauim eminentibus, referret. Nos tamen sperabamus supernum non defuturum auxilium, planissime credentes ui numinum pessum ituros Sarracenos, nostræ fidei hostes truculentissimos. Quare strenuissimus eques classis præfectus, natus clarissimo domino Francisco Dalmeda prorege Indiæ, qui inibi undenis nauigijs moderabatur, comite præfecto nostro, ubi robustissimam hostium manum uidit, memor pristinæ uirtutis, classico milites omnes conuocat, eosq; in hunc fermè modum alloquitur:

Concio ad milites

Meminissent seruatoris nostri, ultróque pro alma fide nostra mortem subirent: principumq; ac fratrum appellatione eos dignãs hortabatur, ut ad memoriam reducerent aduenisse, inquiens, diem, qua irrogati cruciatus Christo meminisse deberent: item'que animo reuoluerent passum esse nostra causa Christum, ut asserti à nexu peccaminum, diuino frueremur quandoque conspectu. Et rursum: hodie, inquit, socij nobis facta est potestas comparandæ æternitatis, oblataq; est occasio promerendi seruatoris nostri: delebuntur enim peccamina nostra: ite propterea alacres mecum, spirituq; ampliore sumpto occurrite hostibus, hosq; canes mactate: quandoquidem in manu futura est uictoria, fauente cœptis deo optimo maximo, cui de orthodoxa fide cura est potissima, neq; feret unquam ut illa sit hostibus ludibrio. Interea sacerdos in editiore nauis loco positus, cruci affixum seruatorem nostrum Christianis omnibus identidem ostentabat, concionabaturq;, exhortans ut mandatorum dei meminissemus: loco q; dei, ut solent nostri sacerdotes, nobis indulgens contritis corde reatus omneis dimisit pro fide Christi mox pugnaturis: Eia, inquit, filij mei ultro sponteque deo duce contendamus in hostes. Elicuit sacerdotis efficax sermo toti concioni uberiores lachrymas, effecitq; ut quisque nostrum in eo certamine in Christi gratiam occumbere aueret. Obiter Mahumetanorum classis ingens in nos acerrime uela faciebat. Eadem die nostræ classis præfectus cum geminis liburnicis contendit in Mahumetanos acerrime, iuit'que medius inter binas Mahumetanorum uastiores naues, exoneratis utrinque tormentis: id enim præfectus classis ea ratione fecit, ut hostiũ, & comprimis earum nauium, quæ prætoriæ erant, trophæis ducum id præ se ferentibus, uires experiretur: uerum ea die temperatũ est à certamine. Postridie uero eius diei prima luce Mahumetani uela uentis dantes in nos contendebant appulsuri urbi Canonor. Monuere tamen prius ducem nostrum crebro, ut sineret eos illò proficisci, quò animis destinauerant, addentes se minime cum Christianis congressuros esse. Ad hæc præfectus classis respondit, meminisse Christianos uiolatæ olim fidei perfidiæ'que Mahumetanorum, quum ea gens non est passa Christianos ex urbe Calechut redeuntes, etsi fides publica data erat, illàc iter agere: tantumq; absuisse, ut fidem seruauerint Mahumetani, ut etiam septenis, ac quadragenis Christianis confectis supra quaterna aureorum milia diripuerint:

eà ob id transirent si possent, scituros eos, quales, cuius'ue pensi, necnon spi ritus forent Christiani. Tunc Mahumetani his auditis: tuebitur, inquiunt, nos Mahumetes, fundétque Christianos. Quare uno impetu feruntur omnes in Christianam gentem furore incredibili traijcere conantes non longius â littore, quàm ad decem mille passus iter habentes. At præfectus classis èx composito tulit, ut hostes propius accederent, è regione urbis Canonor hostibus congressurus, ut conserentibus manum Christianis, rex urbis Canonor nostrorum uirtutis spectator esset & testis. Inter hæc sumendi cibum tempus appetebat. Quare præfectus classis iubet milites genio indulgere nonnihil: & ubi refocillatos sensit animos, classico monens eos: Eia, inquit, fratres, nunc operæprecium est, ut quisque se strenuum equitem, uirum que manu promptum explicet. Quo dicto, haud mora, in duas ingentissimas naues onerarias impetum facit. Vix referre possim, quibus tubarum clangoribus nobis obstrepere inceperint, crepantibus more eorum tympanis innumeris. Obiter præfectus classis hostem paruipẽdens, uastiori naui hostiũ onerariæ catenas iniecit, ut cominus pugnans hostes male acciperet. Mahumetani uero iactas catenas usq; tertio reijciunt: uerum iactis rursum catenis, Christiani nauem corripiunt, inq; correptam audacius transcendentes cuncta perturbant: ferebar enim nauis supra sexcentum uiros. Quare conserue re manus omnes, atroxq; prælium non sine maxima humani cruoris effusione initum est, eoq; stragis peruentum, ut Mahumetani omnes occisione occubuerint: nullusq; qui cladis acceptæ nuncium ferret superfuit. Potitus hac uictoria pręfectus classis, irruit in alteram Mahumetanorũ nauem onerariã, quæ iam iniectis catenis cum Christianorum liburnica congrediebatur. Ibi acerrime pugnatum est: cecideretq; eo cõgressu quingenti Mahumetani. Pessundatis his onerarijs nauibus, despondentes Mahumetani animos, in nostras irruere undenas liburnicas, maioreq; eorum frequentia eas diduxere, diductasq; singulas quindenæ aut uicenæ ambiebant. Hic enituit præfecti classis Ioannis Saranni strenuissima inclytaq; uirtus, qui sola triremi Mahumetanis huiuscemodi stragem intulit, ut fidem omnem excedat: nam quandoq; usu euenit, ut triremem memorati ducis circiter quingena nauigia, quæ remis aguntur, tormentis onusta admodum circumuecta, negocium tantũ exhibere non potuerint. Tantum enim Christianis deus optimus maximúsque fauit, ut in tota eorum classe Christianorum nullus occubuerit, etsi saucij excesserint acie cõplures. Pugnatum equidem est à mane usque ad uesperam, noxq; prælium diremit: Miro enim ordine pugnabant Christiani: idque operæprecium erat: nam quandoque contigit, ut celox qua uehebar, nonnihil discreta à classe, in altum ducta occasionem præstiterit hostibus corripiendi Christianos: Mox enim affuere quaterna Mahumetanorum nauigia, quæ circumuecta eam, acrius certantibus Mahumetanis,

Prælium nauale

negocium

negocium ingens nostris exhibuerunt, eóque discriminis Christianos adduxerant, ut ingressis iam quindenis Mahumetanis, celocem iam nostri perciti timore in puppim ceu in tutiorem locum se contulerint. His animaduersis uir insignis classis præfectus, cui Simoni Martino nomen est, ægre ferens tot Mahumetanos celocē ingressos esse, insilijt in eam, uadensq́ per canum rabidam cateruam, Iesu seruatoris inclamans celebratissimum nomen, precabatur uictoriam, precibus contendens ne fidei deesset orthodoxæ, strictoq́ ense supra senos Mahumetanos confecit. His ausis perterriti Mahumetani sese præcipites in pelagus dabāt, alijq́ aliò, ut sors tulit, dilapsi sunt. Quare ut intellectum est Mahumetanis, Christianos potiros esse uictoria, ducti uerecundia facti, continuo quaternas alias liburnicas prioribus suppetias laturas mittunt. Quo uiso præfectus celocis actutū arripit dolia, ubi puluis tormentorum asseruari consueuerat, indita depexa sindone, ut sic instructum dolium grandis tormenti formā effingeret, moxq́ allato puluere ignitum torrem manu tenens, tormentū incendere ac exonerare uelle, ut pauorē ea re inijceret hostibus, præ se ferebat. Videntes hæc Mahumetani, rati uerū esse quod fingebatur, expeditiq́ tormenta existimātes, haud mora retrocessere. Quamobrem dictæ classis præfectus superato discrimine ad Christianos se recepit: rursumq́ dux noster irrumpens in hostes stragem intulit non mediocrem, correptis septem liburnicis omne genus mercimoniorū onustis, uiq́ tormentorum denis alijs celocibus pessundatis, quarum una innumeros elephantes ferebat. Itaq́ ubi Mahumetani conspicati sunt iam ęquor corporibus Mahumetanorum stratum esse, captasq́ duas prætorias naues, nōnullaq́ alia nauigia, protinus fuga sibi cōsulere cœperūt, alijs aliò dilabentibus. At dux noster uidens nostros incolumes euasisse, uberiores laudes deo dabat, hortabaturq́ ut postq́ uicerant uictoriam sequi haud desinerent. Quibus adhortationibus Christiani audentiores facti, hostium terga consectabantur, diffugientibus non aliter Mahumetanis, quàm si centum nauiū classis insequeretur eos. Certatum est diutissime, utpote à mane usq́ ad uesperā: nec diremit pugnam nox, consectantibus nocte tota Christianis Mahumenos. Quare fusa est tota hostium classis, incruenta Christianorū uictoria. Inter hæc nonnullæ nostrorū liburnicę conspicatæ sunt in pelago errabundam hostium onerariam nauim in illam continuo uela facere: congressæq́ nonnihil, tandem quum superiores euasissent, impetu in hostes facto, eò eos adduxere discriminis, ut coacti sint omnium armamentorum in mare iactum facere, eodem'que se dare præcipites. Nostri uero cum Neptuno luctantes, hostes eminus arcubus ac lanceis miserandum in modum conficiebant, ob humanum cruorem pelago purpureum induente colorem. Insequentibus Mahumetanos fluitantes pelago Christianis ad ipsum usque continentem, euasere tamen peritia nandi hostium complures, numero fermè ducentum; i

qui adeo

qui adeo nandi artem docti erant, ut æquoris spatium propè immensum, utpote uiginti mille passuum, metiti sint, urinantes quandoque, nonnunquam supra aquas nantes. Fiebat propterea, ut falso Christianorum conspectu quum urinabant, arbitraremur pessum eos iuisse, supra iactum arcus subter aquas hostibus colluctantibus: nam consectando eos ubi propius accedebamus, rati semineces esse, arma leto eos prorsus tradituri expediebamus. Illi uero rursum fallentes uisum nostrum urinabant. Rebamur propterea id propè phantasma esse, suspensiq; rei admiratione loco miraculi id factum esse credebamus. Interiere tamen ferè omnes uarijs excepti casibus, pessundata ui tormentorum oneraria naui. Postridie uero eius diei classis præfectus celoces mittit triremesque nonnullas, ut littori inhærentes occisorum corpora percenserent. Quare iussu memorati ducis connumerata sunt hostium occisorum supra terna milia, si eos percenseas, quos pelagus in littus eiectauerat: si item illos adnumeres, qui in liburnicis Mahumetanorum occubuerant. Periere etiam multo plures absumpti pelago, insequentibus in ipsam usq; tellurem Christianis. His conspectis rex Canonor uisaq; Christianorũ eminentissima uirtute, ceu amans gentis arctius eos diligere cœpit. Nec id ab re: uera enim fateri licet: interfui quidem sæpenumero creberrimis bellis, sed hac gente Lusitana fortiorem uidi neminem. Postridie eius uictoriæ redimus ad proregem nostrum, qui in Cucin urbe rei euentum suspensus opperiebat. Quò ut est peruentum, adeo lętitia dux est affectus, rexq; ipse Lusitanorum suapte natura studiosus, tantum lætitiæ ex parta uictoria præ se tulit, ut satis pro meritis id minime referre queã, ob immensum gaudiũ, uel cœlo ipso crepitantibus tormentis, ut assolet, reboante.

Quomodo iussu proregis ad urbẽ Canonor sum remissus. Cap. XL.

IAm tempus appetit, ut rebus expeditionisq; classis regis Calechut, quæ ut præfati sumus, pessum ijt, modũ faciens tandem aliquando ad res meas redeã. Transactis itaq; ternis mensibus, is quẽ proregẽ appellamus, procurationis negociatorũ munus mihi ad annũ ac mediũ delegauit: functo hoc munere, idem princeps meus potestatẽ mihi fecit conscendendi nauim, quæ ad urbẽ Canonor proficiscebatur, eódem cõtendentibus urbis Calechut cultoribus, impetrato prius à Christianis illàc transeundi cõmeatu. Falsò memorabant dicti negociatores, in urbe Canonor mercimonia exercẽtes, urbis Calechut incolas morã trahere: ob quã causam princeps meus iussit me tantisper in dicta urbe morari, quoad in certissimã dictorũ negociatorũ deuenissem notionẽ: uerũ interibi usu euenit, ut rex Canonor rebus eximeret humanis: huic suffectus est rex Christiani nominis hostis acerrimus: nã ope ac diuitijs regis Calechut id regni consecutus erat: & ut cõmodius expeditionẽ in Christianos parare posset, mutuo illi cõcessit quaterna ac uicena tormenta. Igitur M. D. VII. uigesima septima Aprilis cœptum est atrox bellum, nec prius

sunt

tueri. Nec prius bello huiusmodi modũ fecimus, quàm quarto Calendas Septembres: tunc enim Lusitanorum classis aduenisse dicebatur, duce Tristano à Cugna equite strenuissimo. Quum enim nobis innotuisset, classem Canonor urbi appulisse, mox ducem commonefecimus, nos acriori bello esse implicitos. Cuius rei gnarus pręstãs præfectus iussit classiarios milites arma expedire, missis actuarijs nauigijs, quibus tercentum loricati notæ audaciæ equites uehebantur: quibus appulsis, ampliore sumpto spiritu, nisi obstitisset præfectus noster, incendio subijcere urbem Canonor parabamus. Obseruet nunc attentius quisque sapiens lector, quo gaudio, quáue lætitia affecti fuerimus, quum suppetias laborantibus nobis tales tulit præfectus appulsæ classis: nam elanguerant militum uires, torpebantꝗ; diuturniore labore animi, consauciatis præsertim fermè omnibus. At Mahumetani ubi intellexere tulisse opem Tristanum nobis, fracti animo pacem meditari cœperunt, hostilia iam horrentes. Propterea cuidam Mamalmaricar nomine ingentium fortunarum uiro, impetrandæ pacis munus delegant. Quare it ad nos protinus: uerum prius pacis consequendæ non est spes data, quàm proregem nostrum in urbe Cucin agentem adiret. At dux noster conditionibus pacis haud spretis, bello finem imponere duxit: adductus eo argumento, quod grassantibus inibi bellis onustas mercimonijs naues in Lusitaniam mittere minime poterat. Igitur impetrata pace, intra quatriduum negociatores urbis Canonor, quibus ante cœptum bellum utebar familiarissime, me adeuntes in hunc fermè modum sermone patrio alloquuti sunt: Petere abs me iure coniunctionis nostræ, ut illis ostenderem quendam cæteris Christianis multo proceriorẽ, qui fermè singulis diebus circiter uicenos homines ex Mahumetanis confecerat, quiꝗ; iaculantibus quingentis ex ea militum nota, qui Naëri dicuntur, ceu ad scopum, semper incolumis euaserat. Ad hæc ego respondi, abijsse hominem, iamꝗ; in urbe Cucin agere: uerum rem tacite reuoluens credidi faustiorem humanis fuisse, qui Mahumetanis stragem intulerat: propterea compellabam hominem, qui me percunctatus fuerat, his fermè uerbis: Es'ne mihi amicus? At ille: Sum quidem. Cui ego: Is miles qui adeo in acie strenue egit, non est Lusitanus. Ad hæc ille: Vnde igitur est oriundus? Rursum ego: Lusitanorũ, imò totius orbis est deus, idemꝗ; omnium maximus. At ille: Mehercle uera loqueris: quandoquidem probe memini dixisse Mahumetanos, nõ Lusitanum, sed Lusitanorũ deum eum esse, qui stragẽ Mahumetanis acerrime inferebat: ob id rebantur multo meliorẽ suis dijs deum uestrum esse, uerum eius esse eos expertes. Quare receptũ est ubiꝗ;, ui numinũ, nõ humana ope Mahumetanis cladem esse illatã: id enim hominũ genus simplex est admodum: quippe quod ad omnẽ fermè aurã stupet plurimũ: nam tinniẽte ex ære campana adeo ea gens stupebat, ut miraculi quippiam fieri arbitraretur: desinente uero tinnitu aiebant: Summus est horum

deus: nam ubi tintinnabulum tangunt, loquit᷑: ubi uero tangere desierint, obmutescit æs campanum. Quid hoc igitur est? horum deus sanè omnium est optimus. Intererant etiam nostris missarũ solennibus: & ubi sacram eucharistiam astantibus adorandam sacerdos more Christiano ostentabat, cõuersus ego ad Mahumetanos aiebam, seruatorem nostrum digito monstrans: is est, dicens, Lusitanorũ nostræq; gentis, necnon totius orbis deus optimus maximus. Ad hęc illi aiebant: Vera quidem loqueris, sed id nos fugit. Ea idcirco subieci, ut exploratum haberetis, mira ignoratione gentem huiusmodi in diuinam maiestatem cõmittere. Sunt item ij populi miri incantatores, fascinationibusq; creberrimis student, quibus cogunt adeo exitiosos serpẽtes, ut eorum uirus præsentaneam admodum mortẽ solo contactu inferat. Sunt item omnium dextertimi funambuli, ac planipedes, & id genus homines circumforanei: ego crediderim agilitate corporis eos pręstare mortales omnes.

De congressu Lusitanorum ac Pannaniorum. Cap. XLI.

Appetit iam certe tempus reuisendæ patriæ: ad id præsertim accedente, quod præfectus classis onustis nauigijs, profectionem in patriam parabat. Ardebam sanè miro amaræ patriæ desiderio: quippe qui extra eam quasi consenuisse uidebar, spatio septem annorum extorris. Mouebar etiam desiderio conducendi uobis, utpote qui noueram post tot peragratas regiones me doctore prospectum iri mortalibus. Quare impetrato à rege abeundi commeatu, statui illinc quamprimum discedendum fore: uerũ abeundi dux memoratus mihi prius potestatẽ non fecit, quàm secũ uisum irem nonnulla, ut mox compertum fiet uobis, sibi grata. Iussit igitur militibus cunctis, ut loricati splendentibus armis sibi præsto adessent. Qui imperata subeuntes ducem sequuti, urbem Cucin omni fermè habitatore uiduant, indeq; uigesima tertia Nouembris anni memorati impetum simul omnes in portũ Pannaniorum irrumpentes fecimus. Appulsi urbi memoratæ postridie eius diei horis antelucanis, expeditis actuarijs nauigijs classico ad se milites conuocans, in hunc fermè modum loquutus dicitur: Superesse Lusitanorum solidæ gloriæ urbem Pannaniorum expugnandam: nullam aliam fore, quæ gentis Christianæ uictoriæ cursum remorari posset, à tergoq; relinquendam minime esse: eam totius Indiæ certissimam esse salutem, collatis eò fortunis incolarum innumeris, ceu in tutissimum patriæ receptaculum perfugiumq; cultorum. Enitendum propterea omnibus uiribus, ne tot illustria decora id unũ quod subeundum supererat deformaret. Finita concione sacerdos more Christiano ad memoriã cunctis reducens ea quæ ad cõparandã æternitatẽ, promerendamq; seruatoris nostri gratiã pertinebant, adseuerans nullã deinceps offerri Christianis delendorũ reatuũ cõmodiorẽ occasionẽ, quàm ut pro seruatoris nostri asserendo imperio pugnacissime præliarent᷑: coq; astãtes sacerdos adduxit, ut efficaciore sermone cõcioni exciuerit uberiores lachrymas;

auentibus

auentibus subire imperata enixissime miroque ardore Christianis omnibus. Quare paulo ante emersum solis cœptum est atrox cum rabidis canibus bellum: pugnauerunt enim sexcenti Christiani cum octonis Mahumetanorum milibus: accedente præsertim Christianis incommodo, quod triremes quæ aderant geminæ, littus appellere nequibant. Itaque solis actuarijs nauigijs uecti in terram, Mahumetanis congressuri appulimus. Tellurē prior tenuit illustris Laurentius proregis filius: secundo loco successit prætoria nauis, qua & ego uehebar. Vbi itaque propius accessimus, consertum est prælium, tanto atrocius, quanto superandum erat fluminis contractius ostium, dispositis utrinque tormentis innumeris, pugnantibus è littore quadragenis ac quaternis Mahumetanis, qui animo iuratissimo destinauerant, se in uestigio tantisper mansuros, quoad uictores euaderent, aut pro uictoria certantes illic occumberent, acti amore fortunarum suarum (præfecti enim nauium erant) quarum certissimam iacturam imminere conspicabantur. Exoneratis itaque compluribus tormentis, appulsos summouere nequicquā conabantur: nam supra quadragenas machinas cepimus, deorumque munere nostrum nemo interijt, occisis nihilominus centenis ac quadragenis Mahumetanis. At princeps Laurentius me spectatore senos Mahumetanos confecit, gemino excepto uulnere. Excessere acie è nostris complures saucij, feruente atrocius prælio. Verum ubi triremes aduenere, hostes pedem referre cœperunt: nos uero aquis decrescentibus duximus receptui canendum esse: illò præsertim accurrentibus cateruatim Mahumetanis. Propterea captas terdenas naues incendio subiecimus, rati eas ubi abijssemus, hostibus adhuc usui futuras. Quibus crematis præfectus classis militibus iussit, ut gradu relato in proximū latus sese reciperent, ubi militum suorum absolutæ uirtutis memor, militiæ insignibus complusculos honestauit: me quoque, quæ sua fuit humanissima cōsuetudo, in equitum splendidissimorū numerum asciuit, parentis loco mihi subscribere Tristano à Cugna duce promptissimo. Auctoratis itaque militibus, dux noster ad uasa conclamari iubet, illincque soluens cunctas Mahumetanorum ædes incendio subijci mandat. Quare munere deorum summis defuncti periculis incolumes, tametsi militum haud expleto numero, tandem aliquando ad urbem Canonor redijmus. Quò ut peruentum est, onustis omni commeatuum genere nauigijs, in dilectam desideratamque diu patriam, profectionem parare cœpimus.

LVDOVICI PATRITII ROMANI

RERVM AETHIOPIAE LIBER SEPTIMVS.

CAPVT PRIMVM.

Istoriam cudere uolentibus, cosmographis præsertim, qui immortalitatem nominis, gestorumque suorum propagationem plurimi faciunt, nihil æque conducit, quàm superiorum firma ac pertinax memoria, necessarium profecto uitæ bonum, ne ubi eos promissorũ ceperit obliuio, iure optimo ceu obliuiosi, uel certe indiligentes in ordinem redigantur ab his, qui famã aliorũ ultronei lacerãt, discerpunt ac laniant ultra quàm par est: ob id eorum non immemor, quæ in initio operis pollicitus sum, iam iam descendo sponsa dissoluturus: quippe qui probe memini dixisse me aliquando, Æthiopum res celebriores, uidelicet situm regionis, moresque populorum me denarraturum. Quare nactus occasionem solidum præstabo, ea explicans quæ inibi offendi haud longiore immoratione, ut festinantius cœpto operi ultimã manũ imponã, tandemque aliquando optato ocio fruar tot exantlatis ærumnis.

De multijugis Æthiopiæ insulis. Cap. II.

NOs igitur septimo Idus Decembres iter cepimus uersus Æthiopiam, traiecto prius sinu, itinereque quadringentorũ mille passuum peracto, ad eam insulam, cui Monzambrich inditum est nomen, ditionis Lusitaniæ regis, peruenimus: uerum priusquam eò appulerimus, complura conspicati sumus oppida, quæ regi memorato parent. Ibi uisuntur munitissimæ arces, cõprimis in Melindę ac Mombazę regno: eas quandoque dux incendio subiecit. Habet itẽ arces alias in oppidis Monzambrich ac Zaphala. Quæ uero illustris Tristanus de Cugna, uir manu promptissimus, præclare gessit, prudens prætereo, probe noscẽs, gesta huiusmodi longe maiore immoratione indigere: nam si eius facta fortia, quæ ex India rediens egit, captam præsertim Gogiam, Pati ac Braua urbes clarissimas, necnon Sacutaram insulam optimam, ubi erexit arces rex Lusitaniæ, percensuero, exurget præsens opus in longe maius uolumen, quàm ab initio animo destinauerim. Tempero itẽ ex composito à bello inibi patrato, quoniam procul illinc aberam, ne uideat ea denarrare, quæ oculis minime subieci. Omitto præterea complures alias insulas, quas iter agendo offendimus: præsertim Cumeris insulam, ac senas alias, quæ affatim zinziberis, saccari, compluriumque fructuum, necnon omnifariam carnium mittunt. Item suppressa est mentio eius feracissimæ insulæ, cui Pendæ nomen est: ea regi Lusitaniæ paret, omniumque rerum est fœcunda admodum.

De Monzambrich insula, deque eius cultoribus. Cap. III.

SEd iam ad insulam Monzambrich redeamus: ea ut præfati sumus, sicuti etiam Zaphala, regi paret memorato: inde enim iussu regis auri ac olei

plurimum

plurimum exportatur: uerum ea è continenti aduehuntur. Inibi quindecim dierum mora insumpta est. Insula perquam mediocriter patet, coliturq; ab nigricantibus Mahumetanis: commodissimum habet tamen portum: cultores autem sunt fermè rerum omnium egentes: illicq; summa est annonæ caritas: quando certe illò fermè omnia è remotiore continenti comportantur. Nam quandoque animi causa continentem proximũ, ut regiones explorare mus, uisimus, ubi incultum hominum genus nacti sumus: nigricantis enim sunt coloris, libris arborum obscœna uelati, cætera sunt nudi. Mulieres uero frondibus auersæ ac aduersæ pudenda uelant: capillum non promittunt, sed calamistro crispant: labra uero gemini digiti crassitudine habent: latissima sunt fronte, prægrandibusq; dentibus, eisdemq; instar niuis albicantibus. Id hominum genus pauet ad omnem conspectum, uisis præsertim loricatis hominibus. Quare ubi intelleximus gentem inermem esse, plusq; iusto pauidiorem, seni simul loricati cum nonnullis tormentis, capto cultore eius regionis gnaro, perambulare memoratam insulam cœpimus. Quumq; itinere unius diei progressi essemus, complura elephantorum armenta offendimus: monuerat enim nos itineris dux, ut flagrantibus facibus belluis huiusmodi occurreremus, pauentibus suapte natura ignes elephantis: uerum quandoq; usu euenit, ut ternas elephantes, nuperrime pullos enixas, ignibus minime pterrefacere potuerimus: interritæ enim nos cõsectatæ sunt tam diu, donec montẽ quempiã inuenimus, ubi à feris sæuiẽtibus nos tutati sumus. Itaq; itinere decem mille passuũ ab auerso latere montẽ metiti specus quosdam cõperimus, ubi delitescebãt nigricantes uiri, qui adeo inepte incomptecq; loquebantur, ut difficulter eorum linguæ uos certiores facere queam. Conabor tamen uel exemplo quopiã melius quàm quibo, ut id uobis innotescat, si forte uobis succurrit, quonam modo muliones in Sicilia agant mulos: nam abdita lingua subtus oris labrum imum, edunt informem uocem agasones: qua edita, mox muli citatius incedunt. In hunc fermè modum balbutientes populi inter se colloquuntur. At dux nostri itineris nos percunctabatur, uellemus ne boues ac uaccas mercari, addens se operam daturum ut perquam uili precio pecudes huiusmodi assequeremur. Nos uero rati itineris ducem auxilio cultorum nobis impositurum, traditurumq; eis direptioni fortunas nostras, respondimus pecunias nobis esse nullas. Ad hæc itineris dux: Ii, inquit, nihil minus quàm nummos exoptant, quippe qui affatim auri longe nobis locupletiores habent: quando certe haud procul hinc aurum eruitur. Nos autem ad illum cõuersi: Quid igitur, dicimus, cupiunt isti? Quibus ille: Amant res despicabiles, nulliusq; momenti, ut paruum forcipem, uel panni nõnihil, quo aurum inuoluant, uel id genus æris, quo tympana instar bullæ exornant (sonalia appellant) quibus apprime oblectantur infantes: cupiunt item mirum in modum nouaculam quampiam. Nos uero ad hæc respondimus, daturos

ea quæ exoptabant, modo ea armenta, quæ empturi eramus, usque in proximum montem agerent. Tunc dux itineris infit: Ibunt quidem uobiscum usque in summum montem: ultra tamen nullis conditionibus progressuri: superest tamen ut ingenue dicatis, quid sitis pro armentis huiusmodi expositu ri. Tunc unus è nostris comitibus, qui fabricandis tormentis operari consue uerat, respondit se nouaculam ac bullam ex ære sonalij, ut aiunt, instar datu rum. Ego uero ne mercimoniorum huiusmodi expers essem, camibusq; uesci quirem, exuta interula dixi me eam pro bobus daturũ. Ad hæc ille: Quis tot armenta, inquit, usq; ad proximum pelagus aget? Cui nos: Faxint superi, ut tot boues elargiantur, quot sumus acturi. Et rursum dux itineris: Sinite me agere. Captisq; eis rebus quas pro armẽtis exponebamus, illas quis aut senis hominibus impartitus est, petẽs pro erogatis tricenas boues fœminas. At cultores, qui parum aberant à belluis, innuerunt se quindenas tantum da turos. Huic rei assensi sumus: uerebamur tamen ne subesset impostura quæpiam: uerum conuentis fides seruata est: nam continuo nigricantes uiri duo quindenas uaccas, ut inter nos conuenerat, egerunt: quum tamen uix ab an tris eorum digressi essemus, qui in specubus remanserant tumultuari cœperunt. Qua de re pauere cœpimus, arbitrantes Troglodytas nos consectaturos. Dimissis propterea bobus arma expedire cœpimus. Quibus uisis, nos hortari cœperunt nutibus, ne formidaremus. Subdidit dux itineris, eos nõ alia de causa tumultuari, quàm ut quisque eorum bullam memoratam prior sibi uendicaret. Nos igitur apprehensis rursum bobus in summum montem euasimus. Quò ubi peruentũ est, nigricantes uiros missos fecimus, uaccasq; agentes perquam mediocre nemus præterijmus, indeq; ad quintũ lapidem obuios habuimus eosdem elephantes, qui paulo ante eõdem iter agentibus nobis occurrerant. His uisis ingens formido nos peruasit, eoq; pauoris deducti sumus, ut dimissis bobus diffugere cœperimus, dilabentibus ad nigricantes uiros uaccis: nos uero ad nostram insulam reuertimus, sumptisq; pro itinere nauando ubertimis commeatibus, uersus Caput bonæ spei uelificauimus, prætereuntes diui Laurentij insulam, quæ octuagenis leucis à proxi mo continente abest. Eius insulæ reor regem Lusitaniæ breui futurum dominum: quoniam subiectis iam incendio oppidis complutibus, genti factus est admodum formidolosus. Propterea ut ex certissima peragrati orbis, Indiæ præsertim ac Æthiopiæ coniectura assequi licet, existimo regem Lusitaniæ, ubi uincere perrexerit, euasurum cunctis orbis regibus longe ditiorem: idq; sanè pro meritis, procq; tanti uiri dignatione: quoniam eius opera ac studio, mirisq; auspicijs orthodoxæ fidei accedit plurimum. Nam clarius Phœbo constat, in India, & comprimis in urbe Cucin singulis festis diebus denos ac duodenos idolorum cultores, aut certe Mahumetanos fidei nostræ sacris initiari. Fit propterea ut maiore in precio nostra fides habita, incremen ta maiora

ta maiora indies suscipiat. Estq; uero haud absimile, desuturum nunquam his cœptis deum optimum maximum, regiq; daturum ampliorem contra fidei hostes uictoriam, faustissimeq; eius pientissimis uotis affuturũ semper.

De Bonæ spei capite. Caput IIII.

REdijmus itaque ad iter nostrum, Caputq; cognomento Bonæ spei præterijmus: digressiq; illinc ad ducẽtos circiter mille passus oborta in mari tempestate aduersis flatibus agi cœpimus. Id effecit, quod læuorsum diui Laurentij, necnon complusculæ aliæ insulæ uisuntur, unde plerunque maxima uis uentorum erumpit. Verum postquam spatio senum dierum à fortuna nouercãte, pelago nimio plus quàm satis spumas efferuescente, agitati fuimus, tandem aliquando deorum munere discrimen euasimus. Illinc abeuntes ad ducentas fermè leucas rursum fluctuante salo eò discriminis perducti sumus, ut grassante tempestate ad sacram ancoram peruentum sit, alijs aliò dilabentibus liburnicis: spatio item senũ dierum, quibus transactis, nunquam deinceps coiuimus, alijs aliò proficiscentibus, donec Vlisbonam appulimus. Ego enim liburnica Bartholomæi ex Florentia Tusciæ oriundi, Vlisbonæ tamen cultoris uehebar: liburnicæ diui Vincentij nomen inditum erat, enormium'que ponderum capax; quippe quæ supra septena milia omnifariam aromatum dolia conuectabat. Iter propterea agentes aliam insulam præterijmus, cui diuæ Helenæ nomen est, ubi enormes pisces conspicati sumus, tantæ quidem uastitatis, ut singuli singulis magnis ædibus conferri possint: ij enim ubi supra aquas tolluntur, hianti ore eminent, uidenturq; quum supernatant frontem tetegere instar loricati militis, dum à congressu tempetat lumen admissurus. Rursum memorati pisces dum urinant, frontem condunt latam ternos passus. Quum enim innatant pelago, adeo deturbant aquas, ut nos agitatione huiusmodi præsertim ut belluas submoueremus, omnia tormenta exonerauerimus. Haud multo post offendimus insulam quandam, quam de nomine ascensionis appellant, ubi uisimus complura auitia anatum nostrarum magnitudine: uerum adeo simplices alites doliq; expertes, ut quo minus manibus ipsis ea corripere liceret nauim circumuectas. Sed ubi eas corripueris, ferociam præ se ferunt incredibilem: tamen prius quàm caperentur, ueluti stupidi ad omnem conspectum nos instar miraculi cuiuspiam contuebantur. Nos uero rebamur aues huiusmodi alios nusquam præter Christianos uidisse homines, ad humanum conspectum alire stupente nimium: Quando certe constat, in ea insula præter undabundum æquor ac pisces innumeros, aues'que memoratas, nihil nos conspicatos esse. Præterita hac insula post complurium dierum uelificationem, quasi orbi nostro iam appulsi essemus, Septentrio nostrorum nautarum sydus conspicuum, mox apparuit. Verum hic peropportunum uidetur, ut eorum refellam opiniones, sensáque diluam, qui autumant circiter

polum antarcticum æquora sulcari duce septentrione non posse, ob id uelificantes canopo uti sydere: ij profecto minime sunt audiendi: quandoquidem colliquescit clarius, ut aiunt, Phœbo, Lusitanos septentrionibus astris uti: etsi ea sydera eleuato polo quandoque conduntur. Vtuntur tamen Lusitani eius ducatu, succedente astro magnete, qui solito semper munere fungitur, polum arcticum suapte natura usquequaque intuens. Transactis non multis diebus, appulimus elegantissimæ regioni, ubi complures insulæ conspiciuntur ditionis regis Lusitaniæ: quæque id genus aquilas, quas astures uocamus, abunde mittunt: nam hæ insulæ uarijs censentur nominibus: Aliæ de nomine Pici Martij, de coruo aliæ, de floribus aliæ denominantur. Est & diui Georgij insula, & alia quæ Gratiosa dicitur, & rursum quæ Feial nominatur: inde discedentes ad eam insulam quæ Tertiera dicitur deuenimus, ubi bidui moram insumpsimus. Sunt memoratæ insulæ in uniuersum feraces admodum, quippe quæ omnium fermè rerum fœcunditate pollent. Illinc igitur abeuntes septem dierum itinere ad Vlisbonam Lusitaniæ urbem clarissimam deuenimus: qua quidem urbe uix uidi nobiliorem. Cogitet itaque quisque lector, qua lætitia, quo'ue immenso gaudio, uiso continente sim affectus. Appulsus ilico ad regem ducor: is tunc aberat ab urbe Vlisbona, adi'p oppidum, quod Almadam uocant, è regione urbis memoratæ se contulerat. Quò ut perueni, uenerabundus regem consalutaui, deosculatis'que eius manibus ceu numen quodpiam uenerabar. Is me humanissime excepit, usus'que sum eius contubernio tantisper, donec doctus est ea omnia, quæ apud Indos nactus eram. Transactis uero complusculis diebus, ostendi suæ eminentiæ id diploma, quo à prorege, qui in India eius uicaria opera fungitur, in numerum aureatorum militum ascitus eram, precibus'que contendi, ut robur regium adderet signaret'que manu regia diploma. Quare uiso diplomate, protinus postulatis assensus est, iussit'que nouum diploma expediri: quo expedito, abeundi prius à rege impetrato commeatu, ad urbem Romam, solum patrium, diu desideratam, summis exantlatis laboribus, superatis'que ærumnis innumeris, tandem aliquando deorum munere me recepi.

Magnes septentrionis amans

Vlisbona

F I N I S.

AD STVDIOSVM LECTOREM.

NE te lateat lector ordo, quem Procardus monachus, huius libelli conscriptor, & terræ sanctæ studiosus explorator, tenuit, libuit à principio breuibus id tibi aperire, potissimum quum ad lectionis synceriorem intelligentiam id non ambigamus cõducere. Igitur non est sequutus Ptolemæi & reliquorum cosmographorum subtile illud metiendi artificium, qui cuiuslibet loci longitudinem & latitudinem iuxta cœli situm expendentes, locorum distantias certiore addiscunt uia, quàm si per miliaria, leucas, aut stadia, terrestri itinere id efficere molirentur. Sic enim licebit inuentis semel radicibus uti ad quorumlibet locorum quantumlibet longe dissitorum, inuestiganda interualla. At Brocardus iste uulgari dimensione contentus, Aconem maritimam ciuitatem, & in occidentali plaga sitam, loco centri constituit, & hinc quatuor lineas ad quatuor mundi præcipuas plagas imaginatione sua traxit, atque rursus quamlibet quartam in tria diducens, iuxta duodecim cœli uentos duodecim itineraria per memoratam terram sanctam descripsit, atque singula loca in his imaginarijs lineis sita, iuxta priscam & modernam appellationem annotauit: præsertim ea quæ scripturæ commendarione aut commemoratione celebriora sunt uel insigniora. Per leucam accipe spatium terræ, quod quis commode una hora mediocri gressu conficere potest.

LOCORVM

LOCORVM TERRAE SANCTAE EXACTISSIMA DESCRIPTIO, AVTORE F. BROCARDO MONACHO.

STA terra, quam sanctam uocamus, duodecim tribubus Israël funiculo distributionis in possessionē tradita, post tempus Salomonis in duo regna excreuit: unum regnū Iudæ dicebatur, duas cōplectens tribus, nempe Iudæ & Beniamin: alterum uero regnum Samariæ uocabatur, à metropoli Samariæ, quæ nunc Sebaste nomen habet, reliquas decē continens tribus: utrunq; tamen regnum unà cum Palæstina pars erat Syriæ, non secus quàm Tuscia aut Lombardia pars est Italiæ: nam Syria, ut reliquæ magnæ nationes, in multas scinditur particulares prouincias. Et quidem tota ea regio, quæ est à Tigride fluuio usq; ad Ægyptum generali uocabulo Syria nuncupatur. At ea pars & tractus, qui est inter duos illos insignes fluuios Euphraten & Tigrim, uocatur apud Hebręos ארם נהרות id est, Syria fluuiorum, quæ Græco uocabulo Mesopotamia appellatur, quod media inter aquas contineatur: habetq; ciuitatem insignē & celebrem Edessam, quę olim Rages, nunc autem Rase nuncupatur. Deinde est alia pars Syriæ, quæ Cœle uocatur, incipiens ab Euphrate flumine & desinens in riuū Valaniæ, qui fluit sub castro Valat, exoneraturq; in mare magnum, seu mediterraneum, in uilla Balaniæ, una leuca à dicto castro distante. In hac Cœlesyria est nobilis ciuitas Antiochena, cum alijs urbibus, Laodicea, Apamia, & similibus. Rursus est Syria Phœnicis, quæ ab Aquilone initium sumit à riuo Valaniæ, & extenditur usq; ad montem Carmeli, ubi locus est qui hodie Castrum peregrinorum uocatur. In hac multæ sunt ciuitates, nempe Tripolis, Berytus, Sidon, Tyrus, Acon, Capharnaū, & aliæ quædam. Habet quoq; Libanū montem secundum aliquos, in quo thura leguntur. Porrò uocatur Syria Phœnicis à filio Agenoris, qui Tyrum instaurauit, & metropolim in ea prouincia constituit. Est & alia pars Syriæ, quæ Syria Damasci appellatur, in qua Damascus est metropolis, quæ & Syria Libanica à Libano monte uocatur. Post Syriam Phœnicis sequitur Palæstina, etiam pars Syriæ in tres scissa regiones. Vna uocatur Palæstina sine ullo additamēto, habens Hierusalem metropolim, extenditurq; usq; ad mare mortuum, & ad desertum Cadesbarne. Alia est Palæstina Cæsareæ, habens scilicet Cęsaream maritimam urbem metropolim, incipiens à castro peregrinorum, & excurrens contra Austrum usq; ad Gazam ciuitatē. Tertia uocatur Palæstina Galileæ. Vendicat quoque sibi nonnihil Syria de partibus Arabiæ: Nam una est Arabia, quæ Bastrum habet metropolim, quæ nunc Bustrit appel-

Syriæ latitudo — *Mesopotamia* — *Cœlesyria* — *Phœnicia* — *Damascus* — *Palæstina* — *Arabia multiplex*

rit appellatur: olim autẽ Osra fuit, cui ab occidente iungitur Traconitidis regio atque Iturea, & ab Aquilone Damascus: unde & Syria Damasci olim non raro Arabia uocabatur. Alia est Arabia Petrea, habens Petram metropolim, quæ olim Rabbath dicebatur, sita super torrentẽ Arnon. Hanc regionem olim inhabitarunt Ammonitæ, tametsi Ar ciuitas fuerit Moabitarum: fuitq; in ea regnum Seon, & regnum Og regis Basan. Tertia est Arabia, quę habet metropolim Montem regalem, qui olim erat Petra deserti, sita supra mare mortuum, continens sub se montem Moab, & uocatur proprie Syria Sobal, intra cuius terminos continetur Idumæa, siue mons Seir. Proinde tota terra citra mare mortuum usq; ad Cadesbarne, & aquas contradictionis uersus mare rubrum, & per squalidas solitudines usq; ad Euphratem, est Arabia magna, comprehendens Mecham ciuitatem, in qua Mahumetẽ sepultum ferunt. Hæc de terminis & extremitatibus terræ sanctæ dicta sufficiant: nunc de particularibus eiusdem locis nonnihil dicemus, initium sumpturi ab Aconensi ciuitate maritima.

DESCRIPTIO ACONENSIS CIVITATIS.

ACon apud ueteres Ptolemais dicta est, & nunq; fuit terræ sanctæ connumerata, nec à filijs Israël unq; possessa: tametsi tribui Aser in sortem ceciderit. Est in prouincia Phœnicis, habẽs ad Austrũ montẽ Carmelũ quatuor leucis distantẽ, ubi ultra torrentẽ Cison Elias ꝓpheta sacerdotes Baal interfecit. Est hęc ciuitas Acon optime munita, cincta muris & antemuralibus, turribus, fossis, triangularẽ in modũ clypei habẽs formã, cuius duo latera iunguntᷣ mari: tertiũ uero planiciẽ terræ respicit. Habet agrũ fertilem, optima pascua, uineas elegantes, & amœnissimos hortos, in quibus diuersi generis fructus colliguntur. Ornatur hæc urbs hospitali insigni domus Teutonicæ unà cum munitissimis castris: sed & non parum cõmodi habet ab optimo portu maris, capaci ab Austro multarũ nauium. Hinc uersus Aquilonẽ est Casale Lamberti, quatuor leucis ab Aconensi urbe distans, sub monte Saron iuxta mare locatũ, uineis, aquis, & fluminibus abundans. Ab hoc monte si perrexeris in littore maris ad tres leucas, occurret castrũ Sandalido, locus scilicet, ubi olim Alexander Magnus Tyrũ oppugnauit. Hoc castrũ collapsum Balduinus rex Ierosolymitanus instaurans, quibusdam nobilibus possidendũ tradidit: nã est locus amœnus, abundans pascuis, ficetis, oliuetis, & riuulis. Hinc ad unum miliare Germanicũ est puteus ille admirabilis aquarũ uiuentium, haud longe à uia quæ Tyrũ ducit, de quo in cantico Salomonis dicitᷣ Aquæ quæ fluunt cũ impetu de Libano. Sunt autẽ quatuor fontes, quorũ unus est præcipuus, habens tam in longũ quàm latũ XL. cubitos, ut ego ipse utrunq; latus dimensus sum. Alij uero tres habẽt circiter XXV. cubitos in unoquoq; quadrati latere: & sunt omnes durissimis inclusi lapidibus, atq; opere insolubili obfirmati. Hinc uarij deducuntᷣ riui & aquæductus, unde ferè tota planicies Tyri

cies Tyri irrigatur & adaquatur, & non parũ incrementi in fructibus pcipit. Cæterum distant hi fontes à mari paulo amplius quàm sit iactus arcus,& in hoc tam angusto spatio sex molares impellit rotas. Ab hoc fonte spatio dimi dij miliaris Germanici distat Tyrus urbs nedum in profanis,uerũ & in sacris literis celebratissima, in qua ueteris suæ maiestatis adhuc plurima uisunt̃ uestigia. Hanc primũ aiunt conditam à Tigra filio Iaphet, sed à Phœnice instauratam. Magnum habet murorũ ambitum, & ut mihi probabile est,amplior & maior est ciuitate Aconensi: formã habet rotundam, rupi durissimæ insidens,& undiq; mari circundatur,nisi q̀ à fronte ciuitatis, hoc est,ab oriente patet aditus,quẽ primo Nabuchodonosor,& deinde Alexander Magnus fecerunt,urbem continenti contiguã reddentes: uerum is introitus hodie munitus est quadruplici muro fortissimo,spisso & alto, XII. turribus & propugnaculis intra eos collocatis. Huic tam forti ædificio adhæret Aex castrũ munitissimum, in rupe & corde maris situm, septum turribus,& ornatũ palatijs egregijs:crederes,si illud uidisses,nulla potentia facile expugnabile. Est sedes Archiepiscopalis in hac urbe, habens sub se ecclesias Sidoniensem, Aconensem,Paneensem,& Berytensem. Ante portã eius orientalem ad iactum duarum sagittarũ ostendit̃ locus in quo Christus prædicauit, & ubi mulier extulit uocẽ de turba dicens: Beatus uenter qui te portauit. A Tyro tribus ferè leucis Aquilonẽ uersus miscet̃ Eleutherus fluuius mari magno,ab Iturça seu Galilæa gentiũ prorumpens, de quo mentio fit in libro Machabeorũ. Hinc ad tres leucas est Sarepta Sidoniorũ, ubi Elias propheta olim suscitauit à mortuis filiũ mulieris Sareptanæ. Habet hodie locus ille uix octo domos: at ruinæ adhuc cernunt̃, antiquæ suæ magnificentiæ indices. Ab eo loco sunt tres leucæ ad Sidonẽ magnã Phœnicis urbẽ: licet & ipsa pro magna parte in ruinis hodie iaceat. Situs eius est ferè sub Antilibano, habẽs hinc & hinc castra natura & arte munita: nam unũ ad Aquilonẽ urbis extructũ est in rupe maris,idq; à peregrinis,qui ex Teutonia illuc uenerunt. Aliud uersus Austrũ in colle est collocatũ, quod milites tẽpli unà cũ alio castro & ciuitate inhabitãt. Adiacẽs terra fertilis est,pducitq; cannas mellis. Mons Antilibanus distat à Sidone una leuca ad orientẽ, initiũ sumẽs à fluuio Eleuthero, & uergẽs usq; ad Tripolim,quinq; scilicet leucarũ spatio,nec recedit à mari ultra tres leucas, licet in qbusdã locis mare ipsum cõtingat. Abundat optimis uineis. Vltra Sidonẽ ad nouem leucas est Berytus ciuitas Episcopalis. Hinc per sex leucas supra mare est Biblium ciuitas, Patriarchatui Antiocheno subiecta, de qua in Ezechiele fit mẽtio: uocat̃ aũt hodie Giblec,& est admodũ parua. Hinc sunt sex leucę ad ciuitatẽ Botrũ,quæ anteq̃ per magistrũ templi destrueret̃ ualde opulenta fuit, in uino optimo reliqua loca excellẽs. Hinc ad tres leucas est castrũ Neuphrus, qđ ferè totũ mari alluit̃,& habet triginta fortes turres, principi Antiocheno subiectum. Hinc est iter triũ leucarũ ad Tripolim, urbẽ insignem,

Tyri celebritas · *Sarepta* · *Sidon* · *Berytus* · *Biblium* · *Botrum* · *Tripolis*

gnem,quę ũt Tyrus ferè tota mari circundatꝛ.Habitãt in ea Græci,Latini, Iudæi,Armeni,Maronitæ,Saraceni,Neſtoriani,& aliæ multæ & uariæ gentes. Paratur in ea urbe annuatim magna copia ſericeorũ pannorũ,habetq́ incredibilem numerũ hominũ, qui ſoli ſerico texendo uacant. Terra quoq; adiacẽs prorſus dici poſſet paradiſus domini,adeo amœna eſt & fertilis in uineis, oliuetis,ficetis,& reliqs arboribus. Diſtat ab hac urbe Libanus tribus leucis, ad cuius pedem oritur fons hortorũ,fluens impetu de Libano,ut in Cantico Salomonis dicitur, habens quidem ſcatebrã humilem, ſed illico tumeſcẽs fit fluuius magnus,irrigans & fœcundans omnes hortos,& totam regionẽ,quę eſt inter Libanum & Tripolim. A Tripoli per duas leucas eſt mons Leopardorũ,rotundus & altus,una leuca à Libano diſtans.Habet hic mons in pede Aquilonari ſpeluncã,in qua monimentum cernitur xxvi. pedum longitudinis,frequentaturq́ deuote à Saracenis,qui putant illic Ioſue ſepultum. Hinc uenitur ad caſtrum Arachas & Sycon oppidum,& deinde ad Aradiũ,quod & Antheradum appellatꝛ,undiq; mari cinctũ,quinq; diætis à Tyro diſtans. Condidiſſe dicitur hanc ciuitatem Aradius filius Chanaan poſt diluuium, ſicut & Sidon filius Cham ædificauit Sidonem, & Aratheus Atathan, & Syneus Synochin,qui in hac terra manſerũt, & pyramides atq; mirabile ſepulchrum poſt ſe reliquerunt ſtupendæ magnitudinis,habens xx.cubitos in longitudine.Cernuntꝛ autẽ iſtæ pyramides una leuca ab Antherado,& ſunt compactæ ex maximis lapidibus, quorũ multi excedunt ſtaturã hominis.A latera Antheradi orientem uerſus ſunt parua quædam montana, uocaturq́ terra illa terra Aſſinorũ. Scribit Clemens diuum Petrũ Antheradi aliquandiu euangelium prædicaſſe, quum Antiochiam petere uellet. Ab Antherado per ſeptẽ leucas eſt caſtrũ Margath, una leuca à mari diſtans, munitũ & in altiſſimo monte ſitum, habens è uicino ciuitatẽ Valaniã, quod fratres de hoſpitali ſancti Ioannis inhabitant. Cæterũ epiſcopatus qui fuit in Valania,propter Saracenorũ inſultus translatus eſt in hoc caſtrũ.Hucuſq; extenditur regnum Ieroſolymitanũ, & incipit principatus Antiochenus, quẽ fluuius quidam Valania nomine, à montibus haud longinquis prorumpens, diſterminat à regno terræ ſanctæ. Et hoc eſt itinerarium primum quod feci in terra ſancta,ab Aconenſi ſcilicet ciuitate, uſq; ad fluuiũ Valaniam, quod in octo diebus mediocri greſſu confici poteſt. Porrò à Valania uſq; ad Antiochiam ſunt quatuor diætæ.

Libanus · *Antheradũ*

Iter ab Acone uerſus Boream.

NVnc iterum ad Aconenſem ciuitatẽ redeuntes, iter aliud deſcribemus, quod ſcilicet uerſus Boream uergit. Igitꝛ ab Acone ſoluentes,uenimus ad caſtrum Monsferet nominatũ,diſtãs ab illa ciuitate quatuor leucis, quod fratres Teutonici aliquando inhabitarũt,ſed nunc deſolatũ iacet. Inde ſi per quatuor leucas cœptũ iter proſequaris,occurret Thoron caſtrũ muniſſimũ, *Thoron*

distans à Tyro septem leucis, quod dominus Tyberiadis contra Tyrios extruxit. Ab hoc loco sunt quatuor leucæ usq; ad Antiopiam, quæ ciuitas olim
Assor Assor uocata fuit, quam rex Iabin olim inhabitauit, contra quem & alios uiginti quatuor reges Iosue iussu diuino admonitus pugnauit. De hac ciuitate dicitur Iosue septimo, quod solam Assor munitissimā uorax flāma consumpserit. Porrò ruinæ eius usq; in hodiernū diem attestantur priscā magnificentiam. Distat autē à Tyro octo leucis orientē uersus. Hinc sex leucis cōtra Aquilonem est Bellena ciuitas, in pede montis Libani sita, quæ ut ex libro Iudicum colligitur, olim Lachis dicebatur. Quūq; eam filij Dan cepissent, uocauerunt eam Lesedam, quæ tamen aliquando Dan simpliciter nominatur,
Bellena
Dan secundum illud, Congregatus est Israël à Dan usq; Bersabee. Est enim Dan illa terminus terræ sanctæ uersus Septentrionē, Bersabee uero est limes contra Austrum. Cæterū quū Philippus esset tetrarcha Itureæ & Traconitidis regionis, uoluit ciuitatē istam Bellenam suo nomine Cæsaream Philippi nominari, quæ prius à Græcis Panneas appellata fuit. Nō longe supra hanc ciuitatem oriuntur duo fontes, nempe Ior & Dan, qui in pede montis Libani
Iordanis origo ante portam ciuitatis conuenientes, Iordanē fluuium efficiunt. Sunt tamen qui alium ortum Iordanem habere asserūt. Nam aiunt ab oriente per subterraneum meatum riuū quendā deferri, cuius fons ab isto loco centū & uiginti quinq; stadijs distat, qui Syala uocatur, & est semper plenus nunq; effluens, sed quantū aquæ per scatebram suscipit, tantum per abditam uoraginem in Dan transmittit, id quod per paleas immissas probatum affirmāt. Saraceni tamen fontē illum primum non Syalam sed Medan uocant, hoc est, aquas Dan: nam מי id est me, lingua illorum, quæ Hebraicæ affinis est, aquas significat. Porrò Matthæus locum istum uocat Magedan, & Marcus Dalmanuta, & est in Traconitidis regione. Iordanis itaq; fluuius, ut iā diximus, ante portam ciuitatis Bellenæ, ex duobus memoratis fontibus nascens, post
Mare Galilee & Tyberiadis idem longos circuitus quos facit, inter Capharnaum & Corozaim in mare Galilææ labitur. Et quidem inter Bellenam & mare Galilææ in quandam uallem receptus, stagnum quoddam efficit, præsertim tempore resolutionis niuiū à Libano defluentium, quod hodie aquas Maron uocāt, ubi scilicet olim Iosue cum Iabin rege Assor dimicauit. Hoc stagnum tempore æstiuo pro maiori parte exiccatˀ, & crescunt ibi arbusta & herbæ diuersæ, in quibus latitant leones, ursi, & aliæ bestiæ. Porrò ultra Iordanē sunt uarij montes, nempe mons Seir, mons Hermon, mons Libani, & mons Galaad, qui tamen omnes sunt unus mons continuus, nisi quod in diuersis locis diuersa sortitur nomina.
Montes Galaad, Seir & Hermon Mons Galaad est altissimius, & uidetur reliquorum caput esse ob sui eminentiam, & huic coniungitur mons Seir, quem Esau inhabitauit, ceciditq; in sortem dimidiæ tribus Manasses. Huic iterum iungitur mons Hermon qui circuit Traconitidem regionem, & perueniēs usq; Damascū copulat se Libano

inter

inter Bellenã & Damascum. Nec est Libanus ullo in loco eminentior quàm sit supra hanc ciuitatẽ, ut etiã iuxta Tyrum uideri possit xl. leucarum spatio, siue quinq; diætarum itinere. Sub Libano est Antilibanus. Præterea ualles quæ circa Libanum inueniunt, sunt supra modum fertiles & cultæ, abundantes pascuis, uineis, hortis & pomerijs. Habitatores uero illorũ locorum sunt Maronitæ, Greci, Armeni, Nestoriani, Iacobini & Georgiani. Hęc de itinere quod ab Aconensi urbe uersus Boream tendit, dicta sufficiant. Nunc aliud iter prosequamur, quod scilicet ab Acone uersus Vulturnum ducit.

Iter ab Acone Versus Vulturnum.

IGitur ab Acone quatuor leucarum spatio est castellum Indi, dictũ Saron, in montanis situm, quod fuit domus fratrum Teutonicorũ, sed modo in ruinis iacet. Hinc ad leucã unam est castrũ regium, omnibus abundans bonis, sed à Saracenis modo occupatur. Ab hoc loco si destinatum iter prosequaris, exactis quatuor leucis, uenies contra aquas Maron, ubi est uallis in qua Eber Cineus tetenderat tabernaculũ haud longe à ciuitate Assor, cuius uxor, nempe Iahel, Sissaram principẽ militiæ Iabin regis Assor, clauo in tabernaculo per tempora fixo interfecit. Ab ista ualle usq; ad castrum Sabul, *Sabul* quod Saraceni Zabul uocant, à quo terra illa Zabul uocat, sunt leucæ tres. A quo si uersus Austrũ per tres leucas perrexeris, occurret castrum & ciuitas Sephet, quæ aliquando fuerunt de dominio militiæ templi. Castrum est fir- *Castrum Sephet* missimum & elegans, in altissimo monte situm, sed per Soldanũ captum, & hodie in magnam Christianorum iacturam ab illo possidetur, unde totam Galilæam, hoc est tribũ Zabulon, Neptalim, Aser, Isachar, Manasse, & omnem terram usq; ad Tyrum & Sidonẽ subactam tenet. Inde contra Aquilo- *Cedes* nem ad quatuor leucas est Cedes Neptalim, quæ fuit ciuitas fugitiuorum in tribu Neptalim, & abundat omnibus bonis. Monstrant illic magnæ ruinæ, & sepulchra pulcherrima antiquorũ. De castro Sephet per tres leucas in descensu montis contra orientem ad iactum lapidis à mari Galilææ, est mons *Mons Christi* ille quem toties seruator noster Christus ascendit, in quo fecit sermonẽ illum salutarem, quem diuus Matthæus describit, & in quo de quinq; panibus & duobus piscibus satiauit quinq; milia hominum. In hunc quoq; montem fugit, quum populus eum uellet facere regem: ibi docuit discipulos orare, ubi & ipse sæpe pernox fuit in oratione. Ibi à Cẽturione fuit interpellatus pro puero paralytico curando. Hic quoq; uenit ad eum multitudo languentiũ, & suo tactu mundauit leprosum. Ab hoc monte uideri potest totũ mare Galilææ, Iturea & Traconitidis regio usq; ad montem Libanũ. Continet longitudo eius duos iactus arcus, latitudo uero habet solum iactum lapidis: totus est herbosus & amœnus. In pede huius montis paululum à mari oritur fons uiuus, quem quidam somniant uenam esse Nili: Iosephus uero appellat eum Capharnaum, à quo etiam tota illa regio usq; ad Iordanem per tres leucas

Capharnaum nominat. Ab hoc fonte si ieris per uiginti passus supra mare Galilææ, est locus ubi Christus post resurrectionẽ suã stetit in littore, dicens discipulis piscantibus, Pueri nunquid pulmentariũ habetis? Ab eo loco ori-
Capharnaum entem uersus per unam leucam est Capharnaũ ciuitas quondam gloriosa, sed nunc uicus humilis, uix septem habens casas piscatorũ, ut adimpleretur uerbum Christi ita loquentis, Et tu Capharnaum, si in cœlum ascendes, usq; ad infernum demergeris. Ab hoc loco sunt tres leucæ ad ascensum montis
Mons Sanir Sanir, ubi scilicet est introitus Idumeæ. Et superatis iterũ tribus leucis, occur-
Cedar ret Cedar ciuitas gloriosa iuxta montem Sanir infimo loco contra orientem sita. Per hanc ciuitatem & per littus maris Galilææ transit uia ducens ad occidentem, quam Isaias uocat uiam maris, quod trans Iordanem in Galilæa gentium iuxta littus maris procedat. Ab hoc loco, ubi Iordanis mare influit, usque in Cedes Neptalim sunt quatuor leucæ, & in meditullio itineris est Maron aquarum, uallis quædã sic uocata, per quam transiens Iordanis cursum suum uersus orientem flectit. Proinde à ciuitate Corozaim, & ostio flu-
Sueta uij Iordanis cõtra Aquilonem sunt quatuor leucæ ad Suetam ciuitatẽ, unde fuit Baldad Suites. Monstratur ibi pyramis beati Iob. Ad huius loci campestria conueniũt Saraceni ex diuersis regionibus, à Syria, Mesopotamia, Moab & Ammon, toto æstatis tempore illic nundinas facientes, regionis amœ-
Huss nitate illecti. A ciuitate Corozaim uersus orientem quatuor sunt leucæ ad ciuitatem Cedar, in alto monte sitam, quam Iosephus Camelam uocat, eo q; mons ille Cameli formam præfefert. Hic notabis, totam illam terrã quæ est ultra Iordanem, in littore eius orientali, uocari Traconitidis regionem, & planiciem Libani & Bosram, usq; ad montem Libani: littus uero occidentale appellatur Galilæa gentium, Iturea, Zabul, Decapolis, & uia maris. In Traconitide est terra Huss, quæ beati Iob principatus olim fuit.

Iter ab Acone uersus orientem.

AB Acone quinq; sunt leucæ ad uallem fortẽ Aser, quæ tenditur usq; ad mare Galilææ. Hinc tres sunt leucæ ad Nason uillã Neptalim, de qua
Dotaim in Tobia. Hinc tres sunt leucæ ad Dotaim castrum sub monte Bethuliæ, ubi
Neptalim Ioseph errauit quũ quæreret fratres suos. Hinc tres sunt leucę ad ciuitatẽ Ne-
Bethsaida ptalim, quæ nũc Syziz uocat, unde Tobias fuit. Hinc tres leucæ sunt ad Beth
Magdalum saidã, patriã Andreæ & Petri. Hinc iterũ tres leucæ numerant ad Magdalũ castrũ Mariæ Magdalenæ. Inde uenitur ad terrã Gerasenorũ, in qua multæ sunt ciuitates & oppidula, ubi etiã mons Hermon in dimidia tribu Manasse in altum erigitur. Castrũ seu oppidum Dotaim situm sub monte Bethuliæ, est admodum amœnum: nam habet circumiacentes uineas, olicueta & ficeta, abundatq; pascuis pinguibus: ubi & usq; in hodiernum diem ostenditur cisterna (si incolis fides sit habenda) in quam Ioseph missus fuit. Per hũc locũ transit iter à Syria in Ægyptũ iuxta montes Bethuliæ per campũ Esdrelon,

proce-

procedens sub monte Thabor ad sinistram, & inde per campum Magedo ascēdit in montē Ephraim, transiens per Ramatha Sophim, & tandē ducēs in Ægyptū. A Nason tribus leucis ad orientem, & à Dotaim tribus leucis ad Aquilonem est ciuitas Neptalim, de qua fuit Tobias, quæ tempore excidij Hierosolymitani Ionapa credit̄ uocata. A Neptalim tres sunt leucę ad Beth saidā in angulo maris Galilææ, habetq́ hodie uix sex domos. Hinc ad tres leucas contra meridiē est Magdalū castrum, sitū in littore maris, distās à Bethania tribus leucis contra Vulturnū. Sunt in hac plaga ultra mare Galilææ plurima castella & ciuitates, nempe Suuetha, Theman, à qua Eliphaz Themanites, Geresa, à qua terra Gerasenorum, quæ in littore maris Galilææ sub monte Seir contra Tyberiadem est sita, licet paululū declinet ad Aquilonē. Est autē tota illa terra ultra mare Galilææ montuosa, eratq́ olim de regno regis Basan, continens montē Seir: nā & Seir & Hermon inter illa montana comprehendunt̄, cessitq́ hæc terra dimidiæ tribui Manasse. Hodie uero Saraceni eam inhabitant. Est & alius mons Seir iuxta desertū maris rubri Pharan, ubi Codorlaomer & alij reges cum eo percusserunt Choræos, qui habitabant in monte Seir, quē Esau & posteri eius inhabitauerunt. Sunt tamen qui dicunt Esau utrunq; inhabitasse montē, & utrique nomen dedisse. Nam quum Iacob proficisceretur in Mesopotamiam, Esau habitabat cum patre suo in Bersabee, & assumptis omnibus suis secessit ultra Iordanē, quod hinc patet, quia dicit̄ Gen. xxxiij. Quum Iacob transisset Phanuel, ortus est ei sol, & eleuans oculos uidit uenientē Esau. Ostenditur autē hodie locus Phanuel ultra Iordanē ad orientalē plagam. Quod si Esau tunc alterū montē Seir inhabitasset, non tam subito occurrere potuisset fratri suo Iacob, quū mons ille à loco Phanuel plurimū distet, quippe qui tribus diætis à mari mortuo in ulterioribus locis abest. Proinde hæc locorum mutatio uidetur illū consequuta propter diuersas uxores, quas passim ex alienigenis gentibus duxit. Nā quū filiam Ismael sororē Nabaiath accepisset, cœpit habitare in monte Seir, qui est iuxta desertū Pharan, in confinio illo, ubi socer eius Ismaël habitauit, de quo in Genesi dicitur, Factus est uir gnarus sagittandi, moratusq́ est in solitudine Pharan. Deinde duxit & alias uxores de filijs Euei Chananei, qui habitabāt iuxta montes Gelboë nō longe à mari Galilææ, ubi mons quidā ab eius inhabitatione denominatus est Seir, quem scilicet tunc possedit quū Iacob è Mesopotamia rediret: id quod & hinc probari potest, quia quū Iacob timeret occursum fratris sui, occurrerunt illi angeli dei, ut trepidum corroborarent, quos appellauit Mahanim, hoc est castra: unde & locus ille Mahanim cœpit uocari: constat aūt locū illū esse in monte Galaad, qui tribui Gad cessit in sorte. Mons itaq; Seir q est in tribu Gad, nō longe abest à mōtibus Gelboë atq; ciuitate Bethsan, ubi scilicet Iordanis ingredit̄ mare Galilææ, à quo loco littus Iordanis orientale est duarū tribuū & dimidiæ usq; ad campestria

Neptalim *Bethsaida* *Magdalum* *Mons Seir* *Phanuel* *Mons Galaad* *Bethsan*

pestria Moab sub mōte Abarim. A quo si ulterius iñ eiusdē fluuij littore contra Austrū procedas, transibis terrā Moab usq; ad petrā deserti, quæ nunc Krac dicit, cui pars quædā terræ Ammon succedit, pertingens ad mare mortuum, & hinc usq; ad montē Seir qui coniungit deserto Pharan iuxta Cadesbarne, habens à latere desertum Sinai.

Petra deserti

Iter ab Acone uersus Eurū.

NVnc aliam prosequamur lineā, ab Acone scilicet cōsueto more exordiū facientes, & contra Eurū iter dirigentes. Igit si ad hanc plagā gressum moueris, primo occurret Cana Galilææ, iiij. distans leucis ab Acone. Hinc sūt duæ leucæ uersus meridiē ad uillā Ramā nomine, quæ sita est sub monte qui Nazaret usq; pertingit. A Rama est una leuca & dimidia ad uillam quandā quæ olim grandis fuit uocata Abelina, distans à Dotaim media leuca uersus orientem, de qua in libro Iudith fit mentio. De Abelina est una leuca ad montē Bethuliæ, ubi Iudith occidit Holofernē, qui mons per totā ferè cernit Galilæā, habēs adhuc pulchra quædā ædificia, sed plures ruinas. A Bethulia est una leuca ad ciuitatē Tyberiadis, eundo scilicet inter orientē & Austrū supra mare Galilææ, à q̄ mare Galilææ dictū est mare Tyberiadis. Hæc olim uocata est Cinereth, & ab ea mare Cinereth, sed ab Herode istaurata in honorē Tyberij Cæsaris, Tyberias est uocata. Habet solū fertile & pingue, terminatq; ad eā regio Decapoleos, de qua Iacobus patriarcha Ierosolymitanus sic ait in lib. quē de terra sancta cōposuit. Regiōis Decapoleos fines sūt mare Galilææ ab oriente, & Sidon magna ab occidente, & hæc est latitudo eius. In lōgitudine uero incipit à ciuitate Tyberiadis, & uergit p littus maris Aquilonare usq; in Damascū. Dicit aūt Decapolis à decē principalibus eius ciuitatibus, quarū nomina sunt hæc, Tyberias, Sepheth, Cedes, Neptalim, Assor, Cæsarea Philippi, Capharnaum, Ionitera, Bethsaida, Corozaim & Bethsan, quæ etiā Sitopolis est appellata. A Tyberiade contra occidentem sunt sex leucę, & à Cana Galilææ tres contra Austrū ad Sephorū oppidū & castrū, unde Ioachim pater beatæ uirginis oriundus putat: & est in tribu Aser iuxta uallē Carmelon. A Sephor sunt tres leucæ contra Austrū ad Nazareth ciuitatem Galilææ, ubi Christus conceptus & educatus fuit. Distat ab Acone septē leucis. Extra eam ciuitatē ad spaciū unius stadij est locus, quem appellant saltū domini, ubi Iudæi uolebant Iesum præcipitare, sed subito elapsus manibus eorū, in latere montis opposito inuentus est. Ab isto monte uidetur mons Thabor & Hermon, uilla Endor, Naim & Iezrael, atq; ferè tota planicies campi Esdrelon. A Nazareth duabus leucis uersus orientē est mōs Thabor, in quo dominus transfiguratus fuit. Sunt in eo adhuc ruinæ uariæ palatiorū & turriū, quæ hodie sunt latibula leonū & aliarū bestiarū. In pede Australi huius montis contra uillā Endor prope uiā quæ ducit à Syria in Ægyptū, est locus ubi Melchizedec dicit occurrisse cum pane & uino Abrahæ redeunti à cæde iiij regū. In pede uero eius orientali descendit torrens Cison iuxta

Cana Galilea

Bethulia

Tyberias olī Cinereth

Decapolis

Sephoron

Nazareth

Mōs Thabor

iuxta quem Barac pũgnauit contra Sisarã & in fugã uertit. Colligiť aũt torrens iste de aquis pluuialibus quæ defluũt à montibus Thabor & Hermon, & præcipitať in mare Galilææ. A monte Thabor contra Eurũ est una leuca ad uillam Endor, quæ sitũ habet iuxta montẽ Hermonim: qui tamen nõ est mons proprius & distinctus, sed iugum quoddã humile seu tumor quidã à monte Hermon contra montẽ Thabor procedẽs. Est & alius mõs Hermon minor, qui distat à Nazareth duabus leucis, à mõte uero Thabor uersus Austrũ paulo plus una leuca, in cuius latere Aquilonari est ciuitas Naim, ubi dominus filiũ uiduæ unicũ à mortuis suscitauit. Extendiť aũt mons ille in longũ ferè quatuor leucis contra mare Galilææ, desinens non longe ab eo loco ubi Iordanis ex mari Galilææ egrediť. *Endor* *Mons Hermõ* *Naim*

Iter ab Acone uersus Notum.

DEscribemus nunc iter aliud in quarta orientali, procedendo scilicet ab Acone contra Notum. Igitur ab Acone quatuor sunt leucæ ad torrentẽ Cison, ubi Elias occidit sacerdotes Baal, & is torrens paruo exacto terræ spatio intrat mare magnum, tribus scilicet ferè leucis ab Acone. Et licet iam dixerimus hunc torrentẽ in mare Galilææ deferri, tamen quum locus eius originis sit aliquanto eminentior, fluit in diuersas plagas, partim scilicet contra orientem in mare Galilææ, & partim contra occidentẽ in mare magnũ: & ita duo sunt torrẽtes seu riui, sed ab uno loco originem ducẽtes. Ille tamen Cison qui fluit ad occidentẽ, colligit plures aquas, quia à monte Ephraim & à locis Samariæ ꝓpinquioribus atq̃ à toto cãpo Esdrelon, confluũt plurimæ aquæ & recipiunť in hunc unũ torrentẽ. A loco interfectionis sacerdotũ Baal sunt tres leucæ contra Austrum ad castrum Cain: à quo rursum uersus Austrũ ad Magedo sunt sex leucæ, quod hodie Subimbre uocať, ubi rex Iosias occisus fuit à Pharaone rege Ægypti. Et aduerte quod campus iste Magedo, Esdrelon & planicies Galilææ sunt ferè unus & idem campus: sed nomina illa hodie oĩa in obliuionẽ abierũt, uocaturq̃ campus Sabæ, à quodã castello quod Saba nuncupať, distans à ciuitate Aphec quantus est iactus arcus. Cingitur cãpus ille ab oriente mari Galilęæ & Iordane, ab Austro monte Ephraim & Samaria, ab occidente partim monte Ephraim & partim mõte Carmelo, ab Aquilone mõtibus planiciei & Libano, uidet'q̃ iuxta longitudinẽ habere x. leucas, & iuxta latitudinẽ sex. De mõte Cain cõtra orientẽ sunt duæ leucę ad Casale Mesra, & una leuca contra Austrũ ad castellũ qđ Saba uocať, ad cuius occidentale latus extra uiã quæ ducit in Iezrael ad dexterã, ostenduntť ruinæ ciuitatis Aphec, ubi Syri pugnauerũt cõtra regẽ Achab, qñ dixerũt, Dij montiũ dij deorũ, pugnemus cõtra eos in uallibus. De Aphec ad unã leucã cõtra orientẽ sinistrã uersus, extra uiam quæ ducit Iezrael, in latere Australi montis Hermon, est ciuitas Suna, celebris miraculo quod ꝑ Elisæũ dñs in suscitatione pueri mortui fecit. A Suna xi. sunt leucæ ad ciuitatẽ Bethsan, eũdo cõtra orientẽ, & parũ declinãdo ad Austrũ, inter montẽ Gelboe & Iordanẽ. *Duplex torrens Cison* *Magedo* *Campus Saba* *Aphec* *Suna*

Distat autẽ media leuca à Iordane. In huius murum suspenderũt Philistijm cadauera Saulis & filiorũ eius, quos occiderunt in monte Gelboë. Hæc Bethsan secundum Iosephum alio nomine uocatur Sitopolis. Iuxta hanc ciuitatẽ est mons Gelboë, extendens se uersus occidentẽ usq; in Iezraël ad duas leucas. A Bethsan sunt duæ leucę uersus occidentẽ ad Iezraël, quæ olim erat una ex ciuitatibus regalibus in Israël: sed hodie uix habet xx. domos, uocaturq; Zaracin, in pede montis Gelboë ad occidentẽ sita. Ante cuius introitum est ager Nabor. Et nota quod hi duo montes, Hermon & Gelboë, iacent in una linea meridionali, Gelboë quidẽ ad Austrum, & Hermon ad Aquilonẽ, intercepto duarũ leucarum spatio inter eos. Longitudo uero eorũ est ab oriente in occidentẽ, terminanturq; ambo ab oriente in Iordanẽ. Porrò longitudo eorũ describit esse undecim leucarũ. In ualle uero seu planicie intermedia describunt multi cõmissi conflictus. Ibi enim pugnauit Gedeon contra Madian: & Saul contra Philistæos, Achab contra Syros, & modernis temporibus Tattari ibi conflixerunt cum Saracenis. Notandũ quoq; hic, supra regionẽ Traconitidis esse alium montẽ Hermon iuxta montẽ Sanir, de quo scriptura in multis locis mentionem facit, & est multo maior & altior illo de quo hic scripsimus. Cæterũ in planicie quæ est inter istos montes, incipit con uallis, quæ ob sui amœnitatẽ dicit illustris, extenditurq; in lõgũ per totũ descensũ Iordanis usq; ad mare mortuũ: & priusquã dñs subuerteret Sodomã & Gomorram erat uallis illustrissima, aquis irrigata ut paradisus dei. Habet Iezraël pulchrũ prospectũ per totam Galilæã usq; ad Carmelũ & montes Phœnicis, montẽq; Thabor & Galaad. Ante montẽ Galaad uersus Iezraël, quæ est in latere Australi mõtis Gelboë, transit uia plana de Iordane in Salim ubi erat Ioannes baptizans. Nec est uerum, ut quidam putant, neq; rorẽ neq; pluuiã descendere sup mõtes Gelboë, quũ in memetipso anno domini millesimo ducentesimo octuagesimo tertio, & pluuiã & rorẽ in illo mõte sim expertus. De Iezrael sunt iiij. leucæ contra Austrũ ad oppidũ † Ginũ, situm in pede montis Ephraim, ubi incipit Samaria. Sũt aũt à Gino ad Iordanẽ vij. ferè leucę eundo uersus orientẽ, & loco illi coniungit ab Austro terra Taphue. A Gino contra Austrũ sunt iiij. leucæ ad ciuitatẽ Sebasten, quæ olim Samaria fuit dicta, caput regni decẽ tribuũ, quod regnũ Israël dicebat. Nũc uero peccatis hominũ exigentibus pauculas habet domos unà cũ ecclesia in honorẽ diui Ioãnis baptistæ extructa, sed quã Saraceni sibi usurpauerũt. Est & alia ecclesia in supcilio montis, ubi palatiũ regis fuit, sita, quã Gręci monachi Christiani inhabitant, à qbus humaniter fui susceptus. Nõ facile dixero quales & quãtas ruinas in hoc loco uiderim, ut etiã longe excedãt ruinas quæ Ierosolymis cernuntur. In monte uidentur adhuc columnæ marmoreæ, quæ sustentabant regia illa ædificia, palatia & deambulatoria, quin & per totum montis circuitũ huiuscemodi inueniuntur stantes columnæ, quæ platearum

sustinebant

Marginal notes: Iezrael; Mons Gelboe; Mõs Hermon; Vallis illustris; † Alij, Gelim; Samaria

ſuſtinebāt teſtudines. Situs huius deuaſtatæ ciuitatis eſt pulcherrimus, nam inde liber patet aſpectus uſq; ad mare Ioppe, & ad Cæſaream Paleſtinæ, ad montem Ephraim, & ad Carmelum maris: abundat quoq; hortis, fontibus, oliuetis, & omnibus bonis neceſſarijs. A Samaria contra orientem ſunt tres leucæ ad Therſam ciuitatē, ſitam in alto monte, in qua reges Iſraël ante extructionem Samariæ aliquanto tempore regnauerunt, eratq; in ſorte Manaſſe. A Therſa ad orientem, in uia quæ ducit ad Iordanē, eſt terra Taphue, ſex diſtans à Therſa leucis, & eſt quoq; de ſorte Manaſſe. A Samaria cōtra Auſtrū iuxta uiam quæ ducit Sichē ſunt duæ leucæ ad Bethel in alto monte ſitam, in quo Ieroboam filius Nabat poſuit unum de uitulis aureis, quibus peccare fecit Iſrael. Inde ad mediam leucam uerſus ſiniſtram, eſt mons alius nomine Dan, ſupra ciuitatem Sichem, in quo ſecundum quoſdam alius uitulus aureus poſitus fuit. Diuus uero Hieronymus putat eum conſtitutū fuiſſe in ciuitate Dan, quæ nunc Belenas & Cæſarea Philippi uocatur. Inter iſtos duos montes ſita eſt ciuitas Sichem, quæ hodie Neapolis uocatur, amœnitate & delitijs nullo loco inferior. Haud longe à porta eius Auſtrali eſt fons Iacob in uia quæ ducit Ieruſalem, ubi dominus ſedens ſuper puteum, potum poſtulauit à muliere Samaritana. Supra fontem iſtū ad dexteram eſt mons excelſus habēs duo capita, quorū unus eſt mōs Garizim, alius mons Ebal, de quibus in Deuteronomio legimus. Ad ſiniſtrā uero fontis huius ſunt ruinæ magni oppidi, ubi cernunť lapides marmorei, & integræ quædā columnæ, aliaq; magnorū & collapſorū palatiorū indicia. Locus quoq; ipſe mirum in modum eſt fertilis, & ſolū fœcundum. Diſtat ab his ruinis Neapolis uno ſtadio, putoq; fuiſſe oppidū Thebes. Huic fonti adiacet prædiū quod dedit Iacob filio ſuo Ioſeph, uallis ſcilicet quædā longa & fertilis. A Sichem numeranť quatuor leucæ contra Auſtrū ad Lemnā, caſale ualde pulchrum, ſitum iuxta uiam ad dextram, quæ ducit Ieruſalē. Eſt & alia Lemna, ciuitas in tribu Iuda, hæc aūt eſt in tribu Ephraim. A Lemna eundo cōtra Auſtrū ſunt iiij. leucæ ad oppidū Magnas nomine, quod fuit terminus Auſtralis tribus Ephraim, hodie uero diciť Bira, & eſt de dominio militiæ templi. A Magnis uerſus Auſtrū eſt una leuca ad Gabaa Saulis, ubi oppreſſa fuit uxor Leuitæ, & ob facinus illud ferè tota tribus Beniamin deleta, ubi & Saul filius Kiſch primus rex Iſraël natus fuit. A Gabaa euntibus una leuca contra Auſtrū occurrit Rama ciuitas, ſed quæ hodie eſt uilla, ſita in monte ad ſiniſtram itineris ducentis in Ieruſalem. Hinc tres ſunt leucæ eundo contra Auſtrum ad ciuitatem Ieroſolymitanam, de qua infra. Hic uero reuertar ad Sichem, & deſcribam iter quod ab ea ducit uerſus orientem. Itaq; à Sichem uerſus orientem ad Iordanem procedendo, quatuor ſunt leucæ ad Ennon oppidum bene munitum atq; optimis abundans terræ naſcentibus, fuit autem de ſorte Ephraim. Ab Ennon contra orientem quatuor ſunt leucæ ad Phaſellum caſale

Therſa
Bethel
Dan
Sichem
Lemna
Magnas
Gabaa
Rama
Ennon

casale, situm in descensu montis Ephraim, tribus leucis à Iordane in campestribus, ubi torrens Charith descendit de monte, in quo loco mansit Elias, quando corui ei deferebãt cibum mane & uespere. Sunt & aliæ uillæ in terra sancta, quæ Rama uocantur, una iuxta Thecuam in uia qua itur in Hebron, alia in tribu Neptalim nõ longe à casali Sephet, tertia in Silo. Et omnes istæ uillæ iacent in collibus excelsis: nam Rama excelsum interpretatur. A Phasello
Dooch ad sinistram una leuca uersus terram Taphue, est castrum Dooch, ubi Tholomus filius Abochi insidiose cepit Simonem Machabæum. In loco isto conspicitur terra Galaad, & duarum tribuũ atq; dimidiæ, terra Esebon & montana Moab, mons Abarim & Phasga atq; Nebo: & descendit hinc in campestria Iordanis, quæ loca sunt plana usq; in Iericho, & ultra per totũ descensum Iordanis usq; ad mare Salinarum. Sciendum etiam quod ab ortu Iordanis sub monte Libano usq; ad desertum Pharan per centum ferè miliaria, Iordanis ipse in utraq; ripa campos habet latos, & amœnos atq; prata uirentia, positis hinc inde altissimis montibus, in quos hæc arua desinunt, qui & usq; ad mare mortuũ iuxta Iordanis riuum protenduntur. De Phasello con
Galgala tra Austrum quinq; sunt leucæ usq; ad Galgalam, ubi filij Israël transito Iordane longo tempore sunt castrametati. A Galgalis si uersus Iericho uadas,
Quarentana habes ad dextram montem Quarentanam dictum, distantem media leuca à Galgalis, ubi scilicet dominus quadraginta diebus & noctibus ieiunauit. Est mons ille altus, & ascensu difficilis, habens ab uno latere fontem, cuius aquas amaras sanauit & dulcorauit Elisæus, cuius aquæ fluunt iuxta locũ Galgalæ à parte Australi, & illico in tantum succrescunt, ut impellant rotas molares, sed postea in riuos secretę, hortos & prata irrigant. A Galgala dimidia
Achor leuca contra Austrum est uallis Achor, ubi lapidatus fuit Achan ob furtum
Iericho anathematis. Item à Galgala per unam leucam contra orientem est sita Iericho, ciuitas olim famosa, nunc autem habet octo domos, uix nomen uillæ sortita. A Iericho per duas leucas uersus Iordanem est sacellum extructũ in honorem sancti Ioannis baptistæ, ubi putatur dominus ab eo baptizatus: alij uero id factum putant in Salim. A Iericho sunt duæ leucæ uersus mare mortuum ad Bethagla, ubi filij Israël planxerunt patrem suum Iacob defunctum, quando eum tulerunt de Ægypto, & distat una leuca à Iordane. A Iericho tres numerantur leucæ ad mare mortuũ, quod est locus asphalti seu bituminis, quod etiam mare salis nominatur, diuiditq; Arabiam à Iudæa, & terminantur ad eius littora terra Moab & Ammon, itemque mons Seir, de quibus supra mentionem fecimus. Circa medium eius, in littore orientali ostenditur castrum Mozera, quod olim Petra deserti uocabatur, nunc uero
Crack Crack dicitur, munitum apprime, quod Balduinus rex Ierosolymitanus restaurauit, ut regnum illud ampliaret, sed à Soldano nunc tenetur, qui in eo reponit thesaurum totius Ægypti & Arabiæ. A Crack duæ numerantur

leucæ

leucæ(secundũ aliud exẽplar,duæ diætæ) ad Areopolim eundo uersus Vulturnum,quæ nunc Petra dicit̃,& est metropolis totius Arabiæ secũdæ.Olim uero Ar uocata est, sita in torrente Arnon,in confinio Moabitarũ,Ammonitarum & Amorreorũ. In eodem littore est locus ubi Balaam ductus fuit in montana Moab,ut malediceret filijs Israël. A Iericho quinq; sunt leucæ contra Austrum ad oppidũ Segor,sub monte Engaddi positũ,inter quem montem & mare mortuũ est statua salis,in quam uxor Lot fuit conuersa:pro qua uidenda,multũ subij laboris, sed incassum: nam auerterunt me Saraceni,dicentes locũ non carere periculo propter serpentes, uermes, & feroces bestias ibi habitantes:sed postea comperi rem non ita se habere.Et nota quod mare mortuum ab oriente in occidentẽ,quæ est latitudo eius,habet quinq; leucas: in longitudine uero, quæ est ab Aquilone ad Austrũ, habet quinq; diætas, ut mihi Saraceni retulerunt. Alij tamen aliã assignauerunt longitudinẽ. Scribit patriarcha Ierosolymitanus,qui sæpe locum illum inuisit,mare illud semper fumum reddere & nebulam in modum camini infernalis: unde tota illa uallis, quæ aliquando ob sui fœcunditatem & amœnitatẽ illustris dicta fuit, ad spacium dimidiæ diætæ sterilis & inutilis reddita est,ita ut nec ullum germen proferat ferè per spacium quinq; leucarum,nisi iuxta ciuitatem Iericho, ubi horti irrigant̃ à fonte Elisæi. A dextris & sinistris huius maris, montes steriles & aridi cernuntur: nam quocunq; uapor à mari illo ascendens impellit̃,ibi terræ nascẽtia nõ secus q̃ si à pruina fuissent tacta emoriuntur. In quo districtũ dei iudiciũ nobis ob oculos ponitur,qui tam seuere grandia illa Sodomorũ peccata usq; in hodiernũ diem non desinit punire. Nec nisi uisa hic scribo. Dixerunt mihi Saraceni, Iordanem ingredi mare mortuũ, & rursum egredi,sed post exiguum interuallũ à terra absorberi. Excrescit interdũ mare illud ex resolutione niuiũ de Libano & pluuijs cadẽtibus in Galilęa,in mõte Galaad,terra Moab,Ammon & Seir,quæ aquæ omnes in Iordane cõfluũt, & in mare mortuũ emittunt̃. Inuenit̃ in eo bitumen,collectũ de fundo eius, quod agitante uento sibijpsi cohæret, & littori appulsum in magna legitur quantitate.Est autẽ medicinale & durum,nec resolui potest, nisi in sanguine menstruo,appellatq; gluten Iudaicũ, & ab eo lacus ille lacus asphalti, id est, bituminis appellat̃. De quo in Genesi ita legimus, Vallis syluestris,quæ nũc est mare salis,habebat puteos multos bituminis. Hi putei usq; in hodiernũ diẽ cernunt̃ in littore eius,habentes singuli pyramides erectas,id quod oculis meis uidi.Et tantum de isto mari. A Galgala tres numerantur leucæ similiter à fonte Elisæi contra Aquilonem à latere Septentrionali montis Quarentanæ ad ciuitatẽ Hai,quã expugnauit Iosue. Ab Hai ferè una leuca cõtra Aquilonẽ est Bethel ciuitas, quæ olim Luza dicebat̃ in tribu Beniamin, ubi Iacob in oriẽtẽ à facie fratris sui Esau fugiẽs dormiuit,& supposito capiti suo lapide,uidit in somnis scalã stantẽ sup terrã,& cacumine suo cœlos tangentẽ

Segor

Mare mortuum

Iordanis exinanitio

Asphaltum

Bethel

ubi &

ubi & erexit lapidē in titulum, uocauitq; nomen loci illius Bethel. Et hic erāt
hi qui dicunt hæc Ierosolymis facta. Ostenditur autem adhuc iuxta Bethel
lapis ille in titulū erectus, unà cū sepulchro Deboræ nutricis Rebeccæ. A Be-
Silo thel una est leuca eundo contra Aquilonem uersus Rama, quæ Silo dicitur,
ad palmam Deboræ uxoris Lapidoth, quæ indicauit Israël, & misit Barach
ad pugnandum contra Sisaram in monte Thabor. A Bethel per duas leu-
cas non longe à Rama Beniamin, est Anatoth uiculus sacerdotum, de quo
Ieremias propheta fuit oriundus. Iuxta Anatoth inter orientē & Austrū in-
cipit desertum illud quod est inter Ierusalem & Ierricho, quod nūc desertum
Quarentanæ dicitur, & extenditur usq; ad mare Galilææ, & usq; ad desertū
Thecuæ & Engaddi iuxta mare mortuum. A Segor supra mare mortuum
Engaddi ad unam leucam est ascensus montis Engaddi, ubi Dauid aliquando latita-
uit, quum à Saul hostili animo quæreretur. Ibi quoq; in circuitu montis fuit
hortus Balsami. Sed tempore Herodis magni Cleopatra regina Ægypti, in
odium ipsius Herodis annuente Antonio, transtulit illum in Babylonē Æ-
gypti. Sub Engaddi iuxta mare mortuū sunt arbores pulcherrimæ, sed fru-
ctus earum quando decerpuntur, intus fauilla & cinere pleni inueniuntur.
Montes Engaddi sunt ualde alti, mirabilem præferentes dispositionē: nam
habent tam præruptas rupes casum minantes in ualles subiectas, ut uidenti
bus & transeuntibus timorem & terrorē incutiant. A Iericho quatuor sunt
leucæ contra occidentem, uia quæ ducit Ierosolymā ad sinistram Quaren-
Adumim tanæ, ad castrum Adumim, ubi scilicet ille qui descendebat de Ierusalē in Ie-
richo, incidit in latrones: id quod his temporibus adhuc multis contingit, &
ob id ab effusione sanguinis frequenti nomen accepit. Est locus ipse uisu hor-
ribilis, & periculosus ualde, nec quisquam eum audet pertransire sine condu-
Bahurim ctu. Ab Adumim una leuca contra occidentē est Bahurim de tribu Benia-
min, de quo fuit Semei filius Iemini qui maledixit Dauid, & est castrum pul
chrum in monte alto situm. De Bahurim contra occidentem ad duos iactus
Bethania arcus est Bethania, castellum Marthæ & Mariæ, ubi peregrinis adhuc osten
ditur domus Simeonis leprosi, & sepulchrum Lazari, in quo resuscitatus fuit
à domino, tectum lapide marmoreo, in quod ego ut reliqui descendi. Rece-
dendo à Bethania nō uideri potest Ierusalem ob interpositum montem Oli
ueti, sed conscenso quodam terræ tumore, uidetur pars quædā ciuitatis unà
cum monte Sion.

Descriptio ciuitatis Ierosolymitanæ.

Ierusalem itaq; ciuitas dei summi, de qua dicta sunt gloriosa, posita est in
terra montosa: montes enim sunt in circuitu eius, habetq; in circuitu terrā
fertilem & bonam, præterquam ad orientem & uersus Iordanem. Distat ab
Acone triginta sex leucis, quæ scilicet est contra Aquilonem: à Sebaste uero
siue Samaria distat sedecim leucis: à Sichem octo, & à Nazareth uiginti se-
ptem. Et hæc loca omnia sunt uersus Aquilonem. A Ioppe uero distat octo
leucis

leucis inter occidentem & Aquilonem, à Iericho ſeptem uerſus orientem, à Bethleem duabus, ab Hebron octo, & hæ ciuitates ſunt ad Auſtrum. Poſita eſt itaq; hæc urbs ab Auſtro in latere montis Sion, & ab occidẽte habet montem Gion, nec eſt hodie ſitus eius mutatus ut aliqui fabulant, quum ob locorum munitionẽ transferri nõ poſſit à priſtino ſitu. Eſt quidem nonnihil ampliata in latum, ſed non in longũ, quum à parte arcis & montis Sion extendi non poſſit, ſiquidem mons ille ſupereminet, intra muros tamen ciuitatis concluſus, ampliſſimus, qui per ſe ferè ciuitati fundũ præſtare poſſet: nam initium ſumit à portu aquarũ ſiue fontis Silohæ uerſus orientẽ, & ſuo tractu per meridiem uſq; ad occidentem ferè ſemicirculum deſcribit, rupe prærupta ſemicirculũ hunc cingente & conſolidante. Concauitas uero huius ſemicirculi quum uerſus ciuitatem exinanita eſſet, ut nõ cõmodum fundamentũ caſtro eſſe potuerit, plurimũ negocij priſcis regibus fecit, quouſq; oppleretur. Porrò à parte occidentis ubi iugum montis initium ſumere diximus, ſita eſt turris Dauid in quodam colle ipſius prçruptæ rupis, habebatq; à tergo uoraginẽ quandam quæ uenit à parte Auſtrali montis Sion, & in huius turris angulo ſe reflectẽs gyrabat uerſus orientẽ, diuidebaturq; in duas ualles profundas, quarum una uergit ad Aquilonẽ, altera ad orientem, aliũ ſcilicet conſtituentes angulum, oppoſitum illi angulo, cui innititur turris Dauid. Proinde uallis quæ à turri Dauid deſcendebat contra latus Aquilonare montis Sion uſque ad montem Moria, & reflectitur in orientẽ, ſeparabat montẽ Moria in quo fuit templum, à monte Sion, & totam inferiorẽ ciuitatẽ, extendebaturq; uſq; ad torrentem Cedron, per locum ubi nunc eſt porta aquarũ inter montem Sion & palatium Salomonis, quod ædificatum fuit in parte Auſtrali montis Moria, & hoc pacto cingebat uorago illa ex omni parte montem Sion, & hæc erat ciuitas Dauid. Verũ nunc uorago ipſa tota repleta eſt, relictis tamen ueſtigijs prioris concauitatis. Altera uero uorago ſeu uallis quæ ab iſta iuxta turrim Dauid diuidebatur, procedebat uerſus Aquilonem, faciebatq; foſſam ciuitatis iuxta longitudinem eius uſque ad plagam Aquilonis: & ſuper eam erat intrinſecus rupes eminens, quã Ioſephus Arram appellat, quæ ſuſtinebat murum ciuitatis ſuperpoſitum, cingentẽ ab occidente ciuitatẽ uſq; ad portam Ephraim, ubi curuatur contra orientẽ uſq; ad portã anguli, quæ in angulo ciuitatis conſtituta erat contra angulũ Aquilonis & orientis: & ibi rurſus curuabatur ab Aquilone per orientem contra Auſtrum extra aream templi, includens illam & domũ regis atq; portam fontis ſiue aquarũ iuxta montem Sion. Et iſte totius ciuitatis erat ambitus. Rupes autem illa ſuper quam ex parte occidentis erat extructus murus ciuitatis, erat ualde eminens, præſertim in angulo, ubi occidentalis muri pars connectebatur Aquilonari, ubi & turris, Nebloſa dicta, erecta erat, & propugnaculum ualde firmum, cuius ruinæ adhuc uiſuntur: unde tota Arabia, Iordanis, mare mortuum, & alia

Mons Sion

Turris Dauid

Mons Moria

Nebloſa

plurima loca sereno cœlo uideri possunt. Ab hac rupe ex parte occidentis de cliuis pendebat ciuitas, nunc paulatim sese inclinans, & rursum sensim erigẽs usq; ad murum orientalem qui erat super torrentem Cedron, ubi ciuitas ipsa contingebat littus fluminis, habens illic portam, quæ dicebať porta sterquilinij, eo quod per eam sordes ciuitatis defluebant in memoratũ torrentem. Extra uallẽ quæ est à parte occidentis, fuit dominus crucifixus: & post passionem suam uorago illa fuit terra repleta, & longo post tempore ciuitas muro alio fuit cincta à turri Dauid usq; ad portam Ephraim, quæ nunc beati Stephani nominatur. Ab occidente uero rupes illa quæ erat pars montis Gion, qui in altum contra occidentẽ surgebat, supereminebat urbi, sicq; tota ciuitas ab istis duobus montibus quasi in decliui pendebat. Mons Moria, in quo templum domini & palatiũ regis ædificata erant, aliquantulũ altior erat ciuitate, sed per Romanos complanatus fuit mons ille, & missus in torrentẽ Cedron cum omnibus ruinis templi & atriorũ, id quod hodie aperte uideri potest. Area autẽ templi quadrata est, habẽs in longitudine & latitudine iactũ arcus, & aliquid plus spatij, & templum in ea nunc ædificatum adhæret ferè muro ciuitatis, quum uetus templum longe ab eo dissitũ fuerit, quippe quatuor atrijs interpositis, nec modo distat à muro torrẽtis Cedron ultra triginta pedes. Ab area templi contra Aquilonẽ, quantus scilicet est iactus lapidis, est porta uallis quæ ducit in uallem Iosaphat: & hæc etiam uocať porta gregis, quod per eam introducebanť greges immolandi in templo. Proinde intrantibus portam uallis seu gregis, ad sinistram occurrit piscina probatica, in qua Nathinnei lauabant hostias, quas tradebant sacerdotibus in templo offerendas: & hæc duas porticus habuisse ostenditur, in quibus secundum Ioannem iacebãt infirmi, aquæ motum expectantes. Ad dextrã uero ostenditur alia piscina grandis, quæ dicebatur piscina interior, facta ab Ezechia: nã obturans superiorem fontem aquarum Gion, auertit aquas eius, direxitq; uersus occidentem urbis Dauid, incidens ferro petram per uallem quã paulo superius cõmemorauimus, introduxit aquas per mediũ ciuitatis in piscinam istam, ne populus in obsidione positus aquæ penuria laboraret: fontem uero aquarum Gion, qui non longe distabat ab agro fullonis, duxit in superiorẽ piscinam, quæ est super natatoria Silohæ. Et hæc quidem Achaz incepit, sed non perfecit. De hac piscina & hoc fonte atq; eius situ loquitur Isaias: Egredere ad extremum aquæductus piscinæ superioris in uia agri fullonis. Diciť autem piscina superior respectu natatoriæ Silohæ, quæ tanquã inferior recipit aquas de fonte Silohæ. Et ne erres in his piscinis, aduerte quod prima & præcipua piscina in Ierusalem erat piscina probatica, duas habens porticus, quam Solomon fecit pro ministerio templi. Secunda fuit iuxta illam contra Aquilonem, dicta interior, quam fecit Ezechias, ut dictum est. Tertia natatoria Silohæ, quæ erat sub monte Oliueti, & sub monte Sion, prope agrũ Ha-

Mons Moria

Piscina probatica

keldemah

keldemah, habebatq; aquam de fonte Silohæ, quam Ezechias quoq; fecit. Quarta erat superior piscina, de qua dictum est, quam Ezechias etiam fecit. Et hæc non fuit in ciuitate, ut quidam sentire uidentur, quum ciuitas ipsa altior fuerit origine eius, de qua hæc piscina suas hauriebat aquas, nempe de fonte Silohæ, & de fonte inferiori aquarum Gion. Vallis Iosaphat cingebat ciuitatē ex parte oriētis, sub monte Olivueti descendēs: & quamuis adhuc sit profunda, multū tamen est impleta. Romani enim, ut dicit Iosephus, ab illa parte ciuitatem oppugnantes, incisis oliuis & alijs arboribus atq; aggeribus inde factis, eam impleuerunt. Sed & postea capta ciuitate, Ælius Adrianus iussit ruinas atriorū & templi proijci in torrentē Cedron atque complanari montem Moria, & ciuitatē aspergi sale, quæ usq; in hunc diem oculariter uidentur facta. Sepulchrum uirginis gloriosæ ostenditur in ualle Iosaphat, non in ima eius profunditate, sed in pede montis Oliueti, & in editiori loco quàm sit ipsa uallis, quod ante subuersionē ciuitatis extra terram eminebat: nunc uero est sub terra, unà cum ecclesia circum sepulchrum extructa. Non longe ab hoc loco ostenditur alia ecclesia, ubi fuit hortus Gethsemani, quem dominus oraturus ante passionem suam intrauit, iuxta montem Oliueti cuidam rupi concauæ adhærens, sub qua discipuli sedisse memorantur, quū ipse oraret ad patrem. Sub monte Sion contra regiam Salomonis in occidentali latere uallis Iosaphat est fons Silohæ, à quo per aquæductum deriuat aqua in piscinam superiorē & in natatoriam Silohæ, nō semper, sed quando inundat aquis. Porrò ambæ piscinæ sunt in pede montis Sion. Suscipiunt quoq; hæ piscinæ aquas de fonte Gion inferiore, qui oritur sub agro fullonis. Iuxta has piscinas ad iactum lapidis ultra uallem ad plagam Australem est ager Hakeldemah, emptus triginta argenteis illis, quibus Iudas dominum uendidit, deputatus in sepulturam peregrinorum. Infra piscinas istas & agrum Hakeldemach cōtra orientem, fluit torrens Cedron, colliguntur'q; in ipsum omnes aquæ, quæ tēpore pluuiarū in altiora quæq; loca circumadiacētia ab aëre descendunt. Non longe à sepulchro uirginis benedictæ audit strepitus eius sub terra ad locū istum properantis: augescit quoq; ex aquis quæ fluunt ex memoratis piscinis, & defertur in uallem Gehennon, quæ etiam locus Tophet uocatur, ubi est fons Rogel, lapis Zoeleth, & ubi Adonias fecit conuiuium, quum regnare instituisset. Ibi quoq; Isaias sepultus dicitur, serra prius iuxta fontem Silohæ sectus. Sunt hæc loca amœnissima, delicijs plena, uiridarijs & hortis consita, irrigante ea torrēte Cedron. Sub hunc locū est mons offensionis, ubi fuit lucus ille detestabilis, in quo insani homines traijciebant filios suos per ignem, offerentes eos dæmonijs. Et hæc de forinsecis locis ciuitatis Ierosolymitanæ dicta sufficiant. Nunc etiam quædam perstringemus breui sermone, quæ intra mœnia eiusdem urbis continentur. Et quidem ecclesiæ sepulcri dominici principatum concedimus: hæc rotunda est, habetq; in medio

Vallis Iosaphat

Sepulchrum Mariæ

Gethsemani

Hakeldemah

Cedron

Gehennon

Sepulchrum dominicum

medio aperturam rotundam, sub qua sepulchrum dominicum sub diuo consistit nullo tectum imbricamento. Spelunca sepulchrum domini continens, habet in longum aliquot pedes, foris quidem marmore tecta, intus uero adhuc nuda conspicitur, sicut tempore passionis fuit. Ostium quod ducit in hanc speluncam, ponitur ab oriente, & est ualde paruum. Et quum ingressus fueris speluncam, sepulchrũ ponitur ad dextrã, hoc est, ad parietẽ speluncæ Septentrionalem, factum de marmore grisei coloris, habens in longitudine octo pedes, sicut & spelũca ipsa: nec est in crypta illa lumen aliquod cœleste, sed lampades aliquæ accensæ reddunt eam illustrem. Et nota quod ante speluncam dominici sepulchri est alia crypta eiusdem magnitudinis & figuræ, solo pariete intermedio à priori segregata, & ad hanc primo descendit, deinde per ostium intermedij parietis uenitur in speluncã dominici sepulchri: & ostium illud fuit clausum, quando mulieres tempore resurrectionis dominicæ dicebant, Quis nobis reuoluet lapidem ab ostio monumenti? Mons caluariæ, in quo dominus crucifixus est, distat à loco sepulchri centum & octo pedibus, & est ascensus à superficie pauimenti ecclesiæ ad locum ubi crux rupi infixa fuit, uiginti octo pedum. In ea rupe adhuc apparet scissura, in morte domini facta. A Caluaria per decem pedes ostendit pars columnæ, in qua Christus fuit flagellatus, illuc ex domo Pilati translata. Nõ longe ab hoc loco descenditur per xlviij. gradus ad locũ, ubi Helena inuenit crucẽ domini defossam.

Caluariæ locus

De magnitudine huius urbis scribit dominus Iacobus patriarcha Ierosolymitanus in libro quem de terra sancta composuit in hunc modum: Est sæpe nominata & sępius nominanda ciuitas secundũ omnes eius partes in monte sublimi sita, muro ualido undiq; cincta, nec nimia paruitate angusta, nec magnitudine cuiquam fastidiosa. A muro nanq; usq; ad murum habet distantiam, quantum iacere potest arcus, habens insuper à parte occidentali munitionem ex lapidibus quadris, ferro & plumbo indissolubiliter compaginatã, quæ ab uno latere ciuitati est pro muro, appellaturq; turris Dauid. Ipsa tamen eadem est, quæ à quibusdam Antonina dicitur, habetq; montem Sion ab Austro, in quo Dauid sibi habitaculum fecit, in quo etiã cum alijs regibus Iuda sepultus est, & eam appellauit ciuitatem Dauid. Mons autẽ Caluariæ, in quo dominus crucifixus est, à parte occidentis erat extra murum ciuitatis: sed Ælius Adrianus ipsam per Titum & Vespasianũ omnino destructã reparauit, & adeo ampliauit, ut locũ crucifixionis & sepulturæ dominicæ intra murorum ambitum comprehenderit. Hactenus ille. Nunc de portis eius.

Ierusalem descriptio

Octo portæ

1 Prima erat porta Dauid, quæ erat in latere montis Sion contra occidentem, ubi erat angulus ciuitatis inferioris, oppositus turri Dauid, in loco scilicet ubi duę uoragines ab una nascebantur, una ad Aquilonem, & altera ad orientẽ uergente: ubi & testudo facta est ultra uallem unam, per quam à porta illa erat exitus & introitus. Ad dexterã huius testudinis Iudas in sycomoro quadã

laqueo se suspendit. Ista quoq; porta dicebat porta pisciū, quia per eam erat uia ad Ioppen & ad alia loca maritima unde pisces inferebantur. Dicebatur quoq; porta negociatorū, quia per eam erat uia in Bethleem, Hebron, Gazam, Ægyptum & Æthiopiam. Nam ducebat ad agrū Fullonis iuxta montem Gion, ubi à sinistris ibatur in Hebron, à dextra uero uersus Ioppen. Et hæc eadē uia post modicū interuallū iterū diuidebatur: nam ad sinistrā ducebat in uallē Raphaim sub castro Bethsura uersus Philistijm & Gazā, & inde in Ægyptū atq; Æthiopiā, unde negociatores merces uarias adducebāt. Et ad dextram ducebat in Emaus, Ramatha & Ioppen contra occidentē ad mare mediterraneum. Secunda porta ab ista, fuit in eadē parte muri, respiciens etiā ad occidentē, & partim ad Aqlonē, uocabat'q; Iebus à Iebusæis, & Iudiciaria, quia extra eam fiebat iudiciorū exequutio. Vnde & extra eā fuit dominus crucifixus. Huius portæ uestigia adhuc apparent in muro ueteri ciuitatis. In nouo uero muro, qui includit sepulchrū domini, respondet ei porta eodē nomine appellata, ducens in Silo & Gabaon. Tertia porta ab ista, est contra Aquilonem, uocaturq; porta Ephraim & porta sancti Stephani, qui extra eam lapidatus fuit: & hæc ducit in Sichē, Samariā & Galilæā. Quarta ab ista est contra orientē in angulo ciuitatis iuxta torrentem Cedron, dicta porta Anguli, quia in angulo ciuitatis sita erat. Dicta quoq; est porta Beniamin, quia per eā fuit uia in Anathoth, Bethel, in desertū & ad ciuitates alias tribus Beniamin. Quinta porta erat cōtra Austrū ab ista, dicta porta Sterquilinij, quia per eam deferebant aquæ pluuiales sordes ciuitatis in torrentē Cedron. Sexta porta similiter respiciebat Austrū, & posita erat iuxta torrentē Cedron, dicta porta Gregis, quia per eā introducebant greges immolādi in templū, eratq; probatica piscina haud longe ab ea. Dicta quoq; fuit porta Vallis, quia per eam ducebat uia in uallē Iosaphat: & porta fontis draconis, à fonte illo sic denominata. Septima erat porta aurea super torrentē quoq; Cedron posita, & Austrum respiciens, quæ magis erat porta templi q̄ ciuitatis, quia ducebat per compendiū ad montē Oliueti. Octaua quoq; posita fuit super torrentē Cedron uersus Austrum, sita inter montē Sion & montē templi, dicebaturq; porta Aquarum, quia ducebat ad fontem & natatoriā Silohæ in uallem Gehennon.

Porta piscium

Montes circa Hierusalem.

AB orientali parte ciuitatis est mons Oliueti, altior cæteris circumiacentibus montibus. In eius summitate est ecclesia cōstructa, in loco ubi dominus ascendit in cœlū. Ad austrum est mons offensionis, ubi scilicet Salomon templum posuit idolo Moloch. Subter eum est locus Tophet siue Gehennon. Inter orientem & Austrum est ager Hakeldemah, habens à tergo montem mediocriter sublimem, qui eodem appellatur nomine. Porrò ab occidente adhæret ei ager Fullonis, qui ab occidente terminat in montē Gion.

Mons Oliueti

Mons Scādali

Mons Gion

Et hic mons ab occidente imminet ciuitati, sed sensim decrescit uersus portã iudiciariam. Vltra torrentem Cedron in latere Aquilonari montis Oliueti est mons alius altus, quatuor stadijs à Ierusalem distans, ubi Salomon idolo Moabitarum nomine Chamos templum construxit, & ubi tempore Machabeorum ædificatũ fuit castrum, cuius indicia adhuc hodie ibi cernuntur. Duabus leucis à Ierusalem, in angulo qui est inter occidentem & Septentrionem, est mons Silo, qui nunc ad sanctum Samuelem dicitur, ubi fuit arca domini longo tempore, & tabernaculũ fœderis, quod fecerat Moses in deserto.

Mons Silo

Gabaon Hinc per unam leucam est Gabaon ciuitas in tribu Beniamin, & in eodem monte sita: unde erant Gabaonitæ, qui funibus in collum missis, uenerunt ad Iosue, fraudulenter cum eo fœdus ineuntes. A Ierusalem decem numerantur leucæ contra occidentem ad castellum Emaus, ubi dominus in fractione panis cognitus est à discipulis. Is locus hodie Nicopolis dicitur. A Ierusalẽ duæ sunt leucæ contra occidentem ad Bethoron inferiorem, de qua fit mentio in libro Iosue. A Ierusalem contra occidentem quatuor sunt leucæ & dimidia ad Cariath Iarim, quæ una fuit de urbibus Gabaonitarum, ubi arca domini uiginti annis mansit, postquã à Philisteorum terra fuit reducta. A Cariath Iarim ferè ad occidentem est Lachis, etiam una ex urbibus Gabaonitarum, quam obsedit Sennacherib tempore Ezechiæ. De Cariath Iarim si duabus leucis contra Austrum procedas, occurrit Bethsames oppidum, ad quod uaccæ duxerunt arcam dei tempore messis triticeæ, ubi plurimi mortui sunt qui arcam dei nudam uiderunt. A Ierusalem decem leucis uersus occidentẽ est Ramatha Sophim, quæ partim erat de tribu Beniamin, & partim de tribu Iuda, sita tamen in mõte Ephraim. Dicta quoq; fuit Aramathia, de qua fuit Ioseph nobilis decurio, qui sepulturæ domini interfuit. Hinc quoque Samuel propheta oriundus fuit, ibiq; sepultus, & uocatur hodie Ramula. A Ramula uersus occidentem tres sunt leucæ ad Ioppen ciuitatem, ubi Ionas nauim intrauit, cupiens fugere à facie domini in Tharsis, hoc est, ad insulas maris. Porrò ad Bethleem ciuitatẽ Dauid ad Austrum sitam, tres sunt leucæ, in cuius sinistra parte est uia quæ ducit in Hebron, in qua uiatori quoq; occurrit si parum ad dextram declinet, sepulchrum Rachelis, cui pyramis pulchra imminet à Iacob in titulum monumẽti extructa: est Bethleem sita in colle arcto & oblongo, habens in occidente & in decliui loco collis ingressum, ubi etiam est cisterna iuxta portam, de qua Dauid bibere desiderauit, quũ esset in præsidio. In extremitate uero orientali sub rupe quadã, quę erat iuxta murum ciuitatis, fuit secundum morẽ illius terræ locus pro stabulo, habens præsepe in rupe excisum, ubi mundi saluator de uirgine natus & reclinatus fuit, quũ locus alius commodior in diuersorio non esset quàm præsepe, in quod mundi creator & redemptor reponeret. Hic hodie sacellũ est extructũ nobilissimũ, stratũ marmore, & marmoreis erectum columnis, ut uix hodie inueniri possit locus

Emaus · *Bethoron* · *Cariath Iarim* · *Lachis* · *Bethsames* · *Ramatha* · *Ioppe* · *Bethleem*

sit locus sacer illo pulchrior, ut etiam Sultanus tentarit hinc asportare columnas & alia crusta marmorea quibus parietes nitent, ad decorandum palatiū suū Babylonicū: sed serpente subito apparente, & terrorē incutiente, desistere coactus est à concepto proposito. Videntur quoque iuxta hanc ecclesiā indicia quædā monasterij, in quo lectus & sepulchrū diui Hieronymi peregrinis ostenditur. Itē ostenditur locus occisionis innocentiū puerorū, & sepulchra Paulæ & Eustochij, haud longe ab hac ecclesia. A Bethleē per dimidiā leucā ad occidentem est uilla Bezec, ubi captus fuit Adonibezec, & truncatus summitates manuū atque pedū. Crescit ibi optimū uinū, quo melius in terra illa non inuenitur. A Bethlehē duabus leucis contra collem Achillæ est ciuitas Thecua in monte sita, de qua fuit Amos propheta, ibidē Ochozia rege Israël, occisus & sepultus. Inter Thecuā & Engaddi ad sinistrā cōtra desertū Quarentanæ est castrū Herodiū alto loco sitū ab Herode extructū. A Thecua duabus leucis, inter orientē & Austrū, est Zoph oppidū iuxta desertū, Zipheorū patria, ubi Dauid uagabundus latuit. Huic cōtra Austrū adiacet desertum Maon, in quo est mons Carmelus, iuxta quem Nabal repulit nūcios Dauid. Nota est historia. Ab hoc deserto Maon, inter Austrū & orientē, parū distat mōs Seir siue Idumea, quam terrā filij Israël lōgo tēpore iussi sunt circuire. Quod si à memorato deserto contra Austrū uadas, occurret terra Amalech, quam iussus est Saul subuertere interfectis habitatoribus eius. Ante terram Amalech contra mare mortuū est Cadesbarne, locus unde Moses xij. misit exploratores. A Bethleē tres sunt leucę uersus Austrū ad collē Rama, in qua uidetur tota Arabia usque ad montē Seir, & omnia loca circa mare mortuū, itemque littus maris magni à Ioppe usque ad Gazā. A Rama duabus leucis prope uiā quæ ducit in Hebron est prædiū Mamre, ubi habitabat longo tēpore Abrā iuxta ilicē. Ab hac ilice per dimidiā leucā uersus dexterā, est Hebron ciuitas illa uetus, olim Cariath Arbe dicta, in qua regnauit Dauid vij. annis: sitaque fuit in monte. Hodie præter magnas ruinas nihil ibi cernitur, sed ad tres iactus arcus Austrū uersus, declinando tamen paululū ad orientē, est Hebron noua extructa, in loco scilicet ubi erat spelunca duplex, ubi sepulti sunt Adā & Eua, Abraham & Sara, Isaac & Rebecca, Iacob & Lia. Saraceni circa speluncam duplicem, quæ erat in ecclesia cathedrali, ædificauerūt munitionem. A spelunca duplici ad occidentem, ad iactum arcus unum, est ager Damascenus, ubi plasmatus dicitur Adam, habetque argillam rubeam, flexibilē in modum ceræ, quæ per camelos in magna quantitate in Ægyptum, Æthiopiam, Indiam, & alia loca deportatur. Nam abutuntur ea in uarias superstitiones. Iuxta hunc agrum Damascenum, ostenditur etiam locus ubi Cain fratrem suum Abel occidit. Fabulantur quoque illic Adam & Euam multo tempore luxisse Abel filium suum in spelunca rupis cuiusdam, quæ ad Austrum patet. Ab Hebron tribus leucis contra Austrum est Dabir, quæ &

Bezec *Thecua* *Herodium* *Ziphei* *Idumea* *Amalech* *Cadesbarne* *Rama* *Mamre* *Hebron* *Spelunca duplex* *Ager Damascenus* *Dabir*

Cariath Sepher, id est, ciuitas libri seu literarũ, de qua in Iosue. Ab Hebron tres numerantur leucæ cõtra Aquilonẽ, declinando paululum ad occidentẽ, ad Nehel Escol, id est, torrentẽ Botri, unde exploratores portauerũt palmitẽ uuæ. Ad læuã huius uallis per dimidiã leucã descendit riuus, in quo Philippus baptizauit eunuchũ Candacis reginæ, haud longe à Sicelech. A Nehel Escol octo numerantur leucæ uersus Ierusalem, ad domum Zachariæ, quã intrauit pregnans uirgo Maria, salutatura Elisabeth. A domo Zachariæ tres sunt leucæ uersus Aquilonẽ, & itidẽ tres leucæ à Nicopoli contra Vulturnũ, ad Nobe ciuitatẽ sacerdotũ, quæ nũc Bochonopolis dicitur, in uia quæ Diospolim ducit atq; Ramatha, ubi Dauid ab Abimelech accepit gladiũ Goliath Gethæi. Hæc de Ierusalẽ & locis circumiacentibus dicta sufficiant.

Nobe

Ab Acone uersus Austrum iter.

QVatuor sunt leucæ ab Aconensi ciuitate ad oppidum Caiphæ, in pede montis Carmeli ad Aquilonẽ situm. A Caipha tres numerant leucæ ad castrum peregrinorũ fratrum militiæ templi, munitissimum quidem, & in corde maris situm, talibus muris & antemuralibus cinctum, ut ferè inexpugnabile sit. A Caipha ad leucam unam & dimidiam in monte Carmeli est spelunca Eliæ & mansio Elisei: ubi hodie habitant fratres Carmelitæ. A castro peregrinorum quatuor sunt leucæ ad Cæsareã Palestinæ metropolim, in qua fuit sedes archiepiscopalis, quamq; Herodes magnus instaurauit, & in honorem Cæsaris Cæsaream appellauit: & in ea Petrus baptizauit Cornelium centurionem. A Cæsarea nouem leucis contra Austrum est munitio Arsur, quondam Antipatrida ab antipatre Herodis magni dicta. Hæc aliquando fuit fratrum de hospitali sancti Ioannis. Ab Arsur quatuor sunt leucæ contra orientem ad Manathat, nunc Kato dicta, & sub monte Ephraim sita non longe à monte Saron. In hac Saraceni posuerunt præsidium militum contra castrum peregrinorum. A Kato quatuor leucis contra Austrum est mons Saron & oppidum Sarona, de quo fit mentio in Actibus apostolorum. De Arsur octo sunt leucæ usque ad Ioppen, & hinc quatuor numerantur usq; in Geth, quæ olim una fuit de principalioribus ciuitatibus Philistinorum: sed nunc paruum est casale, uocaturque Ybilim in colle situm. A Geth duæ sunt leucæ contra Austrum ad Bethsames Iuda. Hinc si ad orientem procedas, post sex leucas occurrit mons Modin, de quo oriundi fuerunt Machabæi, & ostenditur illic sepulchrum eorum. A Bethsames contra occidentem, ferè per quatuor leucas haud longe à mari est Accaron, etiam una de principalioribus ciuitatibus Philistinorum. Verum hodie exiguum est casale, antiquo retento uocabulo. Ab Accaron quatuor sunt leucæ uersus Austrum ad Azotum, quæ etiam una fuit ex potioribus Philistinorum ciuitatibus, una leuca à mare distans, sed hodie parua est uilla. A Ioppe duæ sunt leucæ ad Lidam seu Diospolim. Hinc quatuor leucæ

Castrum peregrinorum — *Fratres Carmelitæ* — *Cæsarea Palestinæ* — *Kato* — *Ioppe* — *Geth* — *Bethsames* — *Mons Modin* — *Accaron* — *Azotus* — *Lida*

leucæ contra orientē ferè, paululū ad Aquilonem declinando, eſt Lobna, non longe à Lachis quam cepit Ioſue, & quā obſedit Sennacherib. Inde per tres leucas, in uia quæ ducit ad Gabaon, eſt Aceda oppidū, & Maceda, ubi quinq; reges ſe abſconderūt in ſpelunca, de quo in Ioſue. Hinc ſi progrediaris tribus leucis contra orientem, nō longe à Nobe, eſt Sochoth Iudæ, iuxta uallem terebynthi, ubi puer Dauid in funda & lapide interfecit Goliath Gethæum. A Nobe, quæ hodie Bethnopolis uocatur, ſunt tres leucæ uſq; in Emaus, quæ hodie Nicopolis appellatur. Ab Emaus ſpacio unius leucæ & dimidiæ aſcenditur per uallē Raphaim, à latere domus Zachariæ, quę relinquit̃ ad dextrā euntibus in Ieruſalē. Ab hac Zachariæ domo numerantur tres leucæ & dimidia dextrorſum ad caſtrum munitiſſimum Bethſura nomine, ſitum in latere montis contra Bezeck & Bethleem, quod ædificatum fuit tempore Machabeorū, & paulopoſt fraudulenter captū ab Antiocho adoleſcente. Diſtat autē ferè per unam leucam à Ieruſalem. Ab Azoto quatuor leucis contra Auſtrum eſt Aſcalon, quarta Philiſtinorū ciuitas, ſita in littore maris, & habens formā ſemicircularē, unicum ferè robur & propugnaculum Saracenorum in terra illa. Ab Aſcalone duabus leucis contra Auſtrum eſt Gaza, in littore quoque maris ſita, quæ nunc communiter Gazara appellatur, & tranſit per eam uia in Ægyptum. A Gaza quatuor numerant̃ leucæ uſq; ad Berſabee, quæ nunc Giblin dicit̃, & eſt terminus Iudææ atq; terræ promiſſionis contra Auſtrum. In hac manſerunt multo tempore Abrahā & Iſaac, ut patet in Geneſi. Diſtat ab Hebron ſicut & Gaza paulo amplius una diæta. Vltra hanc extremitatem terræ ſanctæ eſt deſertum illud magnum, quod ad Ægyptū uſq; ferè extenditur, in quo oberrauerunt filij Iſraël quadraginta annis. Itaq; longitudo terræ ſanctæ ab Aquilone incipit à monte Libano iuxta Cęſareā Philippi, extenditurq; contra Auſtrum uſq; in Berſabee Iuda, quæ eſt cōtra deſertum, complectens plus minuſue lxvij. leucas. Latitudinē uero eius non adeo exacte obſeruaui. Porrò memorata longitudo decem tantum complectitur tribus. Tribus Iuda ſuperiorē obtinuit regionem, quę in longitudine quidem extenditur ab Ægypto uſq; in Ieruſalem, diciturq; interuallum illud occupare ſeptem diætas. In latitudine uero incipit à lacu aſphalti, hoc eſt, à mari mortuo, & deſinit uſq; ad mare magnum in occidente. Tribui Simeonis obuenit pars in ipſa tribu Iudæ, nempe quæ eſt iuxta Ægyptū circa montana Arabiæ. Beniamitæ ſortiti ſunt poſſeſſionem ſuam à Iordane uſq; ad mare magnū in longitudine, latitudo uero eius eſt ab Ieruſalē uſq; in Bethel, quatuor ferè complectens leucas. Tribus Ephraim ſortem ſuam accepit à Iordane fluuio uſq; ad Gaderā, quæ eſt iuxta Ioppen, & ex tranſuerſo uſq; ad campum magnū ubi incipit Galilæa. Tribus Manaſſe una medietas incipit à Iordane, & terminatur ad mare magnum, & in tranſuerſo quæ eſt latitudo eius, deſinit in Bethſan. Tribus Iſachar ſecundum longum incipit à Ior-

dane &

Lobna *Aceda* *Sochoth* *Emaus* *Bethſura* *Aſcalon* *Gaza* *Berſabee* *Lōgitudo terræ ſanctæ* *Iuda* *Simeon* *Beniamin* *Ephraim* *Manaſſe* *Iſachar*

dane, & terminatur ad Carmelum iuxta Magedo: in latitudine uero habet
Zabulon Bethsan & montẽ Thaborinũ extremitates. Tribus Zabulon habet Carmelũ & lacum Genesareth extremitates longitudinis, & in latitudine à mõte
Aser Thabor uersus Nazareth, quinq; occupat leucas. Tribus Aser occupat totam terram à Carmelo maris usq; ad Sidonẽ magnã, in longitudine scilicet uiginti leucarũ continens spatiũ: in latitudine uero extenditur à mari magno
Neptalim usq; Nason & Assor per spatiũ nouem leucarũ. Tribus aũt Neptalim accepit partes orientales usq; ad Damascũ, Galilæã superiorẽ à mari Galilææ usq; ad montem Libani, fontesq; Iordanis includens, & hæc in longitudine: iuxta latitudinẽ uero transit ab Assor usq; ad regionẽ Traconitidis. Tribus
Dan Dan occupat loca conuallis iuxta mare magnũ, ab Austro terminata ad Azotũ: ab Aquilone ad Doram, habẽs scilicet à tribu Iuda Azotũ, Accaron & Geth: & à Beniamin Iamniã & Ramatha usq; ad Ioppen. Et ut in summa dicã, tota terra sancta à Iordane usq; ad mare magnũ, quæ est latitudo eius, ab oriente scilicet in occidentẽ, nõ uidet excedere sedecim leucas. In longitudine uero, quæ ab Aquilone in Austrum computat, à Dan scilicet, quæ nunc Belenas siue Cæsarea Philippi dicit, usq; ad Bersabee, quæ nunc Giblim appellatur, habet circiter sexaginta quatuor aut sex leucas. Et hæc de magnitudine, urbibus, fluminibus, & cæteris locis terræ sanctæ dicta sufficiant.

De fertilitate terræ sanctæ & uarijs eius habitatoribus.

HAbet terra sancta id in sacris literis præconij, ut reliquas terras in bonitate & fœcunditate excellat, atque longe post se relinquat, quippe quæ melle & lacte exuberare dicitur, per quę intelliguntur omnia ea quibus opus habet mortalis hæc uita. Est solũ ipsum frumẽti feracissimũ, quippe quod in cultura sua minimũ laborẽ exigit, & multũ reddit fructũ. Nam id sæpe oculis meis uidi, duobus tantũ bobus aratrũ inuerti: nec agros stercore opus habere quũ suapte natura terra ipsa pinguis sit, & in plerisq; locis hoc externo minime egeat cõdimẽto: rosas, rutã, fœniculũ, saluiã & alias herbas humus ipsa
Lana in fructis sponte producit. Lana quoq; succida ibi crescit in frutectis quibusdã, quorum semina singulis annis in terrã spargunt, & ex his consurgit caudex quidã, in cuius folliculis lana illa colligit. Crescunt quoq; ibi cannæ molles, ex quibus colligit saccarũ. Habent hæ cannæ medullã quandã humidã in modũ sambuci, quæ in peluim expressa atq; in æneis caldarijs decocta, optimũ efficit saccarũ. Id tñ ingenue fateor, raro illic inueniri poma, pira, cerasa, nuces, & alios similes fructus arboreos, sed è Damasco illuc deferunt, q tñ adeo solis ardore decocti sunt, ut diu cõseruari nequeãt. At loco illorũ habẽt alios fructus, q etiã p totũ annũ in arboribus cõseruãt, ut sępe uideas unã arborẽ simul flores & fructus maturos gestare. Ex his faciũt incolę uaria cõdimẽta, qbus pultes, carnes, pisces, & alios cibos sapidiores reddunt. Habẽt poma cetrina magna, ex qbus optima conficiũt electuaria. Habẽt & alia optima poma & mirabilia,

rabilia,quæ poma paradysi ab eis uocanť.Hæc crescunt in modũ maximi bo- *Poma paradisi* tri,quantitatẽ habent mediocris cophini, cuius grana sunt ipsa poma, ita ut nõ raro centũ poma,& aliquãdo plura simul conglobata in modũ uuarũ reperias,quorũ quodq; oui habet magnitudinẽ,obductũ folliculo spisso crocei coloris,qui decorticatus dulcẽ & delicatũ relinquit fructũ.Hæc arbor ultra biennĩũ nõ durat,sed arefacta, ex radicibus alios surrogat surculos. Folia eius adeo longa sunt,ut staturã hominis erecti ferè excedãt. Latitudo uero tanta est,ut duo folia hominis corpus cõmode tegere possint. Vineæ multæ sunt in terra sancta,& plures essent,si Saracenis uini usus in uniuersum nõ esset interdictus. Hi aũt terrã illã hodie pro maiori parte subiectã tenẽt: & ubi uineas inueniunt eradicant.Optimũ uinũ quod in ea inueniť,crescit circa Bethleẽ in ualle Raphaim, & in Neheleschol, unde exploratores portauerunt palmitẽ uuarũ ut in Numeris legimus. Circa Sidonẽ quoq; & Anteradũ,itemq; sub Libano monte bonũ crescit uinũ,& ut mihi retulerũt indigenæ Anteradi,colligunt uno anno ab eadẽ uite triplex uinũ,hoc est: habent uno anno tres uindemias. Nã quũ uitis tempore Martij consuetos produxerit botros, id ligni quod uacuũ est à fructu,resecať,& tũc ex relicto palmite in Aprili alius & nouus repullulat surculus,suos quoq; secũ ferens fœtus,Qui & ipse truncatus,in Maio nouũ producit ramusculũ,serotinis oneratũ uuis.Et hac arte fit,ut primi botri in Augusto ad maturitatẽ perducti,suam uindemiã requirant. Secundi uero qui in Aprili floruerunt,in Septembri racemanť:& tertij in Octobri.Hinc etiã est ut in terra sancta botros uenales inuenias à die Ioannis baptistæ usq; in diẽ diui Martini.Habenť quoq; in ea terra ficus, malogranata,mel,oleum,pepones,cucumeres,melones,citruli,cucumeres Babylonici, & alij multi fructus his similes. Frumentũ quoq; ipsum est delicatissimũ, ut nõ uideať mihi quod unquam meliorẽ comederim panem quàm Ierosolymis. Porci syluestres,capreoli,lepores,perdices & coturnices abundãt in terra sancta,sicut & leones atq; ursi.Sed & cameli ibi in maximo habenť numero. *Tres uno anno uindemiæ*

Qui homines terram sanctam inhabitent.

SVnt in terra promissionis homines ex omni natione quæ sub cœlo est,& uiuit quęlibet gens iuxta ritũ suum.Et ut uerũ loquar,in nostrã magnam confusionem,nulli in ea peiores & in moribus corruptiores inueniunť quàm Christiani,cuius hanc esse rationẽ arbitror. Quãdo aliquis in Hispania,Gallia,Germania, Italia, aut alijs Christianitatis nationibus malefactor deprehensus fuerit,utpote homicida,latro,fur,incestuosus,adulter, fornicator,proditor, & timet propterea à iudice condignam sibi irrogari pœnam, fugit & transfretat in terram sanctam, quasi hoc contractum aboliturus malum, & quum illuc uenerit, non animum sed locum mutauit, & euenit sibi id quod scriptum est:Nunquid Æthiops potest mutare pellem suam?Tales sunt hodie in terra sancta non pauci, qui spoliant peregrinos & conterraneos suos, *Transfugæ Christiani*

ad se

ad se bona fiducia diuertentes,& nihil mali de eis suspicantes: detestabilesq; illi patres detestabiliores post se relinquunt filios,qui pollutis pedibus calcāt loca sancta, & sua pessima uita id efficiunt,ut sancta dei in magnum ueniāt contemptum.Sunt autē præter Christianos in terra promissionis & aliæ ua-
Saracenorū fides riæ gentes,præsertim Saraceni,qui Mahumetum prædicant,& legē eius obseruant,agnoscentes etiam Christum ueluti magnum prophetam,de spiritu sancto conceptū,& natum ex uirgine Maria,sed negāt eum passum & mortuum,uerum quum illi placuit,aiunt,ascendit in cœlum,sedetq; ad dexteram patris ut filius. Mahumetum uero dicunt sedere ad sinistram dei, & eum ut dei nuncium ad se tantum missum. Sunt homines illi Mahumetani immundiciæ addictissimi, ducuntq; tot quot pascere possunt uxores, præter id quod Gomorraico fœdati sunt uitio. Sunt tamen hospitales, & satis humani,id quod non semel tantum in meipso sum expertus.Pro modico ministerio illis exhibito,copiosam reddunt mercedem.Sunt preterea in hac terra
Syriani Syriani,qui quidem Christiani sunt,uerum Latinis nullā seruant fidem,misere & pauperrime uiuunt:auariciæ studentes, nemini eleemosynā largiunt. Ditissimus inter eos non delicatius uiuit quàm pauperior. Inter Saracenos habitant,& ut plurimum officijs eorum mancipantur.In habitu à Saracenis ferè nihil differunt,nisi quod per cingulum laneum ab eis aliquid discriminis
Græci habent.Græci similiter Christiani sunt,sed schismatici,& à Romanæ ecclesię obedientia alieni:sunt & alijs multis implicati erroribus,faxit deus ne & Latinis multæ irrepserint stulticiæ. Apud Græcos omnes ferè prælati sunt monachi,magnæq; abstinentiæ,& habentur à plebeis hominibus in magna reuerentia & honore.Sunt quoq; in hac terra Armeni,Georgiani,Nestoriani, Nubiani, Iabeani, Chaldæi, Maronitæ, Æthiopes, Ægyptij,& multæ aliæ gentes, quæ quidem omnes confitentur Christū, & habēt suos patriarchas. Quidam sunt hæretici,& à suo hęresiarcha nomeñ sunt sortiti,ut sunt Nestoriani,Iacobitæ & similes. Sunt tamen multi in his sectis admodū simplices, nescientes quicquam de hæresibus: Christo deuoti,carnem ieiunijs macerantes,atq; simplicissimas uestes induti, ut etiam longe superent religiosos Ro-
Nubiani manæ ecclesiæ. Nubiani & Iabeani dicunt se siue maiores suos fidem suscepisse à sancto Matthæo, ab eóque baptizatos, & baptismi modum ab illo recepisse,quem hodie inuiolabiliter seruare contendunt, innitentes huic autoritati,Ipse uos baptizabit in spiritu sancto & igne. Nam quum baptizantur,cum calido ferro crucem inurunt faciei aut alteri corporis parti. Et hi de-
Madianitæ uotiores inter orientales habentur.Est & gens Madianitarum, qui nunc Beduini atq; Turoniani dicuntur, qui magnam partem terræ sanctæ impleuerunt:& hi tantum operam dant alendis pecoribus & camelis, quibus supra modum abundant:Certam mansionē non habent,sed ubi bona inuenerint pascua,ibi cum tabernaculis suis tantisper subsistunt,donec herbis depastis, alium

alium locū pro gregibus quærere cogant. Sunt homines pugnacissimi, & re pleuerunt ferè totam Syriam: potissimū occuparūt ripas Iordanis à Libano usq; ad desertum Pharan, quum montes qui ultra Iordanē sunt, optima sup peditent pabula ouibus, capris, & reliquis iumentis. Habent arietes & uerueces tam crassos & pingues, ut una cauda pro tribus aut quatuor hominibus sufficiat ad esum. Nestoriani habitant circa Berut & Biblium in planicie Libani contra Ituream. Maronitæ uero occuparūt regionem quæ est circa fontem hortorum à Libano descendentem contra Tripolim, dicunturq; habere quadraginta milia pugnatorum. Porrò circa castrum Arachas post Tripolim habitant Saraceni, qui Vanni dicuntur. His sociantur Saraceni quos Asininos uocant, habitantes in montanis usq; ad castrum Anteradum, plurima habentes castra & oppida, atq; fertilissimam occupantes terram. Hi de Perside dicuntur duxisse originem: & in tantum numero sunt aucti, ut & ipsi quadraginta milia armatorum asserantur posse producere. Voluerunt ante paucos annos sese Romanæ subijcere obedientiæ, sed per Templarios impediti à suo resilierunt proposito. Hos Asininos nullus hactenus Sultanus potuit in ordinem redigere, sed ipsi sibi leges & iura condunt, utentes illis ut libet: suntq; omnibus adiacentibus nationibus formidini ob suā feritatem. Et quum hic orientales attigerim nationes, non inutile uisum fuit de ijs ampliorem facere mentionem: quandoquidem hodie multi sunt, qui quū nihil sciant, scire omnia uelint, asserentes nullos in his maximis regionibus usq; ad Indiam inueniri Christianos, sed perfidum Mahumetū omnia loca conspurcasse. Id quod uerum non est, sed ubiq; Christus in mundo suos habet cultores, prǽterquā in Arabia & Ægypto, ubi rari inueniuntur Christiani, sed omnes ferè nomen dederunt Mahumeto. Id quidem uerū est, omnes Christianos transmarinos, puta Armenos, Cappadoces, Græcos, Chaldæos, Medos, Parthos, Indos, Nubeanos, Iabeanos, Asianos, Georgianos, & reliquos orientales populos, non esse homines bello assuetos: sed quum à Saracenis, Turcis aut Tartaris bello petuntur, illis tributarij fiunt, atq; omne permittūt dominium: exactores ferentes, modo pacem & concordiam quantū ex se est conseruent: & hinc fit ut regiones illæ, quas Christiani inhabitant, Saracenorum esse putentur, atq; perfidiæ illorum subiacere: quum tamen ibi ferè omnes sint Christiani, id quod ego expertus sum in Cilicia & Armenia minori quæ parent Tartarorum principi: & tamen sunt meri Christiani, qui eas inhabitāt regiones, ecclesias frequentantes, missas audientes, genua flectentes, atq; deuote orantes: religiosis etiam personis magnum exhibentes honorē, id quod in meipso sum expertus, quum illic aliquantisper morarer. Præterea eos quos nos damnatos iudicamus esse hæreticos, ut sunt Nestoriani, Iacobitæ, Matonitæ, Georgiani, & similes, ego plerunq; inueni bonos & simplices esse homines, synceréq; erga deum & homines uiuentes: sunt magnæ abstinentiæ,

Nestoriani

Maronitæ

Asinini

Christi cultus ubique

scentiæ, & in quadragesima nec pisces, nec oleum comedunt. Attenti audiũt uerbum dei: id quod ego uidi in uespera Ramispalmarũ, quantis cateruis ad

Nestoriani concionẽ confluxerint. Habẽt præterea suos Archiepiscopos, Episcopos, Abbates, & alios prælatos, præter Nestorianos, qui loco Papæ habent prælatũ,

Georgianorũ sacri ritus quẽ Iacelichum uocant, cui magna pars orientis paret. Armeni uero & Georgiani habent prælatos, quos Catholicos uocant, qui sub se habent Archiepiscopos, Episcopos, & alios prælatos, qui optima conuersatione plebi præeuntes, uerbo pariter & exemplo illos docent: & quamuis munitissima inhabitẽt castra, atq; magnis polleant diuitijs, induuntur tamen uilibus & sordidis uestibus, amplissimas habẽtibus manicas: exterior enim uestis est pellicea arietina, grossa & rubea, & sub ea deferunt tunicam griseam atq; detritã. Suprema uero uestis est scapulare nigrum, uile & asperum, quasi ciliciũ. Interfui etiã semel in die annunciationis sacris eorũ, & aduerti eos eisdem ferè uti ceremonijs & precationibus quibus nos in missa, nisi q; suo, & nõ Romano utuntur

Catholicus idiomate. Nota quoq; q; Catholicus ipse, & omnes alij prælati sunt monachi, nec quisquam nisi monachi ad hæc ecclesiastica admittuntur officia: Clerici uero seculares & sacerdotes ferè nullam habent autoritatẽ, nec aliud agũt nisi quod diuina celebrant officia. Ad omnes horas signũ faciunt cum tabula lignea: non enim campanas habent: & tunc noctè surgunt ad matutinas preces, excirantq; se mutuo, ut omnes conueniant: nec iterum dormitũ eunt post illas absolutas preculas, sed sedent in ecclesia docentes populum usque

Matrimoniũ sacerdotum ad aurotam. Sacerdotes omnes sunt uxorati: nec aliquis permittitur exequi sacerdotis officium, nisi legitimam habeat uxorem. Sabbato duntaxat & die dominico missas celebrant: reliquis diebus per hebdomadã amplexibus uacant. Mortua uero uxore sacerdos cõtinebit, nec aliam poterit ducere uxorẽ. Et si fornicatus aut adulteratus fuerit, sine spe ulla amittit officium & ecclesiã. Quod si uxor eius adulterium perpetrauerit, sacerdos maritus eius aut continebit, aut officium & ecclesiam perdet. Vxor uero adulterans nasum perdet: & uir qui cum ea concubuerit castrabitur, etiamsi legitimam habuerit uxorẽ. Id ego semel fieri oculis meis uidi. Mortuo uero sacerdote, uxor eius relicta continebit: & si aliud præsumpserit inire matrimoniũ, combureť: sin meretricari libuerit, nil mali patietur: & id sæpe apud illos euenire solet. Et hæc mihi uidetur potissima causa esse, q; tot in illis terris inueniuntur meretrices: nam uxores talium continere nolentes, meretrices efficiuntur. Fures cõmittentes furta non admodũ nociua, & alij malefactores qui mortẽ non cõmeruerunt, castrantur, ne filios generent paternorum morum imitatores. Id scio, quum essem apud regẽ Armeniæ, habuit regina plures quàm sexaginta eunuchos. Rex cum omnibus principibus & nobilibus suis libenter audit uerbum dei: quibus etiam singulis diebus hora tertia illud à monachis, quos Vetrapethe uocãt, deuote ex sacris libris proponiť, utentibus expositione Ioannis Chrysostomi.

sostomi, Gregorij Nazanzeni, atq; Cyrilli, quē ipsi Kyrillum proferunt. Deuoti & morigerati sunt in ecclesia, nec facile ullum ibi uideas dissolutū aut indisciplinatum. Quū Episcopus sacrū facit, habet astantes suos ministros, puta diaconū, subdiaconū & acoluthū, & cum magna grauitate ceremonias solitas celebrat.

Descriptio Ægypti.

LVstrata itaq; Armenia secessi in Cappadociā, & hinc pertexi ad Seleuciam, à qua traieci in Cyprum, à Cypro nauigio ueni Tyrum, & rursum à Tyro soluēs per littus Palæstinæ descendi usq; ad ostia Nili. Ibi uidi Pharmam ciuitatē munitā quidem & egregie extructam, sed hominibus uacuā: nam serpentibus cedere coacti sunt. Ab hoc loco uiginti numerant leucæ ad Taphium: hæc est Taphnis, de qua in psalmo: Fecit prodigia sua in campo Thaneos. Hæc posita est in terra Gessen, de qua in Genesi multa scribunt. Fuit olim urbs insignis, sed nostro æuo destructa est. A Taphni usque ad Memphim, quā nunc Damiatam esse putāt, quindecim sunt leucæ, distatq; duabus à mari leucis, in ruinis penitus iacens, nisi q, nō longe à situ suo uilla est extructa ꝓpter naues in ea collocandas atq; merces colligēdas. Abūdat is locus æque ut Taphnis frumento, fructibus, & omnibus fere bonis, quibus homo uesci potest. Deriuat à Nilo riuus unus uersus Taphnim, & hinc uersus Pharmam fluens, primū uersus terram sanctam constituens portum. Alterum uero portū efficit alius Nili riuus priore maior, tribus leucis à Damiata mare ingrediens. Tertius portus est in Alexandria, ubi scilicet maior pars Nili labitur in mare, distatq; à Pharma, ubi primus Nili riuus mare intrat, centū uiginti miliaribus: & hæc est longitudo Ægypti iuxta mare. Ab Alexandria uero usq; in Babyloniā numerant etiam centū uiginti miliaria, ascendendo contra Nili cursum. Porrò à Pharma eundo per Taphium & Damiatam centū computantur miliaria usq; ad Babyloniā siue Cayrum, etiam aduersus fluuiū nauigando. A Babylonia uero usq; ad Syenen, quæ uersus Austrum ultima est pars Ægypti, sunt miliaria circiter ducenta quadraginta: & ibi incipit Aethiopia, quæ hodie Nubia dicit: & est tota Christiana, ubi beatus Matthæus prædicasse dicit. Huius Aethiopiæ regē captiuū uidi in Babylonia. Ascendens autem à Damiata per Nili fluuiū ueni in Abdelam, ac deinde in Mausotam, ubi Nilus scinditur in duo, uoluiturq; riuus minor ad fretū quod est iuxta Pharmā, & ex illo intrat mare. Rursus iuxta uillā Semmath est alia Nili scissio, labiturq; is abscisus riuus iuxta uillam quę Phatures dicitur, in mare: sed non est nauigabilis, ut alij iam memorati riui sunt. Item à Semmath ascēdendo, priusquam uenias ad Phyton & Ramassen, separatur à Nilo quartus riuus, intrans mare iuxta uillam quæ Stermon appellatur: & ea Nili diuisione usq; ad uillas Phyton & Ramassen sunt quinq; leucæ, ponunturq; hæ uillæ altrinsecus in ripa Nili. Hinc uiginti numerantur miliaria ad locū qui Delta nominat, ubi scilicet Nilus in duos riuos diuisus totam fe-

Pharma

Damiata

Diuisio Nili

Syene

Nubia

tè Aegyptũ facit insulam in modum Δ literæ triangulariter figuratũ, procedit & maior aquarũ uis ad Alexandriã, & minor ad Damiatã. A Delta usq; Heliopolim tria numerãtur miliaria, ubi & alius riuus à Nilo segregatˀ, & defertur ad ciuitatẽ Pelusij, & inde fluens per desertum uersus terram sanctam iuxta ciuitatẽ Iaris intrat mare: & hinc ferè duæ sunt dietæ usq; ad Ragazã: uel Gazaram & Bersabee. Hic riuus uocatur proprie in scriptura riuus Aegypti, terminaturq; ad ipsam sors tribus Iudæ. Quidam uocant eum Binocorulam, alij Syron Aegypti: & nõ est nauigabilis. *Heliopolis* Heliopolis est uilla opulenta, sed nõ munita, sicut nec alius quispiã locus per totam Aegyptũ est muratus, præter Alexandriam & Babyloniã. Hinc septem numerantur leucæ usq; ad *Babylonia Aegypti* Babyloniam. Hæc ciuitas est supra modum magna, in littore Nili sita, transitq; per medium eius riuus aquarũ à Nilo excurrens, & rursum in eũ ruens. A Babylonia duabus leucis distant pyramides quædam triangulares & insigniter magnæ. Et hinc duæ sunt leucæ ad Thebas, unde fuit legio Thebeo*Thebais*rum. Huic quoq; adiacet desertũ Thebaidos, in quo olim fuit magnus numerus monachorum. Et nota q̃ à Babylonia usq; ad Syenen per miliaria CC *Situs Aegypti* XXX Nilus in nullos diuiditur riuos, uno contentus in quo fluit alueo. Terra Aegypti ferè est inaccessibilis: nam ab occidente habet mare magnũ, contra Aphricam est desertum Libyæ & Philenorũ: ab Austro est desertũ Aethiopiæ, & ab oriente desertũ Thebaidos usq; ad mare Rubrum. Transitus illius deserti est trium dierũ, donec ueniatur ad locũ qui Beronice uocatˀ: & est portus Aegypti in littore maris Rubri ad Indiam ducẽs. Porrò contra Vulturnũ & septentrionẽ habet Aegyptus desertum magnũ usq; ad terram san*Christus olim in Aegypto cultus*ctam, in quo filij Israël ab Aegypto fugiẽtes XL. annis morati sunt. Floruit ante tempora nostra Aegyptus mirũ in modum Christiana religione, multa milia habens monachorũ, multa cœnobia, & plures ecclesias. Vnde dixerunt mihi Saraceni, quod in sola Babylonia & Cayro (sunt enim duæ urbes, sed in unã coniunctæ) plures quàm quadraginta reperiantur ecclesiæ. Habet uillas fermè infinitas, & populum sine numero. Dominãtur hodie in ea Saraceni. Inter Heliopolim & Babyloniam ostenduntur loca, in quibus beata uirgo mansit cum puero Iesu & marito Ioseph, quum à facie Herodis fu*Hortus balsami*gisset è Iudæa. Est etiã ibi hortus balsami, qui irrigatur à fonte paruo, uberrime tamen fluente, in quo aiunt beatam uirginem puerum Iesum lauisse, ob id habetur fons ille in ueneratione nedum à Christianis, uerum & à Saracenis. Modum colligendi balsamum hunc mihi Saraceni ostenderunt. Carpebant folium unum à stipite (adhærent enim folia stipiti) & contra radium solis illud discerpentes, guttam lucidissimam, & supra modum odoriferam elicuerunt: & is est uerus liquor balsami: qui in phialas uitreas colligitur, & ad diuersas mundi partes mittitur: tametsi raro sine mixtura ad regiones nostras perueniat. Aiunt etiam, si folium illud contra radium solis

non fran-

non frangeretur, minime succum illum stillaret. Foderunt proinde Saraceni & alium fontem, quum fons prior non sufficiat ad irrigationẽ totius horti, ex quo quatuor boues aquam trahunt, quæ sufficere possit ad illius humectationem.

FINIS.

AD LECTOREM PRAEFATIO.

RÆter Quintum Curtium, qui gesta conscripsit Alexandri Magni, & passagia quædam terræ sanctæ, pauci hactenus fuere, qui de rebus & de uarijs illis atque multis prouincijs, quas habet oriens, præsertim Indicus, nos certiores reddere: & tamen interim semper fuerunt uiri quidam studiosi, qui Asiani orbis uisendi gratia haud cunctãter pericula corporis atq; rerũ iacturas subire contenderũt: & proculdubio plurimarũ orientalium rerum certa hodie extarent experimenta, si saluus illis in patriam contigisset reditus. Nunc autem quum tam multa peregrinantibus in illis regionibus sint subeunda exitialia pericula: occurrunt enim nedum prædones, & alij ferocissimi homines, uetum & bestiæ immanes, deserta amplissima, squalentia & arentia, quæq; neq; hominibus, neq; iumentis quicquam pabuli afferre poterunt, maria illa fabulosa, ut uocãt, quę interdum peragranda sunt, aquæ mortiferæ, mare tempestuosum, calores intolerabiles, frigora acerba, & alia innumera pericula: quot putas Asia nobis incolumes restituit, quos in eã Europa ueluti exploratores misit? & si quosdam restituit, hi uel itineris labore atque periculorum sufferentia adeo exanimati sunt, ut non curarint explorata stylo excipere: aut si annotarunt ea quæ uiderunt & experti sunt, uernaculo usi sunt idiomate, id quod fecit Vartomannus, Benedetto Bordone, ut uulgaris libri uulgari utat titulo, Marcus Paulus Venetus, & alij quidam Itali atq; Hispani, quorũ scripta adhuc in tenebris essent, sicut & aliqua sunt, nisi boni quidam uiri ea in latinũ uertissent, atq; omnibus legẽda exhibuissent. Et utinam Marcus iste Venetus commodiorẽ nactus fuisset interpretẽ, aut ipse librum suum latine scripsisset, qui latine sciuit, id quod in loco quodam subindicat: sed multis conciuibus suis Venetis gratificari maluit, quam paucis latine doctis. Natus est hic Marcus ex patre Nicolao Paulo uiro clarissimo, qui quum per tres aut quatuor annos lustrasset partes orientales, comitẽ habens fratrem genuinum, Matthæum scilicet Paulum, domum rediens filium Marcum secum ducens, denuo in Indiam concessit, mansitq; multis annis apud magnum Cham Cublai, aulicus illius factus. Historia illius profectionis atq; reditus describitur in primis decem primi libri capitibus: & hæc tibi lector causam reddent, quomodo Marcus huius libri conscriptor, tot potuerit perlustrare prouincias.

MARCI PAVLI VENETI DE REGIONIBVS ORIENTALIBVS LIB. I.

Quomodo Nicolaus Paulus, & Matthæus Paulus fratres in orientem concesserint. Caput I.

ALDVINO principe indyto regni Constantinopolitani sceptra tenente, anno scilicet ab incarnatione domini M. CCLXIX. duo uiri nobiles & prudentes è clarissima Paulina familia nati, ciues Veneti, nauē uarijs onerantes mercibus, cōmuni cōsensu Venetijs soluētes, prospero uento, & deo ducatū felicem præstante, sulcarunt mare mediterraneum, & per angustas Bosphori fauces contendentes, Constantinopolim peruenerunt: ubi quū paucis quieuissent diebus, iterū uelis uentum dantes traiecerunt pontū Euxinum, appuleruntq; ad portū ciuitatis Armeniæ, quæ Soldadia appellatur: & præparantes iocalia preciosa, curiam cuiusdam regis magni Tartarorū, Barka dicti, ingressi, illi obtulerunt quicquid optimū habebant. Ille uero gratissima & libere oblata munera nō aspernās uicissim placido illos suscipiens uultu, multo maiora tribuit quàm illi contulerunt. Per annū autē cum illo cōmorantes rege, Venetias redire satagerūt. Et quū id molirent̄, subito inter regem Barka, & alium quempiā Tartaricū regē Allau nomine, lis oborit̄ cruenta: & aliquandiu inter se confligentes, exercitu Barkę deuicto, sors regi Allau uictoriā concessit: sicq; memorati fratres bellorū sęuiente tumultu præpediti, uaria captant consilia, quā eligant uiam, per quā uitæ sublato discrimine, in patriā reuertant̄: tandē'q; iudicant per uarias itinerū ambages circuire regnum Barka, & furentiū euadere manus: & id tentantes peruenerūt ad ciuitatē quandam Guthacā nomine, à qua ultra pgressi Tigrim traijciunt, & XVII. dietas facientes in deserto quodā magno, in quo neq; habitatores, neq; oppida inueniunt̄, ad Bocharā ciuitatem Persidis insignē profecti sunt, præsidente illi Barach rege: ibiq; annis tribus manserunt.

Qualiter adierunt curiam regis magni Tartarorum. Cap. II.

EO tempore uir quidam grauis & insignis à rege Allau ad maximū Tartarorū regem destinatus, Bocharā pnoctaturus uenit, & illic præfatos uiros inueniens, qui iam linguā Tartaricā erant edocti, supra modū hilaris efficitur, cogitatq; quomodo psuadeat, ut secum ducat hos occidentales uiros, inter Latinos natos, ad præsentiā maximi Tartarorū imperatoris, sciens se illi in hoc gratificaturū, & nihilominus uiros debito suscipiēdos honore, & largis donandos muneribus, potissimū quū iam ex multiplici colloqo gratissimos ipsorū explorasset mores. Viri igit̄ illi aduertētes se non facile & absq; periculo posse domū reuerti, inito consilio memorato adhęrent ambasiatori, iterq; cū illo

cũ illo suscipiunt ad Tartarorũ imperatorẽ,comites habentes quosdam alios Christianos,quos secũ e Venetijs duxerant,& soluentes à loco Bochara,post multos transactos menses peueniũt ad maximũ omniũ Tartarorũ regẽ Cublai uocatũ,quem etiã magnũ Cham appellant, hoc est, magnũ regem regũ. Porrò ꝙ tam ꝓlixũ tempus insumpserũt, donec ad magnũ uenirẽt Cham, aliud in causa nõ fuit,quàm ꝙ in frigidissimis regionibus Aquilonẽ uersus niues plurimas, & aquarũ inundationes inuenerunt,quæ uiã illis pręcluserunt.

Quanta humanitate à magno Cham suscepti sint. Cap. III.

ADducti igit̃ ante conspectũ magni impatoris Cham,pbenigne ab eo suscepti sunt. Interrogauit aũt eos de multis, utpote de regionibus occidentalibus, de imperatore Ro. atq; alijs regibus & principibus, qualiter sese gererent in regimine & rebus bellicis,quo pacto pax,iustitia & concordia inter eos cõstaret,itẽ quales mores & uiuendi ritus essent apud Latinos,& præsertim qualis esset nostra christiana religio,qualisq; Papa summus illius moderator. Et ad hæc memotati uiri singillatim respõdentes,eò imperatorẽ suis deduxerũt uerbis,ut libenter illis auscultaret,& sæpe ad se introduci iuberet.

Mittuntur à magno Cham dicti uiri ad Pontificem Ro. Cap. IIII.

QVadam itaq; die magnus Cham cũ regni sui principibus inito cõsilio, rogat Latinos,ut nomine suo ad Papã ꝓficiscentes,unà cũ barone quodã Gogaca nomine,uiro aulico & optimo,atq; apud illum agant,ut centũ uiros sapiẽtes,& in lege Christiana doctos ad se dirigat, qui sapiẽtibus suis ostendere possint Christianorũ fidẽ cæteris omnibus sectis præferendã, atq; unicã salutis esse uiã,quodq; dij Tartarorũ essent dęmones,qui ociẽtalibus in sui cultura imposuissent: nã quũ is impator multa audisset de fide catholica, & interim aduerteret, quàm mordicus sui sapiẽtes conarent̃ suã defendere fidem,in ambiguo positus nesciebat cui tutò animũ suũ inclinaret,quamq; ut uerã amplexaret̃ uiã. Illi itaq; debitã regiæ maiestati exhibentes reuerentiã, pollicent̃ se cõmissa fideliter executuros, & literas quas ab eo Ro. Pont. offerẽdas accepint, præsentaturos. Ipse uero tabulã aureã signo regali sculptã & insignitã,iuxta imperij sui cõsuetudinẽ illis tradi iubet,quã cõmeatus loco secũ per totũ eius imperiũ deferentes ubiq; à prouinciatũ & ciuitatũ rectoribus per loca discriminosa salui deducerent̃ atq; expẽsas ab eisdẽ recipent,& quacunq; tandẽ re opus in itinere haberent, illis imperatoris noĩe suppeditaret̃. Rogabat quoq; eos imperator,ut nonnihil de oleo lampadis, quæ iuxta dominicũ sepulchrũ Ierosolymis ardebat,sibi in reditu deferrent, credens sibi illud non parũ profuturũ,si Christus mundi esset saluator. Illi igit̃ imperatori ualedicentes arripiunt iter,literas & aureã tabulam secũ deferentes. Quumq; XX. dietas equitãdo peregissent,Gogacal,qui illis ab imperatore associatus erat, grauiter ægrotare cœpit. Vnde consilio inito, eo illic relicto,ipsi cœptũ prosequunt̃ iter,ubiq; ob impeatoris signũ humaniter suscepti. Pluribus ta

Glaciam

men in locis ob fluminum inundationes pedem sistere coacti sunt, ut etiam tres annos citro ultroq; absumpserint, priusquam ad portum ciuitatis Armeniorum, Galza nomine, peruenerint. A Galza rectà ad Anconem tendunt anno scilicet domini, M. CCLXXII. mense Aprili.

Quomodo summi Pontificis expectarint creationē. Cap. V.

INgressi autem urbem Anconam audierunt dominum Clementē Papam quartum nuper defunctum, aliumq; neminem in locū eius surrogatū: de quo non parū contristati sunt. Erat tunc Anconæ legatus quidam sedis apostolicæ, dominus scilicet Thedaldus Comes de Placentia, cui cuncta quæ in cōmissis habuerunt, exponentes, indicabant quomodo à magno Cham missi fuissent. Ille uero consulebat, ut noui Pontificis expectarēt creationē. Abeuntes itaq; interim Venetias suos inuisuri, & illic quousq; alius institueretur Pontifex mansuri, inuenit Nicolaus Paulus uxorem suam extremā clausisse diem, quippe quā in recessu suo prægnantē reliquerat, filium uero Marcū nomine, qui iā annos ætatis XV. habebat, atq; postea hunc librum conscripsit, sanum & incolumē inuenit. Porrò electio Ro. Pontificis ad duos usq; annos est protracta.

Qualiter regressi sint ad regem Tartarorum. Cap. VI.

ANnis duobus postq; redierunt in patriā elapsis, memorati duo fratres timentes imperatoris Tartarorū turbationē, quem ipsorum reditū sciebant expectare, reuertuntur Anconā ad legatum, secum ducentes Marcū filium, longi itineris futurū comitem. Acceptisq; à legato literis, quas Tartarorum imperatori deferrent, in quibus plenius imperator edocebatur ea quæ fidem concernunt catholicam, abire iterum in orientem disponunt: illisq; paululum ab Ancona digressis, nūcij ueniūt à Cardinalibus ad legatū, indicātes illi se in summū electum Pontificē, postea Gregoriū dictum. Quo audito ille missis nuncijs Venetos reuocat, & ne abeant monet, parans alias illis literas, quas Tartarorū offerrēt summo principi, quibus & duos adiunxit fratres prædicatores, uiros probitate & literatura conspicuos, quorū unus Nicolaus, alius uero Guilhelmus Tripolitanus uocabaᵗ, qui tunc Anconæ moram trahebant. Abeuntes itaq; unà uenerūt ad Glaciā portū maris in Armenia. Et quoniā Sultanus Babyloniæ tunc magno coacto exercitu Armenos inuaserat, cœperūt memorati fratres sibi timere, atq; uiarū uolentes uitare discrimina & guerrarū pericula, cum magistro tēpli in Armenia manserunt: nā nō semel in mortis periculum inciderunt. Nuncij uero Veneti omni sese periculo exponentes cum multis laboribus & magna difficultate ad Tartarorū imperatorē in ciuitatē quæ Clemenisu appellaᵗ, peruenerunt: nam iter eorū hyemali tpe ꝓpter niues & frigora atq; aquarū inundationes sępe ad longū tēpus impediebaᵗ. Porrò rex Cublai audiens eos aduētantes q adhuc longissime aberant, per quadraginta dietas nuncios illis obuiam misit, qui eos conducerent, & necessaria quæq; pro itinere suppeditarent.

Galzam

Quomodo

Quomodo Veneti à Tartarorũ imperatore susceptí sunt. Cap. VII.

REgis itaq; curiam adeuntes,& ante conspectum eius ducti, prociderunt coram eo in faciem,reuerentiã consuetam exhibẽtes. A quo humaniter suscepti iubent surgere,& qualiter uaria uiarũ penetrarint discrimina,quid'q; cum Romano egerint Pontifice iubet enarrare. Illi uero cuncta ordine exponunt,& allatas Pontificis literas imperatori exhibent. Qua de re rex mirum in modum lætatus,fidelem illorum cõmendauit solicitudinẽ. Oleum quoq; de lampade dominici sepulchri allatũ & oblatũ accepit ab illis,& cũ honore reponi iussit. Et quũ intellexisset Marcũ Nicolai esse filiũ, blanda facie illum suscepit,omnes'q; tres illos, patrẽ & filiũ,atq; patruũ tali dignatione prosecutus est,ut ab omnibus aulicis deinceps suspicerent,& in honore haberent.

M.Paulus quàm gratus factus sit Tartarorũ imperatori. Cap. VIII.

MArcus itaq; breui tempore in aula magni Cham Tartarorũ addiscens mores,atq; quatuor uarias gẽtis illius linguas edoctus,quas nedũ legere,uerũ & scribere didicit,omnibus charus effectus est,& in primis imperatori:qui ut hominis prudentiam magis conspicuã redderet, negocium illi commisit in longinqua expediendum regione, ad quam sex mensium spatio uix peruenire poterat. Ille uero prudenter in omnibus se gerens, non sine laude & principis gratia, quæ in mandatis acceperat transegit. Et sciẽs imperatorẽ oblectari nouitatibus,diligẽter scrutatus est in regionibus quas pertransiuit, consuetudines & mores hominum,conditiones & naturas animalium,atque harũ rerum ueridica relatione mirum in modum sibi deuinxit regem, ut etiã rex in magnis obeundis regni negocijs hoc uteretur per XVII. annos uiro, mittens illum ad diuersas latissimi imperij sui terras. Is uero præter id quod regis exequebatur causas, etiam terrarum obseruabat proprietates, prouinciarum & ciuitatum considerabat situs, & quæ mira in locis uel contigerunt, uel inueniuntur calamo excipiens, tandem nobis occidentalibus patefecit,id quod secundus liber explicat.

Quomodo Veneti post aliquot annos obtenta licentia redire disposuerint. Cap. IX.

MOrantes autẽ aliquanto tempore Veneti apud magnũ Cham,patriæ uisendæ accensi desiderio, à rege abeundi licentiã petũt.Is uero eorum oblectatus præsentia,difficile ad id inclinari potuit.Accidit tamen interea ut rex Indorũ Argon nomine,tres insignes uiros mitteret ad curiã magni Cublai,quorũ nomina fuerunt Culatai,Ribusca & Coila,qui agerent cũ eo,ut aliquã ex prosapia sua ei traderet in uxorẽ:nam uxor eius Balgana nomine nuper mortua,in testamento reliquerat,& maritũ adiurauerat,ne ab alia quàm à sua familia aliam duceret uxorem. Rex itaque Cublai illorum obsequutus petitioni, puellam quandam XVII. annorum nomine Gogatim,è stemmate suo prognatã illis associat, inq; uxorẽ Argonis consecrat. Nuncij uero quum

quum reginam abducturi essent, & aduertissent Venetos patriam suam siti re, rogabāt Cublai regem, ut pro honore regis Argonis hos secum abire per mitteret, qui nouam reginam in Indiam conducerent, & inde ad loca sua reuerterentur. Ille procerum instantia & petitione deuictus, etiam inuitus Venetos abire permisit.

Quomodo Venetias redierint, Cap. X.

SOluentes itaq; à Cublai aula, quatuordecim paratas naues, & sufficienti commeatu oneratas, quarum quælibet quatuor malos atq; totidem uela habebat, intrantes acceperunt à rege duas tabulas aureas regali charactere insignitas, quas per omne imperiū suum, & per tam multas prouincias præfectis ostenderent, à quibus securum conductum, uictualia, & alia necessaria perciperent. Adiunxit quoq; illis ambasiatores aliquos ad summum Pontificem, & ad reliquos quosdam Christianos reges. Et nauigio hinc discedentes, post tres menses uenerūt ad insulam quandam Iana nomine, & inde per Indicum uagantes mare, post multū temporis ueniunt ad regis Argonis palatium, allatamq; illi præsentant puellam. At ille filio suo hanc tradidit uxorem. Plurimi autem desiderati sunt ex his sexcentis uiris, quos pro adducenda puella rex ad tartarum misit, qui in itinere eundo & redeundo spiritū exhalarunt. Porrò Veneti cum ambasiatoribus hinc recedentes, ab alio uicerege, qui regno pueri loco præerat, Acata nomine, alias duas aureas & cōmendatitias tabulas more gentis illius acceperunt, atque salui cū honore ex regno illo deducti sunt, & post multum temporis multis exantlatis laboribus, protegente domino Constantinopolim perueniunt, atq; inde cum diuitijs & honorifico comitatu incolumes Venetias redierunt, anno scilicet domini, millesimo ducentesimo nonagesimo quinto, gratias agētes deo, qui eos de periculis multis liberatos saluos domum reduxit. Hæc à principio huius libri breuiter & summarie annotare libuit, ut lectori cōstet, quomodo, & qua occasione Marcus Paulus Venetus huius libri compilator, hæc quæ sequuntur omnia inuestigare potuerit.

De Armenia minori, Cap. XI.

PRæmissa generali itinerum nostrorum descriptione, nunc ad particularia descendentes, singulas regiones quas perambulando lustrauimus, denuo reuisentes, quid in eis uiderimus & experti simus annotaturi. Igitur Armenia minor quam primo intrauimus, iustitię conseruatione, & bona gubernatione consistit. Habet regnum ipsum ciuitates multas & plurima oppida: solum quoq; ipsum fœcundū est, & terra nullius rei necessariæ indiga: uenationes bestiarū & auiū illi non desunt: aër quoq; ipse nulla corruptione infectus, omnibus gratū pręstat spiraculū. Incolę uero regionis illius, q olim strenui fuere bellatores, nūc ocio torpētes molles & effœminati effecti, potationibus & luxui uacār. Est ciuitas quędā in hoc regno, iuxta mare sita, Glacia nomine, optimū habēs portū, quò plurimi cōueniūt mercatores ex uarijs regionibus,

Glacia

nibus, etiam à Venetijs & Ianua propter uarias merces quę illuc deferuntur, præsertim aromata diuersarũ specierum, aliasq́ pretiosas quasdam opes ex orientalibus regionibus illuc nundinationis gratia delatas; nã est is locus ueluti porta quædam orientalium regionum.

De prouincia Turciæ, Cap. XII.

TVrcia prouincia collectæ gentis, continet populos ex Græcis, Armenis, & Turcis. Habent Turcæ linguam propriam, sub lege detestabilis Mahumeti uiuentes. Sunt homines indocti, rudes & agrestes, in mõtibus & uallibus habitantes, atq; pascuosa loca cæteris præeligentes: nam habent greges magnos iumentorum atq; porcorũ: habent & mulos, sed illi in magno sunt ualore. Græci uero & Armeni qui inter illos habitant, ciuitates & oppida possident, operamq́; suam in sericum collocant. Habent autem ciuitates multas, inter quas præcipuę sunt Gomo, Cæsarea & Sebaste, ubi beatus Basilius martyrium pro Christo suscepit, unũq́; ex Tartarorũ regibus dominũ agnoscunt.

De Armenia maiori, Cap. XIII.

ARmenia maior prouincia maxima, Tartaris tributaria, ciuitates multas habet atq; oppida. Metropolis eius Arzinga uocatur, fitq́; ibi bucharanus optimus. Scaturiunt quoq; ibi aquæ feruentes, corporibus humanis abluendis & medendis sanissimæ. Aliæ uero insigniores post metropolim ciuitates sunt Argyron & Darzirim. Æstiuis diebus plurimi Tartari illuc diuertunt cũ gregibus & armentis, uberioris pascuæ gratia illecti. Et rursum hyemali tempore ob niuiũ inundantiam ad tempus secedunt. In montibus huius Armeniæ remansit arca Noæ. Habet hæc regio ab oriente confinem prouinciam Zorzaniorum. Ab Aquilone uero fons quidam magnus inuenitur, de quo liquor oleo similis scaturit, ad condimentum quidem cibi inutilis, lampadibus uero cõcinnandis & nutriendis, alijsq́; rebus inungendis cõmodissimus: unde uicinæ quæq; nationes concurrunt, & de fonte illo omnes pro lucernis alendis haurire cõtendunt: tam enim indesinẽter hic fons fluit, ut etiam multæ naues oleo eius oneratæ, in alias abducantur regiones. Fons olei

De prouincia Zorzania, Cap. XIIII. Georgiani

ZOrzaniæ prouincia Tartarorum regi tributa offert, eumq́; dominum suum agnoscit. Sunt autem Zorzanij homines pulchri, in armis strenui, atq; in arte sagittaria periti. Sunt etiam Christiani, Græcorum obseruantes ritum. Capillos nutriunt breues, ut clerici occidentales. Est prouincia eorum aditu difficilis, præsertim ab oriente: illic enim arctissima est uia, ab uno latere habens mare, & ab altero montes, per quam quatuor leucarũ spatio eundum est, donec in prouinciã ueniať. Vnde pauci homines ibi magnũ exercitũ ab ingressu arcere possunt. Habẽt incolæ multas ciuitates & castra, abundantq́; serico, de quo pulcherrimos holosericos parant pannos. Quidam eorum labori manuali operam impendunt, alij uero mercimonijs distrahendis.

distrahendis. Terra ipsa satis fertilis est: id mirabile aiunt in hac terra reperiri. Est lacus quidam magnus in ea, ab aquis montium collectus, uocatus mare † Chelucelam; in gyro habens circiter sexcenta miliaria, qui per totũ anni spatium nullos mittit pisces, præterquam per quadragesimam usq; ad sabbatum sanctũ. Distat is lacus à reliquis æquoribus duodecim dietis. Aiunt quoque Euphratem fluuium, & alia quædam flumina in hunc ruere lacum.

forte Caspiũ

De regno Mosul. Cap. XV.

Regnum Mosul ad orientem situm, partim confine est Armeniæ maiori, habitãtq; in eo Arabes Mahumetũ colentes, & multi Christiani, Nestoriani atq; Iacobini: quibus præest patriarcha magnus, quem ipsi Iacelich uocant. Fiunt ibi panni pulcherrimi ex serico & auro. Cæterum in montibus huius regni habitãt homines Cardi appellati, quorũ quidã Nestoriani sunt, alij Iacobini, & quidam Mahumeti sunt sectatores, atq; magni prædones.

De ciuitate Baldachi. Cap. XVI.

Est in partibus illis ciuitas quædam insignis Baldachum nomine, quæ in scripturis sacris Susis appellatur, in qua manet prælatus magnus Saracenorum, quem ipsi Caliphum uocant. Non inuenitur in partibus illis nobilior quàm illa sit ciuitas. Parantur ibi ex auro & serico pulcherrimi panni, ijq; sub uaria habitudine. Anno ab incarnatione domini M. CCLX magnus Tartarorum rex Allau obsedit, atque tam acriter oppugnauit hanc urbem, donec caperet eam. Erant tunc plura quàm centum milia armatorũ in ciuitate, sed Allau longe fortior illis erat. Cæterum Caliphus urbis dominus turrim habebat plenam auro, argento, & lapidibus preciosis, atq; reliquis iocalibus, sed auaritiæ stimulis sauciatus, noluit collectum thesaurũ in milites spargere, illisq; munera largiri, ideoq; ipse cum ciuitate periclitatus est: nam Allau rex obtenta ciuitate Caliphum cepit, & in turrim illam, in quã thesaurũ suum reposuit, coniecit, negatóque omni cibo & potu ait illi: Si thesaurum hunc non tam auare & tenaciter seruasses, teipsum & ciuitatẽ liberasses: nunc igitur fruere thesauro tuo, & ex eo comede atq; bibe, quem tantopere dilexisti. In hunc itaq; modũ miser ille thesauro suo incumbens fame perijt. Transit per hanc urbem fluuius quidam magnus, atq; in oceanum Indicum se effundens, à cuius ostio urbs ipsa decem & octo distat dietis, ut citra magnum incommodum innumeræ merces ab India ad eam adduci possint. Porrò fluuius ipse originem sumit à ciuitate Chisi. Est quoq; ciuitas alia inter Baldachum & Chisi, Bascia nomine, quæ magno palmarum nemore circundatur, de quo maxima dactylorum colligitur copia.

Haolonus

De ciuitate Taurisij. Cap. XVII.

In illis quoq; partibus est Taurisium nobilissima ciuitas, in qua multiplices exercẽtur mercantiæ: nam sunt ibi gemmæ preciosæ, panni auro texti atq; holoserici cum alijs uarijs mercibus. Et quoniam ciuitas in optimo sita est loco,

est loco, conueniunt ibi plurimi negociatores ex uarijs mundi partibus, ab India, à Baldacho, à Mosulo & Cremosor, ex Latinorum quoq; terris nonnulli nundinandi gratia illuc concedunt: nam mercatores plurimum hinc ditantur. Ciues Mahumetum uenerantur, licet quidam Nestoriani atq; Iacobini etiam ibi inueniantur. Sunt in circuitu ciuitatis horti pulcherrimi & amœni, unde incolæ plurimos & optimos colligunt fructus.

Quomodo miraculose mons quidam in alium locum fuerit translatus, Cap. XVIII.

EST mons quidam in regione illa haud longe à ciuitate Taurisij, qui olim uirtute diuina à loco suo hac occasione dimotus est. Accidit semel ut Saraceni Euangelium Christi blasphemare uolentes, & ueluti uanam doctrinã Christianis improperantes dicerent: Est scriptum in Euangelio uestro: Si habueritis fidem sicut granũ sinapis, & dixeritis mõti huic, transi hinc, & transibit, & nihil impossibile erit uobis. Nunc igit' si fides uestra caret errore, amouete montem hunc, & probate Euangelij uirtutem. Et quoniam Christiani sub perfidorum illorum dominio erant, cogebantur uel montem illum transferre, uel Mahumeticam subire legem: & si neutrum facerent, gladio ferirentur. Tunc uir quidam in Christi feruens amore & fide, confortauit pusillanimes, & fusa oratione ad dominum cum tota fiducia dixit monti: abi hinc: quod uidente multitudine ilico factum est. De quo miraculo multi Saracenorum conuersi, Christum confiteri cœperunt. *Miraculum fidei*

De regione Persarum, Caput XIX.

PErsia maxima & latissima est prouincia, fuitq; olim nobilis & magni nominis: nunc uero à Tartaris dissipata obscurior est quàm unquã fuerit: abijt tamen nomen eius in uiciniores quasq; prouincias, ut etiam hodie Persidis prouincia octo complectatur regna: quorum primũ uocatur Chasum, secundum Churdistam, tertium Lor, quartum Cielstam, quintũ Instanich, sextum Zerazi, septimum Socham, octauum Timochaim, & est in finibus Persarum: suntq; ibi equi magni & pulchri, ut etiam quandoq; unus ueneat pro ducentis libris Turonensibus. Ducunt autem eos negociatores ad ciuitates Chisi & Curmosa, in littore maris sitas, unde in Indiam uenduntur. Asini quoq; ibi sunt pulcherrimi & optimi, ut etiam unus uendatur pro triginta argenti ponderibus. Homines uero in regionibus illis pessimi sunt, rixosi, prædones & homicidæ, fidem Mahumeti profitentes. Mercatores passim occiduntur ab illis prædonibus, nisi cateruatim per itinera incedant. In ciuitatibus tamen sunt optimi artifices, qui in auro, serico, & opere acupictorio mira faciunt. Abundant bombice, tritico, hordeo, milio, alijsq; frumẽti speciebus. Vini quoq; & fructuũ habent ubertatẽ. Kilan

De ciuitate Iasdi, Cap. XX.

IAsdi est ciuitas magna in eadem regione, in qua multæ fiunt mercantiæ. Habet quoque & ipsa subtiles artifices, qui in serico laborãt. Colunt etiam

F Mahume-

Kirman

Mahumetum. Vltra Iasdi per septem dietas non est ulla hominum habitatio usque ad ciuitatem Crermam: sed sunt loca campestria atque nemorosa, in quibus multæ sunt uenationes. Inueniuntur quoque ibi magni conatices, & hi in magna multitudine.

De ciuitate Crermam. Cap. XXI.

Kirman

CRermam est ciuitas insignis, ubi in montibus plurimi reperiuntur lapides Turchisi uulgo appellati. Sunt quoque ibi mineræ chalybis & andanici. Item habent falcones nobiles, uolatum pernicissimum habentes, minores tamen falconibus peregrinis. Habet Cremã artifices diuersorum armorum, qui fabricant frena, calcaria, sellas, spatas, arcus, pharetras, & alia instrumenta iuxta usum patriæ illius. Mulieres uero distinentur opere plumario, facientes culcitras & ceruicalia speciosa. A Cremã ultra progrediendo itur per magnam planiciẽ, exactoque septem dierum itinere peruenitur ad descensum quendam, qui duorũ dierum spatio uix tandem perficitur, uestigio semper in decliuum inclinato. In planicie multi inueniuntur perdices, itemque castra & oppida. In decliui uero descensu sunt arbores multæ & frugiferæ, sed non est ibi habitatio nisi pastorum. Habet hæc regio hyemali tempore intolerabile frigus.

De ciuitate Camandu, & regione Reobarle. Cap. XXII.

VEnitur post hęc ad planiciem quandam magnam, ubi ciuitas quædam sita est Camandu nomine, quæ olim magna fuit, sed nunc à Tartaris diruta est, retinuitque regio ab ea uocabulum. Inueniũtur ibi in magna copia dactyli, pistachi, poma paradisi, atque alij uarij fructus, qui in regionibus nostris non crescunt. Habet quoque regio illa aues quę sincolinæ dicuntur, permisti coloris, albi scilicet & nigri, quatum pedes & rostra rubescunt. Habet item boues maximos, & in uniuersum candidos, cornua breuia & minime acuta in capite gẽstantes, camelino gibbo dorso eorum imminente, unde tam fortes redduntur, ut ad magna onera gestanda facile assuefiant. Et quum clitellæ gibbo imponuntur, ut cameli genuflectunt, & rursum suscepto onere surgunt, sic ab hominibus edocti. Arietes illius regionis non minores sunt asinis, caudam ferentes tam longam & latam, ut triginta librarum pondus habeant. Sunt pulcherrimi & pingues, atque ad esum optimi. Sunt præterea in huius regionis planicie multæ ciuitates & oppida, sed quæ muros habent luteos atque incompositos, fortes tamen: Nam sunt in ea regione multi prædones, quos Caraonas uocant, habentque regem. Vtuntur hi prædones incantationibus: & quando ad prædam excurrunt, arte illa diabolica id efficiunt, ut aër interdiu per magnum temporis spatium adeo obscuretur, ut à nemine uideri & caueri possint, prorogantque huiusmodi caliginẽ interdum quinque, & aliquando septem diebus, & interim campos peruagantes in maximo numero, ut etiam quandoque turma eorum decem milia grassatorum complectatur.

Boues gibbosi

Arietes maximi

complectatur, in aciem bellatorum more se redigunt, & in latum diffusi sic procedunt, & quicquid obuiam illis uenit, homines & iumenta, capiunt, iuuenes uenum exponunt, senes uero occidunt. Ego Marcus qui hæc scribo, semel in hanc incidi caliginem: & quoniam parum aberam à castro, quod Canosalim dicitur, facile periculum euadere potui ad castrum fugiendo. Plures tamen è comitiua mea in retiaculum illud dæmoniacum incidentes, partim ueaditi, & partim interfecti fuerunt.

De campestribus formosis, & ciuitate Cormos, Cap. XXIII.

PLanicies illa de qua iam dictum est, meridiem uersus extenditur ad spatium quinque dietarum. In extremitate uero eius incipit uia sensim descendere, ut per uiginti miliaria semper in præceps cogaris ire: & est uia ipsa pessima, atque ob prædatores periculis non carens. Tandem uenitur ad campestria pulcherrima, quæ in longum ad duas dietas se extendunt, uocaturq́ locus ipse Formosa. Abundat terra illa riuis aquarum, & arboribus palmarum. Est quoque ibi copia diuersarum auium, præsertim papagaiorum, quę citra mare non habentur. Hinc peruenitur ad mare Creanum, in cuius littore sita est ciuitas Cormosa, optimum habens portum, ad quam multi conueniunt negociatores, ab India aromata, margaritas, lapides preciosos, pannos aureos & holosericos, dentes'que elephantorum, & alia preciosa quæque adferentes. Est ciuitas illa regalis, habens sub se ciuitates & castra. Regio uero ipsa calida est & infirma. Si extraneus quispiam mercator in ea moriatur, rex terræ omnia eius confiscat bona. Vinum faciunt in illa terra ex dactylis, atque alijs optimis speciebus: tamen qui eo non sunt assueti, & primum bibere cœperint, uentris fluxum cient: qui uero assueti fuerint, mirum in modum pinguescunt. Incolæ loci non uescuntur pane triticeo & carnibus, sed comedunt dactylos, pisces salitos, & cepas. Naues habent non admodum tutas: nam non consolidant eas clauis ferreis, sed ligneis cum filis quibusdam, quæ fiunt ex corticibus nucum Indicarum. Hi cortices in modum corij parantur, unde fila scinduntur, & ex filis funes fiunt fortissimi, qui aquarum impetum & assultum ferre possunt, nec ab aquis facile corrumpuntur. Habent naues illæ unas arbores, una uela, unosq́ temones, nec nisi uno teguntur opertorio. Pice non linuntur, sed piscium sumine. Et quum in Indiam transfretant, equos & alia onera secum deferentes, multas amittunt naues, quod mare illud admodum tempestuosum sit, & naues ferro non sint communitæ. Incolæ illius regionis nigri sunt, Mahumeti'que legi addicti. Æstatis tempore, quando æstus intolerabiles sunt, non morantur in ciuitatibus, sed extra mœnia habent uiridaria aquis irrigata, & per canalia huc illucq́ aquam trahunt, illicq́ habitantes solis calorem aliquantulum subterfugiunt. Fit etiam non raro, ut à regione cuiusdam deserti, ubi nihil est præter sabulum, uentus quidam urens & uehemens spiret: & nisi homines ilico fugam

l. Oceanum
Hormoz

gam caperent, nimio calore oppressi suffocarentur. Sentientes enim prima illius uenti spiracula, mox ad aquas confugiunt delitescuntque in eis, donec flatus expirauerit: atque in hunc modum ardorem illum ab arena allatum effugiunt. Fit quoque in hac regione, ut sementem non nisi in Nouembri in terram spargant, & in initio Martij segetem demetant, quo tempore etiam alij fructus maturescunt & colliguntur. Nam post Martium arborum folia & herbæ nimio calore percussæ exarescunt, ut per totam æstatem nec unum uirens folium, nisi iuxta aquas inuenias. Mos est huius patriæ, quum quispiam paterfamilias mortuus fuerit, ut uxor eius relicta quatuor annis cõtinuis eum lugeat, singulis diebus semel fletui uacans. Conueniunt etiam ad defuncti domum consanguinei eius & uicini quiq; magno rugitu illius mortem deplorantes, atque acerbas facientes querelas.

De regione quæ est inter ciuitates Cremos & Crermam.
CAPVT XXIIII.

Kerman
Horm 2

VT etiam ad alias stylum uertã regiones, relicta iam India redeundum est mihi ad Crermam, ut hinc recto ordine progrediar ad eas quas uidi & lustraui terras. Igitur si gressum à Cremos uersus Crermam moueris, inuenies magnam & pulcherrimam quandam planiciem, nulla re quæ ad uictum pertinet carentem: præsertim tritico abundat: uerum panis ex eo confectus, ab ijs qui eo non sunt assueti, comedi non potest, adeo amarus est, ab amara aqua illi impasta. Abundant etiam incolæ dactylis, & alijs suauibus fructibus. Habent insuper thermas contra scabiem, & alias multas ægritudines efficaces.

De regione inter Crermam & Cobinam sita, Cap. XXV.

EVndo à Crerma uersus ciuitatem Cobinam, occurrit iter tædiosissimũ, quippe quod in longum ad septem extenditur dietas, nullas ferè habẽs aquas, nisi perpaucas, & has quidem salsas & amaras, uiridem præ se ferentes colorem, perinde ac si herbarum esset succus: & qui uel paululum ex eis delibauerit, uentris profluuium euadere non potest. Idem fieri solet si quispiam gustet sal ex ea aqua confectum. Necesse igitur est, ut uiatores aquam aliam secum portent, si modo non uelint siti periclitari. Iumenta quoq; ipsa horrent, quum aquam illam bibere coguntur, nec uentris fluxum ubi biberint subterfugiunt. Nulla propterea est in illo deserto habitatio hominũ neque ferarũ, exceptis onagris, quod nec cibum, nec potũ illic habere possint.

De ciuitate Cobinam, Cap. XXVI.

COBinam est ciuitas magna, copiam habens ferri, chalybis, & audanici. Fiunt ibi specula de chalybe pulcherrima & magna. Fit quoq; ibi tutia quæ oculis medetur, & espondium, idq; in hunc modum. Habet regio illa mineras, ex quibus terram fodiunt, & in fornacem ignitam proiectam decoquunt, desuper crate ferrea uaporem ascendentẽ intercipiente, in qua uapor

conglu

cõglutinatus, tutia efficit. Materia uero grossior, quę in igne remanet, espondium uocatur. Sunt huius terræ incolæ Mahumeti sectatores.

De regno Timochaim, & arbore solis, quæ à Latinis arbor sicca uocatur, Cap. XXVII.

RElicta ad tergum ciuitate Cobina, occurrit desertum aliud, habens in longitudine iter octo dierum, estq; in eo ariditas magna: caret arboribus atque fructibus: & aquæ quas habet amarissimæ sunt, ut etiam iumenta eas bibere recusent: & nisi uiatores aquam secum deferrent, siti periclitarentur. Superato uero hoc deserto uenitur ad regnum Timochaim, in quo multæ sunt ciuitates & castra. Est regnum illud confine Persidi à parte Aquilonis, crescitq; in eius planicie arbor magna, arbor solis dicta, quæ apud Latinos arbor sicca uocatur. Hæc grossa est ualde, habetq; folia quæ ex uno latere sunt candida, ex opposito uero latere sunt uiridis coloris. Fructus nullos prætereuntios producit, eosq; in modum castaneæ buxini coloris. Patet campus ille circumquaque ad multa miliaria, ut nec unam in eo inuenias arborem. Aiunt Alexandrum Magnum ibi cum Dario conflixisse. Est autem tota terra regni Timochaim, saltem quæ inhabitatur, fertilis, & multarum rerum ferax, bonoq; aëre temperata. Habet etiam uiros pulchros, sed pulchriores mulieres. Mahumeti perfidiam sequuntur.

De tyranno quodam insigni & sicarijs eius. Cap. XXVIII.

EST in terris illis regio quædam Mulete dicta, ubi dominabatur princeps quidam pessimus, Senex de montanis dictus, de quo multa audiui: & quæ relaturus sum, ab alijs multis regionis illius incolis didici, qui ita mihi dixerunt. Fuit princeps ille cum uniuerso populo suo, cui præerat, legi Mahumeti addictus. Is inauditam excogitauit malitiam: Nam homines quosdam sicarios seu gladiatores, quos uulgo Assasinos uocant, sibi adiunxit, & per illorum effrenem audaciam quoscunq; uoluit occidit, ut breui omnibus terrori esset. Porrò id hac impostura effecit. Erat in terra illa uallis quædam amœnissima altissimis septa montibus, intra quam uiridarium plantauit maximum & pulcherrimum floribus odoriferis & fructibus suauibus, atque alijs delectabilibus refertum herbis. Extruxerat etiam in illo horto palatia quædã egregia mira decorata pictura, & quicquid illis ornamento esse potuit, adhibuit. Porrò quæ ad totius corporis uoluptatem faciunt, non est opus ut multam de illis faciam mentionem, quum horto illi & palatijs non defuerint riuuli uarij, aqua, melle, uino & lacte fluentes, uaria musicæ artis instrumenta & melodiæ, choreæ, tripudia, palæstræ, uestes preciosæ, & mirus apparatus omnium delectabilium rerum, quibus pro uoto fruebantur iuuenes quidam intra uiridariũ positi, qui aliud nihil faciebant, quàm quod uitam beatam uiuebant, tristitiæ nullum dantes locum. Erat proinde in introitu horti castrum fortissimum, diligenti munitum custodia, per quod so-

 lum &

lum, & per nullum alium locum patebat ingressus & exitus in hortum. Extra locum illum habebat senex ille, cui nomen erat Alaodim, iuuenes quosdam & uiros fortes, audacis atque præfracti animi, quos ad hoc ipsum instituebat, ut animi sui detestabile exequerentur propositum. Curabat illos informari in nepharia lege Mahumetica, quæ obseruatoribus suis in uita futura carnales promittit uoluptates. Et ut eos obsequentiores sibi redderet, & ad omne uitæ periculum intrepidos, quum illi uideretur faciebat eis, uel quibusdam eorum, dari potum quendam, quo inescati dementes fiebant, & graui opprimebantur sopore, interimq; in uiridarium ducebantur: & quum sopore soluto euigilarent, & uiderent se tantis interesse delitijs, putabant se in paradisum dei raptos, uiuereq; cum Mahumeto legislatore ipsorum, & illis quæ promisit perfrui gaudijs. Quid plura? Gaudebant se ex seculi miserijs ereptos, & iam aliam atque felicem uiuere uitam. Sed quum paucis diebus his gaudijs interfuissent, senex quibus uolebat iterum memoratum potum bibendum exhibuit, & dementatos extra paradisum illam reduxit. Tunc illi ad se redeuntes, & reminiscentes quibus & quantis ad modicum tempus potiti fuissent gaudijs, supra modum dolebant, & tristes efficiebantur quod delitijs illis perpetuo frui non concessum sit, mortem libenter subituri, modo hac uita tam modice degustata, semper uiuant. Tunc tyrannus ille, qui dei prophetam se esse mentiebatur, aiebat illis: Audite me, & nolite contristari: si parati estis, ut pro mea obedientia mortem intrepide, ubi illata fuerit, subeatis, participes uos pronuncio futuros illorum gaudiorũ quæ ad horam uidistis. At miseri illi mortem lucrum putantes, nihil tam difficile aiunt iniungendum, quod pro illa beata uita consequenda non libenter subeant. Abutitur igitur tyrannus ille his præfractis hominibus ad innumera homicidia, quippe qui corporalem uitã prostituentes, contemnebant etiam mortẽ ipsam, & passim ad tyranni iussum in regione illa sic grassabantur, ut omnibus hominibus essent formidini, & nemo insaniæ illorum resistere auderet: sicq; fiebat, ut multæ regiones, & potentes uiri tyranno illi tributarij fierent.

De interfectione memorati tyranni, Cap. XXIX.

ANno domini millesimo ducentesimo sexagesimo secundo Allau rex Tartarorum, potenti exercitu tyranni illius castrũ obsedit, cupiens tantum periculum è suis eliminare partibus. Et elapsis tribus annis cepit illum cum omnibus Assasinis suis: defecerant enim illis uictualia: & funditus aboleuit locum, & homines interfecit.

De ciuitate Sopurgam & terminis eius, Cap. XXX.

REcedendo à præfato loco uenitur ad regionem quandam satis amœnã, quæ habet colles, planicies, & optima pascua, uberrimos denique fructus: est enim solum eius feracissimum: neque ullam habet penuriam præterquam aquæ: nam eundum est per quinquaginta aut sexaginta miliaria, donec

donec aliquid aquæ inuenias: unde nisi uiatores aquam secum deferrent, sæpe siti periclitarentur, id quod etiam iumentis accidere solet. Festinanter igitur regio ipsa percurrenda est, præsertim ubi tanta est terræ ariditas. Extra illam siccitatem habet regio illa multas ciuitates & oppida. Incolæ Mahumetum agnoscunt. Post hęc uenitur ad ciuitatem Sopurgam, ubi omniũ uictualium reperitur copia: præsertim abundant ibi pepones, quos filis diuidunt non secus quàm cucurbitæ dissecantur, & desiccatos ad proximas terras uendendos portant, à quibus auide comeduntur, quum mellis ferè habeant dulcedinem. Sunt etiam in regione illa plurimæ uenationes bestiarũ & auium.

De ciuitate Balac, Cap. XXXI.

PRætereuntes inde uenimus in ciuitatem quandam Balac nomine, quæ olim magna & nobilis fuit, sumptuosa habens marmorea palatia: nunc uero à Tartaris diruta est. In hac ciuitate ferunt Alexandrum Darij regis filiam in uxorem accepisse. Hæc ab Aquilone terminatur ad Persidis prouinciam. Quod si hinc soluas & procedas inter orientem & Aquilonem, non inuenies ad duas dietas ullam habitationem: quia habitatores loci tot molestias à latronibus & prædonibus passi, coacti sunt fugere ad montana, loca scilicet tutiora. Inueniuntur ibi aquę multæ, atq; uenationes bestiarum plurimæ: sunt quoque illic leones. Viatores quoniam nihil alimenti in itinere inueniunt, uictualia secum deferunt, quæ pro duobus diebus illis sufficiant.

De regno Taicam & terminis eius, Cap. XXXII.

EXacto itinere duorũ dierum quos memorauimus, occurrit castrũ quoddam Taicam uocatũ, ubi frumenti magna est copia, agerq; ipse pulcherrimus. Sunt ibi quoq; montes salis ad meridiẽ extensi, tam magni, ut totus mundus hinc sal sufficiens habere posset. Est autem sal ipsum tam durum, ut non nisi cum ferreis malleis è montibus erui possit. Quod si ultra ab isto loco procedas, inter plagam scilicet orientalem & aquilonarem eundo, post tres consummatas dietas uenies ad ciuitatem Scassem, licet alia quoq; oppida in itinere occurrant. Huius regionis incolæ omnes Mahumetum colunt: bibunt tamen uinum, cuius terra illa sicut & frumenti atque fructuum maxime est ferax: imò tota die nihil agunt, quàm quod calicibus euacuandis incumbunt. Est uinum illud coctum & optimum. Homines uero sunt pessimi, sed optimi uenatores: nam abundat terra eorum bestijs syluestribus. Nudi caput incedunt, nisi quod uiri chordula quadam longitudinis decem palmorum caput ligant. E bestiarum uero syluestrium, quas capiunt, pellibus indumenta sibi parant, sicut & caligas & calceamenta, nec alijs utuntur uestibus.

Montes salis

De ciuitate Scassem, Cap. XXXIII.

CIuitas autem Scassem in planicie est sita, habetq; in circumiacentibus montibus multa castra. Fluit etiam per medium eius magnus quidam

Sues ſpinoſi fluuius. Sunt in regione illa multi ſues ſpinoſi, qui quum capiuntur, ſpinis ſuis ſæpe homines & canes lædunt: nam canes à uenatoribus in porcos prouocati, adeo iritãt & cõmouent feras illas, ut ſimul cõcurrentes terga ſua, quibus ſpinæ innituntur, uehementer commoueant, atque ſtimulos ipſos uehementia quadam excutiant, atque in uiciniores homines & canes uibrent. Habet gens illa linguam propriam: paſtores eius morantur in montibus, uendicantes ſibi cauernas pro habitaculis. Itur hinc per tres dietas ad prouinciã Balaſciæ, atq; intermedio itinere nulla humana occurrit habitatio. Neceſſe igitur eſt ut uiatores cibum & potum ſecum portent.

De prouincia Balaſciæ, Cap. XXXIIII.

BAlaſcia eſt prouincia magna, habetq́; linguam propriam, cultui Mahumeti dicata. Reges eius, qui iure hæreditario ſibi inuicem ſuccedunt, ab Alexandro Magno originem duxiſſe feruntur. Producit hæc eadem prouincia lapides precioſos atque magni ualoris, qui à nomine regionis balaſci uocantur. Nemo citra capitis pœnam audet huiuſmodi lapides uel fodere, uel extra regionem aſportare, niſi cum licentia & conſenſu regis: omnes enim illi lapides regis ſunt, & is mittit eos quibus uult uel pro dono, uel pro ſolutione tributi: multos etiam commutat pro auro & argento. Vſqueadeo autem terra illis turgeſcit lapidibus, ut ad regem parum hinc rediret emolumenti, ſi paſſim omnibus permitteret eos fodere & diſtrahere; nam ſic lapis ipſe uilior redderetur. Suppeditat quoque mons alius in hac prouincia lazulum, de quo fit azurum optimum, quale etiam in mundo non inuenitur. Elicitur autẽ ex mineris non ſecus ac ferrum: præbent quoque mineræ argentum. Regio ipſa ualde frigida eſt. Equos habet multos & optimos, magnos & uelo ces, qui tam duras & fortes in pedibus habent plantas & ungulas, ut ferramento opus non habeant, etiam quantumlibet per ſaxa & montes currant. Abundat præterea regio ipſa uenatione beſtiarum & auium. Habet quoq; herodios, ſeu optimos falcones. Fert ager eius triticum optimum, hordeum & milium in magna copia. Oliuis caret, ſed ex nucibus & ſoſima oleum conficiunt. Incolæ extraneas gentes minime metuunt, eo quod introitus in prouinciam ſunt multum arcti, nec poſſunt hoſtes facile irrumpere. Ciuitates eorum & caſtra arte & natura munita ſunt. Sagittarios habent certos, & uenatores optimos. Induuntur utplurimum corio: nam ueſtes laneæ & lineæ ibi haberi nequeũt, niſi pro magno precio. Mulieres tamen nobiles utuntur pannis lineis & bombicinis.

De prouincia Baſciæ, Cap. XXXV.

PRouincia Baſciæ diſtat à regione Balaſciæ decem dietis. Et eſt regio ipſa ualde calida: unde fit ut homines nigri ſint, ſed aſtuti atque mali. Linguam habent propriam: & in auribus geſtant inaures aureas & argenteas, atq;

teas,atq; margaritas. Vescuntur carnibus & riso: idololatræ sunt, incantatio nibus & dæmonum inuocationibus uacantes.

De prouincia Chesimur, Caput XXXVI.

PRouincia Chesimur distat à Bascia per dietas septem. Incolæ eius linguam propriam habent. & idololatræ sunt, idola consulentes, atque responsa à dæmonibus recipientes. Faciunt quoque arte diabolica, ut aër in caliginem condensetur. Bruni coloris sunt, hoc est, nigricantis: nam regio temperata est. Carnibus uescuntur & riso, & tamen macilentissimi sunt. Ciuitates ibi multæ sunt & oppida. Rex eorum nulli tributarius est, quia neminem timent, desertis undique uallati, quo fit ut difficilis ad eos sit accessus. Sunt in hac prouincia quidam eremitæ, qui in monasterijs & cellis idolis seruiunt, cum magna cibi & potus abstinentia deos suos honorantes, quos etiā plurimū reuerentur, & cauent ne eos offendant, nepharia illorū mandata transgrediendo. Vnde & uulgo in magno honore ij habentur eremitæ. *Monachi*

De prouincia Vocam, & montibus in ea altissimis,

CAPVT XXXVII.

HIc iam iterum occurreret India, si iuxta priorem tramitem progrederer, sed quia illam in tertio libro descripturus sum, iam aliam uiam pergere statui, ad Balasciam scilicet redeuntes, & hinc inter plagam Aquilonarem atque orientalem iter facientes. Igitur spatio duorum dierum uenitur ad flumen quoddam, ubi multa sunt castra & uillæ: & homines illorum locorum probi sunt, & in armis strenui, sed Mahumetum colunt. Rursus spatio aliorum duorum dierum uenitur ad prouinciam Vocam, quæ subiecta est regi Balasciæ, habens in longum & latum spatium trium dietarum. Incolæ eius habent linguam propriam, & colunt Mahumetum. Sunt etiam strenui bellatores atque boni uenatores: nam abundat regio illa syluestribus animalibus. Hinc si discedas ad orientalem plagam, ascendendum tibi erit per tres continuos dies, quousque peruenias ad montem altissimum, & quo altior non est in mundo. Ibi etiam inuenitur inter duos montes planicies quædam amœna, & in ea fluuius pulcherrimus, iuxta quem optima sunt pascua, ita ut in illis equus aut bos macilentus decem dierum spatio pinguescat. Est ibi copia animalium syluestrium: præsertim inueniuntur ibi arietes syluestres maximi, longa habentes cornua, ex quibus uaria uasorum genera effinguntur. Continet planicies illa in longitudine spatium quod duodecim diebus peragrari potest, uocaturque Pamer. Sed si longius progrediare, deserti speciem præ se fert: nec est ibi ulla habitatio humana, aut ulla herba uirens. Coguntur itaq; uiatores secum ferre ea quæ illis sunt necessaria, pro corporis sustentatione. Nulla quoque ibi apparet auis, propter frigus, & nimiam terræ eleuationem, quæ pabulum nullum administrare potest animalibus. Ignis si quandoque ibi accendatur, obstante nimia regionis frigidita- *Vocam*

te, non

te, non est ita lucidus, nec adeo efficax in sua actione, ut in locis demissioribus. Hinc uia ulterius ducit inter orientem & Aquilonem per montes, colles atque ualles, in quibus multa inueniuntur flumina, nulla autem habitatio humana, nec ulla herba: uocatur que regio ipsa Belor, omni tempore hyemis effigiem præ se ferens, eaq; facies perseuerat, donec uiator quadraginta dietas absoluat. Pro tot etiam diebus necesse est ut uictum secum deferat. In montibus tamen altissimis hinc inde hominum habitationes conspiciuntur, sed qui pessimi & crudeles sunt, idololatriæ dediti, qui ex uenatione uiuunt & corio uestiuntur.

De prouincia Cassar. Cap. XXXVIII.

Cascar

POst hæc peruenitur ad prouinciam Cassar, quæ magno Cham tributaria est. In ea sunt uineæ, uiridaria, arbores frugiferæ, bombix, & aliæ agrorum possessiones. Incolæ uero habent linguam propriam, & sunt negociatores & artifices, atque lucri gratia per prouinciam discurrentes, adeoq; auare diuitijs inhiant, ut uix satis de partis edere audeant. Mahumeti quoque legi parent: tametsi quidam Christiani Nestoriani ibi inueniantur, qui suas quoque habent ecclesias. Regio patet quinq; dietarum spatio.

De ciuitate Samarcham, & miraculo columnæ in ecclesia facto.
CAPVT XXXIX.

SAmarcham ciuitas magna & egregia est in regione illa, tributaria nepoti magni Cham. In hac habitant Christiani cum Saracenis, hoc est, Mahumetanis. Accidit uero his temporibus in ea diuina uirtute tale miraculum. Frater magni Cham, nomine Cigatai, qui regioni illi præfuit, persuasus à Christianis baptismi suscepit sacramentum. De quo Christiani gaudentes, fauore illius ædificauerunt basilicam magnam in illa urbe, in honore diui Ioannis Baptistæ. Porro architecti ecclesiam illam tali fabricauerunt ingenio, ut tota eius testudo uni niteretur marmoreæ columnæ, quæ medium ecclesiæ tenuit locum. Habebant tunc Saraceni insignem lapidem qui omnibus modis ad hoc quadrabat, ut basis loco præfatam sustineret columnam. Raptus igitur à Christianis, in fundamento columnæ locatus est. De quo Saraceni dolentes hiscere non audebant, quum princeps ad hoc ipsum annuisset. Factum est autem, ut aliquanto post tempore princeps ille moreretur, & illi filius eius succederet in regno, non autem in fide. Tunc Saraceni ab eo obtinuerunt, ut Christiani lapidem illum, quem columnæ supposuerant, reddere cogerentur. Et quum illi precium satis dignum offerrent, recusarunt Saraceni quicquam aliud accipere quàm lapidem. Quod hac impostura faciebant, ut Christianorum ecclesia funditus destrueretur. Christiani itaque uidentes durum esse contra stimulum calcitrare, aliò confugere nequiuerunt, quàm ad deum, & ad sanctum suum Ioannem Baptistam, quem lachrymosis oculis inuocare cœperunt. Adueniente itaque die

quando lapis sub columna auferendus erat, ne ecclesia diutius maneret, nu tu diuino longe aliud accidit, quàm perfidi sperauerant Saraceni. Siquidem columna ipsa adeo subleuata est ab ipsa basi, ut trium palmorum spatium inter utriusque lapidis superficiem intercesserit, & columna ipsa iam testudinem ecclesiæ non ferret, sed uiceuersa testudo columnam portaret, id quod in hunc usque diem perseuerat. Miracula.

De prouincia Carcham. Cap. XL.

RVrsum ab hac urbe digressi uenimus in prouinciam Carcham, quinqȝ quasi dierum itinere in longum procedentes. Hæc omnium uictualium habet copiam, subiecta dominio nepotis magni Cham. Incolæ Mahumetum colunt. Habitant tamen inter eos quidam Christiani Nestoriani.

De prouincia Cotam. Cap. XLI.

PRouincia Cotam sequitur prouinciā Carcham, sita inter plagam orientalem & aquilonarem. Subiecta est dominio nepotis magni Cham, habetqȝ ciuitates & oppida multa. Metropolis eius uocatur Cotam. Extenditur prouincia in longum itinere octo dierum. Nullius rei quæ ad uictum pertinet in ea est defectus. Habet copiam bombicis, atqȝ uineas multas & optimas. Homines uero sunt imbelles, sed boni artifices & negociatores. Mahumetum agnoscunt.

De prouincia Peim. Cap. XLII.

PRogredięntibus ultra per eandē plagam occurrit prouincia Peim, extensa in longum quinque dierum itinere. Subiecta est magno Cham, habetqȝ multas ciuitates & castra. Metropolis eius uocatur Peim, iuxta quam currit fluuius, in quo preciosi inueniuntur lapides, nempe iaspides & chalcedonij. Incolæ regionis reuerentur Mahumetum, & sunt eximij artifices atqȝ negociatores. Abundant bombice, & uictualium habent copiā. Est consuetudo in hac prouincia, quando maritus quispiam ob certā causam in alium locum commigrat, & infra uigesimam diem domum non redit, licebit uxori alium ducere maritum priore relicto. Id idem licitum est uiro, posteaquam domum reuersus fuerit, ut scilicet impune matrimonium cum alia contrahat uxore.

De prouincia Ciartiam. Cap. XLIII.

POst hæc uenitur ad prouinciam Ciartiam, quæ est sub dominio magni Cham, habetqȝ ciuitates & castra multa. Metropolis eius, unde etiam ipsa denominata est, uocatur Ciartiam. Reperiuntur ibi in fluminibus multi lapides preciosi, pręsertim iaspides & chalcedonij, quos negociatores deferunt ad prouinciam Cathai. Est prouincia Ciartiam multum sabulosa, plurimas habens aquas amaras, unde sterile solum redditur. Quando extraneus aliquis exercitus hanc transit prouinciam, incolæ eius omnes cum uxoribus, filijs, animalibus, & cuncta supellectile fugiunt in aliam regionem uiciniorē, ubi pascua & aquā bonam inueniūt, ibiqȝ morantur donec hostium

exercitus

exercitus transierit: & quum hostium effugiunt conspectum, uentus adeo dele[t] uestigia eorum arenæ impressa, ut superuenientes hostes illorum iter nequaquam explorare possint. Si uero Tartarorum exercitus, quibus subiecti sunt, eorum pertransierit terram, ipsi non fugiunt, sed animalia duntaxat in alium abigunt locum, quod Tartari pro acceptis uictualibus nihil rependât. Recedendo ab hac prouincia, sabulum quinq; dierum spatio terendum est, ubi nulla ferè alia aqua, quàm amara inuenitur, donec perueniatur ad ciuitatē Lop nomine. Et nota quod omnes iam memoratæ prouinciæ, nempe Cascar, Carcham, Cotam, Peim, & Ciartiam usq; ad ciuitatem Lop, ponuntur intra magnæ Turchiæ terminos.

De ciuitate Lop & deserto maximo. Cap. XLIIII.

LOp est ciuitas magna, ad introitū deserti magni, inter orientem & Aquilonem sita. Incolæ eius Mahumetum colunt. In ea faciunt sibi mercatores, qui desertum transire cupiunt, parare cuncta necessaria. Quiescunt etiam in ea aliquantisper, prouidentes sibi de fortibus asinis & camelis, quos uictualibus onerant. Et quando in deserto uictualia deficere incipiunt, interficiunt asinos, uel in deserto relinquunt: quia non poterunt amplius illis de pabulo prouidere quousq; desertum superauerint. Camelos tamen libentius seruāt, quod pauco sustentenrur cibo, & grauia onera ferant. Offerr desertum illud magnum uiatoribus aliquando aquas amaras, sed frequentius aquas dulces, ut ferè singulis diebus per illos triginta dies, quibus desertum ipsum uix pertransiri potest, aquam recentem inueniant, sed quæ interdum adeo modica est, ut non omnibus mercatoribus simul euntibus sufficiat. Est desertum illud multum montuosum: & ubi ad planiciē peruenitur, illic per sabulum eundum est. Est in uniuersum sterile & squalidum, nullumq; propter pabuli penuriam animalibus præstat habitaculum. Cernuntur & audiuntur in eo interdiu, & sępius noctu, dæmonum uariæ illusiones. Vnde uiatoribus summe cauendum est, ne multū ab inuicem seipsos dissocient, aut aliquis à tergo sese diutius impediat: alioquin quamprimū propter montes & colles quispiam comitum suorum aspectum perdiderit, non facile ad eos perueniet: nam audiuntur ibi uoces dęmonum, qui solitarie incedentes proprijs compellant nominibus, uoces fingentes illorū quos comitari se putant, & à recto itinere abductos in perniciem deducunt. Audiuntur interdum in aëre concentus musicorum instrumentorum, sed frequentius sonitus tympanorum. Est igitur huius deserti transitus periculis plenus.

Demonū prestigia

De ciuitate Sachion, & combustione corporū mortuorū. Cap. XLV.

SVperato deserto peruenitur ad ciuitatem Sachion, quæ sita est in ingressu prouincię magnę Tanguth, ubi inter Mahumeti cultores pauci inueniūtur Christiani Nestoriani. Sunt quoq; ibi plurimi idololatræ, qui etiā linguā propriā habent. Vrbis huius incolę negociationibus nō uacant, sed de fructi-

bus terræ

bus terræ uiuunt. Habet deniq; urbs ipsa multa monasteria diuersis idolis consecrata, in quibus multa offeruntur sacrificia,& dæmonibus magna à populo exhibetur reuerentia. Et quãdo homini filius aliquis nascitur,statim commendat eum idolo alicui, atq; in honorẽ eius anno illo in domo sua nutrit arietem, quem anno à natiuitate filij reuoluto, proximo illius idoli festo unà cum filio offert cum multis ceremonijs & magna reuerentia. Postea coquuntur carnes arietis, & idolo denuo offeruntur, dimittunturq; ante idolũ tamdiu suspensæ, donec completæ fuerint nephandæ orationes, quas ante ipsum iuxta consuetudinem suam murmurare solent. Et in primis rogat pater idolũ cum magna instantia,ut filium sibi cõmendatum cõseruet. Officio finito,immolatas carnes ad locum alium deferũt,& cõsanguinei illius omnes pariter congregati,carnes illas cum magna religione comedũt: ossa uero decenter in uasculo quodã conseruant. Cæterũ in mortuorũ parentatione his utuntur ceremonijs. Curãt proximi quiq; ut corpora exanimata cõburantur in hunc modũ. Primo interrogant astrologos,quando mortuus in ignem sit conijciendus. Tũ illi quærunt quo anno,quo mense,die & hora is qui in fata concessit,sit natus:constellationeq; perspecta, indicant diẽ quando sit cõburendus. Alij uero mortuũ corpus aliquot diebus reseruant,aliquando septem diebus,quandoq; per mensem, nonnunq; per sex menses, domi capsam illi parantes,& tali ingenio latera compaginãtes, ut nullus fœtor ex ea exhalare possit. Corpus etiã ipsum aromatibus condiunt, & capsam pulchre depictã panno precioso operiũt: & singulis diebus quibus cadauer domi tenet, hora prandij mensa iuxta capsam præparat,uino & cibis per integræ horę spatiũ desuper positis,putantes defuncti animã de appositis manducare. Et quãdo defuncti corpus est efferendũ,astrologi cõsuluntur qua ex parte id sit faciendum. Nam si porta aliqua dum construeretur caruit bonis fatis,illã indicant fugiendã atq; incongruã per quam mortuorũ cadauera efferantur,indicãtq; aliam quæ huic rei accõmoda sit, aut nouam iubent in pariete fieri aperturã. Dum uero funus per ciuitatẽ portatur,lignea tuguria in uia construunt,atq; sericis & aureis pãnis cooperiunt: & quũ defuncti cadauer ante ea portatur, effundunt in terrã uina & delicata cibaria, putantes defunctũ in alia uita his recreari rebus. Antecedunt etiam funus ipsum uaria instrumenta musices,in quorũ concẽtu maxima est iucũditas. Et quũ ad locum combustionis uentũ fuerit,scribunt & pingũt super chartas imagines uirorũ ac mulierum, itemq; multorum denariorũ,quæ omnia simul cum cadauere comburuntur. Aiunt enim defunctũ illum tot seruos & ancillas, animalia & denarios in alia uita habiturum,quot cum eo fuerint imagines combustę,uicturusq; sit perpetuo in diuitijs illis & honore. Hanc superstitionem seruat ferè ubiq; cæcitas paganorum in partibus orientis,quum cadauera defunctorũ comburunt.

Dæmonum cultus

Funerandi mos

De prouincia Camul, Cap. XLVI.

CAmul prouincia est intra magnam prouinciam Tanguth, subiecta imperio magni Cham, habēs ciuitates multas & oppida. Attingit autem terra Camul duo deserta, magnū scilicet, de quo iam supra diximus, & aliud quoddam minus. Abundat hæc prouincia his quæ pro uitæ sustentatione homo opus habet. Habent incolæ huius regionis linguam propriam, & ad aliud non uident nati, quàm uacare ludis & tripudijs. Idololatræ sunt & cultores dæmonum, ad hoc ab ipsis persuasi, quando uiator quispiam pertransiens ad domū alicuius hospitij gratia diuertit, suscipit eū paterfamilias cum magno gaudio, atq; præcipit uxori & toti familiæ, ut quamdiu ille apud eos manere uoluerit nō excludatur, sed illi in omnibus obediāt. Ipse uero interim discedit, nō reuersurus quamdiu hospes in ædibus suis manserit. Et uxor interim paret hospiti ut marito suo. Sunt mulieres illius regionis formosæ: & uiri à dijs suis hac dementati sunt stulticia, ut putēt sibi gloriosum esse si eas uiatoribus prostituant. Tēpore uero quo regnauit Moguth magnus Cham & rex omnium Tartarorum, audita hac populi Camul stulticia, mandauit ipsis ne amplius seruarēt hanc detestabilem consuetudinē, sed potius uxorū suarū custodientes pudicitiam, cōmunia pararent hospitia, in quæ aduenæ & superuenientes diuerterēt uiatores, & prouinciā tanta nō fœdarent turpitudine. Viri uero Camul audito hoc regis mandato, plurimum sunt contristati, missisq; nuncijs & muneribus, instantissime rogarunt, ut tam graue reuocaret edictum, & traditionem illam, quam à suis senioribus ueluti per manus acceperunt, non aboleret, maxime quū compertum haberent se propter illud hospitalitatis beneficium deorū suorum cōsequutos gratiam, & terram nunquam deorum munere sua destitutam fœcunditate. Rex uero Moguth audita querela, acquieuit petitioni illorū, & reuocās mandatū dicebat, Quod ad me attinet, uobis mandaui ut detestabilem illam & toto orbe inauditam aboleretis consuetudinem: sed quia opprobriū honorem ducitis, habete opprobrium ut optastis. Nuncij itaq; alias portantes literas, quæ priores cassauerunt, uniuerso populo magnum attulerunt gaudium. Et is mos usq; in hodiernum diem à populo illo custoditur.

Hospitalitas mira

Mareduc

De prouincia Chinchintalas, Caput XLVII.

POst prouinciā Camul sequitur prouincia Chinchintalas, quæ ab Aquilone confinis est deserto, habetq; in longitudine iter sexdecim dierū, subiecta dominio magni Cham. Habet ciuitates & castra multa. Populus eius in tres diuisus est sectas. Pauci quidam confitentur Christum, & hi sunt Nestoriani: alij Mahumetum colunt, tertij idola adorant. Est in hac prouincia mons, in quo inueniuntur mineræ chalybis & audanici: itemq; salamandræ, de quibus fit pannus, qui si in ignem proiectus fuerit, non comburi potest. Fit autem pannus ille de terra in hunc modum, ut quidam è socijs meis, uir

ſingulari præditus induſtria, Curficar nomine, Turchus me edocuit, qui in prouincia illa mineralium operi præfuit. Inuenitur in monte illo minera quædam terræ, quæ fila producit lanæ haud diſſimilia: & hæc ad ſolem deſiccata in mortario æneo teruntur, deinde lauantur, & quicquid terrenum illis adhęrer ſubmouetur: demum fila illa ſic purgata & attenuata, ut alia lana nentur, atq; in pannum contexuntur. Et quando pannos illos uolũt dealbare, proijciunt eos ad horam in ignem, & tunc ex flammis illæſi educuntur niue candidiores. Haud ſecus purgant eos, quando maculas aliquas contraxerint: nam lotura alia præter ignem illis non adhibetur. De ſalamandra uero ſerpente, qui in igne uiuere dicitur, nihil explorare potui in orientalibus regionibus. Aiunt Romæ mappam quandam haberi, ex ſalamandra contextam, in qua ſudarium domini inuolutum retinetur, quam rex quidam Tartarorum Romano miſit pontifici.

De prouincia Suchur. Caput XLVIII.

A Tergo relicta prouincia Chinchintalaſi, ducit iter ad orientem, & per decem continuas dietas nulla reperitur habitatio, niſi in paucis locis, quibus ſuperatis, uenitur ad prouinciam Suchur, quæ plures habet habitationes & oppida. Metropolis eius uocat̃ Suchur. In hac prouincia inter multos idololatras pauci inueniuntur Chriſtiani. Sunt autẽ omnes magno ſubiecti Cham. Negociationibus non uacant, ſed de fructibus terræ uiuunt. In cunctis huius prouinciæ montibus inuenitur reubarbarum, quod inde per mercatores ad diuerſas mundi portatur terras.

De ciuitate Campition. Caput XLIX.

ESt Campition ciuitas magna & inſignis, principatũ habens in regione Tanguth. Sunt in ea Chriſtiani, Mahumerani, & idololatræ. Habẽt idololatrę multa monaſteria, in quibus idola ſua colunt. Porrò idola illa ſunt formata uel ex lapide, uel ex ligno, uel ex luto, deſuper deaurata. Inter hæc quædam ſunt tam magna, ut decem paſſus contineant longitudine, terræ ac ſi ſupini iacerent affixa, iuxta quæ parua ſunt poſita idola, quæ maioribus reuerentiam exhibere uidentur. Habent hæc idolorum portenta etiam ſuos ſacrificulos & religioſos, qui cæteris honeſtius uiuere uidentur: nam quidam ſeruant caſtitatem, multumq; cauent ne deorum ſuorum legem pręuaricentur. Totum anni circulũ per lunationes computant, nec alios habent menſes, aut hebdomadas prærer lunares. In his lunationibus obſeruãt quinq; cõtinuos dies, in quibus nullam beſtiam uel auem occidunt, nec carnem comedunt: uiuunt etiã honeſtius quàm in reliquis diebus. Habent idololatræ in hac ciuitate hunc morẽ, ut quis triginta aut plures ducat uxores, iuxta quod multas nutrire poteſt: prima tamen cæteris dignior habetur, & magis legitima cenſetur. Non recipit uir ab uxore dotem, ſed ipſe in animalibus, uel ſeruis, aut

pecunia iuxta possibilitatem suam conuenientem assignat dotem. Si uxor uiro fiat odiosa, licitum est illi eam à se repudiare iuxta quod ei libuerit. Accipiunt etiam uxores in secundo gradu sibi attinentes, similiter nouercas. Et multa peccata quæ apud nos grandia censentur, apud illos licita reputantur. Viuunt in multis non secus quàm bestiæ, ut satis mihi mores eorũ sunt perspecti, qui unà cum patre meo atq; patruo per anni spatium ob quædam negocia in hac ciuitate mansi.

De ciuitate Ezina, & alio deserto magno, Caput L.

A Ciuitate Campition itur per duodecim dietas usque ad Ezinam ciuitatem, quæ affinis est arenoso deserto Aquilonem uersus. Sunt ibi cameli multi, & alia animalia multa, atq; aues diuersi generis. Incolæ uero idololatræ sunt, de terræ fructibus uiuentes, & à negociationibus abstinentes. Præparant quoq; sibi uiatores in hac ciuitate commeatum, qui uolunt transire per desertum illud magnũ, quod uergit ad Aquilonem, & non nisi quadraginta dierum spatio pertransiri potest. Nulla inuenitur in hoc deserto uirens herba, sicut nec ulla habitatio, nisi perrara in montibus quibusdam & uallibus, ubi aliqui homines æstatis tempore moratũr. In quibusdam etiam locis inueniuntur feræ syluestres, præsertim onagri, qui ibi in magna discurrunt multitudine. Omnes autem iam memoratæ prouinciæ pertinẽt ad prouinciam magnam Tanguth.

De ciuitate Carocoram, & origine dominij Tartarorum, Caput LI.

S Vperato memorato deserto, peruenitur ad ciuitatem Carocoram, quæ est ad Aquilonarem plagam, unde originem duxit Tartarorum dominium. Nam habitauerunt primum in campestribus regionis illius, carentes ciuitatibus & oppidis, solum pascua quærentes, & aquas pro pecoribus nutriendis, nec habebant de gente sua principem, sed tributa pendebant magno cuidam regi Vncham nomine, quem hodie uulgo presbyterum Ioannem uocant. Sed indies incrementa sumentes, & seipsis fortiores euadentes, cœpit rex Vncham timere, ne aliquando ab ipsis offenderetur, atq; in rebellionem prorumperent. Vt igitur potentia eorum minueretur, cogitabat operæprecium se facturum, si illos ab inuicem in partes secerneret, atq; in diuersas regiones collocaret. At illi nolentes à se inuicem disgregari, transierũt omnes pariter in desertum uersus plagam Aquilonarem, magnam occupantes regionem, in qua tuti esse possent, nec regem suum timerent, negato etiam illi tributo.

Vncham

Tartari regem ex seipsis eligunt, & discordia inter eum & regem Vncham nascitur. Caput LII.

P Aucis transactis annis, Tartari omnium consensu eligunt ex seipsis uirum probum & sapientem in regem, Chinchis nomine, anno scilicet domini

mini M. CLXXXVII. cui coronam imponentes, & omnes circunquaque qui de gente illa erant concurrentes, uoluntario animo illi obedientiā & subiectionem pollicentur. Ille igitur ut erat uir prudens, subiectos optime gubernabat, atq; breui tēpore octo prouincias cepit, & regno suo adiecit. Et quando ciuitatem aliquam aut castrum cepit, neminem sinebat occidi, aut rebus suis spoliari, qui saltē imperio suo sponte se submittebat, atq; secum ad alias proficiscens ciuitates, illi operam suam libens impendebat. Hac itaq; humanitate usus, effecit ut mirum in modum ab omnibus amaretur. Itaq; uidens se in tanta sublimari gloria & potētia, destinatis nuncijs ad regem Vncham, cui quondā tributa pendebat, rogabat ut illi filiam suam in uxorē collocaret. Quod ille ægerrime ferens, cum indignatione respondit, Malo filiam meam Vulcano consecrare, quàm seruo meo dare in uxorem. Et eiectis Chinchis nuncijs aiebat, Dicite domino uestro: Quia ad tantam creuisti superbiam, ut præsumens petere filiam domini tui in uxorem, en ne potiaris uoto tuo, faciam eam amara interire morte.

Vincitur rex Vncham à Tartaris, Caput LIII.

AVdiens uero rex Chinchis molestam regis Vncham responsionem, congregato magno exercitu, profectus est hostili animo cōtra regem Vncham, castráque posuit in planicie quadam magna Tanduc nomine, & mittens ad regem, denunciat illi ut se defenderet. At ille ueniens cum maximo exercitu, descendit ad campestria, & castra sua posuit iuxta castra Tartarorum. Tunc Chinchis Tartarorum rex præcepit incantatoribus & astrologis suis, ut illi indicarent qualem euentum prælium futurum esset habiturum. Tunc astrologi scindentes arundinem per longum in duas partes, posuerunt diuisiones ipsas in terram, unamq; uocauerunt Chinchis & alteram Vncham, dixerūtq; regi. Interim quo nos inuocationes legerimus deorum, nutu ipsorum fiet, ut hæ duæ partes arundinis adinuicem pugnent. Et cuius pars super alteram ascenderit, ille rex uictoriam in prælio obtinebit. Multitudine itaque ad spectaculum illud concurrente, cœperunt astrologi murmurare precationes suas & legere incantationes, & mox commotæ sunt partes arundinis contra se pugnantes, donec tandem pars Chinchis ascenderet super partem Vncham. Quo uiso, Tartari de futura certiores facti uictoria, confortati sunt. Tertia igitur die prælium commissum est, & multis utrinque cadentibus, uictoria tandem penes Chinchin remansit. Sicq; factum est, ut Tartari regnum Vncham penitus sibi subiugarint. Regnauit autem Chinchis post mortem Vncham sex annis, in quibus multas acquisiuit prouincias: & quum ultimo castrum quoddam expugnare moliretur, accessissetq; propius, sagitta in genu percussus, interijt, sepultus in monte Alchai, ubi & reliqui Tartarorum principes huius successores, & qui de eius sunt progenie

omnes ſepeliuntur, etiam ſi centum dierum ſpatio funus fuerit adducendũ.

Catalogus regum Tartarorum,& de ſepultura eorum in monte Alchai, Caput LIIII.

PRimus Tartarorum rex uocatus eſt Chinchis,ſecundus Cui,tertius Barchim, quartus Allau, quintus Mongu, ſextus Cublai, qui modo rerum potitur,cuius potentia maior eſt quàm omnium ſuorum prædeceſſorũ: imò omnia Chriſtianorum regna atq; Saracenorum ſi unum eſſent regnum,uix adæquarent regnum Tartarorum,id quod ſuo loco manifeſtius fiet, ubi potentiam eius & dominium deſcripſero. Porrò quando corpus magni Cham tumulandum defertur ad montem Alchai,hi qui ipſum ad ſepulturam comitant, perimunt paſſim eos quos in uia obuios habent,dicẽtes, Ite & domino noſtro regi ſeruite in alia uita. Tanta enim inſania percuſſi ſunt à ſatan,ut credant taliter occiſos, in futura uita regis obſequio mancipandos. Nec modo ſic contra homines inſaniunt, uerum & in equos ſæuiunt,quos obuiã uenientes iugulant unà cum defuncti regis optimis equis,putantes illos regi uſui futuros. Quando corpus magni Cham Mongu huius prædeceſſoris ad montem Alchai ſepeliendum ductum fuit,milites funus concomitantes,feruntur circiter uiginti milia hominum prædicta occaſione interfeciſſe.

Crudelis ſuperſtitio

De generalibus moribus & conſuetudinibus Tartarorum, Cap. LV.

MVlieres Tartaræ uiris ſuis fideliſſimæ ſunt. Abſurdum eſt apud eos & intolerabile uitium, ſi quiſpiam ad proximi ſui uxorẽ præſumat accedere: & hoc unico ſtudio apud eos cauetur, ne alter alteri in hac re iniuriam inferat. Id tamen apud eos honeſtum & licitum ducitur, ut quiſque tot ducat uxores quot nutrire poteſt, licet prima cæteris principalior & honorabilior iudicetur. Præter ſorores omnes conſanguineas quæ in lateralibus lineis comprehenduntur ducunt uxores, etiam nouercam,ſi pater mortuus fuerit. Sic fratre defuncto licebit ſuperſtiti fratri fratris relictã ducere uxorem. Viri ab uxoribus non recipiunt dotes,ſed ipſi uxoribus atq; earum matribus dotes aſſignant. Propter uxorum multitudinem, Tartari plurimos habent filios. Nec eſt uxorum multitudo Tartaris admodum oneroſa,quum illæ ſuis laboribus multa lucrentur. Sunt præterea ad familiæ gubernationem,& ad ciborum præparationem multum ſollicitæ. Non minori cura reliqua domus exequuntur officia. Viri uero uenationi, aucupijs atque armorum exercitijs ſunt intenti. Nutriunt Tartari multos greges boum,ouium,& aliorũ iumentorum atq; pecorum,& cum illis morantur in locis paſcuoſis, æſtate quidem in montibus & frigidioribus locis ubi paſcua & ligna inueniunt, hyeme uero ad calidiores regiones ſe transferunt, ubi pabulũ pro animalibus inueniunt. Domunculas habent in modum tabernaculorum filtro opertas, quas ſecum deferunt quocunq; migrant. Nam poſſunt eas plicare & extendere,leuare & deponere. Oſtia earum ſemper Auſtro obuertunt. Habent quoque

quadrigas filtro coopertas, quæ à camelis trahuntur, in quibus uxores, filios & utensilia necessaria secum uehunt, atq; à pluuiarũ iniuria defendunt.

De armis & uestibus Tartarorum, Caput LVI.

ARma quibus Tartari prælij tempore induuntur, non sunt ex ferro fabrefacta, sed ex corio forti atq; solido parata, quale est corium bubalorum & aliorum animalium quæ habent duriora tergora. Sunt sagittarij optimi, à pueritia ad arcuum exercitia assueti. Vtuntur etiam clauis & gladijs, sed rarius. Illi qui cæteris ditiores sunt, utuntur indumentis sericis & aureis, & sub his deferunt pelles delicatas uulpium, aut armelinorum, aut aliorum animalium, præsertim quæ uulgo Zebellinæ uocantur, quæq; reliquis pellibus preciosiores iudicantur.

De cibis Tartarorum, Caput LVII.

VEscuntur Tartari cibis grossioribus, præsertim carne, lacte & caseo. Inhiant quoque uenationibus tam mundorum quàm immundorum animalium. Nam equos & canes comedunt, atq; reptilia quædam quæ in magna copia apud illos inueniuntur. Bibunt lac equarum, quod taliter præparant, ut uideatur esse uinum album, non admodum insipidus potus. Vocatur ab ipsis Chuinis.

De Idololatria & erroribus Tartarorum, Caput LVIII.

COlunt Tartari pro deo numen quoddam ab illis confictum, quod Natagai uocant, putantq; illud deum esse terræ, qui curam de ipsis ac filijs eorum, de fructibus terræ atq; gregibus pecorũ gerat. Hoc numen in maximo habent honore, nec est aliquis qui in domo sua illi non imaginem dedicauerit. Et quoniam credunt numini Natagai esse uxorem & liberos, collocãt etiam ipsi iuxta penates suos imagunculas quasdam uxoris ac filiorum loco: uxoris quidem simulachrum ad sinistrã, & filiorum imagines ante faciẽ idoli collocantes. His idolis magnam exhibent reuerentiã, præsertim quando uadunt ad prandium & cœnam: tunc enim antequã ipsi comedunt, perungunt ora imaginum pinguedine carnis coctæ, & partem prandij aut cœnæ extra domum in honorẽ illorũ ponentes, credunt deos hinc cibari. Quo facto, ipsi ad mensam euntes comedunt. Si Tartari alicuius moriatur filius, qui nondũ duxit uxorem, & item alterius moriat᷑ filia innupta, conueniunt utriusq; defuncti parentes, & inter defunctos connubiũ faciunt: cõscriptisq; contractus illius literis, iuuenẽ & puellã in charta pingunt, & hanc cum pecunia contributa atq; utensilibus & supellectile Vulcano deuouent, credẽtes defunctos in alia uita matrimonialiter coniunctos. Faciunt quoq; pro hac re solennes nuptias, & de præparatis cibis nonnihil hinc & hinc diffundunt, ut sponsus & sponsa his quoq; uescantur. Quo facto, parentes & consanguinei defunctorum tali putant se affinitatis uinculo coniunctos, ac si nuptiæ illæ sponsis adhuc uiuentibus fuissent celebratæ.

Coniugiũ inter mortuos

De strennuitate & industria Tartarorum, CAPVT LIX.

SVnt Tartari homines bellicosi, strennui in armis, & ad subeundos labores intrepidi. Non sunt effœminati, molles, & delitijs assueti, imò tolerantissimi laborum & inediæ. Fit non raro ut per integrum mensem nihil aliud comedant præter lac iumentorum & carnes animalium quæ in uenationibus capiunt. Equi quoque eorum dum belligeratum uadunt, sola herba quam in pascuis inueniunt nutriuntur. Insident armati equis suis tota nocte, & equi interim nihilominus pascuntur ubicunque bona inuenerint pascua. Ipsi quoque exiguo contenti sunt cibo, quantumlibet magnos subeant & perficiãt labores. Ad capiendum ciuitates & fortalicia, singulari & magna utuntur astutia. Quum bellandi causa in remotas partes expeditionem parant, nihil secum præter arma portant atque parua tentoria, sub quibus pluuiæ tempore latitant. Portat etiam quilibet secum duo uascula, quæ uulgo flascones uocant, in quibus lac quod bibant ferunt, & ollam coquendis carnibus adaptandam. Quum uero sine mora ad remotissimas partes concedere uolunt, accipiũt secum lac in modum solidæ pastæ siccatum, quod in aquam tritum, potum illis & cibum præbet.

De iudicijs & iustitia Tartarorum, Caput LX.

MAlefactores hoc modo puniunt. Si quis furatus fuerit rem parui ualoris, & uita priuari non commeruit, cæditur fuste septem uicibus, aut decẽ & septem, aut uiginti & septẽ, aut quadraginta & septem, pro mensura peccati ictus inferendo, idq; usq; ad centũ, addendo semper decem. Aliqui tamen nonnunquam ex his percussionibus moriuntur. Quod si quis furatus fuerit equum uel rem aliam, pro qua occidi meruit, merso mucrone in uentrem eius occiditur. Quod si uitã suam liberare uoluerit, restituet furtum in noncuplo. Qui equos, boues, & camelos habent, signa sua pilis eorum inurunt, atque sine custode ad pascua emittunt. Minutis tamen animalibus adhibent pastorum custodiam. Hæ primæ Tartarorum fuerũt consuetudines: uerum quum iam inter uarios mixti sint populos, nonnihil à prioribus degenerauerũt moribus, & populis quibus coniuncti sunt, conformes se fecerũt.

De campestribus Bargu, & extremis insulis Aquilonis, Caput LXI.

REtardati sumus nonnihil in Tartarorum moribus & cõsuetudinibus describendis, nunc uero alias orientalis regionis lustrabimus prouincias, eo incedentes ordine, quo reliquas hactenus descripsimus. Relicta ciuitate Catocaram, à monte Alchai Aquilonem uersus uenitur ad campestria Bargu, quæ in longitudine quadraginta habent dietas. Incolæ illorum

locorum

Mecrit

locorum uocantur Meditæ, parentq; magno Cham, Tartarorum habentes mores. Sunt homines syluestres, & uescunt carnibus animaliũ, quæ uenatione capiunt, maxime ceruorum, quorũ magnã habent copiã, & adeo cicures faciunt, ut illis atq; equis uel asinis insideant. Carent blado & uino. In æstate maximas exercent auium & syluestrium animalium uenationes, quorũ carnibus per hyemẽ uiuant, nam hyeme tam uolatilia quàm alia animalia propter immensum illius regionis frigus aufugiũt. Post terminum dictarũ quadraginta dietarum, peruenitur ad oceanum, ubi in montibus nidificare solẽt herodij siue falcones peregrini, qui inde ad magni Cham curiam perferunt. Nec inueniuntur ullæ aliæ aues in his montibus præter herodios & aliã auiculæ speciem, qua pascuntur herodij. In insulis maris illius nascunt grifalchi in magna copia, qui inde ad magnum Cham deferuntur. Grifalchi uero qui de Christianorum terris ad Tartaros portantur, nõ perferuntur ad magnũ Cham, quum ille ijs abundet auibus, sed perueniũt ad eos Tartaros, qui Armenis & Cumanis confines sunt. In illis Septentrionalibus partibus insulæ sunt quædam, quæ tantum uergunt ad Aquilonem, ut polus arcticus illis uideatur ad meridiem deflectere.

De regione Ergimul, & ciuitate Singui, Caput LXII.

HIc redeundum erit nobis ad ciuitatẽ Campition, de qua paulo superius mentionẽ fecimus, ut inde ad alias digrediamur prouincias, quas nondum descripsimus. Igit si à ciuitate Campition uersus orientẽ itinere quinq; dierum procedatur, audiuntur in locis intermedijs nocturno tempore horribiles uoces dæmonum, donec ueniatur ad regnum Ergimul, & ad regnum Cerguth, quæ sunt regna magna magno Cham subiecta. Ibi inueniuntur Christiani Nestoriani, idololatræ & Mahumetani. Sunt ibi multæ ciuitates & castra. Hinc si inter orientem & meridiẽ procedat, uenitur ad prouinciam Cathai. Est tamen inter Cathai & regnum Cerguth ciuitas quædam Singui nomine, magno Cham tributaria: ubi etiã triplex illa memorata inuenit hominum secta. Inueniuntur etiam ibi boues syluestres pulcherrimi & grandes ueluti elephantes, pilos habentes albos & nigros, longitudine trium palmorum. Multi etiam ex his bobus domestici facti, ad onera ferenda instituuntur: alij ad aratrum ligati, breui tempore magna inuertunt arua. Inuenitur in hac prouincia muschum optimum, & quo melius in mundo nõ inuenitur. Est enim animal quoddam pulchrum in hac prouincia, catti habens magnitudinem, & pilos grossos ut ceruus, pedes quoque habens ungulatos, & dentes quatuor, duos supra & duos infra longitudine trium digitorum: iuxta umbilicum uero inter cutem & carnem uesicam habet sanguine plenam, & sanguis is est muschum, à quo tam suauissimus exhalat odor. Incolæ huius regionis idololatræ sunt, & libidinis sectatores, corpore pingues: Muschum

& naso paruo, pilis labia obsidentibus. Mulieres pulchræ sunt & albę. Et uiri quando uxores ducere uolunt, quærunt magis pulchras quàm nobiles aut diuites. Vnde sæpe fit ut uir nobilis & magnus pauperem ducat uxorem, sed formosam, matri illius dotem assignans. Negociatores & artifices plurimi ibi inueniuntur. Patet hæc prouincia longitudine uiginti quinque dietarum, & est admodum fertilis. Sunt in ea maximi fasiani, caudas habentes longitudinis decem palmorum aut octo. Inueniuntur etiam ibi alia multa auium genera, quæ pulcherrimas habent pennas, diuersis & elegantibus distinctas coloribus.

De prouincia Egrigaia. Caput LXIII.

PRocedendo ulterius uersus orientem, septemq; exactis dietis, occurrit prouincia Egrigaia, in qua plurimæ sunt ciuitates & castra. Est enim de prouincia magna Tanguth, cuius principalis ciuitas uocatur Calacia. Incolæ eius idololatræ sunt, præter aliquos Christianos Nestorianos, qui ibi tres habent ecclesias. Subiecti sunt omnes magno Cham. Inueniuntur in ciuitate Calacia panni, quos Zambilotti uocant, de lana alba & camelorũ pilis contexti, quibus uix pulchriores in mundo inueniuntur. Deferuntur autem per negociatores ad diuersas mundi regiones.

De prouincia Teuduch, Gog & Magog, & ciuitate Cianiganiorum. Caput LXIIII.

AB Egrigaia prouincia eundo ad orientem, ducit iter ad prouinciã Teuduch, in qua sunt ciuitates & castra multa: ubi etiam manere consueuit rex ille magnus, & toto orbe terrarum nominatissimus, uulgo presbyter Ioannes dictus. Modo autem prouincia illa tributa pendet magno Cham, habens regem qui est de progenie presbyteri Ioannis. Cæterum omnes magni Cham post mortẽ illius qui à Cinchis in prælio fuit occisus, tradiderunt filias suas illis regibus in uxores. Et licet ibi sint aliqui idololatræ, & item aliqui Mahumetani, tamen maior pars prouinciæ fidem obseruat Christianã: & hi Christiani primas tenent in hac prouincia: præsertim est ibi gens quædam, Argon uocata, quę reliquis populis sagacior est & elegantior. Sunt etiã ibi regiones Gog & Magog, quos illi nominant Lug & Mungug. In his locis reperitur lapis Lazuli, de quo fit azurum optimũ. Fiunt quoq; ibi Zambilotti optimi de pilis camelorum: & item panni de auro & serico diuersarum habitudinum. Est ibi ciuitas Sindacui nomine, in qua fiunt arma pulcherrima & optima, diuersorum generum, pro exercitibus necessaria. In montibus huius prouinciæ sunt magnæ mineræ argenti, & multiplices uenationes syluestrium bestiarum, uocaturq; regio montium Ydisa. Distat tribus dietis à memorata ciuitate alia ciuitas Cianigainorum, in qua est palatium maximum, magni Cham habitatio, quando ad illam diuertit ciuitatem. Proficiscit autem sæpius illuc, quia iuxta ciuitatẽ sunt lacunæ, in quibus

diuersorum

diuersorum generum aues inueniuntur, præsertim grues, fasiani, perdices, & his similes aues. Hę aues capiunť grifalchis, herodijs seu falconibus, habetq; rex ipse in hoc summam delectationē. Sunt ibi quintuplices grues: quædam habent alas nigras ut corui, aliæ sunt albæ & candidæ, habentes pennas plenas oculis aurei coloris, ut sunt apud nos caudæ pauonum: rursum aliæ inueniuntur ibi nostris haud dissimiles: sunt deinde aliæ quæ sunt paruæ, sed habentes pennas longas & pulcherrimas, rubeo nigróque permixtas colore. Quinto sunt ibi grues grisei coloris, oculos habentes rubeos ac nigros, & hæ sunt ualde magnæ. Est iuxta hanc ciuitatē uallis quædam, in qua multæ sunt casæ, in quibus maximus numerus nutritur perdicum, qui seruantur pro rege illuc pro tempore diuertente.

De ciuitate Ciandu & nemore eius, itemq; de festiuitatibus quibusdam Tartarorum, Caput LXV.

A Ciuitate Cianiganorum tres sunt dietæ contra Aquilonem ad ciuitatem Ciandu, quam ædificauit magnus Cham Cublai, extruens in ea maximum ac pulcherrimum palatium, marmore cōstans, & auro adornatū. Iuxta palatium istud est nemus regale, muris undiq; cinctū, quorū circuitus patet miliarijs XV. In nemore uero sunt fontes & flumina, atq; prata, & uariæ bestiarum species, ut cerui, damulæ, capreoli cum falconibus, qui regi in uoluptatem & cibum seruantur pro tempore, quando illuc diuertit. Diuertit aūt sæpe uenationi operā daturus equo insidens, ducitq; secum leopardum domesticum, quem in ceruos & damulas prouocat, captamq; bestiam grifalchis tradit, atq; in hac re spectanda miram capit uoluptatem. In medio nemoris domus quædam de arundinibus constructa pulcherrima consistit, intus & foris deaurata, & uarijs picturis adornata, atq; tali artificio communita, ut à pluuia nequaquam illi iniuria fieri possit. Potest quoque domus ipsa in modum tabernaculi dissolui atq; deponi, & rursum erigi. Nam sustinetur quando erecta fuerit circiter ducentis funibus sericis. Porrò arundines ex quibus constat, habent singulæ quindecim passus in longitudine, & in spissitudine tres palmos: ex quibus fiunt columnæ, tabulæ & compagines, sed & imbricamenta. Nam diuiduntur arundines iuxta nodos, & pars illa per mediū scissa duas præbet tegulas, quæ domo superpositæ eam à pluuiarū defendūt stillicidijs. Solet magnus Cham tribus mensibus per annū illic habitare, scilicet in Iunio, Iulio atq; Augusto, nam est ibi aëris conueniens temperies, caretq; locus ipse solis ardoribus. His igitur mensibus domus erecta manet, cæteris uero temporibus deposita & conuoluta seruatur. Proinde die uigesimo octauo Augusti rex à ciuitate Ciandu discedens, proficiscitur ad locum aliū, dijs suis solenne facturus sacrificium, à quibus sperat sibi, uxoribus, filijs, & animalibus quæ possidet uitam & sanitatem concedi. Nam habet armenta magna equorum alborū & equarum albarū, quæ putanť excedere numerū

decem

decem milium. In hac autem festiuitate præparatur lac equinum in uasis decentibus, & rex ipse manibus suis proprijs diffundit hinc inde lac illud pro honore deorum suorũ, arbitrans & à magis suis sic edoctus, quod dij lac bibant effusum, & solliciti sint conseruatores omnium eorũ quæ possidet. Post sacrificium illud nephandum, bibit rex de lacte equarum albarum, nec ulli alteri licet illa die, bibere de lacte illo, nisi fuerit de progenie regis, præter populum quendam regionis illius Horiach uocatum, qui hoc etiam gaudet priuilegio, propter uictoriam quandam magnã, quam pro magno Cham Chinchis obtinuit. Hic igitur ritus die uigesimo octauo Augusti solẽniter in perpetuũ à Tartaris obseruatur. Hinc etiam fit ut equi albi atq; equæ in magno à populo illo habeantur honore. Comedũtur etiam in hac prouincia carnes hominum, qui publico iudicio ad mortẽ condemnati sunt. Qui uero ex ægritudine moriuntur, horum carnes non comeduntur. Habet magnus Cham magos, qui dæmonũ arte obtenebrant & in caliginem conuertũt aërem, luce super palatium regis clara permanente. Agunt etiam hi magi, ut rege iuxta mensam sedente, scyphi eius aurei dæmonum arte ab alia mensa quæ in medio aulæ consistit, regia portans uasa, super mensam regis exiliant, dicuntq; se id secreta quadam efficere arte. Et quando festa idolorum suorũ celebrãt, dantur illis à rege arietes, quos cum lignis aloës & thure ceu odoriferũ sacrificium dijs offerunt, coctasq; arietis carnes cum cantu & maxima lætitia idolis deuorandas exhibent: ius uero carnium ante idola effundunt, asserẽtes sic deorum suorum promereri clementiam, qui terris fertilitatẽ largiantur.

De monachis quibusdam idololatris, Cap. LXVII.

Inueniuntur in regione illa plurimi monachi, idolorũ cultui deputati. Habent hi monasterium quoddam magnum, oppiduli habẽs magnitudinẽ, in quo sunt circiter duo milia monachorũ, qui idolis seruiunt, rasura & ueste à laicis sequestrati. Nam radunt caput & barbam, uestemq; induunt religiosam. Hi in idolorum solennitatibus magnis clamoribus cantant, luminaria multa in templo accendũt, alijsq; compluribus distinẽtur stultis ceremonijs. Sunt & in alijs locis monachi & uarij idololatræ, quorum quidam multas habent uxores, alij uero pro honore deorum suorum caste uiuunt, uitam austeram ducentes, nam nihil comedũt præter farinæ purgamenta aquis diluta. Vestiuntur quoq; pannis rudibus & asperis, coloris abiecti, & lecti molliciem uitantes, dormiunt super rigentia stramina. Alij tamen monachi qui laxioris sunt uitæ, iudicant hos tam austere uiuentes hæreticos, quod nõ debito uiuendi modo deos colant.

MARCI PAVLI VENETI DE REGIONIBVS ET PROVINCIIS ORIENTALIBVS, LIBER SECVNDVS.

De potentia & magnificentia Cublai regis maximi Tartarorum, Caput I.

IN hoc secundo libro scribere institui de magnificentia, pompa, sumptuositate, potētia, diuitijs, & imperij administratione Cublai Tartarorum summi Imperatoris, qui nostro euo regni sceptra gubernat. Is enim in sua magnificentia & dominio longe superat omnes prædecessores suos, adeo ampliauit imperij sui limites, ut ferè totum orientē suæ habeat subiectū potestati. Is ex prosapia Chinchis primi Tartarorū principis satus, sextus Imperator illius terræ fuit, anno scilicet domini M. CCLVI. regnare incipiens, & populo magna sapientia atque grauitate præsidens. Est uir strenuus, in armis exercitatus, corpore robustus, atque animo ad res gerendas promptus, consilio pollens, & in populi gubernatione prouidus atq; circunspectus. Nam priusquam imperij consequeretur fasces, sæpe strenuum in bellis egit militem, atq; in cunctis ut prudentē uirum se gerebat. Interim tamen quo regno præfuit, nō nisi semel ad pugnam processit, sed filios suos & alios aulicos loco sui illuc destinauit.

Qualiter Cublai rex à patruo suo Naiam rebellionem sustinuit, Caput II.

DIximus Cublai regem semel ad pugnam egressum, sed modo causam explicabimus. Anno domini M. CCLXXXVI. patruus eius Naiam nomine, quum triginta esset annorū, & multis populis atq; regionibus esset præfectus, iuuenili elatus uanitate, motus est cōtra dominum suum Cublai, maximum contra eum ducens exercitū, & ut felicius pugnaret, asciuit in auxilium alium quendam regem Caydu nomine, qui nepos erat Cublai Imperatoris, sed odio habebat eum. Rebellioni igitur assensum præbens, promisit se in propria uenturum persona, conductis centum milibus militum. Hi igit' ut condixerunt, conuenire decreuerunt cum suis copijs in planicie quadam, pariter Imperatoris terras inuasuri. Porrò Naiā in exercitu suo habuit circiter quadringenta milia militum.

Qualiter Cublai se contra hostes muniuit, Cap. III.

NOn autem latuit Cublai Imperatorem, quid consanguinei sui molitentur cōtra eum, & quàm acerbo animo contra ipsum concitati essent, publica facta conspiratione. Quapropter per caput suum & Imperialē coronā iurauit, quod se defenderet ab illis, & uindicaret hostium suorum audaciam. Vnde in uiginti duobus diebus comparauit exercitum maximum, nempe

trecenta sexaginta milia equitum, & peditum centum milia, idq́ ex his qui uicini erant ciuitati Cambalu. Et quanquã longe maiorem potuisset congregare exercitũ, tamen quia subito & quasi ex improuiso uoluit irruere in hostes, noluit diutius morã trahere in aggregando maiori exercitu, ne institutũ eius Naiam hosti pateficeret & fugam meditaretur, aut ad tutiora loca exercitum suum perduceret. Habuit quidem Imperator tunc & alios exercitus in armis, sed quos cõtra diuersas miserat prouincias expugnãdas, & hos quoq; reuocare noluit, quo minus hosti consilium suum aperiretur. Interim autem mandauit omnes uias maxima custodiri diligentia, ne expeditio sua ullo pacto Naiam hosti innotesceret, atq; pręsentire posset aduentum suum. Vnde cuncti euntes & redeuntes à regis custodibus tenebantur, ne uel aliquid rumoris ad Naiam perueniret. Rebus itaq; sic se habentibus, consulit rex Cublai astrologos suos, quando fata felicem sibi indicarẽt profectionem, & qua hora itineri se accingere debeat. Qui omnes paribus uotis regi cuncta felicia prædicunt, adesseq; aiunt tempus quo de hostibus triumphet.

Quomodo Cublai deuicerit Naiam, Caput IIII.

IGitur Cublai Imperator cum exercitu suo soluens, profectus est usque ad planiciem ubi Naiam adhuc præstolabatur aduentum Caydu regis, qui illi suppetias erat laturus. Et Cublai ad collem quendã castrametatus, quieuit illa nocte cum exercitu suo. Populus uero Naiam nihil sibi metuens, nec periculi aliquid adesse sciens, inermis per planiciẽ uagabatur, genio largius uacans. Et transacta nocte, ut dies terris reddi cœpit, Cublai Imperator in collem ascendens, exercitum suum in duodecim distinxit acies, tria milia militum una habente acie. Pedites uero iuxta milites tali collocati sunt ordine, ut in quibusdã aciebus duo pedites lanceas tenẽtes, duo militũ stiparent latera. Rex uero ipse sedebat in castro quodã mirabili super quatuor constructo elephantos, in quo etiam regale erat uexillum. At exercitus Naiam ubi uidisset insignia, & acies Cublai, uehementer expauit, quippe qui adhuc expectabant subsidium regis Caydu. Et continuo currentes ad tentoriũ Naiã, qui cum concubina quam adduxerat dormiebat, excitauerunt illum. At ille quantocyus potuit, exercitum suum in acies disposuit. Est autem consuetudo omnium Tartarorum, ut tubis primum clangorem edant, & tangant cuncta exercitus instrumenta, atq; altis uocibus cantent, & tandẽ signo à rege dato, arma contra hostem corripiant. Sic quum uterq; exercitus suas absoluissent cantilenas, iubet Cublai buccinis signum dare, & hostem aggredi. Illico autẽ manus conserere cœperunt, & tam atrox præliũ inierunt, ut putares imbrem sagittarum & iaculorum per aërem descẽdere. Balistis laxatis, mutuo gladijs & lanceis se conficiunt. Erat quidem Naiam professione & nomine Christianus, sed nõ operũ fidei sectator, signaueratq; principale uexillũ suum crucis signo, habens secũ nõ paucos Christianos. Cõmissum est itaq; prælium ab

initio

initio diei usq; ad meridiē,& ceciderunt multi ex utroq; exercitū, donec tandem Cublai superior euaderet,& hostē in fugā uerteret. Mox autē ut populus fugere cœpit, Naiam captus est,& ingens multitudo in fuga ipsa occisa.

Quomodo Naiam suffocatus fuerit, Caput V.

REx itaq; Cublai captum habens hostem suum, iussit ut confestim occideretur,qui ausus fuerat contra dominum suum arma mouere, & rebellionem excitare.Sed quoniā erat de prosapia sua,noluit ut sanguis regius de stirpe sua funderetur,ne terra regium biberet sanguinem,aut sol uel aër uiderent mala morte quenquā de regali progenie natum interire. Iussit igitur ut tapeto inuolutus atq; ligatus, tamdiu hincinde duceretᶜ,agitaretur, traheretᶜ & impelleretur,donec contracto anhelitu suffocaretur. Hoc autem mortuo, optimates sui & cunctus populus qui euadere potuerūt,inter quos multi fuerunt Christiani,sponte se submiserunt dominio & obedientiæ Cublai Imperatoris.Et tunc quidē quatuor prouinciæ accesserunt ditioni eius,quarum nomina sunt,Funotia,Cauli,Barscol & Sinchintingui.

Compescit Cublai Iudæos & Saracenos crucis Christi contemptores, Caput VI.

POrrò Iudæi & Saraceni qui in exercitu Cublai fuerunt, cœperunt Christianis,qui cum Naiam uenerant exprobrare, & dicere quod Christus, cuius signū Naiam in uexillo habuerat,non potuerit suis auxilio esse: hasq; contumelias cottidie Christianis obiecerūt,Christi potentiā ut inanem irridentes.Christiani uero qui ad regis Cublai obedientiā uenerant,indignum rati ut talia ferrent conuicia,quæ gloriā Christi minuerēt,conquesti sunt Imperatori quales illis inferrentᶜ iniuriæ. At ille conuocans Iudæos,Saracenos, & Christianos,ad Christianos conuersus ait,Deus uester & crux eius noluit quidē Naiam præsidiū ullum ferre, uerum uos propterea nolite erubescere, quoniā deus bonus & iustus, iniustitiæ & iniquitati patrocinari minime debuit.Naiam domini sui proditor extitit, atq; contra omnē æquitatem rebellionē excitauit,& qdē dei uestri auxiliū in sua malicia implorauit. Sed ille ut deus bonus & rectus,noluit fauere illius criminibus.Vnde mandans Iudæis & Saracenis, cæterisq; Christiani nominis blasphematoribus interdicebat, ne ullus eorum Christianorū deum aut crucē eius amplius blasphemare præsumeret. Sic illis silentium impositum est.Cublai uero tumūltu sedato,cum uictoria & gaudio ad ciuitatem suam Cambalu est reuersus.

Qualiter magnus Cham remuneret milites suos parta uictoria, Caput VII.

POrrò præfectos,exercituū duces,atq; alios antesignanos milites,rex Cublai quum uictor è bello redit, honorat hoc modo. Eum qui ante præerat centum militibus, in gradum sublimiorem collocat, atque mille præficit militibus: & sic gradatim reliquos belli duces in digniorē ponit statum, do-

natiq; illis aurea & argentea uasa,tabulas,priuilegia atq; immunitatē.Et hæc quidē priuilegia tabulis uel bracteis p sculpturas imprimunť. Ex uno latere scriptura huius tenoris continetur:Propter dei magni uirtutē,& ptopter gratiā magnā quam Imperatori contulit, nomen magni Cham benedictū sit. In alio uero latere sculpta est imago leonis cum sole uel luna, uel imago grifalchi,aut reliquorū animaliū. Quicunq; aūt habet tabulā cum leone & sole atq; luna,quando procedit in publicū,defertur palliū supra eum in signū magnæ autoritatis.Qui aūt grifalchi habet imaginē,potest secū de loco uno ad aliū ducere uniuersam cuiuscunq; principis uel regis militiā. Sicq; omnia in suū distributa sunt ordinē, tabulis indicantibus quibus obediri oporteat. Et si quis iuxta tabularū expressionē obedire noluerit,contempseritq; præscriptam autoritatē,ut rebellis Imperatori,interficitur.

De forma Cublai atq; uxoribus,filijs & ancillis eius, Cap. VIII.

REx Cublai est homo admodū pulcher,statura mediocri, non nimis pinguis, nec nimis macilentus, faciē habet rubicundā atq; candidā,oculos magnos,nasum pulchrū, & omnia corporis lineamenta debita proportione cōsistentia.Habet uxores iiij.quas legitimas cēset,& succedit ei in regno primæ primogenitus. Et quælibet harū quatuor, peculiarē curiā,eamq; regalē in proprio palatio tenet, habens circiter trecentas electas pedissequas & famulas,multosq; ministros eunuchos,& aliam familiā plurimā.Habet præterea rex ipse cōcubinas multas.Nam est inter Tartaros natio quædā,quæ dicitur Vngrac,quæ mulieres habet admodū formosas,& moribus cōspicuas, de quibus nutrit in palatio suo circiter centū,quæ scilicet elegantiores sunt formæ:& super has constituit matronas quasdā, quarū officiū est,ut illarū curā gerant,& diligenter considerēt,quando in infirmitatē ceciderint, aut maculā aliquā contraxerint:alioquin regis complexibus frui nō poterunt.Ex his concubinis sex deputanť tribus diebus ac noctibus pro custodia regiæ cameræ: & dum rex uadit dormitū,aut è lecto mane prosilit, assistunt ei ut ministræ, atq; in cubiculo eius dormiūt.Quarta uero die sex aliæ prioribus in dicto ministerio succedunt,tribus diebus & totidē noctibus regi obsequentes. Et his rursum aliæ sex succedunt,continuaturq; hæc permutatio,donec omnes centum ministerio regis fuerint adhibitæ. Porrò de quatuor legitimis uxoribus habet rex Cublai xxij.filios,uocatusq; fuit primę uxoris primogenitus Chinchis,qui illi successurus erat in imperio, nisi ante patrē in fata concessisset. Is itaq; reliquit filium,nomine Temur,qui est homo strenuus,prudēs,& in militia exercitatus, succederq; auo in imperio loco patris sui defuncti. Cæterū de ancillis & famulabus suis habet rex Cublai xxvij.filios,qui omnes in aula sua sunt magni barones.

De palatio eius quod est in Cambalu,& loci amœnitate, Caput IX.

TRibus anni mensibus,nempe Decembri,Ianuario,& Februario,Cublai

rex

Hungari

rex in regia ciuitate Cambalu moraẽ,ubi palatiũ habet miro artificio extru/ctum. Ambitus enim eius continet miliaria iiij. quadratura qualibet unũ mi/liare complectente. Et est murus is spissus ualde, decẽ passibus in altũ consur gens. Superficies eius extrinseca colore albo & rubeo nitet. In singulis qua/tuor muri angulis palatium pulchrum & magnum, fortalicij loco conditum est. Sic in medio cuiuslibet quatuor murorũ, palatiũ egregiũ extructum est: eaq; in uniuersum octo sunt. In his conseruanẽ arma, instrumenta, tormenta & uasa bellica, nempe arcus, sagittæ, pharetræ, calcaria, frena, lanceæ, clauæ, funiculi arcuũ, & reliqua quæ in bello necessaria sunt, singulaq; armorum ge/nera in singulis posita sunt palatijs. Porrò facies palatij quæ meridiẽ respicit, quinq; habet portas, quarũ media maior est omnibus, nec unquã aperitur, nisi pro regis introitu. Nã nulli per eam patet ingressus nisi soli regi. Sed hęc habet duas minores collaterales portas, per quas ingrediuntur reliqui qui re gem comitantur. Quęlibet uero reliquarũ trium facierum, unicam duntaxat in medio habet portam, per quam quisq; ingredi potest. Cæterũ intra iam memoratum murum, alius murus cingit hoc regiũ castrum, habens ut prior murus, in angulis & meditullijs eorũ octo palatia, in quibus continenẽ alia uasa & preciosa iocalia regis. In spatio uero medio interiori est regium pala/tium, habitaculum scilicet in quo rex moratur. Hoc palatium caret solario, pa uimentum uero eius exteriori fundo præeminet decem palmis. Tectum eius altum est ualde, pictura decoratum. Parietes aularum & conclauium auro & argento fulgent. Vbiq; picturæ pulcherrimæ & bellicarũ rerum historię sese ingredientium oculis offerunt, uiuaci colore & rutilanti auro coruscantes. In aula maiori ad mensam simul recumbunt circiter sex hominũ milia. Intra di ctos muros totum castrũ ambientes, sunt plurima uiridaria atq; prata lignis pomiferis atq; uarijs cõsita arboribus. Discurrũt etiã p hæc uiridaria, anima lia syluestria, ut cerui & animantia, ex quibus muscum colligitur, capreæ, da/mulæ, & aliarum specierũ animalia. Versus Aquilonem uero sunt uiuaria, in quibus meliores quiq; pisces, qui haberi possunt, nutriuntur. In lacum illũ in/greditur fluuius quidam, & rursus egreditur, cratibus ferreis loco introitus & exitus cõmunito, ne pisces elabi queant. Extra palatium spatio unius leucæ, est monticulus quidã centum passibus in altũ erectus, cuius circumferentia miliaris continet spatium, arboribus semper uirentibus cõsitus. In hunc mon tem iubet rex arbores quasq; optimas à remotis partibus adduci, onerans illis elephantos: extrahunẽ enim cũ radicibus & transplantanẽ in hũc mon/tem. Et quoniam is mons perpetuo uiret, uocatur Mons uiridis. In cacumine eius est palatiũ egregium, uiridi disterminatũ colore, in quo magnus Cham sæpe genio uacat. Est & aliud magnificũ palatium seu castrum iuxta magni Cham extructum castrum, in quo Temur primogenitus eius illi in imperio successurus, cum aulicis suis magnifice & regaliter uiuit. Nam amplissimã ha

 bet auto

bet autoritatem & sigillum imperiale, uerū magno Cham ut dño subiectus.

Descriptio ciuitatis Cambalu, Caput x.

CIuitas Cambalu in ꝓuincia Cathai iuxta magnum sita flumen, ab antiquis temporibus insignis fuit & regalis. Sonat autē Cambalu ciuitas domini. Hanc magnus Cham transtulit in aliam fluminis partem: nam dicerat ab astrologis, quod imperio rebellis futura esset. Ciuitas in quadrum constructa, in gyro complectitur uiginti quatuor miliaria, quolibet quadrati latere sex habente miliaria. Muros habet dealbatos, altitudinis xx. passuum, latitudinis decem, spissitudo tamen illa sensim ascendendo tenuior fit. Habet quælibet muri quadratura tres portas principales, quæ in uniuersum duodecim sunt, constitutis iuxta singulas magnificis palatijs. In angulis quoque murorū sunt egregia palatia, ubi ciuitatis conseruantur arma. Transeunt per hanc ciuitatē uici & plateæ rectissimæ, ut ab una porta liber aspectus pateat per ciuitatē ad portam oppositā, domibus elegantissimis palatiorum instar utrinqꝫ constructis. Portò in medio ciuitatis, ædes quædā magnifica est extructa, in qua campana pendet prægrandis, cum qua uesperi tria fiūt signa, post quæ nemini licet domum egredi usqꝫ ad initium sequentis diei, nisi infirmorum aut parentū causa. Et qui noctu per ciuitatē ire necessitate cogētē uolunt, lumen secum deferre coguntur. Singulæ ciuitatis portæ à mille custodiuntur hominibus, non quidē propter hostium timorem, sed latronū & prędonum. Cauet enim rex summo studio, ut fures & prædatores arceantur.

De suburbijs & mercatoribus ciuitatis Cambalu, Cap. xi.

EXtra ciuitatē Cambalu duodecim sunt magna suburbia, singulis duodecim portis contigua, in quibus iugiter mercatores inueniuntur, & aduenæ homines. Nam propter curiam regis & multiplices mercantias innumerus indies confluit populus, qui in suburbijs illis rerum negocia tractat. Nec habent suburbia, ut aliàs fieri solet, domos, quæ à splendore & magnificentia domorum ciuitatis degenerent, solo regali excepto palatio. Intra hāc urbem nullum hominis cadauer sepelitur, sed extra suburbia idololatrarum corpora comburunť, & reliquarū sectarum funera sepeliuntur. Et quoniā ingens multitudo exterorū hominū semper illic uersatur, habenť in suburbijs circiter xx. milia meretricum; intra uero mœnia ciuitatis nulla sustineť. Dici non potest quanta uis mercimoniorū & opum in hanc urbem conuehať, putares toti orbi illa sufficere posse. Aduehunť autē lapides preciosi, uniones, sericum, & diuersarū specierū aromata ex India, Mangi, Catham & alijs regionibus. Nam urbs hæc quodāmodo omniū circumiacentium prouinciarū est centrū. Nec transit dies ulla per integrū annū, in qua nō circiter mille quadrigæ serico oneratæ huc ab exteris negociatoribus conuehanť, ex quo per ingeniosos urbis artifices mira parantur indumenta.

Magnus Cham satellitio maximo stipatur & custoditur, Cap. xii.

HAbet magnus Cham in curia sua xij.milia equitũ,quos uocãt Quesitã, id est,fideles domini milites,qui corpus suum custodiunt. Et istis quatuor præfecti sunt duces,quorũ quilibet tribus præest milibus. Horũ officiũ est,ut diximus,die noctuqꝫ regẽ obseruare,& eius custodię mancipatos esse. Vnde etiã à curia regis recipiũt impensas.Custodias aũt suas tali distribuũt ordine, ut quũ per triduũ dux unus cum tribus milibus militũ intra palatiũ regẽ stipauerit,tribus sequentibus diebus dux alius cum alijs tribus militum milibus,qui interim quieuerũt,obit hoc custodiæ munus, cui iterũ dux alius cum militibus suis succedit: sicqꝫ per totũ annum hæc custodiæ obseruatᷓ uicissitudo:non quod regem tanta maneant pericula,sed ut magnificentia sua maior appareat. De magnifico apparatu conuiuiorũ eius. Cap. XIII.

POmpa quæ in conuiuijs regis obseruatᷓ,tali celebratur ordine.Quũ propter festũ aliquod,aut aliã rationabilẽ causam,Imperator uoluerit in maiori aula conuiuiũ instituere,mensa eius cæteris mensis sublimior ad Aquilonarẽ aulæ partẽ ponitᷓ,& rex iuxta eam sedens uertit faciẽ ad meridiẽ,habẽs ad sinistrã reginã maiorẽ,principalẽ scilicet uxorẽ,& ad dextrã filios atqꝫ nepotes,& qui de regali sunt prosapia.Ipsorũ tamen mensa est in demissiori loco,ut uix regis attingãt pedes capitibus suis. Reliqui uero barones & milites sedent adhuc in demissiori loco, habentes singuli uxores suas ad sinistrã collocatas,tenetqꝫ quilibet dux & nobilis gradũ & ordinẽ suum,sicut & uxores eorũ.Nã omnes nobiles in curia Imperatoris tempore solennitatis ptansuri, ducũt secũ uxores suas. Et Imperator ipse dum in mensa sua recũbit,poterit ad oẽs deflectere oculos suos, q in aula illa conuiuantᷓ. Porrò extra aulã illã regiã sunt etiã aliæ aulæ collaterales,in quibus solennitatũ tẽpore nonnunqꝫ quadraginta milia hominũ cibantᷓ,quorũ multi sunt aulici,alij uero feuda ab Imperatore renouantes:ioculatorũ quoqꝫ & mimorũ concurrentiũ nõ est numerus.Proinde in medio aulæ regiæ,uas q̃ddã aureũ erigitᷓ,ex quo uinũ aut alius qspiã optimus potus in modũ fontis scaturit,iiij.alijs dolijs aureis hinc inde sitis,quæ uini illius fluenta suscipiũt. Et ex his dolijs hauritᷓ uinũ qđ discũbentibus largiter apponatᷓ.Nemo aũt in hac discũbens aula,alio q̃ aureo utitᷓ poculo.Dici nõ potest quantus sit apparatus,& quanta magnificẽtia in uasis & omnibus utensilibus,quando magnus Chã in aula sua regia publice discũbit.Porrò principes q regi discũbenti ministrãt,oẽs delicatissimo serico panno ora sua cooperiũt, ne ipsorũ flatus seu halitus quoq̃ modo regiũ cibũ aut potũ cõtingere queat.Et quũ Impator scyphũ leuat ut bibat,oẽs circũstãtes citharœdi & musicorũ instrumentorũ lusores,instrumentorũ suorũ chordas tangũt,& suauissimã edũt melodiã:atqꝫ cæteri aulæ ministri interim genu flectũt. De cibis q ad mensã deferuntᷓ,nõ est ut quicqꝫ scribã qꝫ opipari sint & delicati,& q̃ magnifice atqꝫ põpatice inferantᷓ. Prandio finito,accedũt citharœdi & harmoniaci quiqꝫ concentores,ioculatores,& nigromantici,qui

miras melodias & miros gestus ante regis mensam edunt, quibus illius animum iucundum reddunt, & in hilaritatem soluunt.

Qualis magnificentia seruetur in natali regis. Caput XIIII.

SEruant omnes Tartari hunc morem, ut diem natalem domini sui honorificentissime celebrent. Festum uero natale magni Cham Cublai, est uigesimo octauo die Septembris, & hunc diem celebriorem ducit quàm ullũ totius anni diem, excepta festiuitate kalendarum Februarij, qua annum suum incipiunt. In natali itaq; suo rex induitur ueste aurea preciosissima, & omnes aulici similiter optimis & melioribus quæ habent uestiunt̃ indumentis, quibus singulis rex donat aureas zonas magni ualoris, & calciamẽta de camuco parata, filo consuta argenteo, adeoq; singuli ad honorem regis ornare se student, ut nullus nõ regiam præferat formã. Hæc aũt pompa nedum in regis natali fit, uerũ & in alijs festiuitatibus, quas Tartari per annũ habent, numero tredecim: pro quibus rex annuatim aulicis suis preciosissimas largitur uestes, ornatas auro, margaritis, & lapidibus alijs preciosis, unà cum zonis & calciamentis, ut iam præmisimus. Nec sunt aulicorũ uestes discolores à regia ueste. Seruatur etiã hæc consuetudo apud Tartaros, ut in natali magni Chã omnes reges, principes & nobiles, qui ditioni illius subiecti sunt, mittant illi ut Imperatori suo donaria. Et qui conditionem aliquam aut officium ab eo impetrare cupiunt, postulationes suas duodecim baronibus, qui ad hoc ipsum cõstituti sunt, offerunt, & quod illi decernũt perinde est ac si Imperator ipse respondisset. Astringunt̃ etiã oẽs populi, cuiuscunq; sint fidei aut sectæ, siue Christiani, siue Iudęi, siue Saraceni, siue Tartari, cęteriq; pagani, ut deos suos solenniter inuocent pro uita, incolumitate & prosperitate magni Chã.

De initio anni quod solenniter celebrant Tartari. Cap. XV.

IN die kalendarum Februarij, qui initium est anni Tartarici, magnus Chã & omnes Tartari ubicunq; sunt, maximum & solenne celebrant festum, omnesq; unanimiter tam uiri quàm mulieres student albis indui uestibus, uocantes diem illum, festiuitatem alborum. Nam credunt uestem albam bonum habere fatum: ideo ut toto anno fortuna illis sit propitia, in anni initio albis induuntur. Porrò ciuitatũ rectores & prouinciarum præfecti, more officij sui, mittunt Imperatori hoc die munera aurea & argentea, uniones & gemmas, pannos preciosissimos, & equos candidi coloris: unde nonnunquam fieri solet, ut regi in hoc festo offerantur centum milia alborum equorum. Sic cæteri Tartari sibi inuicem munera mittunt ab initio anni, idq́ue ominis gratia, credentes omnia per annum felicius successura. In hoc denique festo, omnes elephanti quos habet Imperator, numero quinque milia, ducuntur ad curiam, uestiti tapetijs, in quibus pictæ sunt imagines uariæ animalium & auium, portantes in humeris suis capsas plenas aureis & argenteis uasis, quibus opus habetur pro festo alborum magnifice celebrando.

Xenia

celebrando. Multi quoq; cameli pulcherrimis cooperti pannis adducuntur, qui alia apportant, quæ pro tanto conuiuio sunt necessaria. Illucescente autē die Alborum, omnes reges, duces, barones, milites, medici, astrologi, præfecti prouinciarū atq; exercituū, & alij Imperatoris officiales, ad aulā regis conueniunt, & quibus locus in ea contingere nequit ob hominū multitudinem, hi collaterales ingrediunt aulas. Cunctis itaq; in suo ordine & gradu sedentibus iuxta cuiuslibet officij dignitatem, surgit unus in medio, & alta uoce clamat, Inclinate & adorate. Hac uoce facta, consurgunt omnes celeriter & genuflectunt, fronteq; ad terram demissa, quasi deū adorant, & id quatuor faciunt uicibus. Adoratione cōpleta, uadunt omnes suo ordine ad altare, quod in aula positū consistit super unā tabulā depictā rubeo colore, in qua scriptū est nomen magni Cham, arreptoq; thuribulo pulcherrimo, & redolētibus speciebus illi impositis, ad honorē magni Cham cum multa reuerentia tabulam ipsam & altare suffumigant, & ad sua redeunt loca. Thurificatione ista nepharia completa, quilibet in conspectu Imperatoris offert munera illa, de quibus supra diximus. His omnibus rite peractis, paranť mensæ, & fit solennissimum prandium, edentes & bibētes cum lætitia magna. Quo finito, modulatores & ioculatores accedunt, & suis concentibus atq; gestibus omniū mentes exhilarant. In huiusmodi deniq; festis, ducitur ad regem leo unus domesticus, qui ad pedes illius ut catulus mansuetus iacens dñm suū agnoscit.

De feris quæ magno Cham undequaq; mittuntur, Cap. XVI.

TRibus illis mensibus, quibus, ut supra diximus, Imperator moratur in ciuitate Cambalu, scilicet Decembri, Ianuario & Februario, omnes uenatores quos Imperator habet in singulis prouincijs prouinciam Cathai circumiacentibus, uenationi intendunt, omnesq; bestias grandiores, puta ceruos, ursos, capreas, apros, damulas, & huiusmodi feras offerunt præfectis suis: qui si minori spatio quàm in triginta diebus peragrari potest, distant à curia Imperatoris, mittūt huiusmodi captas bestias per quadrigas & naues ad Imperatorem, exenteratis tamen prius illis. Qui uero pluribus quàm triginta dietis ab eius curia distant, solum pelles mittunt, quæ pro armis parandis sunt necessariæ.

Quomodo magnus Cham cum feris mansuefactis feras syluestres capit, Caput XVII.

NVtrit domi magnus Cham uarias bestias, domesticasq; factas secum ad uenationes ducit, & mira afficiť uoluptate, quoties uidet domesticā ferā cum syluestri pugnare. In primis autē habet cicuratos leopardos, q mirū in modū uenationi inseruiunt, multasq; capiunt bestias. Habet & lynces nō minus ad uenandum industrios, & item leones maximos atq; pulcherrimos, maiores illis qui sunt in Babylonia, in quorū pilis radioli quidā uarij coloris apparēt, scilicet albi, nigri, atq; rubei, & illi quoq; docti sunt artē uenatoriam.

Nam

Nam plurimũm prosunt uenatoribus ad capiendum apros, ursos, ceruos, capreas, onagros, atq; boues syluestres. Duci autẽ solẽt duo leones in uehiculo quodam, dum uenatum itur, sequente utrunq; eorum caniculo paruo. Habet quoq; Imperator multas aquilas cicuratas, quæ adeo efferatæ sunt, ut lepores, capreas, damulas & uulpes capiãt: inter quas aliquæ tam præfractæ sunt audaciæ, ut nõ uereantur cum magno impetu in lupos insilire, eosq; in tantũ diuexare, ut ab hominibus sine labore & periculo capi possint.

De spectaculo qđ magnus Cham in uenatione facere solet, Cap. XVIII.

HAbet magnus Cham in curia sua duos barones, q regiæ præfecti sunt uenationi, quorũ uterq; decem præest milibus hominum, qui ea curant quæ ad uenationẽ sunt necessaria. Nam nutriunt canes magnos, & ad uenationem assuefaciũt. Et quando magnus Cham cupit se uenatione oblectari, & singulare ostentare spectaculũ, duo memorati barones ducunt secum illa uiginti milia hominũ, atq; canum magnã turbã, qui cõmuniter circiter qnq; milia sunt, & cum rege in campũ proficiscentes ubi feras uenari uolunt, hoc pacto rem ipsam aggrediunť. Rex cũ nobilibus suis in medio planiciei locũ tenet, & duo uenatorij præfecti cum populis suis stant ad dextrã & sinistrã regis: unius populus induiť uestibus rubeis, & alterius uestibus aërei seu cœlestis coloris. Stant aũt singuli in una acie seu linea, unus scilicet alterius assistens lateri, & tantam campi occupant longitudinẽ, ut uix itinere unius diei perueniri possit ab una extremitate ad aliam. Habent autem canes memoratos secum. Et postquam sic in unum ordinẽ digesti sunt, laxant canes suos in uenationẽ, & ipsi procedentes in illo ordine, maximum capiunt ferarũ numerum: nam & terra illa animalibus syluestribus plena est, nec ullum facile ipsorum effugere poterit laqueos & canes.

De aucupio magni Cham, Caput XIX.

MEnse Martio ingrediẽte, discedit Cham magnus à ciuitate Cambalu, pceditq; ad cãpestria quæ uersus oceanũ sita sunt, ducens secũ magnũ aucupum numerũ, circiter decem milia, qui habent falcones, accipitres, grifalchos, & alia rapaciũ auiũ genera aucupio idonea, numero circiter quingẽtas aues. Hi igiť aucupes per regionẽ illam se diffundentes, falcones & accipitres suos in capturã laxant auiũ, quibus regio illa plena est: & aues quæ capiunť, deferuntur pro maiori parte ad regem. Rex uero sedet in ligneo habitaculo, quod gestant quatuor elephanti, leonũ coopertum exuuijs, & intus deauratum, habens secũ pro sua recreatione aliquos duces, & xij. accipitres electos. Porrò iuxta elephantes q regiũ portant habitaculũ, obequitãt multi nobiles & milites, regis latera stipãtes. Qui quũ uiderint fasianos aut grues, aut alias aues in aëre uolitantes, indicant id aucupibus qui iuxta regem sunt. Et hi id ipsum regi significãtes, discooperiunt habitaculũ regiũ, laxantq; falcones uel accipitres, & rex in lecto sedens, auium intuetur ludum. Migrant quoq; cum

rege

rege & alia decem milia hominum, qui in illo aucupio bini & bini per campos discurrunt, & aduertunt quò emissi uolitent falcones atq; accipitres, & si opus fuerit illis subsidium ferant. Et hi lingua Tartarica uocantur Toscaor, id est, custodes, certum scientes edere sibilum quo emissas uocant aues. Nec opus est ut auceps qui emittit auem, sequatur illam, quum hi de quibus iam diximus, inteti sint auibus capiendis, & solliciti sint ne aliquo modo lædanť, aut perdantur. Qui enim aui periclitanti uiciniores sunt, hi tenenť illi subuenire. Quælibet autē emissaria auis tabellā paruā argenteā signo domini aut aucupis sui consignatā in pede gestat, ut si amissa fuerit, domino suo restitui possit. Quod si signum non cognosci possit, traditur auis baroni cuidam, qui ob hoc ipsum uocatur Bularguci, id est, custos auium perditarū. Nā conseruat omnes aues sibi oblatas, donec à dominis suis fuerint repetitæ. Idē fit de equis & alijs rebus in uenatione amissis. Et qui rem quampiā in uenatione repertā huic præfecto nō illico tradit, sed ea aliquandiu utiť, hic pro fure censetur. Vnde is perditarū rerū præfectus in uenationibus locū tenet eminentiorem uexillo suo signatum, ut in tanta populi frequentia cognosci possit, & amissa facile illi uel offerri uel ab eo repeti possint.

De magnificis tentorijs magni Cham, Caput XX.

INterim autē quo sic ludendo cum auibus aucupio intendiť, peruenitur ad planiciē quandā magnā Caciamordim, ubi sunt regis & omniū aulicorū præparata tentoria, numero circiter decē milia. Hæc autē tali ordine sunt disposita. Primum est ingens tentoriū, sub quo cōmode manere possunt mille homines, ingressum habens ad meridiem, & sub hoc morantur barones, nobiles & milites. Iuxta hoc ad occidentē aliud est erectū tentoriū, in quo regis est aula & consistoriū, quod intrat quando cum aliquibus uult loqui. Et huic in altera parte adiunctū est cubile, in quo rex dormire solet, & his mansionibus rursum aliæ aulæ & cameræ adhærent. Regiæ uero aulæ, hoc est, cubile regis, consistorium & habitaculū militū, sic disposita sunt. Sustentanť singulę tribus colūnis de lignis aromaticis cum uarijs & elegantibus sculpturis fabricatis, & cooperiunť exuuijs leonū nigri & rubei coloris. Nā discolores leones in partibus illis inueniunť. Nec possunt tētoria illa à uētis uel pluuijs iniuriā ullā recipere, quū coria illa qbus teguntť solidiora sint q̄ quæ facile lædi possint. Intus uero parietes tentoriorū pellibus nobilissimis armelinorū & zebellinorū sunt operti, etiā si in regionibus illis hæ pelles preciosissimæ habeanť, ut quādoq; uix p duobus milibus Bysantiorū aureorū pelles pro una tunica sufficiāt. Porrò funes qbus hæc tria sustentanť tētoria, de serico sunt. Sūt præterea & alia erecta tentoria iuxta illa tria, in qbus uxores, filij & ancillæ regis moranť. Deinde habēt etiā falcones, accipitres, bubones, grifalchi, & reliquæ aues, quæ aucupio inseruiunt, sua tentoria, in quibus continenť. Tanta enim est tentoriorum multitudo, ut à longe aduentantibus appareat illic insignē

conditam urbem. Confluit etiam undiq; maxima multitudo hominũ ocio/ sorũ ad spectaculũ illud contuendũ, præter eos qui in regis ministerio sunt, qui sua loca in tentorijs nõ secus habẽt q̃ in ciuitate Cambalu, ut sunt regis medici, astrologi, & cæteri uates. Manet uero rex in planicie illa per totum Martiũ, & capit inumera animalia, atq; infinitas aues. Nemini enim alioqn licet uenationi intendere in omnibus regni illius prouincijs, saltem quæ in ui/ ginti diebus & citra pedestri itinere attingi possunt: nec ulli permittitur canis aut uolucris uenaticus: & præsertim à principio Martij usq; ad mẽsem Octo brem nemini permittit̃, quocũq; etiã utatur ingenio, capere ceruos, damulas, capreas, lepores, & huiusmodi syluestres feras. Hinc igitur est q; terra illa ta/ libus abundat animalibus, & plerunq; adeo familiaria fiunt hominibus, ut transeuntia prope eos minime horreant aut paueãt aspectũ illorũ. Aucupio expleto, rex domũ redit, & per tres dies celebratis conuiuijs, omnes quos ad hoc uocauit spectaculum, ad propria reuerti concedit.

De moneta & opulentia magni Cham. Cap. XXI.

Corticea mo neta

MOneta magni Cham nõ fit de auro uel argento, aut alio metallo, sed corticem accipiunt mediũ ab arbore mori, & hunc consolidant, atq; in particulas uarias & rotundas, magnas & paruas scindunt, atq; regale impri/ munt signum. Minimi denarij ualẽt precium parui Turonensis: & maiusculi dimidum grossum Venetũ: qui uero maiores sunt, habent ualorem duorum Venetorũ, aut quinq; aut decẽ. Sunt qui Bysantium aureũ ualent, aut duos aut quinq; Bysantios. De hac itaq; materia facit Imperator in ciuitate Cam balu cudi immensam uim pecuniæ, quæ pro toto sufficit imperio: nullíq; sub pœna mortis in omnibus regnis & terris suis licet aliã cudere uel etiã expen/ dere monetã, aut illã recusare. Nec aliquis ex alio ueniẽs regno, quod magno Cham nõ est subiectũ, audet aliã expẽdere pecuniã in imperio magni Chã. Vnde fit, ut nõ raro negociatores ex longinquis terris & regionibus ad ciui/ tatẽ Cambalu uenientes, secũ portent aurũ, argentũ, margaritas & gemmas, & pro illis accipiant monetã regiam. Et quoniã hæc in terris suis non recipit̃, cõmutant rursus eam in imperio magni Chã pro mercimonijs quæ secũ ab ducant. Mandat quoq; nonnunq̃ Imperator his qui in Cambalu morant̃, ut qui aurum uel argentũ, aut lapides preciosos habẽt, ea quantocyus officia libus suis tradant, & consuetã ab illis monetã iuxta illorũ ualorem recipiant. Hoc itaq; modo fit ut mercatores & ciues indemnes seruent̃, & nihilominus rex omne aurũ & argentũ corradens maximam congreget thesaurũ. De me/ morata factitia moneta, soluit etiam officialibus & exercitibus suis stipẽdia, & quacunq; tandem re in curia sua opus habet, hac emit pecunia. Vnde quũ tantã uim pecuniæ ex re nihili conflet, & tamen per eam aurũ & argentũ plu rimũ consequat̃, ea quæ curiæ necessaria sunt, emat, ministris suis stipẽdia sol uat, cuilibet facile constabit nullũ in mũdo reperiri regẽ, q diuitijs illũ supet.

De duodecim

De duodecim præfectis prouinciarum,& eorum officio, Cap. XXII.

HAbet Cham magnus duodecim barones aulicos, qui triginta quatuor præfecti sunt prouincijs: & horum officium est, ut singulis prouincijs duos præficiant rectores, atq; regijs exercitibus in locis ubi morantur de his quibus opus habent prouideant: & quicquid ordinant,regi indicant,qui sua autoritate id confirmat quod illi statuendum duxerint. Hi multa beneficia & priuilegia passim concedunt, & propterea plurimum à populo obseruantur & ambitur fauor eorum. Habitant in quodam palatio magno in ciuitate Cambalu pro eorum officio deputato, in quo uarias habent aulas & cameras pro se & ministris suis. Habent etiam assessores & notarios, qui illis à consilijs sunt,quiq; ea quæ agunt diligenter annotant.

De cursoribus & nuncijs magni Cham, atque multiplici mansione eorum, Cap. XXIII.

EXtra ciuitatem Cambalu multæ patent publicæ uiæ ad uiciniores ducentes prouincias, & in singulis castra seu diuersoria sunt extructa cũ pulcherrimis palatijs,uiginti quinq; distantia miliaribus ab urbe Cambalu,ubi diuertunt emissarij & nuncij regis. Vocantur autem mansiones illæ Ianli, id est,mansiones equorum: nam expectant ibi trecenti,aut quadringenti equi regis nuncios.Qui hinc soluentes post uiginti quinque miliaria alia inueniũt diuersoria,prioribus haud dissimilia:& ea hoc ordine & distantia continuantur usque ad extremas imperij limites: ita ut per uniuersum imperiũ in publicis uijs circiter decem milia inueniantur regia hospitia. Equorum uero numerus, qui in illis diuersorijs nunciorum officijs sunt deputati,est circiter ducenta milia. In locis quoque desertis & syluestribus,ubi alioquin nulla est humana habitatio,huiusmodi regia inueniũtur diuersoria,triginta aut quadraginta miliarijs à seinuicem distantia. Ministratur autem pabulum equis, & uictus custodibus eorum,ab his ciuitatibus & incolis,qui diuersorijs uiciniores sunt, aut intra quorum terminos illa consistunt hospitia. Diuersoria autem quæ in desertis posita sunt, recipiunt necessaria à regis curia. Igitur quando rex noua ex remotis partibus cito audire cupit, destinat equites dicto suo quantocyus parentes, qui uno die ducenta aut trecenta conficiunt miliaria,& paucis diebus immensum terræ peragrant spatium: quod in hunc modum fit. Emittuntur duo cum equis, qui concitatissimo cursu sine ulla mora ad proximum declinant diuersoriũ: ubi dimissis fessis equis duos alios ascendunt,& ad sequens citissime se transferunt diuersoriũ, sicq; fit ut continue cursum suum eundo & redeundo continuent, & mandata regis ad remotissima loca pauculis diebus perferant, & rursum ex remotissimis partibus noua ad regem portent. Sunt etiam inter iam dicta diuersoria alia habitacula spatio trium aut quatuor miliarium ab inuicem distantia,ubi paucæ sunt domus,in quibus habitant cursores pedestres,habentes singuli cinctoria plena sonoris

tintinnabulis. Hi semper præparati sunt, ut quoties literæ regiæ ad eos desti nantur, citissime illas ad proximum perferãt habitaculum. Et priusquam ad illud ueniant, à longe audientes cursoris uenientis sonitum, præparati illum expectant, & susceptis literis e uestigio illas ad sequentem deferunt custodiã: sicq; literæ per uarias transeuntes manus, sine ulla impediente mora ad locũ illum deferunt, quò peruenire debent. Et sæpe fit ut rex in triduo noua perdi scat, aut nouos fructus recipiat à loco, qui decẽ dierũ itinere à sua habitatione distat. Omnes autẽ memorati cursores liberi sunt ab omni tributi exactio-ne, & præterea à regis quæstoribus bonam laboris sui accipiunt mercedem.

De prouidentia imperatoris tempore caristiæ. Cap. XXIIII.

SOlet magnus Cham singulis annis nuncios suos mittere ad diuersas pro uincias imperio suo subiectas, ad inquirendum num damnũ aliquod à lo custis aut aliјs uermibus frumento sit illatum, aut alia pestis sterilitatem in prouinciam aliquam inuexerit. Et quum sibi innotuerit prouinciam aliquã aut ciuitatem detrimentum passam, remittit illi populo tributa pro illo anno mittitq; de horreis suis blada pro uictu & semente. Nam tempore magnæ ubertatis emit rex copiosam uim frumenti, & per annos tres uel quatuor in thecis conseruat, ut quum in una regione frumenti penuria præualuerit, defe ctus ille ex regijs horreis sarciri possit. Vendit autem bladum suum minimo precio, ut pro uno modio in quadruplo plus pecuniæ exponendum esset, si ab alio quopiam emeretur. Similiter quando pestis aliqua animalia inuase-rit, remittit anno illo consuetum tributum, uenditis illis aliјs pecoribus & ar-mentis. Præterea ne uiatores & cursores in prouincijs Cathai errarent, pro-spexit illis prudens imperator hoc consilio. Plantari fecit plurimas arbores, una ab alia modico distante interuallo, easq; iuxta uias sic constituit, ut iter agentibus ceu digito ostendant ueram semitæ lineam. Quantũ uero numerũ pauperum hominũ per totum annum nutriat, & de horreis suis frumentum & panes illis elargiat, incredibile putabis si narrare pertexero: id tamen pro uero asserere possum, eum quotidie per totũ annũ circiter triginta milia pau-perum pane pascere: nec ulli sinit fragmentum negari panis. Quapropter à pauperibus quasi deus reputatur.

Qualis potus uini loco in prouincia Cathai fiat, Cap. XXV.

COnficiunt in prouincia Cathai potum optimum ex riso & uarijs aro-matibus, qui suo sapore etiam uini excellit suauitatẽ. Et qui eo auidius potiuntur, quàm ratio æquum esse iudicet, aut bibentis natura egeat, citius inebriantur quàm si uinum bibissent.

De lapidibus qui ut ligna ardent, Cap. XXVI.

PEr totam prouinciã Cathai ex montibus eruuntur lapides quidam ni-gri, qui in ignem missi ut ligna ardent, & accensi aliquandiu ignem con-seruant, ut si uesperi accendantur, per totam noctem uiuum ignem retineãt.

Vtuntur

Vtuntur autem multi ijs lapidibus, quod lignorum in quibusdam locis sit penuria.

De fluuio Pulisachniz & egregio ponte eius, Cap. XXVII.

INdicauimus hactenus in hoc secundo libro situm, magnitudinem, & negociationem ciuitatis Cambalu, itemq; obiter scripsimus de magnificentia, pompa & opulentia magni Cham: nunc rerum ordo exposcit, ut finitimas quoq; regiones lustremus, & quid in illis uel fiat, uel inueniatur, breui sermone aperiamus. Igitur quum Cham magnus me Marcũ ad remotas partes pro quodam regni sui negocio destinasset, quod quatuor mensium spatio me in itinere retinuit, omnia diligentius consideraui, quæ uel eundo, uel redeundo obtutibus meis occurrerunt: nam quum à ciuitate Cambalu itinere decem miliarium recessissem, inueni fluuium quendam magnum Pulisachniz nomine, in oceanum sese exonerantem, per quem naues multæ cum plurimis mercibus ascendunt. Est autem in eo loco pons marmoreus pulcherrimus, trecentos in longitudine continens passus, & in latitudine octo: arcubus uero seu fornicibus uiginti quatuor innitens, sculptis leonibus utrunque eius superiorem marginem adornantibus.

De locis ultra fluuium Pulisachniz sitis, Cap. XXVIII.

TRansito fluuio & ponte, procedendo per miliaria triginta, continuo occurrunt castra, aliæq; elegantes domus: item uineæ electæ, & agri fertiles. Sed finito itinere triginta miliarium peruenitur ad ciuitatẽ Geogui, quæ quidem magna est & pulchra, plurima habens monasteria idolorum. Fiunt ibi panni optimi, aurei & serici, itẽq; sindones mundissimę. Habentur & multa communia hospitia pro aduenis & uiatoribus in illa ciuitate. Ciues autem sunt artifices & negociatores. Extra hanc ciuitatẽ peruenitur ad biuiũ quoddam, cuius una uia ducit per prouinciam Cathai, altera uero uersus regionẽ Mangi ad mare. Ea quæ transit per prouinciam Cathai, habet ciuitates, castra, uiridaria, & optimos agros, in qbus multi quoq; sunt negociatores & ingeniosi artifices: & homines illi multũ sunt affabiles, & omnibus familiares.

De regno Tainfu, Cap. XXIX.

ITinere dierum decem à ciuitate Geogui confecto, peruenitur ad regnum Tainfu, quod quidem magnum est atque cultissimum: nam sunt in eo uineæ multæ. In prouincia uero Cathai nullum crescit uinum, sed ab hac regione illuc defertur. Exercentur in hoc regno mercationes multæ, abundatq; artificibus, & omnia arma, quibus utitur Cham pro exercitibus suis, fabricantur in eo. Hinc uero progrediendo ad occidentalem plagam, uenitur ad regionem amœnissimam, castris multis & ciuitatibus cultam, in qua etiã mercimonia fiunt magna. Emenso hinc itinere septem dierum, peruenitur ad ciuitatẽ quandam prægrandem Pianfu nomine, in qua serici maxima est copia.

De castro Chincui, & rege eius ab hoste capto, Cap. XXX.

AB urbe Pianfu duæ sunt dietæ ad castrum quoddam elegantissimum,

Chincui nomine, quod quidam Darius nomine extruxit, hostis magni illius regis, quem presbyterum Ioannē uocant. Est castrum illud adeo arte & natura munitum, ut præses eius Darius neminem metueret etiam potentissimum regem: de quo plurimum circumiacentium prouinciarum præsides dolebant, ut hominem illum nemo unquam superare potuerit. Porrò habuit presbyter Ioannes in aula sua septem iuuenes præfracti animi, qui iureiurando promiserunt illi, se Dariū regem tradituros in manus illius. Qui uicissim illis multa bona pollicetur, si effectu id compleuerint. Illi igitur abeuntes ad curiam Darij ueniunt, obsequijsq; illius se offerunt, dissimulata mentis malitia. Qui eorum minime timens aut obseruans calliditatem & uersutum animū, ut fideles ministros suo mancipauit obsequio. Factum autē est, ut illi per totum bienniū id efficere nequiuerint, quod iam diu animo conceperāt. Rex uero illis per omnia ut iam biennio probatis ministris confidens, animi recreandi gratia cū illis & alijs paucis militibus quodā tēpore extra castrū per miliare unū equitauit. Tunc proditores illi horam adesse putantes, qua excogitatam malitiam publicarent, euaginatis super eum gladijs captum duxerūt ad presbyterum Ioannem, sponsioni suę satisfacturi. Qui mirum in modum lætus effectus, deputauit eum ad custodiam animalium, optimeq; custodiri iussit. Et elapso biennio, quo cum pastoribus rex captus uixerat, iussit eum presbyter Ioannes coram se regio apparatu decoratum adduci: & alloquens eum dixit: Experimento nimirum nunc didicisti, quàm nihili fuerit potentia tūa, quando te in tuo regno capi feci, & per duos annos cum pecoribus deputaui: possem iam te, si uellem, occidere, nullusq; mortalium te eripere posset è manibus meis. Cui ille respondens ait: Verum ais, est ita. Tum rex Ioannes: Quia te adeo humiliasti, ut te nihil esse duxeris respectu mei, en uolo te deinceps agnoscere pro amico: & pro uictoria abunde satis mihi est, quod potuissem, si uoluissem te occidere: traditisq; illi equis & deputatis ministris cum honore fecit eum reduci ad castrum suum. Et ille quoad uixit, presbytero Ioanni honorem exhibuit, & iussis quibusq; obediuit.

De fluuio quodam magno Caromoram nomine, & adiacente regione, Cap. XXXI.

TRansito itinere ultra castrum Chincui uiginti miliarium, peruenitur ad flumen Caromoram, quod ob nimiam latitudinem & profunditatem nullum habet pontem: fluit uero ad oceanū. Sunt in littore eius multæ extructæ ciuitates & castra, in quibus multæ exercentur nundinationes. Abundat hæc regio zinzibere, serico & auibus, præsertim phasianis. Traiecto fluuio post duorum dierum iter peruenitur ad nobilem ciuitatem Cianfu nomine, ubi de auro & serico pulcherrimi fiunt panni. Omnes incolæ huius ciuitatis & ferè totius prouinciæ Cathai idololatræ sunt.

De ciuitate

De ciuitate Quenquinafu, Cap. XXXII.

VLtra uero procedendo per iter dierum octo, inueniuntur passim ciuitates & oppida multa, agri pulcherrimi, & uiridaria. Abundat terra serico & uenationibus bestiarum atque auium. Quod si ulterius alijs octo dieris progrediaris, peruenies ad ciuitatem grandem Quenquinafu nomine, quæ est regni Quenquinafu metropolis. Et regnum istud fuit olim opulentum & magni nominis. Hodie præest illi filius magni Cham Mangala nomine. Producit ea regio magnam copiam serici, & omnia ea quæ ad hominis uitā conseruandam sunt necessaria. Exercentur etiam in ea plurimæ nundinationes. Incolæ idola colunt. Extra ciuitatem est regale palatium in planicie situm, in quo Mangala cum aulicis suis uersatur. Est quoque in medio ciuitatis palatiū quoddam elegantissimū, ab intra parietes habens deauratos. Vacat rex cū aulicis suis uenationi animalium & capturæ auiū, quibus illa regio abundat.

De prouincia Cunchi, Cap. XXXIII.

REcedendo à dicta urbe & palatio itinere trium dierum itur per planiciē quandam pulchrā, in qua ciuitates plures sunt & castra, & ubi abundans est serici, usque dum ueniatur ad regionem montuosam, ubi nedum in mōtibus, uerum & in montiū conuallibus inueniuntur ciuitates, & castra, & sunt de prouincia Cunchi. Incolæ sunt idololatræ & terræ cultores. Sunt etiam in ea regione uenationes leonum, ursorum, ceruorū, capreolorum, damularum, & id genus animalium. Patet regio illa itinere uiginti dierū, habens montes, & ualles, atque nemora multa, sed ubique prouiatoribus cōuenientia inueniunt diuersoria.

De prouincia Achalechmangi. Cap. XXXIIII.

IAm dictæ prouinciæ contigua est prouincia alia, nomine Achalechmangi, quę est ad occidentalem plagam: & sunt in ea multæ ciuitates & castra: sed principalior regionis ciuitas uocatur Achalechmangi, & est confinis prouinciæ Mangi. Hæc prouincia itinere trium dierum planiciē habet, deinde sequuntur montes & ualles atque nemora, patetque itinere uiginti dierum, habēs ciuitates multas & oppida. In cæteris rebus non differt à priori prouincia: nam habet negociatores, artifices & cultores terræ: itemque uenatores multarum syluestrium animalium. Habet quoque animantia quæ muschum producunt. Crescit in hac prouincia zinziber in magna copia, sicut & triticum atque risum.

De prouincia Sindinfu. Cap. XXXV.

PRiori prouinciæ cōtermina est alia prouincia Sindinfu nomine, quæ etiā contingit prouinciā Mangi. Huius principalior ciuitas est Sindinfu, quę olim fuit magna & locupletissima, habēs in circuitu uiginti miliaria. Habuit etiam regem ditissimum & potentem: qui quum tres reliquisset filios regni successores, trifariam diuiserunt ciuitatem, partes singulas proprijs cingentes muris, quæ tamen omnes intra priorem continebantur murum. Magnus uero Cham ciuitatē illam & regnum suæ subiecit ditioni. Per medium huius

ciuitatis transit fluuius qui dicitur Quiansu, habens in latitudine dimidium miliare, & est profundus ualde atq; piscosus. Positæ sunt in ripis eius multæ ciuitates & castra. Ostia eius distant ab hac urbe nonaginta dierum itinere. Naues & merces per ipsum ascendũt in maxima multitudine & copia. Transit etiam pons lapideus per ipsum in ciuitate Sindinfu, habẽs longitudinem unius miliaris, & latitudinẽ octo passuum. Et supra ipsum construuntur marmoreæ uariæ domunculæ, quæ artificum sunt officinæ, & sero iterum deponuntur. Est & alia super eum constructa domus, in qua manent regis ministri, qui à transeuntibus pedagia & uectigalia exigunt. Vlterius uero procedendo per iter quinque dierum transitur per planiciem quandam, in qua sunt ciuitates, castra, & uillæ multæ, in quibus sunt sindones in magna copia. Reperiuntur etiam ibi animalia syluestria multa.

De prouincia Tebeth, Cap. XXXVI.

POst planiciem, de qua iam diximus, uenitur ad prouinciam Tebeth, quã magnus Cham expugnauit atq; deuastauit: nam multæ in ea sunt ciuitates destructæ, & castra diruta. Patet autem in longum itinere uiginti dierũ. Et quoniã omnino in solitudinẽ est redacta, habitatotibus carens, necesse est ut uiatores uictualia secum ferant, quæ illis sufficiant per iter uiginti dierũ. Et postquam hominum habitatione cœpit destitui, feræ syluestres totam eam occupantes periculosum iter transeuntibus fecerunt, præsertim noctu. Verũ contra hoc periculum mercatores & alij uiatores tale excogitauerunt cõmentum. Nascuntur in regione illa maximæ arundines, quę habent in longitudine passus quindecim: crassitudo uero in gyro tribus mensuratur palmis. Porrò inter duos uiciniores nodos distantia est trium palmorum. Itaq; quando uiatores noctu uolunt quiescere, accipiũt fasces magnos de illis arundinibus, & in unam ponunt congeriem, subiectoq; igne succendunt. Quæ igne correptæ incipiunt crepitare, tantusq; in eis excitatur stridor & fragor, ut eminus ad aliquot miliaria audiri possit. Quem terribilem sonitum animalia audientes, obstupescentes fugiunt tamdiu, donec crepitus ab auribus eorum euanescat, illisq; sic elusis mercatores & uiatores tuti pertranseãt prouinciam illam. Porro equi & alia iumenta, quibus mercatores pro itinere utuntur, hoc audito strepitu plurimum inhorrescunt, & multa in fugam conuersa dominis suis elapsa sunt: sed prudentiores uiatores pedes eorum compedibus ligantes, ui quadam ea secum retinent, ne territa aufugiant.

De regione alia Tebeth, & turpi eius cõsuetudine. Cap. XXXVII.

PEracto itinere uiginti dierum, transitaq; prouincia Tebeth, occurrunt ciuitates & uillę plurimæ, in quibus idololatriæ occasione pessima inoleuit consuetudo: nam nullus uir ibi ducit uxorem uirginẽ, sed si quam ducere instituit, necesse est ut prius à multis uiris sit cognita: aiunt enim mulierem nõ esse coniugio aptam, nisi prius fuerit stuprata. Vnde quando uiatores & aduenæ

uenæ aliunde uenientes hanc transeũt regionẽ, & quietis gratia tabernacula sua ponunt, mulieres eius loci habentes filias nubiles, ducunt illas ad peregrinos, aliquando uiginti, quandoq; triginta aut plures iuxta numerum mercatorum seu aduenarum, rogantes eos, ut quilibet unam è uirginibus sibi associet, atq; concubitu eius fruatur quàm diu illic manserint. Illi igitur, matronarum precibus uicti, deligunt sibi ex puellis quas uolunt, & matrimonio aptiores reddunt. Et quũ recedere uolunt, nullam secum abducere permittuntur, sed parentibus fideliter restituunt. Exigit etiam puella ab eo qui eam deflorauit, iocale aliquod, seu munusculum, quod ostendere possit ceu argumentũ suæ deflorationis. Et quæ à pluribus uiris fuit amata atq; corrupta, & multa habuerit talia iocalia quæ ostendat procis, hæc nobilior habetur, faciliusq; & honorificẽtius maritari potest. Et quando honorifice uult incedere, suspendit ad collum omnium amatorũ insignia: quantoq; pluribus fuit grata, tanto maiori honore digna iudicatur. Sed quãdo cum maritis nuptias inierint, iam nõ permittuntur amplius extraneis uiris copulari, sed maritis suis fidem seruare coguntur. Et plurimum cauent huius regionis uiri, ne in hac re alterutrum se offendant. Idololatræ sunt atq; crudeles homines, pro nullo reputantes peccato, si prædentur & latrocinia exerceant. Viuunt de uenationibus atq; fructibus terræ. Inueniuntur etiam apud eos multa animantia quæ muschum producunt, quæ Gadderi uocantur. Venantur incolæ huiusmodi animalia canibus, abundantq; muscho. Linguam habent propriam atq; peculiarem monetam, & pellibus induuntur bestiarum, aut canabeo rudi. Pertinet hæc regio ad prouinciam Tebeth: nam est Tebeth latissima prouincia, diuiditurq; in octo regna, habens ciuitates & oppida multa. Terra montuosa est, suntq; in ea loca quædam, atq; quidam fluuij in quibus aurum inuenitur, Vtuntur quoq; ibi corallio pro moneta: nam est is lapis apud eos in magno precio, & omnes fœminæ deferunt eum ad collum, appenduntq; ipsum quasi rem preciosam ad colla idolorũ. Sunt in hac regione canes maximi, asinis æquales, qui syluestres capiũt bestias. Habent etiã falcones, & alias aues uenaticas. Crescunt apud eos in magna copia cinamomũ & aliȩ species aromaticæ. Subiecta est prouincia ipsa magno Cham. *Gadderi*

De prouincia Caniclu, Cap. XXXVIII.

PRouinciæ Tebeth adiacet ab occidente prouincia Caniclu, quȩ regẽ habet, sed qui tributarius est magno Cham. Est ibi lacus, in quo tanta est margaritarũ copia, ut preciũ earũ omnino uilesceret, si pro hoĩm libito asportari pmitterent. Vnde sub capitis pœna cautũ est, ne ullus in hoc lacu piscari margaritas absq; magni Cham indulto præsumat. Sunt quoq; in hac ꝓuincia animãtia Gadderi, quæ muschũ ferunt in magna abundantia. Scatet etiã lacus ille, qui margaritas in tanta copia nutrit, piscibus: & tota terra plena est syluestribus bestijs, puta leonibus, ursis, ceruis, damulis, lyncibus, capreolis, &

diuersis auium speciebus. Vinum non crescit in ea, sed loco eius potum optimum conficiunt ex tritico, riso, & alijs uarijs speciebus. Inueniuntur ibi gariophylli in magna copia, qui colliguntur ab arboribus quę habent ramusculos paruos, atq; album florẽ, ex quo natũ pirũ loco grani habet gariophyllum. Crescit deniq; ibi zinziber in magna copia, cinamomũ & aliæ uariæ aromaticæ species, quæ ad regiones nostras non deferuntur. Inueniuntur etiam in mõtibus huius regionis lapides qui Turchisi nominantur, pulchri ualde, sed qui hinc absq; licentia magni Cham auferri non possunt. Incolæ huius terræ idola colunt, à quibus adeo sunt dementati, ut putent eorũ promereri gratiam, si uxores suas & filias uiatoribus abutendas prostituant. Nam quum peregrinus quispiam ad eos hospitij gratia diuertit, confestim paterfamilias uxorem, filias, & reliquas mulieres quæ in domo eius sunt conuocat, mandatq; ut hospiti & socijs eius per omnia obediant: & ipse recedens peregrinum & comites eius in domo sua relinquit, nec redit donec illi abierint. Et peregrinus interim quo illo fruitur hospitio, suspendit palliũ suum, aut aliud signũ ante fores illius domus: & quando paterfamilias redit, atq; per signũ illud animaduertit hospitẽ nondum discessisse, non intrat domũ suam, sed iterum abit, foris expectaturus donec ille emigrauerit. Et in hunc modum potest peregrinus duobus aut tribus diebus illo uti hospitio. Et obseruatur consuetudo ista per totam illam prouinciam Ganiclu, nec quisquã putat sibi illud esse dedecori, si peregrino uxoris suæ aut filiæ copiam fecerit, quod in deorum facit gloriam, sperans illos sibi magis propitios futuros. Moneta eorũ sunt uirgulæ quædam aureæ, certum habentes pondus, & iuxta pondus uirgulæ est ualor monetæ. Et hæc quidem est moneta maior. Habent etiam minorem, quam hoc modo faciunt. Coquunt sal in caldario, & postea faciũt ex eo in formellis massulas paruas, quas consolidatas pro moneta exponunt. Relicta hac prouincia proceditur itinere decem dierum, & interim occurrũt castra & pagi multi, quorum incolæ easdem habent consuetudines quas prouincia Caniclu, tandemq; peruenit ad flumen quod Brius uocatur, ad quod prouincia Caniclu terminatur. Inuenitur autem in hoc flumine aurũ in magna copia, quod paglola dicitur: & in ripis eius crescit cinamomũ in maxima abundantia.

De prouincia Caraiam, Cap. XXXIX.

TRaiecto flumine Brio peruenitur ad prouinciam Caraiam, quæ septem continet regna. Subiecta est autẽ magno regi Cham, cuius filius Esentemur nomine, meo tempore regno illi præfuit. Incolæ eius sunt idololatræ. Nutrit regio equos optimos: habet etiam linguam propriã & difficilem. Metropolis eius uocatur Iaci, & est ciuitas magna & insignis, in qua multæ fiunt nundinationes. Habitant etiam ibi pauci Christiani Nestoriani, & plurimi Mahumetani. Habent triticum & risum multũ, licet triticeo nõ uescantur pane, quum hunc digerere sine stomachi afflictione nequeant, sed ex riso panẽ conficiunt.

conficiunt. Faciunt quoque potum ex uarijs speciebus, sed qui eos facilius quàm uinum inebriat. Vtuntur pro moneta lapillis quibusdam aureis & albis, qui in mari reperiuntur. Fit in hac ciuitate sal plurimum ex aqua puteorum, de quo rex magnum habet emolumentū. Sunt uiri in hac regione adeo stupidi & stolidi, ut non curent si quispiam accedat ad uxores suas, modo illæ assensum præbuerint. Est etiam illic lacus ualde piscosus, centum in gyro complectens miliaria. Edunt homines illi carnes crudas, sed hoc modo paratas. Primo terunt illas minutatim, deinde condiunt eas oleis odoriferis atq; optimis speciebus, & sic deuorant.

De regione quadam in prouincia Caraiam sita, in qua sunt maximi serpentes. Cap. XL.

DIscedendo à ciuitate Iaci peruenitur ad regnum aliud, emenso scilicet decem dierum itinere, cuius metropolis dicitur Caraiam, cui præsidet Cogracam filius Cublai imperatoris. Et ab hac urbe tota illa regio denominationē habet. Suppeditant ibi flumina plurimū auri, quod paglola nominatur. Inuenitur quoq; in lacunis & montibus aurum, sed quod alterius est speciei. Incolę sunt idololatræ. Nascuntur in hac regione serpentes maximi, quorum quidam in longitudine continent decem passus, & in complexu grossitiei decem palmos. Aliqui ipsorum prioribus carent pedibus, quorū loco ungulas habent in modum ungularum leonis aut falconis. Caput ipsorum est magnum, & oculi prægrandes, ut duorum panum adæquent quantitatē. Os & rictum habent tam amplum, ut hominem deglutire ualeant. Dentes quoque magni & acerrimi rictui illi tam horrendo non desunt. Nec est homo aliquis, aut aliud animal, quod sine terrore serpentes illos aspicere, ne dicā adire possit. Capiuntur uero in hunc modum. Solet is serpens interdiu latitare in cauernis subterraneis, aut alijs specubus in montibus uel petris repertis: nocte uero egreditur, circumiens terram, & potissimum aliorum animalium lustrat latibula, quærens cibum quem deuoret: nec formidat ullius bestiæ genus: deuorat enim bestias magnas & paruas, leones & ursos: & ubi uentrem exaturauerit, redit ad speluncam suam. Et quum terra illa admodum sit sabulosa, mirum est quantam foueam corporis sui pondere in arenam imprimat: putares dolium aliquod uino plenum per sabulum uolutatum. Venatores itaque beluæ insidiantes, interdiu figunt multos palos in sabulum, fortes & acuto ferro in superiore extremitate dentatos, & hos sabulo tegūt, ne à serpente uideri possint: multosq; passim terræ infigunt, præsertim ubi in uicino norunt beluam latitare. Et quando nocte solito more progreditur, ut escā sibi quærat, & molem corporis sui per cedentē arenā reptando & trahēdo mouet, fit aliquando, ut pectus in latentem sudem ferro acuminatam uiolenter immergat, & seipsum interficiat, aut graui læsione sauciet: & tunc latentes uenatores accurrentes beluam interficiunt, si adhuc uiuit, & fel extrahunt, Pharmaca ex felle

quod

quod magno uendunt precio: nam est medicinale: unde qui à rabido cane læsus fuerit, si uel modicum, quantum est pondus unius denarij, de illo biberit, statim sanatur. Et mulier in partu laborans si uel tantillum de hoc felle gustauerit, acceleratur partus eius. Sic qui hæmorrhoidam aut ficum anus sustinuerit, & locum illum secretum hoc perunxerit felle, post paucos dies à morbo liberatur. Carnes uero illius serpentis uendunt in cibum: nam libenter uescuntur ea homines. Abundant quoque in hac prouincia equis optimis, & qui à negociatoribus in Indiam mercatus gratia ducuntur. Incolæ uero solent illis equis auferre de osse caudæ nodos duos uel tres, ne equus currens sessoré cauda feriat, & ne caudam nunc huc, nũc illuc flectere possit: nam turpe hoc iudicant. Vtuntur in bello scutis & armamentis de corio bubalorum factis, & sagittas atque lanceas omnes intoxicant. Et priusquam magnus Cham Cublai hanc prouinciã suæ subiecisset ditioni, præualuerat apud eos ista detestanda consuetudo, ut quum uir aliquis exterę nationis bonis adornatus moribus, prudens in uerbis & factis, & omni honestate conspicuus apud eos hospitaretur, occidebant eum nocte, putantes quod mores, prudentia, honestas, gratia, imò anima uiri illius in domo illa deinceps manerent. Et hæc perfidia seu discredulitas, effecit ut plures uiatores illo loco occisi fuerint. Verum magnus Cham ut regnum illud suo subiugauit dominio, eliminauit impietatem illam, & summam illam stultitiam.

Crudelitas in hospites

De prouincia Arcladam, Cap. XLI.

EVntibus nobis de prouincia Caraiam, post quinque dietas occurrit prouincia Arcladam, quæ etiam paret magno Cham. Merropolis eius uocatur Vnchiam. Vtuntur incolæ eius pondere auri pro moneta: nam argentum in regione illa, & multis alijs circumiacentibus regionibus minime inuenitur. Qui autem argentum aliunde important, hi commutant illud pro auro, & multum lucrantur. Potu factitio utuntur, ex riso & aromatibus confecto. Viri & mulieres regionis illius dentes cooperiunt subtilibus laminis aureis, quas sic illis adaptant, ut dentes ipsi in laminis quodammodo sedere uideantur. Viri omnes militarem edocti sunt artem, quippe qui soli militiæ & uenationi bestiarum atque uolucrum intenti sunt. Mulieres uero domus curã gerunt, habentes seruos emptitios, qui eorum mancipati sunt obsequijs. Est quoque in hac prouincia consuetudo, ut quum mulier pepererit, quàm cito poterit, lectum deserit, surgensque gubernationi domus intendit: & tunc maritus eius decumbit lecto quadraginta diebus, nati infantis curam gerens. Mater uero aliud nihil circa infantem agit, nisi quod lac illi sugendum præbet. Et amici atque consanguinei interim uisitant uirum illum decumbentem non secus quàm hic puerperæ uisitantur. Aiunt enim mulierem, quum uterum gestaret atque euacuaret, longo tempore grauiter afflictam, & nunc conueniens esse, ut diebus quadraginta ab infantis cura & labore quiescat: affert

Vir puerperus

tamen

tamen uiro cibum ad lectum. In hac prouincia idola alia non sunt, nisi quod quælibet familia progenitorem suum adorat. Habitant plerunque in locis syluestribus atq; montanis. Ad montes autem illos extranei non accedunt, quia aërem qui ibi corruptus esse censetur, ferre non possent. Literas non habent, sed contractus suos & obligationes faciunt per tesseras, quarum medietatem seruat unus, & aliam alius: quę postea in unũ collatæ, signis conuenientibus adhibitis, rei causam exponunt. Non sunt in hac prouincia medici, sicut nec in Canidu & Caraiam: sed quum quis infirmatur, conuocant magos seu idolorum ministros, & illis exponit ægrotus morbum suum: tunc magi choream agunt, instrumenta quædam sonant, & in honorem deorum suorũ magnos reboãt cantus, donec tandem unus ex eis in chorea saltantibus & ludentibus à dęmone corripiatur. Tunc chorea relicta, arreptitiũ in terra iacentẽ cõsulunt, ex qua causa id morbi illi acciderit, quidq; pro ipsius liberatione sit agendũ. At dæmon per arreptitiũ respondet: Quia id uel illud fecit: aut, quia hunc uel illum offendit deum, ideo in hunc incidit morbum. Tunc magi orant ut deus illi noxam illam remittat, promittentes ægrotum illum si cõualuerit, de sanguine suo proprio sacrificium oblaturum. Quod si dæmoni uideatur infirmum tali laborare morbo, ut hinc liberari non possit, respondere solet: Iste tam grauiter deum illum offendit, ut per nulla sacrificia placari possit. Et si à morbo conualiturus sit, iubet ut tot arietes, nigra habentes capita offerat, tot etiam & tales paret potiones, tot ad se cõuocet magos, totidemq; magas, per quorum manus sacrificiũ offeratur, & tum placetur illi deus. Quo audito, cõsanguinei eius cito curant illa fieri quæ dæmon iussit: occidunt arietes & sanguinem ipsorum in cœlum spargunt, conuocatiq; magi cum sagis suis, accendunt luminaria magna, & domũ totam thurificando suffumigãt, sed & fumum de lignis aloës faciunt, atq; ius carnium in aëra spargunt unà cum potione de aromatibus confecta: quibus omnibus rite peractis, in chorea rursum saltant in honorẽ illius idoli, quod infirmo putatur propitium factum, cantant & horribiliter uocibus suis strident. His factis, interrogant rursum arreptitiũ, num per hæc idolum sit placatũ. Si respondet, non, confestim parant se ad implendum aliud eius mandatũ. Si autem respondet sibi satis factũ, phanatici & incantatores sedent ad mensam, & carnes idolo immolatas comedunt cum magna lętitia, & bibunt confectiones quas in dæmonum sacrificio libauerunt. Et finito prandio quisq; ad sua redit. Et quum æger ex diuina prouidentia sic morbum euaserit, & incolumitati restitutus fuerit, id cæci homines non uero deo, sed dæmoni gratum ferunt. *Idololatria*

De prælio magno quod fuit inter Tartaros, & regem Mien.

CAPVT XLII.

ANno domini M.CCLXXXII. magnũ est ortũ bellum propter regnũ Caraiam, cuius pręcedẽti capite meminimus, & regnũ Botiã: nã misit

magnus

magnus Cham unum de principibus suis Nescordim nomine cum duodecim equitum milibus, qui prouinciam Caraiam à qualibet tutarentur infestatione. Erat autem dictus Nescordim uir prudens & strenuus, habebatque sibi adiunctos milites probos & bellicis rebus assuetos. Horum aduentũ ut audiuerunt rex Mien & rex Bangala, perterriti sunt plurimum, putantes quod ad regna eorum expugnanda uenissent. Et conuocantes militias suas coadunauerunt equites & pedites circiter sexaginta milia, elephantos autẽ duo milia, castra gestantes, & in quolibet castro erant positi duodecim uiri armati, aut quindecim, aut sedecim. Cum hoc exercitu properauit rex Mien uersus ciuitatẽ Vociã, ubi quiescebat Tartarorũ exercitus, & per tres dies in campestribus illis quietus mansit. Audiens uero Nescordim tantũ contra se uenisse exercitũ, plurimũ timuit: tametsi metum illum omnino dissimularet. Roboratus est nonnihil animo, quod sciret se in suo exercitu habere uiros fortes & strenuos bellatores. Egressus itaque uirili animo ut pugnaret contra hostem, castra posuit contra nemus quoddam magnum, quod proceras & maximas habebat arbores, non nescius quod elephanti cũ turribus seu castris illis portatilibus nemus ingredi minime ualerẽt. Tunc Mien rex audiens adesse Tartaros, contendit occurrere illis. Tartarorum uero equi elephantos adesse sentientes, quippe qui in prima acie constituti erant, tanto terrentur pauore, ut nulla ui, aut ullo ingenio potuerint à suis sessoribus contra elephantos excitari. Coguntur igitur Tartari ab equis descendere, illisque ad nemoris arbores ligatis, pedestres contra elephantos pugnaturi ueniunt. Et quoniam in prima acie omnes milites balistas habebant, & sagittis iaciendis assueti erant, tantam sagittarum uim in hostem torquẽt, ut elephanti uulnerati, & sagittarum ictus minime ferre ualentes, fugã arriperent, omnesque rapido cursu uersus nemus proximum contenderent. Rectores uero eorum quum summa ui illos in hostem arcere molirentur, incassum laborauerunt: nam dispersi sunt huc atque illuc, & ingressi nemus portatilia castra ruperunt, & armatos uiros in illis sedentes deiecerunt. Quod uidentes Tartari currunt ad equos suos, illisque conscensis cum magno impetu irruunt in acies regis. Hostis uero territus, quod elephantorũ dissipata esset acies, quantum potuit manu se defendit. Et quum utrinque atrociter pugnarent, atque multi de utroque caderent exercitu, rex Mien cum suis tandem in fugã uersus, Tartaris insequentibus & plurimos adhuc interficientibus uictoriã reliquit. Quibus superatis Tartari in nemus properant, atque elephantos capere conantur: uerum illis fugientibus nullum cepissent, nisi inter captiuos quidam illis auxilio fuissent. Ceperunt autem circiter ducentos. Ab hoc prælio & deinceps cœpit magnus Cham uti elephantis in exercitu, quos prius ad hoc assuetos officium non habuit. Paulo post deuicit idem magnus Cham terras regis Mien, suóque subiugauit imperio.

De regione

De regione quadam ſylueſtri,& prouincia Mien. Cap. XLIII.

REcedendo à prouincia Caraiam peruenitur ad deſcenſum quendam,in quo ferè per tres dies itur in præceps,nec eſt ibi ulla habitatio,etiamſi ſit latiſſima quædam planicies, in quam tribus diebus per hebdomadam mul ti conueniūt homines mercandi gratia. Deſcendūt multi de magnis regionis illius montibus, aurum ſecum deferentes quod pro argento cōmutant, nem pe unam auri unciam pro quinque argenti uncijs dantes: unde de exteris na tionibus multi illuc ueniunt negociatores, qui argentū afferentes aurū aſpor tant. Ad montes uero illos excelſos, in quibus illi cum magna ſecuritate ha bitant qui aurū in regione illa colligunt,nemo extraneorū uenire poterit,quū iter illud inuium ſit,& adeo perplexū, ut potius teipſum perderes,quàm ab ſconditos inuenires homines. Poſt hæc uenitur ad prouinciam Mien, quæ à meridie confinis eſt Indiæ, & hæc maxima habet loca ſylueſtria & nemoro ſa,in quibus innumeri diſcurrunt elephanti, unicornes, atque aliæ feræ agre ſtes, ſed nulla ibi eſt habitatio humana.

De ciuitate Mien & ſepulchro regis. Cap. XLIIII.

ITinere peracto quindecim dierū peruenitur ad ciuitatē quæ uocatˀ Mien, & hæc magna eſt atque nobilis,quippe quæ caput eſt regni, magno ſubie cta Cham. Habitatores eius linguam propriam habent,& ſunt idololatræ. Fuit in hac ciuitate rex prædiues,qui moriturus iuſſit ſibi parare ſepulchrum in hunc modum.In quolibet capite ſeu angulo monumenti fieri iuſſit turrim unam marmoream altitudinis decem paſſuum,ſpiſſitudinis iuxta proportio nem altitudinis ſeruata. In cacumine uero turres illæ rotundæ fieri iubeban tur,atq; una earum undiq; auro cooperiri.Super cacumen uero turris multæ ſuſpendi debebant aureæ campanellæ, quæ ad flatum uenti ſonum quen dam redderent. Alia autē turris argento debebat operiri, habens in ſua ſum mitate campanellas argenteas, quæ ſimiliter tinnitum ederent flante uento. Hoc ſepulchrum fieri iuſſit pro honore nominis ſui,& ut memoria ſua apud homines nunquam interiret. Et quum magnus Cham ſibi ſubijceret hanc prouinciam Mien,noluit ut exercitus uiolaret ſepulchrum illud,quod rex ille fecerat ad honorem nominis ſui: nam eſt mos Tartarorū,ut non præſumāt uiolare ea quæ ſpectant ad pietatem defunctorū. Sunt in hac prouincia mul ti elephantes, boues ſylueſtres magni & pulchri, cerui & damulæ,aliaq; di uerſarum ſpecierum animalia ſylueſtria.

De prouincia Bangala. Cap. XLV.

BAngala prouincia à meridie confinis eſt Indiæ, quam magnus Cham nondum ſubegerat, quum ego in curia illius uerſarer, ſed ad expugnan dum exercitum miſerat. Habet regio regem proprium atque propriam lin guam. Incolæ eius ſunt omnes idololatræ: ueſcuntur carne, riſo & lacte: ha bent bombicē in magna copia,& gratia illius multæ & magnæ fiunt ibi nun

dinationes. Abundant etiam ſpico, galaga, zinzibere, ſaccaro, & alijs diuerſis aromatibus. Sunt quoq; ibi maximi boues, qui craſſitudine, ſed nō altitudine elephantos æquant. Fiunt in hac prouincia multi eunuchi, qui poſtea negociatoribus uenduntur, diſtrahendi in diuerſas prouincias.

De prouincia Cangigu. Cap. XLVI.

POſt memoratam prouinciam orientem uerſus ſequitur prouincia Cangigu, quæ proprium habet regem, atq; propriam linguam. Incolæ eius idola colunt, & ſunt tributarij magno Cham. Rex eorum habet circiter trecentas uxores. Inuenitur in iſta prouincia aurum multum, & multa aromata, ſed quæ non facile diſtrahi poſſunt, quum regio ipſa longe diſſita ſit à mari. Sunt quoq; in ea elephanti multi, & uenationes multarum ferarum. Incolæ eius uiuunt de carnibus, lacte & riſo. Vino carent; ſed de riſo & aromatibus potum conficiunt bonum. Solent tam uiri quàm mulieres pingere acubus facies ſuas, colla, manus, uentres & crura, facientes imagines leonum, draconū, & auium, adeoq; eas impreſſas firmant, ut non facile aboleri poſſint: & quo quis plures huiuſmodi habuerit imagines, eo pulchrior æſtimatur.

De prouincia Amu. Cap. XLVII.

AMu prouincia ad orientalem ſita plagam, magno ſubiecta eſt Cham, cuius incolæ idola colunt, habentq; linguam propriam. Abundant gregibus animalium, habentq; copiam uictualium, & equos multos, eosq; optimos, quos negociatores in Indiam ducunt. Habent quoq; bubalos multos & boues, quia ſunt illic paſcua delicata. Tam uiri quàm mulieres geſtant in brachijs monilia aurea & argentea magni ualoris.

De prouincia Tholoman. Cap. XLVIII.

PRouincia Tholoman diſtat ad orientem ab Amu itinere dierum octo, ſubiecta magno Cham, habens linguam propriam, & idola colens. Viri & mulieres eius ſunt elegantis formæ: tametſi bruno ſint colore. Terra cultiſſima eſt, caſtra & ciuitates habens multas & fortes. Viri in armis ſunt exercitati, & ad bella aſſueti. Mortuorum ſuorum corpora comburunt, & oſſium reliquias capſę includentes, in cauernas montium recondunt, ne uel ab homine, uel à beſtia tangi poſſint. Aurum eſt ibi in magna copia, & loco monetæ utuntur auri glebis in mari repertis.

De prouincia Gingui. Cap. XLIX.

A Prouincia Tholoman ducit iter uerſus orientem ad prouinciā Gingui, iturq; duodecim diebus iuxta fluuiū quendam, donec perueniatur ad ciuitatem grandem Sinulgu. Subiecta eſt regio magno Cham, & ſunt incolæ eius idololatriæ addicti. Parātur in hac prouincia panni elegantes de corticibus arborum, quibus æſtate induuntur. Sunt in ea plurimi leones, ut etiā prę timore eorū nullus audeat noctu extra domos dormire: nam quoſcunq; inueniunt lacerant atq; deuorant. Naues quæ aſcendunt & deſcendunt per

flumen

flumen, propter leonum metum ad ripam non ligantur, sed in medio fluminis ancoris eiectis retinentur, alioquin leones noctu naues ingrederentur, & quicquid uiuum in eis reperirent deuorarent. Et licet leones illi sint magni & feroces, sunt tamen in eadem regione canes tam audaces & fortes, ut non uereantur leones inuadere. Et sæpe fit ut duo canes & uir sagittarius equo insidens leonem sternant: nam quum canes leonem adesse sentiunt, magno latratu eum inuadunt: præsertim quando sciunt se hominis auxilio fultos: non desinunt mordere leonem in partibus posterioribus atq; cauda: & licet leo sæpe rictum illis minetur, huc illucq; se uertens, ut illos dilaceret, tamen canibus magna cautela sibi prouidentibus, non facile ab eo læduntur, præsertim quũ insequens eques tunc leoni iaculum infigere studeat, quando canes trucidare conatur. Fugit tamen leo, metuens ne propter canum latratum alij quoq; canes & homines prouocentur in eum: & quum arborem apprehendere potest, ilico confugit ad eam, & ceu tuto fortalicio ea fruitur à tergo, uersoq; rictu contra canes, tota ui sese tutatur contra illos. Vir autẽ eques appropians non cessat iaculari leonem, donec interficiat: nec aduertit leo iaculantis ictus, donec ruat: usqueadeo faciunt canes illi negocium. Abundat regio ista serico, quod per mercatores ad diuersas portatur prouincias.

De ciuitatibus Cacausu, Canglu & Ciangli, Cap. L.

Recedendo à prouincia Gingui plures passim occurrunt ciuitates & castra: & ubi absolueris iter quatuor dierum, offert sese Cacausu nobilissima ciuitas, quæ prouinciæ Cathai annumeratur, sita ad meridiem, & serico abundans, unde preciosi fiunt panni atq; sindones, auro illis intertexto. Ab hac ciuitate tres numerantur dietæ uersus meridiem ad ciuitatem aliam magnam, Canglu nomine, quæ sale abundat: nam est terra illa salsissima, & ex ea eliciunt sal hoc pacto. Congerunt terram in modum collis, & superfundentes aquam, quæ salsuginem terræ attrahat, eam iterum sub congesto colle hauriunt, & tam diu iuxta ignem coquunt, donec in salis coaguletur densitatem. Vltra ciuitatem Canglu itinere quinque dierũ est ciuitas alia Ciangli nomine, per cuius medium transit fluuius magnus, nauibus mercibus oneratis commodissimus: nam est illic emporium insigne.

De ciuitatibus Tadinsu & Singuimatu, Cap. LI.

Vlterius procedendo post dietas sex uersus meridiem peruenitur ad ciuitatem magnam Tadinsu, quæ regem propriũ habuit, priusquã subijceretur magno Cham: & habet quadraginta ciuitates iurisdictioni suæ subditas, quæ omnes elegantissima habent uiridaria. Rursum eundo uersus meridiem, absolutis tribus dietis, peruenitur ad aliam insignem ciuitatẽ Singuimatu nomine, ad quam à meridie magnus quidam currit fluuius, qui à loci incolis in duos diuisus riuos partim ad orientem uersus Mangi, & partim ad occidentem uersus Cathai fluit. Per hos riuos innumeræ nauiculæ cum mer

cibus adducuntur. A Singuimatu si uersus meridiem duodecim dictis cōtendas, continue occurrunt ciuitates & oppida, in quibus nundinationes multæ fiunt. Incolæ harum regionum sunt idololatræ, magno Cham subiecti.

De fluuio magno Caromoran, & ciuitatibus Corgangui & Caigui, CAPVT LII.

PRiore continuato itinere peruenitur ad flumen magnū Caromoran nomine, quod ex regno presbyteri Ioannis fluere dicitur. Occupat in latitudine spatium unius miliaris: profunditas uero eius est tanta, ut oneratæ naues per ipsum ascendere & descendere queāt: abundat etiam piscibus. Haud longe ab ostio huius fluminis, ubi scilicet ruit in oceanū, sunt circiter quindecim milia nauiū, quas illic instructas habet magnus Cham, ut si necessitate ingruente nauigandum sit ad insulas maris, exercitus per paratas naues facile adduci possit. Harum nauium plurimæ sunt tam magnæ, ut quindecim ferre possint equos, ac eorum sessores, cum uictu & pabulo illis & istis necessario. Nautæ uero circitet uiginti sunt in qualibet naui. Portò iuxta stationem illarum nauium duę sunt ciuitates iuxta fluminis sitæ ripam, quarum una dicitur Corgangui & alia Caigui. Traiecto uero illo flumine, mox uenitur in nobilissimam prouinciā Mangi, cuius præconiū explicabitur in sequentibus capitibus.

De prouincia Mangi, & pietate atq; iustitia regis, Cap. LIII.

HAbuit prouincia Mangi regem quendam Facfur nomine, diuitē & potentem, quo præter magnum Cham nullus in regionibus illis maior inueniebatur. Regnum eius fortissimū erat, & inexpugnabile putabatur, ut nemo ipsum inuadere præsumpserit. Vnde factum est, ut tam rex quàm populus bellorum & armorum usum & exercitium amitterent. Erant singulæ ciuitates foueis atq; fossatis latissimis aqua redundantibus cinctæ. Carebant equis, quia neminem timebant. Hincq; factum est, ut rex genio plus æquo indulgens, delicijs frueretur continuis. Alebat domi circiter mille domicellos, & aliud satellitium magnum & honorificū habuit. Fouebat tamen iustitiā, conseruabat pacem, & diligebat misericordiam. Nemo audebat proximū offendere, & fraternam pacem interturbare, alioquin pœnam luisset. Tanta erat in regno illo cōcordia, ut artifices sępe noctu dimitterent officinas suas apertas, & tamen nemo præsumeret intrare. Viatores & peregrini tutissimi per totū illud regnū ambulabant die ac nocte, nullum metuētes hominē. Erat quoq; rex ipse pius & misericors in pauperes, & non deserebat eos qui necessitate premebantur, aut penuria laborabāt. Colligebāt pręterea singulis annis pueros & infantes à matribus suis abiectos, aliquādo circiter uiginti milia, & eos sumptibus suis nutriri faciebat: nam in regione illa pauperes mulieres cōmuniter à se abdicant atq; abijciunt proprios natos, ut ab alijs collecti enutriantur. Rex tamen infantes, quos sic colligi iubet, tradit diuitibus quibusq;, quos in regno suo habet: præsertim illis qui liberis carent, & ut in adoptionis susci

piant

piát filios mandat. Eos uero quos ipse nutrit, matrimonio tradit puellis eiuſdem conditionis,quas ſcilicet in pueritia à parentibus reiectas colligi fecit, & commodum ſuppeditat uictum unde uiuant.

Quomodo Baian princeps exercitus magni Cham expugnauit prouinciam Mangi, Cap. LIIII.

ANno ab incarnatione domini M.CCLXVIII. magnus Cham Cublai inhians prouinciæ Mangi,hoc modo eam expugnauit,atq; ſuo ſub iecit imperio.Miſit exercitum maximũ ex equitibus & peditibus conflatum, illiq; ducem præfecit Baian Chinſan,quod ſonat,lumina centum oculorum, quaſi Baian centum habens oculos. Hic itaq; cum exercitu ſuo ad prouinciã Mangi perueniens,primo obſedit ciuitatẽ Conigangui,& ut imperatori ſuo obedientiam pollicerentur poſtulauit. Quibus id recuſantibus,receſſit, nulla ciuitati illata iniuria: atq; idem requiſiuit à ſecunda ciuitate. Qua ſimiliter recuſante, proceſſit ad tertiã,& deinde ad quartam & quintã, & ab omnibus ſimile accepit reſpõſum. Sextã uero aggreſſus eſt ciuitatẽ cum audacia multa: & hac ui expugnata contra alias proceſſit,breuiq; tẽpore duodecim obtinuit ciuitates:nã habuit in exercitu uiros ſtrenuos & fortes,optimosq; bellatores Ad hoc miſit magnus Cham poſt illum exercitũ,aliũ grandẽ priore nõ inferiorẽ:ſicq; factũ eſt ut cõtremuerint corda uirorũ Mangi,atq; diſſoluerent. Baian uero mouit exercitũ contra metropolim Quinſai , ubi curia erat regis Mangi.Rex itaq; Mangi uidens Tartarorũ audaciã & fortitudinẽ,uehementer expauit, conſcenſaq; naui cũ maximo comitatu ad inſulas quaſdam inexpugnabiles ſe recepit, habẽs ſecũ circiter mille naues,cõmittens reginę custodiam ciuitatis Quinſai,atq; magnũ in eam collocans præſidium. Regina uero uirilem induens animũ prudenter ſe geſſit, atq; nihil eorũ omiſit, quæ ad ciuitatis defenſionẽ neceſſaria uidebantur. Et quum audiret ducem exercitus Tartarorum uocari Baian Chinſan, id eſt, centũ oculi, plurimum territa eſt, elanguitq; uirtus eius: præſertim quum audiſſet ab aſtrologis ſuis atq; Magis,ciuitatem Quinſai à nullo expugnandam, quàm ab eo qui centum haberet oculos.Et quoniam contra naturam eſſe uidebatur,ut quiſquam hominũ centũ haberet oculos , & ducis illius nomen præſagio quadraret, fato nolens repugnare,uocato duce exercitus Tartarorum,tradit illi libere ciuitatem & regnum. Quo audito, totius regni ciues & incolæ ad magni Cham defecerunt obedientiam,excepta ciuitate una Saniſu nomine, quæ per trienniũ ad deditionem cogi non potuit.Regina uero migrauit ad curiam magni Cham,maximoq; ab illo ſuſcepta eſt honore. Vir autem eius rex Mangi in inſulis perſeuerans,reſiduum uitæ ſuæ in illis conſumpſit.

De ciuitate Conigangui, Cap. LV.

CIuitas prima,quæ prouinciã Mangi ingrediẽtibus occurrit , uocatur Conigangui,& eſt magna,inſignis, atq; opibus pollens, iuxta flumen Ca-

romoram sità. Sunt ibi naues in maxima multitudine. Fit etiam ibi sal in magna copia, ut quadraginta ciuitatibus sufficiat, de quo magnus Cham magnum habet emolumentum. Incolæ huius ciuitatis, & omnium circumiacentium locorum idololatræ sunt & comburunt corpora mortuorum.

De ciuitatibus Panchi & Cain, Cap. LVI.

VLtra ciuitatẽ Conigangui uersus Sirochum uentum itinere unius diei est ciuitas Panchi grandis & insignis, in qua mercatura magna exercetur: & est in ea serici atq; uictualium magna copia. Recipitur per eam regionem moneta magni Cham. Porrò uia quæ ducit à ciuitate Conigangui, ad ciuitatem Panchi, pulchris constrata est lapidibus, ad dextram & ad sinistrã fluentis decurrentibus: nec aliunde patet accessus in prouinciam Mangi, nisi per uiam istam. Ab ista ciuitate Panchi ad ciuitatẽ Cain est iter unius diei: & hæc quoq; insignis est ciuitas, abundans piscibus & uenatione bestiarum atq; auium: præsertim phasiani in maxima ibi inueniuntur copia.

De ciuitate Tingui, Cap. LVII.

PRocedendo hinc per iter unius diei peruenitur ad ciuitatẽ Tingui, quæ tametsi magna non sit, habet tamen uictualium maximã copiam. Sunt etiam ibi plurimæ naues: nam haud longe ab oceano est sita: & intermedio spatio salinæ sunt plurimæ, posita'q; est iuxta illas memorata ciuitas Tingui. Recedendo uero ab hac ciuitate itinere unius diei uersus Sirochum occurrit pulchra ciuitas in pulcherrima sita regione, sub cuius præfectura sunt aliæ ciuitates multę, numero uiginti septem. Et ego Marcus iussione magni Cham tribus annis in hac ciuitate egi præfectum.

Quomodo ciuitas Siansu cum machinis fuit capta, Cap. LVIII.

AD occidentalem plagã est regio quædam Nauigui nomine, opulenta & amœna, in qua multi fiunt panni ex auro & serico, & ubi magna frumenti est copia. Ciuitas pręcipua illius regionis Siansu uocatur, habet'q; duodecim alias ciuitates sibi subiectas. Hæc ciuitas tribus annis obsessa expugnari nõ potuit ab exercitu Tartarorũ, quũ subiugaretur prouincia Mangi: nam undiq; cingitur aquis & lacubus, ut nulla ex parte adiri potuerit, quàm ab Aquilone. Interea uero quo à Tartaris obsidebat', continue accedebãt & recedebant naues uictualium copiam adducentes: quod non parum affligebat magnum Cham. Illo enim tempore ego & pater meus atq; patruus fuimus in imperatoris aula: unde accedentes eum, consuluimus & indicauimus illi, si nobis obtemperaret, quo pacto urbs breui capi atq; expugnari posset, machinis scilicet quibusdam, quarũ usus in regione illa non fuit. Quo assentiente, parari fecimus per fabros lignarios Christianos, quos nobiscũ habuimus, tres machinas seu catapultas tantæ magnitudinis, ut quælibet carũ excuteret lapidem trecentarũ librarũ: quas nauibus impositas misit rex ad exercitum suum. Erigentes igitur eas ante ciuitatẽ Siansu, proijcere cœperũt lapides gran-

des grandes in ciuitatē: & primus cadens super domum quandam, impetu suo illam pro maiori parte confregit. Quod uidentes Tartari, ciuitatem obsidentes plurimū obstupuerunt. Hi uero qui intra ciuitatē erant uidentes tantum illis ab hoste imminere periculum, ut etiam intra mœnia & in domibus suis tuti non essent, magno concussi sunt terrore: & ne ciuitas tota lapidū iactu destrueretur, & homines quoque opprimerentur, deditionem fecerunt, magniq; Cham se subdiderunt obedientiæ.

De ciuitate Singui, & flumine quodam magno, Cap. LIX.

A Ciuitate Sianfu quindecim numerantur miliaria ad ciuitatē quandam Singui nomine, quæ tametsi magna non sit, habet tamen maximā nauium multitudinē, ad ripam sita maximi fluuij, quo maior in orbe non putatur, nomine Quiam: nam latitudo eius in quibusdam locis habet miliaria decem, in alijs octo, & in quibusdam sex. Longitudo uero eius patet itinere centum dierum. Fluitant in hoc amne naues sine numero. Putares in toto mundo tot nauesnon reperiri. Est autē in hac urbe emporium celebratissimum, & magna uis mercium per fluuium adducitur. Sunt & aliæ ciuitates plurimæ, numero circiter ducentæ ad ripam huius fluuij extructæ: nam fluit per terminos sedecim prouinciarū: nec est ulla earum quæ non quinq; milia nauium habeat. Maiores uero harum regionū naues sunt singulæ uno coopertæ solario: nec habet ulla nauis plures quàm unū malum pro uelo expandendo. Canabeis funibus nō utunt, nisi pro malo & uelo: sed pilorchas, seu chordas faciunt de arundinibus magnis, quibus naues quandoq; per flumen trahuntur. Scindunt autē arundines illas magnas, quæ quindecim in longitudine continent passus, & scissuras colligantes & contorquentes, funes longissimos faciunt, ut quidā longitudinē contineant trecentorum passuū. Et sunt pilorchæ illæ fortiores funibus canabeis.

admiranda nauium multitudo.

De ciuitate Caigui, Cap. LX.

CAigui ciuitas quædam parua est, supra memoratū fluuium uersus Sirochum sita, & crescit in agro eius tanta uis bladi & risi, ut inde ad curiam magni Cham deuehatur: nam sunt inter utrunq; locum multi lacus & fluuij qui industria magni Cham in unum ferè contracti riuū, nauibus ituris & redituris congruā præbent semitā: tametsi aliquando naues sint exonerandæ, & frumenta per terram portanda, donec ad alium perueniatur lacū, ubi rursum in naues recipiant & ulterius deducant. Iuxta ciuitatē Caigui insula quędā est in medio fluminis sita, in qua monasteriū est monachis plenum, qui idolis seruiunt: & est monasteriū illud caput omnium monasteriorū quæ idolorū seruitio sunt consecrata.

De ciuitate Cingiansu, Cap. LXI.

CIngiansu ciuitas est in prouincia Mangi sita, in qua opera multa fiūt ex auro & serico. Sunt in ea ecclesiæ Christianorū Nestorianorū, quas ædificauit Marsarcis Nestorianus, qui à magno Cham in ciuitate illa præsulatum obtinuit, anno scilicet domini M. CCLXXXVIII.

De ciuitate Cingingui, & interfectione ciuium eius. Cap. LXII.

POst recessum à ciuitate Cingianfu itinere trium dierum peruenitur ad ciuitatem Cingingui, occurrẽtibus in itinere multis ciuitatibus & oppidis, in quibus mercantiæ fiunt, & artificia multa exercentur. Est autẽ Cingingui ciuitas magna & opulenta, omnibus abundãs uictualibus. Quũ Baiam dux militiæ Tartarorũ expugnaret prouinciã Mangi, misit multos Christianos, qui dicebantur Alani contra hanc ciuitatem, qui tam acriter eam impugnare cœperunt, donec ciues eius deditionem liberam fecerunt. Ingressi igitur ciuitatem, neminem læserunt, quum sponte magni Cham dominio se subiecissent. Inuenientes autem in ea ciuitate uinum optimũ, idq; in magna copia, bibere cœperunt tam largiter, donec omnes inebriati sunt: & nocte mox insequenti omnes sopore pressi, nullam constituerũt custodiam. Quod uidentes ciues, qui prius illos in pace susceperũt, subito irruentes in dormiẽtes, omnes interfecerunt nullo euadente. Baian uero hoc audiens, misit alium exercitum magnum contra ciues illos, qui breui ciuitatem expugnans, in uindictã proditionis & infidelitatis omnes interfecit, nullo superstite relicto.

De ciuitate Singui, Cap. LXIII.

SIngui ciuitas magna & egregia, cõtinet in circuitu miliaria circiter sexaginta. Est in ea magna populi multitudo, sicut & tota ꝓuincia Mangi populosissima est, sed nõ bellicosa: uerum habet mercatores & artifices multos: habet quoq; medicos cõplures atq; philosophos. In ciuitate Singui sunt põtes lapidei circiter sex milia, tam altos habẽtes fornices, ut magnę naues sine mali inclinatione transire possint. Crescit in montibus huius ciuitatis reubarbarum & zinziber in maxima copia. Habet hæc ciuitas sub sua iurisdictione sedecim ciuitates, in quibus multæ fiunt mercantiæ, atq; plurima exercentur artificia. Ciues eius indumentis sericis utuntur, necnon plurimi panni ex serico ibi parantur. Porrò uocabulum Singui lingua eorum sonat ciuitatem terræ, sicut etiam aliam habent urbem, quam uocant Quinsai, id est ciuitas cœli, q; hæ duæ urbes nobilissimæ sint in partibus orientis.

De nobili ciuitate Quinsai, Cap. LXIIII.

DIstat ab urbe Singui quinque dierum spatio alia urbs insignis nomine Quinsai, quod sonat ciuitatẽ cœli: & est tam magna, ut maior in orbe nõ putetur. Et ego Marcus fui in hac ciuitate, & omnia diligenter lustraui, aduertens consuetudines eius & mores populi: & quæ illic uiderim breuiter & fideliter referam. Continet circuitus huius urbis in gyro miliaria circiter centum: pontes uero lapideos habet duodecim milia, eosq; tam altos, ut naues magnæ erecto malo pertransire possint. Fundus autem ciuitatis est in loco paludinoso ferè ut Venetiæ: unde si careret pontibus, de uico ad uicum perueniri non posset. Habet artifices innũmeros, atque plurimos mercatores, ut incredibile putaretur, si numerum illorum recenserem. Magistri artifices

non

non operantur, sed habent ministros quos ad hoc instituunt. Homines ciuitatis in magnis uiuunt delicijs, & præsertim mulieres, unde & cæteris formosiores apparent. Versus meridiem est lacus magnus intra mœnia urbis, qui triginta miliaria in circuitu suo continet, habens in littore plurimas domos nobilium, foris & intus ornatas. Sunt quoque ibi delubra idolorum. In medio uero lacus sunt duæ paruæ insulæ, & in qualibet est elegantissimũ castrum seu palatium, in quibus continentur præparamenta & uasa quæq; necessaria pro nuptijs & solennibus conuiuijs. Nam quicunq; ciues insignia uolunt celebrare conuiuia, illuc inuitatos ducunt, & cum honore suscipiunt. In hac ciuitate Quinsai sunt pulcherrimæ & elegantissimæ domus. Sunt quoq; per uicos plurimæ publicæ turres, in quas tempore cõflagrationis uicini quique res suas portant atq; ab incendio saluant: nam habet urbs plurimas ligneas domos, & nõ raro fit ut ignis aliquas earum absumat. Ciues eius adorant idola: comedunt carnes equorum, canum, & aliorum immundorum animalium: moneta utuntur magni Cham. Collocauit magnus Cham in hanc urbem maximã custodiam, quo rebellio caueatur, atq; furta & homicidia arceantur: in quolibet enim ponte interdiu & noctu decẽ habentur custodes. Est mons quidam intra mœnia huius urbis, qui sustinet turrim, in cuius cacumine sunt tabulæ ligneæ, quæ in hunc usum illic seruantur, ut quamprimum ignis in urbe conflagrauerit, custodes malleo percutiant eas tabulas, cuius sonitu, qui per totam auditur urbem, excitati ciues concurrunt, & ignem restinguunt. Pulsantur etiam hæ tabulæ, quando in urbe tumultus aliquis & populi commotio nascitur. Omnes plateæ ciuitatis lapidibus sunt constratæ, unde fit ut mundissima sit. Inueniuntur etiã in ea circiter tria milia thermarũ, quibus homines pro abluendis corporibus utuntur: nam hoc unũ gens illa studet, ut sit munda corpore. Distat hæc urbs orientem uersus ab oceano uiginti quinq; miliaribus, ubi in littore maris sita est ciuitas Cansu, portus commodissimus, ad quem locum infinitæ conueniunt naues ex India & alijs regionibus. A Quinsai uero transit fluuius ad portum illum, per quem magna uis merciũ adducitur. Prouincia Mangi quum sit latissima, diuisit eam magnus Cham in nouem regna, cuilibet proprium assignando regem. Et hi reges omnes sunt potentes, sed magno Cham subiecti, cui etiam singulis annis de omnibus regnorũ prouentibus aliquid soluunt & rationẽ reddunt. Et unus illorum moratur in urbe Quinsai, habetq; sub ditione sua centum & quadraginta ciuitates. Habet autem uniuersa prouincia Mangi mille & ducentas ciuitates, & in singulis pòsita sunt à magno Cham præsidia, ne rebellare audeant. Sunt uero custodes illi colluuies quædam multarum gentium, & stipendiarij undecunq; conducti, ex diuersis exercitibus magni Cham delecti. Est in regione illa, & præsertim in prouincia Mangi, diligens obseruatio motuum cœlestium, ut etiam cuiuslibet nascentis pueri horoscopum accuratissime

tissime obseruent, aduertentes diem & horam natiuitatis, & quis planetarum tunc dominium principale habuerit: his enim teguntur astrologorum indicijs in cunctis factis & itineribus suis. Est etiam consuetudo in hac prouincia, quum quis moritur, consanguinei eius canabeis induti saccis, extinctum corpus cum magno cantu efferunt, & pingunt in chartis imagines seruorum, ancillarum, equorum, & denariorum, & ea omnia comburunt cum cadauere, credentes quod defunctus his omnibus in alia uita fruiturus sit, atque tale habiturus satellitium, quod illi obsequatur. Postea pulsant uaria instrumenta musica, dicentes quod dij sui cum tali honore & pompa eos suscipiunt, qualis illis in combustura ab amicis & propinquis exhibetur. In hac ciuitate Quinsai est palatium quoddam magnificum, in quo Facfur prouinciæ Mangi olim rex, curiam suam habuit. Extremus murus qui castrum illud per quadrum cingit, continet in suo ambitu miliaria decem, habetque competentem altitudinem. Intra hunc murum sunt uiridaria pulcherrima cum fructibus delicatissimis. Sunt quoque ibi fontes & uiuaria piscibus redundantia. In medio uero est palatium illud regium amplissimum quidem & pulcherrimum, quale uix in toto orbe inuenitur, habens uiginti aulas æqualis magnitudinis, in quibus singulis decem milia hominum simul discumbere possunt. Sunt etiam omnes istæ aulæ regio more pictæ & ornatæ. Cæterum familiæ, qualem pater cum filijs, uxore & reliqua familia constituit, putantur esse in urbe Quinsai sexcenta milia. Vna solum in ea est ecclesia Christianorum Nestorianorũ. Est etiam consuetudo in hac urbe & tota prouincia Mangi, ut quilibet paterfamilias scribat super ostium domus suæ nomen suum, & nomina uxoris atque totius familiæ suæ, sed & numerum equorum suorum. Et quum aliquis moritur ex familia sua, aut quum domiciliũ mutat, delet nomen mortui aut discedentis, & adscribit nomen recenter nati, aut in familiam suã cooptati: & per hunc modum absque magna difficultate sciri potest numerus hominum totius ciuitatis. Similiter hospites & tabernarij scribũt in tabulis ante ostium expositis, nomina uiatorum & hospitum, qui ad diuersoria ipsorũ declinauerint, & quo mense atque die ingressi sint.

De prouentibus, qui magno Cham in urbe Quinsai & prouincia Mangi penduntur, Cap. LXV.

EXigit Cham magnus singulis annis de sale quod paratur in urbe Quinsai & terminis eius myriades octoginta aureorum. De rebus etiam alijs, præsertim mercibus, tantam recipit uim pecuniæ, ut uix numerari possit. Habet prouincia maximam copiam saccari, & aliarum multarum specierum aromaticarum. Recipit autem magnus Cham de centum mensuris aromatum, tres & dimidiam. Idem facit de reliquis mercatorum bonis. De uino quoque quod ex riso & aromatibus conficiunt, non paruum habet emolumentum. Similiter ab artificibus, præsertim duodecim generum habet commodum suum.

dum suum. De serico autem, cuius in prouincia Mangi maxima est copia, de centum ulnis decem exigit. Ego Marcus semel audiui computum fieri singulorum redditũ, qui magno Cham penduntur annuatim in regno Quinsai, quod est nona pars prouinciæ Mangi: ascenditq; summa omnium, sale tamen excepto, ad quindecim milia milium aureorum, atq; sexcenta milia.

De ciuitate Tampingui, Cap. LXVI.

PRogrediendo à ciuitate Quinsai, & eundo uersus Sirochum, continue inueniuntur uiridaria pulchra & optime culta, donec unius diei itinere expleto perueniatur ad ciuitatem Tampingui, insignem & pulcherrimam. Vltra hanc ciuitatem tribus diebus uersus Sirochum eundo, inueniuntur ciuitates & castra in maximo numero, ut è longinquo conspecta uiatori quasi una urbs magna esse uideatur: tanta uicinitate sunt cõiuncta. Est ibi uictualium magna copia. Crescunt quoq; ibi maximæ arundines, longitudinis quindecim passuum: in circumferentia uero continent quatuor palmos. Procedendo ultra, triduiq; confecto itinere, occurrit Gengui, ciuitas grandis & pulchra, ultra quam per Sirochum eundo plurimæ aliæ uiatori sese offerunt ciuitates & castra. Sunt etiam in ea regione multi leones, magni & feroces. At ueruecces nulli reperiuntur in ea, sicut nec in prouincia Mangi, sed boum, caprarum, hircorum & porcorum ibi magna est copia. Itinere quatuor dierũ consummato, occurrit alia insignis ciuitas Ciangiam nomine, in monte sita, qui mons fluuium quendam in duas secat partes, quæ paulo post in oppositas tendũnt plagas. Vlterius procedendo itinere trium dierum inuenitur ciuitas Cugui, quæ ultima est in regnò ciuitatis Quinsai.

De regno Fugui, Cap. LXVII.

RElicta à tergo ciuitate Cugui, patet ingressus in regnum Fugui, in quod si pedem moueris itinere sex dierum, eundum est per montes & ualles, multis tamen occurrentibus ciuitatibus & castris. Habet regio illa copiam uictualium: habet etiam uenationes plurimas bestiarum & uolucrum: habet deniq; plurimos leones. Crescit ibi zinziber in magna copia: crescit quoque flos quidam haud dissimilis croco, alterius tamen speciei, sed qui croci præstat usum. Comedũtur in hac regione humanæ carnes cum magna uoluptate, dummodo homines illi non morbo aliquo occubuerint. Quando ad bellum procedunt, quilibet ferro calido inurit sibi in fronte signum, nec ullus eorum equum ducit ad bellum, præter ducem exercitus. Vtuntur lanceis & spatis: & quos in bello perimunt, eorum bibunt sanguinem, & comedunt carnes: nam sunt homines crudelissimi.

De ciuitatibus Quelinfu & Vnquen, Cap. LXVIII.

ITinere sex illorũ dierũ cõpleto de quo iã diximus, puenit̃ ad ciuitatẽ Quelinfu nomine, quę magna est & celebris, sita super fluuiũ quendã, q iuxta ciuitatis mœnia labens tres habet lapideos pontes, marmoreis sup̃ne ornatos columnis.

columnis. Hi pontes in latitudine continent octo passus, & in longitudine mille. Abundat in illa ciuitate sericum, zinziber, & galanga. Viros & mulieres habet eximiæ pulchritudinis. Inueniuntur ibi gallinæ, quæ loco pennarum pilos habent ut catti, nigri scilicet coloris, sed oua edunt optima. Et quoniam regio illa plena est leonibus, periculosum est per eã ambulare. Ab hac ciuitate spatio quindecim miliarium est alia ciuitas Vnquen nomine, ubi saccarum in maxima crescit copia, & hinc portatur ad curiam magni Cham, quæ scilicet est in ciuitate Cambalu.

De ciuitate Fugui, Cap. LXIX.

PRocedendo ultra per miliaria quindecim, occurrit ciuitas Fugui, quæ metropolis & caput est in regno Concha, quod unum e nouẽ illis est regnis in quę prouincia Mangi est taxata. Morat magnus exercitus magni Cham in hac urbe, ad tuendum prouinciam & ciuitates eius, & ad reprimendum factiosos homines, qui parati sunt rebellionem mouere contra imperatorẽ. Transit per medium huius ciuitatis ingens quidam fluuius, cuius riuus in latitudine unum occupat miliare. Et quoniam urbs ista parum distat à mari oceano, est ibi insigne emporium, ad quod ex India portantur plurimæ margaritæ, & alij lapides preciosi. Est quoque in ea urbe maxima saccari copia, & uictualium sufficientia.

De ciuitatibus Zarten & Figui, Cap. LXX.

TRaiecto memorato fluuio, itur quinque dierum itinere uersus ciuitatem Zarten, & nullibi non occurrunt uel ciuitates, uel castra. Abundat regio illa uictualibus, habetq; montes & nemora: ex nemorum arboribus colligitur pix. Ciuitas uero Zarten grandis est ualde, habetq; portum optimum, ad quem naues Indianæ mercibus onustæ ueniunt sine numero: est enim illic unum de maioribus emporijs quæ in mundo inueniuntur: nam piper & aromata, quæ Alexandria ad partes mittit Christianorũ, hæc ab illo emporio Alexandriam deferuntur. Penditur magno Cham in hac urbe uectigal immensum: nam nulla adducitur nauis, à qua non habeat maximum commodum: parum enim abest quin cuiuslibet speciei aromaticæ media pars sit illi soluenda. Est etiam in hac regione ciuitas quædam Figui nomine, quæ celebris habetur in partibus illis, ob pulchras scutellas quæ in ea fiunt. Habet quoque ipsa prouincia linguam propriã. Hæc tandem de prouincia Mangi dicta sufficiant: & licet de nouẽ eius regnis duo duntaxat explicuerimus, consulto tamen alia præterimus, stylum ad Indiam torquentes, in qua aliquanto fuimus tempore, & plurima quæ in ea inueniunt mirabilia, coràm positi uidimus, atq; ut ita dicã, manibus contrectauimus.

MARCI PAVLI VENETI DE ORIENTALIBVS REGIONIBVS, LIBER III.

Quales naues in India sint, Cap. I.

N hoc tertio libro Indiæ regionē descripturi, à nauibus eius exordium faciemus. Maiores naues quibus Indi per mare utuntur, ut plurimum de abiegnis factæ sunt lignis, habentq; solarium unū, quod nostrates nautæ operimentum uocant, supra quod circiter quadraginta sunt mansiunculæ pro mercatoribus paratæ. Habet nauis una unum gubernaculum, quatuor malos & totidem uela. Tabulæ clauis ferreis firmissime compactæ sunt, & fissuræ quæq; stupa obfirmatæ. Et quoniam pice in his regionibus carent, linunt naues suas oleo cuiusdam arboris calce mixtū. Sunt in magnis nauibus circiter ducenti uiri, qui eam remis per mare ducant. Capit uero nauis una quasi sex milia sportarum piperis. Adhærent quoq; his magnis nauibus aliæ nauiculæ, quæ piscationi & ancoris iaciendis inseruiunt.

De insula Zipangri, Caput II.

ZIpangri insula in alto mari sita, distat à littore Mangi per mille miliaria atq; quingenta, & est magna ualde. Habitatores eius albi sunt, & decentis staturæ, idola colentes, & proprium habētes regem, nulli tributarij. Est ibi aurum in maxima copia, sed rex non sinit illud extra insulam facile portari: & hæc causa est quod pauci mercatores ad illam concedunt prouinciam. Rex insulæ palatium habet magnificum, cuius tectum aureis operitur bracteis, non secus quàm apud nos magnæ domus plumbo uel cupro operiuntur. Superficies quoq; superior aularum & conclauium aureis laminis dicitur tecta. Inueniuntur illic margaritæ in magna copia, rotundæ & crassæ rubei coloris, quæ albas in precio & ualore longe præcellunt. Sunt quoq; ibi alij lapides preciosi, qui unà cum auro insulam ditissimam reddunt.

Qualiter magnus Cham misso exercitu contendit pro insula Zipangri expugnanda, Caput III.

MAgnus Cham Cublai quum audisset insulā Zipangri tantis pollere diuitijs, cogitare cœpit quomodo eam suo subiugaret dominio. Missis igitur duobus ducibus, quorū unus Abatan, & alter Nonsachum uocabat, duos magnos exercitus destinauit, qui eam expugnarent. Hi itaque à portu Zarten & Quinsui soluentes cum multis nauibus, & magno equitum atque peditum apparatu, nauigauerūt uersus insulam Zipangri, & ingressi in eam multa damna intulerunt uillis & castris in planicie sitis. Et antequam subiugarent insulam, ortum est inter eos perniciosum dissidium, ut neuter alterius obtemperaret uoluntati & consilio: quo factum est ut in nulla re prosperum haberent successum. Nam nec urbem aliquā, aut ullum castrum præter unū

expugnare potuerunt. Expugnato autem illo unico castro, omnes qui ad custodiam eius à rege Zipangri deputati erant, iussi sunt à duce exercitus gladio feriri: inter quos octo fuerunt, qui lapides quosdam preciosos in brachijs ligatos gestabant, tam efficacibus diabolicis inauguratos incantationibus, ut nullo modo uulnerari aut occidi ferro potuerint, quādiu illos lapides secū portarent. Et consilio adinuento, ligneo fuste percussi, interierunt.

Franguntur naues Tartarorum, & multi submerguntur, Cap. IIII.

ACcidit uero quadam die, ut magna in mari oborta tempestate, Tartarorum naues graui collisione ad terram & ripam maris quassarentur. Et consulentibus nautis, elongantur naues à terra, in quibus uterque Tartarorum erat exercitus, sed procellis maris uehementius sæuientibus, franguntur plurimæ naues, & quidā submerguntur, sed plures correptis tabulis & lignis ad insulam quandam paruam, à qua haud longe aberant, quæque non multū distabat ab insula Zipangri, natando peruenerunt. Alij uero quorum naues integræ manserunt, ad propria redierunt. Porrò eorum qui fractis nauibus incolumes ad insulam peruenerunt, fuerūt circiter triginta milia. Et quoniam naues non habebant quibus hinc discederent, nec uictualia illis insula suppeditaret, quippe quæ ab hominibus non habitabatur, nihil pręter mortem expectabant.

Qualiter Tartari mortis euadunt periculum, & in Zipangri insulam redeunt, Caput V.

MAris uero tempestate sedata, habitatores insulæ Zipangri cum multis nauibus & grandi exercitu uenerunt cōtra inermes Tartaros in insula ad quā natando appulerūt, uagantes, eosque in uniuersum trucidare moliuntur, quippe qui omni auxilio destituti erant. Relictis itaque in littore nauibus, terram ingrediuntur hostem quæsituri. At illi prudenter aspectum Zipangriorum fugientes, delitescunt haud longe à littore maris, tantisper expectantes, donec illi in terram effusi à nauibus sese elongauerunt: & subito prorumpentes naues apprehendunt, & ingressi eas ab insula salui recedunt, dimissis Zipangrijs in insula. Et rectà contendentes ad insulam Zipangri, acceptis hostium uexillis, quæ in nauibus inuenerunt, processerunt ad principaliorem insulæ ciuitatem. Cuius habitatores ut uiderunt suæ gentis uexilla, existimabant suos cum uictoria reuerti, & egressi illis obuiam, hostē incaute in ciuitatem intromittunt. Qua potiti, omnes qui in ea fuerūt, præter paucas mulieres, expulerunt.

Stratagema

Quomodo Tartari ab obtenta ciuitate iterum excluduntur, Cap. VI.

REx uero Zipangri his auditis, mox alias conducit naues, & exercitum in insula conclusum reducit, atque obsidet ciuitatē quam occuparunt Tartari, tantaque diligentia omnes ciuitatis introitus & exitus custodit, ut nullus ad hostem ingredi nec ullus egredi ualuerit. Id enim in primis cauendum ducebat,

cebat, ne inclusi Tartari magno Cham principi suo quod acciderat indicare possent, alioquin de insula actum fuisset. Manet itaq; hostis inclusus & obsessus septem mensibus: & uidentes se omni auxilio destitutos, restituũt regi Zipangri ciuitatem, liberiq; & salui ad propria redierunt. Et hæc gesta sunt anno domini M.CCLXXXIX.

De idololatria & crudelitate uirorum Zipangri, Cap. VII.

Colunt uiri Zipangrij uaria idola, quorum quædam habent caput bouis, quædam caput porci, & quædã caput canis atq; aliorũ diuersorum animalium. Sunt etiam quædam quæ habent quatuor facies in uno capite: alia tria capita, unum super collum, & duo alia super utrunq; humerum. Sũt rursus quædam quæ quatuor habent manus, alia uiginti, & alia centum. Et quod plures habuerit manus, maioris putatur ueritatis. Et quum incolæ interrogantur, unde hanc habeant traditionem, respondere solent, se patres suos in hoc imitari, nec aliud credere debere quàm quod ab illis acceperunt. Est etiam hæc consuetudo apud Zipangrios, quando hominem extraneum capiunt, si ille potest se pecunia redimere, dimittunt eum: si autẽ precium non habet quo se liberet, occidũt illum & coctum deuorant, conuocantes ad conuiuium illud consanguineos & amicos quosq;.

De uarijs insulis regionis illius, atq; fructibus earum, Cap. VIII.

IN littore maris oceani, in quod desinit ab oriente prouincia Mangi, circa insulam Zipangri plurimæ inueniuntur paruæ insulæ, quæ à nautis numeratæ putantur esse septem milia quadringentę & quadraginta octo, quarum maior pars ab hominibus habitatur. Nec est ulla in qua non crescant arbores odoriferæ atq; uirgulta suauem spirantia odorem. Inueniuntur ibi aromata in maxima copia. Verum negociatores extranei illuc non ueniunt, nisi habitatores Mangi, qui hyeme ad insulas nauigant, & æstate iterũ redeunt. Nam flant in regione illa duo tantum uenti oppositi, unus hyeme, & alter æstate. Et quoniam in insulis illis non fui, nihil de illis scribere statui, sed stilũ reducam ad portum Zarten, ut inde ad alias transeam regiones.

De prouincia Ciamba, Caput IX.

SOluentes à portu Zarten, & nauigantes uersus Garbinium, peruenerũt ad prouinciam Ciamba, quæ mille & quinquaginta miliaribus distat ab eo portu: & est magna ualde, abundans opibus, idola colens, atq; propriam habens linguam. Anno incarnationis dominicæ M.CCLXVIII. misit magnus Cham ducem quendã Sogatu nomine cum ualido exercitu, ut prouinciam illam sibi subiugaret. Sed quum in prouinciam uenisset, uidit ciuitates adeo munitas, & castra tam fortia esse, ut nulla ui illa posset expugnare. Combussit tamen uillas, & incidebat arbores, tantaq; prouincię intulit damna, ut rex eius libens magno Cham tributarius fieret, modo dux ille ex prouincia recederet. Inierũt autem fœdus tale, ut rex Ciamba annuatim uiginti

pulcherrimos elephantos pro tributo magno penderet Cham. Et ego Marcus fui in hac prouincia, cuius rex tunc tantam habuit uxorum multitudinẽ, ut illi essent nati trecenti & uiginti sex filij atq; filiæ, quorum centũ quinquaginta iam arma ferre poterãt. In hac regione plurimi sunt elephanti,& lignũ alces in ea abundat. Inueniuntur etiam ibi nemora de lignis ebani.

De insula Iaua, Caput X.

RElicta prouincia Ciamba nauigatur uersus meridiem mille & quingentis miliaribus usque ad insulam magnam Iaua nomine, quæ in circuitu suo patet tribus milibus miliarium. Habet regem qui nemini est tributarius. Ibi est maxima copia piperis, nucum muscatarum, spici, galangæ, & cæterorum aromatum. Conueniunt illuc multi negociatores: nam multa lucrantur ex allatis speciebus. Incolæ insulæ idololatrę sunt: nec potuit magnus Cham hactenus eam suæ subijcere ditioni.

De prouincia Boëach, Caput XI.

NAuigando ab insula Iaua, numerantur septingenta miliaria ad duas insulas, Sondur & Condur dictas: à quibus ultra procedẽdo inter meridiem & Garbinum, sunt quingenta miliaria ad prouinciã Boëach, quæ amplissima & ditissima est. Regem habet proprium,& propriã linguam. Adorant idola. Producit hæc prouincia ursos domesticos, magnos ut leones, itemq; elephantos habet multos, & aurum copiosum. Vtuntur incolæ pro moneta glebis quibusdam aureis. Pauci sunt qui ex alienis regionibus prouinciam hanc adeant, adeo inhumani sunt habitatores eius.

De insula Petan, Caput XII.

REcedendo à prouincia Boëach, nauigatur per miliaria quingenta uersus meridiem ad insulam Petan, quæ maiorem in partem syluestris & nemorosa est. Arbores eius odoriferæ sunt,& magnam præstant utilitatem. Inter prouinciam Boëach & Petan per miliaria sexaginta, mare adeo est undosum, ut nautæ cogantur leuare gubernacula. Nã profunditas eius uix est quatuor passuum. Hinc uenitur ad regnum Maletur, ubi maxima est copia aromatum: & habent incolæ eius propriam linguam.

De insula quæ Iaua minor uocatur, Caput XIII.

VLtra insulam Petan, per Sirochum nauigando, est Iaua minor, centum distans miliaribus à Petan: & hæc in circuitu continere dicitur circiter duo milia miliariũ. Diuiditur insula in octo regna, habetq; linguã propriam. Producit etiam uaria aromata, qualia in his nostris partibus nunquã uisa sunt. Incolæ eius idola colunt. Protenditur hæc insula intantum ad Austrum, ut polus arcticus, & stellæ eius minime uideri possent. Ego Marcus

fui in hac insula, lustrauiq́ sex eius regna, nempe regnum Ferlech, Basman, Samara, Dragoiam, Lambri & Fansur. In alijs uero duobus non fui.

De regno Ferlech Cap. XIIII.

HAbitatores regni Ferlech qui montana occupant, nullam habent legē, sed bestialiter uiuentes, quicquid illis mane primo occurrit adorant, comeduntq́ carnes omnium animalium mundorum & immundorum, atque carnes humanas. Qui uero in maritimis habitant locis, Mahumeti sunt addicti legi, quam ex Saracenis negociatoribus illuc diuertētibus didicerūt.

De regno Basman, Caput XV.

HAbet regnum Basman linguam propriam, uiuuntq́ incolæ eius bestialiter. Agnoscunt magnū Cham pro domino, sed tributa ei non soluūt, nisi quod interdum illi mittunt munera de feris syluestribus. Inueniuntur apud eos elephanti & unicornes in magna multitudine. Et sunt unicornes paulo minores elephantis, pilum habentes bubali, & elephanti pedem. Habent caput ut aper, & more porcorum libenter morantur in luto, & alijs immundicijs. In medio frontis gestant cornu unum, grossum & nigrum. Linguam habēt spinosam, & hac lædunt homines & animalia. Abundat quoq; regio ipsa diuersis simijs magnis & paruis, hominibus simillimis. Hos capiunt uenatores, & totos depilant, nisi quod in barba & in loco secreto pilos relinquunt, & occisos speciebus aromaticis condiunt, & postea desiccant, uenduntq́ negociatoribus, qui per diuersas orbis partes corpora illa deferentes, homines persuadent tales homunciones in maris insulis reperiri. *Vnicornium forma*

De regno Samara, Caput XVI.

IN regno Samara fui ego Marcus cum socijs meis quinque mensibus, non sine magno tædio tempus expectans nauigationi aptum. Nam incolæ eius bestialiter uiuentes, carnibus humanis edendis sunt assueti. Quapropter consortiū eorum spernentes, castra lignea nobis haud longe à mari extruximus cum propugnaculis, in quibus tuti essemus contra incolas. In hoc regno nec ursa minor nec maior, quam uulgo currū magnum uocant, apparet, usq; adeo insula illa uergit in Austrum. Incolæ idola colunt. Sunt ibi optimi pisces, & in magna copia. Triticum uero illic non crescit, sed de riso panes conficiunt. Vineas quoque non habent, sed potum ex arboribus hoc modo eliciunt. Sunt in ea insula arbores multæ & paruæ, habētes singulæ ramos quatuor, quos certo anni tempore incidentes, colligunt stillantem liquorem, qui tam largiter ex incisura profluit, ut per diem & noctem urceum plenum colligant ex uno ramo. Quo euacuato, rursum adhibent ramo urceum, & id tam diu frequentāt, donec stillicidium illud defierit. Et hæc est uindemia eorum. Prouocant quoque arborem ad largiora fluenta per aquarum rigationes,

quas fundunt ad arboris radices, quando tardius cœperit emittere lachrymam. Sed is liquor non est tam sapidus, ut ille qui suapte fluit natura. Mittit quoq; hæc regio nuces Indicas in magna copia.

De regno Dragoiam, Caput XVII.

HAbet quoq; regnum Dragoiam homines syluestres, qui idola colũt, & linguam atq; regem proprium habent. Apud hos talis est cõsuetudo, quando quis grauiter infirmatur, propinqui & consanguinei eius conuocant magos & incantatores, illosq; interrogant, an ægrotus sit sanitatem recuperaturus. Et illi respondent id quod dæmonum suggestione didicerint. Si dixerint infirmum non posse liberari, quin illa ægritudine intereat, adsunt qui infirmo os concludunt, ne respirare possit, atq; sic occidunt priusquam ab infirmitate extinguatur, & carnes eius incidunt, coquunt atq; deuorant, & id potissimum faciunt propinqui & consanguinei infirmi simul congregati. Aiunt enim, Si carnes illius putrescerent, conuerterentur in uermes, & illi tandem fame morerentur, de quo defuncti anima grauissimas passura esset pœnas. Porrò ossa in cauernis montium sepeliunt, ne ab homine uel bestia contingantur. Et quando hominẽ extraneæ nationis capiunt, si ille se pecunia non potest redimere, occidunt eum & comedunt.

De regno Lambri, Caput XVIII.

EST aliud regnũ in memorata insula, quod Lambri uocatur, in quo multa crescunt aromata, præsertim habentur ibi birci in maxima copia, quos postea quam creuerunt transplantant, & tribus annis in terra dimittentes, iterum cum radicibus euellunt. De illis bircis ego Marcus quosdam mecum in Italiam portaui, curauiq; seminandos, sed destituti calidiori regione, non creuerunt. Regni huius incolæ idololatræ sunt. Inueniuntur etiam quidam in hoc regno, qui caudas habent ut canes, longitudinis unius palmi, & hi in ciuitatibus non habitant, sed in montibus. Habet quoq; hæc terra unicornes & alia multa atq; diuersa animalia.

homines caudati

De regno Fansur, Caput XIX.

IN regno Fansur nascitur optima Camphora, quæ auro adæquatur. Incolæ huius regni panem de riso faciunt: nam tritico carent. Potum ex arboribus eliciunt, ut iam supra diximus. Sunt in regione ista arbores quædam crassæ, quæ habent corticem subtilem, sub quo inuenitur farina quædam optima, ex qua delicata præparant cibaria, quæ aliquoties non sine uoluptate comedi.

De insula Necuram, Caput XX.

AB insula Iaua numerantur per mare centum quinquaginta miliaria ad duas insulas Necuram & Anganiam. Populus autẽ insulæ Necuram ualde bestialiter uiuit. Regem non habet. Tam uiri quàm fœminæ nudi incedunt.

cedunt,nulla corporis parte tecta. Habent nemora plena arboribus sandalorum rubeorũ,nucum Indicarũ & gariophyllorum. Habet quoque copiam hircorum & diuersorum aromatum.

De insula Angania, Caput XXI.

Insula Angania magna est, & incolæ eius bestialiter uiuentes crudelissimi sunt & syluestres. Idola colũt:riso,lacte,& carnibus uiuunt. Carnem quoque humanam non abominantur. Sunt homines deformes: nam habent caput quasi caninum,& dentes atque oculos canibus similes. Est in ea insula omniũ aromatum mira copia. Sunt etiam ibi uarij & diuersi arborum fructus.

Ambonna

De insula magna Seilam, Caput XXII.

A Memorata insula uersus Garbinum, mille numerantur miliaria ad insulam Seilam, quæ una putatur de melioribus mundi insulis, habẽs in gyro miliaria duo milia & quadraginta. Fuit tamen aliquãdo maior:nam ut fama in illis partibus est, comprehendit olim in circuitu tria milia & sexcenta miliaria:sed uento impetuoso ab Aquilone multis annis irruente, mare tam importune illisit ad littora,ut etiam temporis successu montes ruerent in mare,& plurima terra indies ab eo absorberetur. Habet insula ditissimum regem,qui nulli tributarius est. Incolæ idololatræ sunt, & omnes nudi incedunt,nisi quod obscœna loca panno quodam operiũt. Nullum habent bladum præter risum,de quo uiuunt & de lacte. Habent copiam seminum sosimæ,de quibus oleum faciunt. Potum ex arboribus eliciunt iuxta modum paulo superius expressum. Mittit hęc insula multos lapides preciosos,pręsertim rubinos,sapphiros,topasios,amethystos,& alios nobiles lapides. Habet rex insulæ rubinum,quo preciosior in orbe non putatur esse. Nam habet longitudinem unius palmi, & crassitudinem trium digitorum. Rutilat ut ignis ardens, omni carens macula. Obtulit magnus Cham insignem ciuitatem quandam illi regi pro hoc lapide:uerum recusauit rex,saltẽ eo nomine,quod à prædecessoribus suis illum habuerit. Homines huius insulæ bello non sunt assueti: sed quum belligerandum est, conducunt stipendiarios, præsertim Saracenos.

De regno Maabar, quod est in India maiori, Caput XXIII.

Malabar

VLtra insulam Seilam spatio sexaginta miliarium, est prouincia Maabar,quæ & India maior appellatur,terra continens,nõ insula. Sunt in ea quinque reges,& est ditissima. In primo eius regno nomine Var,regnat Senderba, inueniunturque ibi margaritæ in maxima multitudine. Nam est ibi inter continentẽ & insulam quandam sinus maris fermè uadosus,quippe qui in aliquibus locis profunditatem habet decem passuum, in quibusdam trium,& duorũ,ubi leguntur margaritæ. Conueniunt illic multi mercatores,

adducentes multas naues, magnas & paruas, & conducunt homines qui in profundũ maris se demittant, piscenturq́ marinas conchas, ex quibus uniones colligantur. Porrò piscatores illi, quando aquam amplius ferre nequeunt enatant, & rursus se præcipites dant in mare, quod per diem multis replicant uicibus. Sunt etiam in sinu illo grandes pisces, qui homines facile occiderent, nisi huic periculo succurreretur in hunc modum. Conducuntur à negociatoribus magi quidam, qui Abraiamim dicuntur, & hi incantationibus suis & diabolica arte coniurant pisces illos, ut neminem lædere possint. Nocte uero quando à negociatoribus margaritarum piscatio intermittitᵉ, relaxant magi coniurationem suam, ne fures nocte sine periculo sese in mare demittant & sustollant conchas cum margaritis. Porrò præter incantatores Abraiamim, nemo est qui illius coniurationis sciat uerba. Et fit hæc unionum piscatio nõ per totum annum, sed duntaxat per Aprilem & Maium: uerum in tantillo tempore colligitur immensa margaritarum multitudo. Soluunt autem mercatores ex eis regi decimam partem, magis uero tribuunt uigesimam partẽ, & piscatoribus quoq; cõmodam præbent mercedẽ. Cæterum à medio Maij margaritæ non inueniuntur amplius in illo loco, sed in alio quodam qui trecentis miliaribus ab isto distat, & ibi colliguntur per Septembrem & Octobrem. Incedunt incolæ huius prouinciæ semper nudi, nisi quod panniculo uerenda contegunt. Rex quoq; ipse ut alij nudus incedit, deferens in collo torquem aureã, sapphiris, smaragdis, rubinis, & alijs preciosis lapidibus oneratam. Pendet quoq; in collo eius chorda quædam serica, cui innectuntur centum & quatuor preciosi lapides, margaritæ scilicet grandiusculæ, quæ eum admoneant centum & quatuor orationum, quas cottidie in honorem deorũ suorum mane & uesperi obmurmurat. Gestat quoque in utroq; brachio & utroq; crure tres aureos circulos, quibus preciosi inclusi sunt lapides. Ornantᵉ deniq; digiti manuum & pedum eius lapillis quibusdam preciosissimis, auro etiam inclusis. Habet circiter quingentas uxores, & iam nouissime uni ex fratribus suis abstulit uxorem, fratre iniuriam dissimulante.

De regno Var, & uarijs erroribus incolarum eius,

CAPVT XXIIII.

SVnt habitatores regni Var omnes idololatræ, multiq; eorum adorant bouẽ, ut rem sanctam, nec ullum occidunt. Quũ autẽ bos aliquis moritur, perungũt domos suas adipe eius. Sũt tamen quidã inter eos, qui licet boues nõ occidãt, tamen ab alijs occisos comedant. Aiunt in hac prouincia diuũ occisum Thomã apostolum, corpusq́ illius adhuc in quadã cõseruari ecclesia. Sunt in ea prouincia multi magi, augurijs & diuinationibus uacantes. Sunt etiã ibi multa monasteria, in quibus idola coluntur: & his aliqui consecrant filias suas, quas tamen domi conseruãt, nisi quando idolorũ sacerdotes uolũt sua sacra facere, tunc uocant puellas cõsecratas, & cũ illis in conspectu idolorũ

choreas

choreas ducunt,atq; magnos & inconditos reboant cantus.Portant etiã hæ puellæ cibos secũ quos in mensa ante idolũ ponũt,& interim quo cantant & tripudiant, putant deos comedere de apposito cibo, & præsertim ius carniũ profundunt illis,quo potissimum delectari ab illis putantur.His ceremonijs peractis,puellæ domum redeunt. Seruiunt autem idolis in hunc modũ,donec maritatæ fuerint.Seruatur etiã in hac regione hæc consuetudo, ut quando rex mortuus ad comburẽdum ducitur,multi ex militibus eius qui cum eo uiui uersati sunt,sponte ad cadauer eius in ignẽ se conijciunt,putantes in alia uita se ab eo nunquam dissociandos. Idem faciunt uxores quum mariti eorũ defuncti comburuntur,sperantes se uxores illorũ futuras in alia uita. Et quæ id non faciunt,nullius pensi apud illos homines habentur.Est etiam alia detestabilis consuetudo in hac regione,ut quum quis cõmerente iniquitate sua, publico iudicio condẽnari debet,is pro magna gratia ducit,si impetret à rege ut ad honorem alicuius idoli seipsum iugulet. Nam ubi id sibi à rege concessum fuerit,congregantur ad eum omnes consanguinei eius,& ad collum eius decem aut duodecim acutos ponunt cultellos,ipsumq; in cathedra collocatũ circunducũt per ciuitatem,alta uoce clamantes,Iste homo pro illius aut illius dei honore seipsum occisurus est.Et quum ad locum ubi malefactores puniuntur peruentum fuerit,arripiens manu sua unum è cultellis,alta uoce exclamat,Ego meipsum occido pro illius dei honore:quo dicto,uulnus sibiipsi infligit:& accipiens aliud ferrum,confodit se etiam cum illo. Et tot quidem uulneribus cõsauciat corpus suum, donec tandẽ moriatur, pro quolibet uulnere aliud & aliud sumendo ferrum. Consanguinei uero eius,corpus illius cũ magna lætitia comburunt. Sunt etiam huius regionis homines tam immundi, ut nullam luxuriæ speciem putent esse peccatum

De multis & uarijs consuetudinibus regni Var, Cap. XXV.

EST consuetudo in hac terra,ut tam rex quàm cæteri homines in terra sedere soleant. Et quum ob hoc ab alijs redarguuntur,respondere solent; De terra nati sumus, & in terram conuertendi, ideo terram honorare uolumus.Non sunt assueti ad arma:& quando ad bella procedunt,non induunt uestibus & armamentis, sed ferunt secum scuta & lanceas. Nullum occidunt animal, sed quando uolunt comedere carnes, satagunt ut per homines alterius nationis animalia mactentur. Tam uiri quàm mulieres corpora sua bis in die lauant.Et si quis id intermitteret,pro hæretico iudicaretur.Homicidia & furta districte iudicant. Vini usus apud eos interdictus est.Et si quis uinũ bibisse deprehensus fuerit,pro infami habetur, nec potest in iudicio testimonium dicere. Similiter hi in iudicio pro testimonio ferendo repelluntur,qui in mari nauibus se committere ausi fuerint: nam aiunt homines illos desperati esse animi.

De alijs

De aliis quibusdam conditionibus huius terræ, Caput XXVI.

NOn producuntur in hoc regno equi, sed rex Var aliiq; quatuor reges prouinciæ Maabar annuatim ingentem uim pecuniæ expendunt pro equis. Nam emunt singulis annis circiter decem milia equorũ, qui ex regionibus Curmos, Chisi, Durfar, Ser & Eden à negociatoribus adducuntur, unde maximum habent emolumentum. Emuntur autem singulis annis alij & alij equi, quia equi in ea regione diu uiuere non possunt: nec custodes eorũ sciunt qualiter illis ægrotantibus mederi debeant. Et si quando equæ apud eos pariant, habet fœtus aut retortos pedes, aut alium defectũ, ut ad equitandum idoneus esse nõ possit. Non crescit ullum bladum in hac prouincia præter risum, unde equis conueniens pabulum dari nõ potest, nisi quod carnes coctæ cum riso illis edendæ proponuntur. Est in hac terra maximus calor, ideo incolæ eius nudi incedunt. Nec pluuia ibi descendit, nisi in Iunio, Iulio & Augusto. Et si in his mẽsibus nõ plueret, unde aër refrigerari solet, nemo mortalium illic uiuere posset ob intensissimum calorem. Habet regio multiplices & uarij generis aues, quæ in partibus nostris minime inueniuntur.

De ciuitate in qua corpus diui Thomæ apostoli sepultum est, Caput XXVII.

IN prouincia Maabar, quæ est India maior, seruatur corpus beati Thomæ apostoli, qui in illa prouincia pro Christo passus est. Quiescit autem corpus eius in ciuitate quadam parua, ubi multi sunt Christiani & Saraceni, debito honore sancti uenerantes corpus. Pauci uero illuc contendunt mercatores, quum merces ferè nullæ ad eum perueniant locum. Incolæ regionis illius dicunt apostolum propheram magnum fuisse, uocantq; eum Auarijam, hoc est, sanctum uirũ. Et Christiani à longe uenientes, & sancti corpus uisitantes, asportant secum de terra illa in qua uir sanctus occisus dicitur, & de ea in potum missa faciunt infirmos bibere, & credunt illos hinc melius habere, atq; à diuersis liberari infirmitatibus. Aiũt anno dñi M. CCLXXXVII. tale apud eius tumbam factum miraculum. Quum princeps terræ illius messem risi haberet multam, & locus illi sufficiens non esset ad recõdendum risum, usurpauit sibi domos & ecclesiam diui Thomæ, & in eas inuitis custodibus reposuit risum. Factum autem est ut paruo post tempore nocte quadã sanctus illi appareret, & manu fuscinulam ferream tenens, & ad guttur eius applicans, minaretur illi exitium, dicens, Nisi domos meas quas temere occupasti, citius euacuaueris, mala peribis morte. Et ille euigilans, statim ut edoctus fuerat, ecclesiã apostoli euacuauit. De qua uisione Christiani lætificati, deo & sancto suo gratias egerunt.

De idololatria paganorum illius regni, Cap. XXVIII.

OMnes habitatores prouinciæ Maabar tam uiri quàm mulieres nigri sunt, sed arte quadã nigredinẽ illã corporibus illinũt, putantes eximiã nigredinem

dinem illis decori esse. Vngunt enim paruulos ter in hebdomada olio de sosima expresso, & ex hoc fiunt nigerrimi. Et quo quis nigrior inter eos fuerit, hoc pulchrior æstimatur. Idololatræ etiam qui inter eos sunt, deorum suorũ imagines nigerrimas faciunt, dicentes deos nigros esse, & omnes sanctos. Dæmonem uero album pingunt, asserentes dæmones candidi esse coloris. Et quum hi qui boues adorant, ad bella procedunt, deferunt secum pilos bouis syluestris, eosq; ligant ad crines equorum suorum quibus insident: pedites uero ad scuta & crines suos pilos illos ligant, credẽtes se in bello tutos esse ab omni periculo, nam bouem syluestrem magnæ sanctitatis esse affirmant.

De regno Mursili, in quo adamantes inueniuntur, Cap. XXIX.

VLtra regnum Maabar per mille miliaria est regnum Mursili, quod nemini est tributarium. Habitatores eius lacte, carnibus & riso uescuntur, atq; idola colunt. In quibusdam huius regni montibus inueniuntur adamantes. Nam quum pluit egrediuntur homines ad riuos aquarum, qui de montibus descendunt, & in arena multos legunt adamantes. Æstatis quoq; tempore ascendunt montes cum magna difficultate propter feruentem calorem undiq; æstuantem, periculo etiam magno sese exponentes, propter magnos serpentes qui ibi in maxima uersantur multitudine, & quærunt in uallibus montium atq; alijs decliuis & retrusis locis adamantes, & quidem fit, ut illos nonnunquam in magna reperiant copia, idq; in hunc modum. Morantur in montibus illis aquilæ albæ, quæ memoratis uescuntur serpentibus: & homines qui per montes discurrunt, & sæpe ob prærupta saxa & præcipitia montium ad conualles peruenire nõ possunt, projciunt in illas frusta recentiũ carnium uidentibus aquilis, & hæc deinde ab aquilis sublata, nonnullos habent adhærentes adamantes, quos homines hoc ingenio uenant. Aduertunt quò auis sublatã portet carnis portionẽ, & accurrentes abigunt aquilã, & lapillos carni adhærentes colligunt. Quod si aquilæ in ualle proiectã comederint carnem, aduertunt lapidum scrutatores locũ ubi aquila noctu dormit, & egesta stercora discutientes eliciunt adamantes, si quos cum carne deuorauit. Reges & nobiles harum regionum emunt pulchriores adamantes pro se, reliquos sinunt in orbẽ per mercatores dispergi. Abundat prouincia ipsa uictualibus, & præsertim tanti sunt in ea arietes, ut maiores in mundo non inueniantur.

De regno Laẽ. Caput XXX.

REcedendo à prouincia Maabar occidentem uersus, occurrit prouincia Laẽ, in qua habitant Abraiamim, qui supra modum horrent mendacium: non ducunt nisi unam uxorem: raptum & furtum execrantur: uino & carnibus non utuntur, nullumq; occidunt animal. Idololatræ sunt, & auguria sectantur. Quando quippiam emere uolunt, umbram suam prius in sole considerant, & tũc iuxta errorẽ suũ mercatũ absoluunt. Cibo modico utunt, & magnas

& magnas faciunt abſtinentias. Vtuntur in cibo herba quadam, quæ pluri-mum digeſtionem iuuat. Nunquam per phlebotomiã ſanguinem minuũt. Sunt inter eos idololatræ quidam, qui pro honore idolorum ſuorũ religioſiſ-ſime uiuunt. Nudi incedunt, nullam corporis tegentes partem, dicẽtes ſe mi-nime erubeſcere, quod ſine peccato ſint. Boues adorant, & cum magna reue-rentia perungunt ſe unguento, quod de oſſibus bouinis contritis faciunt. Scu-tellis dum comedunt nõ utuntur, ſed cibos ſuper arida ponũt folia, decerpta ab arboribus quæ poma paradiſi proferunt, aut ſuper alia folia arida. Super folia recentia non comedunt, nec uirides herbas aut fructus comedunt: nam dicunt iſta omnia quum uirent uiuere & animam habere, ideo nolunt ea oc-cidere, ne ſcilicet grande committant peccatum, ſi ullam creaturam priuarent uita ſua. Super nudam terrã dormiunt, & cadauera defunctorũ cõburunt.

De regno Coilum, Caput XXXI.

DVm diſceditur à regno Maabar, ad aliam mundi plagam per miliaria quingenta, occurrit regnum Coilum, in quo ſunt Chriſtiani multi & Iudæi atq; pagani. Rex eius nulli tributa pendit. Eſt quoq; in ea regione lin-gua propria: & creſcit ibi piper in magna copia. Nam nemora & campeſtria arbuſtis eius plena ſunt. Colligitur uero in Maio, Iunio & Iulio. Creſcit etiã ibi herba quædam, unde fit color quo tinctores utunť, uulgo Eudici dictus: quæ primum in uaſis aqua repletis humectatur, & deinde in ſole torrefacta, in minutas diuiditur partes, qualis ad nos deferri ſolet. Sunt in illa regione tanti calores, ut moleſtiſſimum ſit illic uiuere. Flumina etiam adeo caleſcunt, ut ouum ad aquam eorum poſitum, citra magnam moram decoqui poſſit. Fiunt mercimonia multa in hac regione, ptopter ingens lucrum quod nego-ciatores hinc conſequuntur. Inueniuntur quoq; ibi animalia multa, cunctis aliarum regionum animalibus diſſimilia. Nam inueniunť illic leones nigri, pſitaci ſeu papagalli albi cum pedibus & roſtris rubeis, & gallinæ noſtris om-nino diſſimiles. Hanc diuerſitatem putant accidere propter nimium calorẽ, qui ibi exiſtit. Frumentum nullum ibi præter riſum creſcit. Potũ loco uini fa-ciunt ex ſaccaro. Habent plurimos aſtrologos & medicos. Nudi omnes ince-dunt, uiri & mulieres, obſcœnis locis panniculo opertis. Vacant ſupra modũ rebus uenereis. Aduſtione ſolaris caloris nigri fiũt & deformes, ſed quod illis elegans eſſe uidetur. Ducunt conſanguineas in tertio gradu uxores, ſimiliter nouercam defuncto patre, & ianitricẽ fratre defuncto: quod etiam per totã Indiam obſeruatur.

De prouincia Comari, Cap. XXXII.

COmari regio eſt in India, ubi polus arcticus uideri poteſt: ab inſula ue-to Iaua uſq; ad regionem iſtam uideri non poteſt: quũ omnes interme-diæ regiones ultra æquinoctialem ſint circulũ. Eſt regio iſta ualde ſylueſtris, habetq; animalia multa & diſſimilia animalibus aliarum regionum, præſer-tim ſimias

cim simias hominis effigiem exprimentes. Discurrunt quoque illic leones & leopardi in magna copia.

De regno Eli, Caput XXXIII.

EVndo à prouincia Comari uersus plagam occidentalem per treceta miliaria, peruenitur ad regnũ Eli, quod proprium habet regẽ & propriam linguam. Incolæ eius idola colũt. Rex ditissimus est, habetq; thesauros multos, sed non est potens in populo: licet regio ipsa natura munita sit. Est in ea magna copia piperis, zinziberis & aliorum nobilium aromatum. Si quando nauis aliqua onerata præter rectorum eius intentionem ad illam prouinciã appulerit, puta tempestate aut alia necessitate id cogente, habitatores eius rapiunt quicquid in naui inuenerint, gubernatoribusq; eius aiunt, Instituebatis ad aliam diuertere prouinciam cum mercibus uestris, sed deus noster & fortuna uos ad nos direxit, & idcirco accipimus quod deus & fortuna nobis miserunt. Sunt in hac regione multi leones & feræ agrestes.

De regno Melibar, Caput XXXIIII.

POst regnum Eli peruenitur ad regnum Melibar, quod in India maiori est ad occidentalẽ plagam, & habet regem propriũ nulli tributariũ, atq; linguã propriam. Incolæ eius idola colunt. Inueniunt in hoc regno sicut & in regno Gozurath illi propinquo piratæ multi, qui singulis annis cum centum nauibus uagantur in mari, & capiũt transeuntes mercatores, atq; bona eorũ prædantur. Ducunt secum uxores & filios, & tota æstate uersantur in mari, præcludentes mercatoribus semitam, ut non facile euadere possint laqueos eorũ. Nam cum uiginti nauibus occupant in transuersum centum miliarium spatium, quinq; miliarium spatio uni assignato naui. Et quum uident aduentare nauem aliquam mercatorũ bonis oneratam, signum faciunt cum fumo, proximiori id indicantes naui, & hæc rursum naui tertiæ sibi collaterali id significat, unde fit ut ferè in momento temporis omnium nauiũ gubernatores sciant adesse nauim quam diripiant. Concurrunt igitur tot naues quot necessariæ sunt ad prædandum nauem aduentitiã, & hominibus quidem captis nihil mali inferunt, sed exponunt eos in littus maris, & rogant eos, ut eant & alias adducant merces, transeantq; per terminos eorum. Est in hac regione mira abundantia piperis, zinziberis, & Indicarum nucum.

De regno Gozurath, Caput XXXV.

ESt regno Melibar uicinum aliud regnum, quod Gozurath uocatur, habetq; regem & idioma proprium. Et est hoc regnum in India minori ad plagam occidentalẽ. Apparet in hoc regno polus arcticus super horizontẽ sex brachiorum altitudine, hoc est, septem uel octo gradibus cœlestibus. Sũt in hoc regno plurimi piratæ, qui quum mercatores ceperint, cogunt eos bibere tamarendos cum aqua maris, & illico fluxum patiuntur uentris. Quod ideo faciunt, quia mercatores quando à longe uident aduentare piratas, solẽt

deglutire margaritas & lapides precioſiores, ne illis per piratas eripiantur: ſed illi horum aſtutiam non ignorantes, cogunt eos illico egerere glutitos lapides. Eſt in hac regione copia endici, piperis, & zinziberis. Sunt etiam ibi arbores, de quibus bombix in magna colligitur copia. Hæc arbor creſcit ſex paſſibus in altum, & fructum producit per uiginti annos, deinde ad nihilum ualet ultra. Paratur etiam in hoc regno corium quoddam nobiliſſimum, & quo uix melius inueniri poteſt.

De regnis Tana, Cambaëth & alijs quibuſdã, Cap. XXXVI.

A Prędicto regno itur per mare ad regna Tana, Cambaëth, Semenath, & Reſmacoram, ad occidentalem ſcilicet ſita plagam, in quibus mercimonia multa fiunt. Vnumquodq; autem illorum regnorum habet regem & idioma proprium. De his ſcribere multa nõ præualeo, quia ſunt in India maiori, quam intactam ferè relinquam, niſi ubi maris littus contingit.

De duabus inſulis, in quibus uiri & mulieres ſeparatim habitant, Caput XXXVII.

VLtra regnum Reſmacoram per quingẽta miliaria uerſus meridiem, in alto mari ſunt duæ inſulæ triginta miliaribus à ſeinuicem diſtantes, in quarum una morantur uiri ſine mulieribus, uocaturq; inſula maſculina: & in alia fœminæ ſine uiris, & hæc quoq; uocatur inſula fœminina. Sunt autem Chriſtiani, & habent inter ſe matrimonia. Mulieres nunquam ueniũt ad inſulam uirorum, ſed uiri uiſitant mulieres, moranturq; cum illis tribus continuis menſibus, unuſquiſq; ſcilicet cum uxore ſua in domo propria. Poſt hæc reuertuntur ad inſulam ſuam ubi per reſiduum anni tempus manent. Et retinent mulieres filios maſculos ſecum uſq; ad decimumquartum annum, poſtea mittunt eos ad patres. Mulieres aliud nihil agunt, niſi quod curam habent filiorum, & fructus quoſdam legunt. Viri uero laborant & curã habent quomodo uxores & filios nutriant. Vacant piſcationibus, & infinitos capiũt piſces, quos recentes & deſiccatos uendũt negociatoribus, & hinc multum habent lucri. Veſcuntur lacte, carnibus, piſcibus & riſo. Abundat mare illud cetis & magnis piſcibus. Viri regem non habent, ſed epiſcopum ſuum dominum agnoſcunt, ſubiecti archiepiſcopo de Scoira.

De inſula Scoira, Caput XXXVIII.

PRocedẽdo ulterius uerſus meridiem per quingenta miliaria, occurrit alia inſula Scoira nomine, cuius incolæ Chriſtiani ſunt, & habent archiepiſcopum. Exercentur in ea inſula multa mercimonia, nam abundat bombice & piſcibus. Præter riſum aliud non habent frumentum. Omnes nudi incedunt, & uiuunt lacte, carnibus & piſcibus. Deferunt à piratis multa bona ad hanc inſulam, quæ rapta illic uendunt. Illi autem ſcientes nõ Chriſtianis, ſed Saracenis & idololatris illa ablata, libenter ea emũt. Sunt in hac inſula inter Chriſtianos multi incantatores, qui pro libito ſuo naues in mari reuocare

poſſunt

possunt ut uolunt: etiam si prospero nauis uehatur uento, illi arte sua diabolica possunt contrarium excitare uentum, qui nauem etiam inuitã reducat.

De magna insula Madaigascar, Caput XXXIX.

Recedendo ab insula Scoira, & uersus meridiẽ per mille nauigando miliaria, peruenitur ad Madaigascar, quæ inter maiores & ditiores mundi computatur insulas. Continere dicitur in gyro quatuor milia miliarium. Habitatores eius Mahumerani sunt, nullum habentes regem, sed quatuor senioribus per totam insulam parent. Producit hæc insula plurimos elephantos, ut nulla in orbe sit regio quæ plures illa habeat. Est in ea sicut & in alia insula quæ Cuzibet uocatur, magna eboris nundinatio. Nam in toto orbe non putatur maior esse elephantinorum dentium copia, quàm in his duabus insulis. Non comeduntur in hac insula aliæ quàm camelorum carnes, quum illæ saniores incolis sint. Est autem illorum animalium maxima & penè infinita multitudo in hac insula. Sunt præterea in hac insula multa nemora sandalorum rubeorum, quorum gratia multæ ibi fiunt mercantiæ. In mari uero cete grandia capiuntur, ex quibus ambrum colligitur. Sunt ibi leones, leopardi, cerui, damulæ, & capreæ multæ, aliarumq́ bestiarum & auium multiplex uenatio. Inueniuntur deniq; ibi uariæ species auium, quæ in terris nostris nunquam uisæ sunt. Confluunt passim ad hanc insulam multi mercatores, facillimeq; illuc nauigare possunt propter maris fluxum: nam à prouincia Maabar uenitur in uiginti diebus ad hanc insulam Madaigascar, iuuante nauẽ fluxu maris: sed difficillime reuerti possunt, quum uix in tribus mẽsibus aduersum fluxum superare possint. Nam tota ui mare in meridiem fertur.

De maxima aue Ruc, Caput XL.

Sunt & aliæ insulæ ultra Madaigascar uersus meridiem, sed quæ difficillime adiri possunt, propter uelocissimũ maris cursum. Et in illis certo anni tempore apparet mirabilis species auis, quæ Ruc appellatur, aquilæ quidem habens effigiem, sed immensæ est magnitudinis. Aiunt qui illas uiderunt aues, plerasq; alarum pennas in longitudine cõtinere duodecim passus, spissitudinem uero eius proportionem tenere longitudinis: & totum auis corpus pennis in proportione respondere: auis uero ipsa tantæ fortitudinis, ut sola sine aliquo adminiculo elephantem capiat, & in sublime sustollat, atque rursum ad terram cadere sinat, quo carnibus eius uesci possit. Ego Marcus quum primum hæc de illa aue audissem, putabam esse gryphonem, qui inter quadrupedia dicitur esse pennatus, leoni ex omni parte similis, nisi quod faciem habet aquilæ similem: sed hi qui aues illas uiderant, constanter asserebant, nihil illis commune esse cum ulla bestia, & quod duobus ut reliquæ aues incederent pedibus. Habebat meo tempore magnus Cham Cublai nuncium quendam, qui in insulis illis tamdiu captus tenebatur, donec

incolis earum satisfactum esset: & hic postliminio domum reuertens mira retulit de conditione illarum regionum, & de uarijs animalium speciebus quæ in illis inueniuntur.

De insula Zanzibar, Caput XLI.

INuenitur etiam illic alia quædam insula, quæ in gyro continet duo milia miliarium, habens regem proprium & linguam singularem. Incolæ uero eius idola colũt. Sunt homines illi corpore grosso, sed breui. Et si staturæ longitudo corpulentiæ responderet, gigantes uideri possent. Sunt fortissimi, ut etiam unus tantum ferre posset onus, quantũ alij uix quatuor. Comedit etiã unus tantum cibum, qui quinq; nostratibus sufficere posset. Sunt omnes nigri, & nudi incedunt, uerenda duntaxat tegentes. Capillorum tam densum habent crispitudinem, ut cum aqua deliniti uix extendi in longum queant. Os est illis magnũ, & nares sursum patentes. Aures quoq; habent grandes, & oculos horribiles. Mulieres etiam ob oculos prominentes, os magnum, & nares grossas admodum deformes sunt. Viuũt lacte, carnibus, riso & dactylis. Carent uino, sed conficiunt potum optimũ ex riso, saccaro, & alijs speciebus. Veniunt illuc multi mercatores propter ebur & ambrum. Nam sunt ibi plurimi elephanti & cete grandia. Viri huius insulæ fortes & bellicosi sunt. Et licet non habeant equos, tamen cum elephantis & camelis ad bella procedũt, extruentes castella lignea super elephantos, quæ tanta sunt ut quindecim uel uiginti uiri muniti ex uno pugnent portatili castro. Pugnant aũt cum lanceis, gladijs & lapidibus: & sunt huiusmodi castra asseribus cooperta. Porrò quando ad bellum procedere uolunt, exhibent potum elephantis, quem ipsi pro uino in terra bibunt, quo audaciores sint in bello. Abundat ista insula leonibus, leopardis, & alijs uarijs bestijs syluestribus, quæ in alijs regionibus non inueniuntur. Habet præterea speciem animalis quod graffa uocatur, habens collum longissimum, passuum scilicet trium, cuius anteriora crura multo longiora sunt posterioribus. Caput eius est paruum, & color uarius, albus scilicet & rubeus cum roseis punctis per corpus dispersis. Est autẽ animal mansuetum, neminem lædens.

De multitudine insularum Indiæ. Caput XLII.

SVnt præter memoratas insulas etiam plurimę aliæ insulæ in partibus Indiæ, prioribus quidem ut principalioribus subiectæ: quarum numerus ob multitudinẽ earum certo haberi nequit. Et quidem si nautis credimus & his qui diu sulcauerunt maria, est numerus earum duodecim milia & septingentæ, computando tam habitatas quàm non habitatas.

De prouincia Abasiæ, Caput XLIII.

DEscripsimus hactenus obiter insulas & regiones Indię utriusq;, maioris scilicet & minoris: maior incipit à prouincia Maabar, & terminaẗ ad regnũ Rescomoran: minor uero incipit à regno Ciamba, & terminaẗ ad regnũ

Mursili,

Mutfili. Nūc breuiter attingemus Indiam intermediam, quæ proprie Abasia appellatur. Igitur Abasia est regio maxima in septem diuisa regna, quibus singulis singuli præsunt reges. Et hi omnes sunt Christiani, præter tres Saracenos. Christiani crucem aureā in fronte gestant, quod eis in baptismo imprimitur. Saraceni uero habent signum à fronte usque ad medium nasi. Sunt etiam illic multi Iudæi, qui ignito ferro in utraque maxilla signati sunt. Contingit hanc regionem alia quædam prouincia, Aden dicta, in qua beatus Thomas Christi fidem docuisse dicitur, & multos ad eandam conuertisse. Postea transtulit se ad regnū Maabar, in quo pro Christo mortē obijt.

De quodam episcopo Christiano uiolenter à Sultano circunciso, Caput XLIIII.

ANno à Christo nato M. CCLXXVIII. rex unus & qui principalior erat in regnis Abasiæ, deuotione motus uoluit Ierosolymam uisitare, atq; sepulchrum domini. Et quum id consiliarijs atque aulicis suis indicasset, illi omnino dissuadent propositū arripere iter, scientes plurima in itinere esse discrimina, præsertim quum illi per multas Saracenorum terras ambulandū esset: sed ut episcopum aliquem sui loco mitteret consulunt, qui adeundo terram sanctam munus perferret in Ierusalem. Acquiescit rex sano consilio, mittitq; episcopum cum regia oblatione. Veniens autē episcopus in regionem Aden, quā Saraceni inhabitabant, & Christianos implacabili persequebantur odio, comprehensus à Saracenis, ad regem Aden ducitur. Rex uero quū ex eo didicisset quod nuncius esset regis Abasiæ, missus ad terram sanctam, minis nititur cogere hominem, ut abnegato Christi nomine, Mahumeti suscipiat legem. Episcopus uero constanti animo in Christi perseuerans fide, respondet se potius mortem subiturum, quàm deserto Christo, Mahumeto nomen dare. Tunc Sultanus ille iubet episcopum in iniuriam Christi & despectum regis Abasiæ circuncidi, & circuncisum iterum mittit ad regem Abasiæ. Quo cognito rex Abasiæ, uolens Christi ulcisci iniuriam, coacto in unum magno exercitu cum peditibus, equitibus & elephantis castella gestantibus, mouet expeditionem contra regem Aden. At Sultanus conuocatis alijs duobus regibus, cū ualido exercitu properat in occursum regis Abasiæ, cōmissoq; prælio, plurimi de exercitu Aden interficiuntur, & euadit rex Abasię uictor. Et intrans cū exercitu suo in interiora regni Aden, cœpit deuastare regionem, & occidere Saracenos, qui conglobati illi resistere conabant, sed incassum, mansitq; per integrum mensem in regno illo, & illatis pluri mis damnis, uictor cum magno honore domum redijt, gaudens impij Sultani ultam perfidiam.

Quàm diuersæ bestiæ inueniantur in prouincia Abasiæ, Cap. XLV.

VIuunt habitatores Abasiæ carne, lacte & riso: oleo uero utuntur de sosima facto. Habet regio ipsa multas ciuitates & oppida, in quibus plu-

rimæ fiunt negociationes. Inuenitur ibi buchiranus optimus, & bombicini panni in magna copia. Habent quoq; Abasini plurimos elephantos, sed qui ibi non nascuntur, uerum ab alijs regionibus & insulis importantur. Giraffæ autem, leones, leopardi, onagri, & diuersæ auium species quæ alibi non uisuntur, in magna ibi nascuntur abundantia. Habet præterea regio illa gallinas pulcherrimas, & struthiones grandes, asinis haud minores, aliarũq; bestiarum & auium multiplicem uenationẽ. Habet psitacos, & epimachos pulcherrimos: habet deniq; cattos diuersarum specierum, quorum aliqui humanam in facie exprimunt effigiem.

De prouincia Aden. Caput XLVI.

HAbet prouincia Aden regem proprium, quem Sultanum uocant, habens sub se Saracenos, qui supra modum exosos habent Christianos. Habet autem regio ipsa multas ciuitates & castra, & præsertim habet portũ optimũ, ad quem ex India plurimæ appellunt naues aromata deferentes. Et negociatores quidem Alexandrini illic ementes aromata, ponũt ea in naues paruas, atq; septem diebus per flumen quoddam ducentes, postea humeris camelorum imponunt, & triginta dierum itinere per terram usq; ad fluuium Ægypti deportant, & rursus in naues exonerantes, tandem usq; ad Alexandriam perducunt. Nec potest compẽdiosior haberi uia ab orientis partibus usq; Alexandriã. Negociatores uero illi ducunt secum plurimos equos, quando nundinandi gratia in Indiam concedunt. Exigit autem rex Aden ab illis mercatoribus qui per regionem suam aromata & alias merces ducunt, uectigal maximum, unde plurimum ditescit. Quum Sultanus Babyloniæ obsideret ciuitatem Aconensem, & eam expugnaret, anno scilicet domini M. CC. misit Sultanus Aden in auxilium eius triginta milia equitũ, & quadraginta milia camelorum, non quod usque adeo illius cuperet augeri felicitatem, sed quod omnes maluit extinctos Christianos. A portu Aden eundo uersus Septentrionem sita est ciuitas Escier, quadraginta distans miliaribus ab illo portu, & habet sub se multas alias ciuitates & castra, sed quæ omnia sunt de dominio regis Aden. Est quoq; iuxta hanc ciuitatem optimus portus, à quo innumeri equi ducuntur in Indiam. Abundat hæc regio thure albo atq; optimo, quod de paruis arboribus, abietibus tamen similibus, stillat. Incolæ crebris incisionibus perforant harum arborum cortices, ut thus extrahant, tametsi calor quoq;, qui ibi maximus est, plurimũ eliciat liquoris. Habet quoq; regio ipsa palmas cum dactylis: sed præter modicum risum nullum producit frumentum, uerum aliunde importandum est. Abundat autem piscibus optimis, præsertim tunnis, qui ibi optimi habentur. Vinum non habent, sed ex dactylis, riso & saccaro optimum faciunt potum. Verueces qui in hac regione inueniuntur sunt statura parui, auribus omnino carentes, sed loco earum

cornua parua habent. Equi,boues,cameli atque oues ueſcuntur piſcibus,qui quotidianus illorum ſunt cibus, quum illic ob immenſum calorem herbæ & frumenta ex terra haberi non poſſint. Fit autem tribus anni menſibus piſcium captura, ſcilicet Martio, Aprili & Maio, tantusq; illorum capitur numerus,ut non facile explicari poſſit.Hos piſces ſiccant & ſeruant,atq; per totum annum animalibus edendos pabuli loco proponunt. Veſcuntur autem animalia libentius deſiccatis piſcibus quàm recentibus. Fiunt etiam ab incolis panes bis cocti ex piſcibus,idq; in hunc modum. Concidunt piſces minutatim,atq; contundunt in modum farinæ, & poſtea cōmiſcent & ſubagitant quaſi paſtum panis,atq; ad ſolem deſiccari faciunt,& uiuunt ipſi & iumenta ipſorum de illis panibus factitijs per totum annum.

De regione quadam,in qua Tartari habitant. Caput XLVII.

SCripſi hactenus de regionibus orientalibus ad meridiem expoſitis,nunc quaſdam in Septentrionali plaga poſitas, quæ ſupra in primo libro ſunt omiſſæ,breuiter attingam,& quæ de illis didici annotabo.Igitur in interioribus Aquilonis partibus multi habitāt Tartari, quorum rex eſt de progenie Imperatoris Tartarorū: & ſeruant ritus & mores antiquorum Tartarorum. Sunt omnes idololatræ,coluntq; unum deum, quem Natigai appellant,putantes illum terræ habere dominium, & omnium eorum quæ ex ea producuntur.Sonat enim Natigai in lingua eorum deum terræ.In honorem illius dei multa faciunt ſimulacra & imagines. Non habitant in ciuitatibus uel oppidis,ſed in montibus & campeſtribus regionis illius: ſuntq; in maximo numero,frumento carentes,& lacte atq; carnibus uiuentes. Eſt magna pax & concordia inter illos,pariq; uoto ſuo obediunt regi.Habent equorum,camelorum,boum, ouium,& aliorū pecorum ferè infinitum numerū. Sunt etiam apud eos urſi maximi atq; uulpes inſignes.Sed & onagri in magna illic inueniuntur multitudine. Inter parua uero animalia eſt quædam ſpecies apud illos,quæ delicatiſſimas ſuppeditat pelles,quas uulgo zebellinas uocāt. Sunt quoq; alia quamplurima ſylueſtria animalia ibi, de quibus multam percipiunt carnem ad comedendum.

De regione alia,ad quam propter lutum & glaciem difficilis patet acceſſus. Caput XLVIII.

SVnt etiam regiones aliæ in hac Septentrionali plaga, ſed priore adhuc interiores,quarum una eſt montoſa,uaria producens animantia, ut ſunt rhondes,armelini,erculini uarij,uulpes nigræ & alia quædā,quæ hominibus illis leniſſimas præbent pelles, & ad noſtras per mercatores deferuntur regiones.Equi uero,boues,aſini,cameli, & alia quæcunque corpulenta animalia,ad illa loca accedere nequeunt,uſque adeo eſt regio illa paludinoſa & ſtagnis plena, niſi in medio hyemis quando omnia frigore rigent & conſtricta

sunt dura glacie. Cæteris uero temporibus tametsi multa illic sit glacies, & magnum frigus, non est tamen glacies illa tam solida, ut currus & iumenta ponderosa ferre possit, quinimmo homines ipsi cum magna difficultate possunt pertransire terram illam, usqueadeo stagnantur omnia loca aquis & paludibus. Patet regio hæc uersus Septentrionem itinere tredecim dierum, in qua supra modum abundant animantia ea quæ memoratas preciosas suppeditant pelles, unde incolæ multa assequuntur lucra. Nã accedunt eos mercatores & abducunt pelles illas in magna copia. Introducuntur autem in regionem ipsam hoc modo. Habent canes maximos asinorum instar, qui rhedis trahendis sunt assueti. Carent autem uehicula illa rotis, facta de lignis leuibus & planis, ut duo homines in uno sedere & uehi possint, nec facile in luto mergantur propter latitudinem eius. Igitur quando mercator aliquis uenit, imponitur uehiculo, & ligantur ordine quodam sex canes ad uehiculum illud trahendum, & quocunque à ductore qui cum mercatore in rheda sedet diriguntur, illuc trahunt rhedam, transeuntes per lutum & aquam. Nec possunt ultra unius diei spatium laborem illum sustinere: sed transacto die, alij ad rhedam ligantur canes, quum pagi multi passim in regione illa inueniantur, & illic canes in hoc officium nutriantur. Per hunc itaque modum potest mercator ad interiora illius peruenire regionis. Nõ autem ponuntur magna onera super rhedas, quum canes præter mercatorem, aurigam & pellium fascem nihil ferè aliud trahere possint. Fit igitur ut negociator quolibet die mutet uehiculum, canes & aurigã, donec perueniat ad montes ubi emat pelles.

De regione tenebrarum, Caput XLIX.

EST adhuc alia regio, prioribus regionibus multo uersus Aquilonem interior, quippe quæ extremum Septentrionis occupat locum, quam obscuritatem appellant, eo quod multo per annum tempore ibi sol non appareat, & tunc nedum noctu ibi tenebræ sint, uerum & interdiu aer in modũ crepusculi caliginosus sit: cuius regionis homines pulchri sunt, magni & corpulẽti, sed pallidi. Regem non habent nec principem cui pareant, sed in morem bestiarum uiuentes, quod libet faciunt, nec mores nec ciuilitatem ullam curantes. Tartari uero qui illis hominibus sunt confines, sæpe regionem illam obscuram ingredientes, rapiunt animalia illorum, & quicquid inueniunt, aliaque multa inferunt damna. Et quoniam propter subito irruituram noctem periculum direptoribus imminet, ut illud euadant, hac utuntur cautela. Quando regionem ipsam prædam abducturi intrare disponunt, accipiunt secum equas pullos habentes, illosque in ingressu regionis custodibus committunt, ut illic expectent donec ipsi cum præda reuertantur, ut quum illis noctu sit regrediendum, equæ nocturni itineris obseruatrices rectà ad pullos suos contendant, omni uitato discrimine. Laxant enim noctu equabus habenas, illasque libere quò suo instinctu feruntur, ire permittũt: & hæ naturali ad filios

tracti

tracti affectu, ducunt sessores suos ad pristinũ locum, quem ipsi in tenebris minime inuenire potuissent. Habent etiam huius regionis incolæ uaria animantia, de quibus preciosas abstrahunt pelles, & ad alias deferentes regiones magna hinc reportant lucra.

De prouincia Ruchenorum, Caput L.

INhabitant Rucheni prouinciam maximam, quæ ferè usque ad polum arcticum excurrit: & sunt Christiani, Græcorum ritum in ecclesiasticis seruantes officijs. Sunt albi & pulchri, tam uiri quàm mulieres, flauos habentes capillos. Tributa pendunt Tartarorum regi, cui ad orientalem plagam confines sunt. Est etiam apud eos ingens copia preciosarum pellium. Habẽt quoq; mineras multas argenti. Regio uero ipsa est frigidissima, quippe quæ ad mare protenditur congelatum. Sunt tamen in eo mari insulæ quædam, in quibus grifalchi, herodij seu falcones in maxima inueniunť copia, & inde ad diuersas mundi partes deferuntur.

MARCI PAVLI VENETI LIBRI TERTII ET VLtimi de regionibus orientalibus finis.

PRAEFATIO

DEM accidit Haythono quod Marco Paulo Veneto: uterque enim primo librum suum uernacula scripsit lingua, ille in Italica, iste uero in Gallica, deinde ut seculum illud nihil præter barbariem coluit, uterque infelicem & incultum nactus interpretem, rudiori stilo latinis legendi traditi sunt, quàm ut tenerioribus auribus simplicitas illa arridere possit. Sed ueritatis simplex est oratio. Etiã ineleganter scribentibus suus debetur honor, quod alios ad ueritatis excitẽt inquisitionem. Fuit Haythonus iste Armenus, è regio natus stemmate, sed nobilitatẽ suam in Christo nihil esse arbitratus, seculum & ea quæ in illo sunt contemnens, monasticam elegit uitam, quo à seculi sequestratus tumultibus, Christo liberius uacaret. Scribit autem hæc de seipso. Porro interpres eius fuit Nicolaus Salconi, qui ex mandato summi pontificis Clementis quinti in ciuitate Pictauiensi, primo hunc librum Gallicè scripsit, prout illi ab Haythono dictabatur, ac deinde in latinũ ut potuit uertit, anno scilicet domini M. CCCVII.

HAITHONI

HAITHONI ARMENI

ORDINIS PRAEMONSTRATENSIS DE TARTARIS LIBER.

De regno Cathay, Caput I.

EGNVM Cathay est maximum quod in orbe ualeat inueniri,& est repletũ gentibus, & diuitijs infinitis,& in oceani littore habet sitũ. Tot etiam sunt ibidem maris insulæ,quod numerus nullatenus potest sciri. Nam nullus penitus inuenitur, qui omnes illas insulas afferat se uidisse. Illæ uero quæ calcari possunt, reperiunt innumerabilibus abundare diuitijs & thesauris. Et illud fere quod in illis partibus carius emittitur,& habet,est oleũ oliuarũ: & reges & magnates illud quasi medicamen præcipuũ,cum magna diligentia faciũt custodiri. In ipso etiam regno Cathay plura sunt mirabilia monstrosa,quæ dicere prætermitto. Homines illarum partium sunt sagacissimi,& omni calliditate repleti,& ideo in omni arte & scientia uilipendũt omnes alias nationes:& dicunt, quod ipsi sunt soli qui duobus luminibus respiciunt, latini uero uno lumine tantum uideant:sed omnes alias nationes asserunt esse cæcas. Et per hoc certissime demonstratur,quod omnes alios reputant esse rudes. Et uere tot res mirabiles & diuersæ,ac ineffabilis subtilitatis & laboris manuum ex illis partibus deferuntur, quod non uidetur esse aliquis,qui in talibus illis se ualeat cõparare. Omnes illi de illo regno Cathayni uocantur, & iuxta nationes suas multi tam uiri quàm fœminæ pulcherrimæ reperiuntur: tamen omnes communiter paruos habent oculos, & naturaliter barba carent. Isti uero Cathayni ualde pulchras habent literas, quæ latinis literis in pulchritudine quodãmodo similes sunt. Secta uero illius regni gentium,uix posset aliquo modo enarrari. Quoniam aliqui sunt qui colunt idola de metallo, alij uero boues adorant,quia terram laborant, ex qua crescunt frumenta & alia nutritiua. Alij colunt magnas arbores,alij naturalia, alij astronomiam, alij solem colunt,alij uero lunam,alij uero nullam habent fidem uel legem,sed sicut bruta animalia,ducunt bestialiter uitam suam. Et licet sint perspicacissimi ingenij ad omnia opera corporalia exercẽda,nulla tamen inter eos spiritualium notitia inuenitur. Homines illius patriæ non sunt audaces,sed sunt mortis timidi plus satis quàm armigeros esse deceat, multũ tamen sunt ingeniosi,& magis per mare quàm per terram de inimicis suis uictoriam reportarunt. Multa habent armorum genera,quæ non inueniuntur inter alias nationes. Moneta uero quæ in illis partibus expenditur,fit de papyro

Recenset illas M. Paulus

pyro in forma quadrata, & est regali signo signata, & secundũ illud signum illa moneta est maioris precij uel minoris: & si forte illa moneta, propter uetustatẽ incipiat deuastari, ille uero qui illã habuerit, ad regalẽ curiã deportabit, tunc pro illa dabit sibi noua. De auro uero & alijs metallis faciunt uasa & alia ornamenta. De isto regno Cathay, dicit quod est in principio mũdi, quia est in oriente ab uno capite, & in illa parte nulla est aliarum habitatio gentiũ, ut refert. Ex parte occidentis suos habet confines cum regno Tarsæ. Ex parte Septentrionis cum deserto de Belgian. Ex parte uero meridiei, sunt insulæ maris oceani, de quibus superius est expressum.

De regno Tarsæ, Caput II.

IN regno Tarsæ sunt tres prouinciæ, quarũ dominatores se reges faciunt appellari. Homines illius patriæ nominant Iogour, semper idola coluerũt, & adhuc colunt omnes, præter decẽ cognationes illorũ regũ, qui per demonstrationẽ stellæ uenerũt adorare natiuitatem in Bethlehem Iudæ. Et adhuc multi magni & nobiles inueniunt inter Tartaros de cognatione illa, q tenẽt firmiter fidẽ Christi. Alij uero idololatræ de partibus illis, sunt homines nullius ualoris in facto armorũ. Perspicacissimi tamen sunt ingenij ad omnes artes & scientias addiscendas. Literas habent proprias, & ferè omnes illarum partium habitatores abstinent à carnibus & à uino, nec aliqua ratione occiderent quicq̃ uiuens. Illorũ ciuitates ualde sunt amœnæ, & templa magna habent, in quibus idola uenerant: frumenta ibi crescunt abundanter, & alia bona grana. Vino uero carẽt, & bibere uinũ reputant esse peccatũ, sicut faciũt Agareni. Istud regnũ Tarsæ, ex parte orientis suos habet confines cũ regno Cathay supradicto. Ex parte occidentis, cum regno Turquestan. Ex parte Septentrionis, cum quodã deserto. Ex parte uero meridiei, cum quadam ditissima prouincia, quæ uocatur Sym, quæ inter regnũ Indiæ & regnum Cathay habet situm, & in illa prouincia inueniuntur lapides adamantis.

De regno Turquestan, Caput III.

REgnum Turquestan, ex parte orientis suos habet confines cum regno Tarsæ, ex parte occidentis cum regno Persarum, ex parte Septentrionis cum regno Corasinæ, ex parte uero meridiei protenditur usq; ad desertum Indiæ. In isto regno paucæ sunt bonæ ciuitates: planicies habet latas, & bona pabula pro armentis, & ideo habitatores illius patriæ, ut plurimũ sunt pastores, habitantes in tentorijs, & in talibus domibus, quæ de loco ad locum possunt faciliter deportari. Maior ciuitas illius regni uocatur Ocorra. Parum ibi colligitur de ordeo uel frumento. Vino totaliter carent. Bibunt Cursiam, & alia poculẽta quæ conficiunt, & lac. Risum & miliũ comedunt atq; carnes, & uocantur Turcæ. Et ferè omnes tenent dogma pessimi Mahumeti. Aliqui uero sunt inter eos, qui nullã penitus fidem habent uel legem. Literas nõ habent proprias, sed utuntur literis Arabicis in ciuitatibus siue castris

De regno

De regno Corasminorum, Cap. IIII.

REgnum Corasminorum est bene munitum bonis ciuitatibus atq; uillis, & multi sunt ibidem habitatores, quia terra illa est fertilis & amœna, frumenta & alia bona grana colligunť ibi in maxima quãtitate, tamen modicũ habentuini. Istud regnũ suos habet confines cum quodã deserto, cuius per centũ dietas extenditur longitudo. Ex parte occidentis usq; ad mare Caspiũ protenditur: ex parte septentrionis confines habet cum regno Cumanię: ex parte meridiei cum regno Turquestan, superius nominato. Maior ciuitas illius regni uocatur Corasme, & Corasmi homines nominantur. Pagani sunt, non habentes literas siue legem. In armis sunt ferocissimi qui uocantur Soldini, & habent propriã linguam, literas atq; ritum Græcorũ: & modo Græcorũ conficiunt corpus Christi, & sunt obedientes patriarchæ Antiocheno.

De regno Cumaniæ, Cap. V.

REgnum Cumaniæ est ualde magnum, sed propter aëris intemperiẽ male ab hominibus habitatur. Fit enim in locis aliquibus hyemali tempore tantum frigus, quod homines, siue animalia non possunt uiuere ullo modo: in aliquibus uero locis fit tantus calor in ęstate, quod nemo potest ibi esse per æstum, & etiam propter muscas. Regnum istud Cumanię est quasi totũ planum, & in illa planicie non reperiuntur arbores siue ligna, nisi forte iuxta aliquas ciuitates, quæ pomeria quædam habent. In campis & tentorijs habitant illæ gentes: stercora comburunt animalium loco ligni. Regnum Cumaniæ ex parte confines habet cum regno Corasme, & cum quodam deserto. Ex parte occidentis est mare maius, & mare detenue: ex parte septentrionis confines cũ regno Cassiæ: ex parte meridiei protenditur usq; ad quoddam flumen magnũ, quod reperiť in urbe quæ uocať Etil. Anno quolibet congelatur, & quandoq; per totum annum permanet ita firmiter congelatũ, quod glacies calcatur ab hominibus & animalibus sicut terra. In littore illius fluminis inueniũtur quædam arbores satis paruæ: ultra uero & ex alia parte illius fluminis sunt gentes habitantes uariæ & diuersæ, quæ non computantur de regno Cumanię, obediunt tamen regi. Et quidã sunt qui habitant circa montem Cocas, qui mirabiliter est magnus & altus. Astures & aliæ aues rapaces albæ sunt, quæ in illis montibus oriuntur. Et iste mons residet inter duo maria: quia ex parte occidentis est mons, ex parte orientis mare Caspiũ: & istud mare Caspium nullum habet introitum cum mari oceano, sed est sicut lacus: mare tamen propter ipsius magnitudinem appellatur: est enim maior lacus quàm reperiať in orbe: quia protenditur à dicto mõte Caspio usq; ad caput regni Persarum, & diuidit totam terram Asiæ in duas partes: & illa pars quę est in parte orientis dicitur Asia profunda: & illa quæ est in occidente dicitur Asia maior, & multos retinet bonos pisces. Circa illum montem Caspiũ inueniuntur bubali, & alia multa animalia syluestria. Sunt etiam in illis parti-

bus multæ insulæ, in quibus aues nidificant, & præcipue falcones, quæ peregrim uulgariter appellantur, & esmerliones, & bonsacci, & multę aliæ aues nascuntur ibidem, quarum nusquam origo nisi in illis insulis inuenitur. Maior ciuitas regni Cumaniæ uocatur Sara, quæ fuit antiquitus nobilis & famosa: fuit tamen prostrata, & quasi totaliter destructa per Tartaros, qui illam uiolenter ceperunt, sicut inferius exprimet.

De regno Indiæ, Cap. VI.

Regnum Indiæ est ualde longum, & est sitū super mare oceani, quod in illis partibus dicitur mare Indiæ. Istud regnū incipit à confinibus regni Persarum, & extenditur per orientē usq; ad unam prouinciā quę uocatur Balarem: & in illa prouincia reperiūtur lapides preciosi, qui balais appellantur. Ex parte septentrionis perlongum est & magnum desertum Indiæ, ubi tot serpentes, & animalium diuersitates habitantes imperator Alexander dicitur inuenisse. In ipso regno prædicauit beatus Thomas Apostolus fidem Christi, & multas conuertit prouincias atque gentes: sed quia distant multum ab illis terris & locis, in quibus fides colitur Christiana, ibi fides nostra est multum diminuta, nec est ibi nisi quædam ciuitas, in qua habitant Christiani: omnes uero alij fidem Christi totaliter reliquerunt. Ex parte uero meridiei perlongum est mare oceanum, in quo sunt multæ insulæ, sed homines degētes in illis sunt nigri, & nudi incedunt totaliter propter æstum, & colunt idola uelut stulti. In illis insulis inueniuntur lapides preciosi, margaritæ, & aurum, & multa genera specierum & rerum medicinalium, quæ conferunt sæpe hominibus huius mundi. Ibi etiam est quædam insula, quæ uocatur Celan, & in illa repetiūtur lapides qui uocantur rubini & sapphiri, & rex illius insulæ habet maiorē rubinum & meliorē quàm ualeat reperiri. Et quando rex illius insulę debet coronari, lapidem illum manibus suis tenet, & sedens super equo circuit ciuitatē, & extunc omnes sibi obediunt tanq; regi. Terra Indiæ est quasi insula à deserto superius nominato, & mari oceano circundata, ita q; uix posset aliquis introire illam terram, nisi ab uno latere tantum, uidelicet ex parte regni Persarum. Et mercatores qui ad illam terrā uolunt accedere, primo uadunt ad quandam ciuitatē quæ uocatur Hermes, quam Hermes philosophus fundauit artificialiter, ut præfertur, & exinde transeunt per quoddā brachium maris, quousq; ueniunt ad quandam ciuitatē quæ Combaech nominatur: & ibi inueniuntur aues quæ uocantur papagai, quæ sunt uiridi colore: & tanta est in illis partibus illarum auium multitudo, quanta passerū in hac terra. In illo portu inueniunt quæcunq; uolunt uenalia mercatores. Et si ultra uellent procedere, absq; molestia possent ire. In illa prouincia nō habēt abundantiā hordei uel frumenti: comedunt tamen illarum partiū habitatores risum, milium, lac, butyrum, & fructus qui multi crescunt ibidem.

De regno Persarum, Cap. VII.

Regnum Persarū diuiditur in duas partes, quæ dicūtur solummodo unū regnum

regnum,eo præcipue q unus solus dominus illarum terrarũ semper obtinuit principatũ. Prima pars Persarũ incipit in oriente à confinibus regni Turquestan,& protenditur per occidentẽ usq; ad magnũ flumen Phison, quod est primum inter quatuor flumina quæ fluunt de paradiso terrestri. Et ex parte septentrionis extenditur usq; ad mare Caspiũ: ex parte meridiei usq; ad desertũ Indiæ. Prouincia illa est quodammodo tota plana: in medio illius duæ sunt sitæ magnæ & opulentissimæ ciuitates: quarum altera uocatur Boctara, altera Seonorgant. Habitatores illarum partium dicuntur Persæ, & habent propriam linguam: de mercationibus & terrarũ laboribus uiuunt, uerum de armis se non ingerunt, nec de guerra. Antiquitus colebãt idola, & ignẽ tanq deum præcipuũ adorabant. Postq uero secta Mahumeti illarum partiũ dominium occupauit, effecti sunt uniuersaliter Saraceni, Mahumeti credentes falsissimis documẽtis. Alia uero pars incipit à Phison flumine supradicto, & extenditur per occidentẽ usq; ad cõfines regni Mediæ, & partim maioris Armeniæ. Ex parte uero septentrionis extenditur usq; ad mare Caspiũ. Ex parte uero meridiei habet confines cum quadam prouincia regni Mediæ. In illa prouincia sunt duæ maximæ ciuitates: quatum una uocatur Nesabor, & alia Spachen: & tamen in secta moribusq; sunt similes alijs supradictis.

Videtur esse Ganges

Boctara Samarcan Spachan

De regno Medorum, Cap. VIII.

Regnum Mediæ est ualde longum & strictum: ex parte enim orientis incipit à regno Persarum, & partim cum regno Indiæ maioris, & extenditur per occidentẽ usq; ad regnum Chaldæorum. Ex parte septentrionis incipit à regno Armeniæ maioris, & extenditur per meridiem usq; ad ciuitatem Aquissam, quę est sita supra mare oceanum: & ibi reperiunt margaritæ grossiores, quæ portantur per orbẽ. In regno Mediæ sunt montes magni & paruæ planicies: & duæ sunt ibi regiones: & gentes quæ in una ipsarũ habitant, dicuntur Saraceni, & alij uocantur Corduis. Duas habent etiã ciuitates magnas: una uocatur Soracet, alia Queremon: legem & sectam tenent perfidi Mahumeti: literas habent Arabicas, & ad arma sunt boni sagittarij, pedites & ualentes.

De regno Armeniæ, Cap. IX.

In terra Armeniæ sunt quatuor regna: tamen unus solus rex dominiũ semper occupauit. Longitudo terræ Armeniæ incipit à regno Persarũ, & extenditur per occidentẽ usq; ad regnum Turquiæ. Latitudo terræ Armeniæ incipit à Mirali ciuitate, quæ dicit porta ferri, quam rex Alexander firmauit, propter nationes gentiũ uarias & diuersas, in profundo Asiæ habitãtes, quas nolebat posse habere ingressum in Asiã maiorẽ absq; suo mandato: & est illa ciuitas sita in quodam districto maris Caspij, & tangit magnũ montẽ Cocas. Latitudo Armeniæ extendit usq; ad regnũ Mediæ. In regno Armeniæ sunt plures magnæ & ditissimæ ciuitates: & ciuitas Taurisij est famosior, & plus alijs opulẽta. In Armenia sunt magni montes, latæ planicies, & flumina magna,

Taurisium

gna, & lacus aquarũ dulcium & salsarum, in quibus piscium magna copia inuenitur. Gentes in terra Armeniç habitantes, diuersis nominibus nuncupantur, secundum terras & regiones in quibus degunt, & sunt equites & pedites strenui bellatores: in armis, equis & uestibus mores sequuntur & habitũ Tartarorum, qui sub eorum dominio longo tempore sunt detenti. Literas habẽt Armenicas, & alias etiã quæ dicuntur Haloën. In Armenia est altior mons
אררט quàm sit in toto orbe terrarũ qui Arath uulgariter nuncupaẽ, & in cacumine
Gen. 8. illius montis arca Noẽ post diluuium primo sedit. Et licet propter abundantiam niuium, quæ semper in illo monte reperiuntur, tam hyeme quàm æstate nemo ualeat ascendere montem illum, semper tamen apparet in eius cacumine quoddam nigrum, quod ab hominibus dicitur esse arca.

De regno Georgiæ, Cap. X.

Regnum Georgiæ ex parte orientis incipit à quodam magno monte qui uocatur Alboris: ibi multæ habitant gentiũ nationes, & ideo uocaẽ illa prouincia Alania: exinde extendiẽ regnum Georgiæ per occidentẽ uersus septentrionem usq; ad aliquas terras regni Turquiæ. Longitudo ipsius regni Georgiæ extenditur supra mare maius. Ex parte meridiei confines habet cũ regno Armeniæ maioris: & istud regnum diuiditur in duo regna: unum uocatur Georgia, alterũ uero Abcas nominaẽ: & semper ibi duo reges fuerunt: quorũ alter est subiectus imperatori Asiæ, scilicet rex Georgiæ: sed rex Abcas est potens gentibus, & fortissimus munimentis: nec per imperatorẽ Asiç, nec per Tartaros potuit subiugari. In isto regno Georgiæ apparet quoddam stupendũ miraculum & monstrosum, quod dicere non auderẽ, neq; credidissem, nisi proprijs oculis pspexissem: sed quia psonaliter ibi fui, & uidi, dico, q in illis partibus est quædam prouincia quæ uocaẽ Hamsem, quæ in circuitu bene habet tres dietas: & quantũ extenditur illa prouincia tota, quadam caliginosa & tenebricosa caligine locus ille taliter obfuscaẽ, q nullus est qui aspicere possit quicq;: nec est aliquis qui audeat ingredi terrã illam: quoniã ad redeundum tramitẽ ignorat. Habitatores illarum partiũ asserunt se sæpius audiuisse uoces hominũ uociferantium, cantum galli, hinnitus equorũ in sylua. Et per meatus cuiusdã fluminis, quod de loco illo egrediturẽ, apparent signa certa q sit gentium habitatio in eodem. Verum est quod legendo inuenitur in historijs regni Armeniæ & Georgiç, q quidam pessimus fuit imperator & dominator Persarũ, qui nuncupabatur proprio nomine Sauoreus: idola colebat iste, & psequebatur crudelissime Christianos. Quadam uero die pręcepit, ut omnes habitatores Asiæ uenirent, & sua idola adorarẽt: & quicunq; eius dictis imperialibus contrairet, pœnam succendij patereẽ. Vnde accidit quod quidam fideles Christiani potius quàm idola colerent, martyrium elegerunt: aliqui uero adorauerũt idola præ timore, & ne bonis tẽporalibus priuarenẽ: alij uero petierunt montes & monumenta, & in illis tutarunt se uiriliter contra

ter contra permuniti. Quidam uero boni Christiani tunc temporis in quadam planicie habitabant, quæ Mogon dicebat, & dum nollēt modo aliquo idolis immolare, cogitauerunt de fuga, bonis temporalibus derelictis omnibus. Et dum ad partes Græciæ crederent se transferre, ipse pessimus Imperator obuiauit fugientibus Christianis in illa uidelicet planicie Hamsem, superius nominata. Quumq; iussu Imperatoris deberēt Christiani frustatim omnes uniuersaliter detruncari, clamauerunt ad dominū Iesum Christū, & continuo tenebrositas illa per syderū lumina obfuscauit, & Christiani pergentes recto tramite euaserūt: iniqui uero in illa tenebrositatis ualle usq; nūc resīdēt, & residere debent usq; ad finē seculi, ut ab omnibus credit & enarratur.

De regno Chaldæorum, Caput XI.

Regnū Chaldæorū ex parte orientis, à montibus Mediæ incipit, & protenditur usq; ad Niniue, maximā & uetustissimā ciuitatē prope flumen Tigris, & illa est ciuitas Niniue, de qua sancta scriptura loquitur. Ista ciuitas ad præsens est totaliter deuastata. Sed per ea quæ adhuc sunt apparentia in eadem, firmiter credi potest, quod fuerit una ex maioribus ciuitatibus huius mundi. Latitudo regni Chaldæorū ex parte Septentrionis incipit à quadā ciuitate, quæ uocat Maraga, & extenditur per meridiē usq; ad mare oceanū. Maior ciuitas Chaldęorū uulgariter nominat Babylonia, & sic antiquitus dicta fuit, in quā Nabuchodonosor filios Israël captiuos abduxit de Hierusalē sanctissima ciuitate. In regno Chaldæorum multę sunt planicies, pauci montes, & modicæ aquæ, quæ per regnū discurrunt. Illi qui in Chaldæa habitāt, Nestorini uocantur aliqui in errore Nestorij, & literas habent Chaldæas. Alij uero sunt ibi, qui literis utuntur Arabicis, & sectam tenent falsissimam Mahumeti.

De regno Mesopotamiæ, Caput XII.

Regnum Mesopotamiæ ex parte orientis habet initiū à magna ciuitate Mosel, quæ sita est prope flumen Tigris, & per occidentē dilatatur usq; ad flumen Euphratis, & ciuitatē Rohais, quæ fuit ciuitas regni Abagari, ad quam fuit transmissa Veronica, quæ hodie Romæ inuenitur. Et prope Rohais est terra Haran, in qua Abraham antiquitus habitabat, quam terrā dominus præcepit relinquere, & se ad terrā promissionis ultra flumen Euphratis transferre, secundum quod in biblia plenius continetur. Istud regnū Mesopotamiæ Græco idiomate nominatur, eo quod inter ista duo paradisi flumina Tigris & Euphratis habeat situm. Latitudo istius regni habet initium ab uno monte Armeniæ qui uocatur Sanson, & dilatatur per meridiem usq; ad desertum Arabiæ minoris. Istud regnum multas habet planicies fertiles & amœnas, duos habet montes ualde longos, & fructibus copiosos. Mons ille qui est ex parte orientis, uocatur Siniar. Alius mons uocatur Lisson. Modicæ labuntur aquæ per illam terram. Sed habitatores bibunt aquam de puteis & cisternis, & ipsorū aliqui sunt Christiani, Syriani uidelicet & Armeni. Gen.11 שִׁנְעָר

Alij uero sunt Saraceni,& illorum tenentes legem & sectam. Christiani Armeni, sunt in facto equites & pedites ualde boni. Saraceni uero & Syriani non ingerunt se de armis, sed sunt artifices & cultores agrorum, & aliqui sunt pastores ouiũ, ueruntamen in loco quodam, qui dicitur Mercdin, sunt aliqui Saraceni sagittarij ualde boni, eorum idiomate Cordins appellantur.

De regno Turquiæ, Caput XIII.

REgnũ Turquiæ est ualde magnũ,& diuitijs opulentũ. Venas habet argenti, ferri, æris & aluminis in maxima quantitate. Ibi etiã omniũ frugũ & fructuũ atq; uini copia inuenit᷑,& multa sunt ibi animalia,& præcipue boni equi. Confines habet ex parte orientis cum Armenia maiori,& partim cũ regno Georgiæ. Ex parte occidentis dilarat᷑ usq; ad ciuitatẽ Nataliæ, quæ supra mare Græciæ sitũ habet. Ex parte Septentrionis nullos habet cũ aliqua terra cõfines, sed de longo in longũ extendit᷑, supra littora maris maioris. Ex parte meridiei partim habet cõfines cũ secunda Armenia,& partim cũ Cilicia,& parti usq; ad mareæ Græci dilatat᷑,& respicit insulã Cypri. Istud regnũ à diuersis nationibus partiũ orientis Græcia appellat᷑, quia antiquitus Imperator Græcorũ, terrã istã Turquiæ quasi pro suo proprio seruabar, & per duces atq; officiales Imperatoris tũc temporis regebat᷑. Postq; uero Turchi occupauerunt terrã illam, & habitauerunt ibidẽ, elegerũt dominũ super eos,& illum uocauerunt Soldan, quod idem est quod rex in idiomate latinorũ, & ex tunc terra illa fuit uocata Turquia, præcipue à latinis. In regno Turquiæ sunt plures prouinciæ, quæ magnas & principales obtinent ciuitates. In prouincia Ligoniæ famosa ciuitas Comi inuenitur, quæ est maior ciuitas totius regni Turquiæ. In secunda prouincia, quæ dicit᷑ Cappadocia, est ciuitas Cæsareæ Græciæ. Tertia prouincia dicitur Sauria, & ibi est ciuitas antiqua Seleucia. Quarta est Briquia nominata,& ibi est ciuitas Zichiæ Græciæ. Quinta dicitur Quisitan, & ibi est ciuitas Epheson. Sexta Bithynia, & ibi est ciuitas Nichor. Septima Paphlagonia,& ibi est ciuitas Gynapolis. Octaua dicit᷑ Genech,& in ista est ciuitas Trapezonda. Et ista sola prouincia à paucis temporib. effecta est regnũ per hunc modũ, Quando Turchi occupauerunt dominiũ regni Turquiæ, nõ potuerunt ciuitatẽ Trapezondæ, nec eius pertinentias occupare propter castra fortiss.& alia munimẽta, & sic permansit in potentia Imperatoris Constantinopolitani ad terrã illã regendã. Vnũ uero gubernatorẽ annuatim consueuerat transmittere Imperator, qui Dux dicebat᷑, unde accidit, quod qdã ex illis rectoribus seu ducibus rebellis effectus, tenuit terræ dominiũ pro seipso,& fecit se regẽ, & ille qui nũc tenet terrã Trapezontis, fecit se Imperatorẽ uocari. Habitatores illarũ partiũ sunt Græci,& ritum Græcorũ sequunt᷑,& literas Græcas habẽt: nos uero posuimus Trapezondã in numero prouinciarũ,& non in numero regnorũ, secundũ q; nos instruunt historiæ partiũ orientis. In regno Turquiæ habitant quatuor gentiũ

nationes,

שולטן & Hebraice & Chaldaice sonat præfectũ

nationes,uidelicet Græci,Armeni,& Iacobini,isti Christiani sunt,& uiuūt de mercationibus & laboribus terræ:& Turqui,qui sunt Saraceni,& illius terræ dominiū de Græcorū manibus abstulerūt,& aliqui sunt qui uiuūt de mercationibus & laboribus terræ,& habitāt in ciuitatibus & in uillis:alij uero semper petunt nemora, & stant in campis hyeme & æstate, qui ouium sunt pastores,& sunt sagittarij ualde boni.

De regno Syriæ, Cap. XIIII.

REgnū Syriæ ex parte orientis incipit à flumine Euphratis,& extendit͏̃ p̄ occidenrē,usq; ad ciuitatē Samaræ,quæ est sita supra mare Græciæ,in capite deserti Ægypti. Latitudo regni Syriæ ex parte Septētrionis,incipit à ciuitate Berytensi, & dilatat͏̃ usq; ad Craccū montis regalis. Ex parte orientis cōfines habet cū Mesopotamia,ex parte Septentrionis cū secūda Armenia: & in parte cū regno Turquiæ. Ex parte meridiei uersus occidentē nullos habet cū aliquo regno cōfines,quia mare Græciæ,& desertū Arabiæ sunt sibi à duabus partibus circū circa. Regnū Syriæ diuidit͏̃ in iiij. partes siue prouincias,quę ꝓpter ipsarū magnitudinē cōsueuerunt regna appellari antiquitus, & reges fuerunt retroactis tēporibus in ijsdē. Sed in historijs partiū orienris prouinciæ nō regna dicunt͏̃. Prima prouincia,quæ est caput regni Syriæ,uocatur Sem, & in medio istius prouinciæ est sita nobilis ciuitas Damascena. Secunda prouincia dicitur Palæstina,in qua sancta Hierosolymitana ciuitas habet sitū. Tertia dicit͏̃ Antiochia,& in illa sunt duæ maximæ ciuitates,uidelicet Halay,& Antiochia maior. Quarta prouincia Cilicia appellatur, ibiq; est sita inexpugnabilis ciuitas Tarsensis,in qua beatus apost. Paulus fuit natus,& ista Cilicia hodie Armenia nuncupat͏̃. Nā postq; Christianę fidei inimici terrā illā de Græcorū manibus abstulerūt, & illā lōgo tēpore tenuerūt, Armeni conati sunt tantū q̄ terrā illā Ciliciæ eruerūt de populo paganorū, cuius quidē dominiū rex Armeniæ ꝑ gratiā dei tenet. In regno Syriæ habitāt diuersæ gentiū nationes, uidelicet Græci,Armeni,Iacobini, Nestorini & Saraceni:ibi sunt etiā aliæ Christianorū nationes,uidelicet Syriani & Maronini. Syriani ritū tenēt Græcorū,& fuerūt lōgo tēpore obediētes sacrosanctę Ro. ecclesiæ. Linguā loquunt͏̃ Arabicā. Sed officiū ecclesię dicūt in literis Gręcis. Maronini uero tenēt ritū Iacobitarū, & linguā & literas Arabicas habēt. Circa montē Libani,& in partibus Hierosolymitanis habitāt istę gentes,& sunt sagittarij boni:de culturis uiuūt. Syriani sūt multi, Maronini uero in modica quantitate. Lōgitudo regni Syriæ xx. dierum spatio terminat͏̃: latitudo uero dierū quinq;,& in aliquo loco minus, secundū quod desertū Arabiæ,& mare Græciæ longius uel propinquius adhæret.

De imperio Saracenorum, Caput XV.

SIcut in euangelio inuenit͏̃, tēpore natiuitatis dñi nostri Iesu Christi, quū Imperator Ro. Augustus Cæsar totius orbis monarchiæ imperiū obtinebat:postmodū uero quidā rex Persarū,nomine Cossorasdath,fuit primus

ausus Romano imperio rebellare, qui fecit se Imperatorē Asię nominari, iste occupauit dominiū Persarū, Medorū, Armeniæ & Chaldæorū, & ipsius potentia tantū creuit, q̄ uiolenter terras illas gentibus Imperatoris Romani totaliter uacuauit. Et durauit dominiū regni Persarū cccxxix. annis. Postea uero Saraceni ab eis Asiæ imperiū abstulerunt, sicut inferius clarius exprimet̄. Anno domini DCXXXII. maledictum semen perfidi Mahumeti regnū Syriæ introiuit, & Saraceni expugnantes Damasci opulentissimam ciuitatem, de manibus Græcorum, qui illam longo tempore tenuerant abstulerunt, & postea in breui tempore totum regnum Syriæ occupauerunt. Postea uero obsederunt magnam Antiochiæ ciuitatem, in qua Græci illo tempore morabantur. Imperator Eraclius Augustus, Romanum administrans imperiū, hoc audiens, misit subsidium magnū Græcis, ut ciuitatem tuerentur à perfidis Saracenis, & dum gentes Imperatoris Eraclij ad quandam planiciē peruenissent, quam Possene nominant, Saraceni ex opposito uenientes, cum eis bellum crudelissimū inierūt: magna quidem fuit altercatio inter eos, sed obtinuerunt finaliter Agareni, & in illo conflictu bellatorum innumerabilis cecidit multitudo, & usq; nunc apparent ibi ossa cadauerum in maxima quantitate. Vnde accidit, quod Græci qui in ciuitate degebant, nimio pauore perterriti, ipsam ciuitatem Antiochiæ Saracenis cum certis pactis & conuentionibus dediderunt. Exinde præfati perfidiæ filij ingressi fuerunt Ciliciam, Cappadociam, Licaoniam opulentissimas regiones, quas in paucis diebus eorum dominio subdiderunt: non enim erat qui eorum potentiæ posset contraire, & ideo in magnam fuerunt superbiam elati: unde parauerunt galeas, & alia nauigia multa, & uersus Constantinopolim carbasa direxerunt: sed primo descenderunt in Cyprum, & ceperunt maiorem ciuitatem illius regni, quæ Constantia uocabatur, ubi erat B. Barnabæ apostoli sepultura. Expoliata igit̄ infinitis diuitijs ciuitate, & īnumerabilibus populis captis, funditus ipsam totaliter diruerunt, quod nunquam fuit ulterius habitata. Exinde pergentes quoq; fuerunt insulam Rhodi, & plures alias Romanas insulas deprædati, & multos inde abduxerunt captiuos: finaliter uero Constantinopolim applicuerunt, tam per terram quàm per mare illam ciuitatem magnificā obsederunt. Christiani quidem tantam inimicorū copiam intuentes, terrore ualido sunt perculsi, & dei misericordiam humiliter implorarunt: unde accidit nutu dei, quod licet tunc tempus esset æstiuum, & mare à fluctibus quasi immobile permaneret, subito surrexit tempestas ualida, quæ perfidorum galeas & alia ligna ferè omnia submersit in mari, & inimicorum qui erant in illis nemo euasit. Alij uero hoc uidentes, continuo recesserunt. Christiani quidem uidentes per Christi misericotdiam se ereptos, cum magna exultatione ordinauerunt diem annuum ad honorem saluatoris perpetuò solenniter celebrandum, & usque hodie ab omnibus Christianis illarum partium deuotissime

tiſſime obſeruať. Præfati uero iniquitatis filij Agareni per aliquod tempus dederunt ſe quieti: poſtea uero copioſo exercitu cógregato, regnum Perſarũ inuadere cogitarunt. Et primo fuerunt ingreſſi regnũ Meſopotamiæ, deinde perrexerunt ad regnũ Chaldæorum, quod erat ſub dominio Perſarũ regis, qui nó poterat reſiſtere Saracenis, unde de terra illa fecerũt omnia uota ſua. Rex uero Perſarũ Aſcaiorth nomine, timens Saracenorũ poteſtati ſubiugari, nuncios ſuos miſit ad terras & regna, quæ erant circa flumen Phiſon, & ab eis ſubſidiũ implorauit, ꝓmittendo uenictibus magna ſtipēdia & honores. De regno igitur Turqueſtan, quod propinquius erat regno Perſarum, cógregauerunt ſe circa ſex milia uirorũ, qui nominabantur tunc temporis Turquiniani, & iter arripientes regi Perſarum dare ſubſidium intendebant. Tranſierunt quoqꝫ flumen Phiſon, ex eo ꝙ eorum conſuetudo eſt talis, ꝙ quocunqꝫ uadant, ſecum ducant filias & uxores, nó poterant ire celeriter, ſed per dietas paruulas incedebāt. Saraceni uero, qui erant in regno Chaldæorũ, quod ſub iugauerant, ut eſt dictum, timentes ꝙ ſi exercitus Turquorũ & Perſarũ congregatentur in unum, nó poſſent eorum uota de facili adimplere, accepto cóſilio ſaniore, regē Perſarũ inuadere ꝓperant, anteqꝫ ei ſubſidium præberet. Rex uero Perſarum dum non poſſet prelium euitare, cum gente ſua ſe oppoſuit Saracenis, & inito bello iuxta quandam ciuitatē quæ Marga appellatur magna fuit altercatio inter eos, & ab utraqꝫ parte bellatores innumerabiles ceciderunt. Demũ uero Perſæ terga uerterunt, & Saraceni uiriliter ꝑſequētes regē Perſarum inter alios occiderunt, & uictoriā reportarunt. Actum anno DCXXXII. Perſarũ itaqꝫ rege taliter interempto, & tam regno Perſarum, quàm pluribus alijs ſubiugatis, præfati iniquitatis filij Agareni ſibi imꝑatorē elegerunt, quendam uidelicet de progenie Mahumeti, & ipſum uocauerunt Caliph, & ordinauerũt quod ſedē teneret in †Baldac opulentiſſima ciuitate. In quolibet uero aliorum regnorũ, quæ ſubiugauerant Agareni, conſtituerũt unum dominũ, quē uocauerunt Soldan, deinde ceperunt ciuitates & uillas, & totā maiorē Aſiam tenuerunt, præter regnũ Abcas, quod eſt in Georgia, & præter quandam aliā regionē regni Armeniæ, quæ Haloën uulgariter appellatur. Iſtæ duæ regiones tenuerunt ſe contra Saracenos, nec uoluerunt eis modo aliquo obedire: & ſic ſumpſerunt refugium & tutelam omnibus Chriſtianis, quos Saraceni ꝑſequebantur, illos compellentes obedire Mahumeti falſiſſimis documentis. De Turquinianis uero ſuperius nominatis, qui regi Perſarũ dare ſubſidium intendebant, breuiter ſumus aliqua loquuturi, ut eorũ hiſtoria, quæ inferius exprimeť, clariorē habeat intellectum. Iſti uero Turquiniani ſuperius nominati ꝑuenerunt uſqꝫ ad quandam terrā quę Coraſen nuncupať, ibiqꝫ intellexerũt qualiter rex Perſarũ in conflictu fuerat interemptus: & ideo ulterius procedere noluerunt, ſed ad detentionem illius terræ Coraſen potius aſpirantes, ipſam contra Saracenos crediderunt defendere, & tenere,

† Olim Babylon

& tenere. Hoc quoq; Saraceni uidentes, copiosum exercitũ congregauerunt, ut Turquinianos prædictos modis omnibus subiugarent. Sed Turquiniani uidentes Saracenorũ innumerabilem quantitatẽ, de prælio dubitantes, suos ad Caliphum nuncios destinarunt, offerentes se obedire suis beneplacitis & mandatis, & rogauerunt ut eos sub suo dominio conseruaret. Hoc quidẽ gratum extitit Saracenis, & sic receperũt eosdem, & in alia terra illos habitare fecerunt, ubi rebellionis audaciam non timerent. Et imposuerunt eis certum annuũ censum domino persoluendũ, & plures alias seruitutes: & sic Turquiniani sub iugo Saracenorũ longo tempore extiterunt, quousq; regna Persarum, Medorum, & Chaldæorũ redacta fuerunt ad falsam fidem pessimi Mahumeti. Et post hæc Caliphus seniores Turquinianorum fecit ante suam præsentiam conuocari, & suasit eisdem, ut legem & sectam acciperent Mahumeti, & procurarent quod idem illud facerent omnes alij Turquiniani, promittens eis facere gratias & honores, si in hoc casu suis beneplacitis obedirent. Turquiniani autẽ, qui nullam legem penitus sequebãtur, mandatis Caliphi faciliter consenserũt, & effecti omnes perfidi Saraceni. Et tantum in processu temporis procurarunt, q; sectæ Mahumeti adhæserunt Turquinianorũ sexaginta quatuor nationes, & fuerunt omnes Turquiniani conuersi ad fidem Saracenorũ, præter duas tantũmodo nationes, quæ fuerunt omnes ipsi ab alijs segregati illi qui noluerunt se conuertere. Extunc Saraceni cœperunt diligere Turquinianos, & eis gratias & beneficia inpendebãt: unde multiplicati fuerunt in diuitijs & personis: sciuerũt enim sub dominio Saracenorũ sagaciter pertrãsire, quousq; rebellionis locũ & materiã inuenerũt, quibus captatis dominiũ abstulerũt à Saracenis, sicut in sequenti describetur. Annis uero CXCVIII. regnauerunt in Asia Saraceni anteq; dominium amiserunt. Sed exorta fuit quædam magna discordia inter eos, ita q; Soldani & alij principes terrarũ, qui tenebantur obedire Calipho, cœperunt rebelles fieri contra ipsum. Ob hanc causam Saracenorum potestas fuit plurimũ diminuta. In Constantinopoli uero erat tunc temporis quidam ualentissimus imperator, qui Diogenes uocabatur: iste uiriliter & potenter cœpit inuadere Saracenos: & recuperauit plures ciuitates & castra, quæ redacta fuerant sub potentiã inimicorum tempore imperatoris Eraclij: & inter alias liberauit Antiochiæ ciuitatẽ. & fortes ciuitates Ciliciæ, quæ hodie Armenia appellatur, & partẽ regni Mesopotamiæ. Idem dominium Christianorum reduxit. Alia uero regna Asiæ sub Saracenorũ dominio remanserunt, & illa tenuerũt quousq; Turquiniani eisdẽ terris & dominio præualuerunt, sicut inferius clarius exprimetur. Anno M.LI. Turquiniani cœperũt primo in Asia dominari, hoc modo uidelicet, q; quando Turquiniani fuerunt repleti diuitijs, & multiplicati plurimũ in personis, uidentes discordiam quæ inter Saracenos uigebat, cogitauerunt de facili posse imperiũ occupare: unde super eos regem & dominũ elegerũt, nec unq;

prius

prius de natione eorum habuerunt dominũ generalem. Primus quidem eorũ dominus uocatus fuit Sadoc. Assumpto domino, Saracenos uiriliter inuaserunt, & in breui tempore acquisierunt maioris Asiæ totã terram. Calipho uero nullam intulerunt molestiam uel grauamen. Et Turquiniani postquam dominium terræ Asiæ occuparunt, Caliphus timore potius quàm amore uolens eis in omnibus complacere, prædictum Sadoc eorum dominũ, Imperatorem totius Asiæ ordinauit. Sed post modicum temporis spatiũ Sadoc sæpe dictus diem clausit extremũ: huic uero successit quidam eius filius, qui uocatus fuit Dogrissa: & iste cœpit pugnare contra imperatorẽ Græcorũ, & plures ipsorũ occupauit terras & castra: & misit quendam suum consanguineũ, qui uocabatur Artot, ad inuadendum regnum Mesopotamiæ, & concessit sibi quicquid posset acquirere contra Græcos. Vnde idem Artot iuit cum magna gentium comitiua, & obsedit ciuitatem Rohais, quam sine moræ dispendio occupauit: deinde inuasit alias terras & loca, & totum regnũ Mesopotamiæ dominio suo subdidit. In ciuitate uero Meredin tenuit sedem suã, & fecit se Soldanum ab omnibus appellari. Eo uero tempore obijt Dogrissa imperator Asiæ, & quidã eius filius, Aspasalem nomine, sibi successit. Iste Aspasalem quendam nepotem habebat, qui uocabatur Soliman, qui erat perstrenuus in armis, & diu seruierat patri suo, & istum cũ magno exercitu in Cappadociam misit, & concessit sibi omnia quæ posset acquirere contra Græcos. Soliman itaq; pergens cepit quãplures ciuitates regni Turquiæ, & dominiũ ipsius regni totum suo subiugauit dominio, & fecit se nominari Soldanũ, & mutato suo proprio nomine, uocari se fecit Solimansa: & de isto Solimansa faciũt mentionẽ historiæ Passagij Godefridi de Bulliono: q̃a ille fuit primus qui se belliger opposuit Christianis. Postea uero obijt Aspasalem imperator Turquorum, & successit sibi quidam eius filius, uocatus Melecla. Iste misit Soldanũ Mesopotamiæ Artot, & Solimansa Soldanum Turquiæ ad obsidendam ciuitatem Antiochiæ: qui post paucos dies ceperunt eandem: erat enim illa ciuitas ualde magna, & pauci erant in ea defensores, qui se opponerent Saracenis: & hoc modo fuerunt Græci de tota terra Asiæ pulsi per potentiam inimicorũ fidei Christianæ. Post hæc uero Melecla imperator Turquorũ decessit, & duos filios reliquit: primogenitus uero successit in imperio patri suo, qui uocatus fuit Belchiaroc: sed frater suus qui audacior eo erat, occupauit imperij magnã partẽ: & eo tempore quo Passagiũ Godefridi de Bulliono transiuit per Turquiã, Belchiaroc erat ĩpator Persarũ, & Solimansa erat Soldanus Turquiæ, q multas inuasiones intulit Christianis anteq̃ trãsiret ad regnũ Turquiæ. Postq̃ uero Christiani regnũ Tutquiæ transiuerũt, ciuitatẽ Antiochiæ obsederũt: quo audito ĩpator Turquorũ misit ad subsidiũ ipsius ciuitatis quendã suũ ducẽ noĩe Cerbagat, cum innumerabili multitudine bellatorũ. Sed anteq̃ illud subsidiũ ueniret, Christiani iã occupauerunt ciuitatem,

uitatē,unde obſederunt illam undiq; : & ſic Chriſtiani, qui prius obſederūt, ſunt obſeſſi. Demū uero Chriſtiani egreſſi fuerunt de ciuitate per turmas & acies ordinati,& contra infideles prælium iniuerunt, & ipſos contriuerunt omnes uelut ſtipulam,nutu dei. Illi uero qui euaſerunt per fugæ remedium,ad regnum Perſarum fuerunt reuerſi, & inuenerunt quod Belchiaroc eorum dominus,finem clauſerat uitæ ſuæ.Frater uero ſuus uoluit ſuccedere ſibi, & imperium occupare:ſed certi eius aduerſarij irruerunt in eum,& ipſum in fruſta diſſecuerunt: quia nec poſtea potuerunt eſſe concordes ad eligendum imperatorem,uel generalem dominum ſuper eos: imò diuiſi inter ſe inuicem præliantes. Georgiani uero & Armeni maioris Armeniæ, hoc uidentes inuaſerunt prædictos Turquos uiriliter & potenter, & ipſos de toto Perſarum imperio fugauerunt: unde iuerunt cum uxoribus & filijs habitare in regno Turquiæ : & per hoc multum creuit potentia Soldani Turquiæ, ita quod potentior omnibus eſt effectus, & uſque ad Tartarorum aduentum tenuit pacifice regnum ſuum, à quibus poſtmodum fuit debellatus, ſicut inferius exprimetur. In regno Coraſminorum erant quidam populi ad arma ſtrenui,qui ſemper habitabant in tentorijs & campis, armentorū greges paſcentes:iſti audientes de regno Perſarum,quod eſſet abſq; rectore & domino derelictum,ac defenſoribus uacuatum,cogitauerunt illud poſſe faciliter occupari. Accepto itaq; conſilio, inter eos ſibi ducem & dominum elegerunt quendam,qui uocabatur Ialaladinus,& in facto unanimiter pergentes,ingreſſi fuerunt regnum Perſarum, & iuerunt uſq; ad ciuitatem Coroſij abſq; contradictione cuiuſquam:& ibidem reſidentiam facientes,præfatum eorum dominum Ialaladinū,Imperatorem Aſiæ coronauerunt: crediderunt enim alia regna Aſiæ ita faciliter ſubiugare,ſicut fecerant in regno Perſarum, quod inierunt regnum,totum defenſoribus uacuatum. Dicti Coraſmini itaq; dederūt ſe ſolatio & quieti:& diuitijs regni Perſarum repleti,in magna ſunt ſuperbia eleuati: unde procedentes iuerunt ad regnū Turquiæ, illud inuadere cogitantes. Sed Soldanus Turquiæ nomine Aladinus ſuum exercitū congregauit, & obuiauit Coraſminis in introitu regni ſui. Inter eos quidē fuit ingens prælium inchoatum: demum uero Coraſmini terga uerterūt, & amiſerunt eorū imperatorem & dominum,qui fuit in prælio interfectus. Illi uero qui potuerunt fugere, congregauerunt ſe in planiciebus Rohais,quid facturi eſſent de cætero cogitantes. Vnde ingreſſi fuerunt regnum Syriæ quod per unam dominam tunc temporis regebatur : & crediderunt illud regnum faciliter occupare. Sed illa nobilis domina in ciuitate Halap fecit ſuum exercitum congregari, & ſe oppoſuit Coraſminis, & iuxta flumen Euphratē prælium inierūt, ibiq; fuerunt iterum Coraſmini,& fugam arripuerunt uerſus deſertum Arabiæ. Poſtmodum uero tranſiuerunt flumen Euphratem prope caſtrum Cabe: & ingreſſi fuerunt terras Aſſyriorum,& iuerunt uſq; ad prouinciā Pa-

læstinæ, uidelicet in regno Hierosolymitanorũ: ibi quædã damna intulerũt non modica Christianis, sicut in historijs Godefridi Passagij plenius inueni tur. Finaliter uero ista Corasminorum progenies ad nihilum est redacta,& tempore satis breui. Quia dum prædicti Corasmini nollent suis maioribus obedire,separabant se per societates & turmas,& ibant alij ad Soldanũ Damasci,alij ad Soldanum Ames,alij ad Soldanum Haman,alij uero ad alios Soldanos regni Assyriorum, qui tunc temporis erant quinq;,& sicut stipendiarij seruiebant. Dux uero Corasminorũ,qui uocabatur Bartar,prçuidẽs se à gente sua taliter derelinqui,iuit ad Soldanũ Babyloniç,&obtulit se & suos ad eius beneplacita & mandata. Vnde Soldanus benigne suscepit Corasminos,& eos per exercitum suum diuisit, quoniam nolebat quod insimul morarentur,& ducem Corasminorum plurimũ honorauit, & eidem dedit magnos redditus & prouentus,& usq; hodie hæredes illius ducis in Babylonia honorantur. Per prædictos uero Corasminos potentia Soldani Babyloniæ multum creuit,quæ ante ipsorum aduentum erat modica & exilis. Corasmini quoq; modo prælibato diuisi demum ad nihilum redierunt. Et sic Corasminorum destructa natione,post modicũ temporis spatiũ cœperunt postea Tartari in Asia dominari,sicut inferius plenius exprimetur.

De regione ubi prius Tartari habitabant, Cap. XVI.

Regio illa,in qua Tartari primitus habitabant,est sita ultra magnũ montem de Belgian,de quo monte fit mentio in historijs Alexandri. In illa uero regione habitabant Tartari tanq; homines bestiales, nõ habentes literas neq; fidem: greges pascebant animaliũ,& de loco ad locum incedebant, quçrentes pascua armẽtis. Ad armorum exercitũ non ualebant,sed erant ab omnibus uilipensi,reddentes uectigal uniuersis. Plures Tartarorum fuerunt antiquitus nationes,quæ Moglos communi nomine dicebantur: & creuetũt tantum,quod in septem principales nationes sunt diuisi: & illæ nationes magis nobiles fuerunt habitæ inter eos. Prima istarum nationum Tartarorum nominat̃ Tatar, quæ à prouincia in qua degebant primitus,nomen sumpsit: secunda appellatur Tangot,tertia Cunat,quarta Ialair,quinta Sonich,sexta Monghi,septima Tebeth. Quumq; istæ septem Tartarorũ nationes starent sub obedientia uicinorum, ut superius est expressum, accidit quod quidam homo senex,pauper,faber ferrarius,uisionem uidit in somno, militem uideli cet totum album,armatum,& super albo equo sedentem,qui ipsum nomine proprio appellauit,& dixit: Changie, uoluntas dei immortalis est, quod tu Tartarorum sis rector,& dominus super istas nationes Moglorum,& quod per te à seruitute uicinorum, in qua steterunt diutius,liberentur: & dominabuntur uicinis eorum,& uectigalia quæ præstare consueuerant, recipient ab eisdem. Changius fuit magna iocunditate repletus,audiens uerbum dei: & narrauit uisionem quam uiderat uniuersis. Sed duces & maiores istorum no

Tartari olim Moguli

luerunt credere uisioni, imò senem quodammodo deridebant. Nocte uero sequenti prædicti duces uiderunt militẽ album, & uisionẽ, sicut senex Changius omnibus reserauerat: & præceptũ fuit eis ex parte dei immortalis, quod obedirent Changio, & sua mandata facerent ab omnibus obseruari: unde prædicti duces & maiores septem nationum Tartarorum congregatis populis fecerunt fieri obedientiam & reuerentiam Changio superius nominato, tanquam eorum domino naturali. Post hæc uero sedem suam statuerunt in medio ipsorum, & extendentes quoddam filtrum nigerrimum super terrã, desuper sedere fecerunt Changium, & septẽ duces maiores eleuantes illum posuerunt in sedem cũ magno tripudio & clamore, & uocauerũt eum Cham primum imperatorem, solennem reuerentiam cum genuflexionibus eidem tanquam imperatori & domino facientes. De tali uero solennitate quã Tartari fecerunt, qui eorum primum imperatorem & dominum posuerũt, & de filtro nemo debeat admirari, quoniam forte pulchriorẽ pannum super quo ipsum ponerent non habebant: aut erant forsitan ita rudes, quod melius uel pulchrius facere ignorabant. Sed de hoc an nõ posset aliquis admirari, quod quum prædicti Tartari acquisiuerunt multa regna, & diuitias infinitas (quoniam dominium Asiæ tenent & opes, & usque ad confines Hungariæ dominantur) nec propter hoc uoluerunt antiquam consuetudinem relinquere, siue modum: imò oportet quod confirmatione imperatoris Tartarorum ille modus totaliter teneatur, quem eorum ueteres ab initio tenuerunt. Et ego in confirmatione imperatoris Tartarorum bis personaliter fui præsens. Sed ad propositũ redeamus. Changius Cham, qui factus fuit imperator de communi uoluntate & consensu omnium Tartarorũ, antequam procederet ad alia, tentare uoluit an Tartari omnes sibi fideliter obedirent: unde præcepta fecit quę iussit ab omnibus obseruari. Primum præceptum fuit, quod Tartari omnes crederent & obedirent deo immortali, cuius nutu adeptus fuerat imperatoriam dignitatem: & hoc mandatum Tartari tenuerunt, & extunc cœperunt nomen dei immortalis inuocare: & usq; hodie in omnibus eorum operibus Tartari inuocant nomen domini. Secundo præcepit, quod computarentur omnes uiri, qui poterant arma ferre; & facta computatione præcepit, quod sub quolibet denariorum præponeretur unus, & super decem milia præponeretur unus, & super mille præponeretur unus: & uocauit aciem decem milia armatorum, turmam. Præcepit etiam septem ducibus, qui præerant septẽ nationibus Tartarorum, quod priores omnes dimitterent dignitates: & continuo hoc fecerunt. Aliud uero præceptum quod fecit fuit ualde stupendum: præcepit enim septem maioribus ducibus prælibatis, quod unusquisq; primogenitum suum adduceret, & sibi caput manu propria amputaret. Et licet tale mandatum uideretur esse crudelissimum & iniquum, nullus tamen fuit ausus in aliquo contraire, eo quod sciebant eum esse dominum prouisione

Cham imperatoris cognomen apud Tartaros

diuina:

diuina,imò ficut præceperat Imperator,continuo adimplerent. Poftq; uero Changius†Can uota fuorum cognouit,& uidit quod ufq; ad mortem erant obedire parati,certum diem omnibus affignauit,in quo effent parati ad pugnam.Equitauerunt itaq; Tartari contra illos,qui magis erant uicini,& fubiugauerunt eofdem,& redacti fuerunt,qui prius erant eorũ domini,in maximam feruitutem.Et inde proceffit Changius Can contra plures alias nationes,quas fuo fubdidit imperio abfq; nimia tarditate. Nã omnia Changius Can faciebat cum modica quãtitate, & profpere fuccedebat ei. Quadã uero die accidit,quod Changius Can equitabat cum modica quantitate fuorum, & obuiauit inimicis,qui erãt numero fatis plures.Inito quoq; bello,dum imperator Changius Can fe uiriliter tueret,accidit quod equus fuper quo fedebat cecidit,interfectus in pugna. Tartari uero quum uiderẽt eorum dominũ proftratum inter acies bellatorum, nulla fuit fpes ulterius falutis,unde terga uertentes,inimicos per fugæ remedium euaferunt.Quumq; omnes fimul intenderẽt ad perfequendum celeriter fugitiuos, & de rege proftrato notitiam non haberent, Changius Can cucurrit, & fe inter quædam arbuftula occultauit,ut mortis periculum euitaret.Quumq; de pugna redeuntes campũ expoliarent, & quærerent occultatos, accidit quod quædam auis, quæ bubo à pluribus nominatur,ueniens fuper arbuftula illa fedit, quibus maieftas imperatoria tegebatur. Quærentes uero uiderunt auem illam fedentem fuper illis arbuftulis,& propterea crediderunt neminem ibi effe, & abfq; eo quod quærerent recefferunt,dicentes intra fe:Si effet hic aliquis occultatus,auis illa nullatenus hic federet. In filentio uero noctis Changius Can propter metũ inimicorũ per deuia incedendo peruenit ad fuos, & narrauit eis omnia quæ fibi acciderant feriatim.Tartari quidem immortali deo gratias reddiderunt: & auis illa,per quam poft deum Changius Can creditur euafiffe,in tanta reuerentia poftmodum fuit habita inter eos,quod quicunq; poteft habere de pluma illius auis,reputat fe felicem,& portant illam plumam Tartari in maiorem reuerentiam fuper capitibus reuerenter. Ego uero feci mentionem de ifta materia in hoc libro, ut fciatur caufa, quare Tartari fuper capitibus plumas portant.Changius Can Imperator Tartarorum de eo quod à tanto difcrimine euaferat,gratias egit deo, & poft hæc fuos exercitus congregauit,& præfatos inimicos ftrenue inuadendo omnes fub iugo fuo pofuit feruitutis, & fic fuit Changius Can Imperator omniũ regionum,quæ erant citra montem Belgian,& illas poffedit abfq; inquietatione cuiufquam, quoufq; aliam uidit iterum uifionem,ficut in fequentibus defcribetur: & nõ eft mirandum, fi in iftis hiftorijs non pofui tempus certum,quoniã licet à multis fcire quæfiuerim ueritatem,non tamen potui inuenire qui fuper talibus plenarie me doceret:& credo quod talis fit ratio,quare tempus certum iftarum hiftoriarum penitus ignoratur,quia ab initio Tartari literas non habebãt, & fic tempora

† als. Cham

& rerum gesta transibant absque eo, quod ab aliquo notaretur, & per hunc modum obliuioni postea tradebantur.

De Changio Can primo Imperatore Tartarorum, Cap. XVII.

POstquam uero Changius Can omnia regna & terras quæ citra montẽ Belgian erant, suo dominio subiugauit, quadam nocte uidit aliam uisionem. Vidit enim iterum militem album, qui ait, Changi Can, uoluntas immortalis dei est, quod tu transeas montem Belgian, & uersus occidentem dirigas gressus tuos, & occupabis regna, regiones & terras, & imperio tuo subijcies multas gentes: & ut certus sis, quoniã ea quæ tibi dico sunt ex parte immortalis dei, surge & uade cum gente tua ad montem de Belgian, ad locum ubi mare iungitur cum eodem, ibiq; descendes, & uersus orientẽ cum nouẽ genuflexionibus nouies immortalẽ deum adorabis, & ipse qui est omnipotens, tibi uiam ostẽdet, per quam montem poteris cõmode pertransire. Visa itaq; uisione Changius Can, gaudens surrexit, nec in aliquo hæsitauit. Nam prima uisio uelut uera, de alijs certitudinem sibi dabat: unde festinanter suos undiq; cõgregauit, & præcepit, quod sequerentur eum cum uxoribus & filijs & omnibus quæ habebant. Perrexerunt itaq; quousq; peruenerunt ad locũ, ubi mare magnum & profundum montibus adhærebat, nec ibi uia siue transitus aliquis apparebat. Statim uero Changius Can, sicut præceptũ sibi fuerat ab immortali deo, de equo descẽdit: illud idem omnes sui uniuersaliter facientes, uersus orientem flexis genibus nouies adorabant, ab omnipotẽti & immortali deo misericordiam & gratiam implorantes, ut transitum & uiam eis ostenderet abeundi. Steterunt quidem in orationibus nocte illa. Mane uero surgentes, uiderunt quod mare per nouem pedes retrocesserat à montibus, & dimiserat uiam latam. Stupefacti fuerunt omnes Tartari, hoc uidentes, & deo immortali gratias deuotissime reddentes, per uiam quam patentẽ uiderant transierunt, & uersus occidentem eorum uestigia direxerunt. Sed sicut inuenitur in historijs Tartarorum, postquã Changius Can & Tartari montes transiuerunt prædictos, passi fuerunt famis & sitis penuriam aliquibus diebus, quoniam terram inuenerũt desertam, & aquas amaras & salsas, quæ gustari non poterant quoquo modo, quousq; peruenerũt eis omnia necessaria affluenter. Per plures uero dies traxit moram Changius Can in illa fertili regione. Sed accidit nutu dei, quod quædã uehemẽs infirmitas inuasit eundem, de cuius conualescentia medici desperabant. Vnde Changius Can Imperator Tartarorum conuocauit ante se duodecim filios suos quos habebat, & monuit eos ut semper essent unanimes & concordes, & dedit eis tale exemplum. Præcepit enim, quod unusquisq; filiorum portaret unam sagittam, & quum simul adessent omnes, præcepit maiori, ut omnes simul frangeret si ualeret. Ipse uero accipiens sagittas duodecim, conatus est illas frangere, sed non potuit ullo modo: deinde tradidit sagittas secundo filio, & tertio,

tertio,& sic de singulis,sed nullus fuit qui frangere posset illas.Hoc facto,præcepit quod diuiderentur sagittæ, & iussit minori filio, quod diuisim sagittas acciperet & frangeret unamquamq;,& ille faciliter omnes fregit. Tunc Changius Can uertit se ad filios suos,& ait,Quare filij mei non potuistis frangere sagittas,quas uobis dedi frangendas? At illi dixerũt,Domine,quia erant plures simul. Et quare fregit illas iste minimus frater uester? Domine,quia singulariter & diuisim. Ita erit de uobis,ait Changius Can,quamdiu eritis unanimes & cõcordes,durabit imperium uestrum semper. Sed quàm cito eritis diuisi,dominia uestra ad nihilum reducentur. Multa alia bona exempla dedit Changius Can,quæ fuerunt à Tartaris obseruata: & dicuntur in lingua eorum Iasack Changij Can, id est, constitutiones Changij Can. Post hæc antequam decederet, sapientiorem & meliorem filium quem habebat,fecit recipi in dominum & imperij successorem, & uocabatur ille filius suus Hoccota Can. His finitis, Changius Can requieuit in pace,& filius suus Hoccota Can fuit positus in sede imperatoria patris sui. Sed antequam finem huic historiæ imponamus, dicemus qualiter nonus numerus inter Tartaros plurimum ueneratur. In memoriam enim nouem genuflexionum,quas fecerunt in monte Belgian immortali deo,sicut eis præceperat miles albus,& latitudinis uiæ nouem pedum,per quam transierunt,numerum reputant esse felicẽ. Vnde,quicunq; uult domino Tartarorum aliqua præsentare, oportet quod offerat nouem res,si uult quod donũ suum recipiatur gratiose:& dummodo sint nouem res quæ præsentantur, sic donũ illud reputatẽ pro felici & bono, & talis consuetudo usq; hodie inter Tartaros obseruatur.

Nonarius numerus Tartaris sacer.

De Hoccota Can secundo imperatore Tartarorum. Cap. XVIII.

HOccota Can,qui in imperio patri suo successit, fuit homo strenuus atq; prudens,dilexerunt eum Tartari, & fidem & obedientiam erga ipsum fideliter seruauerunt. Cogitauit itaq; Hoccota Can, qualiter posset totam Asiam subiugare,& primo uoluit experiri potentiam regis Asiæ,quàm personaliter se moueret,& uoluit cognoscere principem fortiorem. Decem itaq; milia equitum bellatorum transmisit,& dedit eis capitaneum strenuum & sagacem,qui uocabatur * Iste uero procedens cum Turcis ad pugnã, debellatus fuit ab eisdem,unde Tartari per fugæ subsidium se defendebant. His itaq; peractis, Hoccota Can elegit quendam ducem strenuum & prudentem,qui uocabatur Baydo, & dedit sibi triginta milia militũ Tartarorũ, qui dicebantur Tamachi, uel conquisitores, & præcepit eis, quod per illam uiam recte incederent,quam iuerant decem milia Tartarorum,superius nominatorum, nec deberent in loco aliquo diutius commorari, quousq; peruenissent ad regnum Turquiæ, & tentarent si possent Soldano Turquiæ resistere, qui inter omnes principes Asiæ potentior dicebatur: & si forte tantæ esset potentiæ,quod eidẽ resistere non ualerent,non properarent ad pugnã,

sed in aliqua terra bona darent se quieti, & significarent alicui ex filijs suis, qui propinquior esset eis, ut ipsis subsidium delegaret, & postmodum bellū possent securius inchoare. Baydo igitur cum comitiua triginta milium Tartarorum per dietas suas incedens, peruenit ad regnum Turquiæ, ibiq́ꝫ audiuit, quod Soldanus ille, qui priores fugauerat Tartaros, decesserat, & sibi successerat quidam eius filius, nomine Guiatadin. Iste uero de aduētu Tartarorum rumoribus intellectis, timuit ualde sibi, unde ad sua stipendia conuocauit quoscūq; habere potuit tam barbaros quàm latinos, & inter alios habuit ad sua seruitia duo milia latinorum, qui duos duces siue capitaneos habuerunt, alter quoque habebat nomen Iohannes de Liminada, qui fuit in insula Cypri: alius uero uocabatur Bonifacius de Castro, qui fuit de Ianua oriundus. Misit etiam ad uicinos Soldanus, promittens uenientibus gratias atque dona: unde congregata magna multitudine bellatorum, gressus suos direxit ad locum, in quo Tartari morabantur. Tartari uero non fuerunt ullatenus stupefacti, imò prælium uiriliter susceperunt, in quodam loco uocato Consedrack. Demum uero obtinuerunt Tartari, & Turqui fuerunt uiriliter debellati, & sic occupauerūt Tartari regnum Turquiæ, anno domini millesimo ducentesimo quadragesimo quarto.

De Gino Can tertio imperatore Tartarorum. Cap. XIX.

POst modicum uero temporis spatium, Hoccota Can diem clausit extremum: successit aūt sibi in imperio quidam eius filius, qui uocatus fuit Gino Can, cuius uita breuis fuit, & sibi successit quidam consanguineus suus, qui uocabatur Mango Can, qui fuit ualentissimus, atque multas prouincias suo imperio subiugauit. Demum uero tanquam magnanimus, per mare Cathay se transtulit ad quandam insulam capiendā: & dum in obsidione illius insulæ ꝑmaneret, homines illarū partiū qui sunt ualde sagaces & ingeniosi, miserunt homines qui se occulte immerserūt in aquā, & sub naui, in qua erat Mango, constiterunt tam diu, quoad nauem illam in locis pluribus perforarunt. Aqua quidem diu noctuq; paulatim per foramina ingrediebatur in nauem, nec aliquis perpendebat, quousque lignum funditus est demersum. & Mango Can fuit continuo suffocatus. Tartari uero qui cum eo uenerant, redeuntes fratrem suum Cobila Can in dominum elegerunt: & iste† Cobila Can XLII. annis tenuit imperium Tartarorum. Christianus fuit, & fundauit quandam ciuitatem quæ uocatur Ions, in regno Cathay, quæ maior est Roma, ut dicitur. Et in illa ciuitate moram traxit Cobila Can Imperator Tartarorum, usq; ad ultimum diem uitæ suæ. Sed dimisso Imperatore Tartarorum, de tribus filijs Hoccota Can, & de Haolono, & suis hæredibus sumus aliqua narraturi.

Cublai supra in M. Paulo

De Iocho

De Iochi primogenito Hoccota Can, Caput XX.

IOchi primogenitus Hoccota Can, equitauit uersus occidentem cum tota gente illa, quam sibi dederat pater suus: inuenit quasdam regiones illas, & terras fertiles & amœnas, & in omnibus diuitijs opulentas, unde ibi tentoria sua fixit. Acquisiuit igitur regnum Turquestan, & minorem Persiam, usque ad flumen Phison suum dominiũ se extendit: cum gente sua traxit ibi morã semper, quæ multiplicatæ sunt in diuitijs & personis, & hæredes ipsius Iochi usque nunc successiue illarum partium dominium tenuerunt. Et illi qui nunc tenẽt terras illas, sunt duo fratres, quorum unus uocatur Capar, alter Doax, & illi inter se diuiserunt terras & gentes, & illas possident pacifice & quiete.

De Baydo secundo filio Hoccota Can, Cap. XXI.

BAydo secundus filius Hoccota Can, cum Tartaris quos sibi dederat pater suus, equitauit uersus partes Septentrionales, quousque peruenit ad regnum Cumaniæ. Cumani uero, qui magnã habebant copiam armatorũ, opposuerunt se Tartaris, credentes posse defendere terram suam. Sed demũ fuerunt debellati, & fugerunt usq; ad regnum Vngariæ, & adhuc sunt multi Cumani ibidem habitantes. Postquam uero Baydo extra regnum Cumaniæ omnes fugauit Cumanos, ad regnum Cassiæ se transtulit, & illud etiam subiugauit, & occupauit terram †Gaczariæ, & regnum Bulgariæ, & per uiam qua Cumani fugerant, peruenit usq; ad regnum Vngariæ. Post hæc iuerunt Tartari uersus partes Alemaniæ, quousq; peruenerũt ad quoddam flumen quod labitur per ducatum Austriacũ. Tartari uero cogitauerunt transire per quendam pontem ibi factum. Sed dux Austriæ, & alij conuicini, munierunt pontem, unde Tartaris fuit transitus denegatus. Baydo quidem furore accensus, præcepit quod omnes transirent, & ipse fuit primus ingressus, exponens mortis periculo se & suos. Nam antequam possent ad aliam ripam fluminis peruenire, equi fuerant fessi propter latitudinem fluminis & fortitudinem aquæ, unde Baydo submersus & suffocatus fuit cum magna quantitate suorum. Illi uero qui nondum ingressi fuerant aquas, hoc uidentes, magno dolore confusi, redierunt ad regnum Cassiæ & Cumaniæ, quę occupauerant ut est dictum. Deinde uero Tartari Alemaniam minime petierunt. Hæredes quidam prædicti Baydo successiue terras quas acquisiuerat, postmodum tenuerunt. Et ille qui dominium nunc tenet, uocatur Tochay, & uiuit pacifice & quiete.

† al. Rascia

De Gohagaday tertio filio Hoccota, Cap. XXII.

GOhagaday tertius filius Hoccota Can, cũ Tartaris quos sibi pater suus concesserat, equitauit uersus meridiem usque ad partes Indiæ minoris. Multa quidem inuenit deserta, mõtes & terras aridas, & totaliter derelictas, quod illas regiones non potuit pertransire, imò amisit gentium & animalium maximã quantitatem. Tunc uero uertit se ad partes occidentis, & post

multos labores peruenit ad fratrem suum Iochi,& quæ sibi in uia acciderant enarrauit. Iochi uero compatiens fratri suo,de terris quas acquisiuerat,sibi & genti suæ partem benignam concessit,& illi duo fratres semper simul postea habitauerunt,& usque nunc eorum hæredes in illis partibus commorantur: ita tamen,quod hæredes minoris fratris reuerentiam portāt hæredibus maioris,& contenti portionibus suis,simul uiuunt pacifice & quiete:& successor Iochi qui nunc uiuit,uocatur Barachi.

De Mango Can quarto Imperatore Tartarorum, Cap. XXIII.

ANno domini M.CCLIII. rex Armeniæ dominus Aytonus uidens, quod Tartari fere subiugauerant omnia regna, regiones & terras usq; ad regnum Turquiæ,accepto consilio sapientum,cogitauit ad Imperatorem Tartarorum personaliter se transferre, ut facilius captare posset eius beneuolentiam & amorem , & secum inire pacis fœdus. Sed primo transmisit dominum Sinibaldum Conestabulum regni Armeniæ fidelem suum, ut accepta ab Imperatore Tartarorum licentia,securius posset ire. Vndē prædictus frater regis dominus Sinibaldus cum xenijs multis , & pulchra gentium comitiua,iuit ad dominū Tartarorum, & negocia pro quibus transmissus fuerat,optime adimpleuit. Veruntamen per spacium annorum quatuor traxit moram,antequam Armeniam remearet.Postquam uero redijt, regi ea quæ uiderat & fecerat seriosius enarrauit. Absque igitur tarditate rex Armeniæ recessit occulte, dubitabat enim cognosci in terra Turquiæ, per quam ipsum transire modis omnibus oportebat : & sicut deo placuit,Soldanus Turquiæ tunc fuit uiriliter debellatus per quendam ducem Tartarorum , quem rex Armeniæ inuenit, & sui notitiam sibi dedit. Quūq; capitaneus ille intellexit de rege Armeniæ,quod ad Imperatorem iret,suscepit illum honorifice & benigne,& fecit illum secure conduci usq; ad regnum Cumaniæ, & ultra etiam portam ferri.Postea uero inuenit rex alios duces Tartarorum, qui fecerunt illum conduci per omnes terras & loca,quousque peruenit ad Almalech,ubi Mango Can Tartarorum Imperator & dominus residebat. Gauisus fuit Mango Can de aduentu regis Armeniæ , eo præcipue , quod postquam Changius Can montem Belgiam transiuit , nullus magnus princeps ei uenerat in occursum, & ideo cūm magna beneuolentia & honore suscepit eundem,deditq; sibi de maioribus domus suæ, qui eum associarent,& in omnibus honorarent.Et ipse Imperator multas gratias fecit regi Armeniæ . Rex autem Armeniæ postquam per dies aliquos requieuit, supplicauit Imperatori , quatenus super expeditione negociorum pro quibus ad eum uenerat, intendere dignaretur,& daret sibi licentiā redeūdi. Imperator uero benigne respōdit,quod omnia uota sua libentissime adimpleret,& quod ualde gratū erat sibi,quod ad imperiū suum uenerat sua spontanea uoluntate. Rex itaq; septē petitiones cū deliberatione formauit, Primo enī rogauit,ut Imperator cum gente

cum gente sua conuerteretur ad fidē Christi, sectis alijs omnibus derelictis, & se facerent baptizari. Secundo petijt, quod pax & amicitia perpetua inter Christianos & Tartaros firmaretur. Tertio requisiuit, quod in omnibus terris quas Tartari acquisiuerant, & quæ acquirerent, omnes ecclesiæ Christianorū & clerici illarū, siue laici, siue religiosi, ab omni seruitute & datia essent liberi & exempti. Quarto requisiuit, ut terrā sanctam & sanctum sepulchrum domini de manibus Saracenorū auferret, & restitueret Christianis. Quinto, ut intenderent ad destructionem Caliphi de Baldack, qui erat caput & doctor sectæ perfidi Mahumeti. Sexto requisiuit, ut sibi concederetur priuilegium speciale, quod à quibuscunq; Tartaris, præcipue regni Armeniæ propinquioribus auxilium imploraret, sibi dare omni mora postposita tenerentur. Septimo requisiuit, quod omnes terræ iurisdictiones regni Armeniæ, quas Saraceni occupauerāt, & in manus Tartarorum postmodum redierāt, regi Armeniæ restituerentur: illas omnes quas rex acquirere posset contra Saracenos illos, haberet & teneret pacifice & quiete. Mango Can ergo petitionibus regis Armeniæ intellectis, suos fecit proceres & consiliarios conuocari, & regi Armeniæ in sua præsentia constituto, corā omnibus adstantibus sic respondit, Quoniam rex Armeniæ de longinquis partibus ad imperium nostrum uenit non compulsus, sed sua propria uoluntate, decet imperatoriā maiestatem suis supplicationibus annuere, in his præcipue, quæ sunt licita & honesta. Vobis itaq; regi Armeniæ taliter responsurus sum, quod preces uestras acceptamus, & omnes faciemus cum dei beneplacito adimpleri. Primo quidem ego Imperator & dominus Tartarorū me faciam baptizari, tenebo fidem quam tenent hodie Christiani, & omnibus alijs sub meo imperio constitutis consulam quod faciant illud idem, non tamen intendendo uiolentiā facere alicui. Ad secundam requisitionem uestram taliter respōdemus, Quia uolumus quod pax ppetua uigeat inter Tartaros & Christianos, ita tamen, quod uos principalem fideiussorem constituere debeatis, quod Christiani pacem & concordiā erga nos, sicut nos erga ipsos inuiolabiliter obseruent. Volumus etiam, quod omnes Christianorū ecclesiæ, & clerici Christiani, cuiuscunq; conditionis existant, seculares siue religiosi, gaudeāt in omnibus terris nostri imperij priuilegio libertatis, nec liceat alicui ex eis inferre molestiā quoquo modo. Super facto terræ sanctæ dicimus, quoniā si possemus commode, personaliter ueniremus ob reuerentiam domini nostri Iesu Christi. Sed quia multū habemus in istis partibus expedire, fratri nostro Haolono dabimus in mandatis, quod negocium istud sicut decet, ducat per omnia ad effectum. Eruet enim ciuitatem Hierusalem, & totam terram sanctā de manibus paganorum, & illam restituet Christianis. Super facto Caliphi de Baldack nos dabimus in mandatis Baydo capitaneo Tartarorum, qui sunt in regno Turquiæ, & alijs, quæ circa illas regiones inueniuntur, quod

Regis Armeniæ ad Impe. Tartarorū petitiones

Imp. Tartar. responsio

omnes

omnes obedire debeant fratri nostro, & uolumus quod ipse destruat Caliphum tanquam nostrum capitalem & pessimum inimicum. De priuilegio uero illo, quod quærit habere rex Armeniæ super habendo subsidio Tartarorum, uolumus quod illud dictetur iuxta suam plenariam uoluntatem, & illud faciemus libentissime confirmari. Vltimo uero de eo, quod rex Armeniæ requirit, quatenus terras regni sui per Saracenos ablatas, & postmodum per Tartaros occupatas, sibi restitui faciamus, hoc etiam concedimus liberaliter & libenter, & uolumus quod frater noster Haolonus omnes dictas terras restituat sine mora: & ulterius uolumus & mandamus, quod de terris quas acquisiuimus, plana castra dicto regi in augmentum & tutelam regni sui de speciali gratia concedantur.

De Mango Can, qualiter baptizatur in Christo, Cap. XXIIII.

POstquam igitur Mango Can petitiones regis Armeniæ liberaliter adimpleuit, & confirmauit per priuilegia mihi facta, continuo uoluit baptismatis recipere sacramentum, unde baptisatus fuit per manus cuiusdam episcopi, qui erat cancellarius regni Armeniæ, & omnes illi de domo sua fuerunt etiam baptizati, & multi alij utriusque sexus nobiles & magnates, & ordinauit de illis qui sequi debebant Haolonum fratrem suum, pro subsidio terræ sanctæ. Equitauerunt ergo Haolonus & rex Armeniæ ambo simul, quousque transiuerũt magnũ flumen Phison. Haolonus quidem cum suo exercitu copioso inuasit regiones & terras undique, & antequam sex mensium spatium laberetur, totum regnum Persarũ, quia carebat domino & rectore, fuit faciliter subiugatũ, cepitque Haolonus absque resistentia omnes terras, usque ad terram Assassinorum. Isti uero Assassini, sunt homines infideles, nullam habentes legem, uel fidem, nisi sicut eorũ princeps & dominus instruebat, qui Sex montium uulgariter dicebatur, ad cuius beneplacitũ & mandatũ, morti se sponte & faciliter offerebant. Habebant enim præfati Assassini, quoddam inexpugnabile castrum, quod Tigado dicebatur. Erat autem illud castrũ omnibus necessarijs præmunitum, & ita forte, quod à nulla parte timebat insultum. Præcepit itaque Haolonus cuidam duci, ut assumeret decem milia Tartarorũ, quæ dimisit in custodia regni Persarum, quod subiugauerat, ut est dictum, quibus castrum illud obsideret, & quousque illud caperet, non discederet ullo modo. Vnde prædicti Tartari in obsidione illius castri steterunt per uiginti septem annorum spatium tam hyeme quàm æstate: finaliter uero Assassini dediderunt castrum propter defectum uestium, & non propter penuriam uictualium uel alia ratione. Eo uero tempore, quo Haolonus uacabat circa custodiam regni Persarum, & obsidionem castri Assassinorum, rex Armeniæ ab eo accepit licentiam redeundi, quia longo tempore steterat extra regnum. Haolonus itaque licentiam dedit regi, & eidem contulit magna dona, & insuper mandauit præcipiendo Baydo, qui in regno Turquiæ, quod

occupa-

occupauerat residebat, ut regem Armeniæ conduci faceret secure usq; ad introitum regni sui. Cuius mandatum fuit per omnia adimpletum, & sic post spatium trium annorum & dimidium reuersus fuit rex Armeniæ sospes & hilaris per gratiam Iesu Christi.

De Haolono fratre Mango, qui destruxit Assyrios, & introiuit in regnum Persarum pro fide Christi, Cap. XXV.

POstquam uero Haolonus de custodia regni Persarum, sicut erat decens & rectum, ordinauit, transtulit se ad quandam Armeniæ prouinciam, quæ uocabatur Sorloch: ibi tota æstate dedit se solatio & quieti: & ipse quoque hyeme ueniente obsedit ciuitatē Baldach, in qua erat Caliphus, qui magister erat & doctor sectæ perfidi Mahumeti, fecitq; Haolonus ad exercitū conuocari triginta milia Tartarorum, qui erant in regno Turquiæ: & postq; congregauit undiq; gentem suam, insultari fecit ante littus ciuitatis, quæ uelociter absque nimio moræ dispendio fuit capta. Caliphus quidem captus uiuus adductus fuit ante præsentiam Haoloni: & inuenti fuerunt in Baldach tantæ diuitiæ, quod uix credendum esset, esse totidem in residuo huius mundi. Capta autem fuit ciuitas Baldach anno domini M. CCLVIII.

De Haolono, qualiter cepit ciuitatem Baldach, & destruxit Caliphum summum Pontificem Saracenorum, Cap. XXVI.

POstquam uero Haolonus de ciuitate Baldach fecit omnia quæ uolebat, iussitq; Caliphum ante se adduci, & præcepit quod ante se totum eius thesaurum poneret. Tunc uero Haolonus interrogauit Caliphum dicens: Cognoscis'ne totum fuisse tuum quod uides? Vtique, ait ille. Haolonus dixit: Quare tu tanto thesauro nō conuocabas stipendiarios & uicinos, ut te & terram tuam tuerentur à potentia Tartarorum? At ille respondit: Quoniam credebam satis sufficere gentem meam. Tunc dixit Haolonus Calipho: Tu diceris doctor omnium credentium in falsa secta Mahumeti, & à tuis munerabaris: talis ergo magister & tantus alijs cibis cibari nō debet: unde tibi damus in cibum ista omnia preciosa, quæ tantum dilexisti & cum magna auiditate custodisti: & præcepit ponere Caliphum in una camera, & ante ipsum projici margaritas & aurum, ut de illis comederet quantum uellet: & præcepit, ne aliquis cibus daretur, aut potus alius propinaretur eidem: & sic morte pessima miser ille & auarus miserabilem uitam finiuit: nec unquam Caliphus postea extitit in Baldach.

De morte Caliphi, Cap. XXVII.

POstquam uero Haolonus subiugauit Baldach, & terras alias circumcirca, prouincias diuisit per duces & rectores, sicut suæ placuit uoluntati, & præcepit, quod ubiq; Christiani tractarentur benigne, & quod eis castrorū & ciuitatū custodiæ traderent. Saracenos quidē iussit ponere in maxima seruitute. Haolono quidem erat uxor Christiana, nomine Doucoscaron, & fuit

de progenie

de progenie illorum regum qui uenerunt ab oriente uisa stella natiuitatis domini,& ista domina deuotissima Christiana in perpetuum licentiam diruendi templa Saracenorum petiebat,& inhibendi, ne solennitas fieret in nomine Mahumeti,& fecit Saracenorum templa funditus deuastari,& in tantam seruitutem posuit Saracenos,quod non erant ausi ulterius apparere.

De persecutione sacerdotum in lege Mahumeti, Cap. XXVIII.

POstquam uero Haolonus requieuit per spatium unius anni, tunc misit ad regem Armeniæ, quod ueniret cum gente sua ad ciuitatem Rohais in regno Mesopotamiæ:quoniã intendebat ire ad terram sanctam,ut illam redderet Christianis. Vnde rex Haithonus bonæ memoriæ, iter suum arripuit cum magna proborum armatorum uirorum,equitũ & peditum comitiua: quia tunc temporis regnum Armeniæ in tam prospero statu erat, quod facere poterat duodecim milia equitum, & quadraginta milia peditũ armatorum:& ego qui hoc tempore meo uidi,possum perhibere testimonium ueritati.Quumq; rex Armeniæ uenisset,sicut mandauerat Haolonus, & super negocio terræ sanctæ simul colloquium habuisset, ait rex Armeniæ Haolono: Domine,Soldanus Halappi tenet totius regni Syriæ principatũ, in quo quidem regno sancta Hierosolymitana ciuitas inuenitur: & postquã intenditis terram sanctam acquirere,sicut mihi uidetur,primitus est Halappi ciuitas obsidenda, quæ totius regni Syriæ est caput & magistra: nam si ciuitas Halappi uestro subditur dominio, alias terras omnes poteritis faciliter obtinere.Consilium itaq; regis Armeniæ placuit Haolono: unde fecit obsidere ciuitatem Halappi,quæ erat fortissima ciuitas, muris circummunita,habitata, plena populis,& diuitijs opulenta.Haolonus quoq; cum meatibus subterraneis,cum onagris,arcubus & balistis,& alijs generibus armorum uarijs & diuersis,inuadi fecit undiq; sic uiriliter ciuitatem,quod licet inexpugnabilis uideretur,ipsam tamen uiolenter nouẽ dierum termino occupauit.In ipsa quidem ciuitate Halappi tantam diuitiarum incredibilem multitudinẽ inuenerunt,quod uix esset credendum. Erat autem quoddam castrum in medio ciuitatis,quod se tenuit per undecim dies postquam ciuitas iam extiterat occupata: demũ uero per meatus subterraneos fuit captũ:& capta fuit ciuitas Halappi,& deinde regnum Syriæ per Haolonum anno domini M. CCXL.

Halappi Syriæ metropolis.

De Haolono qualiter cepit ciuitatem Halappi & Damascum,& acquisiuit terram sanctam usq; ad desertum Ægypti, Cap. XXIX.

QVando uero Soldanus Halappi, qui uocabatur Melecnaser, qui tunc erat in ciuitate Damasci, intellexit quod ciuitas Damasci capta fuerat cum filijs & uxore,qui erant ibidem,nesciuit ad consiliũ ponere seipsum, nisi quod ad pedes Haoloni uenit,misericordiã implorando: sperabat enim per hoc,quod sibi uxor & filij redderentur,& pars aliqua ad suum dominium tenendum: sed Soldanus fuit in sua opinione deceptus: quoniã Haolonus ad

regnum

regnum Persarum destinauit ipsum cum filijs & uxore, ut absque inquietatione dominium Syriæ obtineret. His itaq; sic peractis, de spolijs acquisitis in captione ciuitatis Halappi, regi Armeniæ Haolonus contulit magnam partem, & de terris etiam quas occupauerat, regi quamplures concessit. Unde rex Armeniæ accepit plura castra regno suo uicina, & illa fecit muniri ad suam liberam uoluntatē. Post hæc Haolonus misit per principē Antiochiæ, qui regis Armeniæ gener erat, dona, & ipsum principem plurimum honorauit, & dedit sibi priuilegia gratiosa, & omnes terras suæ iurisdictionis, quas occupauerant Saraceni, & quæ ad suum dominiū redierant, iussit quod principi redderentur libere & quiete. Et postquam Haolonus ordinauit ea quæ fuerant ordināda, circa negocia ciuitatum & terrarū quas occupauerat, dum intenderet se transferre ad regnum Hierosolymitanum, ut terram sanctam liberaret de manibus, & illam restitueret Christianis: Et ecce nuntius uenit tertia die, noua ferens de obitu fratris sui, & narrauit qualiter post obitum Mango Can uacauerat imperium Tartarorum, quod eius quotidie præstolabatur aduentus, ut ipsum in sede ponerēt fratris sui. Haolonus quidem intellectis rumoribus de obitu fratris sui, fuit ineffabili tristitia circumuentus, unde ulterius non processit, sed ordinauit quendam suum ducem, nomine Guiboga, & dimisit ipsum cum decem milibus Tartarorum in custodiam regni Syriæ, & præcepit, quod terram sanctam acquireret & restitueret Christianis. Quo facto, Haolonus festinanter recessit, uersus partes orientis dirigens suos gressus, & dimittens in Thaunisio natū suū, p dietas suas pcessit.

De Cobila Can quinto Imperatore Tartarorum, Cap. XXX.

SEd antequam ad regnum Persarum peruenisset, ecce sibi nuncij quidam occurrerunt, qui narrauerunt qualiter omnes proceres & maiores fratrem suum Cobila Can posuerant in sede imperatoria Tartarorum: quo audito Haolonus dum in Thaunisio moraretur, ecce nuncij uenerunt ad eum, qui retulerunt sibi, quod Barcat cum maximo apparatu incedens, intenderet hæreditare si posset. His quoq; rumoribus intellectis Haolonus, continuo gentem suam congregauit, & obuiauit inimicis suis super quodam flumine congelato, ibiq; fuit ingens prælium inchoatum: Propter multitudinem gentiū & equorum glacies rupta est, & submersi fuerunt tam ab una parte quàm ab alia triginta milia Tartarorum. Exercitus uero utriusq; partis absq; alio processu redierunt tristes propter amissionem suorum. Guiboga uero, quē Haolonus dimiserat in regno Syriæ, & in prouincia Palæstinæ, terras illas tenuit pacifice, & diligebat multum Christianos. Nam ipse fuerat de progenie triū regum, qui uenerunt natiuitatem domini adorare. Quūq; dictus Guiboga solicite laboraret, ut terram sanctam reduceret in potentiam Christianorū, ecce diabolus inter ipsum & Christianos illarum partium semen scandali & discordiæ seminauit, & hoc accidit tali modo: in terra enim de Belfortis,

quæ est de dominio ciuitatis Sidonensis, erant plures uillæ, in quibus Saraceni certum censum Tartaris exhibebant, unde accidit, quod certi homines Sidonis & de Belfortis congregati, in unum iuerunt ad uillas Saracenorum & casalia, & deprædauerũt eos, plures interfecerunt Saracenos, alios uero cũ magna multitudine bestiarum ducebant cum præda. Quidam uero nepos Guibogæ, qui ibi prope morabatur, cum parua equitum comitiua sequutus fuit celeriter Christianos, qui talia fuerant operati, ut diceret ex parte auunculi sui, quod dimitterent prædam. Quidam ex ipsis Christianis irruerunt in eum & occiderunt eum, & quosdam alios Tartaros cum eodem, & noluerũt restituere prædã. Quando Guiboga intellexit, quod Christiani interfecerãt nepotem suum tali modo, confestim equitauit & cepit ciuitatem Sidoniensem, & destruxit magnam partem murorum, paucos perdidit Christianos, qui ad insulam fugerant, nunquam tamen postea de Christianis Syriæ Tartari fiduciam habuerunt, neque Christiani Tartaris sunt confisi: postea uero Tartari pulsi fuerunt de regno Syriæ per potentiam Saracenorum, sicut inferius exprimetur.

De morte Haoloni, & qualiter Soldanus recuperauit terram Syriæ & Ægypti. Caput. XXXI.

INterea quoque dum Haolonus haberet guerrã cum Bartat, sicut superius est expressum, Soldanus Ægypti suo exercitu congregato, egressus est de Aegypto, & uenit ad prouinciam Palæstinæ, & in quodã loco uocato Henyaleck, prælium cum Guiboga capitaneo Tartarorum commisit, & idem Guiboga fuit debellatus & occisus in bello. Tartari uero, qui de prælio illo euadere potuerunt, iuerunt in Armeniam, & ex tunc regnũ Syriæ sub potestate Saracenorum fuit totum redactum, præter aliquas ciuitates Christianorum positas prope mare. Quãdo uero Haolonus intellexit de Soldano Ægypti, qui regnum Syriæ inuaserat, & fugauerat gentem suam, cõtinuo suum exercitum congregauit, & misit ad regem Armeniæ, & ad regem Georgiæ, & ad alios Christianos partiũ orientis, ut uenirent parati contra Soldanum Ægypti & alios Saracenos. Quumque Haolonus iam suum exercitũ congregasset, inuasit eum quædã infirmitas, quæ eum detinuit per spatiũ quindecim dierũ, & ex illa infirmitate obijt Haolonus: cuius rei causa terræ sanctæ negocium iam inceptũ, fuit totaliter perturbatum post obitum Haoloni. Abaga filius eius tenuit dominium patris sui, & rogauit Cobila Can Imperatorem auunculum suum, ut ipsum in dominio suo confirmaret, & hoc fecit libenter: unde uocatus fuit Abaga, & cœpit dominari anno domini M.CCLXIIII.

De Abaga filio Haoloni, qui patri in imperio successit, CAPUT XXXII.

ABaga fuit prudens, & dominium suum prospere gubernauit, & fuit in omnibus fortunatus, præter in duobus, unũ uidelicet, quia noluit effici Christianus,

Christianus, sicut extiterat pater suus, imò colebat idola, & fidẽ dabat presbyteris idololatriæ. Aliud, quia semper guerram habuit cũ uicinis: & propter hoc Soldanus fuit longo tempore in quiete, & ex hoc Saracenorum potẽtia multum creuit. Tartari uero qui euadere poterant, de terris Tartarorum fugiebant ad Soldanũ, ut euitarent grauia onera quæ eis Tartari imponebãt: propterea Soldanus fecit quandã magnam sagacitatem, quia misit nuncios suos per mare ad Tartaros, in regno Cumaniç, & regno Russiæ, & fecit cum illis Tartaris compositionẽ & pactum, uidelicet, quod quandocunq; Abaga moueret guerram contra terram Ægypti, quod ipsi inuaderent terram suã, & promisit dare magna dona eis: & hoc modo Abaga nõ poterat inuadere terram Ægypti: & Soldanus sine cõtradictione cuiusquam potuit inuadere Christianos, & terras Syriæ faciliter occupare: unde Christiani amiserunt ciuitatem Antiochiæ, & alia plura castra quæ in regno Syriæ possidebant.

De Soldano Aegypti, qualiter debellauit regem Armeniæ, & unũ de filijs eius cepit, alterum occidit, Cap. XXXIII.

PRæterea Benedeclar Soldanus Aegypti ita extitit fortunatus, quod põstea regnum Armeniæ conquassauit. Nam accidit, quod rex Armeniæ cum magna gente iuerat ad Tartaros, & Soldanus hoc sciens, cogitauit inuadere regnum Armeniæ, unde misit quendam capitaneum suum loco sui, cui tradidit gentem suam. Filij autem regis Armeniæ scientes Saracenorum aduentum, congregatis omnibus qui poterant arma ferre in confinibus regni, obuiauerunt Ægyptijs, cum quibus uiriliter pugnam inierũt: finaliter tamen fuit Armeniorũ exercitus debellatus: ex duobus filijs regis, alter fuit captus, alter uero occisus in bello. Saraceni itaq; per regnum Armeniæ discurrentes, ferro totã planiciem deuastarunt, & bona infinita inde asportarunt in Christianorum maximum detrimentum. Exinde uero inimicorum potentia multum creuit, & regis Armeniæ posse fuit mirabiliter diminutum. Rex uero Armeniæ, qui semper solicite conabatur ad destructionem infidelium toto posse, intellectis infelicissimis rumoribus regni sui, fuit animo mirabiliter perturbatus, & die noctuq; cogitabat qualiter Saracenis posset inferre grauamen, unde multoties inducebat Abagan & Tartaros ad destructionẽ sectæ perfidi Mahumeti, & Christianorũ subsidium & iuuamen: sed Abaga propter guerram quam habebat quotidie cum uicinis, se sæpius excusabat. Rex Armeniæ uero perpendens, quod nõ poterat ad præsens habere subsidium Tartarorum, misit suos nuncios ad Soldanum Ægypti, & treugas cum ipso iniuit & firmauit, hoc faciens, ut de Saracenorum carceribus posset redimere natum suum. Vnde Soldanus promisit regi, quod si sibi redderet quendam suum socium nomine Sangolascar, qui captiuus penes Tartaros tenebatur, & sibi restitueret castra ciuitatis Halappi, quæ occupauerat tempore Haoloni, ipse filium restitueret pristinæ libertati. Soldanus itaq; restituit filium

regis, & recepit socium suum, & rex restituit Soldano castrum de Tempesack, & alia duo castra fecit dirui, ad requisitionē Soldani, & hoc modo filius Armeniæ regis fuit de carceribus liberatus. Post hæc uero rex Haythonus, bonæ memoriæ, qui xlv. annis regnum tenuerat, & multa bona fecerat Christianis, regnum & dominium suum contulit & cōcessit filio suo Dn. Tiuono, de Ægypti carceribus liberato: & ipse renuncians pompis huius seculi, est religionem ingressus, & uocatus fuit Macarius, mutato proprio nomine, secundum consuetudinem Armenorum, qui quando ingrediuntur religionē, mutari faciunt sibi nomen. Et post modicum temporis spacium rex Haythonus requieuit in pace, anno domini M. CCLXX.

De Abaga, qualiter introiuit Ægyptum, & destruxit Turquiam, Caput XXXIIII.

Ille autē rex Armeniæ supra nominatus fuit sapiens atque prudens, & suū regnum prouide gubernauit, dilectus fuit ualde tam à sua gente quàm à Tartaris, & ex toto animo studuit destruere Saracenos, unde suo tempore accidit, quod Abaga pacem composuit cum uicinis suis, qui longo tempore sibi fuerant inimici. Tunc uero temporis Soldanus Ægypti ingressus fuit regnum Turquiæ, & ibi multos Tartaros interfecit, & de pluribus uillis fugauit eosdem. Nam quidam Saracenus, qui Paruana uocabatur, erat in regno Turquiæ Capitaneus Tartarorum, & iste rebellis effectus contra Abagan, conabatur Tartaros omnes perdere & fugare. Abaga uero hoc audiēs, equitauit ita propere, quod quadraginta dietas in quindecim dierū spacio peregerit. Soldanus Ægypti audiens aduentum Tartarorum, subito de regno Turquiæ recessit, nec fuit ausus ulterius expectare, non tamen potuit ita celeriter arripere iter suum, quin Tartari qui uelociter sequebantur, attingerent exercitus sui finem, in introitu regni Ægypti in quodam loco, uocato Pasblanck. Irruentes itaque Tartari in posteriori custodia exercitus, ceperūt duo milia equitum Saracenorum, & diuitias multas acquisiuerunt, & ceperunt etiam quinque milia domos Cordinorum, qui in illa regione degebant. Perueniente uero Abaga usque ad confines terræ Ægypti, consultum erat sibi, ne ultra progrederetur propter æstum: terra enim illa est calida ultra modum, & Tartari, & eorum animalia, quæ à longe uenerant festinanter, non potuissent pondus ferre laboris & æstus: unde Abaga rediit in Turquiam, & fecit dissipari & destrui omnes terras, quæ rebelles extiterant & reddiderant se Soldano. Paruanam uero proditorem cum suis sequacibus iuxta morē Tartarorum per medium fecit scindi, & iussit quod in omnibus cibis quos erat comesturus, poneretur de carne illa Paruanæ proditoris, de qua comedit Abaga, & dedit suis proceribus comedendum, & talem ultionem sumpsit de Paruana proditore rex Abaga.

Dirum supplicium

De Soldano

De Soldano Aegypti mortuo per uenenum, Cap. XXXV.

POstquam ergo Abaga de regno Turquiæ sua uota compleuit, & Tartari fuerunt repleti prædis & diuitijs, quas acquisiuerant contra rebelles Saracenos, uocauit ad se regem Armeniæ, & sibi obtulit regnum Turquiæ, eo quod pater suus & ipse semper se gesserant fideliter erga dominium Tartarorum. Rex uero Armeniæ tanquam sapiens & discretus, de tanto dono obtulit Abaga multas grates, & à retentione regni Turquiæ se curialiter excusauit, asserens se non posse sufficere ad duo regna commode gubernanda. Nã Soldanus Aegypti erat in integro posse suo, & ad grauamen regni Armeniæ toto conamine intendebat: quare satis sibi facere uidebatur, si ad defensionem regni Armeniæ poterat consilium adhibere. Consuluit tamen rex Armeniæ, ut Abaga de regno Turquiæ taliter ordinaret antequã recederet, quod de rebellione nullatenus dubitaret, & nulli Saraceno daret dominium in Turquia. Abaga quidem acceptauit regis consilium, & nunquam postea uoluit quod Saraceni in illis terris dominium obtinerent. His itaq; completis, rex Armeniæ requisiuit & rogauit, quod Abaga uellet intendere ad liberationem terræ sanctæ, & ipsam eruendam de manibus paganorum. Hoc Abaga promisit facere toto posse, & consuluit, quod rex nuncios suos mitteret ad papam, & ad alios dominos & principes Christianorum, pro subsidio terræ sanctæ. Abaga uero in regno Turquiæ ordinatis quæ fuerant ordinanda, ad regnũ Corosten, ubi familiam suam dimiserat, est reuersus. Benedeclar uero Soldanus Aegypti, quum Tartari damnũ sibi intulerunt, fuit ueneno potatus, & subito obijt in Damasco: de quo Christiani partiũ orientis fuerunt ualde gauisi, & Saraceni cœperunt multipliciter contristari. Nam post mortem Soldani non habuerunt tam bonum Soldanum, ut Saraceni communiter asserebant. Quidam uero filius suus Melecksait nomine successit in dominio: sed post modicũ temporis spacium de dominio fuit expulsus per quendam qui uocatus fuit Ersi, qui uiolenter dominium usurpauit, & constituit se Soldanum.

De Mangodanior duce Tartarorum, qualiter aufugit de pugna propter timorem, Caput XXXVI.

TErmino itaq; ueniente, in quo Abaga debuit & potuit guerrã mouere contra Soldanum Aegypti, ordinauit quod Mangodanior frater suus ad regnum Syriæ, cum triginta milibus Tartarorum se transferret, & si forte Soldanus ueniret belliger contra eum, ipsum uiolenter debellaret, & si Soldanus uitaret præliũ, occuparet terras & castra, & custodiendas traderet Christianis. Quãdo Mangodanior itaq; per dietas suas processisset, quousq; Armeniæ appropinquauit, tunc misit pro rege Armeniæ, qui continuo uenit cum pulchra equitum comitiua, & ingressi fuerunt regnum Syriæ, & iuerunt totam prouinciam deuastando usq; ad ciuitatem Hames, quæ Camella hodie ap-

die appellatur à pluribus, & est sita in medio regni Syriæ, ut fertur. In facie uero illius ciuitatis est quædam planicies ualde pulchra, ibiq; Soldanus Ægypti congregabat posse suũ, intendens cũ Tartaris præliari. Saraceni itaq; ex una parte, & Christiani cum Tartaris ex aduerso ingens præliũ iniuerũt. Rex itaq; Armeniæ cum Christianis ducebat & regebat exercitus dextrum cornu, unde ipse inuasit sinistrum cornu exercitus Soldani, & fugauit inimicos usq; ad ciuitatẽ Hames per tres dietas longas & ultra uiriliter. Almach etiã quidã Tartarorũ, aliã partẽ exercitus Soldani uiriliter debellauit, & per tres dietas Saracenos fugauit, quousq; peruenit ad quandã ciuitatẽ quæ uocatur Tara. Quumq; crederent Soldani potentiã fuisse contritã, & ecce Mangodanior, qui nunquã uiderat discrimina præliorũ, de quibusdã Saracenis, Bedinnis lingua Arabica nominatis, absq; rationali causa timens retrocessit, campum uictoriæ derelinquens, dimisitq; regem Armeniæ & aliũ ducẽ suũ qui inimicos fuerant persequuti. Quando uero Soldanus, qui omnia credide rat amisisse, uidit campũ belli uacuũ & totaliter derelictũ, ascendit quendam monticulũ cum quatuor armatis firmiter ibi stando. Rex uero Armeniæ rediens de conflictu, quum non inuenisset in campo Mangodanior, fuit plurimum stupefactus, cogitans uiã quam gradiebatur, post ipsum tenuit gressus suos. Almach uero prædictus, qui persequutus fuerat Saracenos quos fugauerat, per biduum expectauit, sperans dominũ suum Mangodanior post ipsum, sicut debuit, equitasse, ut inimicos & prouinciã subiugaret, de quibus fuerant uictoriam consequuti. Cognita uero ueritate, de recessu Mangodanior, post ipsum ire festinauit, uictoriam derelinquens, & inuenerunt Mangodanior super littore fluminis Eufratis expectantem. Post hæc Tartari ad eorum prouinciam sunt reuersi. Rex uero Armeniæ cum gente sua in illo itinere passus fuit multa incommoda & labores. Nam propter uiarum longitudinẽ, & penuriam pabulorũ equi Christianorũ regni Armeniæ fuerunt totaliter fatigati, quod incedere non ualebant: & sic separatim Christiani per deuia incedentes, à Saracenis qui degebant in illis partibus, sæpius inueniebantur, & absq; misericordia cædebantur, unde maior pars totius exercitus regni Armeniæ amissa fuerat, & proceri quasi omnes. Et hoc infortunium Mangodanior accidit an. M. CCLXXXII. Postquã uero Abaga Can hæc omnia intellexit, congregauit undiq; gentem suam, & quũ iam esset paratus contra Saracenos procedere toto posse: & ecce quidam filius diaboli Saracenus uenit ad regem Persarum, & quibusdam qui Abaga familiariter seruiebant, contulit multa dona, & cum eis taliter ordinauit, quod una die Abaga & fratri suo Mangodanior uenenum mortiferum propinaret, ex quo ambo, proh dolor, excesserunt è uita in octo dierum spacio: per illos eosdem, qui scelus istud perpetrauerant, fuit primo comperta ueritas huius rei, & sic obijt Abaga Can anno domini M. CCLXXXII.

De Tango-

De Tangodor secundo filio Haoloni, qui successit Abaga in regno, Caput XXXVII.

POst obitum Abaga Can congregauerunt se Tartari, & constituerũt dominum super eos, quendam fratrem Abaga, qui Tangodor uocatur, & alios fratres suos præcesserat. In diebus quidem iuuentutis suæ datũ fuit sibi baptismatis sacramentũ, & uocatus fuit in baptismate Nicolaus. Sed postq̃ fuit ætate perfectus, propter societatem Saracenorum quam dilexerat, effectus fuit pessimus Saracenus, & renũcians fidei Christianę, Mahumet Can uoluit se appellari, & toto conamine studuit facere quod om̃es Tartari conuerterentur ad sectam iniquitatis filij Mahumeti, & quibus uiolentiam inferre forsitan non audebat, dona, gratias, honores cõferebat. Tempore istius igitur Mahumeti Can, conuersi fuerunt ad fidem Saracenorum Tartari infiniti, sicut hodie euidenter apparet. Præcepit itaque iste filius diaboli Mahumeti, omnes ecclesias Christianorum dirui, & ne Christiani auderent amplius celebrare legem & dogmata Christi. Faciebat publice prædicari Mahumeten, & Christianos exules fecit ire, & in ciuitate Taurisij fecit Christianorum ecclesias totaliter deuastari. Misit etiam suos nuncios ad Soldanum Ægypti, & firmauit pacis & concordiæ secum fœdus, & promisit quod omnes Christianos qui in terris dominij sui erant compellerent ad Saracenos, aut capitibus priuarentur: unde Saraceni fuerũt magna exultatione repleti: Christiani uero tristes & timidi incedebãt, nec eis aliud residebat, nisi dei misericordiam inuocare: uidebant enim persequutionem Christianorum maiorem quàm unquam fuerat temporibus retroactis. Transmisit etiam prædictus diabolus Mahumetes ad regem Armeniæ, & ad regem Georgiæ, & ad alios Christianos, ut ad ipsum accederent sine mora: sed Christiani cogitauerunt potius mori in prælio, quàm suis placere mandatis, quia nesciebant aliud remediũ inuenire. Quumq; fideles Christiani in tanta essent cordis amaritudine positi, quod mori potius q̃ uiuere affectabant: ecce deus, qui sperantes in se nullatenus derelinquit, cõsolamen transmisit Christianis omnibus. Nam quidã frater istius Mahumeti, & quidã eius nepos, nomine Argonus, fuerũt isti Mahumeto ꝓpter mala opera sua contrarij & rebelles, & significauerunt Cobila Can maiori Imperatori Tartarorum, qualiter iste Mahumetus antecessorũ suorũ uestigijs derelictis, effectus fuerat pessimus Saracenus, Tartaros omnes quos poterat inducendo, ut efficerentur etiã Saraceni. Quo audito Cobila Can Imperator fuit plurimum perturbatus, unde Mahumeto præcipiendo mandauit, quatenus corrigere se deberet, & à malis operibus abstinere, alioquin procederet contra ipsum. Ipse quidem Mahumetes mandato Imperatoris intellecto, ira & indignatione fuit repletus: & quia nullus erat qui auderet suis uoluntatibus contraire, præter fratrem suum & prædictum nepotem suum Argonum, laborauit tantum

diabolicus ille Mahumetus,quod fecit interfici fratrem suũ, & de nepote suo Argono intendens facere illud idem, iuit cum exercitu copioso,ut ipsum caperet & teneret. Argonus uero,qui contra potentiã inimici non poterat belliger apparere,montes petijt, & in quoddam castrum fortissimum introiuit. Idem uero iniquitatis filius Mahumetus dictum castrum obsedit, stans circumcirca cum suo exercitu infelici. Finaliter uero Argonus se reddidit Mahumeto cum pacis interiectis conditionibus,uidelicet,quod sibi & suum dominium seruaret. Postquam Mahumetus Can tenuit Argonum, tradidit eum conestabulo suo, & pluribus alijs magnatibus sub custodia concludendum. Et dum reuerteretur ad ciuitatem Taurisij,ubi dimiserat filios & uxores,dedit omnibus in mandatis,quod post ipsum incederẽt paulatim: conestabulo uero & quibusdam alijs, in quibus præcipue confidebat, iussit quatenus nepotem suum occiderent,& occulte sibi caput afferrent. His itaq; taliter ordinatis,festinanter præcepit eis Mahumetus. Inter illos uero qui mandatũ susceperant tanti sceleris adimplendi, inuentus fuit quidam potens uir, quem Abaga nutriuerat, pater ipsius Argoni, qui pietate motus,armis susceptis, conestabulum Mahumeti,& omnes suos sequaces nocte gladio iugulauit,& Argonũ à mortis periculo liberauit, & constituit Argonum rectorem & dominum super omnes. Vnde alij timore, alij uero amore obedientes fuerunt suis beneplacitis & mandatis. His itaq; sic peractis,Argonus cum comitiua suorũ fidelium,fuit persequutus celeriter Mahumetũ, & antequam Taurisiũ perueniret,personaliter cepit illum, quem captum iussit per medium detruncari, & sic fuit interfectus canis ille pessimus Mahumetus, inimicus fidei Christianæ,antequam duorum annorum spaciũ in suo solio compleret.

De Argono filio Abaga,qualiter fuit dominus Tartarorum post mortẽ Tangodor pessimi Saraceni, Caput XXXVIII.

ANno domini M.CCLXXXV. post necem pessimi Mahumeti,Argonus filius Abaga Can, primi Imperatoris, noluit se uocari Can, quousq; haberet à maiori domino in mandatis: & super eo misit Argonus ad magnum Can nuncios speciales, quos magnus Can Tartarorũ benigne suscepit,& honorifice tractauit, & de morte pessimi Mahumeti fuit plurimũ consolatus,& transmisit de maioribus domus suæ, & Argonum in dominio confirmauit. Et extũc Argonus fuit ab omnibus Can uocatus,& fuit ab omnibus honoratus. Iste uero Argonus fuit aspectu pulcherrimus, & dominiũ suum tenuit uiriliter & prudenter,Christianos dilexit,& ipsos plurimum honorauit. Ecclesias quas Mahumetus dirui fecerat reparauit, unde accesserũt ad eum rex Armeniæ,& rex Georgiæ,& alij Christiani partium orientis, & supplicauerunt ei,quod consilium apponeret, & iuuamen, ut terra sancta liberaretur de manibus paganorũ. Argonus quoq; benigne respondit, quod libenter faceret quicqd posset ad honorẽ dei & fidei Christianæ,unde intendebat

debat fœdus pacis componere cum uicinis, ut securius posset ire ad subsidiū terræ sanctæ. Quūq; Argonus in hoc bono proposito perseueraret, pacem quærens cum uicinis, ecce quarto anno sui dominij transmigrauit. Quidam uero frater eius nomine Regayto, sibi successit, sed fuit homo nullius ualoris, sicut inferius exprimetur.

De Regayto successore Argoni. Caput XXXIX.

ANno domini M.CCLXXXVIII. post obitum Argoni Can frater eius Regayto nullam habebat legem uel fidem, ad arma erat penitus nihil ualens, totus erat deditus luxuriæ & peccato, & in omnibus ducebat tanquam brutum animal uitam suam, uētris ingluuiem satiando superfluis potibus atq; cibis, per spacium sex annorum uixit in dominio: nihil aliud faciebat, unde per suam miseriam suis fuit exosus, & ab extraneis extitit uilipensus: finaliter fuit à suis proceribus suffocatus. Et post obitū suum factus fuit dominus quidam eius cōsanguineus, nomine Baydo: iste Baydo fuit in fide Christi fidelis, & rectus, & multas fecit gratias Christianis: sed dies uitæ suæ subito defecerunt, sicut inferius exprimetur.

De Baydo domino Tartarorum, & qualiter obierit, Cap. XL.

ANno domini M.CCXC. post mortem Regayto, Baydo tenuit dominium Tartarorum: Iste Baydo tanquam bonus Christianus reædificauit ecclesias Christianorū, & præcepit, quod nullus auderet dogmata Mahumeti inter Tartaros prædicare. Et quia multiplicati erant ualde illi, qui sectam tenebāt perfidi Mahumeti, moleste tulerunt mandatū Baydo, & ideo occulte miserunt nuncios ad Casanum, qui fuit filius Argoni, & promiserunt sibi dare dominium, quod Baydo tenebat, & ipsum constituere dominum super eos, si uellet renunciare fidei Christianæ. Casanus uero, qui parum curabat de fide, & qui dominium plurimum affectabat, promisit facere quicquid uellent, & propter hoc Casanus fuit rebellis effectus. Baydo uero congregauit gentem suam, intendens Casanum capere & tenere: proditionem enim, quam gens sua sibi fecerat ignorabat. Quumq; ad campū belli uenissent, ecce omnes illi qui sectæ adhæserant Mahumeti, relinquentes Baydo, fugerunt ad Casanū. Baydo quoq; uidens se ab omnibus derelictum, fugā arripuit, credens euadere, sed persequentibus inimicis fugiendo interijt.

De Casano filio Argoni, qualiter dominium usurpauerit, & gestis eius. Caput XLI.

POst mortem Baydo Casanus fuit factus dominus Tartarorum, initio sui dominij non audebat contraire his, quæ promiserat illis, qui eum in dominio posuerunt, qui Mahumeti sequebantur legem & sectam, & ideo austerum se ostēdit nimium Christianis. Sed postquam in sede dominij firmus fuit, cœpit honorare & diligere Christianos, multa fecit in uita sua ad cōmodū Christianorū, sicut in sequētibus audietis. Et primo destruxit quam

plures magnates,qui suadebant ei,ut Saracenorum fidei adhæreret,& perse queretur undiq; Christianos. Post præcepit omnibus Tartaris,qui in dominio suo erant,quod essent armis & omnibus necessarijs præmuniti,quoniam intendebant ingredi regnum Aegypti,& Soldanum destruere si ualerent,& hoc mandauit regi Armeniæ, & regi Georgiæ, & alijs Christianis partium orientis. Verum uerno tempore adueniente, Casanus suum exercitum congregauit, & direxit gressus suos per uiam de Baldach cum exercitu copioso. Quando uero Casanus peruenit ad terras Aegypti,cōgregauit in simul gentem suam.Soldanus qui uocabať Melecnaser, iamdudum de aduentu Tartarorum rumoribus intellectis,congregauit posse suum,& uenit ante ciuitatē Hames cum maximo apparatu,quæ ciuitas est sita in medio regni Syriæ,ut refertur. Quūq; Casanus intellexisset, quod Soldanus contra ipsum intenderet præliari, ad obsidionem ciuitatis uel castri noluit perdere tempus suū, sed recto tramite celeriter uenit ad locum ubi erat Soldanus, & se posuit ex aduersa parte per unam dietam in quibusdam pratis, in quibus erat abundantia pabulorum. Vnde præcepit Casanus omnibus suis,quod in illo campo essent, quousq; equi requiescerent à labore quem passi fuerant in uia celeriter ueniendo. In societate uero Casani erat quidā Saracenus nomine Calphack,qui fuerat seruus Soldani, & fugerat ad Casanum propter metū Soldani,qui propter excessus intendebat illum carceribus mancipare. Iste Calphack à Casano receperat gratias & honores, & Casanus de eo plurimum confidebat, sed tanquā proditor maledictus per literas notificauit Soldano & Saracenis consilium & intentionem Casani,& misit qualiter Casanus morari intendebat in pratis illis,ut dareť requies equis suis,qui erant mirabiliter fatigati, & consuluit Soldano quod properaret ad pugnam quamdiu aduersariorum equi erant fessi, quia faciliter posset de Tartaris uictoriā reportare. Soldanus Ægypti,qui apud ciuitatem Hames Tartaros proposuerat expectare,acquieuit tamen cōsilio proditoris, & cū electa multitudine suorū equitauit festinanter, ut ex improuiso insultū faceret in Casanum. Speculatores quidē exercitui Casani notum fecerunt aduentū Soldani. Casanus uero fecit edictū,ut omnes sui equitarent per acies ordinati,ut uiriliter reciperent inimicos. Casanus ergo leone audacior, cū illis quos circa se inuenit,equitauit obuiam Saracenis,qui iam tantū appropinquauerant,quod præliū nō poterat euitari. Et cæteri qui per campum erant dilatati, ut requiem darent equis,nō poterant ad ipsum accedere festinātet,unde Casanus præcepit militibus qui secum erant de equis descendere, & de illis in circuitum facere uelut murum, & cum arcubus & sagittis impeterent inimicos, qui laxatis habenis ad prælium properabant. Tartari uero descenderūt,& in circuitu ipsorum posuerūt equos suos,& acceptis in manibus arcubus & sagittis,expectauerūt quousq; sagittæ possent ad inimicos commode peruenire. Et sic omnes simul Tartari

sagittantes,

sagittantes,qui in arte sagittandi mirabiliter sunt periti,equos inimicorũ pręcedentes taliter percusserunt,quod ante alios ceciderunt:unde illi qui sequebantur,qui cursu uelocissimo properabant,inuenientes præcedentes prostratos,præcipitabantur super illos: unde de multis Saracenis euaserunt pauci, qui nõ erant prostrati,aut sagittis Tartarorum letaliter uulnerati.Soldanus Aegypti,qui in acie illa erat, quàmocyus potuit retrocessit. Casanus hoc uidens,statim præcepit equos ascendere gentem suam,& inuadere uiriliter inimicos,& ipse fuit primus,qui Soldani aciẽ est ingressus,& tamdiu Soldanus cum modica societate suorũ bellum sustinuit, prostrando & occidendo strenue inimicos,quoad Tartari muniti,& per acies ordinati uenerũt ad pugnã: tunc inceperunt omnes acies undiq; prælíari, & durauit altercatio inter eos ab ortu solis usq; ad nonam.Finaliter uero Soldanus nõ potuit resistere audaciæ Casani, qui manu sua mirabilia fecit, & sic uertitur in fugã Soldanus cum omnibus Saracenis. Casanus itaque cum gente sua persequutus fuit usq; ad noctis caliginem inimicos diuersimode occidendo, unde tanta fuit ibi Saracenorum strages, quod tota terra dispersa extitit corporibus mortuorum. Post conflictum nocte illa requieuit Casanus in quodam loco qui uocatur Cametũ,gaudens & exultans ineffabiliter de triumpho quem contra Saracenos obtinuerat nutu dei. Actũ hoc anno domini M. CCCX. die mercurij ante festum natiuitatis domini.

De uictoria quam habuit Casanus contra Soldanũ Aegypti, & qualiter spolia diuisit inter socios. Cap. XLII.

His itaq; sic peractis,Casanus præcepit regi Armenię,& cuidã duci Tartarorum,qui uocabatur Molay, quod cum xl.milibus equitum Tartarorum persequerentur Soldanum usq; ad desertũ Aegypti,quod distabat à campo belli per duodecim dietas & ultra. Et præcepit quod apud ciuitatem Gaccaræ ipsum expectarent aut eius mandatũ. Rex igitur Armeniæ & Molay prædictus cum xl.milibus Tartarorum ante solis ortum recedentes,Soldanum fuerunt celeriter persequuti.Post triduum uero Casanus misit ad regem Armeniæ quod rediret,eo quod intendebat obsidere ciuitatem Damasci,& præcepit quod Molay procederet,sicut habuerat in mandatis,Saracenos omnes quos capere poterat perimendo. Soldanus uero quoq; fugit uelociter diu noctuq; dromedarios equitando, & in societate quorundam Beduinorum,qui eum conducebant,Babyloniam mirabiliter est ingressus. Alij uero Saraceni diuersimode fugerunt, quò quilibet opinabatur se posse melius receptare: quorum magna quantitas perrexit per uiam Tripolis, qui per Christianos habitantes in monte Libani fuerunt interfecti crudeliter. Redeunte ergo rege Armeniæ ad Casanum, inuenit quod ciuitas Casana dediderat se Casano, & totum ærarium Soldani & exercitus sui quod ibi erat,fuit ante Casani præsentiam deportatũ,cuius multitudo extitit infinita:

mirati

mirati fuerunt omnes super eo, quod Soldanus tātas diuitias secum tulerat, dum intenderet præliari. Casanus ergo congregatis omnibus illis diuitijs, & omnibus spolijs quas lucrati fuerant Tartari, post triumphum diuisit omnia liberaliter inter suos, ex qbus omnes locupletes sunt effecti. Ego uero Fr. Haythonus, qui hanc historiā compilaui, interfui omnibus negocijs & prælijs quæ Tartari habuerunt cum Soldano á tempore Haoloni: sed nunquā uidi uel audiui dici de aliquo domino Tartarorum, qui plura faceret in duobus diebus, quàm fecit Casanus. Nam prima die belli cum parua societate suorum contra Soldanum & magnam copiam inimicorum præliū sustinuit, & de persona sua taliter se probauit, quod inter omnes alios bellatores famā & laudem merito est adeptus. Et de sua probitate inter Tartaros narrabitĉ in secula seculorum. Secunda uero die tanta erat libertas & liberalitas cordis sui, quod de om̄ibus diuitijs & infinitis thesauris quos acquisiuerat, sic inter suos distribuit & diuisit, quod in sua sorte non retinuit nisi unum ensem, & quoddam marsupium, in quo erant scripturæ terræ Ægypti, & innumerus exercitus Soldani, & similia. Et omnia alia distribuit liberaliter, ut est dictū. Et hoc præcipue erat admirandum, qualiter in tantillo corpusculo tanta uirtutum copia inueniri poterat. Nam inter xx. mille milites, uix potuisset staturæ minoris aliquis reperiri, neque turpioris aspectus, omnes tamen alios in probitate & uirtutibus excedebat. Et quia iste Casanus tempore nostro fuit, dignum est quod de suis gestis plenius enarremus: & ille Soldanus, qui per Casanum extitit debellatus, adhuc uiuit. Præterea illi qui ad Saracenorum intendunt præcipitium, & grauamen inferre uolunt, multa poterunt sumere documenta, his historijs plenius intellectis.

Casani laus

Postquam uero Casanus per quinque dierum spacium requieuit, & inter suos diuisit spolia innumerabilia, ut superius est expressum, per dietas suas iter suum direxit rectà ad ciuitatem Damasci. Quumque ciues Damasci cognouerunt aduentum, timuerunt ualde, ne si Casanus eos caperet uiolenter, absque misericordia perderentur. Vnde de consilio sapientum, & concordi omnium uoluntate, suos ad Casanum nuncios transmiserunt, qui dederunt sibi multa dona, & ei claues ciuitatis etiam obtulerunt, ab eo misericordiam implorātes. Receptis ergo xenijs & clauibus ciuitatis Damasci, præcepit Casanus nuncijs quod redirent, & uictualia sufficientia exercitui præpararent, & nullatenus dubitarent, quia nolebat destruere ciuitatem, sed eam intendebat pro camera sua reseruare. Recedentibus itaque nuncijs cum exultatione ingenti, Casanus post modicum equitauit ad flumen Damasci, in cuius littore tentoria sua fixit, & inhibuit, ne inferrētur damna aliqua ciuitati. Ciues uero Damasci miserunt plurima dona Casano, & de uictualibus dederunt exercitui affluenter, mansitq; ibi Casanus per xlv. dies cum omnibus suis, præter xl. milia Tartarorum, quos miserat cum Molay, qui apud ciuitatem

Gaccaræ

Gaccaræ morabantur, Casani expectantes aduentum uel mandatum.

De Capchick qualiter fuerit proditor erga Casanũ, & restituerit terras Soldano, Caput XLIII.

QVmq́ Casanus taliter moraretur, & daret se solatio & quieti, ecce rumores uenerũt de quodam suo consanguineo, nomine Baydo, qui ingressus fuerat regnum Persarum, damna Casano plurima inferẽdo: & quia dubitabatur ne deterius faceret, consultum fuit Casano, quod ad propria remeatet. His itaque rumoribus intellectis, Casanus præcepit maiori duci sui exercitus, qui uocabatur Cotulossa, quod cum parte exercitus ad custodiam regni Syriæ remaneret, & Molay ac alijs Tartaris, qui erãt in terra Gaccaræ mandauit, quod obedirent Cotulossæ, quem dimiserat loco sui. Post hæc ordinauit Casanus Baiulos, & rectores super qualibet ciuitate, & tradidit ciuitatem Damasci Capchick proditori superius nominato, nondum enim Casanus cognouerat uelle suum. Postea uocari fecit ad se regem Armeniæ, & suum sibi reseraauit recessum, dicens, Libenter tradidissemus terras, quas acquisiuimus, custodiendas Christianis, si uenissent: & si uenerint, Cotulossæ dabimus in mandatis, quod eis restituat omnes terras, quas hactenus tenuetunt, & ad reparationem castrorum det eis subsidium opportunum. His omnibus sic completis, Casanus arripuit iter suum, tendens uersus Mesopotamiam. Quumq́ ad flumen Eufraten peruenisset, mandauit Cotulossæ, ut dimissis Molay xx. milibus Tartaris, ad eum cum residuo exercitu accedere festinaret. Cotulossa quidem fecit, sicut receperat in mandatis, unde Molay stetit in custodia regni Syriæ pro Casano, & suadẽte Capchick proditore, Molay se transtulit uersus partes Hierosolymitanas, in quodam loco nominato Gaut, ut ibi pabula ꝓ equis, & alia necessaria inueniret. Æstiuo uero tẽpore ueniente, Capchick prædictus, qui erga Casanum iamdudũ conceperat falsitatem, occulte misit ad Soldanum, quod redderet sibi Damascum & alias terras, quas Casanus & Tartari occupauerant in regno Syriæ. Et Soldanus promisit Capchick, quod si ea quæ promiserat adimpleret, sibi daret perpetuo dominium ciuitatis Damasci, & de thesauro suo etiam magnã partem, & sororem suam sibi traderet in uxorem: & ita post modicum temporis spacium, Capchick rebellis effectus, fecit omnia castra Tartaris rebellare: spes enim illorum erat æstus æstiui temporis, in quo Tartari non poterant equitare, neq́ suis subsidium impertire. Quãdo Molay uidit, quod omnes terræ rebelles factæ fuerunt, non fuit ausus stare cum tam modica gentium quantitate, unde per uiam breuiorem se transtulit ad regnum Mesopotamiæ, & notificauit Casano omnia quæ in regno Syriæ euenerant seriatim. Casanus uero tunc nõ potuit aliud facere per æstum temporis. Sed ueniente tempore hyemali, super littora fluminis Eufratis suum fecit maximum apparatum, & transmisit Cotulossam cũ xxx. milibus equitibus Tartaris, & præcepit, quod

quando ad partes Antiochiæ perueniret, regē Armeniæ conuocaret, & alios Christianos partium orientis & Cypri, & adiungeret eos sibi. Et dum Casanus cum robore sui exercitus sequeretur, in regnum Syriæ introiret. Prædictus itaq; Cotulossa fecit sicut habuit in mandatis. Acceptis itaq; xxx. milibus Tartarorum, per dietas suas perrexit, quousq; Antiochiam applicuit, & deinde misit ad regem Armeniæ quod ueniret, unde rex Armeniæ cum suo exercitu equitauit. Christiani etiā qui erant in regno Cypri, de aduentu Cotulossæ rumoribus intellectis, absq; moræ dispēdio cum galeis & alijs lignis peruenerunt ad insulam Anteradensem, & ibi fuerūt dominus Tyreneñ. frater regis Cypri, qui erat militiæ dux & rector, & magistri domorum, hospitalis & templi, cum conuentibus fratrum suorum: & dum parati essent uoluntaria Christi seruitia adimplere, ecce rumor uenit de quadā infirmitate Casani, à qua taliter uexabatur, quod de conualescentia medici desperabant, unde Cotulossa cum suis Tartaris redijt ad Casanum. Rex etiam reuersus fuit Armeniam & alij Christiani, qui uenerant ad insulam Anteradensem, redierunt in Cyprum. Et ob hanc causam incœptum terræ sanctæ negocium fuit totaliter derelictum: hoc accidit anno domini M. CCCL.

De maximo damno quod habuerunt Tartari in planicie Damasci propter aquarum abundantiam. Cap. XLIIII.

ANno domini M. CCCIII. Casanus congregato iterum exercitu copioso cum magno apparatu, peruenit usque ad flumen Eufraten, intendens regnum Syriæ introire, & sectam Mahumeti totaliter destruendo, terram sanctam libere restituere Christianis. Saraceni uero Casani timētes aduentum, & quū in bello nō confiderent se esse pares, totam terrā eorū combusserunt ante faciem Tartarorū, ita quod collectis frugibus, & alijs in terra crescentibus, ac animalibus in castris & in munitionibus cōgregatis, residuū totū ignibus deuastarūt, ut quū Tartari uenirēt, nō inuenirēt uictualia, neq; pabula pro iumentis. Quando Casanus intellexit ea quæ fecerant Agareni, & qualiter dissipauerant totam terram, cogitans quod equi illis in terris taliter deuastatis non possent sustentari, accepit consiliū remanēdi super littora fluminis Eufratis illa hyeme, & ueris tempore ueniente, dum herbæ inciperent pullulare, perficere iter suum. Maiorem enim curam habebant Tartari de equis suis quàm de seipsis, quia dum modico & uili cibo sciant esse contenti, de seipsis quodammodo non curabant. Tunc Casanus misit pro rege Armeniæ, qui sine tarditate ueniens, super flumine se locauit. Et tanta fuit ibi gentis multitudo, quod exercitus Casani per tres dietas extendebatur in longum, à quodam uidelicet castro quod uocatur Caccabe, usq; ad aliud castrum nominatum Labire: quę quidem castra erant Saracenorum, sed absq; insultu aliquo reddiderunt se Casano. Quumq; Casanus taliter moraretur, tempus congruum expectando, ut posset de Saracenis perficere uota sua, &

terram sanctam de ipsorum manibus liberare. Et ecce, diabolus obstaculum interiecit. Nam Baydo superius nominatus, terras Casani iterum introiuit, & intulit damna multa, sicut Casano extitit enarratum. Vnde consultum fuit Casano, quod ad propria remearet. Casanus quidem plurimum perturbatus, pro eo quod tam diu differebatur negocium terræ sanctæ, iussit Cotulossæ duci suo, quod cum xl. milibus Tartaris regnum Syriæ introiret, & ciuitatem Damasci caperet, & omnes perderet Saracenos. Rex quoque Armeniæ cum gente sua præfato duci Cotulossæ est associatus. Casano itaque ad propria redeunte, Cotulossa cum xl. milibus Tartaris, & rex Armeniæ cũ suo posse regnum Syriæ introiuerunt, omnia deuastantes, quousque peruenerunt ad ciuitatem Hames, ibiq; crediderunt, sicut aliâs fecerant Ægyptij, exercitum inuenire, sed certos intelligentes rumores de Soldano, quod esset in ciuitate Gaccaræ, inde nullatenus egressurus. Obsederunt ergo uiriliter ciuitatem Hames, quam post paucos dies uiolenter ceperunt, & indifferenter omnes Saracenos gladio peremerunt, ibiq; inuenerunt diuitiarum copiam, & magnam multitudinem armatorum. Deinde uero se transtulerunt ad ciuitatem Damasci, ut eandem quoq; obsiderent, & ecce ciues suos misetũt nuncios, supplicãdo quod eis concederentur induciæ triduanæ, quas inducias habuerunt. Præcursores uero Tartarorum, qui ferè per unam dietam transiuerant iam Damascum, ceperunt quosdam Saracenos, quos transmiserunt ad Cotulossam, ut per eos inquireret certa noua. Cotulossa ergo per illos Saracenos rumoribus intellectis, quod ibi prope circa duas dietas erant mille ducenti equites Saracenorum, qui aduentum Soldani quotidie expectabant: cum festinatione equitauit, ut ex improuiso illos caperet & teneret. Et quãdo Cotulossa & rex Armeniæ puenerunt ad locũ, ubi erãt mille ducenti equites Saracenorum, erat quasi hora uespertina, & paulo ante applicuerat iam Soldanus. Cotulossa ergo & rex Armeniæ, qui credebant occupare solos illos mille ducentos Saracenos, uidentes se in sua opinione deceptos, steterunt ut consilium caperẽt. Consultum itaq; fuit Cotulossæ, quod requiesceret nocte illa, & inimicos in crastinum impugnaret, quum dies iam ad uesperam declinasset. Cotulossa uero qui uilipendebat Soldanũ, & etiam gentem suam, noluit in hoc casu quiescere consilio alicuius, imò præcepit festinanter acies ordinari. Saraceni uero hoc uidentes, steterũt, quia à quodam lacu & quodam monte erant à duabus partibus præmuniti. Et scientes quod Tartari absque eorum discrimine ad eos accedere non ualebant, noluerunt exire ad pugnã, sed ibi firmiter expectauerunt. Quumq; Tartari crederent absq; obstaculo inuadendos Saracenos, & ecce quendam ante se riuulum inuenerunt, qui in certis locis transitum non habebat, unde tardauerunt Tartari multum, antequam possent transire riuulum supradictũ. Sed postquã Cotulossa & rex Armeniæ cũ maiori parte suorũ riuulũ transiuerũt, in inimicos uiriliter insultarunt.

tarunt. Soldanus stetit, nec de loco quidem ubi erat inter lacum & montem, uoluit se mouere. Noctis uero caligine appropinquante, dum uideret Cotulossa Soldanum stantem, & nolentē ad pugnam egredi, ut sperabat, congregatis suis iuxta montē, nocte illa quieuit: ueruntamen circa mille Tartarorū, qui non potuerunt eo die riuulum pertransire, nō fuerūt cum alijs nocte illa. Veniēte uero die, ad pugnandū se Tartari parauerūt, & in Soldanū uiriliter insultarūt: sed Soldanus noluit in campū uenire more bellorum, sed stetit in illo tutiori loco, cum gente se quantū poterat defendēdo. Tartari uero conabanť extrahere Saracenos, sed nullo modo potuerūt. Durāte uero insultu à mane usq; ad nonā, propter defectū aquæ, quā nō inuenerant nocte illa nec die, tædio & siti nimiū fatigati retro cesserūt, & dimisso Soldano recesserunt unus post aliū paulatim per turmas & acies ordinati, quousq; peruenerūt ad planiciē Damasci, ibiq; inuenerūt abundantiā magnā aquę, & pascua ualde bona, & ordinatum fuit ibi stare, quousq; hominibus & equis dareť requies opportuna, ut postmodum melius possent redire ad prælium cum Soldano. Habitatores uero Damasci scientes quod exercitus Tartarorum erat in illa planicie collocatus, quadam nocte aquas fluminis per quosdam meatus & riuulos discurrere permiserunt, & antequam octo horæ noctis illius pertransissent, aquæ in tantum creuerunt ubiq;, quod Tartari coacti sint surgere & recedere festinanter. Quūq; nox illa esset multum tenebrosa, & fossata forēt omnia plena aquis, & nulli tramites apparerēt, omnes fuerunt quasi confusi, & multa animalia, arma, & arnesia amissa fuerunt in illa planicie propter aquas, & etiam plures homines suffocati, & inter cęteros rex Armeniæ plura dicitur amisisse. Veniente uero die, per gratiā dei aquarū pericula euaserunt. Sed quum arcus & pharetræ Tartarorum, cum quibus præcipue præliant, ac alia arma ipsorum essent totaliter madefacta, quod illa non poterant exercere, unde fuerunt totaliter stupefacti: quod si inimici eos persequuti fuissent, nullus penitus euasisset, imò illos uelut aues capere potuissēt. Post hæc uero paulatim Tartari propter illos qui equos suos amiserāt, incedentes ad littora fluminis Eufratis sunt reuersi, nec aliquis inimicorum ausus fuit illos sequi, siue inuadere quoquo modo, quandoquidem peruenerunt ad flumen, quod transire oportuit natando, & sicut melius fieri poterat super equis, dum flumen illud esset turbidum & inflatum propter abundantiam pluuiarū, multi Armeni perierunt in illo, etiam Tartari & Georgiani, & multi equi fuerūt in flumine suffocati: & sic accidit, quod nō per potentiā inimicorum, sed casu & malo consilio tanquam confusi ad propria redierunt. Hoc quidem diciť euenisse, eo quod Cotulossa nolebat acquiescere consilio alicuius. Nam si sapientibus credidisset, illa potuisset pericula faciliter euitasse. Ego enim Fr. Haythonus huius historiæ compilator, præmissis omnibus præsens fui, & si forte super hac materia loquor prolixius quàm decet, mihi quæso uenia tribuať.

Nam hoc

Nam hoc facio, ut in casu simili similia discrimina ualeam reminisci. Rebus enim consulte actis, consueuerunt fines laudabiles obtineri, & econtra, quæ improuide fiunt, optatis successibus sæpius carent. Postq̃ itaq; rex Armeniæ flumen Eufraten pertransiuit non sine damno suorum, decreuit ire ad Casanum anteq̃ ad regnum Armeniæ temearet, unde recto tramite perrexit ad ciuitatē Niniue, in qua Casanus tunc residebat, & Casanus regē suscepit honorifice & benigne, & super amissionibus atq; damnis regi plurimū est compassus, unde eidem fecit gratiam specialē. Nam sibi cōcessit mille Tartaros, qui suis expēsis semper essent stantes in custodia regni sui. Et de regno Turquiæ præcepit Casanus certam quantitatem pecuniæ regi dare, de qua posset alios mille equites stipendiarios ad suum placitum retinere. Rex igit̃ acceptalicētia, ad regnum Armeniæ est reuersus, & Casanus ei iniunxit, quod prudenter uigilaret circa custodiam regni sui, quousq; ad subsidiū terræ sanctæ personaliter, dante domino, posset ire.

Qualiter Casanus ante mortem suam Carbagandan suum fratrē successorē in regno constituerit. Cap. XLV.

Rex itaq; Armeniæ ad terram suam rediit, sed postq̃ ibi applicuit, parū habuit de quiete. Post hæc uero, sicut deo placuit, Casanus fuit quadam graui infirmitate detentus. Et quia sapienter in uita sua egerat, uoluit etiam ultimo commendari, unde suum sapienter condidit testamentum, & sibi instituit hæredem & successorem Carbagandan fratrem suum. Postquā ordinauit prudenter ea quæ erant ordinanda circa negocium regni sui & domus suæ, fecit pulchras constitutiones & leges, quas suis dimisit in memoriā, quæ quidem à Tartaris firmiter obseruantur. Post hæc Casanus diem clausit extremum, & successit sibi in regno Carbaganda frater suus. Iste Carbaganda, fuit filius cuiusdā bonæ memoriæ dominæ, quæ fuit uocata Erockcaton, quæ fuit in fide Christi deuotissima & fidelis, & quamdiu uixit, faciebat sibi diuina officia quotidie celebrari, & tenebat Christianum presbyterum, & sacellum, unde iste Carbaganda fuit baptisatus, & nominatus in suo baptismate Nicolaus, & quamdiu mater eius uixit, in fide Christianorum permansit. Sed post obitum dominæ matris suæ, dilexit societatem Saracenorum, unde fide Christianorū relicta, adhæsit sectæ perfidi Mahumeti. Rex uero Armeniæ de obitu Casani fuit plurimū perturbatus. Nam per hoc inimici fuerunt in magna superbia eleuati. Vnde accidit, quod Soldanus regem habebat ualde exosum, & etiam gentem suam. Nam per totum illum annum ferè mense quolibet, Soldanus Babyloniæ misit magnā copiam armatorū, qui totum regnum Armeniæ deprædabantur, & præcipue planiciem circundabant, damna multa sæpius inferendo, & sic nunquam scitur regnum Armeniæ tantam habuisse molestiam temporibus retroactis: sed deus omnipotens & misericos, qui sperātes in se nullatenus derelinquit, compassus est

miserabilibus Christianis. Vnde accidit mense Iulij, ut septem milia Saracenorũ de melioribus domibus Soldani, regnũ Armeniæ fuerint ingressi, & iuerint omnia deuastando usq; ad ciuitatẽ Tarsensem, in qua B. Paulus apostolus natus fuit. Et quum multa damna intulissent prouinciæ, & reditent, ecce rex Armeniæ suis undiq; congregatis, Saracenis deprædatoribus obuiauit, & prope ciuitatẽ Ayatij bellũ inijt cum eisdem: sed nutu dei potius quàm bonitate nostra, prædicti Saraceni fuerunt totaliter debellati, quod de illis septẽ milibus Saracenorũ nõ euaserunt trecenti qui nõ essent capti, aut diro gladio interempti, licet ferocitate sua crederent inuadere totũ regnũ, & Christianos regni Armeniæ in uno hiatu gutturis absorbere posse: & hoc actum fuit quadã die dominica xviij. mensis Iulij. Post illũ conflictũ Saraceni nõ fuerunt ausi regnum Armeniæ introire: & misit Soldanus Ægypti, & treugas cum rege Armeniæ inijt & firmauit.

De distinctionibus huius operis, & qualiter habuit originẽ. Cap. XLVI.

EGo uero Fr. Haythonus interfui omnibus prælibatis, qui dudum proposueram habitum sumere regularẽ, sed propter incõuenientia discrimina & ardua negocia regni Armeniæ, cum honore meo non poterã in tantis necessitatibus derelinquere consanguineos & amicos. Vnde postquã deus sua pietate mihi concessit gratiã dimittendi regnũ Armeniæ, & populum Christianum, post multos labores meos in statu pacifico & quieto, cõfestim uotũ quod diu uouerã, uolui adimplere. Accepta itaq; licẽtia à domino meo rege, & ab alijs consanguineis & amicis in campo illo, ubi deus de inimicis triumphum concesserat Christianis, arripui iter meum, & perueniens in Cyprum, in monasterio episcopæ Præmonstratensis ordinis suscepi habitũ regularẽ, ut qui in iuuentute mea militauerã mundo, in seruitijs dei residuũ uitæ meæ, pompis huius seculi relictis, cõsumerem. Anno domini M.CCCV. Gratias igitur ago deo, quoniã regnũ Armeniæ hodie est in statu æquo, bono & pacifico reformatum: præcipue per modernũ regem dominũ Liuonum, filium quondã domini Theodori, q tanquã indolis gloriosæ uirtutibus illustratus, omnibus regentibus est speculũ gratiosum. Et firmiter credit & sperat, quod in diebus istius regis iuuenis, qui bonitate suos antecessores præcellit, cum auxilio dei regnum Armeniæ ad statũ pristinum reducetur. Præterea huius operis compilator, ea quæ narrat & scribit in isto libro, tribus modis asserit se sciuisse. Nam ab initio Changij Can, qui fuit primus Imperator Tartarorum, usq; ad Mango Can, qui fuit quartus Imperator, narrat ea fideliter, quæ in Tartarorũ historijs continentur. A Mango Can uero usq; ad mortẽ Haoloni, ea quæ narrat & scribit, sciuit & audiuit per dominũ auunculũ suũ, quod dominũ Haythonũ regem Armeniæ rescribere fecit, qui præsens fuit illis temporibus, omnibus prænotatis, & cum magna diligẽtia narrabat hæc filijs & nepotibus, & faciebat redigi in scriptis, ut melius memoriter tenerent.

Haythonus monachus fit

Ab initio

Ab initio quidem Abaga Can usque ad finem tertiæ partis huius libri, ubi finem capiunt historiæ Tartarorũ, sciuit ipse tanquam ille qui præsens fuit, unde de his quæ suo tempore euenerunt, perhibet testimonium ueritati. Et licet hucusque narrauerimus de historijs & gestis Tartarorũ, adhuc restat de ipsorum dominio & potentia, præcipue qui nunc uiuũt aliquid referandum, ut melius cognoscantur.

De Tamor Can sexto Imperatore Tartarorum, & de potentia sua, & subiectorum suorum, Cap. XLVII.

MAgnus itaque Imperator Tartarorum, qui nunc tenet imperiũ, uocatur Tamor Can, & est sextus Tartarorum imperator: sedem imperij sui tenet in regno Cathay, in quadam maxima ciuitate, quæ uocatur Ions, quã ædificari fecit pater suus, sicut superius est expressum. Potentia quidem eius est ualde magna, plus enim posset Imperator solus ille, quàm omnes simul alij principes Tartarorum. Gentes istius Imperatoris reputantur nobiliores & ditiores, & sunt melius munitæ necessarijs: quoniam in regno Cathay, in quo nunc degunt, diuitiarũ multarum abundantia maxima inuenit. Præter magnum Imperatorẽ, sunt alij tres magni reges & principes Tartarorum, quorũ unusquisque dominiũ magnũ tenet, obediunt tamen Imperatori tanque eorum domino naturali. Et quæstiones quas inter se habent, ad Imperatoris curiam deferuntur, & per eius iudicium deciduntur. Primus quidem istorum regum uocatur Chapar, alter uocatur Hochtay, & alius Carbanda appellatur. Iste Chapar dominium suum tenet in regno Turquestan, & magis appropinquat genti Imperatoris quàm alij. Potest etiam, ut dicitur, ad pugnã congregare quatuor centum milia equitum armatorũ. Homines illi sunt audaces & strenui bellatores, non tamen habent equorum siue armorũ abundantiã, sicut necessarium esset eis. Multotiens gens Imperatoris mouet istis guerram, & isti quandoque mouent guerram cõtra Carbanda & gentẽ suam. Dominium istius Chapar antiquitus fuit unius domini per magnam partem, qui Doay nomine appellabatur. Hochtay rex Tartarorum, dominium suum tenet in regno Cumaniæ in quadam ciuitate quæ uocatur Sara. Potest etiam, sicut dicitur, congregare ad pugnam sexcentum milia equitũ bellatorum: isti non tantum cõmendantur in facto armorum, sicut gentes Chapar, licet equos habeant meliores. Quandoque mouẽt guerram contra gentẽ Carbanda, quandoque contra Vngaros, quandoque inter se rixantur. Præsens uero Hochtay dominium suũ tenet pacifice & quiete. Carbãda suum habet dominium in regno Asiæ maioris, & moratur in ciuitate Taurisij: ducere potest ad pugnam tercentũ milia equitum bellatorum. Isti sunt à diuersis partibus cõgregati, diuites sunt, & omnibus necessarijs bene muniti. Chapar & Hochtay quãdoque mouent guerrã contra prædictũ Carbanda. Carbanda uero nulli guerram mouet, nisi Soldano Ægypti, cõtra quẽ sui antecessores

tari. Homines interficere non reputant esse peccatum: & si dimitterent frenũ in equorum suorum ore, quando pascere se deberent, deum crederent morta liter offendisse. Fornicationem & luxuriam non reputant esse peccatum. Plu res uxores ducunt: & oportet secundum consuetudinẽ, quod filius nouercam suam ducat post obitum patris sui, & frater relictam fratris, & thorum faciũt cum eisdem. Tartari in facto armorum sunt strenui bellatores, & sunt obedi entes eorum superiori plus quàm aliæ nationes: & in pugna omnes cito co gnoscunt per signa & documenta uoluntatem ducis eorum, unde absq; ma gno labore Tartarorum exercitus ab illis qui præsident gubernantur. Domi nus Tartarorum nulla stipendia dat eis, imò oportet quod uiuant de prędis & uenationibus quas acquirunt: & si uellet dominus, posset ab eis auferre quicquid haberent. Quando Tartari equitant, secum ducũt magnã copiam armatorum, & de lacte equorum pocula sumunt, & carnibus uescuntur, & il las reputãt ualde bonas. Tartari in equis sunt agiles, & sagittarij ualde boni: pedites nesciunt incedere nisi pigre. Tartari sunt sagaces & ingeniosi ad ex pugnandas ciuitates & castra, & semper uolunt habere prærogatiuam con tra suos inimicos. In pugna nec uerentur fugere, si fuga prosit. Hanc habent Tartari prærogatiuam in campo belli existentes, quia si eis placuerit, prælia buntur: & si uoluerint prælium euitare, aduersarij cum eis non poterunt dimi care. Pugna Tartarorum est ualde periculosa, quia in uno conflictu Tarta rorum moriuntur plures & uulnerantur, quàm in uno magno prælio alte rius nationis, & hoc accidit propter sagittas, quas iactant cum arcubus forti ter & directe: & sunt in arte sagittandi ita periti, quod sagittæ eorum ferè ar morum penetrant omne genus. Quando debellantur, fugiunt omnes simul per turmas & acies ordinati, & ualde periculosum est illos sequi, quoniam re trograde sagittas iaciũt fugiendo, & homines & equos uulnerant & occidũt. Exercitus Tartarorum non est magnæ apparentiæ, quia omnes simul con gregati incedunt, ita quod acies mille Tartarorum, quingentorum apparen tiam uix habeat. Tartari curialiter hospites suscipiunt, & cibum libenter di uidunt cum eisdem, & uolunt sibi per uiam similem responderi, alioquin acci piunt uiolenter. Tartari sciunt occupare alienas terras, sed ipsas nesciunt cu stodire. Tartari quãdo sunt debiliores, efficiunť humiles & benigni: & quan do sunt fortiores, sunt pessimi & superbi. Tartari nolunt quod coram eis ali quis mentiatur, & ipsi libentissime mentiuntur: in duobus tamen mentiri ne sciunt, in facto armorum uidelicet, quia nullus erit ausus de probitare quam non fecerit, se iactare, aut negare si fecerit utilitatem. Aliud est, quod qui sce lus aliquod fecerit, de quo etiam debeat condemnari ad mortem, interroga tus à domino, ueritatem continuo confitetur. Et hæc de Tartaris dicta suffi ciant, quia longum esset mores ipsorum per omnia enarrare.

De condi-

De conditione quã habere debet bellum incœpturus, Cap. XLIX.

Ratio postulat & requirit, quod quicunq; contra suos inimicos guerram mouere intendit, debeat quatuor præuidere. Primo, quod iustã causam habeat guerram cum suis aduersarijs inchoandi. Secundo, considerare debet posse suum, utrum sufficiat in expensis & alijs necessarijs ad guerram manu tenendam, & ipsam sine debito terminandam. Tertio inuestigare debet sapienter inimicorum intentionem & statum. Quarto guerram debet inchoare tempore competenti. Ego uero Fr. Haythonus, qui ex mandato summi pontificis sum de hac materia loquuturus, dicere possum, quod Christiani iustam habẽt causam guerram mouendi cum filijs Ismaëlis, quoniam hæreditatem eorũ obtinent occupatam, uidelicet terrã sanctam, & sanctum sepulchrum domini nostri Iesu Christi, in quo fuit origo fidei Christianæ, & alia sancta loca Christianis plurimum reuerẽda. Insuper propter atroces iniurias, & nimium horrenda opprobria, quæ cum multa nostri sanguinis effusione Agareni intulerunt Christianis, temporibus retroactis, & etiã propter alias rationes & causas uarias & diuersas. De potentia uero dico, quoniam nemo debet penitus ignorare, quin sacrosancta Romana ecclesia, quæ totius orbis est domina & magistra, potentiam habet cum congregatione regum & principum Christianorum, & fidelium crucisignatorũ, terrã sanctã eruendi de seruitute inimicorũ fidei Christianæ, qui peccatis nostris exigentibus, illam detinent occupatã. De cognoscendo uero statu inimicorũ, hocq; de tempore competenti, in quo guerra debeat inchoari, oportet prolixius aliqua enarrare. Nam sicut bonus medicus, ut ad conualescentiam ægrũ perducat, causam debet ægritudinis perscrutari: Ita decet prouidum bellatorẽ, inimicorum inuestigare conditionem & statum, ut guerram possit incipere prouide & audacter, & illi finem laudabilẽ imponere. Sapienti enim & strenuo duci, nihil debet esse occultatum de potentia inimici, quoniam præuisa non lædunt, & improuisa consueuerunt sæpius animos perturbare, pręcipue in bellorum discrimine, ubi loci uel temporis spacium non habetur periculis occurrere tam paratis. In omni enim opere potest correctionis medela facilius adhiberi, quàm in pugna, in qua pœna errorem continuo sequitur. Vt igitur de his quæ dicturi sumus, super passagio terræ sanctæ clarior intelligentia adhibeat, aliqua narrabimus de statu & conditione terræ Ægypti, de exercitu Babyloniæ, & potentia inimici.

Per Ismaelitas intelligit Saracenos

De conditione regni Ægypti, & Soldani potentia, Cap. L.

Soldanus ille, qui regnorum Ægypti & Syriæ hodie obtinet principatũ, uocatur Melomaser, & de natione Cumanorũ extitit oriundus. Milites sui exercitus sunt de diuersis partibus & nationibus congregati, quia habitatores illarum partium in facto armorum nihil penitus sunt ualentes, unde oportet, quod de alienis gentibus eius potentia roboretur. Potentia quidem

Soldani

Soldani peditum armatorũ eſt modica: equitum uero eſt plurimũ copioſa. Maior pars exercitus Aegypti, ſunt ſerui empti precio, quos mali Chriſtiani ſæpe portant cupiditate lucrandi, aut in prælijs acquiſiti, quos compellunt eorum ſectæ & fidei adhærere. Et illi qui empti precio pecuniæ extiterunt, chariores ſunt & habentur, & plus alijs honorantur. Soldanus Aegypti ſemper eſt timidus & ſuſpectus, ne gens ſua in eius præcipitium aliqua machinetur. Sunt enim illi ſerui talis naturæ, quod ſemper aſpirant ad dominium occupandum, & ob hanc cauſam plures Soldani gladio perierunt. Potentia exercitus Babyloniæ circa uiginti milia poteſt eſſe equitum, ex quibus ſunt aliqui in arte armorum periti & ſtrenui bellatores, maior tamen pars illorũ magni precij non habetur. Quando Soldanus equitat, & gens ſua magna & multa arneſia ſecum trahunt, & onera camelorum, equos pro armis habent ſatis bonos, & equas ſatis agiles ad currendum: non tamen poſſent magnos ſufferre labores, & mularum & ronimorum copiam non habent. Exercitus Soldani eſt promptus ad ſeruitia & paratus, quia milites habitant omnes ſimul in ciuitate Chayri. Conditio uero ipſorum eſt talis, quia unuſquiſq; habet ſtipendia ſua de quibus uiuit, quæ ſumma centum & uiginti florenos annuatim uix excedũt, & oportet tenere tres equos, & unum camelũ. Et ſi forte Soldanus Aegypti extra regnum duceret gentem ſuam, aliquid daret ſibi ſi uellet de gratia ſpeciali. Milites uero iſtos dat Soldanus regendos proceribus ſuis, quos nominat Amurates, & dat alteri centum, alio ducentos, plus uel minus, ſicut ei placebit, & quantum aſcendunt in ſumma ſtipendia militum, quos conceſſerit Amurato, tantundem dabit Soldanus Amurato pro ſua perſona, & ſoluit ſibi etiam ſtipendia militum quos tenebit: unde illi, quẽ Soldanus uoluerit ad magna promouere & honorare, dat plures milites ad tenendum. Secundum uero ordinem prætaxatũ, magna fit Soldano derogatio ſeruitiorum & defectus, quia Amurates emunt ſeruos precio pecuniæ, & ponunt illos ad ſtipendia, & in numero militum armatorũ, aut ponunt ad ſeruitia gentem parui precij, quibus concedũt equos & arma, & pro ſuis ſtipendijs dant eis aliquid, & reſiduum totum conſeruant, unde in multis talibus pauci inueniuntur, qui ſint ad arma ualentes.

De potentia Soldani in regno Syriæ, Caput LI.

POtentia uero Soldani in regno Syriæ circa quinq; milia militum poteſt eſſe, qui de terris & redditibus uiuunt. Habet etiam Soldanus magnam copiam Beduinorum & Turquorum, qui ſunt aduenæ & forenſes, de quibus magnum habet iuuamen, præcipue ad obſidendum ciuitates & caſtra, quia ſecum uadunt ſola intentione aliquid acquirendi. Ad alia uero ſeruitia non poſſet Soldanus illos trahere abſq; ſtipendijs, & ſi forte uellet illis uiolentiam inferre, ipſi recederent ſine mora, Turquiniani uidelicet aſcenderent magnos montes, & deſertum Arabiæ peterent Beduini. Aliquos etiã habet

Soldanus pedites sagittarios in terra de Malbeck & circa montē Libani, & in terra Assassinorum, qui etiam ad castra & ciuitates obsidendas, seruitia magna præstant, sunt enim Christianæ fidei inimici, ualde ingeniosi ad ciuitates capiēdas & castra, quas capere sciūt per machinas, arcus, balistas, ignes inextinguibiles, meatus subterraneos, & alia diuersa genera insultandi.

De regno Ægyptiorum, qualiter de gente in gentē translatum est, Caput LII.

IMperator Græcorum cōsueuit terræ Ægypti dominium obtinere, & per duces & rectores terram illam regebat, qui redditus colligebant, & Imperatori Constantinopolim transmittebant, & durauit dominium Græcorum usq; ad annos domini DCCIII. Ægyptij uero nequeuntes pati dominium Græcorum, à quibus mirabiliter grauabantur, reddiderunt se Saracenis, & elegerunt dominum super eos, quendam de progenie Mahumeti, quem uocauerunt Caliph, & tenuerūt isti dominium Ægypti, annis cccxlvij. Postea uero amiserunt dominiū, & Medi, qui Cordins uulgariter appellantur, dominium occupauerunt, sicut clarius inferius exprimetur. Anno dñi M. LIII. bonæ memoriæ Amanricus rex Hierosolymitanus cum omnibus Christianis quos potuit congregare, ingressus fuit terram Ægypti, & plures acquisiuit ciuitates & uillas. Caliphus uero uidens, quod nō poterat resistere Christianis, misit nuncios ad Soldanum Halappi, implorans subsidium ab eodē, unde Soldanus Halappi, qui sectam sequebatur Caliphi, misit ad subsidiū Caliphi quendam suum ducem, qui uocabatur Xaracon cum magna copia armatorum, qui tantum fecerunt, quod de regno Ægypti fugauerunt Christianos, & recuperauerūt terras quas occupauerant Christiani. Post hæc quidem accidit, ut uideret terram Aegypti diuitijs opulentam, & Caliphi potentiam quasi nullam, ad illius terræ dominium aspirauit: unde cepit Caliphum personaliter, & illum carceri mācipauit, & regnum Aegypti inuasit uiriliter, & ipsum dominio suo subdidit, & constituit se dominū & Soldanū. Iste Xaracon fuit de regno Medorum, de natione Corasminorū, & fuit de natione sua primus dominus in Aegypto. Post obitum uero Xaracon, successit sibi in dominio quidam filius suus nomine Soladinus, & tantum creuit potentia istius Soladini, ut ipse regem Hierosolymitanum & Christianorum potentiam debellarit, & ceperit uiolenter sanctā ciuitatem Hierosolymitanam, & alias plures terras. Et post obitum istius Soladini fratres sui & nepotes successiue Aegypti dominium tenuerunt usq; ad tempus cuiusdā Soldani, qui uocatus fuit Melecsala. Iste Melecsala dominabatur in Aegypto tempore illo, quo Tartari subiugauerunt regnum Cumanorum. Et audiens qualiter Tartari pro modico precio uendebant Cumanos quos ceperant, misit cum magna summa pecuniæ per mare mercatores, & fecit emi de iunioribus Cumanis in maxima quantitate, qui fuerūt deportati in Aegyptum. Melecsala multum

multum dilexit Cumanos quos emerat, & ipsos fecit cum magna diligentia enutriri, & in arte equitandi, sagittandi, & arma tractandi illos instruxit, & magnam gerens fiduciam penes seipsos detinuit, quodāmodo omnes alios elongando. Et eo tempore quo B. Ludouicus rex Francorum bonæ memoriæ transfretauit, & Christiani nominis amore fuit carceribus mancipatus, prænominati serui empticij Cumani interfecerūt Melecsala eorum dominū & Soldanum, & constituerunt eorum dominum quendam ex ipsis nomine Turquinianū. Et ob hanc causam rex Franciæ & frater suus qui Saracenorū carceribus trudebantur, fuerūt redempti & facilius liberati, & hoc modo cœperunt prædicti Cumani in Ægypto primitus dominari, & uocat̄ ista progenies Cumanorum in partibus orientis Capchac. Post paucos uero dies quidam alius ex prædictis Cumanis nomine Cathos, prædictum Turquinianum gladio iugulauit, & fecit se dominum & Soldanum, & uocatus fuit Melecmees, & iste Melecmees debellauit Guiboga capitaneum Tartarorū, quos in custodia regni Syriæ dimiserat Haolonus. Quumq̄ Melecmees ad Ægyptum rediret, quidam alius Cumanus nomine Bendecar, ipsum interfecit in uia, & se constituit dominum & Soldanum, & fecit se uocare Melecdaer. Iste fuit sagacissimus, & in facto armorum strenuus atq̄ audax, & suo tempore multum creuit Saracenorum potentia in Ægypto, & in regno Syriæ, & multas occupauit ciuitates & castra quas Christiani tenebant, & iste cepit nobilissimam ciuitatem Antiochiæ anno domini M. CCLXVIII. Et postmodū regno Armeniæ intulit multa damna. Tempore uero istius Soldani Melecdaer, transtulit se ad partes Syriæ rex Angliæ bonæ memoriæ, dominus * quem Soldanus interficere cogitauit per quendam Assassinum, qui ipsum regē uulnerauit gladio uenenato, sed per dei misericordiā & per multos labores ad conualescentiā est deductus. Post hæc fuit idē Soldanus Meleakdaer ueneno potatus, obijtq̄ in Damasco. Post obitum uero Melecdaer factus fuit Soldanus filius suus Melecsayt, sed cōfestim quidam alius Cumanus nomine Elsi, deiecit ipsum de sede, & constituens seipsum dominum & Soldanum, illum fugauit extra regnū Ægypti. Prædictus Soldanus Elsi ciuitatem Tripolitanā obsedit anno domini M. CCLXXXIX. & uiolenter occupauit eandem.

Rex Francorum in carcerē coniectus

De ciuitate Acon, qualiter à Christianis sit amissa. Cap. LIII.

ANno uero sequenti prædictus Soldanus Elsi cōgregauit undiq̄ posse suum, & egressus fuit de Ægypto, intendens obsidere ciuitatē Acon, & dum in quodam amœno loco requiesceret quadam die, per quendam seruū suum, quem totius exercitus sui constituerat ducem & rectorem, fuit uenenō potatus: qui dum crederet dominium usurpare, fuit continuo per alios frustatim cæsus, & factus fuit Soldanus filius Elsi, q uocatus fuit Melatasseraff, & ille fuit qui cepit nobilem ciuitatē Acon, anno domini M. CCXCI. Postq̄

uero prædictus Soldanus Melataſſetaff rediјt in Ægyptum,& quadam die iuiſſet uenatum, per quendã ſeruũ ſuum fuit in nemore interfectus,qui dum credetet ſe futurum Soldanũ,fuit ſtatim ab alijs detruncatus. Poſtea uero ſe cerunt dominũ ac Soldanũ illum, qui hodie eſt Soldanus, qui uocatur Melecnaſer,qui fuit frater Melataſſeraff,ſuperius nominati. Et quia iſte Melecnaſer erat ualde iuuenis, datus fuit ſibi baiulus & tutor quidã nomine Guiboga,q fuit Tartarus natione,& fuerat ſeruus emptitius patris ſui. Iſte Guiboga uſurpauit dominiũ, & Soldanũ iuuenem poſuit in quodã caſtro Crac de Monreal,eidem faciens neceſſaria miniſtrari. Iſte Guiboga fecit ſe appellari Melechadel. Tempore uero iſtius Guiboga,fuit in regno Ægypti tantã rerum uictualiũ caritudo, quod omnes Saraceni fame defeciſſent & penuria, ſicut canes, niſi forte aliqui fuiſſent Chriſtiani, qui eiſdem multa uictualia detulerant cupiditate lucrandi. Poſt hæc autẽ Guiboga prædictus,qui ſe cerat ſe Soldanũ,intellectis rumoribus de aduentu Tartatorũ, congregauit exercitum ſuum,& uenit ad regnum Syriæ,ut terras à Tattaris tueretur. Iſte Guiboga honorabat & diligebat multum homines ſuæ nationis, unde Cumani per inuidiam ſibi dominiũ abſtulerunt,& fecerunt Soldanũ quendam ex ipſis nomine Lachim,& iſte fecit ſe nominate Melecnaſer. Iſte Lachim noluit deſtruere Guiboga, qui eius extiterat ſocius & amicus,imò dedit ſibi dominium cuiuſdam tertæ,quæ uocatur Sarſac,& ciuitatẽ Hamac: inhibuit tamen ſibi, ne ſtatet in regno Ægypti. Præfatus uero Soldanus Lachim ſtetit in caſtro Cayri per trienniũ,nec fuit auſus inde exire præ timore ſuorum,niſi forte quadam die quod deſcendit ad planiciem cauſa ludendi, & tunc equus cecidit ſub eo,& fractum fuit crus eius. Finaliter cum luderet ad ludum Scachorum,quidã ex ſeruis illius arripuit enſem Soldani,& percuſſit eum in capite & occidit,ſed interfector fuit ab alijs continuo dettuncatus. Poſt hęc fuerunt in magna diſcordia Saraceni de Soldano & domino eligendo. Demũ uero poſuerunt in ſede dominij Melecnaſer iuuenem ſuperius nominatum, quẽ Guiboga poſuerat in caſtro montis Regalis, ut ſuperius eſt expreſſum. Et iſte Melecnaſer eſt ille Soldanus, quem Caſanus debellauit in campo,& qui regnat hodie in Ægypto. Parcatᷓ mihi, ſi prolixius quàm deceret, uerbũ tenui de Cumanis,qui ſunt ſerui empti & uenditi, & de Soldanorũ eorũ natione,qui ſępius inter ſe occiduntᷓ. Nam hoc feci,ut clarius demonſtrarẽ,qua litet nõ poſſunt ſtare longo tempore,qui talẽ aduerſitatẽ incurrant,quod nõ poſſent egredi de Ægypto,nec ad partes alias cũ exercitu ſe transferre.

Mons regalis uulgo Crac

De ſitu & conditione regni Ægypti, Caput LIIII.

Regnum Ægypti eſt ualde locuples & amœnũ,longitudo eius per quindecim dieras extenditur,& per tres ſolummodo latitudo. Iſtud regnum eſt quaſi inſula à tribus partibus deſerto & ſabulo circũdatũ, & ex alia parte habet mare Græciæ. Ex parte orientis uicinum eſt regno Syrię magis quàm

alteri

alteri terræ:ueruntamen inter unum regnum & aliud est iter octo dierū, ferè per per sabulum incedendo. Ex parte occidentis habet quandā prouinciam Barbariæ, quæ uocatur Bartat, sed inter unam terram & aliam, est desertum quindecim dietarum. Ex parte uero meridiei est regnum Nubianorum, qui sunt Christiani, & sunt nigri sicut pix propter solis æstum, & inter unam terram & aliam est desertum Aranæ duodecim dietarum. In regno Aegypti sunt quinq; prouinciæ, prima & maior nominatur Sayt, alia Demesor, tertia Alexandria, quarta Resint, & ista quidem est insula, & fluminibus circundata. Quinta uero dicitur Damiata. Maior ciuitas regni Aegypti uocatur Chayre, & est ualde magna ciuitas & diuitijs repleta, & ibi prope est quædā alia antiqua ciuitas, quæ uocatur Meser, & illæ duę ciuitates situm habent supra litora fluminis, quod labitur per medium Aegypti, quod uocaī Nilus, & in Biblia Geon nominatur. Istud flumen est utilius flumen quod ualeat reperiri, irrigat enim omnes terras per quas labiī, & illas facit fertiles & amœnas: per istud flumen potest uenire nauigium, quod ualde est profundum, abundantiam habet bonorum piscium, & posset per omnia commendari, nisi esset quod quædam animalia resident in eodem, quæ ad similitudinem sunt draconis, & deuorant equos & homines, & alia quæcunq; animalia in flumine si illa inueniant, & etiam super ripam, & ista animalia Cocatrix uulgariter appellantur. Istud flumen semel crescit in anno, & incipit crescere à medietate mensis Augusti, usq; ad festum B. Michaelis, quotidie augmentando: & quando est in perfecto augmento, tunc homines primo dimittunt aquas discurrere per meatus & riuulos ordinatos, & omnes terræ fructiferæ irrigantur, & xl. diebus stat aqua supra faciē terræ. Deinde incipit decrescere & siccari, postea semina seminantur, & crescunt solummodo per irrigationē fluminis, quia in partibus illis non pluit, ita quod uix hyems cognoscitur ab æstate. Insuper habitatores terræ Ægypti posuerunt quandam columnam marmoream in medio fluminis ante ciuitatem Meser, & in illa columna fecerunt signa, & quando flumen crescit usq; ad perfectum augmentum, respiciunt illa signa columnæ, & si aqua creuerit usq; ad summū signū, tunc sciunt se habere fructuum ubertatē. si uero minus creuerit, sciūt per illa signa, quod contrarium debeat euenire, & secundum hoc precia rerum imponunt. Aqua ipsius fluminis est sanissima ad bibendum. In regno Aegypti sunt duo portus maris, uidelicet Alexandria & Damiata: ciuitas Alexandrię est bene munita, & circundata muris fortissimis. Aquā uero quam bibunt ciues Alexandriæ, uenire faciunt de flumine Nili, per quendam meatum subterraneum & occultum, & implent multas cisternas quas habent in ciuitate ordinatas. Aliam uero aquam non habent, de qua possent bibere præter illam, unde si auferetur ciuibus illa aqua fluminis, non possent diutius permanere. Altera uero ciuitas Alexandriæ esset difficilis ad expugnandum uiolenter: ciuitas

Nubiani

Nili descriptio Hebraice, גיחון

Crocodili

Damiatæ sita est super flumine Nili, & antiquitus fuit circũuallata ambitu murorũ,sed capta fuit bis per Christianos,semel uidelicet per regem Hierosolymitanũ, & alios Christianos partiũ orientis, & alia uice per B.Ludouicũ regem Franciæ, pro cuius redemptione Saracenis fuit postmodũ restituta, unde diruerunt illam Saraceni, & transposuerunt illam longe à flumine & à mari,nec ibi fecerunt muros,siue alia munimenta,& uocant terram illam nouam Damiatã: uetus uero Damiata est sine habitatione totaliter derelicta. De portubus uero Alexandriæ & Damiatæ,Soldanus recipit magnos redditus à mercatoribus,& alijs multis modis. Terra Ægypti dat omniũ frugũ & fructuum ubertatem, & optimã chacharam in maxima quantitate: uinũ modicum,tamen bonum,& odoriferum ualde.Saraceni non audent uinum bibere,quia eis inhibitum est lege.Carnes crastinas,hœdinas,gallinaceas,& uolatilia satis habent, modicum de bouinis, tamen camelos comedunt loco boum. In regno Aegypti degunt simul cum Saracenis quidam Christiani, qui uocantur Rapti.Ritum tenent Iacobitarum,& multas habẽt in illis partibus Abbatias,quas libere tenent, & sine censu,& illi sunt antiquiores habitatores terræ Aegypti. Nam Saraceni ibi habitare cœperunt,postquam illius terræ dominium occupauerunt.Res uero quæ deficiunt in Aegypto,quibus maxime indigent Saraceni, nec alias habere possunt, nisi ab extraneis partibus deferantur,sunt ligna, pix, ferrum, sclaui, & serui empti, de quibus eorum exercitus roboratur, & oportet quod prædictæ res deportentur per mare, & sine ipsis stare non possunt. In toto regno Aegypti non est ciuitas siue castrum,seu alia terra munita murorum ambitu,præter ciuitatẽ Alexandriæ,quæ fortis est,& præter castrum Chayre,quod posset absq; difficultate maxima expugnari, & in illo castro Chayre commoratur Soldanus. Tota terra Aegypti per exercitum militum defenditur & tuetur. Prima igitur die qua exercitus Aegypti debellatus,& equitum potentia conquassata,tota illa terra subiugaretur absq; resistentia alicuius.

De tempore competenti,mouendi bellum contra filios Ismaël, Caput LV.

POstquam rationabiliter ostendimus iustã causam quam Christiani habent mouendi guerram contra perfidos Saracenos, & sufficienter diximus de potentia sacræ Romanæ ecclesiæ, tractauimus etiam de conditione & statu regnorum Aegypti & Syriæ,ac de posse Soldani & gentis suæ: ultimo restat aliquid dicere de tempore competenti: breuiter dico ergo,quoniã merito possumus dicere uerbum istud, Ecce nunc tempus acceptabile, nunc tempus salutis:nam nũc est uere acceptabile tempus impertiendi subsidium terræ sanctæ,quæ diutius iacuit à perfidis canibus lacerata. Nunc est acceptabile tempus, quo corda fidelium debent succendi ad passagiũ terræ sanctæ, ut de manibus inimicorum eruatur sanctum sepulchrum domini, origo & funda

fundamenta ſpei noſtræ: nec recolimus habuiſſe tempus tam acceptabile, tamq; ſalubre, temporibus retroactis, ſicut deus omnipotens nunc per ſuam miſericordiam multis indicijs demonſtrauit. Primo enim conceſſit nobis omnipotēs & miſericors deus paſtores, & patrem ſanctiſſimum, qui poſtquam ſedit in ſede pōtificatus, prouiſione diuina, toto mentis affectu, diu noctuq; anxie cogitauit, qualiter terræ ſanctæ ſubſidium ualeat impertiri, qualiter ſepulchrum domini debeat liberari à ſeruitute inimicorum blaſphemantium nomen Chriſti: unde firmiter eſt credendum, quod deus ſuos miſericordes oculos conuertendo, ſibi in terris conſtituit ſummum uidelicet pontificem ſanctiſſimum patrem noſtrum, cuius tempore acceptabili, diuina fauente clementia, ſancta ciuitas Hieruſalē ſub iugo ſeruitutis Mahumeti diutius iam detenta, proculdubio erepta, reducet ad priſtinam libertatem. Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies ſalutis, quo adeo firmiter demonſtratur, quod terra ſancta debeat liberari de potentia inimicorum. Nam per gratiam Ieſu Chriſti omnes reges & principes Chriſtiani, & Reſpublicæ inter ſe ſunt in ſtatu pacifico & quieto, nec aliqua procella odij uel ſcandali perturbantur, ſicut olim fieri conſueuit. Vnde deus omnipotens hoc nobis demonſtrat, uolēs terræ ſanctæ miſericorditer opitulari. Præterea omnes Chriſtiani diuerſarum partium & regnorū, fide ac deuotione accenſi parati ſunt, tam humeris quàm cordibus figere ſignum crucis, & ad terræ ſanctæ ſubſidium transfretare, nō parcendo laboribus, nec expenſis, & pro nomine Ieſu Chriſti exponere ſe & ſua uiriliter & feruenter. Ecce nūc tempus acceptabile, quod Chriſtianis à domino demonſtratur. Nam potentia inimicorum fidei Chriſtianæ, eſt ad præſens mirabiliter diminuta: tum propter guerras Tartarorū, cum quibus nuper bellando paſſi fuerunt conflictum, in quo Saracenorum innumerabilis cecidit multitudo, quæ nondum potuit reſtaurari. Tum propterea, quod ille Soldanus, qui regnat hodie in Aegypto, eſt homo nullius ualoris, & nullius penitus bonitatis. Eſt etiam aliud, quia omnes principes & Soldani Saracenorum, qui conſueuerunt impertiri ſubſidium & iuuamen Soldano Ægypti tēpore opportuno, totaliter defecerūt per potentiam Tartarorum, quod non remanſit niſi unus, qui dicebat Soldanus Meredini, cuius etiam poſſe & dominia redacta ſunt ſub ſeruitute & potentia Tartarorum, & ipſe perſonaliter eſt detentus: unde his temporibus abſque magno diſcrimine & labore poterit recuperari terra ſancta, & acquiri regnū Syriæ & Ægypti, ac totaliter deſtrui ac confundi potentia inimicorum impiorum, facilius per gratiam Ieſu Chriſti, quàm fieri potuiſſet multis temporibus iam elapſis. Ecce nunc tempus acceptabile Chriſticolis à domino demonſtratum. Nam Tartari offerent ſe paratos, Chriſtianis dare ſubſidium & iuuamen toto poſſe contra perfidos Saracenos: & ob hanc cauſam rex Tartarorum Carbanda ſpeciales nuncios deſtinauit, qui fratris ſui Caſani

uestigijs inhærendo, offert se exponere libentissime posse suum ad subuersionem, & totalem destructionem inimicorum nominis Iesu Christi. Et tempore quidem isto, præcipue cum auxilio Tartarorũ terra sancta recuperari posset, & regnum Aegypti absq; magno discrimine faciliter subiugari. Deceret igitur Christianos dare subsidiũ terræ sanctæ, & absq; tarditate. Nam mora ad se trahit magnum periculum & discrimẽ, uidelicet, ne forte, quod absit, Carbanda Christianorũ amicus deficiat, & loco eius resurgat pessimus inimicus, & qui forte adhæreret sectæ & fidei Mahumeti, & per consequens cũ Saracenis unanimis deueniret, & hoc posset Christianis ad maximum grauamen & periculum redundare.

De prosperitatibus, & aduersitatibus inimicorum fidei Christianæ, Caput LVI.

AD honorem igitur dei & domini nostri Iesu Christi, de cuius misericordia meum spero supplere defectum: Dico quod ad acquirendã terram sanctã cum minori periculo & labore, oportet quod Christiani terram sanctam ingrediantur, & posse inimicorum inuadant, eo tempore, quo inimici uexari aduersitate aliqua dignoscantur. Nam si prosperitatis inimicorũ tempore Christiani hoc facere attentarent, non sine labore maximo & periculis possent perficere uota sua. Quæ uero sit inimicorũ fidei Christianæ aduersitas, quæ uero sit prosperitas, breuiter enarrabo. In his quidem consistit prosperitas eorundem, quando uidelicet inimici habent dominum & Soldanum strenuum & sagacem, & talem qui cauere sciat & possit à fraudibus suæ gentis, & absq; pauore rebellionis & perditionis suum possit dominium regere & tenere. Item, quando inimici in requie, absq; guerrarũ uexatione Tartarorum, uel aliorum longo tempore perstiterũt. Item, quando in regnis Syriæ & Aegypti frugũ fertilitas est abundans. Item, quando per mare, & per terram uiæ secure patent, & eis absq; contradictione cuiusquam res necessariæ abundanter ab extraneis partibus deferunt. Item, quando treugas habent cum Nubianis & Beduinis deserti Aegypti, nec ab eis modo aliquo infestantur. Insuper quando Turquiniani & Beduini, qui degunt in regnis Syriæ & Aegypti, fideliter obediunt Saracenis. Ex his enim prosperitatibus in tantum inimicorum potentia roboratur, quod non possent de facili subiugari. Sed econuerso, aduersitates possent inimicis accedere multis modis, quando uidelicet infideles suum perimunt dominum & Soldanum, & hoc sæpe & sæpius faciunt & fecerunt. Nam postquam illa Cumanorum progenies cœpit dominari in Aegypto, sicut superius enarratur, nouẽ fuerunt Soldani, & domini ordinati: & de nouem eorum dominis & Soldanis, qui fuerunt in Aegypto, usq; ad præsens tempus, quatuor fuerũt diro gladio interempti Turquiniani, Cothos, Melec, Asserat & Lachinus, & duo potati ueneno mortifero Benedeclar uidelicet, & Elsinus. Alij, Meleckfayt & Guiboga, uiriliter

uiriliter exultauerunt: & iste Soldanus Melecnaser, qui regnat hodie in Æ-gypto, extitit semel pulsus, & adhuc stat in suspendio uita sua, finem sui pessimum expectando. Item, alia inimicis potest aduersitas euenire, uidelicet, quando flumen Nili non crescit, ita quod terras Ægypti posset, ut conuenit, irrigare, quoniam tūc famem & penuriam patiuntur: & hoc eis quod accidit, non est diu: fame enim & inopia tunc periissent Christianæ fidei inimici, & regnum Ægypti totaliter dereliquissent, nisi forent cupidi Christiani, qui eis portauerunt uictualia abundanter. Tunc etiam propter defectū uictualium milites Ægypti efficiunt pauperes & mendici, & ipsos oporteret equos & arma uendere, & familias minuere propter famem, & sic non possent per consequens recedere de Ægypto. Milites enim Ægypti talis conditionis existunt, quod quando uolunt egredi de regno Ægypti, & ad partes alias se transferre, oportet quod pro octo dietis omnia necessaria secum ferant, quia in itinere octo dierum nihil penitus inuenirent, quum sit totum sabulum, quod incedunt: unde si militi deficiat unus equus uel camelus, non posset se à prouincia elongare, & ob hāc causam Soldanus Aegypti taliter impeditur, quod non posset ad regnum Syriæ se transferre. Item, quando inimici diutius guerra aliqua uexarentur. Item, magna aduersitas esset inimicis, & multipliciter tædiosa, si per mare eis uiæ taliter artarentur, quod res quibus carent, & quibus magis indigent ad sustentationem, eorum exercitus non haberent, sicut ligna, pix, ferrum, seruos emptos, de quibus reficiunt eorum exercitum & augmentant, & alias res quamplures, quas habere non possent, nisi ab extraneis partibus portarentur, & sine illis stare diutius non ualerent. Itē, quando Nubiani mouerent inimicis guerram, uel etiam Beduini, per hanc enim guerram potētia inimicorū posset taliter impediri, quod ad defendendum regnum Syriæ de Aegypto egredi non ualerēt. Item, quando terra Syriæ deficeret in redditibus per temperiem temporis, uel propter guerras Tartarorū, uel alio quoquo modo. Nam si in regno Syriæ deficerent uictualia, ita quod exercitus Soldani copiam non haberet, non posset in regno Syriæ commorari. Nam ab Aegypto siue alia regione nullum potest ad regnū Syriæ deportari, unde inimici non possent recedere de Aegypto. Quandocunq; ergo inimici ab una quauis aduersitatū prædictarū uexant, sine dubio essent taliter impediti, quod ad defendendum regnum Syriæ, de Aegypto recedere non ualerent: unde Christiani regnū Hierosolymitanū faciliter occuparent, & possent ciuitates & castra diruta reædificare absq; contradictione cuiusquā, & interea se taliter præmunirent, quod potentiā inimicorum postmodum non timerent.

De primo passagio terræ sanctæ Caput LVII.

PRosperitatibus & aduersitatib. inimicorū nō sine causa rationali supius enarratis, de initio passagij effudi, iuxta meæ paruitatis notitiā deuote

temporis spatium erunt taliter fatigati, affecti tædio, equis & expensis etiam denudati, quod nullatenus ibidem poterunt diutius commorari, multis rationibus atq; causis, quas exprimere seriatim esset forsitan tædiosum: unde redeuntibus primis ad propria, alij ad terræ custodiã mitterentur: & in tribus uel quatuor mutationibus sic peractis, inimici prædarentur, uacuarentur expensis, & damna incurrerent infinita. Per primum passagium inimici possũt plurimum infestari, uidelicet quod si cum armamento decem galearũ passagij, & alias quæ armari poterunt in regnis Armeniæ atq; Cypri, terræ Saracenorum positæ, prope mare uiriliter inuadantur, de facili poterũt deuastari, & bonis omnibus spoliari, & Christiani cum galeis ad insulam Anteradensem possent sospites remeare. Vnde oportet Soldanum de Babylonia cum toto suo posse ad regnum Syriæ se transferre, ut sufficientem habere posset copiam armatorum, per quos daret subsidiũ omnibus terris, quæ prope maris littora situm habent. Egressio quidem Soldani de Aegypto, causa ueniendi ad regnum Syriæ, eidem esset periculosa, & plurimũ damnosa. Periculosa, propter dolum & proditionem suæ gentis. Tædiosa, quia sæpius posset à fidelibus Christicolis infestari. Damnosa, quia suum ærarium consumeret & uastaret. Vix enim crederetur, si dicerem summã thesauri quam Soldanũ & gentẽ suam oportet expendere, quotiescunq; egreditur de Aegypto. Item per prædictas galeas portus inimicorum & omnes uiæ maris poterunt taliter coartari, quod inimici non poterunt habere quicquam de rebus illis, præcipue quibus magis indigent, & sine quibus diutius stare non possent, sicut ferrum, ligna, pix, & serui empti & alia, sine quibus nõ possent eorũ exercitũ sustentari, nec ista habere possunt, nisi per mare ab extraneis partibus deferantur. Præterea inimici amitterent redditus portuum maris, qui excedũt pecuniæ magnam summam. Item, si inimici aduersitate aliqua turbarentur, per quam impedirentur taliter, quod de regno Aegypti egredi nõ ualerent, nec terris Syriæ præstare iuuamen, tũc enim Christianis primi passagij cũ auxilio aliarum partiũ orientis sufficientes essent ad reædificandam ciuitatẽ Tripolis. Sunt enim in monte Libani Christiani degentes sagittarij, pedites ualde boni circa xl. milia uirorum, qui libenter subsidium & iuuamen impenderent peregrinis, qui multoties fuerunt Soldano rebelles, & Saracenis damna plurima intulerũt. Et postq; ciuitas Tripolis esset reædificata, Christiani possent illam defendere & tenere usq; ad aduentũ passagij generalis, & per consequens possent totum comitatum Tripolis occupare, & hoc cederet ad magnum commodum Christianorum generalis passagij, quia inuenirent ibi portum paratum, ubi possent commode applicare. Item, si Tartari acquirerent regnum Syriæ, & per consequens terram sanctam, Christiani primi passagij inuenirentur parati recipere ciuitates & castra, aut Tartaris eas munirent & tenerent. Nam ego qui satis bene noui Tartarorum modum, credo firmiter

firmiter quod Tartari libenter terras quas acquirerent, custodiendas & tenendas traderent Christianis libere & quiete,& absq; censu,seu aliqua seruitute. Nam propter æstum in illis regionibus Tartari nullatenus habitarent, unde gratum esset eis plurimũ & acceptum, quod Christiani illas terras caperent & tenerent: non enim præliantur Tartari cum Soldano Aegypti,ut terras occupent & acquirant, quum tota Asia eorum dominio sit subiecta: sed ideo quod Soldanus semper eorũ extitit inimicus,& plura eis intulit grauamina,præcipue quando habuerunt guerram cum Tartaris conuicinis,unde ad omnia prædicta negocia inchoanda satis credo sufficere quantitatem superius nominatam, uidelicet milia militum,decem galearum,& trium milium peditum bellatorum. Et uidetur mihi quod in his principijs plura non operarentur plures,etiamsi totidem adderentur,& expensas plurimum augmentarent. Præterea de isto primo passagio,alia duo cōmoda sequi possũt. Nam postquã peregrini primi passagij per spaciũ temporis stetissent in partibus Syrianis,& uidissent conditionẽ prouinciæ,& nouissent potentiam inimici,& modum etiam præliandi,instruere possent consocios,uenientes passagio generali. Item,posito quod Tartari propter guerras,quas forsitan haberent cum Tartaris conuicinis,nõ possent aut uellent Christianis subsidiũ impertiri,& quod Soldanus in sua prosperitate persisteret, ita quod laboriosũ esset nimium eruere terram sanctã de manibus paganorũ. Reuerenda S. V. conditione terræ sanctæ plenius intellecta,uisa etiam & cognita potẽtia passagij generalis,posset melius discernere quid super his fieri expediret,utrum uidelicet transfretare deberet passagium generale, an deceret tempus magis congruum expectare,& sic possent multa incumbẽtia discrimina euitari. Insuper si mihi uenia tribuatur,audeo dicere duo uerba, unum uidelicet, quod S.P.V.scribere dignaretur regi Georgianorum qui sunt Christiani,& terræ sanctæ peregrinationibus deuotiores quàm aliæ nationes,mandantes quod peregrinis darent subsidium & iuuamen, credo firmiter,quod ob reuerentiã domini nostri Iesu Christi,& uestræ etiã sanctitatis,libẽter & deuote uestrũ studerent adimplere mandatum, sunt enim, ut diximus, deuotissimi Christiani,& sunt potentes,& multi atque strenui bellatores, & regno Armeniæ quodammodo sunt uicini. Aliud,quod S.P.V.dignaretur etiã scribere regi Nubianorum,qui per B. Thomam apostolum ad fidem Christi in Æthiopia sunt conuersi,mandantes quod Soldano Aegypti guerram mouere debeant,& posse suũ impediant & infestent. Credo etiã firmiter quod illi Nubiani ob amorem domini nostri Iesu Christi, & ob reuerentiam V. S.terrã Aegypti Soldani inuadere conabuntur,Soldano & genti suæ damna & impedimenta plurima inferendo. Et istæ literæ de mandato V.S.procedentes, mandari poterũt regi Armeniæ, qui ipsas faceret trãsferri eorũ idiomate,& p bonos nuncios destinabit. Huiusq; deuotissime & fideliter referaui ea,quę
parua

patua mea notitia sentiebat, super initio passagij & subsidij terræ sanctæ: Nunc uero S.V. obediendo mandatis, ad generale passagium me couerto, de his quæ expediunt aliqua loquuturus ad correctionē semper S.P.V.

De passagio generali, Caput LIX.

GEnerale passagium per tres uias potest arripere iter suum, per uiam uidelicet Barbariæ. Sed de ista uia cōsulendum relinquo illis, qui statum & conditionem nouerunt illius regionis. Item per uiam Constantinopolitanam, per illam uidelicet, quam tenuit dux Godefredus de Bolicino, & alij illius terræ peregrini. Et per hanc uiam passagium generale usq; ad ciuitatem Constantinopolitanā secure, ut credimus, posset ire. Vlterius nominatur per Turquiam usq; ad regnum Armeniæ procedendo: uia illa non est libera, nec absq; discrimine peregrinis, propter Turquos qui in partibus illis degunt: posset tamen per Tartaros uia illa securari, & totaliter expediri. Possent insuper Tartari ordinare, ut peregrini de terra Turquię haberent uictualium copiam, & equorum etiam precij competentis. Alia uero uia est per mare, quæ est omnibus manifesta: unde si per mare uoluerint incedere peregrini, oportebit quod in omnibus portubus eis marinæ naues parentur, & alia bona ligna sufficientia ad passagium transportandum: & oportet quod in termino prætaxato, & tempore competenti omnes peregrini congregentur ad littora maris, parati naues inscendere, & cū dei adiutorio faciliter transfretare: in Cyprum enim poterunt applicare peregrini, ut tam ipsis quàm eorū equis in itinere plurimum fatigatis, requies tribuatur. Postquam uero in Cyprum passagium incolume applicasset per dei gratiam, & per dies aliquos quieuisset, si primi passagij peregrini ciuitatem aliquam firmauissent in partibus Syrianis per breuem uiam, ad illam posset passagiū se transferre. Et si forte primi passagij peregrini non firmassent ibi aliquod munimentum, oportebit passagium per regnum Armenię arripere iter suum, hoc modo uidelicet, quod peregrini in regno Cypri cum equis suis pacifice requiem sibi darent usq; ad festum B. Michaelis, ut infirmitas planiciei regni Armeniæ æstiuo tempore euitetur. Post uero festum prædictum ad regnum Armeniæ secure poterunt se transferre, & ibi inuenirent omnia necessaria affluenter. Veruntamen in ciuitate Tarsensi poterunt cōmodius permanere, quia ibi est abundantia aquarum & pabulorum, & tam de regno Turquiæ, cui uicina est, quàm de regno Armeniæ, equos, uictualia, & omnia necessaria habere poterunt abundanter. Post hæc autem ueris tempore ueniente, passagium poterit per terram dirigere gressus suos, ad nobilem ciuitatem Antiochiæ, quæ distat à regno Armeniæ solummodo per dietam, & nauigium poterit per mare ad portum Antiochiæ applicare, ita quod exercitus terrestris maris nauigio appropinquabit. Obsessa igitur ciuitate Antiochiæ, quæ capiuabitur faciliter, deo dante, peregrini poterunt diebus pluribus requiescere in

eadem,

eadem,& inimicorũ terras undiq; deprædari,ac interea scire & cognoscere in eadẽ.Sunt præterea in illa regione Christiani sagittarij ualde boni, qui sine dubio ad exercitum Christianorum uenirent,& multa possent passagio impertiri.Post hæc uero de Antiochia recedentes, peregrini poterunt incedere per littora maris uersus ciuitatem Lyciæ, & illa uia esset breuior & melior.& semper nauigiũ exercitui appropinquaret. Veruntamen prope castrũ Margati in maris littore,est quidam transitus magnæ genti,plurimum tædiosus, quem quidẽ transitũ si nõ haberent, possent absq; discrimine Antiochiã remeare, & incedere per uiam Fenick uersus Cæsaream,per littora cuiusdã fluminis ascẽdẽdo , quod flumen Kenel uulgariter appellatur,& per illã uiam inuenirent aquas & pascua,& terras inimicorũ abundantes frugibus,uictualibus,& alijs bonis,ex quibus Christiani prædas caperent,& exercitui necessaria ministrarent , & sic possent per uiam illam ire de Antiochia usq; ad ciuitatẽ Hamam,quæ est ciuitas opulẽta, & per potentiã passagij cum auxilio dei faciliter caperetur. Et si forte Soldanus se opponeret Christianis resistendo ne caperẽt ciuitatẽ,tunc Christiani in illo loco magnã haberent prærogatiuam si præliũ iniretur.Et si per dei gratiam peregrini possent debellare Soldanum, nullam postmodũ resistentiam inuenirent, unde recto tramite possent ire ad ciuitatẽ Damasci , quæ cum cæteris conditionibus libenter se redderet Christianis.Nam postq; ciues Damasci scirent debellationẽ Soldani, resistendi audaciã nõ haberent , imò fauerent in omnibus Christianis, sicut fecerunt Haolono & Casano, qui Damasci dominiũ habuerũt absq; labore aliquo post debellationẽ Soldani . Et postquã Christiani occupassent Damascum,residuum regni faciliter obtinerent.Et si forte Soldanus præliũ euitando nõ ausus contra Christianorũ potentiã belliger apparere, Christiani recedentes inde ad Tripolim possint ire , & ibidẽ in quatuor dierum spacio peruenirent , ibiq; etiã posset nauigium applicare , unde posset Tripolitana ciuitas reparari,& magnũ possent peregrini habere subsidiũ & iuuamen,per Christianos qui in monte Libani sunt degentes. Et per hunc modũ ciuitatẽ Tripolitanã acquirerent & tenerent,deinde possent regnũ Hierosolymitanũ occupare,cum auxilio domini nostri Iesu Christi.

De societate Christianorum & Tartarorum, Cap. LX.

DE societate uero Christianorum & Tartarorum, uidetur mihi,quod aliqua quantitas Tartarorũ,uidelicet circa decem milia,possent multa conferre cõmoda Christianis per uias & itinera incedendo. Nã propter timorẽ Tartarorũ Beduini, neq; Turquiniani essent ausi Christianorũ exercitui appropinquare . Præterea uictualia & alia necessaria exercitui procurarent , & uendẽda de longinquis partibus deferrent,& inde aliquid lucrarentur . Item per Tartaros posset inuestigari intentio & conditio inimicorũ, quia Tartari sunt agiles ad currendum itinera,bene sciunt unde possunt ingredi & egredi

ad eorũ

ad eorum liberam uoluntatē. Insuper ad inuadendum inimicos in campo, & ad insultandum ciuitates, castra, seu alia munimēta Tartari necessarij & utiles esse possent, qa ad talia sunt ualde ingeniosi. Si uero Carbanda uel alius loco sui, ingrederetur Aegyptum cum magna multitudine Tartarorum, tūc eorum esset societas euitanda. Nam dominus Tartarorum non dignaretur sequi uoluntatem Christianorum, imò uellet quod Christiani suis parērent mandatis. Praeterea Tartari sunt omnes equites, & ualde festināter incedūt, unde Christianus exercitus eos sequi nō posset propter peditum comitiua. Insuper Tartari habent talem modum, quia quando sunt debiliores, mirabiliter se reddunt obsequiosos, humiles, & deuotos. Quando uero sunt fortiores, ualde sunt austeri, tumidi & superbi: & non possent stare, quoniam debilioribus iniurias irrogarent, quod quidem Christiani nullatenus paterent, unde posset per hoc materia scandali pullulare. Sed super his posset tale remedium adhiberi, uidelicet quod Tartari per uiam Damasci, sicut consueuerunt, incederent, & per partes illas occuparent, & Christiani ad regnum Hierosolymitanum dirigerent gressus suos. Et hoc modo inter Christianos & Tartaros concors amicitia per utrorumq; distantiam seruaretur, & facilius per duos quàm per unum totaliter destrueretur potentia inimicorum fidei Christianae. Vnum insuper reducere audeo ad memoriam P.V. reuerendissimę, uidelicet quod omnibus modis sagaciter occultetur intentio & consiliū Christianorum, ita quod inimici ignorent Christianorum propositum atq; uelle. Nam quod Christiani noluerūt sua consilia praeteritis temporibus occultare, multa dignoscunt incōmoda incurrisse: & econtra inimici propterea multa sibi incumbentia pericula euitarent, auferendo Christianis materiam adimplendi eorum uota diutius affectata. Et licet non ualeat occultari fama passagij generalis, quae longe lateq; diffundetur per orbem, ad nullū tamen potest cedere commodum inimicis, quia eis ab aliquo domino Saracenorū non potest praestari subsidium quoquo modo. Et multis modis poterit euitari, ne Christianorum uoluntas uel propositum ad inimicorum notitiā deferatur, aliqua uidelicet uelle facere simulando. Illud uero quod Tartari nequeunt sua consilia occultare, ad magnum incommodum eis cessit. Nā Tartari talem modum obseruant, prima quidem luna Ianuarij consiliū capiunt super his quae intendunt facere anno futuro: unde si intendant mouere gueras Soldano Aegypti, scitur ab omnibus Saracenis, qui continuo Soldano significant ea quae Tartari ordinant, & ipse circa hoc conatur apponere remedia opportuna. Saraceni uero ualde bene faciūt, suum propositum occultando, & hoc saepius confert eis. Et haec dicta sufficiant de passagio terrae sanctae.

FINIS.

MATHIAE A MICHOV MEDICINAE DOCTORIS, ET CANONICI Cracouienſis præfatio.

ICET multi fuerint qui orbem & partes eius deſcripſerint, tamen utramq; Sarmatiã tranſſilientes, nihil ferè de ea ſcripſerũt, niſi quod quidam in genere de hac & illa mentionem fecerũt, ſed adeo obſcure, ut nihil certi hinc colligere poſſis, quibus figmenta multa & meras nugas immiſcuerunt, dum ultra Sarmatiam ad oceanum Septentrionalẽ campos ponunt Elyſios, ubi ſcilicet aura ſit temperatiſſima, uita placidiſſima & perpetua, omni referta iucunditate: homines uero multorum ſeculorum confecti ætate & tædioſo grauati ſenio, ſponte ſeſe in oceanum præcipitent, quo miſeræ ſenectutis euadãt moleſtias. Scripſerũt quoq; illic reperiri terrænaſcentia ambroſia, ſucco prædulci & odore ſuaui, quibus homines quaſi paradiſi fructibus diu in uita conſeruentur: itemq́ terrã producere aurũ in magna copia, & nutrire griphones, aues horribiles raptu uiuentes, quæ equum cum ſeſſore in altum leuare queãt, atq; aurũ effodi & exportari prohibeant. Aiunt præterea illic ſolem & lunam, cæterasq́ ſtellas perpetuo gyrantes & lucentes, dies temperatiſſimas & iucundiſſimas conſtituere. Verum hæc omnia conficta ſunt, carentq́ ueritate. Ponunt etiam moderni ſcriptores Tartarorum terribilem gentem indigenam eſſe Aſianæ Sarmatiæ, & à ſeculo Scythiam inhabitantem, quum tamen cõſtet eam eſſe gentem nouã & aduenticiam, à partibus orientis mutatis ſedibus, paulo plus ab hinc trecentis annis Aſiæ Sarmatiam ingreſſam, antehac uero incognitam, quemadmodum ab initio huius libri indicabo. Sed & montes Alanos, Hyperboreos & Ripheos in orbe terrarum uulgatiſſimos in illis Septentrionalibus regionibus affirmauerunt, ex quibus nominatiſſima flumina originem trahere dixerũt, nempe Tanaim, Boriſthenem maiorem & minorem, atq; Volham ingentem fluuium: ſed quum id à uero alienum ſit, hodierna docente experientia, non ſine cauſa reijcimus quicquid ueteres ſomniarunt de his montibus & fluminum originibus. Nam ſcimus & experientia didicimus prædicta tria flumina Volham, Tanaim & Boriſthenem maiorẽ ex Moſcouia originem ducere: minorẽ uero Boriſthenem, quem Ariſtoteles Diaboriſthenidem uocat, ex Ruſſia ſuperiori erumpere, & in maiorem Boriſthenem tranſire. Montes autem Hyperboreos, Ripheos & Alanos ſcimus & uidimus illic non eſſe, nec dicta flumina ex eis, ſed ex planicie terræ ſcaturire, id quod ſequenti libro clariſſime indicabimus, nihil niſi quod uerum ſcimus & experti ſumus ſcripturi. Immutata quidem ſunt priſca regionũ illorum uocabula, id quod alijs quoq; accidit terris & habitationibus: ſed nos ea intacta non præteribimus, indicaturi quid ueteres ſenſerint, quibusq́ uſi ſint uocabulis, & in quæ hodie migrarint. Aperuit nobis rex Portugalliæ nauigationibus ſuis regiones Indicas & Aphricanas ad meridiem expoſitas: & rex Poloniæ, qui Tartaris & Moſcouitis confinis eſt, indies patefacit nobis per militiam ſuam plagã Septentrionalem cum gentibus quæ ad oceanum Aquilonis ſunt expoſitæ, & extenduntur in orientem.

MATHIAE

MATHIAE A MICHOV

DE SARMATIA ASIANA ATQVE EVROPEA, LIBRI DVO.

De duabus Sarmatijs in genere, Caput I.

NTIQVIORES duas Sarmatias posuerũt, unã in Europa, alteram in Asia, sibijnuicem cohęrentes & contiguas. In Europiana sunt regiones Russorũ seu Rutenorum, Lithuanorum, Moskorum & eis adiacentes, ab occidente flumine Vissæ, & ab oriente Tanai inclusæ: harum regionum gentes olim Getæ nuncupabantur. In Asiatica uero Sarmatia, nunc commorantur & degunt plura genera Tartarorum, à flumine Don seu Tanai ab occidente usq; ad mare Caspiũ ab oriente cõtenta. Horum imperia, genealogiæ, ritus & mores, latitudoq́; terrarũ, flumina & circumcirca adiacentia in subscribendis explanabuntur.

De ortu & aduentu Tartarorum, Caput II.

ANno domini M. CCXI. apparuit grandis cometes in diebus mensis Maij, octodecim diebus durans, & supra Poloucos Tanaim ac Russiam gyrans, caudamq́; in occasum porrigens, & aduentum Tartarorũ significans: unde sequenti anno gens Tartarorum in illam diem ignota, occiso ut fertur proprio rege Dauid, de submontibus Indiæ, confluxisq́; pluribus nationibus Septentrionis ad Poloucos uenit. Polouci siquidem fuerunt gentes secundũ latus Septentrionale Euxini maris cõmanentes, ultra paludes Mæotidis, quos alij Gothos appellant. Polouci autem lingua Rutenorũ sonãt & interpretant̃ uenatici seu rapaces, quia sæpenumero inuadentes eos spoliabant, & bona ipsorũ rapiebant atq; abducebant, quemadmodũ & Tartari hisce temporibus faciunt. Itaq; Tartaris ingredientibus terras Poloucorum, postularunt per ambasiatam, ipsos principes Rutenorũ, uniuersis copijs & potentijs se adiuuarent, quoniã pat exitiũ & discrimen eos sicut & Poloucos expectaret. Superuenerunt autẽ & Tartatorũ nuncij denunciantes ducibus Russiæ, ne immiscerent sese bello & adiutorio Poloucorum, sed potius exterminium eorũ tanq́; aduersariorum procurarent. Russitæ uero immaturo usi consilio, nuncijs Tartarorũ comprehensis & occisis, perrexerũt exercitualiter Poloucis in adiutorium, terra mariq́; uidelicet Msciflaus Romanouic cum militia Kiouieñ. Msciflaus Msciflauic cum militia Halicieñ. Item cæteri duces Russiæ Vlodimir, Rurikouicz: duces Cirneouieñ. & duces Smolnenses. Iunctiq́; exercitui omniũ Poloucorum peruenerũt in Protolce, & abinde singuli ascensis equis, uenerunt duodecim statiuis ad fluuium Kalcza, ubi iam Tartari castra metati fuerunt, & illico respitandi spacio non dato, Tartari in

eos irruerunt, & contritis ac diffugientibus Poloucis acies Rutenorum dissi/ciuntur, plurimaq́ꝫ cæde peracta bini duces Mscislaus Kiouień. & Cirneo/uień. captiuantur. Reliqui fugientes (abominabile dictu) à Poloucis socijs, per quotum terrã fugam maturabant trucidabantur. Equites quoq́ꝫ propter equos, pedites propter uestes occidebantur, & in aquis suffocabantur. In illa ergo die Ruteni in pessimum horrendumq́ꝫ inciderunt periculum, quale in terris Russiæ nunquam auditum est. Eaq́ꝫ prima clades extitit quam Ru/teni à Tartaris pertulerunt. Mscislaus autem Mscislauic Halicień dux dum ad naues fugiendo peruenisset, superatis fluuijs persequutionem Tartarorũ ueritus naues abrumpi præcepit, abindeq́ꝫ fugax in Halic pauore & trepida tione plenus peruenit. Vladimirus autem Rurikouic fuga & ipse saluatus in Kiou perueniens, sedem accepit Kiouień. Alia uero omnis multitudo Rute/norũ dum ad naues fugiendo peruenisset, & eas abruptas offendisset, in mœ rorem uersa, dum undas tranare non posset, fame contabescens illic consum/pta est, præter paucos duces & aliquos eorum milites, qui in lembis fluuios traiecerũt. Præterea anno domini millesimo ducentesimo uigesimo octauo, in maxima multitudine Tartari Russiam ingredientes, uniuersam terrã Re/nesansca uastauerunt, ducem occiderunt, senes & impuberes necauerunt, re/liquam multitudinem in captiuitatem abduxerunt, castra incenderunt. Iterũ hyeme eiusdem anni uenerũt Tartari in terram Susdalorum, & ea uniuersa uastata, ducem Georgium & filios eius, pluresq́ꝫ alios Susdalorum prin/cipes interfecerunt, castrum Rostou incenderunt, captiuos & prædam pro li bito abduxerunt. Sequenti quoq́ꝫ anno in Smolnensem & Citnyeouień. re/giones uenientes, eas crudelissima cæde nulli ætati parcentes peruastauerũt, castra & fortalitia ex quibus duces & milites præ timore fugerant, incende/runt, & onusti captiuorum multitudine in terras suas redierunt.

De crudeli uastatione Poloniæ & Hungariæ per Tar/tatos, Caput III.

POst prædicta, Tattarorum horrẽda uastatio ex ordine narrationis sub/nectenda est. Anno domini millesimo ducentesimo quadragesimo pri/mo. Tartari in Russiam uenerunt, & Kiou amplissimam urbem & metropo lim Rutenorum magnifice constructam funditus deleuerunt. Habuit siqui/dem præfata urbs portas & turres firmiter ædificatas, & aliquarũ portarum tecta deaurata & splendentia, habuit & usq́ꝫ nunc habet Metropolitanum de ritu Rutenorum seu Græcorum, plurimis Vladicis & episcopis à Danu/bio per Moldauiam, Valachiam, Russiam, & Moskouiam præsidentem, in Kiouia iam post destructionem non residentem. Habuit insuper ecclesias supra trecentas ornatissimas, quarum aliquæ in campis inter uepres & ar/busta in hanc diẽ permanent, & stant desolatæ pro latibulis ferarum: ex qui/bus binæ

Kiou metro/polis Russiæ

bus binæ ecclesiæ, uidelicet sanctæ Mariæ & sancti Michaelis aliquas laminas tecti adhuc tenent deauratas, quas Tartari prædatum uenientes, & inspicientes altim bassina uocant: altim bassina, id est, aureum caput habentes, quia partem tecti deaurati habent. Hac uero tempestate in monte ubi olim castrum Kiouień. stabat, Lithuani domini illius loci, fortalicium amplū de roboribus & lignis extruxerunt & tenent. Itaq; tota Russia cum sua metropoli & Podolia omniquaq; pessundata, Bathus Tartarorum Imperator uolens Hungariam ingredi, misit ducem Petam nomine cum magno exercitu uastandum Poloniam. Aiunt Poloni Bathum regem Tartarorum Poloniam, Slesiam, Morauiam uastasse. Verior tamen historia eorum, sicut & chronica Hungarorum referunt, Bathum non fuisse in Polonia, sed duces ipsius, qui trucidatis tyrannis & principibus Rutenorum, receptaq; præda, in oppidum Lublin & Zauichost, uicinijsq; eorū, reduxerūt eam in Russiā, festinanterq; redeuntes, expugnauerunt Sandomiriam cum castro. Illicq; occiderunt abbatem Pokrziunicen cum fratribus eius, & magnum numerum utriusq; sexus nobilium & ignobilium uirorum ac matronarum ad conseruandum uitam Sandomiriæ collectorum. Inde exeuntes per Vissicam, in Skarbimiriam uenerunt, & reuertebantur prædam deducturi in Russiam. Dumq; statiua tenerent ad fluuium Zarna, apud uillam quæ maior Thursko uocatur, irruit in eos Vlodimirus Cracouień. palatinus cum militibus Cracouiensibus. Vbi inter pugnandum omnis captiuorum multitudo diffugiens, in propinquas syluas se recepit: superati tamen sunt pauci à multis, Vlodimirus palatinus Cracouień, cum suis à Tartaris. Verum strage suorū perculsi Tartari, per syluam Stremech in Russiam recesserunt, & in supplementum accersitis plurimis Tartaris cum fremitu & ira in Poloniam redierunt, & quia maximum exercitum habuerunt, ad Sandomiriam peruenientes, bifariam diuiserunt eum, minoremq; exercitum in Lancitiam, Siradiam & Kuiauiam destinarunt cum principe Cadano, quem Poloni Caydanum nuncupant, qui nullo obice apparente uastauerunt crudelissime illos tractus cædibus atq; igne. Maior autem exercitus Tartarorum, cuius ductor fuit Peta Tartarorum princeps uersus Cracouiam iuit, omnem oram transitui propinquam cæde & incendio peruastans. Occurrunt ergo ei in uilla Chmelik prope oppidum Sidlou, Vlodimirus palatinus, Clemens Castellanus Cracouień. Pacoslaus palatinus, Iacobus Raciborouic Castellanus, Sandomirień. cum nobilibus & militibus Cracouień. & Sandomirień. Et facto conflictu cum una turma Tartarorum, ipsaq; attrita pedem referente, & ad alteram præstantiorem turmam sese diuertente, Poloni certamine priori fessi, pauci à plurimis aduerso pectore confossi ciciderunt: reliqui uero in fugam conuersi, per itinera nota euaserunt. Ceciderunt in eo conflictu desi- *Polonorum clades*

derati Christinus Sulkouic de Nyedued, Nicolaus Vitouic, Albertus Stampotic, Zementa, Grambina, Sulislaus, milites strenui, & alij plures ualidi. Ex quorum strage tantus pauor irrepsit, ut alij in alias regiones fugerent: agrestes uero cum pignoribus & pecoribus in paludes & syluas, & in inuia se conderent. Sed & Boleslaus Pudicus dux Cracouiæ & Sandomiriæ cum Grzimislaua matre, & Kinga cõiuge sua primum uersus Hungariam in castrum Pieninide prope oppidũ Sandecz, postea uero in Morauiam ad monasterium Cistertieñ. effugit. Tartari aũt post cladem apud Chmelik peractam, Cracouiam in die cinerũ peruenerunt, & eam uacuam hominibus inuenientes (omnes siquidem in abdita diffugerant) in ecclesias & domos incẽdio sæuierunt. Ecclesiã uero sancti Andreæ tunc extra muros Cracouieñ. extantẽ, uallantes oppugnabant, expugnare tamen nõ ualuerunt, quoniam pluribus Polonis magna ui & fortitudine se & sua illic defendentibus, irrito cœpto recesserunt, & in Vratislauiam perrexerunt, eam similiter ut Cracouiam desertam habitatoribus, sed & conflagratã habitationibus reperientes. Ciues enim Vratislauieñ. pauore consternati, ferè omnibus relictis, preciosioribus duntaxat festinè raptis, fugam inierunt: quod gentes ducis Henrici de arce uidentes descenderunt, & opes cum uictualibus in arcem inducentes, urbem cum tectis eius flammis exusserunt. Et Tartari in urbe nil reperientes, castrum uallarunt, & post aliquot dies obsidionem soluentes (ut aiunt) orationibus & lachrymis Ceslai prioris ordinis prædicatorum & fratrũ eius in castrum admissorum depulsi, recesserunt. Interimq́ꝫ feria secunda pascæ Tartaris qui Kuiauiam uastauerunt, superuenientibus simul iuncti in Leguiczã profecti sunt. Dux etenim Henricus secũdus sanctę Heduuijs filius per illud tempus ibi collegerat gentes & armigeros, tam nobiles quàm agrestes maioris Poloniæ & Slesiæ. Aduenerant & principes cum suis militibus Myeczlaus Kazimirides dux Opoliensis, Boleslaus filius Depoldi marchionis Morauię expulsi, qui Syepiolka cognominatus est, & Pompo de Hosterno magister cruciferorum de Prussia cum fratribus sui ordinis, insuper & crucisignati plures. Quumq́ꝫ ex oppido Legniceñ. duceret agmina, & ea obequitaret, lapis de summitate ecclesiæ beatæ Mariæ decidit, parũq́ꝫ abfuit, quin caput ducis Henrici diruperit, quod re uera infaustũ omen fuit. Suburbana itaque oppidi Legnicensis prætergressus, quatuor acies instruxit & ordinauit. Primam de cruce signatis uoluntarijs, & de auri fossoribus oppidi Golterck, alijsq́ꝫ peregrinis militibus: hanc Boleslaus Syepiolka filius marchionis Morauiæ ducebat. Altera acies fuit militum Cracouiensiũ & maioris Poloniæ, hanc Sulislaus frater Vlodimiri olim palatini Cracouiensis circa Chmyelik occisi ductitauit. Tertiam aciem gubernauit Myeclaus dux Opoliensis, in qua erant milites Opolienses, & Pompo magister Prussiæ cum fratribus

tribus & militia sua. Quartam aciem ipsemet dux Henricus ex præstantioribus militibus Slesiæ, & maioris Poloniæ, ac precio conductis militibus rexit. Totidem erant Tartarorum agmina, sed robore & frequentia pugnatorum præstantiora, ita ut unum agmen eorum omnia Polonorum agmina excederet. In campo igitur qui bonus campus dicitur, porrecto, & in omnes partes lato uterque exercitus quinto idus Aprilis, aliàs feria secunda post octauas pascæ conuenit. Primumq́ crucesignatorum & aurifossorum exercitus cum Tartaris magno impetu cógressus, uelut teneræ aristæ à grandine percussæ, à sagittis Tartaricis obtritus est. Deinde duo agmina sub gubernatione Sulislai militis, & Myeczlai ducis Opoliensis consistentia, pugnare cum tribus Tartarorum agminibus ingressi, ualidam in Tartaris stragem ediderunt, ita ut pedem referrent, & fugam inirent. Quidam autem celerrimo cursu circa utrunque exercitum discurrens, terribili uoce clamauit, Byegayce byegayce, quod sonat, fugite fugite, Polonis terrorem incutiens. Quam uocem Myeczlaus dux Opoliensis audiens, deserto prælio fugit, & secum magnam partem militum traxit. Quod uidens dux Henricus, ingemiscens dixit, Gorze se nam stalo, id est, peius & moleste nobis accidit. Inducensq́ suam quartam aciem fortissimorum militum, tres acies Tartarorum à duabus aciebus Polonorum disiectas prostrauit, & in fugam conuertit. Quarta autem acies Tartarorum, & maior omnium cum suo duce Peta superueniens, horribili impetu bellum intulit, & bellum acerrimum inter utrosq́ durauit, magnaq́ ex parte Tartaris cæsis, & in fugam spectantibus, quidam Tartarorum uexillifer ualde magnum ferens uexillum, in quo chi litera Græca depicta erat, talis X, & in summitate hastilis imago teterrimi & nigerrimi coloris cum barba prolixa, cœpit incantando fortiter caput imaginis quatere. Ex quo illico fumus & nebula horrendi & intolerabilis fœtoris in Polonos diffusa est, ut penè exanimati, & inualidi ad bellum redderentur. Clamore itaque horrendo eleuato, in Polonos Tartaricus exercitus conuersus, acies eorum quæ interim integræ erant, dirupit, & eas magna strage affecit. In qua dux Boleslaus filius marchionis Morauiæ dictus Syepiolka, & Pōpo magister crucisignatorū de Prussia cum multis insignibus militibus necati sunt. Dux uero Henricus corona à Tartaris circumfusus est, ut à tergo & fronte cæderetur, iam'que suis omnibus unà pugnantibus prostratis, ad extremum circa eum non nisi quatuor milites uersabantur. Sulislaus frater olim Vlodimiri palatini Cracouiensis, Clemens palatinus Glogouiensis, Conradus konrathouicz, & Ioannes Iuanouicz, qui quanta potuerunt ui & conatu principem Henricum ex prælio educentes, ad fugiendum disponebant: sed ducis equus sauciatus subsistebat. Tartari igitur ne Henricus euaderet, ueloci cursu consequutū cum tribus præfatis militibus, quarto Ioanne

Iuanouicz ab eis ſegregato uallauerunt, cum quibus aliquanto tempore de/certabat. Ioannes uero Iuanouic equum recentem à Roſciſlao aulico ducali receptum, penetratis hoſtium cuneis duci adminiſtrauit. Quo aſcenſo dux ſequebatur Ioannem Iuanouic, uiam per medios hoſtes ei parantem. Ipſoq; in curſu uulnerato, & euadente, dux Henricus intercipit, & tertio circumual/latur: dumq; audaciſſime contra Tartaros dimicaret, & manu ſiniſtra eleua/ta, Tartarum ſibi obuium feriret, ab altero Tartaro lancea ſub aſcella tranſ/fixus, ex equo demiſſo brachio moribundus defluxit: quem Tartari ingenti ſtrepitu inconditarum uocum facto capiunt, & extra locum certaminis quan tum eſſet geminus baliſtæ iactus pertractum, framea caput abſciderunt, corpusq; inſignibus omnibus deſpoliatum nudum reliquerunt. Occiſa eſt in eo prælio multitudo nobilium Poloniæ, inter quos clari & inſignes fuerũt Suliſlaus frater Vlodimiri palatini Cracouienſis, Clemens palatinus Glo/gouienſis, Conradus Konrathouic, Stephanus de Virbna, & Andreas filius eius, Clemens filius Andreæ de Pelcznica, Thomas Pyotrkouic, Petrus Kuſſa & cæteri. Corpus ducis Henrici poſt cladem in ſexto digito ſiniſtri pe dis uix cognitum, & repertum per Annam coniugem eius in medio chori ec cleſiæ ſancti Iacobi apud fratres minores Vratiſlauiæ ſepultum eſt. Pom/ponis uero magiſtri Pruſſiæ, & militum inſigniorum ſupra expreſſorum, in eodem monaſterio ſancti Iacobi Vratiſlauiæ corpora tumulata ſunt. Bo/leſlai autem filij Marchionis Morauiæ funus in Lubens in choro conuerſo/rum humatum eſt, ſuper cætera corpora fidelium in loco prælij ſepulta, Ec/cleſia in hanc diem durans conſtructa eſt. Maxima uictoria de duce Hen/rico & Polonis Tartari potiti, lectis ſpolijs unicuique interemptorum unam auriculam abſciderunt, & nouem ſaccos grandes ad ſciendum numerum oc/ciſorum repleuerunt. Ducis autem Henrici capite in longiori haſta erecto ad caſtrum Legnica (oppidum enim metu Tartarorum exuſtum fuerat) ap/plicuerunt, mandantes ut duce eorum occiſo, caſtrum eis aperirent. Ca/ſtrenſibus conuenienter reſpondentibus, quod pro uno duce occiſo plures duces filios occiſi haberent. Illi uero circa Legnicz uaſtatis & incenſis uillis, in Othmuchou ſe receperunt: ubi quindecim diebus ſtatiua continuando, omnem regionem per circuitum uallauerunt. Exinde Ratiborieñ. oram ade/untes, in Boleſiſko octo diebus commorati, in Morauiam ſeceſſerunt, & Venceſlao rege Bohemię in caſtris ſe continente, eam plus quàm uno men/ſe incendijs & cædibus uaſtauerunt: ab Olomunc ſeptimis caſtris in Hungariam peruenerunt, & maiori hordæ ipſius Bathi quæ Hungariam intrauerat, ſeſe conſociauerunt.

Nobilium Polonorum ſtrages

De cruenta

De cruenta uastatione Hungariæ per Bathi Imperatorem Tartarorum, Caput IIII.

Bathi uastata & ad nihilũ redacta Russia, Hungariam cum quinquies centum milibus ingredi contẽdebat. Resistentẽ ergo inter montes Sarmaticos, & in clausa dicta Russiæ introitum prohibentem, comitem palatinum Hungariæ à Bela quarto rege Hungariæ cum gentibus missum præfatus Bathi obruit & expugnauit, festinanterq́; exurendo oppida & uillas, ad Titiam fluuium qui uulgariter Cisa appellatur, ex montibus Sarmaticis uersus meridiem in Danubium fluentem peruenit. Et exinde gentes Tartarorum excurrentes, Vatiam cum sua cathedrali ecclesia uastauerunt & incenderunt. Ad Pest quoq; ubi rex Bela quartus exercitum contra Tartaros colligebat, ibant & redibant, aliquando appropinquando, nonnunquam uero fugiendo, prout est mos pugnandi Tartaris. Quumq́; copiosum exercitum, tam ex nobilibus quàm spiritualibus rex Bela coadunauerat, aduersus Tartaros procedens ad fluuium Titiam applicuit, & castra metatus est, adhibitaq; custodia mille armatorum ad pontem, putabat Tartaros non transire fluuium, quoniam altus est, limosus multum, & impermeabilis. Tartari aũt qui multo maiores fluuios transierant, inuento uado Titiam noctu transnatarunt, & in aurora exercitum Hungarorum cum Bela rege eorum undiq; circundederunt, missisq́; densis, & quasi infinitis sagittis, uelut quum grando nebulosus ac densus cum fragore descendit, Hungaros perturbarũt, multos occidendo, plurimos uero uulnerãdo. Hungari ergo ueluti impræparati, & absque ordine contrauenientes cadebant. Quod alij uidentes, meticulosi clàm discedebant & fugiebant. Tartari uero tanquã astuti, sinebant eos per medium sui transire. Vnde Colomannus frater regis sic, & rex Bela quartus tanquam ignoti euaserunt. Reliquos uero conclusos Tartari crudelissime ad unum necauerunt. Inter quos spirituales maiores ceciderunt, Mathias Strigoniensis archiepiscopus, Vgolinus Coloceñ. archiepiscopus, Georgius episcopus Iaurieñ. Reynaldus episcopus Transsyluanieñ. & ecclesiæ Nitriensis episcopus, Nicolaus Scibinieñ. præpositus uicecancellarius regis, Eradius archidiaconus Bachiensis, magister Albertus Strigonieñ. archidiaconus. De alijs autem secularibus nobilibus & ignobilibus ferè infiniti occisi sunt: & qui fugerãt consequuti in uijs necati iacuerunt. In Pest etiam multi plebani collecti in ore gladij superuenientibus Tartaris perierunt. Rex autem Bela quartus properè fugit ad metas Austriæ, ubi captus & detentus fuit per ducem Austriæ: tandem dimissus ad reginã coniugẽ suam perueniens, secessit in Slauoniam, illic usq; ad persequutionẽ Cadan cõmoratus. Vastata itaq; Hungaria ex una parte Danubij, in hyeme ꝓxima gelato Danubio in partem alterã penetrauerunt, & sedes inter Iaurinũ & Strigoniũ fixerunt, ubi in hãc diẽ fossæ & tumuli habitationis eorũ cernunt. Ex quo loco pręfatã trans

Danubium regionem spolijs, incendijs & occisionibus crudelissime afflixerunt. Quumq; in Tartariam secedere proponerent, diuiso exercitu, princeps Cadan aduersus regem Belã in Sclauoniã diuertit. A cuius facie territus rex, ad mare, tandem ad Polam ciuitatem fugit. Cadan autem quemadmodum cum Bathi constituerat, pertransitis & uastatis Bosna, Seruia & Bulgaria, substitit circa Danubium, donec horda Imperatoris Bathi superueniret. At Bathi post discessum Cadan uallauit & expugnauit Strigonium urbem illa tempestate nobilem, cuius incolæ erant uarij mercatores, Almani, Gallici & Italici: & quia thesauros quos Tartari expetebant in terra suffoderant & occuluerant, idcirco omnes necauerunt, nulli sexui nulliq; ætati parcẽtes: destructaq; Strigonio, secus Danubium transeuntes ad exercitũ principis Cadan opperientem & expectantẽ peruenerunt. Tandem iuxta paludes Mæotidis uia priori in Tartariam abierunt. Tempus autem quo Tartari Hungariam afflixerunt, & multimode uastauerunt, erat ferè biennium.

Quomodo Innocẽtius papa quartus misit ad Cham Tartarorũ, ne Christianos persequeretur: & quomodo fidem Mahumeti susceperit, Caput V.

Discedentibus Tartaris tota Europa contremuit, & principes Christianorum timore perculsi, ne redirent consulebant inuicem. Innocentius quoq; papa quartus ex concilio Lugdunẽ. fratrem Ascelinum ordinis prædicatorum cum pluribus fratribus eiusdem & aliorũ ordinum ad eos misit, anno domini M. CCXLVI. qui per Almaniam & Bohemiam in Vratislauiam uenit, exceptusq; & ueneratus est à Boleslao Slesiæ & Vratislauiæ duce. Exinde transiens ad Lancitiã peruenit, à Conrado duce Mazouię cum suis recollectus & hospitatus. Dehinc ad Crocauiam deductus, à Boleslao pudico, genitriceq; eius Grimislaua, & à Prandotha ordinario loci benigne suscepti & habiti sunt: pluribus pellibus subtilibus prouisi, supra id quod proprio ęre potuerunt emere, quoniã principes Tartarorũ sine munere adire ne phas est. Tulit autem fortuna, ut esset apud Boleslaum pudicum principem Crocauiæ atque Sandomiriæ, Vasilko princeps Russiæ, nepos matris suæ: huic itaq; commendati, in Russiam per ipsum deducti sunt: ad Kiouiã uero uenientes, equos acquisiuerunt pro conditione terrarum Tartarorum ualentes, qui pedibus aquam & pabulum sub niuibus sibi quærerent. Tandem ex Kiou procedentes, plures duces Tartarorum pertransierũt donec ad Cham seu Imperatorem Tartarorum applicuerunt. Cui legatione domini papæ Innocentij quarti exposita, postulauerunt ut deum uniuersorum agnosceret atq; coleret, & eum quem misit Iesum Christum: utque gentem Christianam crudeli nece quemadmodum fecit in Polonia, Hungaria & Morauia non perderet. Et accepto responso, quod Cham per quinquennium gentem Christianam non inuaderet, per eandem uiam ad dominum apostolicum

cum

cum literis Imperatoris Tartarorum redierunt. Habes in speculo historiali Vincentij libro xxxij. hanc historiam, quam caute legas necesse est, quoniã in aliquibus superstitiosa est. Post discessum legatorum Christianorum superuenerunt legati Saracenorum, persuadẽtes Tartaris, ut sectam & fidem Mahumeti acceptarent, tanquã faciliorẽ & tolerabiliorem, uoluptatibus plenam, uirisq; belligeris competentiorem. Christianorum autem religionem confutando dicebant esse ociosorum, imbecillium, & idololatrarum imaginescolentiũ. Saracenorum uero legem multis utilitatibus atq; uoluptatibus refertam, & cæterarum religionum ui & armis expugnatricem, ut superbos debellaret, humiliatis uero tributũ constitueret. Placuit barbaris & ipsi primum Imperatori Bathi & omnibus Tartaris tanquam uiris cordatis audacibus & sensualibus persuasio Saracenorum, ideo illam & non alteram susceperunt. Et quum dicant Eissa Rocholla, id est, Iesus est spiritus domini: Mahumet uero Rossolai, id est, Mahumet est iusticia dei, noluerunt spiritum dei Iesum benedictum spiritualiter uiuere docentem acceptare: sed iustitiam dei, hoc est Mahumet carnaliter & tanquam bestiam sensualem in spurcitijs uolutantẽ, ab omnipotenti deo iuste in lacu pœnarum die ac nocte cruciandam amplexati sunt. Itaq; extunc uelut & nunc Mahumetum uenerantes sequuntur. Pentateucho Moysi obediunt, circunciduntur, & legalia obseruant, campanis carent: sed quottidie labi illo illoloh, quod in latino sonat, Non est deus nisi unus deus clamant: ingenue se profitentur Ismaëlitas, quia de Ismaël ortos: Christianos uero dzintis, id est paganos, & gaur, id est infideles, & sine religione appellãt. Celebrãt uelut alij Saraceni, tria in anno festa, primũ kuiram, id est oblationis pasca in memoriam oblationis Isaac, quando Abraam multarũ gentiũ pater præcepto dei ipsum necare & offerre proposuerat. In isto festo offerunt arietes, aues, alites &c. Aliud festũ colunt pro animabus, tunc uisitant sepulchra suorum maiorũ, operibus misericordiæ insistunt, & alunt pauperes. Tertium festum agunt pro se suaq; salute. Pro primo festo rite peragendo triginta diebus ieiunant, pro altero uno mense, pro tertio duodecim diebus.

Vincentij historia fabulosa

Religio Tartarorum

De moribus Tartarorum, & de contentis in terra eorum Caput VI.

TArtari sunt homines ut frequenter staturæ mediæ, pectore, & scapulis ampli, facie lati, naso simi, colore tetri & deformes, robusti uiribus & fortes, famem, frigus & æstum facile patientes, equitatu ab ineunte ætate & arte sagittandi gaudentes. Omnia sua secum ducunt, uagi & instabiles loco cum uxoribus, pueris atq; pecoribus in campis degunt. Ciuitates, uillas & domos non habent. Pro hyeme ad releuandum à frigore, ad mare Caspiũ diuertũt, quoniã illic ratione maris temperiẽ aëris inueniunt. Ad æstatem in suam regionẽ redeunt. Aliqui eorũ unam porcam, duas, tres'ue in longũ per iugera

tria,

tria, quatuor & ultra sulcãt, arant, & milio seminant, inde cibos & bairam, id est, pastas faciunt. Non habent frumentum nec aliquod aliud legumen, pecora & pecudes plurimas tenent, præcipue caballos & caballas pro equitatu & uictu ualentes. Incidunt & uulnerant equos, cruoremq; & per se & cum milio uorant: carnes pecudum, pecorum & equorum comedunt etiam semicrudas. Caballos pridie tum sponte tum morbo mortuos exciso loco apostemato perlibenter comedunt. Bibunt aquam, lac, & ceruisiam ex milio coctam. Aquam Turci & Tartari uocant, Su: interdum Tartari dicunt Suha, & est aqua. Ceruisiam aũt miliarem seu ex milio factam, buzam nominant, eandem Ruteni Braha uocant. Laudant lac, præsertim komiz, id est acetosum, eo quod stomachum eorum confortet, & medicinam purgatiuã faciat. In conuiuijs & cum hospitibus aduenisq; bibunt Araka, quod est lac sublimatum, quod mirabiliter & cito inebriat. Nõ furantur, neq; fures inter se patiuntur, rapto tamen uiuere uicinos spoliando periucundum & deificum est apud eos. Non sunt artificia inter eos, nec pecuniæ, sed res pro rebus commutant. Verum in horda Zauolhensi, inceperunt aspros, id est, argenteos obolos Turcorũ accipere & tenere. In horda uero Prekopeñ. ducaros acceptant. In horda Nohaiska res pro rebus dant, uafri & perfidi sunt exteris, sibijnuicem uero & suis omnibus fidelissimi. Indumenta sæpenumero ex filtro & lana alba grosse & plane facta gerunt. Oponce plurimum diligunt, in expressione huius nominis præponunt literam i, ioponce, & nõ oponce nuncupantes, & est pallium album spissum inconsutile pro imbribus & fluuijs bene utile. Terra eorum terra plana & absq; montibus, absq; lignis & arboribus, graminibus duntaxat abundans. Vias nõ habẽt, neq; nauigia, sed per dies iter suum computant, ut terra Zauolhensium Tartarorũ citissimę equitationis à flumine Volha ad mare Caspium est quasi triginta dierũ: equirãt una die uiginti miliaria magna Germanica, pedibus nõ gradiuntur nec itinerãt. Ferę apud eos reperiunt, cerui, damæ, dorcę, & snak, quod est animal quantitatis ouis, in terris alijs non uisum, lana griseum, duo parua cornua habens, cursu uelocissimum, & esu carnium eius suauissimum. Et dum grex snak in aliquo campo inter gramina cõspicitur, Cham seu Imperator Tartarorum cum suorum multitudine equestres uadunt, & omniquaq; circundant in altissimis graminibus delitescẽtes. Dumq; tympanis incipiunt sonare, tunc snak tanq; metu perculsæ, rapidissime hinc atq; illinc ab una parte circumstantiũ ad alterã procurrunt, & iterum atq; iterum decursando uadunt, usquequo fatigati deficiant, tunc irruentibus Tartaris cum clamore occiduntur.

[Margin: Oponce] [Margin: Snak animal]

De finibus & metis Tartarorum Zauolhensium, Cap. VII.

CLauditur terra Cham & Tartarorũ Zauolhensium ab ortu solis mari Caspio seu Hircano. A Septentrione cãpis longissime latissimeq; protensis. Ab occasu fluminibus Tanai & Volha. A meridie partim mari Euxino seu

no seu ponto, partim altissimis montibus Iberiæ & Albaniæ. Mare Caspiũ uocant Ruteni Chualens ke more: & est mare non ab oceano, sed à flumi- nibus illic defluentibus cõgestum. Fluunt multa ac magna flumina in aluea- rium illius maris, de ripis altis impetuose & quasi per saltũ ex alto in mediũ decidentibus, & iuxta ripas sub ipsas transeuntibus iter præbentibus. Vnde fit ut ibi in æstate à Persis & Medis refrigerium quæratur: & in hyeme ratio- ne euaporationum temperies conflatur. Iuxta illud mare & post ad orientẽ, ut Ruteni proferũt, sunt Tartari criniti, quos Tartari Calmuchi & paganos nuncupant, quoniam ritum Mahumeticũ non colunt, nec crines capitis abra dunt, quemadmodum Tartari omnes radunt, præter adolescentes, qui rasa coma binos radios criniũ ab aure dextra, & alium à sinistra usq; in brachia prominentes, in signum innubilitatis aut uirginitatis relinquunt. Ab occasu sunt flumina Tanais & Volha. Tanaim Tartari Don appellãt, qui secundũ fontes suos ex ducatu Resensco à duce Moscouię occupato, uersus septentrio nem fluit. Pòst flectitur in meridiem, & tribus ostijs paludes Mæotidas in- greditur: imò ipse paludes Mæotidas causat. Sunt iam circa Tanaim arbo- res pomacq; & alij fructus: sunt & mellificia quercina nonnulla, & pauciora de pino. Inde est quod Tartari sanctum Don dicunt: quia iuxta illum, uictũ ex fructibus, melle & piscibus reperiunt. Volha fluuius Tartarice Edel nun cupatus, ex Moscouia profluit, ex fontibus septentrionalioribus & occidenta lioribus quàm Tanais: qui quum ad septentrionẽ flueret, longo Tanaim cir cuiens interuallo, deflectitur in orientẽ & meridiem, & uiginti quinq; ostijs seu fluminibus in mare Euxinum delabitur. Distat Tanais à Volha quinq; hebdomadarum itinere: ad minus ueloci cursu trium hebdomadarum equi- tatione, uel plus. Et est Volha triplo maior quàm Don. Viginti quinq; autẽ partitiones, seu particularia flumina ipsius Volhę sunt magna: minora autẽ ex eis sunt tanta, quantus Tyberis Romæ, aut Visla post Cracouiam. Sunt multum piscosi præfati fluuij, ita quod framea Tartari cæteriq; transeuntes in ripa stando pisces cum aqua decurrẽtes secent & tollant. Est iuxta hos flu uios Tanaim & Volha air, id est, calamus aromaticus, qui & brostuorce dici tur, in maxima copia. Ibidem reuponticũm, quod Tartari nominant cinire- uent, crescit: & cinireuent nomen est Persicum. Item cucilabuca, uel ut alij ex- primũt kilcabuha: & in Latino sonat oculus cornicis: & est multæ calefactio- nis. De ortu horum fluminum Don & Edel, quum de Moscouia tractauero clarius dicam. Quoties autem Tartari Zauolhenses in terras nostras spolia- tum ire uadunt, per hæc & alia flumina absq; nauigio, alligatis sarcinis desu per, coniugibusq; & pueris in dorsis equorum sedentibus, ipsimet caudas ca ballorum tenentes transnatant, & rapinas crudelitatesq; plurimas inferunt. Ad meridiem uersus mare Caspium sunt montes Iberiæ & Albaniæ, quos Rutenia gente Piacihorsci Circaci, quasi quinquemontani Circaci uocãt. In-

Tartari criniti

Don flu.

Edel flu.

ter illos siquidem montes sunt Gazarorum gentes, quas ut Morauica legenda depromit, sanctus Cirullus & Metudius fratres, per Michaëlem imperatorem Constantinopolitanum missi, ad fidem Christi conuerterunt, & usque nunc fidem & ritum Græcorum profitentur: sunt homines bellicosi, in tota Asia & Ægypto acceptabiles. Apud hos Tartari Zauolhenses tela comparant. Verum hac ætate Græci illas gentes Abgazari & Abgazeli nominant, & uicinæ iuxta illos sunt gentes Circassi & Mengrelli, omnes de ritu Græco per beatum Cirullum in fidem Christi reductæ. Inde sanctus Cirullus rediens ex mari Euxino seu pontico (in quo omnipotens deus mirabilis & gloriosus in sanctis suis, dederat habitaculum & ecclesiam marmoream per manus angelorum sancto Clementi structam, quam singulis annis in festo sancti Clementis & septem diebus, mari recedente & siccato, secure circumsiti incolæ aggrediebantur, sanctum dei uenerando, colendo & extollendo) sustulit corpus sancti Clementis, & in Morauiam prædicaturus Christum dominum secum tulit & asportauit. Deinde Romã euocatus, & per papam Nicolaum citatus, prædictum corpus sancti Clementis Romam detulit, & in ecclesia sancti Clementis honorifice deposuit. Ipse Cirullus cum Metudio fratre in eadem basilica beati Clementis Romæ sepulti: sed non sunt reperta ossa illorum, quantumlibet summe desiderata in eadem basilica quæsita. Ex montibus Circassorum piacihorski, seu quinque montium fluit magnus fluuius Tirk in Tartarico nuncupatus, rapidissimo cursu lapides secum uoluens, & multos pisces, in mare Caspium defluit. Post hunc ex eisdem montibus fluuius Cohan, minor quàm Tirk, in prænominatum mare Caspium descendit.

De genealogia imperatorum trans Volham incolentiũ. Cap. VIII.

QVatuor sunt hordæ Tartarorum, totidem imperatores eorundem, scilicet horda Zauolhensium, horda Precopensium, horda Cosanensiũ, & quarta horda Nohacensium, quintamque addunt quæ imperatorem non tenet, & nuncupant eam Cazacca: de his inferius dicetur. Horda in Tartarico multitudinem significat. Principalis ergo horda est Czabadaiorum siue Zauolhensium, quæ Tak Xi, id est, capitalem hordam, uel homines principales & liberos sese nominat, tum quia nulli subijcitur, tum quia ab ipsa cæteræ hordæ propagatæ sunt. Ob hoc & Moscouitæ magnam hordam Zauolhensium hordam appellant. Inde etiam imperator eorum Ir Tli Xi lingua ipsorum, hoc est, liber homo dicitur. Dicitur & Vlu cham, quod sonat magnus dominus, siue magnus imperator: ulu enim magnus, cham uero dominus & imperator est. Eundem aliqui magnum canem dixerunt, & male interpretati sunt: quia Vlu cham non significat magnum canem: cham etenim cum aspiratione dominum & imperatorem: & cam sine aspiratione cruorem & nunquam canem sermone Tartarorum designat. Producunt itaque & referũt

Horda (margin)

Vlu cham (margin)

Tartari

Tartari, quod quædam uidua concepit & peperit filium nomine Cingkis,& quum filij ipsius tanquam adulteram necare uoluerunt, finxit & excusauit se non ab homine,sed à radijs solis concepisse.Cui figmento filij credentes ma trem liberam dimiserunt. Natus ergo eius Cingos uel Cingkis,homo fortis humilis, creuit in uirum magnum & fortem : & is fuit primus propagator & sator imperatorum Czahadaiorum seu Zauolhensium. Huius filius fuit Io cucham gentilis & paganus. Iocucham genuit Zaincham tertium imperatorem, qui in orbe terrarum,& maxime in Polonia, Hungaria & Russia dicitur Bathi. Iste destruxit Gothiam & Russiam, & uastauit Poloniam, Slesiam,Morauiam & Hungariam, prout à principio dictum est. Idem Bathi fuit gentilis primum: tandem sectam Mahumeti persuasus cum Tartaris suscepit, quam in hanc diem tenent & sequuntur. Quartus imperator ex Bathi genitus fuit Temir Cutlu, & interpretatur ex Tartarico felix ferrum: temir felix,& cutlu ferrum: erat siquidem felix & bellicosus. Iste est ille Temerlanes in historijs celebratus,qui totam Asiam uastauit,& usque ad Ægyptū pertransijt. Iste imperatorem Turcorum Pesaitem primum conflixit, & captiuatum catenis aureis alligauit, & post in breui dimisit. Iste habuit exercitum duodecies centena milia. Fuit & alius princeps Tartarorum eo tempore Acsac Cutlu,quod in Latino sonat claudus,uel claudum ferrum:quoniam claudus erat,sed ferox. Is multa bella feliciter gessit, & ciuitatem magnam in terra Czahadai,id est,Tartarorū Zauolhensium, nomine Cumumedczar, expugnando desertauit,& in solitudinem redegit. Stant domus illius ciuitatis muratæ uacuæ,& ecclesiæ olim Gothorum trecentæ in ritum Mahumeticum & Mesquitas absq; habitatoribus redactæ. In castro illius ciuitatis sit sepultura imperatorum Zauolhensium. Quintus imperator ex Temir Cutlu progenitus fuit Temir Czar. Iste, ut dicitur, per Vitoldum ducem Lithuaniæ & Vladislaum regem Poloniæ in auxilium contra cruciferos Prussiæ euocatus fortiter pugnans ferro occubuit. Sextus imperator ex Temirczar genitus fuit Macmetczar. Ex isto genitus est Achmetczar septimus imperator: & achmet sermone Tartarorū exponit̄ cōponibilis. Achmet genuit Sziachmet octauum imperatorē. Sziachmet sonat quasi religiosus achmet: & Tartari cognominant ipsum Siachmet,quod est martyrizatus achmet:quia per Lithuanos captus detinetur in Couno incarceratus. Iste euocatus per Albertum regem Poloniæ, & per Alexandrum magnum ducem Lithuaniæ in solatium contra Mendligeri imperatorem Precopensium Tartarorum, anno domini millesimo quingētesimo uenit sub hyemem cum sexaginta milibus pugnatorum : mulieres uero & pueri fuerunt supra centum milia: & quia hyems fuit horrida intensiq; frigoris, coniunx eius per imperatorem Precopensem clàm uocata,frigus & inediam non ferens,in Precopa Siachmet marito suo cum magna parte exercitus fugit. Itaq; Siachmet militibus diminu

Catalogus imperatorum Tartarorū

tus,& intensissimo frigore pressus, per Mendligeri Precopensem oppugnatus,disiecto eius exercitu conflictus est, & cum trecentis equis uersus Baizetum Turcorum imperatorem fugit. Quumq; in Bialigrod,quod sonat albũ castrum iuxta mare ponticum peruenisset,intellexit se captiuandum mandato imperatoris Baizet. Idcirco præpeti cursu retro cum quinquaginta equis fugit,& in campos prope Kiou euasit. Capitaneus uero Kiouiẽsis per exploratores de ipso certior redditus, circundedit eũ cum suis & captiuauit, in Vilnãq; Lithuanis misit, unde aliquotiens fugerat,& consequutus,cõprehensus & reductus est. Alexandro autẽ rege Poloniæ & magno duce Lithuaniæ cõuentionem generalem in Bresce Rutenorum agente, aduenit mandato eius Sziachmet ex Vilna,& magnifice per regem Alexandrum ad unum miliare obuiã sibi eunti susceptus est: deinceps in Radom per Polonos, ut reduceretur in Tartariam trans Volham, cõductis aliquot milibus armatorum leuis armaturæ,decretum est:& ut competentior reductio,& à suis laudabilior susceptio fieret, præmiserunt Cazac Soltan fratrem germanũ Szachmet:qui trans Volham peruenit,& cũ Albugerim Czar patruo Szachmet in Czahadai terra eorum cognata moratur.Sachmet uero pro expeditione armatorũ in Lithuaniam transiens, ad suggestionem Mendligeri Precopensis imperatoris captiuatus est denuo per Lithuanos,& in Couno,quod est castrũ iuxta mare Balteum,detrusus ac incarceratus est, uere Sachmet,id est martytizatus, à suis nuncupatus.

Quod gentes Scythiæ inquietæ sunt & semper rapaces, Cap. IX.

NOn possunt Tartari in quiete uiuere, quin semper uicinos impetãt ac inuadant, prædamq; ex spolijs hominũ ac pecorum abigant & reportent, & hoc commune est omnibus hordis Tartarorum, ab exordio & ingressu eorum in hanc diem: unde pauca pro multis exemplificando, Anno domini millesimo ducentesimo quinquagesimo quarto ingens Tartarorum exercitus ex multis legionibus conflatus,& per gentes Rutenorum atq; Lithuanorum adauctus,cum ducibus Tartarorũ Nogay & Thelebuga post festum sancti Andreę in terram Sandomiriensem aduenit,transiensq; per glacies induratas fluuij Vislæ, tam ciuitatem quàm ecclesias eius incendit, castrumq; in quod uniuersa Sandomiriensium regio cũ uxoribus, pignoribus. ac fortunis confugerat cinxit,& illud nocte ac interdiu expugnauit: sed quũ non præualuisset,duces Russiæ Vasilco & Leo filij Danielis regis Russiæ dolose suaserunt omagium & subiectionem præstituros propter securitatem, quod Sandomirieñ. fecerunt. Tartari autem fide uiolata clamore ualido & concursu inuecti in castrum,omnes crudelibus supplicijs truculentissime enecauerunt,fluxitq; sanguis occisorum de colle arcis tanquam quidam riuus in Vislam. Alios uero homines occidere fastidientes, tanquam gregem cumulatos in Vislam impulerunt & submerserunt,effusiq; è Sandomiria Tartari

Tartarorum perfida saeuitia

ducatũ

ducatum præbentibus Rutenis,in Cracouiam uenientes,& eam uacuam habitatoribus reperientes,in tecta & ualetudinarios fæuierunt, tribusq̧ mensibus grassati,nullam resistentiam passi,onusti præda in Tartariā reuersi sunt. Præterea apud Cracouiam puer natus uix semestris(mirabile dictu)articulata uoce Tartaros uenturos & Polonorum capita præcisuros prædixit. Cunctis trementibus interrogatus,an ipse etiam Tartarorum aduentum timeret, respondit plurimum sese timere, quum inter alios suum caput essent præcisuri.Et ecce sub intensissimis frigoribus & densissimis niuibus ferocissima gens Tartarorum famem sedatura,ducibus Nogay & Thelebuga primū in Lublienses & Mazouiæ,ex post in Sandomiriensium,Siradiensium & Cracouiensium oras in numero locustarum uenit.A castro & ciuitate Sandomirieñ. cum ignominia & strage, militibus qui in præsidio erant, strenue tutantibus repulsi, plures ecclesias, monasteria & munitiones obtinuerūt & incenderūt. Ad Cracouiam autem in uigilia natiuitatis Christi applicantes; & eam expugnare adorsi,aliquot insignes eorū amiserunt,ululatuq̧ edito ab ea discesserunt,& depopulationem cum spolijs longius extenderunt. Dux Lesco niger de uiribus suorum militum diffidens, in Hungariam cum Griffina sua coniuge secessit. Et Tartari grassantes ad alpes Pannonias & ad Slesiā peruenerunt.Terris itaq̧ prædictis spoliatis,sacerdotibus,lactātibus,& senibus trucidatis,cum ingenti præda hominum ac pecorum abscesserunt,quā apud Vladimiriam Russiæ partientes uiginti unum milia de uirginibus duntaxat nondum nuptis computauerunt: ex quo multitudo cæterorum uirorū & fœminarum poterit æstimari. Eodem ferè tempore Tartari per Cumanos inducti,Hungariam cędibus & spolijs usq̧ ad Pest uastauerunt,& in ea ab octaua epiphaniarum usq̧ ad festum paschæ commorati sunt.Itē eodem anno Tartari imperium Constantinopolitanū inuaserunt, & pluribus hominibus trucidatis,multa loca desertauerunt.Vnde ex his liquet, q̧ Tartari nunquam sine spolijs uiuunt,& quod uicinas gentes turbant & inuadunt, ueluti istis annis Tartari Precopenses sæpenumero Valachiam, Russiam, Lithuaniam & Moscouiā affligunt. Tartari uero Nohaienses & Cosanenses Moscouiam inuadunt,& spolijs atque cædibus implent.

Prodigium

Quæ gens, quæ'ue natio habitet in Scythia, Cap. X.

QVum sint trecenti & sex anni,quod Tartari ingressi occupauerunt Sarmatiam Asiaticam seu Scythiam, pulsaret forsan quempiā dubitatio, quænam gentes inhabitarint præfatam Sarmatiam Asiaticā,& nunc & priscis temporibus Scythiam appellatam. Ad hoc ex præcedentibus facile est secundum historias respondere, quoniam Gothi illas terras tempore aduentus & ingressionis Tartarorū incoluerunt,à uicinis Polouci nuncupati,quod sermone Sclauorum, Rutenorum & Moscouitarum rapaces & spoliatores sonat: quia tunc Gothi quemadmodum nunc Tartari tanquam canes uena

tici uicinas inuadentes nationes molestabant ac spoliabant. Sed altius exordiendo dicamus quod secundum Ptolemæū Pheludianum in secundo quadrupartiti, angulus Aquilonis septentrionalis, ubi nunc resident Tartari, est de partitione trianguli signorum septentrionalium aureorum: dominaturq; in eo Saturnus cum signo aquarij, qui reddit præfatum angulum ferocem & horrendum secundum incolas eius: sic enim inquit idem Ptolemæus: Qui in confinibus terrarum Sarmatiæ & terræ Ascardæ conuersantur, Aquario & Saturno assimilantur: unde maioris sunt crudelitatis, qualitatesq; animarum suarum ferocissimæ. Hæc ille. Malignæ siquidem est influentiæ ille falcifer Saturnus, & humano generi infestissimus, suis contrarijs qualitatibus frigiditatis & siccitatis semper contrarius. Ex illo ergo angulo consurrexerunt, & usque in hanc diem insurgunt nationes rigidæ & crudeles, humanum genus perturbantes, secundū quod Hieremias primo capitulo dixit, Ab Aquilone pandetur omne malum super omnes habitatores terræ. Quod cui placeret examinare, manifestissimum & uerum, quia diuinum oraculum, apparebit. Ibi enim historiæ, & Ptolemæus in loco præallegato tradunt mulieres

Amazones quæ Amazones dicuntur, habitasse, illis temporibus terror mundi: nam fragilitate sexus abiecta, plures terras uexauerunt. Asiamq; minorem occupauerunt, & Ephesum famosam urbem construxerunt. His deletis & exterminatis successerunt aliæ nationes Scythæ communiter nuncupatæ, orbi terrarum utplurimum molesti. Tandem superuenerunt Gothi, qui & Getæ uo-

Getæ cantur, quorū captiui à Græcis & comicis eorum Geta, & à Dacia Dauus & Dacus, tanquam Sclaui & serui tenti & nuncupati fuerunt. Hi longo tempore possederunt illas terras, ciuitatesq; & castra mutauerunt: præda ut semper uixerunt, donec ex Iuhra à finibus septentrionalis Scythiæ superuenerunt

Hungari Iuhri, qui postea Hugui, deinde Hungari sunt dicti. Hi Gothos sui multitudine presserunt & expulerunt. Ciuitates tamen & quædam castra non obtinuerunt. Gothi pulsi alienas sedes intrauerunt: primumq; Alanos, Roxolanos, Rutenos & Vandalos eiecerunt: tandem iuxta mare ponti commorati, Bulgariam, Thraciam, & imperium Constantinopolitanū inuaserunt, quos Zeno imperator perhorrescens & suspectos habens, ad Italiam liberandam de manibus Odoacri Eruli misit, prout infra dicetur. Vandali uero & Alani uagi, à Constantino magno sedem petierūt, & pro mansione Pannonias ac-

Iuhri ceperunt. De his specialiter inferius tangetur. Iuhri autem multiplicati per flumina magna transeuntes, ut fertur, per uenatores ceruam sequentes ducti & animati, terras Russorum intrauerunt, & Pannoniam propere aggressi sunt: præficientesq; eis Attilam in ducem, ferè toti Europæ molesti fuerunt. Deinceps Gothi qui super remanserant, pace oblata multiplicati sunt, & Tartaros inuasores, imò & exterminatores, prout in principio huius operis diximus, acceperunt. Hæc summarie de habitatoribus Sarmatiæ Asiaticæ

dicta

dicta sunt. In sequentibus autem amplius & particularius dicetur.

De Gothis, Cap. XI.

GOthi de Scythia pulsi partim in Taurica insula,& iuxta eam, iuxtáque mare ponti commorati sunt:partim uero cum Ragaso rege eorum plus quàm ducenta milia Italiam inuaserunt:& quum Roma tremeret,& tantam potentiam expauesceret, multitudo eorum in aspero montis Fesulani iugo inedia consumpta est: captúsque & in uincula coniectus est Ragasus rex: exercitus uero eius tanquam pecudes disiectus, trucidatus, & uenundatus est. Hi autem qui circa Tauricam & pontum sederunt, bifariam diuisi sunt, & qui cum duce Alarico ad occasum in Italiam & Galliam profecti sunt, Visigothi, id est occidentales Gothi uocati sunt. Qui uero cum principe Frigiderno in locis suis ad mare ponti permanserunt, Ostrogothi, hoc est orientales Gothi sunt appellati. Exinde apertum & manifestum est, unde Ostrogothi & Visigothi dicti sunt. Patet etiam, quod Gothi sub rege Daciæ in Gothia degentes, friuole & inepte eis nomina Ostrogothorum & Visigothorum appropriant, quum non de ipsis, sed de his quos diximus circa pontum & Mysiam commorantibus, & illis ad Gallias transeuntibus, orientales & occidentales Gothi primum & uere dictum sit. Illi autem in Gothia, in septentrione ad oceanum in terra algidissima, haud in oriente degũt: maléque & absurde aliena nomina eis usurpant. De hoc uide Paulum Diaconum libro decimo sexto, capite secundo. Orientales quoque Gothi Mysiam & Thraciã, cæterasq; Constantinopolitani imperij prouincias ingressi sunt: quos imperator expauescens, & ab imperio Constantinopolitano semouere cupiens, cum Theoderico rege eorũ ad liberandam Italiam contra Odoacrum misit. Hi per Seremium & Pannoniã gradientes, quum prope Aquileiam circa fluuium Sontium se suáque iumenta reficerent & pabularent, Odoacrum cum grandi exercitu uenientem, & eis oppugnationem inferentem fuderunt. Qui fugiens Romam peruenit: & quia clausas ei portas reperit, retrocedendo ad Rauennam cucurrit: quem Theodericus obsidione cinxit, & post triennium cum eo compositione facta, dolo occidit, totiúsq; Italiæ dominatus est. Qui autem reges Gothorum in Italia, Gallia, & Hispania fuerunt, de facili ex historicis colliges: quoniam de his non est mihi intentio principalis scribendi. Iuhris autem, siue Hungaris, de Sarmatia Asiana in Pannoniam abeuntibus, reliquiæ Gothorũ auctæ & multiplicatæ sunt, quas Tartari ab oriente superuenie͂tes in toto deleuerunt: sed & ciuitates castráq; demoliti sunt, ut solum in Taurica insula residui reperirentur. Verum Ianuenses ex Italia Theodosiam seu Caffam urbem famosam in Taurica insula sub ipsis obtinuerunt, & coloniã fecerunt. Tandem Tartari de familia Vlanorũ, de quibus infra dicetur, per portam septentrionalem insulam ingressi,

totam cum oppidis,pagis & campis occupauerunt,ducibus de Mancup,qui generis & linguæ Gothorum fuerunt, duntaxat castrum Mancup retinentibus. Postremo Mahumet octauus imperator Turcorum, auus moderni Selambeci imperatoris, Tauricam insulam comprehendit, Caffam expugnauit, Tartaros Precopenses seu Vlanos cum toto Cheroneso omagiales sibi fecit, & ultra insulam ad septentrionem castrum Azou in ripa Tanais incastellauit,& in hunc diem Turci tenent. Binos quoq; duces & fratres de Mancup unicos Gothici generis & linguagij superstites, ad spem gregis Gothorum prolificandorum, gladio percussit & castrum Mancup possedit. Sicq; Gothi penitus tam circa Sarmatias,quàm in Italia,Hispania,& Gallia extincti sunt, nec eorum genealogia amplius comparet.

De Alanis,Vandalis & Sueuis, Cap. XII.

ALani fuere gentes in Alania regione Sarmatiæ Europianæ,flumini Tanai contiguæ & cõterminæ:& est regio plana,sine montibus,paucas sinuositates & colles habens:caret colonis & habitatoribus,quoniã ab inuasoribus eiecti & dispersi, in alienis prouincijs consumpti & extincti sunt. Stant campi Alaniæ late profusi, tam Alanis quàm aduenis possessoribus orbati ac deserti: duntaxat interdum Cazaci eam pertranseunt, quærentes,ut moris eorum est,quem deuorent. Cazac Tartaricũ nomen est,Cozac uero Rutenicum,ualens in lingua Latina seruilem stipendiarium,grassatorẽ seu reyteronẽ: spolijs enim uiuunt,nulli subiecti,gregatim latissimos & uacuos campos tres,sex,decem,uiginti,sexaginta & c. numero percurrentes.Crescit in illa terra calamus aromaticus uberrime, tartarskiezele à Polonis nomine à Tartaris mutuato nuncupatus:quoniam nõ longe à Tartarorũ regione crescit & multiplicatur. Ast Vandali sunt & fuerunt populi Germaniæ, ut suis traditionibus celebrãt Plinius,Suetonius Tranquillus,& Cornelius Tacitus, secus flumen Vandalum à regina eorum in libamen & sacrificium dijs suis pro uictoria ex inimicis adepta,sponte in ipso submersa appellatũ. Hoc flumen Istula & Vissa uocatur. Vt autem de Vandalis completior historia referatur, accipiendum est quod Sclaui ex Iauan filio Iaphet per Helisam procreati sunt. Noë siquidem genuit Sem, Cham & Iaphet. Iaphet uero Iauan quartogenitum & fratres eius. Iauan iuxta mare Ionium & Ægæum Græcos edidit & multiplicauit, simul & Helladicos & Æolios Sclauosque per filium suum Helisam propagauit: à Iauan enim Ionium mare dictum est. Hebræi quoq; Ionios & Græcos lingua eorum Iauan uocitant. Hæc est sententia Iosephi de filijs Noe. Sclaui itaque mox post Græcos ad occidentem terras possederunt, Seruiam, Rasciam, Dalmatiam, Mysiam, Bulgariam, Bosnam, Croaciam, Pannoniam & Sclauoniam. Fuerunt autem principes Lech & Czech bini fratres, Iauan nepotes, de femore Helisæ descendentes, Croaciam ac Sclauoniam per Crupam fluuium rapidum & ue

locem disterminatas, forte cum cognatione & familijs eorum inhabitantes, regiā locumq́ principalem suæ residentiæ in Psari castro ac uillagio eius nominis tenentes: uilla usq; in hodiernum diem cum suo nomine Psari permanet ad fluenta Crupæ, plures inhabitatores & colonos, nostro æuo etiā linguagij Sclauonici habens. Castrum uero demolitum solas ruinas & fundamenta arcis demonstrat. Quum autem ex multiplicatione hominū & genealogiarum Dalmatia, Croacia & Sclauonia eas nō comprehenderet, sæpenumero iurgia & cædes inter fratres, principes & cognatos pullulabant. Quapropter præfati duces Lech & Cech uitando pessima facinora, parricidia & mortes hominum animo concordi & consilio salubri, collectis rebus & gentibus eorū, per familias & colonias cum tota supellectile, quantulacunq; tunc habebatur, relictis sedibus natiuis, ad occidentales diuerterunt regiones exploratum ire & percontari nouas sedes. Sciebant nanq; orientales meridionalesq́ regiones colonis & habitatoribus occupatas atq; refertas: & idcirco frustra eas aggrediendas & quærendas. Profecti itaq; peruenere in Morauiam & Bohemiā, & lustrata uniuersa illa regione, uasta quidem & nondum culta, perspecta & aura eius salubri, & gleba fertili, fixerunt tentoria in monte qui Rzip dicitur: cœpitq́ Cech frater minor, loci amœnitate delectatus, à maiori natu germano suo Lech plurimis instantijs petere terras Morauię & Bohemiæ in hæreditatem suam posterorumq́ suorum perpetuandas & populandas. Lech autem ad obeundam & nutriendam beneuolentiam fraternam, consensit uotis petitionibusq́ Cech, & ualedicens processit cū suis uersus orientem & septentrionē, deueniensq́ in terras incultas, à nemine unq̃ habitatas, Slesiæ & maioris Poloniæ, suos suaq́ omnia exposuit & firmauit. Multiplicatiq́ Lechitæ, qui & Poloni, in his locis maioris Polonię & Slesiæ, creuerunt deo uolente in maximo numero, & impleuerunt Vandaliam, id est Poloniam, iuxta flumen Vandalum, qui nunc Visla nominatur. Impleuerunt Pomeraniam, Cassubiam, & totam regionem secus mare Germanicum, ubi nunc est Marchia, Lubec & Rostoc usq; ad Vestualiam, sortitiq́ sunt uarias nominationes secundum uarietatem locorum quæ inhabitarunt: & hi qui penes fluuium Sueuū, nunc in Teutonico Spre seu Spreua dictum commorati sunt, Sueui nuncupati: & alij iuxta eos Burgundi, à casis & aceruis, quos lingua sua Polonica brogi uocant, appellati sunt: sicq́ de reliquis, Dreuianiæ & Trauianæ à copia lignorum & graminum nomina perceperunt. Tempore autem imperatoris Augusti, ut refert Bergomensis in supplemento Burgundorum, octuaginta millia ex septentrione uenientes, ripas Rheni insederunt, quos Drusus & Tiberius nepotes Octauiani, ut refert Paulus Orosius, expulerunt, & repedare in cognatas sedes compulerunt. Tandem Drusus Rhenum & Albim fluuios transeundo pugnauit: Albis fluuius est per Bohemiam & Misnam usque in mare Germanicum decurrens

Bohemi & Poloni ex Sclauis

Sueuus flu.

Albis flu.

decurrens, Labya in Bohemico nuncupatus, & in Sueuos & Burgundos incidit, quibus cum cruentissimam pugnam egit cum uictoria. Sed uictor Drusus in eodem prælio per ferocissimam Sueuorum gentem necatus occubuit, & in Maguntiam relatus sepultus quieuit. Exinde Cæsar Octauianus, ut mitescerent sub mitiori cœlo, Sueuos, ut inquit Suetonius Tranquillus, traduxit in Galliam, atque in proximis Rheno agris collocauit: ubi urbs Augusta in honorem imperatoris Augusti structa est: qui translati in hanc diem Sueui à priori patria, & Vindelici à linguagio Vindelicorum atque Sclauorum nominantur, ipsáque urbs Augusta, Vindelicorum Augusta dicitur. Augusta. Hæc referunt præfatus Suetonius Tranquillus, & Martinus in sua Martiniana parte secunda, sub descriptione Cæsaris Augusti: tametsi Sueui de prouincia eorum cis mare Germanicum sita, educti fuerunt: alij tamen Poloni, Vindelici & Sclaui subintrauerunt, & illam regionẽ repleuerunt. Vnde tempore Valentiniani imperatoris, ut dicit Orosius & Bergomensis in supplemento, Burgundi iterum ex septentrione de terra Vindelicorum surgentes, ad Rhodanum fluuium pertransierunt: & quia pacifice illas terras coluerũt, à uicinis eorum intacti Burgundiam ex suo nomine uocatam constituerunt. Sed Vindelicos circa Lubec, Rostoc, Mekelsburg, & fluuium Sueuum imperatores Henrici, tanquam gentiles Christum colere nolentes expugnauerunt: sicq́ ad extremum Henricus tertius deuictis prædictis gentibus Teutonicos in eorum loca induxit & locauit. Refert quoque historia Henrici tertij, quod quatuor reges Vindelicorum capti, diebus festis & diebus coronationis suæ, lebetes & caldaria in ignominiam eorum ad coquinam eius ferebant. Et uerum quidem est, quod usque in hodiernam diem perdurant Vindelici seu Sclaui in illis locis circa Lubec, Rostoc, Misnam & Marchiam, non in urbibus, sed in pagis & uillagijs, præcipue hi qui Sarbi & Vindæ uocantur: permanent & nomina Polonorum atque Vindelicorum prisca in nominatione locorum, castrorum & ciuitatum. Nam Lubec, Rostoc, Mekelsburg &c. nomina sunt Polonica.

Continua narratio de Vandalis, Alanis & Sueuis. Cap. XIII

EXpulsi Alani è suis sedibus ad Vandalos declinauerunt, & simul Pannoniam intrauerunt, ipsamq́ quasi sexaginta annis inhabitarunt: post ea rempublicam Romanorum inuadentes Gallias afflixerunt: & exinde, ut referunt historici, ad Vandaliam seu Poloniam redierunt, & usque ad tempora Stiliconis commorati sunt: intuleruntq́, ut ex quibusdam signis conijcio, immensam multitudinem argenteorum, cum figura & effigie Adriani imperatoris, prout titulus & superscriptio ostendit. Quam monetã in hanc diem est reperire apud Polonos secus decursus aquarum, & illuuia pluuiarum, & in campis in cultura agrorum, uocantq́ eam ruricolæ denarios sancti Ioannis Baptistæ, propter expressam imaginem capitis & colli ad similitudinẽ

litudinem capitis sancti Ioannis in disco. Tempore autem Honorij imperatoris Stilicon comes Romanus cupiens filio suo Eucherio apicem & culmen imperij conquirere, Vandalos, Sueuos, Alanos & Quados concitauit ad arma, & ad perturbandum dominium Romanorũ. Qui in Gallijs debacchantes, diuina & humana pessundarunt atq; destruxerũt. Deinde Gothis cedentes Hispanias penetrauerunt, & nunc has, nunc illas terribili mente afflixerunt. Deinceps ad Aphricã occupandam per Bonifacium principem Rom. euocati transierũt, & illam ferro & igni uastantes conquisiuerũt. Primo itaq; anno Gratiani, puta anno domini tricentesimo octuagesimo primo, & deinceps super Vandalos de regno Poloniæ exeuntes regnauit Modigisilus annis triginta. Post hũc filius eius Gundericus in Hispanijs annis sedecim: hic capta Hispali quum manus in ecclesiam ipsius ciuitatis extendisset, à dæmone correptus interijt: cui Gensericus frater successit, ut refert Paulus Diaconus, ab Hispanijs ad Aphricam transiens, cunctã penè Aphricã ferro, flamma, rapinis crudelissime deuastauit, fidem catholicã impietate Ariana infectus subuertit, episcopos profligauit. Sub hoc turbine, teste eodẽ Paulo Diacono & Possidonio beatus Augustinus episcopus Hipponensis, ne suæ ciuitatis ruinã cerneret, expletis annis uitę suę septuaginta sex migrauit ad Christum. Deinde Gensericus Carthaginem inuadit, atq; capit cum ualidissimo exercitu: ex Aphrica aduectus Romam spoliat, multa milia capiuorum cum regina Eudoxia & duabus filiabus in Carthaginem duxit, quam Trasamundo filio suo in matrimonium copulauit, Campaniam & Appuliam flammis cõsumpsit, Capuam & Nolam pari ruina strauit. Inter has procellas uir pijssimus Paulinus Nolanæ urbis Episcopus, pro cuiusdam uiduę filio sese in seruitutem tradidit. Regnauit Gensericus annis quadraginta octo. Eo mortuo successit Honoricus filius eius, qui effugatis amplius quàm CCCXXXIIII catholicis episcopis, & ecclesijs eorum clausis, plebem uarijs supplicijs affecit, & quidem innumeris manus & linguas abscidit: illis tamen expeditissime loquentibus, ut refert beatus Gregorius in tertio libro Dialogorum, & Paulus Diaconus in gestis Romanorum. Tandem iudicio dei percussus, scatens uermibus miserabiliter expirauit. Post hunc Guntamundus nouem annis regnauit. Post quem Trasamundus, qui ducentos & uiginti episcopos in Sardinia exilio relegauit. Deinde anno domini quingentesimo uigesimo regnauit Hildericus filius eius ex Eudoxia filia Valentiniani imperatoris à Genserico captiuata genitus. Hunc pater Trasamundus ad mortem ueniens, sacramenti nodis astrinxit, ne unquam in regno suo catholicis consuleret. Qui mox patre mortuo antequam regnum susciperet, omnes catholicos ab exilijs iussit reuocare, & episcopis ecclesias reformare. Regnauit annis octo. Hunc Gilimer perimens, annis quinque post eum regnauit, qui tantæ crudelitatis fuit, ut nec parentibus parceret. Tandem Belisarius patritius à Iustinia-

Genserici crudelitas

à Iustiniano imperatore missus est ad Aphricam, qui magnas copias Vandalorum fudit, regemq́ eorum Gilimerum uiuum capiens catena argentea uinctum Iustiniano Constantinopolim misit. Sic Vandalorum regnum in Aphrica destructum est. Habes ex prædictis, quod Vandali, Sueui & Burgundi fuerunt de regno Poloniæ, à locis Poloniæ, quæ inhabitarunt, appellationem & nomina sortiti, linguam & sermonem Polonicum profitentes & loquentes. Habes secundo, quod præfati populi Vandali, Sueui & Burgundi, Germani & non Sarmatæ neq; Scythæ fuerunt. Ideo Sigisbertus Vincentius in speculo historiali, & cæteri antiquiores, inconcinne & iniuste Scythas fuisse scripserunt. Collige tertio, quod prædictæ gentes non de Scandia insula, sed de Polonia oriundi, partem Europæ occidentalem & Aphricam perturbauerunt. Vnde non recte antiquiores dixerunt eos Scythas ex Scandinauia insula, quũ Scythia proprie sit post Tanaim in Asia ad orientẽ: Scandia uero, siue Scandinauia fuit & est ad occasum solis post mare Germanicũ in septentrione, Daciæ cohærens, quam rex Daciæ possidet, multis milibus passuum à Scythia distans. Valde ergo indistincte ac impertinenter iam dictæ gentes Alaniq́, Gothi & Huni ab inexpertis de Scandia dicuntur exijsse, quum in ea nunquam fuerunt, nec eam penetrauerunt aut contigerunt. Collige quarto, quod Poloni & Bohemi, Sueui, & omnia genera Sclauorũ post diluuium in hanc ætatem in suis sedibus & cognatis regnis permanent, & non aliunde superuenerunt. Nec est uerum quod fassus est Blondus (salua uenia tanti historici, in alijs doctissime scribentis, & modernorum sequaciumq́ eorum) quod Sclaui à Tanai & Bosphoro ascenderunt in Illyricum, Dalmatiam & Croaciam. Lech quoq; & Cech principes Polonorum & Bohemorum ad occidentem diuerterunt, & terras Vandalorum post egressum ipsorum in Gallias intrauerunt, quum Sclaui in ipsorum prouincijs, & principes Lech & Cech in Polonia & Bohemia à diluuio in nostram ætatẽ permanserunt, permanent, & deo fauente permanebunt. Veruntamen Ruteni cum suis principibus ascenderunt eo tempore & alijs de Russia & Bosphoro in Illyricum & Croaciã, & spolia referebant pinguia, nec illic permanserunt. Etiam exeunt de Vandalia seu Polonia armigeri sexaginta milia, nonnunq́ centum milia ad oppugnandum hostes: nec per hoc desertatur regnum Polonorũ, quum ciues, mercatores & coloni agrorũ in oppidis & uillagijs intacti permanent absq; desolatione, sic q; non sint loca ingrediendi & occupandi exteris: sicut fuit & tempore Honorij Cæsaris, quando Vandali pugnatores duntaxat exiuerant in Gallias. Et adhuc inquiunt historici, quod regressi Vandali, qui primũ Gallias affligebant, sedes eorũ in Vandalia inhabitauerunt: ergo alij ipsas non occupauerunt. Collige quinto, quod linguagiũ Sclauorum amplissimum est & diffusum, plurimas terras & prouincias possidens, ueluti sunt Seruij, Mysij, Rasci seu Bulgari, Bosnenses, Turco hac tempestate

Scandiæ situs (margin)

Lingua Sclauorũ latiß. (margin)

pestate subiugati, ueluti sunt Dalmatæ, Croatæ, Pannonij, Slaui, Carni, Bohemi, Moraui, Slesitæ, Poloni maiores & minores, Mazouitæ, Pomerani, Cassubitæ, Sarbi, Ruteni, Moscouitæ: hi omnes Sclaui & Vindelici sunt, per ampla regna inhabitātes. Sed & Lituani iam sclauonizant: Nugardi quoq; Plescouienses, Smolnenses & Obulici. Vide chronicas eorum & cosmographias. Collige sexto, quod cis mare Germanicum Poloni, Sueui & Burgundi, consumpti & exterminati sunt per Henricos imperatores, duntaxat Sarbis, & Vindis seu Vindelicis adhuc manentibus, ut expressum est supra.

De Iuhris. Caput XIIII.

Iuhri de Iuhra terra Scythiæ septētrionalissima & frigidissima, iuxta oceanum septentrionis, à Moscouia ciuitate Moscorum ad orientem & septentrionē quingentis miliaribus magnis germanicis distante, ascenderunt & uenerunt per terram planam ad meridiem in regionem Gothorū in Scythia, ubi nunc Tartari Zahadaienses seu Zauolhenses degunt, presseruntq; sui multitudine, & eiecerunt Gothos de Gothia in Sarmatiam. Quumq; coaluissent, & penè in infinitū multiplicati fuissent, audientes à uenatoribus, qui ceruam sequentes transietant flumina Volhę & Tanais, quod esset terra Sarmatarū Europæ fertilior & aurę mitioris, coaceruatim præfata flumina transnatantes, Sarmatas & Rutenos conflixerūt, Gothosq; insequentes cum eis in Mysia & Thracia bellarunt, & eos superarunt: intrantesq; Pannoniam solo uino & regiōnis ubertate delectati, mansionem in ea fixerunt: Maternum & Detricum capitaneos Romanorum cum eorum gentibus aggressi, conflixerunt, & Materno occiso Detricum in fugam uerterunt: præterea regem elegerunt, & supra se constituerunt uirum uafrum, animosum & strenuum, Attilam nuncupatum, quem Hungari suo idiomate Ethele uocant. Is aduocatis & recēsitis multis regibus & gentibus, Gallias ingressus, eas tyranniter & crudeliter uastauit. Et quum ad campos Cathalaunicos longe lateq; patentes deuenisset, Aetius patritius cum Romanorū cohortibus, cum Theoderico rege Gothorum, multisq; alijs gentibus aduersus eum accelerabat. Quo comperto Attila aruspices de uictoria consuluit, qui inspectis extis superatum iri inferioremq; ipsum in illo bello fore dixerunt, adijcientes quod maior de inimicis occideret: putabatq; Attila quod Aetius supremus dux partis aduersæ caderet, aliquo modo de morte ipsius gaudens (terribilis enim uisa est ei potentia Aetij) acies ordinauit & instruxit, cauteq; ad uesperum, non in meridie tubas canere iussit & congredi. Vbi numerosissimus populus cæsus est, & Theodericus rex Gothorum, non Aetius, quod Attila optabat, cecidit & occubuit. Attila uidens se uictum, se & suos inter currus in medium castrorū recepit: nox enim aderat: præcepitq; è sellis equitum in struem congestis focum accendere, ut si impeteretur præcipitaret sese in ignem, & arderet potius quàm in manus hostium deueniret. Altera autem die Thorismundus filius

Theoderici regis Gothorum,ultum iri cupiens necem genitoris contra Attilam acies instruebat. Aetius uero suspectam habēs potentiā Gothorū tanq̃ & Hunorum,persuasit Thorismundo, ut omissa pugna ad possidendum solium paternū properaret,ne frater eius regnum præoccuparet:quo permotus discessit, Aetiusq́ & omnis exercitus ipsius solutus recessit. Tunc Attila exhilaratus, spes iniquas ultionis coquebat,& e loco secedens urbē Remensem obsedit & expugnauit,sanctumq́ Nicasiū eiusdem urbis præsulem cū sorore eius Eutropia & omnibus ciuibus trucidauit. Ad Trecas autē quum accessisset, occurrit ei pontifex sanctus Lupus, & percontando dixit: Tu quis es? Cui ille: Attila sum, inquit, flagellum iræ dei. Et Lupus arrepto freno equi eius introduxit eum cum suo exercitu in ciuitatē dicens: Bene ueneris flagellum iræ dei. Ille autem cum suis cæcitate percussus, ut aiunt, pertransijt urbē in partem alterā pacificus. Mulier autem pauperrima habens decem filias, timore perculsa de suburbio fugiebat,filiam postremo æditā,& in bimatu natā,in sindone ad collum ligata gestabat, duasq́ minorennes puellulas in iumento,quod ante se pellebat,portabat: reliquæ filiæ circum circa matrē gradiebantur & ambulabant. Hanc quum bellatores Attilæ consequuti sunt, filiæ eius territæ ad matrem concurrerunt. Mater autem stupida & sui incompos,uiso fluuio properanter currebat,uolens se præcipitare, & in fluuio submergere. Sed milites eam insequuti in ripa fluuij rapuerunt.& cum filiabus ad Attilam perduxerunt. Quæ supplex ad terram procidens gratiam precabatur. Cui Attila misertus,datis pluribus nummis & uestibus, liberam cum prole sua dimisit. Sed & alijs qui cum ea adducti fuerunt propter ipsam pepercit. Deinceps Attila in Germaniam descendit,castraq́,oppida & uillas eius uastabat, donec audiret quod Aetius & Gothi denuo nouum militem contra eum pararent:quo permotus ad Pannoniā abscessit,& renouato exercitu uir ultiuus in Italiam per Stiriam & Coritaniam properabat. Ab exploratoribus autem certior redditus, q̃ Aetius & innumeræ gentes in radicibus alpium opperirentur eum, declinauit & diuertit ad Dalmatiam & Histriā, euersisq́ notabilibus urbibus, iuxta mare Adriaticū ad Aquileiam uenit, & eam per trienniū obsedit. Et quum uictualia obsessoribus etiā in longinquo defecissent,militesq́ præ inedia contra eum murmurarent,cœpit iterum obequitare urbem, prospiciens qua parte impeteret eam & dirumperet: uiditq́ auem quæ ciconia uocatur, pullum suum e summitate arcis rostro in propinquum arundinetū portare,sic consequenter & alium: & exclamans dixit,auē præsciam futurorū,nosse urbem perditū iri,ideo fugere: & inualescens contra ciuitatē cepit eam, & more tyrannico omnes quos in ea reperit, in ore gladij trucidauit. Eo tempore urbs magnifica & præpotens Venetiarū ob metum Attilæ extructa est. Progrediens autē ad Lombardiā Attila, crudeliter afflixit & uastauit eam. Quumq́ ad Rauennā uenisset,aduolauit Leo papa,obnixe

nixe & humiliter supplicans, ut à uastatione urbis Romæ & totius Italiæ su/persederet & cessaret, quod & fecit. Et dum pugnatores eius admirantes ad/inuicem replicarēt, quod Attila neminem timeret, nisi bina animalia, lupum & leonem, de pōtificibus propter quos genti eorū pepercit, parabolā sumen/tes. Respondit Attila, Maturū uirum clericali habitu indutū iuxta leonem cum gladio bisacuto stetisse, & uibrato gladio mortē ei cōminasse, nisi pacē redderet, petitorem exaudiendo. Abscessit itaq;, & in Pannoniā rediit. Cele bransq; nuptias cum una pulcherrima uirgine, multū uini hausit, & in nocte inter cubandū apoplexia suffocatus, centum & uiginti quatuor annis ætatis expletis interijt, & sanguis per nares & os ipsius fluxit. Illa nocte Marcianus Imperator in Constantinopoli per somnium uidit Attilæ arcum fractū, ar/cubus enim gens Iuhrorū potissime utebatur. Defuncto autem Attila, insur/rexerūt inter Hungaros dissensiones, digladiationes & strages, ita ut plures eorū occisi perirent, reliquos cum Chaba filio Attilæ rex Gepedarum, & alij olim Attilæ subiecti de Pannonia expulerunt, qui in Gothiam per paludes Mæotidas transierunt, tria uero milia ex eis inter eundū de Pannonia segre/gauerunt se ab eis, & in Transsyluania manserūt, & ne à uicinis impeterent, Siculos in uulgari eorū Czakle se nominauerūt. Qui aūt trans Mæotidas & mare Euxinum penetrauerunt, sæpenumero reminiscentes fertilitatis abun/dantiæq; panis & uini ipsius Pannoniæ, suis posteris differebāt & narrabāt, utq; in Pannoniā redirent hortabantur. Factumq; est, ut post mortem At/tilæ anno tricentesimo primo, recensitis pugnatoribus ducentis & sedecim milibus, uiā patrum eorū ingressi, iuxta paludes Mæotidis per Sarmatiā, in Pannoniā peruenerint, temporibus Constantini Imperatoris quinti, & Za/chariæ papæ, uidelicet anno domini septingentesimo quadragesimoquarto. Primumq; in Iazyges ascenderūt, & illic septē capitaneos elegerūt, unicuiq; eorum propter insultū inimicorū triginta milia pugnatorū consignantes: & ut melius ab hostibus tuerent, septē castra, cuiq; capitaneo unū assignando, rude & grosse de terra fecerunt & erexerunt, à quibus septem castris in hanc diem terra Septemcastrensis dicitur. Præterea miserūt exploratum ire Pan/noniā quendā è suis militibus Cusid appellatum. Is offenso & reperto rege Pannoniæ Suyatoplug nomine: Sclauus hic erat, nā & tota Pannonia terra Sclauorum fuit, licet Romani eis capitaneos & armigeros extraneos præfi/ciebant, ipsum nomine Iuhrorum aduenarū præsalutando, equū albū cum sella & freno deauratis obtulit, & parū terræ, aquæ & herbæ ab eo postula/uit: quod rex Suyatoplug concessit, æstimabat enim agricolas fore, & tanq; hospites aliquidpiā terræ pro cultura exposcere: ideo subridens ait, Habeant quantū uolunt. Cusid ergo lagenam terræ, alterā aquæ Danubij, tertiā gra/minis reportauit, & quæ egit suis exposuit. Iuhri cognoscentes Pannoniam terram feracem & optimam esse, nomine primi præfecti Arpad nuncupati,

Attilæ mors

V 2 Suyatoplug

Suyatoplug intimauerũt,ut peramplius in terra eorũ, pro equo albo sella & freno deauratis empto nõ maneret. Is sero intelligens bellũ ei imminere, exercitum coadunabat. Iuhri aũt festine accelerãtes ad regem prope Danubium uenerũt, & facta pugna Pannonios cum rege eorũ profligauerũt. Rex quoq; Suyatoplug à facie eorũ fugiens in Danubiũ incidit, & aquis uehementibus absorptus perijt. At Iuhri Sclauos incolas Pannoniæ trucidarunt, terramq; eorũ in hãc horã possederunt, Sclauis undiq; in finibus Pannoniæ remanentibus & habitãtibus. Accipe primo, quod Iubri à Iuhra regione Scythiæ, de qua oriundi exiuerunt, uocati sunt, & usq; in nostra tempora à Bohemis, Po-

Huni all. lonis & Sclauis Hugri appellantur, ab alijs autẽ Hugui, tandem & Hungari dicti sunt. Accipe secundo, quod idem linguagiũ & loquela pronunciatioq; acuta sunt Iuhrorũ in Hungaria, & illorum qui in Scythia in Iuhra degunt. Verũ Hungari in Pannonia Christicolæ sunt & politiores abundantioresq; in omnibus. Iuhri autem in Scythia usq; huc idololatræ sunt & agrestes. Accipe tertio, quod Iuhra Septentrionalissima est absq; altissimis et inaccessibilibus montibus, nec tantis ut sunt alpes iuxta Italiam, neq; sicut montes Sarmatici. Nõ recte ergo quidã historici tradiderunt, dicẽtes Huguos exisse de prouincia eorum de montibus maximis et inaccessibilibus. Enimuero sunt montes in Iuhra cum densis syluis patentes et bene permeabiles, quantitatis mediæ et altitudinis, petrosi et saxosi quales sunt per totũ Septentrionem in fine terræ iuxta oceanũ septentrionis. Et scias quod ex oceano Septentrionis

Morß piscis. quidam pisces idiomate Moscouitarũ morss nuncupati, in summitatẽ montis mari adiacentis scandunt, et dentem fricando se in ascendẽdo appendũt, de culmineq; montis deorsum in partẽ alteram prolabuntur et cadũt, quos Iuhri et cæteri incolæ Septentrionis capiunt, dentesq; eorum qui ponderosissimæ sunt grauitatis, in Moscouiã mittunt, et post ad Turcos et Tartaros. De quibus manubria et tenacula ensiũ, framearũ et cultellorũ faciunt, ut impetuosiores ictus grauitate adiuuante impellant. Accipe quarto, quod montes Riphæi et Hyperborei nõ sunt in rerũ natura, nõ in Scythia, nõ in Moscouia, nec usquã locorum: et quũ ferè omnes cosmographi asserant Tanaim, Edel seu Volhã, Dzuina, et magnos fluuios ex prędictis montibus effluere, conficta conficte, et potius fabulosa inexperti scripsere. Fluit Tanais, Volha et maxima flumina ex Moscouia, de terra plana, cœnosa et nemorosa, nullis montibus obsita, prout de Moscouia quum peruentũ fuerit dicã, si deus annuerit. Bone lector hic est barathrum profundissimũ propter clarissimos scriptores montes Riphęos et Hyperboreos ponentes. A quorum contradictione ueritas ipsa me tueatur et defendat, pro omnibus argutis rationibus, experientiã rerum opponendo, ut qui nõ credit, uideat et experiat quod ita est queãdmodũ dixi. Accipe quinto, quod Iuhri in Iuhra Scythiæ nõ colunt agros, non seminant, non habent panem, uinum aut ceruisiam, degunt mi-

ſerrime in ſyluis & foueis ſubterratis, piſcibus ueſcendo & carnibus ferarum, quarum copiã habent, & aquam bibunt, pellibus induuntur ex diuerſis animalibus in unũ conſuendo, pellem lupi, cerui, uulpis, marduris &c. Miſera ergo regio eſt ſub polo arctico, ut dixit Hippocrates in lib. de regionibus, aëre & aqua. Subiecti ſunt duci Moſcouiæ, & pendunt pro tributo pelles ſabellorum ſchiſmorum & ſimilium, quoniã alijs donatiuis carent. Accipe ſexto, quod aliqui famoſi coſmographi & hiſtorici in illo angulo ad mare Septentrionis temperatiſſimas regiones confinxerũt, in quibus propter temperiem & auram placidiſſimam beate & diutiſſime uiuant, donec tædio affecti, de montibus ſeſe in oceanum præcipitent. Hoc totum fabuloſum eſt: qualis etenim beatitudo ſit, nõ habere panem, merũ, & cætera delectabilia: qualis temperies eſt, continuũ frigus quod illic eſt pati: In ſolſtitio hyemali perpetuam & continuam noctem ſentire: In ſolſtitio uero æſtiuo permanẽtes, & parum tepentes ſoles uidere: ſed hæc omitto. Accipe ſeptimo, quod in Iuhra & locis Septentrionis nõ effoditur aurum, argentũ, nec aliæ mineræ. Nec correſpondent fabulæ, quod illic eſſent griffi & magnæ aues prohibentes fodere & efferre aurum. Vnde ſecundum hoc dico, contrariũ autoribus antiquis, quod griffi non ſunt in rei ueritate in illa parte Septentrionis, nec in alijs partibus orbis. Affertur autem ad nos auis quædam rapina uiuens, quantitatis aquilæ, ſed alis & cauda prolixioribus quàm aquila, in ſimilitudinem accipitris, & uocant eam Moſcouitæ Kiczoth, noſtri uero homines uocant ipſam Byalozor, quaſi albicans ſplendor, quia ſubalba eſt ſecundum uentrem. Hanc omnes rapaces aues, accipitres, falcones, & cæteræ rapto uiuentes in tantum metuunt, quod inſpecta ea tremunt & cadunt, & extinguuntur. Accipe octauo, quod in Septentrione poſt Gothiam, Succiam, Filandiam, Iuhram, & poſt mare Caſpium non ſunt monſtroſi homines, ſcilicet monoculi, bicipites, canina capita habentes &c. ſunt nobis ſimiles, rare, ſparſim, & abinuicẽ diſtantes, pauci numero habitantes, colore ut frequenter liuidi, propter frigus liuiditatem corporibus eorum imprimens. Hæc uera ſunt, & qui ſcripſit uerum ſcripſit, & ſcimus quia uerum eſt teſtimonium eius.

Error coſmographorum

De Turcis Caput XV.

HActenus diximus de quibuſdam nationibus ante aduentũ Tartarorũ, Sarmatiam Aſianam ſeu Scythiam per tempora & tempora inhabitãtibus, ſi de Amazonibus, de Scythis, de Gothis & Iuhris ſeu Huguis. Conſequẽter dicemus de ualidis gentibus ex Tartaris Czahadaieñ. originaliter diſſeminatis, quales ſunt Turci, Vlani ſeu Tartari Prezecopenſes, & Tartari Coſanenſes: item Tartari Nohaieñ. Et ꝓrimo de Turcis pauca dicamus. Poſt aduentum Tartarorum ex oriente, in terram Gothorum quã ipſi Czahadaieñ. uocãt, anno quaſi nonageſimo. Quidam miles magni Cham nomine Otumanus, fortis humilis & fortuna tunc obſcurus, uiribus tamen

Otumanus à quo Turc. imperat. Otumani

corporis robustus & audax, propter certas ut ei uidebatur iniurias, è Tartaris in quadraginta equis secedēs, cœpit occulte in Cappadocia mōtes & aditus opportunos occupare, & ex opportunitate loci & temporis prędas agere: ad quē plurimi grassatores, ut fit in huiuscemodi genere hominū, cōfluxerūt & coaluerūt uehemēter, ita ut q̃ prius occultis insidijs egit, palam & pari marte tunc cœpit oppida, ciuitates & gentes inuadere & occupare. Et quia nō reperit resistentes, ipse celer, manu audax, & dexteritate fortunatus per terrores, cōminationes, & per aliquarū ciuitatum direptiones, occupauit & possedit Cappadociā, Pontum, Bithyniā, Asiam minorē, Pamphiliā & Ciliciā. Itaq; ex ipsa familia Otumanorū siue Turcorū originē duxit, quia ab Aquilone pandetur omne malū super uniuersam terrā. Quod aūt Turci propago & soboles sit Tartarorū, identitas morū, loquelæ & pugnandi demonstrat. Nā habitum modumq; equitandi & curte insedendi, sagittis quoq; & arcubus pugnandi eundem habuerunt, & nunc ut plures habent cum Tartaris. Sermonem etiam & linguagiū Tartarorū connatum habent: nō differt loquela Tartarus & Turcus, nisi modice, uelut exemplariter diceretur, sicut Italus & Hispanus, uel Polonus & Bohemus. Otumano ex humanis rapto, filius eius Archanes secundus rex Turcorū successit, audacia & ambitione patri haud absimilis, sed disciplina rei familiaris longe peritior: quo factum est ut dominium & imperiū à patre cœptū, suapte industria auxerit & cōseruauerit. Deinde tertius rex subsecutus est filius Archanis nomine Ammurates, hic Græcis dissentientibus, & Imperatore Trapesuntino & Constantino de imperio certantibus, in adiutoriū per Trapesuntinum Imperatorē precio euocatus, & in Thraciam per Hellespontum traiectus, uafer & astutus euentū belli prorogauit atq; protraxit, donec Græcis uiribus & diuitijs fractis & eneruatis, occasione habita, in eos arma uertit, & Thraciā occupauit. Eo defuncto Pesaites quartus rex filius surrexit, qui rerum maximarū cupidus, Macedoniā, Tessaliam, Phocidē, Bœotiā, Atticam sui iuris effecit, Bulgarosq; & Illyricos assiduis excursionibus debilitauit, & suburbia egregię urbis Constantinopolitanæ spoliauit, & ciuitatē obsidione atq; fame intantū excruciauit, ut Imperator Constantinopolitanus ad Italiā & Galliā auxilia mendicaturus profectus sit. Sed deo disponēte, Temir Cutlu magnus Cham Tartarorū, quem historici Temerlanē dixerunt, affligendo & tanquam fulgus Asiam pertranseundo, incidit in Pesaitē præparatū & occurrentē ei, quem profligauit, & captiuatum catenis aureis alligauit & abduxit, breuiq; dimisit, qui paulo post obijt. Post hunc quintus rex Alpinus appellatus regnauit. Aduersus istum Sigismundus Hungariæ & Bohemiæ rex ac Romanorum Imperator copiosum duxit exercitū. Collatisq; signis, tumultuose fusus castra reliquit, & paruo nauigio uix per Danubiū turpem sibi inuenit salutē. Amplius sextus in ordine rex Turcorū Mahumetes tributa grauia imposuit, excursionibusq;

fines

fines sui imperij dilatauit: prǽterea sublato Mahumete morte, filius eius Ammurates secundus regnauit, hic Thessalonicã urbẽ illustrẽ euertit, Cyprũ & Ætholiã subegit, Tribulos, Illyricos & Hungaros uastauit, Vladislaũ Poloniæ & Hungariæ regẽ in primis feliciter pugnantẽ, ultimo congressu ad lacũ Varnensem, Ioanne Hunyad cũ Hungaris è prælio secedentibus superauit, et miserе cum suis occidit, elatusq; uictoria, Peloponesum ui cepit, et muros Isthmi Corinthiaci funditus deiecit: uita deniq; functus, Mahumetẽ filium octauũ regẽ reliquit, qui Constantinopolim anno Christi M. CCCCLIII. die ultimo Maij, post obsidionis quartũ et quinquagesimum diẽ, summa ui et extrema oppugnatione cepit, Perã subinde opulentissimũ oppidũ per deditionem demolitis muris accepit, Bulgariaq; et Rascia potitus, Smyderou magnificũ castrum Rasciæ supra Danubiũ situm adeptus est, et ex eo Dalmatiam et Croaciã in solitudinẽ redegit, Stiriã quoq; et Austriam penetrauit. Deinde Nigropontũ sub Venetis expugnauit, Theodosiã, nũc Caffam nuncupatã in Taurica insula, Ianuensiũ coloniã unà cum præfata insula expugnauit et comprehendit, binosq; principes de castro Mancup, ut ferũt, postremas Gothorũ reliquias gladio percussit, et Mendligeri Imperatorẽ Tartarorũ in prædicta Chersoneso Taurica, sui iuris fecit. Moldauiam et Valachiam uastauit, et cum Venetis sedecim annis continuis pugnauit, cum Husacassan rege Persarũ similiter continuũ bellum gessit, sæpe uictus, nõnunq; et ipse uictor fuit. Obijt prima die Maij, anno domini millesimo quadringentesimo octuagesimo primo, in Cõstantinopoli sepultus, pro ipso Turci †Baisfetum filium eius ad imperiũ assumpserũt. Zeliabus uero minor natu, filius Mahumeti indignatus, ad Soldanũ Ægypti recurrens, et exercitũ comparans, cum Baisfeto infeliciter pugnauit, et ad Rhodieñ. fugit, quẽ magister ordinis Rhodiensis captiuũ in Franciam misit, et postea Alexandro papæ sexto obtulit. Ludouicus autem rex Galliarũ ad Appuliã cõsequendam per Romã transiens, Zeliabũ à domino papa per contractũ accepit, et inter eundũ ueneno, an fatigatione itineris, incertũ est, extinxit. Expugnauit aũt Baisfetus nonus rex Turcorũ Ciliã et Albũ castrũ in Moldouia. Modon quoq; insulã et urbẽ eiusdẽ nominis, sub Venetis ui et obsidione cõquisiuit. Cũ Sophi rege Persarũ sæpe pugnauit, et quasi semper succubuit. Dũ aũt senuisset, filius ipsius Selimszabeg, quẽ nostri homines Selẽbeg uocant, imperiũ sub eo arripuit, et Baisfetus ad insulã in qua nutritus erat, deductus breui occubuit. Decimus rex Turcorũ Zelembeg modernus surrepto imperio, fratres suos necauit et extinxit, deinde minax Christianis, præcipue Pannoniæ bellum inferre proposuit. Deus autem omnipotens excelso suo iudicio aduersus eum Sophi regẽ Persarũ cõcitauit, et aliquot prælijs conflictũ superare concessit. Tribus aũt Imperatoribus postremo dictis Cõstantinopolis sedes imperij, quondã secunda Roma dicta, domicilium assiduũ factum est, ita ut à

†Al. Baiazeth

circumsitis incolis,præsertim à Sclauis, non Bysantium nec Constantinopo/lis,sed Czarou dom,id est,domus Cæsaris diceretur, & est Constantinopo/lis triquetrę figurę,duobus angulis mari adiacens,tertio cāpos prospectans, eius ambitus decem octo miliaria Italica continet, non habet grandia pala/tia,nisi thermas & scholas philosophantiū magnifice nouiter structas: tem/plū uero sanctæ Sophiæ,hoc est,sapientiæ dei,qui est Christus uera sophia patris,egregie olim ædificatū, per Mahumetē Imperatorē secundum Turco rū deiectum est,& stabulum ferarum factum.Roma uero Italiæ rotundæ fi/guræ,ambitu murorum triginta duo miliaria continet, ferè duplo ambitum Constantinopolis excedens,& habet septem colles & palatia preciosa.

De familia Tartarorum Vlanorum siue Precopen/sium. Caput XVI.

Altera soboles & genealogia ex Tartaris Zauolhensibus deriuata est Tartarorum Vlanorū, ab Vlano inuasore insulæ Tauricæ cognomi/nata.Vlan puella est & uirgo, & quia Vlanus de uirgine uel puella genitus est sine legitimo thoro,Vlanus nūcupatus est,suisq́ posteris in Chersoneso Tauricano nomen indidit. Etiam uirgines impregnari & concipere absque uiro apud Machometistas nullum miraculum est,quum apud ipsos hoc sæ/pius contingat & prædicetur. Est autem Tauricana insula inter paludes Mæotidas,longitudinis uiginti quatuor miliarium,latitudinis uero quinde/cim miliariū:habet tres ciuitates,Solat,Kirkel, Caffam:& duo castra, Man/kup & Azau. Solat Tartari appellant Chrim, & Cęsarem Precopensem, exinde Chrimensem Imperatorem uocant: & ciuitas illa domus exiles ha/bet, & est deserta pro maiori parte. Alia ciuitas minor est Kirkel, & supra eā in rupe alta est castrum ex lignis & argilla factum. In hac rupe,ut fertur, draco commorabatur, & trucidabat homines & iumenta, propter quem in/colæ fugientes, habitationes propinquas uacuas reliquerunt, & quia Græ/ci & Italici insulam inhabitantes gloriosam dei genitricem Mariam pre/cati sunt, ut eos à dracone liberaret, uiderunt successu temporis candelam ardentem intra rupem: inciderunt ergo & secuerunt gradus ascendendi in rupe,& peruenientes ad candelam ardentem, imaginem sanctissimæ gene/tricis Mariæ conspexerunt, coram qua lumen arsit, draconemq́; desubtus per medium ruptum iacentem. Egerunt itaque gratias de tam miranda li/beratione, & draconem in frusta sectum, proiecerunt extra rupem, & quia incolæ glorificantes beatam uirginem,ad imaginem eius ascendebant uene/ratum. Acigeri Cæsar Precopensis contra fratres suos pugnans, exemplo eorum motus, supplicauit beatæ uirgini Mariæ,ut eum adiuuaret, uotum uouens quod uirginem benedictam remuneraret. Nam Mahometici uene/rantur beatā Mariam, profitentes eam uirginē absq; thoro uirili magnum prophetā Iesum benedictum concepisse & peperisse. Quumq; adiutus supe

Virgines pu/erpere

rarct

raret suos æmulos, binos equos quos habuit meliores uendidit, et exinde ce/ra empta, maxima duo lumina siue candelas fecit, et ante imaginem coram ardere quotannis iussit, quod in hanc usq; diem per subsequentes Imperatores continuatur. Tertia ciuitas est urbs Theodosia, nunc Caffa dicta, quam expugnauit sub Ianuensibus Mahumetes secundus Imperator Turcorum: castrum uero Mankup, quod est uersus occasum à Caffa, præfatus Turcus Mahumetes ui accipiens, binos fratres principes & dominos castri Mankup, ut dicitur, reliquias ultimas Gothorũ gladio occidit. Azou quoq; castrũ circa ostia fluuij Tanais situm incastellauit, & Turci usq; nunc tenent. Tartari uero Vlani ab ingressu insulæ in campestribus eius, ut est innata cõsuetudo Tartarorũ, degunt, & extra insulam ijdem campestria Sarmatiæ Europianæ iuxta paludes Mæotidas & mare Ponti usq; ad Album castrũ occupando possident. Ingressumq; in insulã seu introitum ad occasum solis fecerunt aggerem de terra longitudinis unius miliatis, in modũ pontis sternentes, rude tamen & semiplene, ita ut aquæ maris in aliquibus locis aggerem pertranseant. Insula ergo antiquitus Taurica dicebat: nunc uero Prezekop, quod sonat fossatũ, quoniã aquæ circumdederunt & eam protegunt, tanquã fossata aquis plena ciuitates: sed hæc hactenus. Videamus deinceps genealogiã. Post Vlanũ in Taurica regnauit Tachtamis Czar, qui unà cum Vitoldo duce Lithuaniæ contra fratrẽ suũ Temir Cutlu Czar Imperatorẽ Zauolhẽn pugnauit, & superatus est. Ex Tachtamis Czar filius eius Szidachmeth Czar regnare uoluit: sed Acikerei Czar expulit eum, & ipsemet pro eo regnauit. Szidachmet aũt pro auxilio in Lithuaniã perrexit, & captiuatus p Lithuanos cum uxore & filijs in castro Couno incarceratus est, ibi cum coniuge & filijs mortuus, in diebus Cazimiri tertij regis Polonię & magni ducis Lithuaniæ, defuncto Adzigeri Czar: quia septẽ filios reliquerat, senior filius Haider nominatus obtinuit imperiũ. Mendligeri uero unus ex pręfatis filijs ad Imperatorẽ Turcorũ confugit, & accepto subsidio & uxore à Turco, dispersit & eiecit Haider & Iamurci cũ alijs fratribus. Hi ad Iuam Vasilouicz Moscouiæ ducẽ fugerũt, q suscepit eos, & ducatũ Cosanẽsem eis donauit. Ex Mendligeri Czar nouem filij nati sunt, primus Mahumet Cerei, alter Achmet Cerei, tertius Machmut Cerei, quartus Bethi Cerei, & est submersus dũ prædã ageret per fluuiũ in Valachia, anno domini M. D. X. Quintus Butnas Cerei, sextus Mubarec Cerei, septimus Sadech Cerei, octaui & noni nomina nõ teneo. Nũc pro patre suo regnat Mahumet Cerei Czar. Et scias quod licet Tartari Prezecopẽses magis ciuiles mitioresq; ratione auræ sexti climatis quod inhabitãt deberẽt esse, tamen nõ deseruerũt priscã suã lupinã rapacitatẽ & ferinã crudelitatẽ, sicut bestiales qui cãpos & syluas inhabitãt, & nõ ciuitates nec uillas. Inuadũt enim singulis annis, uastant & deprędanť Russiam, Lithuaniam, Valachiam, Poloniam, & quandoq; Moscouiam.

Theodosiã urbs

De Tar/

De Tartaris Kosanensibus, & Tartaris Nahaiensibus Caput XVII.

TErtia horda Tartarorum Kosanensium nuncupata est sic à castro Kosan supra flumen Volha circa metas Moscouiæ sito, penes quod cōmorantur. Et exiuerunt de principali horda omniū Tartarorū uidelicet de Tartaris Czahadaieñ. siue Zauolheñ. sicut & cæteri Tartari omnes. Habet aūt prædicta Cosanensis horda quasi duodecim milia pugnatorum: in necessitate autem, quando aduocant alios Tartaros, ad triginta milia bellatorum constituunt. Istorum principes, & facta eorum, genealogiaq; nō scribuntur, quoniam omagiales sunt ducis Moscouiæ, & pendent ex arbitrio eius in uiuendo, in bellando, & duces sibi eligendo: idcirco quod de Moscorum principe dicetur, de ipsis poterit accipi & adaptari. Quarta horda recēs & noua, ultimo ex Tartaris Zauolhensibus orta est Occassorum siue Tartarorū Nahaieñ. Nam postquam Occass insignis seruus & miles magni Cham, habēs triginta filios, occisus est: filij secesserunt à capitali horda Zauolheñ. & iuxta castrum Sarai degere cœperunt ante hunc annum Christi, millesimū quingentesimum decimum septimū, circiter septuaginta annos, uel paulo minus, subitoq; in immensum creuerunt, intantū, ut hac tempestate numerosissima & maxima surrexerit horda ipsorū. Isti sunt septentrionaliores & frigidiores omnium Tartarorum, Moscouiæ à parte orientali adiacētes, & sæpenumero eam inuadentes atq; spoliantes. Dominant̄ inter eos filij & nepotes Occass. Non habent pecuniam nec monetam, sed res pro rebus uendunt, puta pro seruis, pro filijs, pro pecoribus & iumentis.

MATHIAE A MICHOV DE SARMATIA EVROPEA, LIBER SECVNDVS.

De Russia, de tractibus eius, de abundantia, & contentis in ea, Caput I.

OSTQVAM diximus de Sarmatia Asiæ, quæ; Scythia uocitatur, restat dicere de Sarmatia Europea, & in ea primum occurrit Russia, olim Roxolania dicta. Latus eius orientale adiacet flumini Tanai, & paludibus Mœotidis, secernētibus Asiam & Europam. Priscis autem seculis Alani habitarunt ad flumen Tanais: deinde iuxta illos ad meridiem Roxolani. Hæ autē gentes in toto deletæ perierunt, campiq; latissime patentes spectant̄ deserti, solis feris & Cosacis seu prædonibus peruij, prout supra dictū est. Post hos supersunt reliquiæ Circassorum uersus meridiem, & sunt gentes ferocissimæ & bellicosissimæ, genere & lingua Ruteni. Deinde est castrum

ſtrum Oczarcou nuncupatum, quod Imperator Tartarorum Prezecopenſium extruxit, in dominio Lithuanorum, & poſt quaſi duobus miliarijs ab Oczarcou in meridiē ſequitur Dzaſſou, & fuit caſtrum quod ante tempora noſtra demolitum eſt: à Dzaſſou in Byaligrod quod Turci occuparunt, ſunt ſex miliaria. Sequitur Podolia ad occaſum, Moldauiæ & Valachiæ conterמina ad meridiem, ad orientem uero campis Tartarorum & Tauricæ inſulæ: hæc eſt terrarū fertiliſſima, cererisq; & mellis feraciſſima. Nam agro rude culto & parū inuerſo atq; exarato, frumentoq; ſuperſeminato, tribus annis ſponte frumentū germinat, ita tamen, quod colligendo tēpore meſſis ſegetē, aliquidpiā granorū permittatur in terrā decidere ad ſurgendū ex eis frumentum in anno ſequenti, ſine cultura & ſine agri aratura. Gramen quoq; & paſcua tam cito ac uberrime fundit & prodit, ut perticā in tribus diebus ſupercreſcendo contegat, & aratrū in locis graminoſis derelictū in paulo pluribus diebus, graminibus ſepiat & cooperiat. Examina uero apum non ſolum in mellificijs & arboribus cauatis mellificant, uerū in ripis & terra ſponte mella reponunt. Contingitq; ſæpenumero, ut examina apum ſuperuenientia, & priores apes exterminātia, ruricolæ aduolantia agmina apum trucident aut in aquis mergant, ut quę præfuerunt, hæreditarie mellificarent & manerent. Poſtea ad montes Sarmaticos habitat genus Rutenorū, quibus præſident nobiles Polonorum. In Kolomya, in Zidazou, in Snyatin, in Roatin, in Buſco &c. Sub eiſdem montibus ſunt tractus Halicienſes, olim Gallicia dictus, & Prezemiſlieñ. & inter montes Sarmaticos tractus Sanocenſis. In mediū Ruſſiæ tenendo eſt Leopolienſis terra, & urbs in ea bene munita eodem nōmine nuncupata, habens duo caſtra, ſuperū & inferū, & eſt metropolis Ruſſiæ. In Septentrionem ſunt tractus Chelmenſis & Belzenſis, terrâque in medio iacens. Clauditur autem Ruſſia à meridie Sarmaticis montibus, & flumine Tyras, quem incolæ Nyeſtr appellant. Ab oriente finitur Tanai, & Mæotidibus Tauricaq; inſula. A Septentrione Lithuania, ab occaſu uero Polonia. Ex Moſcouia autē aduenit Boryſthenes, ab incolis Dienpr nuncupatus famoſus fluuius, per Lithuaniam & Ruſſiam currens, & ſub Smolenſco & ſub Kiou labens, in hunc ab occaſu circa Chmyelnik oppidum confurgens, Boh non exiguus fluuius illabitur: & quū menſus eſſet Boryſthenes, quaſi trecenta miliaria Germanica, in mare Ponti cadit. Amplius terra Ruſſiæ quū ſit fertilis, abundat melle & medone, potu ex melle facto, adducitur & uinum ex Pannonia, & uinum ex Moldauia atque Valachia, quibus adiacet: ſed & uinum Græcū ex Græcia, & eſt forte: etiam ceruiſiam ad nutum habet. Abundat equis, bobus, & ouium gregibus. abundat cera in maximā copia, abundat pellibus mardarum, ſciſmorum, uulpium & boum. Abundat fluminibus quibus irrigat̃, & aquis piſculentis, ita ut ubi aqua inuenit̃, & piſces in ipſa reperiant̃: nō impiſcant̃ ſtagna & piſcinæ Ruſſorum, ſed ubicūq;

Mira Rußiæ fertilitas

aquæ reperiuntur, illic & pisces de rore cœli, ut aiunt, demittuntur, absq; hominum cura & impiscatione: suntque in tractu Leopoliensi lucei magni & laudabiles, & in petras tanquam in lamina diuisibiles. Abundat Russia calamo aromatico in terris uersus Tanaim & paludes Mæotidas. Item reuponrico in eisdem terris & in Lithuania, sic & pluribus herbis ac radicibus alibi nō uisis. Abundat tota terra Russiæ granis tinctorum quæ copiosissime excrescūt: & quum priscis temporibus ad Ienuam & Florentiam urbes Italicas importarentur, nunc uix aliquid de eisdem colligitur, fereq; in toto frustrata & non collecta pereunt. In tractu Chelmensi rami pini arboris desecti, & in terra iacentes, in anno aut in duobus in saxa & silices uertuntur: estque ibi creta seu terra alba in copia quæ ad nos ducitur. Est & sal quod in lacu Kaczibeio temporibus siccis colligitur, & quia prope est Oczarkou castrum Tartarorum, intercipiuntur & capiuntur interdū per Tartaros ductores salis unà cum plaustris ducentis quandoq; & trecentis. In terra quoq; Præmissiensi & in Drohobiz sal coctum & in bolas ac portiones collectū reponitur. Præterea in Russia sunt plures sectæ, est enim religio Christiana Romano pontifici subiecta, & illa regit, & præualet, quanq; sit exigua numero. Est altera secta Rutenorum amplior, quæ ritum Græcorū insectatur, totam Russiam adimplens. Est tertia secta Iudæorū nō usurariorum uelut fit in terris Christianorum, sed laboratorū agricolarū & mercatorū magnorū, præsidentes; ut sæpe teloneis & exactionibus publicis. Est quarta secta Armenorū, præcipue in ciuitate Kamyenyecensi & Leopoliensi. Hi sunt mercatores peritissimi, ad Caffam, Constantinopolim, ad Alexandriā Ægypti, ad Alkairam & partes Indiæ penetrantes & merces afferentes. Ruteni habitu & ecclesiasticis officiis Græcos insequuntur, habētq; proprias literas, & abecedarium instar & proximū græcis. Hebræi similiter Hebræorū literis utunt & disciplinis, uerumetiam artes liberales, astronomiam & medicinā perscrutantur. Armeni suo ritu gaudēt et literis. Inter sanctos colūt plus Taddeum apostolum, asserentes quod eos conuerterit, et fidem Christi docuerit. Deinde et Bartholomæū sanctum dei apostolū uenerant, per quem multos articulos, ut asserunt, de fide acceperunt: habent magnifica et plurimū decora ecclesiastica apparamenta, planetas et ornatus non scissos, sed omniquaque rotundos, libros, calices, et cæterā Christianorū ueteranorū splendidā supellectilē. Quo aūt ad spirituales præsides et pastores, Christianorū archipræsul est Leopolieñ. Metropolitanus Russorum et Lithuanorū, habēs sub sua ditione Kiouieñ. Kamyenyeceñ. Præmisilieñ. Chelmeñ. Lucerieñ. et Medniceñ. episcopos. Rutenorū uero metropolitanus est Kiouieñ. quæ olim metropolis Russiæ fuit: habet subiectos Vladicas, et episcopos de ritu Græco in Moldauia et Valachia usq; ad flumen Histri seu Danubij, unum in Russia Chelmensem, alterum in dominio Lithuanorū Vladimiriensem siue Bresteñ. tertiū

Russitarum religio

steñ. tertiũ Pinsci seu Murouusci, quartũ Poloceñ. quintum Luceñ. sextum Smolensem, et passim omnes alios Vladicas ac episcopos in terris Moscorũ et in Septentrionẽ de iurisditione Moscorum protensorum. Isidorus metropolitanus olim kiouieñ. lingua et doctrina Græcus peritissimus, tempore Eugenij papæ quarti ad conciliũ Florentinũ in centũ equis iuerat, et unione ecclesiæ Romanæ percepta in Russiam redierat: hũc Moscouitæ obedientiam Romanã eis prædicantẽ spoliauerunt, & in necem extremã impulerunt. Sequuntur Ruteni doctores & theologos Græcorũ, præcipue Basiliũ magnũ, Gregorium Nazanzenũ, & Ioannẽ Chrysostomũ. Gregoriũ Nazanzenũ eorum sermone Bogoslou nuncupant, quod in latino sonat, laudans deum. Acceptant & nostrum sanctum Gregorium papam Romanum, præcipue in libris moralium, quem translatũ legunt, & lingua eorũ Byessednic, quod ualet concionantẽ, persuadentẽ uel prædicantem, uocant. In ecclesijs Rutenorum lingua Seruiorũ quæ est Sclauonica, diuina celebrant, legunt & cantãt. In ecclesijs Armenorum sermone Armeno. In synagogis Iudęorum lingua Hebræa orant. Christiani autẽ ritu Romano latino sermone cantant, orant & legũt. Et scias quod in fluminibus Russiæ & Lithuaniæ, præcipue in Boristhene et Boh, tempore æstatis multiplicant ephimeræ, et sunt uermes et uolatilia alata, quaternis, interdum senis alis oriuntur et generant, mane currũt super aquas, et uolant super ripas circa meridiem: in occasu autẽ solis extinguuntur. De his loquitur Aristoteles primo de historijs animaliũ et in Problematibus: et medici de febre ephimera.

De Lithuania et Samagithia Caput II.

MAgnus ducatus Lithuaniæ est regio latissima, in ea sunt plures duces Lithuaniæ et Russiæ: unus autem præses et monarcha, cui cæteri omnes subsunt, magnus dux Lithuaniæ uulgo nuncupatus. Aiunt aũt uetustiores et antiquitatum relatores, quod quidam Italici propter Romanorũ dissensiones deserentes Italiam ingressi sunt terras Lithuaniæ, et nomen patrię Italia, genti uero Itali indiderunt: quæ per pastores terra Litalia et gens Litali l. litera pręposita cœpit nuncupari. Ruteni autem et Poloni eorum uicini maiorem immutationẽ faciẽtes, usq; in hodiernã diem terram Lithuaniam, gentes uero Lithuanos appellant. Hi primum condiderunt oppidũ Vilno, eleuationis poli quinquaginta septem graduũ, et ex nomine ducis Vilij, quo cum illas regiones ingressi sunt, Vilno uocauerunt, fluminibus quoque circa ipsum fluentibus Vilia et Vilna ex eiusdem ducis nomine indiderunt nomina. Samagithiam autẽ de suo sermone sic nominarunt, quod lingua eorum, terra inferior sonat. Aliqui aũt ignari historiæ, à lituo quod est cornu, et tuba uenatorũ, eo quod regio illa plures uenationes exerceat, Lithuaniam appellari uoluerunt, quod ad effectũ, non ad historiæ originẽ spectar. Hæc gens Lithuanorũ annis superioribus adeo obscura, contempta, et uilis apud Rutenos Litalia

tenos fuit, ut principes Ciouien. ab ea sola perizomara & subera ob egestatem & soli natiui sterilitatē in signum tantummodo subiectionis exigerent: donec Vithenen dux Lithuanorum rebellionem primum contra Rutenos inducens, & seipsum ducem inter populares cōstituens, astu principes Russiæ aggressus cōflixit, sensimq; adeo creuit uiribus, ut iugo principibus Russiæ iniecto, etiam in tributa eos redigeret sibi pendenda, quæ per plures ætates Rutenis ipse penderat. Posteriq; duci Vithenen succedentes furtiuis lupinis & subitis incursionibus finitimas gētes Russiæ, Prussiæ, Mazouiæ & Poloniæ inuadebant & diripiebant: donec fratres cruciferi Theutonici ordinis beatæ Mariæ per Conradū ducem Mazouiæ aduocati, & in auxiliū assumpti, Prussia ui & cōtinuis armis cōquisita, Samagitas & Lithuanos aggressi, debellare, captiuare, & opprimere pluribus oppugnationibus cœperūt, tam diu donec ad Olgerdū & Ceystutū duces Lithuaniæ successiue peruenerūt. Fuit autem Olgerdus magnus dux Lithuaniæ, cuius filius erat Iagello, postea baptizatus, & Vladislaus nominatus, in regem Poloniæ coronatus. Frāter autem ipsius Olgerdi fuit Ceystuth, maximus expugnator & persequutor Christianorū, qui inter pugnandum cum cruciferis Theutonicis in Prussia ter captus, terq; astu & mira euasione contra uoluntatem cruciferorum liberatus è uinculis fugerat. Huius Ceystuth filius fuerat Vitaudus seu Vitoldus macte uirtutis princeps. Iagello autē qui postea & Vladislaus, sub treugis pacis captiuando Ceystuth, & filiū eius Vitaudum, Ceystuth in carcere occidit, Vitaudum uero in uincula coniecit. Tandem à cruciferis & Christianorum exercitibus sæpenumero Iagello pressus, deo miserante ad Polonos declinauit, fideq; Christiana cū fratribus suis, quos octo in numero habuit, unda baptismatis ablutus, & in regē Poloniæ coronatus, Heduigim filiam Ludouici Hungariæ & Poloniæ regis illustrissimam ac speciosissimā in consortem accepit, anno Christi millesimo tricentesimo octuagesimo sexto, die Iouis, quartadecima mensis Februarij, quæ fuit sancti Valentini. Cœpitq; præfatus rex Vladislaus secundum promissa uigilare & instare, ut gentem Lithuanicam à tenebris erroris ac idololatria expurgaret, assumptis quoque secū Bodzanta archiepiscopo Gneznensi, & pluribus uiris ecclesiasticis atq; religiosis. Item regina Heduigi, Semouito & Ioanne Mazouiæ, Conrado Olesnicēsi ducibus, & cōplurimis baronibus, anno domini millesimo tricentesimo octuagesimo septimo, in Lithuaniam intrauit, & baptisma suscipere Lithuanos procurauit. Colebant autem ab origine Lithuani numina, ignē, syluas, aspides & serpentes: ignem qui per sacerdotē lingua eorū zincz nuncupatum, subiectis lignis adolebatur: syluas autem & lucos sacrosanctos & habitacula deorum putabant: aspides uero atq; serpentes in singulis domibus uelut deos penates nutriebant et uenerabantur. Rex itaque Vladislaus ignem sacrū putatumq; in ciuitate Vilnensi, barbaris inspectantibus, extingui,

templum

templū & aram in quibus fiebat hostiarum immolatio dirumpi, syluas uero succidi et confringi, serpētes quoq; necari præcepit, barbaris flentibus deorū suorū falsorum exterminium, contra regem autē nec mussitare audentibus, mirantibus quoq; quod Poloni sacrorum uiolatores ignis syluarū et serpentium intacti illæsiq; à dijs eorum, secus quàm ipsimet quoties uiolabant, fuerunt. Exterminatis itaq; idolis, gens Lithuanorum per aliquot dies de articulis fidei et oratione dominica per sacerdotes Polonos, magis tamen per regē Vladislaum, qui linguam gentis nouerat edocebatur, et sacra baptismatis unda renascebatur: largiente pio rege Vladislao singulis ex populariū numero post susceptū baptisma, ex panno de Polonia adducto nouas uestes: qua prouida liberalitate effecit, ut natio illa rudis et pannosa, lineis in eā diē contenta, fama huiusmodi liberalitatis uulgata, pro consequendis laneis cateruatim ad suscipiendum baptisma ex omni regione accurreret: et quoniā labor erat immensus unumquemq; credentium baptizare singillatim, mandante rege multitudo sequestrabat' in turmas et cuneos, et uniuersis de qualibet turmarum benedicta aqua sufficienter conspersis, cuilibet turmæ et uniuersis qui in ea constiterant, nomen usitatum Petrus, secundæ Paulus, tertiæ Ioannes etc, fœminis per turmas diuisis, Catherina, Margareta etc. iuxta numerum turmarum imponebatur. Militaribus tamen spiritualis impendebatur baptismus. Fundauit insuper rex Vladislaus in Vilna ecclesiam cathedralem sub titulo sancti Stanislai patroni Polonorum, principalemq; aram in loco ubi ignis qui falso perpetuus credebatur, constituit, ut error gentilis fieret cunctis patentior. Constituit etiam in eadē ecclesia Vilnensi episcopū uirum spectatæ uirtutis Andream Vazilo, natione Polonū, genere nobilē, de domo accipitrum, professione fratrem ordinis minorū, olim Elizabet reginæ Hungariæ confessorem et prædicatorem insignem episcopū Ceretēn. Eodem quoq; Vladislao rege instante, Samagithia fidem Christi et baptisma suscepit. Ad cognoscendam autem naturā prouinciæ et gentis illius, animaduerte quod regio Samagithia est Septentrionalis et gelida, Lithuaniæ, Liuoniæ et Prussiæ contermina, syluis, collibus et fluminibus circumsepta, in hos tractus distincta, scilicet Iragola, Myednici, Chrossæ, Rosena, Viduki, Vyelunya, Celthini, Czethra, gentes regionis proceræ et altæ staturæ, agrestes et incultę, pauco et castigato uictu uiuētes, sitim aqua sedare solitæ, raro ceruisia aut Medone: auri, argenti, æris, ferri, uini illa tempestate expertes et ignaræ: apud quos licitum erat uni uiro plures habere uxores, et patre mortuo nouercam, fratrecq; glotem in uxorē accipere: nullus illic stubarū, nullus ædificiorum nobilium, sed tantummodo tugurij unius usus, uentrem distentum et porrectum, extrema uero habens coartata, ex ligno et culmo structura largius ab imo sensim operis incremento ædificium in artius cogitur, in carinæ seu galeæ maximæ similitudinem elaborata. in cacumine fenestra una

Sarmagithiæ situs

ſtra una ſuperne lumen reddens, ſubter quam focus et cibos parabiles coquens, & frigus quo regio pro maiori anni parte conſtricta eſt repellens, in ea domo ſe, uxores, pignora, ſeruos, ancillas, pecus, armentum, frumentum, & omnem ſupellectilem condunt, gens ad diuinationes & auguria procliuis. Præcipuum numen Samagitticum erat ignis, quem ſacroſanctum & perpetuum putabāt, qui in montis altiſſimi iugo ſuper fluuium Neuyaſza ſito aſſidua lignorum appoſitione à ſacrorum ſacerdote alebatur. Accedens itaque Vladiſlaus rex turrim in qua cōſiſtebat incendit, & ignē diſiecit & extinxit. Succidit deinde per milites ſuos Polonicos ſyluas, quas non ſecus quàm ſanctas & deorum habitacula Samagittæ iuxta illud poëticum, Habitarūt dij quoq; ſyluas, uenerabantur, in eam caliginem mentis prolapſi, quod & ſyluę præfatæ & aues, feræq; in illis cōſiſtentes ſanctæ forent, & qcquid in illas ingrederetur, ut ſanctum deberet cenſeri, uiolanti quoq; nemus, feras uel alites, manus aut pedes dæmonum arte curuabantur. Maxima itaque barbaros tenebat admiratio, quod Polonorum milites nemus ritu eorum excidentes, nulla læſio qualem ipſi in ſe frequentius experti erant ſequeretur. Habebāt præterea in ſyluis præfatis focos, in familias & domos diſtinctos, in quibus omnibus charorum & familiarium cadauera cum equis, ſellis & ueſtimentis potioribus incendebant: locabant etiam ad focos huiuſmodi ex ſubere facta ſedilia, in quibus eſcas ex paſta in caſei modum præparatas deponebant, medonemq; focis infundebāt, ea credulitate illuſi, quod mortuorum ſuorum animæ, quorum illic combuſta fuerant corpora nocte uenirent, eſcaq; ſe exſatiarent. Inſuper prima Octobris die, maxima per Samagittas in ſyluis præfatis celebratas agebatur, & ex omni regione uniuerſus utriuſq; ſexus comueniens illuc populus, cibos & potus quilibet iuxta ſuæ conditionis qualificationem deferebat, quibus aliquot diebus epulati dijs ſuis falſis præcipue deo lingua eorum appellato Perkuno, id eſt, tonitru, ad focos quiſq; ſuos offerebat libamina. Rex itaq; Vladiſlaus primum eos pater noſter, deinde ſimbolum docuit, quoniam nullus ſacerdotum linguam Samagitticam nouerat, & undis baptiſmatis ablui iuſſit. Vnus autē ex maioribus Samagittarum pro omnibus reſpondit. Ex quo, inquit, ſereniſſime rex, dij noſtri ueluti inertes & languidi à deo Polonorum deleti ſunt, deos noſtros & ſacra eorum deſerimus, & deo tuo atq; Polonorum fortiori adhæremus, ſicq; baptizati ſunt. Rex autem in Myedniki cathedralem eccleſiam ſub honore & titulo ſanctorum martyrum Alexandri Theodori & Euancij, in alijs autem locis eccleſias parrochiales fundauit, & illis dotem ſufficientem conſignauit & inſcripſit. Mednicenſis eccleſię primus epiſcopus Mathias origine Almanus, in Vilna tamen natus, eo quod linguam Lithuanicam & Samagitticam norat præfectus eſt & conſecratus. Contigit autē in prima plantatione, dum Samagittæ per magiſtrum Nicolaum Vazic, fratrē ordinis prædicatorum

Mortuorū parentationes.

dicatorum

dicatorum regium prædicatorem per interpretem instruerentur de fide,creatione mundi,et lapsu primi hominis Adæ,unus Samagitharum sufferre sermonem prædicantis nō ualens in hęc uerba prorumpit,Mentitur,inquit,illustrissime rex iste sacerdos,asserit mundū creatum esse, quū sit homo non longeuæ ætatis,sunt etenim inter nos plures annorum numero seniores eo,centenarium numerum supergressi,qui creationem nullam recordantur:sed solē et lunam,cæteraq; sydera semper eisdem motibus luxisse referunt.Rex autē Vladislaus iubens eū silere, declarauit magistrū Vazik creationē mūdi non asseruisse in diebus suis incepisse,sed longe ante,puta ante sex milia annorū, et paulo plus,ordinatione diuina prouenisse. Cōtulit autem rex Vladislaus magnum ducatum Lithuaniæ et Samagithiæ Alexādro Vitoldo fratri suo patrueli: is quia acer et animosus erat pugnando , adiecit Lithuaniæ ducatū Pskou,quem Plescouiam appellant.Deinde alterū ducatum Nouogrodień. qui Nugardia agnominatur. Tertium ducatum Smolnensem suo dominio apposuit.Factaq; in circuitu pace,in orientem penetrauit,et incidens in hordam Tartarorū multitudinē eorum , in Lithuaniam appulit,ac in certo territorio Lithuaniæ locauit , usque in hanc diem permanentem . Congestoq; fortiori exercitu,iterum in Tartariam perrexit,et superatis fluminibus,in planiciem diffuse porrectam circa flumen Vorzsela,quartadecima die Augusti peruenit.Ibi occurrente ei Imperatore Zauolhensi Temir kutlu, quem scriptores Temerlanem nuncupant , cum infinita ac innumerabili Tartarorum multitudine,de treugis et pace utrinq; tractabant, concordia tamen nequaquam à Tartaris acceptabatur. Vitoldus igitur à suis persuasus cum custodibus corporis sui retrorsum abijt, & in Lithuaniam fugitiue redijt:exercitus uero ipsius ab infinita multitudine Tartarorum obrutus,in toto deletus est. Præterea Sigismundus rex Romanorum iaciendo inter Vitoldū & Vladislaum fratrem eius regem Poloniæ fomitem discordiarū , coronam Vitoldo promisit & in regem Lithuanorum sublimari persuasit : uerum quū afferret corona per loca tutiora Marchiæ & Prussiæ , nobiles maioris Poloniæ sese opposuerunt , & cum exploratoribus in custodia permanendo , in loco qui Turzagora uocať, legatos Imperatoris Romanorū oppetiebantur,& expectarunt.Illi uero rem infectam cognoscentes, terrore perculsi retrocesserunt. Vitoldus autē de hoc certior factus , præ tristitia ab anthrace inter scapulas orto,uitam cum principatu finiuit,anno domini millesimo quadringētesimo trigesimo . Post mortē Vitoldi Vladislaus Iagello rex Poloniæ Suitrigellū fratrem suum in ducem Lithuaniæ anulo suo inuestiuit & substituit:qui immemor beneficij, cōtra Vladislaum Iagellonem tumultuauit & bella gessit, propter quod rex Vladislaus principi Sigismundo de Starodup suggessit, cōmisitq;,ut ducatum Lithuaniæ sub Suitrigello surriperet. Apparente igiť comete exili supra illum ducatū, dux Sigismundus de Starodup Suitrigellū

expulit,& ducatum magnum Lithuaniæ possedit. Hunc Sigismundus Iuan dux Czarthoriensis, genere & secta Rutenus post aliquot dies occidit. Ingrediebatur siquidem ex consuetudine ursa ad tabernaculum ducis Sigismūdi. Ruteni itaq; more ursæ ostium tabernaculi fricabant & mouebant: quo audito dux Sigismundus ursam aduenisse putando, ostia aperuit, & à Rutenis uulneribus concisus occubuit. Æneas de Picolominibus scripsit, non hūc Sigismundū, sed Vitoldum sicut præmissum est, per suos in forma ursæ delusum interfectum. Sed insciis relatoribus credidit, & erronee scripsit, quemadmodū simili errore ductus, plurima de Lithuanis, plurima & de Polonis conficta literis tradidit. Posteriq; historiographi errantem erronee sequentes, ipsius Æneæ absurditates & loca atq; mores illarum nationum nunquā uisa, aliter quàm fuerunt & quàm sunt, tanq; uera literis demandare nō erubuerunt, quum experientia præteritorum atque præsentium ipsum & ipsos inexpertos & aliter quàm res habeat scribentes redarguat. Successit duci Sigismūdo de Starodup, Kazimirus Vladislai Iagellonis tertius natus in magno ducatu Lithuaniæ, quem ferè quinquaginta annis gubernauit, sub cuius extremis & ultimis annis Iuan dux Moscorum auulsit, & sibi appropriauit ducatum Nouogrodiensem, aliâs Nugardiam seu Nouogrodiam nuncupatū. Post Kazimirum in Lithuania dominatus est Alexander filius eius quartogenitus, cuius temporibus præfatus Iuan dux Moscorum principatū Mozaisensem, longitudinis septuaginta, latitudinis totidem miliarium, & castra quadraginta subripuit. Alexandro uita functo, Sigismundus modernus in magno ducatu Lithuaniæ suffectus est, sub cuius dominio Vassilo Moscouiæ dux & principatum Pskou, quem Pleskouiam appellant, & ducatum Smolnensem expugnauit & possedit.

De amplitudine & contentis magni ducatus Lithuaniæ, Caput III.

AMplitudo magni ducatus Lithuaniæ est talis. A mari Balteo seu Prutenico ad Vilnam capitalem ciuitatem Lithuaniæ sexaginta miliaria, à Riga uero ad Vilnam recto itinere septuaginta miliaria: eundo uero super Poloczko ut cōmuniter uadunt, erunt à Riga in Vilnam centum miliaria. Deinde à Vilna in Kiou sunt centum miliaria. A Kiou usq; ad cōfluentiam, ubi iunguntur fluuii Dinepr & Boh, quos Græci Borysthenem maiorem & minorem appellant, sunt decem dietæ, quæ faciunt septuaginta miliaria, ibi steterat castrum Dzassou, quod destructum est, & ibi est finis dominii Lithuanorum, quum prius protendebatur ad Byaligrod, quod latini Album castrum nuncupant, & ipsum Turci expugnarunt & possident: circumcirca uero Tartari in campis degūt. Ista est computatio uersus meridiē, quinimo uerius dicam inter orientē & meridiem. Iterum ex transuerso computando, à Parzou & metis Lithuaniæ in Vilnam sunt octuaginta miliaria: sed à Cra-

couia per eandem uiā usq; in Vilnam sunt centū & uiginti miliaria. A Vilna in Smolensko centū miliaria, à Smolensko in Moscuuā ciuitatem Moscorū centum miliaria, & sunt miliaria Germanica magna. Prima autē & capitalis ciuitas in Lithuania est Vilna, & est tanta quanta Cracouia cum Kazimiria Clepardia, & omnibus suburbijs: uerum domus nō sunt cohætentes sicut in nostris ciuitatibus, sed ut sæpe mediant horti & pomaria: habet Vilna bina castra murata, superum in mōte & inferum in basso. Nouigrod uero, quam Latini Nugardiam uel Nouogardiā uocant, fuit de possessione magni ducatus Lithuaniæ, per ducem Vitoldum armis conquisita, & est Nouigrod in amplitudine paulo maior quàm Roma, quia Roma in ambitu continet triginta duo miliaria Italica, quæ faciunt sex miliaria Germanica, & duo miliaria Italica supersunt. Nouigrod autem continet integra septem miliaria, aliàs trigintaquinq; miliaria Italica. Item Nouigrod lignea habet ædificia, Roma uero murata. Distat Nouigrod à mari Balteo duobus uel quasi tribus miliarijs. Et fuerunt, adhucq; sunt in ea ditissimi mercatores: intantum quod apud quemlibet mercatorem iuxta refectorium est Crancz, id est, reseruaculum loco testudinis, in quod argentum, aurum & res preciosæ conquisitæ proijciebantur absq; numero, Vnde Iuan, quod sonat Ioannes princeps Moscorū anno domini millesimo quadringentesimo septuagesimonono, surripiendo Nouigrod de manibus Kazimiri magni ducis Lithuaniæ, huiuscemodi thesauros Nouogrodieñ. exhausit, & tricentos currus ad summum implendo, duntaxat de auro, argēto & unionibus preciosis, in Moscouiam abduxit. Et quia in eadem Nouigrod perniciosa consuetudo inoleuerat sicariorum & raptorum, sępeq; aliquo reo inuento uel designato pulsabatur campana prætorij, ubi centum senatores tanquam iudices sedebant, omnes more illius patriæ barbam protensam nutrientes: uulgus autem audito sono campanæ, concurrebat de tota ciuitate, ita q; quilibet hospes duos acciperet lapides in brachio, & filij hospitum similiter. Quumq; reus per senatores condemnaretur, lapidibus adstantes obruebant & interficiebāt eum, tumultuoseq; ad domum condemnati currētes diripiebant omnia bona occisi, & area domus postea uendebatur, & pecunia exinde pro Republica confiscabatur. Idcirco Iuan dux Moscorum præfatus apprehensa & possessa Nouigrod in quinq; famosioribus plateis quinque capitaneos cum armigeris constituit ad sedandum & prohibendum solitos tumultus, inuasiones & spolia. Est in Nouigrod castrum Deczen nuncupatum, in eo principalis ecclesia est sancti Sophiæ, id est, saluatoris, & est tecta aureis laminis splendescentibus, suntq; in eadem Nouigrod septem monasteria Zirnkorū, id est, nigrorū monachorū de regula sancti Basilij, & distant à seinuicem ferè uel propè per mediū miliare. In primo monasterio B. Mariæ uirginis sunt mille monachi, in altero sancti Georgij septingenti, in tertio sexingenti, in quarto quadringenti: sic

Vilna metropolis Lithuaniæ

Nugardiæ magnitudo

consequenter in aliis monasteriis. Sunt & ecclesiæ sanctorum plurimæ, & solius sancti Nicolai, quem Ruteni inter alios sanctos plus colunt: ecclesię sunt tot, quot sunt dies in anno. Habet eleuationē poli Nouigrod sexaginta sex graduum, & in æstate circa solstitiū æstiuale post occasum solis apparet lux cœli usq; in ortum solis, ut artifices, sartores, sutores, & cæteri mechanici suere & laborare possint. Post Nugardiam ad Septentrionem est Suetia & Filandia usque in oceanum Septentrionis. Pskou urbs nobilis murata & magna, minor tamen quàm Nouigrod, adiacet Moscouiæ & Lithuanię, hanc Latini Plescouiam appellant, inhabitatores ipsius omnes sunt lingua & ritu Ruteni, barbam non radunt, & crines capitis non tondent, habitum uero in toto deferunt Almannicum. Habet terra Plescouiæ triginta castra murata, & sunt uersus Liuoniam, & non sunt tam bona castra in Moscouia, neq; in Lithuania. Tota autem terra Plescouiæ sexaginta miliaria in longitudine, & quadraginta in latitudine cōtinet. Vassilo modernus princeps Moscouiæ per compositionem & tradimentum seniorū adeptus est, & possidet Pskou, deposuitq; campanam, ad cuius pulsum tota ciuitas confluebat, & iniuriantes opprimebat. Contra pactum quoque & promissa sua abegit Vladicam, id est, episcopum loci, & plures nobiles ac ciues Plescouiæ, & locauit in ciuitate Moscua, & aliis locis Moscouiæ. Deinceps uersus orientē est Poloczko castrum & ciuitas magna, & pertinet ad ducatum Smoleñ. possidet eam magnus dux Lithuaniæ. Post hanc ad orientem est Smolensco castrum & ciuitas ex toboribus structa, & fossis profundis munita, ipsa autem terra seu ducatus Smolensco cōtinet in longum sexaginta aut septuaginta miliaria Germanica. Præterea linguagium Lithuanicum est quadripartitum, primum linguagium est Iaczuingorum, ut horum qui circa castrum Drohicin inhabitarunt, & pauci supersunt. Alterum est Lithuanorum & Samagitharum. Tertium Prutenicum. Quartum in Lothua seu Lothihola, id est, Liuonia, circa fluuium Dzuina, & Rigam ciuitatem. Et horum quanquam eadem sit lingua, unus tamen non plene alterum intelligit, nisi cursiuus & qui uagatus est per illas terras. Habuit hoc linguagiū quadripartitū tempore idololatriæ pontificem maximū unum, quē Criue appellabant, morantē in ciuitate Romoue à Roma dicta, quoniā hoc linguagiū de Italia iactat sese aduenisse, & habet nōnulla uocabula Italica in suo sermone. De isto Criue & ciuitate Romoue in legenda sancti Adelberti pontificis & martyris legit. Et scias quod in Prussia iam pauci proferunt Prutenicum, subintrauit siquidem lingua Polonorum et Almannorum: sic et in Lothua pauci uillani profitentur hanc linguam, quia subintrauit Almannicum. In Samagithia autem, quæ est longitudinis quinquaginta miliariorum, et in Lithuania, quæ in longum triginta miliaria continet, in uillis Lithuanicum loquuntur, et in magna parte Polonicū profitentur: nam et sermone Polonico sacerdotes eis prædicant in ecclesiis,

Plescouia

Lingua Lithuanorum

ecclesijs,insuper scito quod hoc linguagiũ quadripartitum totum est de obe
dientia & fide Romanæ ecclesiæ,in alijs autem prouincijs circumiacentibus,
ut in Nouigrod,in Plescouia,in Polocko,in Smolensco, & in meridiẽ usque
post Kiou Ruteni sunt omnes, & Rutenicum seu Sclauonicum loquuntur,
ritumq; Græcorum obseruant,& obedientiã Constantinopolitano patriar-
chæ præstant. Amplius sunt in ducatu Lithuaniæ Tartari circum Vilnam, *Tartari coha-*
& habent proprias uillas:colunt agros more nostro,laborant & uehunt mer *bitant Lithua-*
ces, ad mandatumq; magni ducis Lithuaniæ omnes ad bellũ assurgunt,lo- *nis*
quuntur Tartaricũ, & colunt Mahumetẽ, quia Saracenorũ sectã profitent.
Insuper sunt Hebræi in Lithuania,præsertim in ciuitate Troki, hi laborãt &
mercantur thelonea & officia publica tenent,de usurisq; nõ uiuunt,post hoc
de fluminibus dicamus. A parte orientali dominiũ Lithuanorũ terminant
fluuij,Oscol,Iugra Donyecz,id est paruus Don,& est paruus Tanais, hi &
plurimi alij in Tanaim decurrũt. Item ex dominio Lithuanorũ post castrũ
Vesnya, quod dux Moscouiæ Modernus Vassilo occupauit, ortus est Di- *Ortus Bori-*
nepr, seu Boristhenes ex terra plana lutosa, ex stagnis in dẽsis syluis,& fluit *sthenis*
sub Smolensco & sub Kiou, tandẽ emensis quasi tricentis miliarijs Germa-
nicis,in mare Ponti incidit. Item Vilia alius fluuius triginta miliarijs ad ori-
entem Vilnæ ciuitatis ortũ cepit, & sub castro Vilnensi cum alio fluuio mi-
nori Vilna dicto, & initium eius duobus millarijs à præfata ciuitate Vilna
computat,cõmiscetur,unaq; ad magnũ fluuium Niemen influunt.Niemen
autem fluuius ualde flexuose decurrit, naues defert & merces: & post castrũ
Couno in mare Prutenicũ cadit.Item Dzuina magnus fluuius fontes habet
in Moscouia, & in dominio Lithuanorum,fluit sub castro Vitepsk, deinde
sub Poloczko: hostia eius circa Rigã ciuitatẽ Liuoniæ, ubi in mare cadit, &
scias quod queãdmodũ in superioribus præmisi tria magna flumina prope
se inuicẽ oriuntur,scilicet Dinepr,Dzuina,& Volha, oriuntur inquã in locis
planis,nemorosis,palustribus,non ex montibus Hyperboreis,nõ Riphæis,
nec aliquibus montibus qui in natura minime sunt, duntaxat figmẽto olim *Nulli montes*
Græcorũ tanquam in rei ueritate existerent gloriose & ampulose prædicati *in ijs locis*
sunt,et quod præfata flumina ex ipsis erumperẽt ac orirent per sequaces hi-
storicos cosmographos et poëtas inexperte descripti decantatiq; sunt,quũ
nusquam compareant:plana siquidẽ est terra per totum,unde illa ortum du
cunt.Et Dinepr qui est Boristhenes ad meridiẽ fluit usq; in mare Ponti inci-
dens. Dzuina grande flumen ex Moscouia erumpens,ad occasum solis per
dominia Lithuanorũ,et per Liuoniã labens iuxta ciuitatem Rigam,in mare
Balteum descendit. Volha maximus fluminũ etiam ex Moscouia oriens, in
Septentrionẽ tendit,reuersusq; in orientẽ,longinque circuit Tanaim: tandẽ
conuersus in meridiẽ per Scythiam seu Sarmatiã Asianã & campos planis-
simos Tartarorum peruagatus, in uiginti quinque flumina magna partitus.

mare Euxinum ingreditur. Distat Tanais à Volha in Tartaria itinere sex hebdomadarum, ad minus trium aut quatuor uelocissime currentibus. Sunt & alia in Lithuania & Moscouia multa flumina & stagna magna: parua uero flumina & riui sine numero in maiora defluunt. Omnia piscosa abundanter, ita quod in illis terris ubi aqua, ibi & pisces: & sunt pisces sapidiores & delectabilioris gustus quàm in regionibus nostris, piscinæ & fodinæ pro aquis & impiscationibus tanquam inutiles illic non fiunt. Amplius in ducatu Lithuaniæ panis rusticorum nigerrimus est nō cribratus, ex siligine aut ordeo unà cum furfuribus: dominorum uero & potentum panis delectabilis de pura similagine tritici albissimus pinsitur & habetur: uino carent, nisi quod aliunde ducitur, præcipue uinū Rhenense, & ex occidentalibus regionibus per mare Germanicum & Balteū, adductū alicubi reperitur, medone & spisso, & tenui & uario modo cocto abundant, & illo reficiuntur & inebriantur. Ceruisias coquunt diuersimode & ex uarijs granis, puta frumēto, siligine, ordeo, auena, milio &c. & non sunt sapidæ: uulgus autem ut semper aquam bibit: oliuæ & fructus dulces ac delicati illic non crescunt, algida etenim & frigida est prouincia. Armenta habent omnis generis & feras syluarum, plus quàm in orbe Christianorum reperiantur: saltus, deserta, & syluæ sunt magnæ, decem, aliquando quindecim miliariorum, nonnunquam & uiginti quinque miliariorum: ad latera desertorum & syluarū uillæ & habitatores inueniunt. & idcirco quia magna nemora sunt, magnæ feræ & multæ abundantissime uisuntur & capiuntur, uri & boues syluestres, quos lingua ipsorum thuri & zumbrones uocant, onagri, & equi syluestres, cerui, damæ, dorcæ, capreæ, apri, ursi, mardures, scismi, & cætera genera ferarum. Insuper aues abundant & ficedulæ, quamuis illic uineæ non sunt, aduolant & impinguant, atque cum suauitate eduntur. Estque in Lithuania & Moscouia animal uoracissimum & inutile, quod alibi non comparet, rossomaka nominatum, quantitatis canis, faciei catti, corporis & caudæ ut uulpis, colore nigrum, cadaueribus uescitur, inuentoque cadauere, intantum uorat, ut extendat & infletur tanquam tympanū, repertaque angustia, stricta inter arbores intrat & intrudit se cum uiolentia premendo, ut uiolenter comesta uiolentius egerat, sicque extenuatū denuo cadaueri accurrit, & ad summū implet, cū uicissitudine expressionis, & ad morticinium reuersionis, donec totū absumat & deuoret. Et forsan natura tam insatiabile animal in illis regionibus producit, ut homines simili uoracitate laborātes redarguat. Quoniā potentes quū conuiuari cœperint, sedēt à meridie in mediū noctis cōtinuo cibo & potu sese opplendo, & à mēsa quoties natura propellit assurgēdo & egerendo iterū & iterū uorant usque ad uomitū & amissionem discretionis & sensus, tuncque inguinis & capitis quæ sunt discrimina nesciūt: estque illa cōsuetudo pniciosa in Lithuania & Moscouia, magis uero & absque rubore in Tartaria. Est etiā in illis terris Lithuaniæ,

Panis Lithuaniæ

Crapula Lithuanorum

Moscouiæ

Moſcouiæ & Tartariæ ab origine conſuetudo uenditionis hominum: ſerui natura uenduntur à dominis ſuis tanquam pecora, puericꝫ eorũ & uxores: quinimo pauperes homines, libero uentre nati, uictu carentes, uendunt filios & filias ſuas interdum, & ſemetipſos, ut apud patronos ſiliquis & groſſis cibis ſaturentur.

De Moſcouia Caput IIII.

MOſcouia eſt regio longiſſima latiſſimacꝫ: nam à Smolenſko uſque ad Moſcuuam ciuitatem ſunt centum miliaria, à Moſcuua ad Volochda centum miliaria. Et Volochda eſt prouincia, & fluuius per ipſam labens eodem nomine uocaẗ: à Volochda ad Vſczuga centum miliaria, ab Vſczuga ad Viathka centum miliaria: & iſta quadringenta miliaria ſunt de regione Moſcouiæ, & ſermo per totum eſt Rutenicus ſeu Sclauonicus. Vltra prædicta à Viathca ad regionem Permſca centum miliaria, inde ad terram Vahulczka triginta miliaria, & hæc Scythiæ confinis eſt. Et iſtæ prouinciæ ſubiectæ ſunt duci Moſcouiæ, additiscꝫ terris ad Septentrionem & orientem ab eodem duce Moſcouiæ poſſeſſis, Iuhra & Corela quæ ſunt in Scythia erunt quingenta miliaria Germanica magna. Verum Moſcouitæ non per miliaria noſtra computant, ſed per uerſt: & uerſt eſt quinta pars miliaris Germanici. Numerant itacꝫ à ciuitate Moſkuua ad Vlodomiriam ciuitatem decem & ſeptem miliaria Germanica: abinde ad Vſczuch quingẽta uerſt: iterum ab Vſczuch ad Iuhram quingenta uerſt. Intra Moſcouiam aũt ſunt multi ducatus. Eſt ducatus ſeu terra Moſcouię, de qua triginta milia pũgnatorum nobilium ad bellum egrediunẗ, agreſtium uero ſexaginta milia. Eſt & ducatus ſeu terra Tuerczka, de qua quadraginta milia armatorum nobilium duntaxat ad bellum prodeunt. In hoc ducatu capitalis ciuitas Tuerd nuncupaẗ, & eſt ciuitas grandis lignea de lignis ædificata: in ea ſunt eccleſiæ ligneæ centum & ſexaginta: caſtrum etiam ligneum eſt, & ſunt in ipſo nouẽ oracula ſeu eccleſiæ: principalis eſt ſancti ſaluatoris, & illa duntaxat eſt murata: ſub hac ciuitate & caſtro ampliſſimus fluuius Volha labitur. Ducatus Chelmſci, de quo ſeptem milia pugnatorũ exeunt. Ducatus Zubſczouſki, de quo quatuor milia armatorum. Ducatus Klinſki, de quo duo milia bellatorum prodeunt, ad terram Tuerdẽ. annumerantur. Item ducatus Kubenſis triginta miliaria in longum cõtinens. Ducatus Iaroſlauieñ. quadraginta miliaria de terra habens. Ducatus Szuberſieñ. uiginti miliaria terræ habẽs. Ducatus Szachouenſis triginta miliaria in longum continens: omnes ſunt in miliarijs Moſcouiæ in longum computatis. Inſuper ducatus Rzezenſis, de quo quindecim milia baronum ſeu nobilium armatorum euadunt, & fluuius nominatiſſimus Tanais de ipſo oritur. Item ducatus Suſdalorum, & plures ei adiacentes deſolati & deſtructi ſunt per Tartaros. Eſt & terra Tartarorum Cozanſka, Horda nominata, triginta milia pugnatorum

Tuerd

producens,

producens, principi Moſcorum ſubiecta, in campis iuxta caſtrum Cozan, quod dux Moſcouiæ poſſidet,& alluit magno flumini Volha,degens. Moſcuua eſt ciuitas principalis ſatis magna,bis maior quàm Florentia Thuſciæ, aut bis maior quàm Praga Bohemiæ urbs. Praga dico quæ extat & quã tu uidiſti:non Praga, quam quidam nouus hiſtoricus ficte aſtruit longiſſimã trium dierum itinere ciuitatẽ,quod fabula eſt. Verũ Moſcuua lignea eſt,non murata,plurimas habens plateas,& ubi una platea finitur,altera non ſtatim incipit,ſed campus mediat. Inter domos quoq; ſepes mediant,ita ut domus ſibiinuicem non cohæreant. Nobilium domus ſunt maiores,plebeiorũ uero humiles. Fluit per medium ciuitatis,& ſub caſtro ipſius fluuius eiuſdem nominis cũ ciuitate, Moſcuua appellatus,& eſt tantus,quãtus Multaua in Praga,aut Arnus in Florentia. Caſtrum autẽ quod eſt in medio ciuitatis in plano,eſt caſtrum bonum muratum tantæ amplitudinis, ut Buda in Hungaria,habet tria propugnacula: & cum his turres magnæ ſimul cõputatæ ſunt decem & ſeptem,tegulis latericijs tectæ,ſed unus murus:in eo caſtro eccleſiæ ſunt ſedecim, tres muratæ ſcilicet, ſanctæ Mariæ, ſancti Michaelis,& ſancti Nicolai,reliquæ ſunt de ligno. Palatium ducis in præfato caſtro eſt muratũ adinſtar Italicum,nouum, nõ amplum,nec magnum:tres curiæ nobiliũ ſunt muratæ,aliæ domus ligno conſtructæ, ſtubæ omnes nigræ. Aliæ ciuitates Moſcorũ ſunt minores,& caſtra minora omnia de lignis fabrefacta. Præterea terra Moſcouiæ plena eſt boſcis ac ſyluis, aquis quoq;,fluminibus,piſcibus & feris, quemadmodum Lithuania referta, ſed frigidior & Septentrionalior, unde pecudes & pecora parua ſunt & mutila abſque cornibus, quaſi ſemper propter frigus:homines uero proceræ,altæ,& robuſtæ ſtaturæ ſunt, bibunt aquam,medonem,& quaſſecz,id eſt,fermentatos liquores. Arant & ſulcãt ligno ſine ferramẽto, & arpicant frondibus arborũ ſupra ſeminata ab equis tractis,raroq; propter intenſa & longa gelua ſegetes matureſcunt,ideo meſſes ſectis frugibus in ſtubis deſiccant, matutant & triturant. Sæpenumero autem utuntur calefacientibus aromatibus, ſæpe & ſublimatis,de aromatibus,de melle, uel alio calefactorio, ita ut & de auena aquam ardentem ſiue ſublimatum faciant & bibant ad effugandum et repellendum algorem et frigus,alioquin ex frigore congelarẽt. Carent uino et oleo,et ne inebrient, princeps terræ prohibet ne medo aut liquor inebrians in aliqua domo reperiatur ſub priuatione uitæ, niſi bis aut ter in anno ex admiſſione principis. Monetam habent argenteam puri argenti,dzingis nominatam,maiorẽ et minorem,formæ oblongæ,quadrangularem,non orbicularem,nõ politã, nec bene planatam. Eſtq; terra diues argẽto,et cuſtodia undiq; clauſa,ut ne dum ſerui et captiui,ſed et liberi,indigenæ et aduenæ exire abſq; literis ducis nequeant.et hæc hactenus. Flumina in Moſcouia ſunt plurima,aliqua autẽ maiora ſcitu digna enumerabo. Tanais nominatiſſimus fluuius à Tartaris et Moſco

Moſcuua ciuitas — *Tanais origo*

& Moscouitis Don nuncupatus,fontes & originem habet in Moscouia pro pè in ducatu Rezensi. Consurgit de terra plana,sterili,limosa,paludinosa & nemorosa. Quumq; ad orientem solis processisset usque ad metas Scythiæ & Tartariæ,declinat ad meridiem, & perueniens ad paludes Mæotidas illic ostia tenet & ingreditur. Est tantus Tanais,quantum dicerem triplatum Tyberim post Romam in mare Tyrrhenum decurrentem,aut quantum Danubium in duplo circa Budam. Et doctrina astrologorũ tenet, quod Tanais sit eius longitudinis cuius & Nilus fluuius Ægypti,puta circa sexaginta gradus longitudinis. Et sicut Nilus à meridie ad mare Alexandriæ descendit,sic Tanais à septentrione in Mæotidas & mare Ponti defluit. Nec piget repetere quod supra dixi, alia magna flumina ex Moscouia esse orta, uidelicet Dzuina, Volha, & Dinepr seu Borysthenem. Et quum Moscouia sit regio plana, non montosa, prædicta flumina in distantia non ualde longinqua à se inuicem ex terra plana, nemorosa & paludinosa oriuntur, maximusq; fluminũ ille Volha in Tartarico dictus Edel, tendens in septentrionem procedit ducentis miliarijs usq; ad Nisni nouigrod, quod sonat inferius nouum castrũ, & est in terra Moscouiæ: & illic accurrit & ei coniungitur magnus fluuius ex media Moscouia procedens, Occa cognominatus. Deinde octuaginta miliarijs germanicis Volha sub castrũ Cosan,quod dux Moscouiæ possidet, tandem sub castrum Sarai,quod Tartari tenent,fluit deinceps uersus meridiem uiginti quinque fluminibus tantis ut est Tyberis Romæ, & alijs multo maioribus influit in mare Euxinum. Accipiat itaq; lector tua humanitas,& contra omnes aduersantes tueatur, & dicat quod prælibata flumina non de mõtibus,nec de radicibus montium,quoniam ibi montes sunt nulli, oriuntur & fluunt. Accipiat secundo, quod montes Hyperborei & Ryphęi, de quibus emanâsse illa flumina ab aliquibus fabulose scripta sunt, nec in Moscouia, neq; in alijs partibus septentrionis sunt:recteq; dicetur confictos esse,& nusquam existere,nisi forte in libro scripti aut picti,& non in terra reperiri affirmarentur. Accipiat tertio,quod in dominio Moscorum,quemadmodum & in terris Turcorum,homines de loco in locum,& de territorio in territorium ad incolendum transferuntur, & alij pro his commutati mittuntur & locantur. Accipiat quarto, in Moscouia unam linguam & unum sermonem esse, scilicet Rutenicum seu Sclauonicum in omnibus satrapijs & principatibus, sic quod etiam Ohulici, & qui in Viathca degunt Ruteni sunt, & Rutenicũ loquuntur,unamq; sectam & religionem instar Gręcorum tenent,omnesq; Vladicæ, id est episcopi,qui plurimi sunt, patriarchæ Constantinopolitano subsunt,& confirmationẽ ab ipso postulantes obedientiam promittunt,præter Tartaros Cosanenses,qui ducem Moscorum recognoscentes,Mahumetum unà cum Sarracenis uenerantur,& linguagium Tartarorum loquuntur, etiam prętet alienigenas ad septentrionem in Scythia commorantes,qui ser-

volha descrip-
tio

mone & linguis proprijs loquuntur, & idola colunt, prout in sequenti capitulo dicetur. Accipiat quarto, quod post terram Viathca nuncupatam in Scythiam penetrando iacet magnum idolum Zlotababa, quod interpretatum sonat, aurea anus seu uetula, quod gentes uicinæ colunt & uenerantur, nec aliquis in proximo gradiens aut feras agitando & in uenatione sectando uacuus & sine oblatione pertransit: quinimo si munus nobile deest, pellem aut saltem de ueste extractum pilum in offertorium idolo proijcit, & inclinando se cum reuerentia pertransit.

De regionibus Scythiæ Perm, Baskird, Iuhra & Corela, per ducem Moscouiæ subiugatis, Cap. V.

POst Moscouiam sunt gentes & regiones inter septentrionem & orientē in fine Asiæ septentrionalis, quæ proprie Scythia dicitur, principi Moscouiæ subiectæ, per Iuan ducem Moscouiæ principaliter subiugatæ, scilicet Perm, Baskird, Czriremissa, Iuhra, Corela. Perm monosyllabum est, inde terra Permsca, bissyllabè Permsca pronunciando: & fuit regio idola colens, quam Iuan dux Moscorū citra annos uiginti baptisma percipere coēgit, more Rutenorum seu Græcorum: & posuit eis Vladicam, id est episcopum, nomine Stephanum, quem barbari post discessum ducis uiuum excoriauerunt & necauerunt: reuersusq; dux afflixit eos, & alium denuo præsulem constituit, sub quo tanquam noui Christicolæ, Rutenorum schisma & ritum profitentes permanent. Aliæ uero regiones præexpressæ in infidelitate & idololatria persistunt. Colunt solem, lunam, stellas, bestias syluarum, & quod eis occurrit: habenr propria linguagia & idiomata. In terra Permsca propriū idioma, in terra Paskirdorum proprium, in Iuhra proprium, & in Corela etiam proprium. In his regionibus non arant, non seminant, panes nō habent nec pecunias: feris syluarum, quæ apud eos abundant, uescuntur, & nō nisi aquā bibunt: morantur in densis syluis, in tugurijs ex uirgultis factis. Et quia syluæ illas terras contexerunt, homines syluestres & ferinos effecerunt. Sunt uelut bestiæ ratione non utentes: uestimenta de lana non habent: pellibus teguntur rude & grosse, consuentes uarias pelles in simul, ex lupo, ceruo, urso, sabellis & scismis & cæteris, prout sors obtulerit. Et quia ipsorum terræ mineras non nouerunt, pro omagio duci Moscouiæ mineras non pendunt, sed pelles animalium syluestriū quibus abundant. Proximiores oceano septentrionis, ut Iuhri & Coreli, piscātur & capiunt balenas seu uitulos & canes marinos, quos ipsi uor uol appellant: & ex cute eorum parant redas, bursas & caletas: axungiam autem pro impinguatione seruant & uendunt. In Iuhra & Corela sunt aliqui montes mediocris tumoris, non altissimę eleuationis, prout quidam putauerunt & scripserunt. Supra montes autem oceani qui mediocres sunt, per totam septentrionē oceano adiacentes, scandunt ex mari pisces morss nuncupati, dente sese supra montē continendo, fricando, & ascen-

Homines sine pane uiuunt

sum

sum promouendo: dumq́ ad summitatem montis peruenerint, ad ulteriora gressum promouendo, ad alteram partem montiũ uolitando decidunt. Hos illæ gentes colligendo dentes eorũ satis magnos, latos & albos pondere grauissimos capiunt, & Moscouitis pendunt atq; uendunt: Moscouitæ uero his utuntur: ad Tartariam quoq; & Turciam mittunt, ad parandum manubria gladiorum, framearũ & cultrorum: quoniã grauitate sui maiorẽ ac fortiorem impressionẽ impingũt, & præbent impellentibus, laborãtibus, præliantibus, & occidentibus. Et memineris quod supra dixi, hanc esse illam Iuhrã regionem Scythiæ, de qua egressi sunt Iuhri, à posterioribus Huni & Hungari dicti, qui ad Gothiam ascendentes uehementer multiplicati transierunt maxima flumina circa paludes Mæotidas, intraueruntq́ Pannoniam, & secundo regressu eam occupauerunt, possederunt, & in hanc diem tenuerunt, suntq́ eiusdem sermonis & loquelæ præcisæ, nisi quod addiderunt nostri Hungari aliqua uocabula ex Sclauonico idiomate, earum rerum quæ in Scythia & Iuhra nõ reperiuntur. Verum in Pannonia Iuhri sunt Christicolæ: in Iuhra uero patres eorum idololatræ, politioresq́ & cultiores sunt Hungari in Pannonia, omnibus delitijs pleni (quamuis in toto ferocitatem nondum deposuerunt) quàm Iuhri septentrionalissimi in Iuhra, qui in toto syluestres sunt, bestiales, & in frigidissima regione miserrime degentes. Insuper memineris in his regionibus Scythiæ ad oceanum septentrionis non esse magna flumina, sed esse quasdam rupes & montes mediocris molis, & non excellentissimæ celsitudinis inaccessibilesq́, uelut aliqui historici antiquiores protulerunt & scripserunt. Potius itaq; secundum experientiam dixissent, de nemoribus & densis syluis eos exiuisse, quàm de inaccessibilibus montibus.

FINIS.

PAVLI IOVII NOVO COMENSIS DE LEGATIONE MOSCHOVITARVM libellus, ad Ioannē Rufum Archiepiscopū Consentinū.

FFLAGITASTI amplissime antistes Ruse, ut ea quæ de Moschouitarum moribus à Demetrio eius gentis legato, qui ad Clementem VII. Pontificem nuper uenit, quotidianis propè sermonibus didicissem, Latinarum literarum memoriæ cōmendarem, quum pro uetere tua pietate atque uirtute ad amplificandam Romani Pontificis dignitatem pertinere arbitrareris, si homines intelligerent, non fabulosi, aut omnino obscuri nominis regē, sed qui numerosissimis extremi Aquilonis populis imperet, in causa religionis omnibus nobiscū sensibus cō iungi, fœdereq; perpetuo colligari, opportunissimo tempore cupiuisse, quando nuper aliquæ Germaniæ gentes, quæ pietate cæteris omnibus præstare uideri uolebant, insana atq; scelesta defectione non modo à nobis, sed ab ipsis etiam superis exitiabili errore desciuerint. Cæterum id munus impositū quod certe grauioribus studijs occupatus iure optimo poterā recusare, egregia uoluntate celeritateq; perfeci, ne nimia mora uel accuratiori castigatione gratiā nouitatis exueret: qua uel una re meæ erga te ueteris obseruantiæ studium, præstandiq; officij uoluntas manifeste declaratur, quū honoris iacturam facere, si quis ex hac ingenij tenuitate sperandus est, quàm desiderium tuum longe honestissimum diutius frustrari maluerim. Vale.

REGIONIS primo situs, quem Plinio Straboniq; & Ptolemæo parum notum fuisse perspicimus, pressa breuitate describetur, & in tabula typis excusa figurabitur. Inde gentis mores, opes, religionem, militiæq; instituta, Tacitum imitati, qui à perpetuis historijs libellum de Germanorum moribus seiunxit, perstrictiore stylo narrabimus, eadem ferè sermonis simplicitate utentes, qua nobis ab ipso Demetrio curiosa ac leni uestigatione lacessito, per ocium exposita fuere. Demetrius enim haud inepte Latina utitur lingua, utpote qui in Liuonia à teneris annis in ludo prima literarum rudimenta didicerit, & insigni uariarum legationū munere functus, plures prouincias Christianorum adierit. Nam quum antea ob spectatam fidem ac industriam apud Sueciæ Daciæq; reges, & magnū Prussiæ magistrum, oratorem egisset, nouissime apud Maximilianum Cæsarem, dum in eius aula omnis generis hominum refertissima uersaretur, si quid barbarum quieto dociliq; ingenio inerat, elegantium morum obseruatione detersit. Causam uero huiusce suscipiendæ legationis præbuit Paulus Centurio Genuensis, qui quum acceptis à Leone decimo Pontifice commendatitijs literis, mercaturæ causa in

Demetrij laus

Moschouiā

Moſchouiam perueniſſet, cum Baſilij principis familiaribus ultro de conſo/ciandis utriuſque eccleſiæ ritibus agitauit. Quærebat enim Paulus inſano ua ſtoq; animo, nouum & incredibile iter petendis ab India aromatibus: fama nanque cognouerat, quum in Syria Ægyptoq; & Ponto negociaretur, aro/mata ex ulteriore India aduerſo amne Indo ſubuehi poſſe, atque inde modi co terreſtri itinere ſuperatis Paropaniſidis montium iugis, traduci in Oxum Bactrianorum amnem, qui iiſdem ferè montibus, quibus Indus oritur, ad/uerſo fonte in Hyrcanum mare raptis ſecum multis amnibus ad Strauam portum effunditur. Porrò ab ipſa Strraua tutam facilemq; nauigationem ui deri uſque ad emporium Citracham oſtiumq; Volgæ amnis, inde uero ad/uerſis ſemper amnibus, Volga ſcilicet & Occha & Moſcho, in urbem Mo/ſcham: ab Moſcha autem terreſtri itinere Rigam, & in ipſum mare Sarma/ticum, omneſq; occiduas regiones facile perueniri poſſe contendebat. Vehe menter enim & ſupra æquum Luſitanorum iniurijs erat accenſus, qui India magna ex parte armis domita, occupatiſq; omnibus emporijs, cuncta aro/mata coëmerent, & in Hiſpaniam auerterent, atque ea grauiore quàm antea precio, ac impotenti quæſtu omnibus Europæ populis uenditare conſueuiſ/ſent: quin & diligenti adeo cura Indici maris litora perpetuis claſſibus cuſto direnr, ut eæ negociationes penitus intermiſſæ atque deſertæ uideantur, qui bus per ſinum Perſicum, ac aduerſum Euphratem, & per Arabici maris an/guſtias, ſecundoq; demum Nilo per mare noſtrum Aſia omnis atque Euro pa abunde & uiliore quidem precio complebantur, deteriore etiam Luſita/norum mercimonio, quum remotiſſimæ nauigationis incommodo, ſenti/næq; uitijs aromata corrumpi, eorumq; uis & ſapor, odoratuſq; ille ſpiritus multa demum mora in Olyſipponenſibus conditorijs promercalibus eua/neſcere atque expirare uideatur, quum aſſeruatis ſemper recentioribus, uete/ra tantum, & multo quidem ſitu mucida uenundari quereretur. Cæterum Paulus quanquam de iis rebus acerbiſſime apud omnes diſſerendo, & Lu/ſitanis ingentem conflando inuidiam, multo auctiora fore uectigalia regia, ſi id iter aperiretur, & aromata ab ipſis Moſchouitis, qui tantam eorum uim omnibus ferculis abſumerent, uilius emi poſſe perdoceret, nihil tamen quod ad eam negociationem pertineret, impetrare potuit: quoniam Baſilius homini externo ac ignoto, eas regiones quæ ad Caſpium mare & Perſarum regna aditum præberent, minime aperiendas eſſe exiſtimabat. Itaque Pau lus omnibus excluſus uotis, ex mercatore legatus factus, Baſilij literas Leo/ne iam uita functo ad Hadrianum Pontificem retulit, quibus ille cum mul/to uerborum honore egregiam uoluntatem erga Romanum Pontificem o/ſtendebat. Paucis enim ante annis Baſilius ardente cum Polonis bello, quũ Lateranenſis conuentus haberetur, per Ioannem Daciæ regem, huius Chri ſtierni qui nuper regno expulſus eſt, patrem poſtulatarat, ut iter tutum lega/

Aromatum caritas unde

Y 3 tis Moſcho/

tis Moschouitis ad urbem Romam præberetur. Verum quum eodem forte die & Ioannes rex & Iulius pontifex ab humanis excessissent, sublato ad id sequestro, consilium mittendæ legationis omisit. Exarsit subinde bellum inter ipsum & Sigismundum Poloniæ regem, quod quum insigni ad Borysthenem parta uictoria, à Polono feliciter confectum esset, Romæ supplicationes sunt decretæ, ueluti deuictis cæsisq; Christiani nominis hostibus: quę res & regem ipsum Basilium, & uniuersam gentem ab Romano pontifice haud mediocriter abalienauit. At quum Hadrianus sextus fato extinctus Paulum iam secundo itineri accinctum destituisset, suffectus ei Clemens septimus illum etiam tum orientis iter insano animo uolutantem cum literis in Moschouiam transmisit, quibus Basilium propensissimis adhortationibus inuitabat ad agnoscendam Romanæ ecclesiæ maiestatem, feriendumq; communibus in religione sensibus perpetuum fœdus: quod illi maxime salutare atque honorificum fore testabatur, ita ut pontifex polliceri uideretur, se ex sacrosancta autoritate pontificia eum regem collatis regalibus ornamentis appellaturum, si reiectis Græcorum dogmatibus ad autoritatem Romanæ ecclesiæ se conferret. Cupiebat enim Basilius regij nominis titulum concessione pontificia promereri, quum id dare sacrosancti iuris esse, & pontificiæ maiestatis iudicaret, quando & ipsos quoq; Cæsares à pontificibus maximis diadema aureum & sceptrum Romani imperij insignia accipere inueterata consuetudine cognouisset; quanquam & id pluribus à Cæsare Maximiliano legationibus postulasse ferebať. Igitur Paulus, qui feliciore aliquanto cursu, quàm multo cum quæstu percurrere terrarum orbem ab ineunte ætate didicerat: quanquam senex & antiqua stranguria tentatus, prospero celeriq; itinere Moscham peruenit, ubi à Basilio humaniter est susceptus. Fuit interea in eius aula menses duos, diffisusq; uiribus, & eius immensi itineris difficultate deterritus, quum Indicę negociationis spes omnes ac inexplicabiles cogitationes penitus abiecisset, cum Demetrio legato, priusquam eum in Moschouiam peruenisse putaremus, Romam redijt. At pontifex magnificentissima Vaticanarum ædium parte, ubi laquearia aurata, lecti serici, aulæaq; eximij operis uisebantur, Demetrium suscipi, & togis sericis uestiri iussit, attribuitq; ei comitem, ac rerum diuinarum pariter & urbanarum monstratorem, Franciscum Cheregatum episcopum Aprutinum, longinquis sæpe ac dignissimis legationibus functum, qui ipsi Demetrio uel in Moschouia Pauli sermonibus erat notissimus. Porrò Demetrius ubi aliquot dierũ quiete recreatus est, detersis elotisq; sordibus, quas longo ac laborioso itinere contraxerat, assumptoq; insigni patrio habitu ad pontificem deductus, eum de more supplex adorauit, munusq; Zebellinarum pellium suo regisq; nomine obtulit: tum uero Basilij literæ datæ, quas ipsi antea, & demum Illyricus interpres Nicolaus Siccensis in hanc sententiam latinis uerbis transtulerunt.

Fr. Cheregati laus

Clementi

Clementi Papæ, pastori ac doctori Romanæ ecclesiæ, magnus dominus Basilius, dei gratia imperator ac dominator totius Russiæ, necnon magnus dux Volodemariæ, Moschouiæ, Nouogrodiæ, Pleschouiæ, Smoleniæ, Isferiæ, Iugoriæ, Permniæ, Vetchæ, Bolgariæ &c. dominator & magnus princeps Nouogrodiæ inferioris terræ, Cernigouiæ, Razaniæ, Volotchiæ, Rezeuiæ, Belchiæ, Rostouiæ, Iaroslauiæ, Belozeriæ, Vdoriæ, Obdoriæ, Condiniæq; &c. Misistis ad nos Paulum Centurionem ciuem Genuensem cum literis, quibus nos adhortati estis, ut uobiscum cæterisq; Christianorum principibus consilio ac uiribus coniuncti esse uellemus, aduersus Christiani nominis hostes, ac nostris uestrisq; legatis ultro citróque commeandi tutum ac expeditum iter pateret, ut mutuo amicitię officio de amborum salute & statu rerum cognosci possit. Nos autem deo bene ac feliciter adiuuante, sicut hactenus, aduersus impios Christianæ religionis hostes impigre constanter'que stetimus, ita & in posterum stare decreuimus. Itemq; cum cæteris Christianis principibus consentire, & pacata itinera præstare parati sumus. Quas ob res mittimus ad uos Demetriũ Erasmium nostrum hominẽ cum hac nostra epistola, Paulumq; Centurionem remittimus. Demetriũ autem celeriter remittetis, eumq; incolumem & inuiolatum usque ad fines nostros esse iubebitis. Idem nos quoque præstabimus, si cum Demetrio legarum uestrum mittetis, ut sermone ac literis certiores de rebus administrandis reddamur, sic ut perspectis Christianorum omnium uoluntatibus, nos etiam optima consilia capere ualeamus. Datum in dominio nostro in ciuitate nostra Moschouia, anno ab initio mundi septimo millesimo tricesimo, tertio Aprilis. Cæterum Demetrius, uti est humanarum rerum, & sacrarum præsertim literarum ualde peritus, occultiora de magnis negocijs mandata habere uidetur, quæ mox eum priuatis congressibus expositurum speramus: nam à febre, in quam ex cœli mutatione inciderat, pristinas uires, & natiuum uultus ruborem recuperauit, ita ut pontificijs sacris, quæ in honorem diuorum Cosmæ & Damiani solenni apparatu, musicisq; concentibus confecta sunt, sexagenarius senex & cum uoluptate quidem astiterit, & in senatum uenerit, quum Campegius Cardinalis à Pannonica legatione tum primum rediens, à pontifice omnibusq; aulæ ordinibus exciperetur: quin & sacrosancta Vrbis templa, & Romanæ magnitudinis ruinas, priscorum'que operum deploranda cadauera mirabundus inuiserit, ita ut credamus eum propediem explicatis mandatis, cum legato pontificio episcopo Scarense, dignis'que acceptis à pontifice muneribus in Moschouiam esse rediturum.

Basilij litera

Demetrij laus

Moschouitarum nomen recens est, quanquam de Moschis Sarmatarum affinibus Lucanus poëta in Pharsal. memininerit, & Plinius Moschos ad Phasidis fontes supra Euxinum ad orientem. constituat. Eorum regio latissimos habet fines, & ab aris Alexandri Magni circa Tanais fontes ad

Descriptio Moscouiæ

extrema terrarũ, Borealemq́ oceanum sub ipsis ferè septentrionibus extenditut, campestris magna ex parte, & pabuli quidem ferax, sed æstate pluribus in locis admodum palustris: nã ea omnis terra magnis frequentibusq́ amnibus irrigatur: qui ubi niuibus hybernis multo solis uapore colliquatis, & resoluta ubique glacie cõtumescunt, campi passim in paludes abeunt, cunctaq́ itinera continentibus aquis & cœnosa illuuie defœdantur, donec nouæ hyemis beneficio restagnantia flumina, ipsæ'que paludes iterum cogantur, & uias solidissimo constratas gelu, uel transituris curribus præbeant. Hercynia sylua quotam Moschouiæ partem occupat, ipsaq́ passim positis ubique ædificijs incolitur, iamq́ longo labore hominum rarior facta, non eam sicuti pleriq́ existimant, horridam densissimorũ nemorum impenetrabiliumq́ saltuum faciem ostendit. Cæterum ea immanibus feris plenissima per Moschouiam perpetuo tractu inter ortum solis & Boream ad Scythicum oceanum excurrere traditur, ita ut spes hominum eius finem curiose scrutantium, infinita magnitudine sua semper eluserit. Ea in parte quæ uergit ad Prussiã, uri ingentes & ferocissimi taurorum specie reperiuntur, quos bisontes uocãt. itemq́ alces ceruina effigie, & cum carnea proboscide altisq́ cruribus, & nullo suffraginum flexu, lozzi à Moschouitis, à Germanis uero helenes appellati, quæ animalia C. Cæsari nota fuisse uidemus. Præterea ursi inusitatæ magnitudinis, & prægrandes lupi atro colore formidabiles. Ab ortu Moschouia finitimos habet Scythas, qui Tartari hodie nuncupantur, gentem uagam & bello omnibus seculis illustrem. Tartaris pro domibus sunt carri centonibus corijsq́ contecti: ab quo uitæ genere Hamaxobios antiquitas eos appellauit. Pro urbibus uero ac oppidis immensa castra, non fossis aut materiæ claustris, sed infinita sagittariorum equitum multitudine uallara. Diuiduntur Tartari per hordas: ea est eorum lingua consentientis in unum populi congregatio ad effigiem ciuitatis. Hordis singuli præsunt imperatores, quos genus aut bellica uirtus dedit: sæpe enim cum finitimis bella gerunt, ac ambitiose admodum & atrociter de imperio decertant. Hordarum infinitũ propè numerum esse constat: quippe Tartari ad Cathaium usque celeberrimam in extremo ad orientem oceano ciuitatem, latissimas solitudines tenẽt. Porrò qui proximi sunt Moschouitis, mercaturę commercio, & frequentibus eorum irruptionibus sunt noti. In Europa ad Dromon Achillis Taurica in Chersoneso sunt Precopitæ, quorum principis filiam Selymus Turcarum imperator uxorem duxit. Ii Polonis maxime sunt infesti, lateq́ inter Borysthenem & Tanaim cuncta populantur, & cum Turcis sicuti religione, ita & cæteris in rebus mirifice consentiunt, qui in eadem Taurica Caffam Ligurũ coloniam obtinent, Theodosiam antiquitus appellatam. Ii uero Tartari, qui inter Tanaim & Volgam amnem in Asia latos campos inhabitant, Basilio Moschouitarũ regi parẽt, & imperatorẽ aliquãdo eius iudicio deligũt. Inter eos

Hercynia sylua

Feræ Hercyniæ

Scythæ nunc Tartari

Horda quid

Precopitæ

Caffa

eos Cremij intestinis seditionibus laborantes, quũ antea opibus & belli gloria maxime ualuissent, paucis ante annis uires simul ac omnẽ dignitatẽ amiserunt. Trans Volgam Casanij Moschouitarum amicitiam religiose colunt, ac eorum se clientes esse profitentur. Vltra Casanios ad Boream sunt Sciabani, multitudine armentorum ac hominum potentes. Post eos sunt Nogai, qui summam hodie opum & bellicæ laudis obtinent autoritatẽ. Eorum horda quamamplissima nullum habet imperatorẽ, sed reipublicæ Venetæ more multa seniorum prudentia, strenuorumq; uirtute gubernatur. Vltra Nogaios haud magno ad meridiem deflexu uersus Hyrcanũ mare, Zagathai Tartarorum nobilissimi oppida lapide constructa incolunt, regiamq; habẽt Samarcandã urbem eximiæ magnitudinis & claritatis, quam Iaxartes maximus Sogdianæ amnis interfluit, atq; inde ad centum miliaria in mare Caspium effunditur. Cum ijs populis ætate nostra Hysmaël Sophus rex Persarum dubio sæpe euentu bella gessit, timoreq; eorum adductus, dum uires omnes imminentibus opponuntur, Selymo una acie uictori Armeniã Taurisiumq; regni caput prædæ reliquit. Samarcanda urbe ortus est Tamburlanes, siue ut Demetrius dicendum monet, Themircuthlu, qui Baiazetem Otomanum, huius Solymani tritauũ, apud Ancyram Galatiæ urbem ingenti prælio superatum cepit, & per omnem Asiam ab se terribili maximi exercitus impetu deuictã, ferrea inclusum cauea in triumphi pompa circumduxit. Ab hac regione ad Moschouitas plurima uestis serica adducitur. Cæterum mediterranei Tartari nihil præter equorum pernicium greges, & nobiles nulla filorum textura, sed coactis ex lanis candidos centones præbent, è quibus Feltriæ uestes penulæ ad perferendam omnem imbrium iniuriam idoneæ atq; pulcherrimæ conficiuntur. A Moschouitis autem laneas tunicas & argenteã monetam petunt, quum ab ijs omnis corporis cultus, superfluæq; supellectilis apparatus contemnatur: solo etenim centone ad irati cœli contumeliam fortiter sustinendam contenti sunt, & solis confisi sagittis hostem arcent: quanquam dum in Europam excurrendum esse decreuissent, principes eorum ferreas galeas & loricas gladiosq; falcatos à Persis nostra tempestate coëmerint. A meridie Moschouitarũ fines ijsdem ab Tartaris clauduntur, qui supra Mæotim paludem in Asia, & circa fluuios Borysthenem & Tanaim in parte Europæ planitiem ad Hercyniam uergentem tenent. Roxolani Getæ & Bastarnæ, antiquitus eam plagam incoluere, unde Russiæ nomen effluxisse crediderim: nam Lithuaniæ partem Russiam appellant inferiorem, quum ipsa Moschouia Russia alba nuncupetur. Lithuania itaq; ab Cori uenti flatibus Moschouiam spectat: ab occasu uero mediterranea Prussiæ atque Liuoniæ ipsis Moschouiæ finibus inferuntur, ubi mare Sarmaticũ ab Cimbricæ Chersonesi angustijs irrumpens, lunato sinu ad Aquilonem inflectitur. In extremo uero eius oceani litore, ubi Norbegia atq; Suetia amplissima

Nogai · *Zagathai* · *Samarcanda* · *Hysmaël Sophus.* · *Tamburlanes* · *Roxolani* · *Russia*

plissima regna, Isthmo ueluti quodam continenti adhærent, Lapones existunt, gens supra quàm credibile sit agrestis, suspiciosa, & ad omne externi hominis uestigium nauigijq; conspectũ maxime fugax. Ea neq; fruges, neque poma, neq; ullam omnino uel terræ uel cœli benignitatem nouit: sola sagittandi peritia cibum parat, uarijsq; ferarũ tergoribus uestitur: gentis cubilia, cauernulæ siccatis repletæ folijs, cauiq; arborũ stipites, quos uel intromissa flamma, uel ipsa uetustas inducta carie fabricarit. Aliqui ad mare, ubi ingens est captura piscium, ineptis sed felicibus artificijs piscantur, duratosq; fumo pisces tanquam suas fruges recondunt. Laponibus exigua corporum statura, luridi contusiq; uultus, pedes uero uelocissimi. Ingenia eorũ ne ipsi quidem proximi Moschouitæ nouerũt, quum eos parua manu aggredi, exitialis insaniæ esse dicant: magnis uero copijs inopem rerum omnium uitam ducentes lacessisse, neq; utile, neq; omnino gloriosum unquam existimarint. Ii candidissimas pelles, quas Armelianas uocamus, cum uarij generis merci monijs permutant, sic tamen ut omne mercatorũ colloquium conspectumq; defugiant, adeo ut mutua rerum uenalium collatione facta, & relictis medio in loco pellibus cum absentibus & ignotis syncerissima fide permutationes transigantur. Vltra Lapones in regione inter Corum & Aquilonem perpetua oppressa caligine, Pygmæos reperiri, aliqui eximiæ fidei testes retulerũt, qui postquam ad summũ adoleuerint, nostratis pueri denum annorũ mensuram uix excedant: meticulosum genus hominum, & garritu sermonem exprimens, adeo ut tam simiæ ꝓpinqui, quàm statura ac sensibus ab iustæ ꝓceritatis homine remoti uideantur. Ab Aquilone uero innumerabiles populi Moschouitarũ imperio parent, qui ad oceanũ Scythicum itinere trium ferè mensium extenduntur. Proxima Moschouię regio est Colmogora, frugibus abundans, quam interluit Diuidna, fluuiorũ totius septentrionis longe amplissimus, qui alteri fluuio minori in mare Baltheum erumpenti, nomen dedit. Is statis & Niloticis similibus incrementis, nec incertis anni temporibus circumiectos inundat campos, pinguiq; alluuie algentis cœli iniurijs, sęuisq; Aquilonis flatibus mirifice resistit, quum niuibus imbribusq; auctus inflatur, adeo lato alueo in oceanum per incognitas gentes in speciem ingentis pelagi defertur, ut expedito nauigio unius diei remigatione transire nequeat: ubi uero aquæ mox resederũt, uastæ passim insulæ fertilitate nobiles relinquũtur. Frumentum nanque terræ traditum nullo aratri beneficio prouenit, admirabiliq; celeritate naturæ festinantis, ac nouam superbi amnis iniuriam timentis, oritur simul & adolescit, atque in aristas educitur. In Diuidnam influit Iuga amnis, in ipsóque confluentium angulo celebre est emporium, nomine Vstiuga, à Moscha regia urbe sexcentis miliaribus distans. In Vstiugam à Permijs, Pecerris, Inugris, Vgulicis, Pinnagísque ulterioribus populis preciosæ pelles Martarum Zebellinorumq;, Luporum, Ceruariorum, & nigra-

Lapones populi

Pygmæorum statura

Diuidna fluuius ingens

& nigrarum albarumq; uulpium comportantur, & ab ijs uario mercimonij genere permutantur. Zebellinos uero leuium pilorum tenui canicie probatissimos, quibus nunc principum uestis fulcitur, & delicata matronarum colla, expressa uiuæ animantis effigie conteguntur, Permij & Pecerri præbent, sed quos ipsi ab remotioribus etiam gentibus, quæ ad oceanũ pertinent, per manus traditos accipiant. Permij & Pecerri paulo ante ætatem nostram more gentilium idolis sacrificabant, nunc uero Christum colunt. Ad Iugros, Vgolicosq; per asperos montes peruenitur, qui fortasse Hyperborei antiquitus fuerunt. In eorum iugis nobilissimi falcones capiuntur: ex ijs genus unũ est candidum guttatis pennis, quod herodium dicunt. Sunt & hierofalchi ardearum hostes & sacri & peregrini, quos antiquorum principum luxus in au cupijs non agnouit. Vltra eos quos modo nominaui populos, Moschouitis regibus tributa pendentes, aliæ sunt nationes extremæ hominum, nulla certa Moschouitarum peregrinatione cognitæ, quando nemo ad oceanum peruenerit, sed fama tantum, ac ipsis plerunq; fabulosis mercatorum narrationibus auditæ, satis tamen constat, Diuidnam innumerabiles trahentẽ amnes ingenti cursu ad Aquilonem deferri, mareq; ibi esse longe uastissimum, ita ut illinc ad Catayum legendo oram dextri litoris, nisi terra intersit, nauibus perueniri posse certissima coniectura credendum sit. Pertinent enim Cathayni ad extremam orientis plagam ad Thraciæ ferme paralellum, Lusitanis in India cogniti, quum proxime ad coëmenda aromata per regionem Sinarũ Melacham usq; ad auream Chersonesum nauigarint, uestesq; ex Zebellinis pellibus attulerint: quo uel uno argumento non longe ab Scythicis litoribus Cathayum urbem abesse putamus. Cæterum quum à Demetrio quæreremus, an apud ipsos ulla de Gothis populis uel fama per manus à maioribus tradita, uel ex ipsis literarum monumentis memoria superesset, qui ante mille annos & Cæsarum imperium & urbem Romam omnibus iniurijs deformatum euertissent, respondebat, & Gothicæ gentis, & Totilæ regis nomen clarum esse atq; illustre, in eamq; expeditionem coiuisse plures populos, & ante alios Moschouitas, creuisseq; eum exercitum ex colluuie Liuoniorum & circumuolganorum Tartarorum, sed propterea omnes Gothos fuisse appellatos, quoniam Gothi qui insulam Islandiam siue Scandauiam incolerent, autores eius expeditionis extitissent. Iis maxime finibus Moschouitæ ex omni parte clauduntur, quos Modocas Ptolemæo fuisse credimus: hodie autem à Moscho amne haud dubie sic dicti, qui & regiæ urbi, quam interfluit, suum quoq; nomen indiderit. Ea est omnium Moschouiæ urbium longe clarissima, tum situ ipso, qui regionis medius esse existimatur, tum insigni fluminũ opportunitate, domorũq; frequentia, & munitissimæ arcis celebritate. Oblõgo etenim ędificiorũ tractu, secundũ Moschi fluminis ripam ad spatiũ quinq; miliariũ extẽdit, domus in uniuersum sunt ligneæ, distinctæ in triclinia,

Zebellinæ pelles præstantiores

Cathaium

Gothi

Moschus amnis

Moscha

clinia, coquinas & cubilia, capacitate amplæ, nec structuris enormes, aut nimium depressæ: trabes enim ingentis magnitudinis ab Hercynia sylua supportantur, quibus ad rubricæ lineam delibratis, & contrario ordine inter se ad rectos angulos coniunctis & confibulatis, exteriora domorum septa singulari firmitate, nec multa impensa, & summa celeritate constituuntur. Domus fermè omnes & ad usum olerum, & ad uoluptatē priuatos habent hortos, unde raræ urbis circuitus longe maximus apparet. Singulæ regiones singula habent sacella: sed conspicuo in loco templum est deiparæ uirgini dicatum celebri structura atq; amplitudine, quod Aristoteles Bononiensis mirabilium rerum artifex & machinator insignis, ante sexaginta annos extruxit.

Aristoteles architectus

Ad ipsum urbis caput Neglina fluuiolus, qui frumentarias agit molas, Moschum amnem ingreditur, peninsulamq; efficit, in cuius extremitate arx ipsa cum turribus ac propugnaculis admirabili pulchritudine Italorum architectorum ingenio constructa est. In subiectis urbi campis capreolorum & leporū incredibilis multitudo reperitur, quos nemini plagis & canibus sectari licet, nisi princeps id ad uoluptatem intimis familiaribus uel peregrinis legatis indulserit. Tres fermè urbis partes duobus alluuntur fluminibus, reliqua uero latissima fossa, atq; ea multa aqua ex ipsis amnibus corriuata præcingitur. Vrbs etiā ab aduerso latere alio flumine, quod Iausa dicitur, munita est, id pariter in Moschum paulo infra urbem euoluitur. Porrò Moschus ad meridiem excurrens in Ocham amnem multo maiorem apud oppidum Columnam sese effundit, nec magno inde itineris spatio Ocha ipse & suis & alienis undis magnus & tumens exoneratur in Volgam, ubi ad confluentes situ est oppidum Nouogrodia minor, de nomine maioris urbis, ex qua deducta est ea colonia, nuncupatū. Oritur Volga, qui antiquitus Rha fuit, è magnis uastisq; paludibus, qui candidi lacus appellantur. Sunt eæ supra Moscham inter Aquilonem & Corum, emittuntq; cunctos fermè amnes, qui diuersas in regiones diffunduntur, uti de alpibus uidemus, è quorū iugis ac fontibus Rhenum, Padum ac Rhodanum, innumerabilesq; minores fluuios manare compertum est. Siquidem eæ paludes pro montibus perenni scaturigine humorē affatim præbent, quum nulli omnino montes ea in regione multa etiā hominum peregrinatione reperiantur, ita ut Ryphęos montes & Hyperboreos, toties ab antiquis celebratos, pleriq; cosmographiæ ueteris studiosi penitus fabulosos esse arbitrentur. Ex ijs itaq; paludibus Diuidna, Ocha, Moschus, Volga, Tanais atq; Borysthenes oriuntur. Volgam Tartari Edilum, Tanaim uero Don appellant, ipse Borysthenes Neper hodie nuncupatur. Hic paulo infra Tauricam in pontum Euxinū decurrit. Tanais autē à Mæoti palude, ubi Azoum est nobile emporium, excipitur. Volga uero ad meridiem Moscham urbē relinquens, uasto circuitu ingentibusq; mæandris primo ad orientem, mox in occasum, ac demum ad Austrum magna aquarum

Ocha flu.

Rha qui & Volga flu.

mole

mole præcipitatus in Hyrcanũ mare deuoluitur. Supra eius ostium urbs est Tartarorum nomine Cytracham, ubi à Medis, Armenisq; & Persis mercatoribus nundinæ celebrantur. In ulteriore Volgæ ripa Tartatorũ oppidum est Casanum, à quo Casaniorum horda nomen ducit, distar à Volgæ ostio Caspioq; mari quingentis milibus passuum. Supra Casanum autem centesimo & quinquagesimo miliari ad ingressum amnis Suræ, Basilius qui nunc regnat, Surcicum oppidum condidit, ut in ea solitudine mercatoribus ac uiatoribus, qui de rebus Tartaricis ac eius inquietæ gentis motibus proximos finium præfectos certiores reddunt, certa & tuta mansio cum tabernis hospitalibus statueret. Moschouitarũ Imperatores uarijs temporibus, uti ex usu præsentium rerum fuit uel libido, noua ac obscura loca nobilitandi longius pertraxit, apud diuersas urbes imperij atq; aulæ sedem habuere: siquidem Nouogrodia quæ Caurum & Solem, & ferè Occidenrem spectat uersus Liuonium mare non multis ante annis totius Moschouiæ caput fuit, summãq; semper obtinuit dignitatem, propter incredibilem ædificiorum numerum, latissimiq; & piscosi lacus opportunitatem & uetustissimi ac uenerabilis templi famam, quod ante quadringentos annos Byzantiorum Cæsarum æmulatione, sanctæ Sophiæ dei filio Christo dicatum fuit. Nouogrodia perpetua quasi hyeme & tenebris longissimarum noctium premitur: nam polum arcticũ ab horizonte sexagintaquatuor gradus eleuatum uider, sex ferè gradibus ipsa Moscha ab æquatore remotior, qua cœli ratione solstitij tempore ꝑopter exiguas noctes, cõtinuatis ferè solis ardoribus æstuare perhibetur. Vrbs quoque Volodemaria regiæ nomen adepta est, quæ ad ortum solis ducentis amplius miliaribus à Moscha distat, coq; sedem imperij ab strenuis Imperatoribus necessaria ratione translatum ferunt, ut ex propinquo, quum tum bella cõtinenter cum finitimis gererentur, paratiora præsidia aduersus Scytharum irruptiones opponerenr: est enim citra Volgam in ripis Clesmæ amnis sita, qui in Volgam euoluitur. Cæterum Moscha, uel ob eas, quas diximus dotes, regiæ nomine dignissima iudicatur, quoniam medio quodam totius frequentioris regionis ac imperij loco sapientissime constituta, munitaq; arce & fluminibus, consensu omnium, præcellentiæ meritã laudem honoremq; nulla ætate defuturum sibi uendicasse cæterarum urbium collatione uideatur. Distat Moscha ab urbe Nouogrodia quingẽtis milibus passuum, medioq; fermè itinere Ottoferia Volgæ amni imposita occurrit. Is amnis ut fonti proximus, nondum receptis tot amnibus exiguus lenisq; permeat. Inde per nemora & campestres solitudines Nouogrodiam peruenitur. Porrò à Nouogrodia ad Rigam proximũ Sarmatici littoris portum pauloininus quingentorum miliarium iter est, isq; tractus superiore commodior putatur, quum frequentes habeat uicos, urbemq; Pleschouiam uiæ impositam, quam duo amnes complectuntur. Ab Riga autem quæ magni

Cytracham emporium

Surcicum oppidum

Nouogrodia laus

Altitudo poli

Volodemaria urbs

Opportunitas & nobilitas Moschæ urbis

Riga Liuonia

magiſtri militiæ Liuoniorum ditionis eſt, ad Lubeccam Germaniæ portum in ſinu Cimbricæ Cherſoneſi miliaria paulo plus mille periculoſæ nauigationis numerantur. Ab urbe Roma uero Moſcham duobus millibus & ſexcentis miliaribus diſtare compertum eſt, breuiſſimo ſcilicet itinere euntibus per Rauennã, Taruiſium, Carnicas alpes, Villacumcꝫ Noricum, & Viennam Pannonicam: atcꝫ inde ſuperato Danubio, per Olmutium Morauorũ uſcꝫ ad Cracouiam Poloniæ regiam, mille & centum miliaria exiſtunt. Ab ipſa uero Cracouia ad Vilnam Lithuaniæ caput quingenta: & totidem ab ea urbe ad Smolenchum ultra Boryſthenẽ ſitum: & à Smolencho ad Moſcham ſexcenta computantur. Verum id iter quod eſt à Vilna per Smolenchum ad Moſcham, hyeme per niues longo concretas gelu, lubricamcꝫ, ſed multo attritu ſolidatã glaciem expeditis in curribus incredibili celeritate cõficitur. Æſtate uero niſi difficili laborioſocꝫ itinere campeſtria ſuperari nequeunt: nam ubi niues perpetuis ſolibus diſſolui eluaricꝫ cœperint, in paludes cœnoſaſcꝫ uoragines abeunt, uiris pariter & equis inextricabiles, niſi ligneis pontibus infinito propè labore conſternantur. Terra Moſchouia in uniuerſum neque uitem, neque oleam, neque paulo ſuauioris pomi frugiferã arborem præter melopepones & ceraſa producit, quum teneriora quæque gelidiſſimis Boreæ flatibus exurantur: campi tamen tritici, ſiliginis, milij, panicicꝫ, & omnis generis leguminum ſegetes ferunt, ſed certiſſima meſſis in cera & melle conſiſtit. Regio enim tota fœcundiſſimis apibus plena eſt: quæ non in manufactis agreſtium aluearibus, ſed in ipſis arborũ cauis probatiſſima mella conficiunt. Hinc per ſyluas & opaciſſimos ſaltus, frequentia ac nobilia apum examina ramis arborum pendentia uidere eſt, quæ nullo æris crepitu colligere ſit neceſſe. Reperiuntur ſæpe fauorum ingentes maſſæ arboribus cõditæ, ueteracꝫ mella deſerta ab apibus, quum ſingulas arbores in uaſtis nemoribus rari agreſtes minime perſcrutentur, ita ut in admirandę craſſitudinis arborum ſtipitibus, permagnos mellis lacus aliquando reperiant. Retulit & cum multo omnium riſu Demetrius legatus, ut eſt ingenio comi & faceto, proximis annis uiciniæ ſuæ agricolam, quærendi mellis cauſa in prægrandem cauam arborem ſupernè deſiliſſe, eumcꝫ profundo mellis gurgite pectore tenus fuiſſe hauſtum, ac biduo uitam ſolo melle ſuſtinuiſſe: quũ uox opem implorantis in ea ſyluarũ ſolitudine, ad uiatorũ aures penetrare nequiuiſſet, ad extremum uero deſperata ſalute mirabili caſu, ingentis urſæ beneficio inde extractum euaſiſſe, quũ forte eius beluæ ad edenda mella more humano, ſe demittentis auerſos renes manibus comprehendiſſet, & eam ſubito timore exterritam ad exiliendum tum tractatu ipſo, tum multo clamore concitaſſet. Nobile quoque linum, & canabum in reſtes, multacꝫ item boum tergora & maſſas ceræ ingentes, Moſchouitæ in omnem Europæ partem mittunt. Nulla auri argenti'ue uel ignobilioris metalli, ferro ex-

cepto

Vilna Lithuaniæ caput

Itinera difficilia

Mella nobilia

Caſus facetè relatus.

Vrſæ miraculum

Metallo caret Moſchouia

cepto,apud eos uena, fecturáue reperitur,nullumq́ eſt tota regione,uel gemmarum,uel precioſi lapilli ueſtigium. Ea omnia ab externis populis petunt: naturæ tamen iniuria,quæ tot bona prorſus inuiderit,uno pellium nobiliſſimarum mercimonio reſarcitur, quarum precium incredibili hominum cupiditate & luxu adeo creuit, ut in ſingulas ueſtes ſuffulturæ millenis aureis nūmis ueneant. Fuit autem tempus quo hæc uilius emebantur,quum remotiſſimæ Septentrionis nationes politioris cultus,noſtræq́ adeo anhelātis luxuriæ penitus ignaræ, ſumma ſimplicitate, eas uilibus ac ridiculis ſæpe rebus permutarent, ita ut uulgo Permij atq́ Pecerri, tantum pellium zebellinarū pro ferrea ſecuri rependerent, quantum earum ſimul connexarum ipſo ſecuris foramine,quo manubriū inducitur,Moſchouitę mercatores extrahere poterant. *Simplicitas mercatorū* Ante quingentos annos Moſchouitæ gentilium deos coluēre,Iouem ſcilicet,Martem & Saturnum, & pleroſq́ alios quos ſibi inſano errore hominibus ex induſtrijs,aut regibus antiquitas finxit. *Moſchouitæ olim gentiles* Tunc uero primum Chriſtianis ſacris initiati, quum Græci antiſtites haud ſatis conſtātibus ingenijs, à Latinorum eccleſia diſſentire cœperunt, factumq́ eſt,ut Moſchouitæ eos religionis ritus,quos à Græcis doctoribus accepiſſent,ijſdem ſenſibus,& ſynceriſſima quidem fide ſequerentur. *Dogmata Moſchouitarū in religione* Spiritum enim ſanctū tertiam in diuina trinitate perſonam, à patre deo ſolum produci perſuaſum habent,quum rectiſſima ueritate à patre ſimul Chriſtoq́ filio proficiſci credendū ſit. Verum ea controuerſia apud conuentum Florentinum, præſidente Eugenio quarto pontifice,magna partium contentione agitata,eum exitum habuit,ut pertinacia Græcorum in ſermone potius quàm in ſenſu caſtigāda uideretur, quum Græci antiſtites euidentiſſimis conuicti rationibus, ſpiritum ſanctum à patre per filium produci faterentur. Sacramentum quoque non ex azymo, uti iure debemus,ſed ex fermentato pane conficiūt, idq́ ſub utraq́ ſpecie,ſicuti ſoli apud nos ſacerdotes, panis ſcilicet diuiniq́ ſanguinis,ab eorum presbyteris uniuerſo populo communicatur: quo maxime errore imbuti Bohemi, paulo ante patrum noſtrorum memoriam à Latinorum eccleſia deſciuerūt. Cæterum quod ualde alienum à Chriſtiana religione eſſe uidemus,nullis ſacerdotum ſuffragijs, nullaq́ propinquorum aut amicorū pietate iuuari mortuorum manes arbitrantur,fabuloſumq́ eſſe purgatorij locum putāt, è quo tandem piorum animæ, quum diuturna ignis pœna,tum multis parentationibus,indulgentiaq́ ſummorum pontificum expiatæ,immortalium felicitatem beata in cœli ſede conſequantur. *Purgatorium nō admittunt* Cæteris in rebus eaſdem ferè ceremonias tenent,quæ à Græcis uſurpatæ ſunt,Romanamq́ eccleſiam cæterarum omnium principatū obtinere,ſuperbè & pertinaciter negant,ſed ante alia,Iudæorum genus,uel memoria quidem horrent,nec eos intra fines admittunt ueluti peſſimos atque maleficos homines,qui etiam nouiſſime Turcas ænea tormenta conflare docuerint,Chriſti uitæ miraculorumq́ omnium hiſtoria

Euangelia. ab euangelistis quatuor conscripta, itemq; Pauli epistolæ, dum sacra fiunt, è *Pauli epistolæ* suggestu clariore uoce recitant, probatæq; uitæ sacerdotes homilias ecclesiæ *Homeliæ doctorum* doctorum publicè legunt, etiam ijs horis quibus sacra minime conficiuntur, non enim oratores cucullatos qui aduocato populo concionari, & ambitiose *Côcionatores nô admittût* nimis atq; subtiliter de diuinis differere soliti sunt, admittere fas putant, quoniam rudes imperitorum animos simplici potius doctrina, quàm altissimis arcanorum interpretationibus ad sanctiorem morum frugem euadere, uiri *Libri sacri translati* solidæ religionis arbitrantur. Hos quos modo diximus, sacros libros, itemq; noui ac ueteris instrumenti enarratores, præterea Ambrosium, Augustinû, Hieronymum atq; Gregorium, in linguam Illyricam traductos habent, religioseq; custodiunt. Antistites, principesq; minorum sacerdotum singulis urbibus, pagisq; præfecti sacra curant, controuersias dirimunt, & moribus deprauatos summa quadam uindicandi potestate persequuntur. Regem sa*Metropolita* crorum quem ipsi metropolitam uocant, à Constantinopolitano patriar*Archimandritæ.* cha petunt. Archimandritæ autem & episcopi, coniectis in urnam meliorum *Episcopi* nominibus, sorte ducuntur. Eorum uero hominum qui humanis cupiditatibus ultro renunciarunt, diuinarum'que rerum contemplationi & sacrorum *Sanctioris uitæ professores* ministerio sese dedicarunt, duplex est genus, utrunq; cœnobia incolit: sed alterum est uagum & paulo solutioris uitæ, sicuti apud nos diuorum Francisci atq; Dominici sectam profitêtes: alterum constat ex sanctioribus monachis, quorum ordinem diuus Basilius instituit, ijs ne limine quidê uel in suprema uitæ necessitate, pedem efferre fas est. Procul enim ab oculis prophanorum singulari duritie uitam in occultioribus adytis degunt, summamq; subactæ *Ieiunia gentis quatuor* carnis & confirmati in religione animi opinionem præbent. Vniuersus populus quater in anno & pluribus semp diebus ieiunare consueuit, abstinetq; ab esu carnium, ouorum, & lactis. In uere primum, more Latino post diê cinerum: mox adulta æstate in honorem diuorum Petri & Pauli: & initio autumni demum, quum assumpræ in cœlum Mariæ uirginis memoriam celebramus: postremo sub ipsam hyemem, quum aduentus domini pronuncia*Mercurij dies sine carnibus.* tur. Per hebdomadam uero, diem Mercurij sine carnibus, diem autem Veneris sine ouis lacteq; traducunt, sed Saturni dies mensa omnibus obsonijs *Veneris sine ouis & lacte* opipare referta hilariter excolitur. Cæterum secus ac nos solemus, nullas fe*Saturni dies genialis* storum dierum uigilias obseruant. Religiosissimè templa uenerantur, adeo ut ea neq; uiros neq; fœminas uenereis pollutos complexibus intrare fas sit, nisi prius priuatis balneis abluantur. Sæpeq; accidit, ut complures utriusque sexus sacra audiêtes extra limen consistât, & propterea à petulcis iuuenibus recentis incontinêtiæ notati, facetis aliquando nutibus salutentur. In ipso natali die Ioannis baptistæ, & in paschate, trium magorum, presbyteri sacratos *Sacra apud flumina* panes paruos toti populo largiuntur, quorum esu febribus conflictatos alleuari existimant. Alia quoq; sacra, certo anni tempore apud flumina gelu con

creta

creta celebrantur. In ripa tabernaculum constituunt, & aduocata nobilitate, hymnos numeroso concentu pronunciāt, sacræq; lymphæ multa aspergine profluentem purificant, & solenni ceremonia stratum & consecratum circun cisa & reuulsa glacie protinus aperiunt. His rebus rite confectis, si qui adsunt languentes uel morbosi, in flumen desiliunt, & sacris aquis abluuntur, quum ob id elui morborum sordes persuasum habeant. Defuncti uti apud nos, me diocri funeris pompa comitantibus presbyteris efferuntur, capite mappa ue lato. Cæterum non in templis, uti apud nos impia propè, uel abominabili certe corruptela usurpatum est, sed in septis ac exterioribus templorum ue stibulis sepulturæ traduntur: ijs quoq; more nostro quadragenis diebus pa rentāt: quod certe mirum uidetur, quum in purgatorio loco expiari animas & criminum pœnam ullis amicorum supplicijs, ulloq; pietatis officio miti gari penitus negent. In cæteris eadem quæ à nobis de religione sentiuntur, constantissime credunt. Moschouitæ Illyrica lingua, Illyricisq; literis utunt, sicuti & Sclaui, Dalmatæ, Bohemi, Poloni, & Lithuani. Ea lingua omniū lon gè latissima esse perhibetur, nam Constantinopoli Ottomanorum in aula familiaris est, & nuper in Ægypto apud Memphiticum Sultanum & equi tes Mamaluchos haud ingratis auribus audiebatur. In hanc linguam ingēs multitudo sacrorum librorum, industria maximè diui Hieronymi & Cyrilli translata est. Præter quoq; patrios annales, Alexandri etiam Magni, Roma norumq; Cæsarum, itemq; M. Antonij & Cleopatræ memoriam ijsdem li teris commendatam tenent. Philosophiam uero & syderalem scientiam, cæ terasq; disciplinas, & rationalem medicinam nunquā attigēre, ijq; pro me dicis se gerunt, qui alicuius paulo ignotioris herbæ uires, se pluries obseruasse profitentur. Anni apud eos non à natali Christi, sed ab ipso mundi initio nu merantur, qui non à mense Ianuario, sed à Septembri incipiunt. Leges toto regno habent simplices, summa principum & iustissimorum hominū æqui tate conditas, & propterea populis ualde salutares, quoniam eas ullis causi dicorum cauillationibus interpretari atq; peruertere non licet. De furibus, si carijs & latronibus supplicium sumunt: quum de maleficijs quæstionem ha bent, reos multa gelida aqua superne demissa profundunt, quod intoleran dum tormenti genus esse perhibent. Nonnunquam obduratis & contuma cibus, ut confessio criminis exprimatur, ligneis cuneolis digitorurm ungues conuelluntur. Iuuentus omnis uarijs ludis, sed militiæ proximis sese exercet: in stadio cursu contēdit, in palæstra colluctatur, pernicitati equorum studet, omnibusq; præmia, & præsertim sagittariorum peritissimis præponuntur. In uniuersum Moschouitæ statura sunt mediocri, sed quadrata & ualde to rosa, cæsij omnibus oculi, prolixę barbæ, crura breuia, & uentres extenti: equi tant contractis admodum cruribus, & peritissime uel auersi & fugientes sa gittas emittunt: domi opipare potius quàm laute uiuūt, nanq; omniū fermè cibariorum

Funera

Sepultura

Illyrica lingua omnium latissima

Historias callent

Leges simplices

Supplicia

Exercitatio gentis

Victus qualis

cibariorum quæ uel à luxuriosissimis desiderari possunt, mensæ eorũ & par-
uo quidem precio passim instruuntur. Gallinæ siquidem, & anates singulis
sæpe argenteolis tenuibus nummis ueneunt: maioris minorisq́ pecoris incre
Mira de carnibus asseruatis dibilis est copia, & occisæ media hyeme iuuencæ, cõcretis gelu carnibus duo-
rum ferè mensiũ spacio non putrescunt. Venatione & aucupio uti apud nos,
nobiliora obsonia parantur, nam uenaticis canibus & plagis omnis generis
feras capiunt, & asturibus atq; falconibus, quos mirificos regio Pecerra præ-
bet, non modo phasianos, & anates, sed cygnos & grues consectantur. Astu
res ex genere infimo aquilarum uel miluorum, falcones uero accipitrum no-
bile genus antiquis fuisse putamus. Capitur quoque auis subnigra, puniceis
superciliis, magnitudine anseris, quæ pulparum sapore phasianorum superat
Tetrao auis lingua Moschouitica, Plinio Erythratao dignitatem, Moschouitica lingua Tetrao nuncupata, quę Plinio Erythratao
uocatur, Alpinis populis cognita, & maxime Rhetis, qui saltus ad Abduæ
amnis fontes incolunt. Ingentes etiã sapidissimosq́ pisces, & ante alios stu-
riones, quos Siluros antiquitus fuisse putamus, Volga præbet, & hi quidem
hyeme multa inclusi glacie, recentes pluribus diebus asseruantur. Aliorum
uero piscium multitudinem fermè incredibilem, ex candidis, quos diximus,
Vino carent lacubus expiscantur. Vino natiuo quũ penitus careant, aduectitio uti solent,
sed in festis conuiuiis tantum, & sacrificiis. Ante alia Creticũ subdulce, maxi-
mo in honore habetur, sed in usum medicinæ tantum, uel principalis luxurię
ostentationẽ: quum miraculi loco sit, eductum Creta per Gaditanas fauces,
& tantis conclusi maris oceaniq́ fluctibus agitatum incorrupta suauitatis
Medonẽ, birram & ceruisiam bibunt ac odoris dignitate, inter Scythicas niues ebibisse. Populus uero medonem
bibit ex melle lupulisq́ decoctum, quod picatis in cadis ueterascit, & ex anti
quitate nobilitatem adsequitur. In usu quoque sunt birra atque ceruisia, si-
cuti apud Germanos Polonosq́ uidemus, quæ ex tritico zeaq́, uel ordeo
decoctis, omni conuiuio circumferuntur. Hanc quadam cognata cum uino
potestate, largius compotantibus ebrietatem inducere adfirmant. Medo-
nem ac birram per æstatem infrigidare infusa poculis glacie, uoluptatis gra-
tia solent: nam ingentia glaciei frusta nobilium in cellis subterraneis singulari
Succus ex cerasis studio reconduntur. Sunt & qui in deliciis habeant succum ex subausteris ce
rasis expressum, qui perspicui & purpurissantis uini colorem, & saporem iu-
cundissimum refert. Vxores & fœminas non in eo honore sunt apud eos uti
apud cæteras gentes, nam propè ancillarum loco habentur. Viri insignes ea-
Pudicitiã fœminarum obseruant rum uestigia mirum in modum obseruant, & pudicitiæ diligentissime cauẽt:
non enim adhibentur conuiuiis, neque sacrorum causa remotiora templa pe
tere, aut temere in publicum egredi permittuntur. Cæterum uel ab externis
hominibus, & exiguo quidem precio ad Venerem omne uulgus fœminarũ
Sophia uxor Ioannis facile pellicitur, adeo ut parum earum amoribus studere uiri nobiles existi-
mentur. Basilius ante uiginti annos Ioannem patrem amisit. Is Sophiam
Thomæ

Thomæ Palæologi, qui late in Peloponneso imperabat, Constantinopolitaniq; Imperatoris erat frater, uxorem duxit. Ea tum Romæ erat, Thoma patre Turcarum armis Græcia pulso. Ex hac quinque liberi felici fœcunditate suscepti, ipse Basilius, Georgius, Demetrius, Simeon & Andreas. Demetrio & Simone iampridem morbo absumptis, Basilius Salomoniam Georgij Soborouij, eximiæ fidei atque prudentiæ consiliarij filiam, in matrimonium sibi collocauit, cuius fœminæ singulares uirtutes una sterilitas obscurat. Solent autem Moschouitæ quum de uxore ducenda deliberant, omnium toto regno puellarum uirginum delectum habere, ac forma, uirtutéque animi præstantiores ad se perduci iubere, quas demum per idoneos homines, fidelesq; matronas inspiciunt ita diligenter, ut secretiora quoque ab ijs contrectari explorariq; fas sit. Ex ijs ueto magna atque solicita parentum expectatione, quæ ad principis animum responderit, regijs nuptijs digna pronunciatur. Cæteræ uero, quæ de formæ pudicitiæq;, & morum dignitate contenderant, sæpe eadem die in gratiam principum, proceribus atq; militibus nubunt: sic ut mediocri loco natæ plerunque, dum principes regiæ stirpis clara stemmata contemnunt, ad summum regalis thori fastigium, uti & Turcas Ottomanos solitos esse uidemus, pulchritudinis auspicijs euehantur. Basilius quadragesimum septimum ætatis annum non attingit, specie corporis eximia, animi uirtute singulari, suorumq; studio ac beneuolentia, & rebus gestis, progenitoribus suis anteferendus. Nam quum per sex annos cum Liuonijs, qui septuaginta duas urbes fœderatas in eius belli causam trahebãt, armis contendisset, paucis legibus datis potius quàm acceptis, uictor discessit. Polonos quoque initio statim ipsius imperij, acie profligauit, Constantinumq; Ruthenum copiarum ducem captum & catenis uinctum Moscham perduxit. Sed ipse aliquanto post ad Borysthenem supra Orsam urbem, ab eodem Constantino quem dimiserat, magno prælio est superatus: ita tamen ut Smolenchum oppidum, quod antea Moschouitæ occuparant, post tantam etiam uictoriam à Polonis partam, in ditione Basilij relinqueretur. Sed aduersus Tartaros, & maxime Europeos Præcopitas, sæpius secundo prælio à Moschouitis est dimicatum, ulciscendis fortiter iniurijs, quas illi repentinis incursionibus intulissent. Supra enim centum & quinquaginta milia equitum Basilins ad bellum ducere consueuit, distinctis per uexilla turmis, quæ suos duces sequuntur. Regiæ alæ uexillo inscripta est Iosue Hebræi imago illius, qui, ut sacræ referunt historiæ, à deo maximo longissimum diem, retardato solis cursu pijs precibus impetrauit. Pedestres copiæ nullo propè usui sunt in illis uastis solitudinibus, tum ex ipsa ueste quæ fluxa talarisq; est, tum ex hostium consuetudine, qui cursu potius & equitandi celeritate, quàm ui statariæ pugnæ, uel ipso congressu militiam exercent. Equi eorum statura infra mediam existunt, sed robusti & uelocissimi

Salomonia, Vxor Basilij

Delectus uirginum.

Basilij ætas

Basilij laus

Incredibilis equitatus

Insigne regij uexilli

Arma gētis habentur. Equites prælpilatis haſtis, clauiſq; ferreis & ſagittis rem gerūt. Pauci ſalcati ſunt gladij: corpora uero clypeis rotundis, ut Aſiatici Turcæ, uel inflexis & angularibus parmis, more Græcorū, itemq; lorica & galea pyramidali proteguntur. Baſilius etiam Sclopettariorum equitum manum inſtituit, multaq; ænea tormenta Italorum fabrorum artificio conflata, ſuisq; impoſita curribus in arce Moſchæ uiſuntur. Ipſe inſigni apparatu & ſingulari comitate, qua tamen regia maieſtas nulla ex parte corrumpitur, publice cū proceribus atq; legatis epulari ſolet, magnumq; inaurati argēti pondus duobus abacis expoſitum eodem triclinio conſpicitur. *Apparatus regiæ menſæ* Nullam prætoriani militis cohortem, præter ipſam familiam, corporis cuſtodiæ cauſa circum ſe habere uel alibi alere conſueuit: ab urbana enim fideli multitudine ſtationes habentur, nam unaquæq; urbis regio foribus, cancelliſq; ſepitur, nec temere per noctē, aut ſine lumine in urbe uagari licet. Aula omnis conſtat ex regulis & ex ipſo militum delectu, qui per ſtatos menſium circuitus, frequentandæ nobilitandæq; regiæ cauſa per uices ad implenda comitatus officia è ſingulis regionibus accerſuntur. *Exercitus regius* Porrò exercitus omnis quum bellū ingruit, uel hoſtibus indicitur, ex euocatis ueteranis, nouiſque prouinciarum delectibus cogitur: nam cunctis in urbibus præfecti militiæ iuuentutem inſpiciunt, idoneoſq; in ordines militum tranſcribunt, quibus ex ærario prouinciarū, certa pacis tempore, ſed ea quidem exigua ſtipendia perſoluuntur. *Immunitas militaris* Verum qui militant, immunitate uectigalium gaudent, & cæteris paganis præſtant, regiaq; gratia omnibus in rebus potentes exiſtūt: pateſcit nanq; ueræ uirtuti nobilis locus, quum bellum geritur, ſiquidem egregio & in omni rerū adminiſtratione ſalutari inſtituto, ad ſuum quiſque ſpectatum facinus, uel perpetui præmij uel ignominiæ ſempiternæ fortunam adſequitur. *Optimum inſtitutum*

FINIS.

BENEDICTI LAMPRIDII.

Hos dono Iouius mittit tibi Rufe labores
 Anfractus longos, & ſpatia ampla maris.
Hæc quoniam nemo melius te iudicet, unum
 Vllæ nec terræ, nec maria ulla latent.
Magna quidem Iouius donat tibi Rufe, ſed ipſe
 Longe maiori munere dignus eras.

PETRUS MARTYR DE

INSULIS NUPER REPERTIS, ET DE moribus incolarum earundem.

X mearum decadum libellis in uulgus emissis colligere licet, fugitiuos quosdam ad uicina Darienis appulsos nostrorum libellos admirantes dixisse, terras se aliquando incoluisse, quorum habitatores instrumentis uterentur eiuscemodi, ac politice legibus parentes uiuerent, atriaq; ac templa lapidibus constructa magnifice, plateas etiam, stratasq; uias ordine composito, ubi negocientur, haberent. Eas nūc terras nostri reperere: qui autores fuerint, quomodo res processerit, attētę audiat quisquis peregrinorum regionum conditiones & populi mores scire desiderat. De insula Cuba, quam Fernandinam placuit appellari, Hispaniolæ occidentali proxima, Septentrionalis tamen adeo, ut Cancri tropicus mediā secet Cubam, Hispaniola uero à tropico distet ad æquatorē gradus aliquot, pauca tetigimus hactenus. In hac insula sex iam sunt oppida erecta, prima rium à diuo Iacobo Hispaniarum patrono nomen sumit. Natiuū est ibi aurum, & montanū, & fluuiale: auro suffodiendo inuigilatur. Quo anno libelli mei portas clauserunt, tres Hispani ex antiquioribus Cubæ ciuibus, Franciscus Fernandes Cordubēsis, Lupus Ocho, Caicedus & Christophotus Morantes, nouas quætere terras instituunt. Est inquietus & semper magna moliens Hispanorum animus: tria instruunt eius generis nauigia, quæ appellat Hispanus Carauellas, proprijs impēsis, habita à gubernatore Dieco Velasquem nauigandi potestate ex angulo Cubæ occidentali, qui sancti Antonij nomen adeptus est, altum capiunt cum centum & decem uiris. Est hic angulus ad reficiendas naues, ac aquationi, ac signationi aptissimus: cœlo tantum & aqua contenti sex adnauigant inter Zephyrum & Austrum dies ac dimidium, quo tempore sex tantum & sexaginta se miliaria percurrisse arbitrant. Stabant autem in ancoris ubicunque sol cadens illos deprehendebat, ne per ignotum pelagus errantes, scopulis illiderentur, aut arenosis uadis impliciti mergerentur. In insulam incidunt ingentem, nomine Iucatanam, cuius initiū incolæ Eccampi uocant. Oppidum in littore situm adeunt, magnum adeo, ut Cayrū illud nostri dixerint: hospitaliter ab incolis nostri suscipiunt: ingressi summa sunt repleti admiratione, turritas domos, templa magnifica, uias ordine stratas ac plateas, ac nundinaria ibi agi commercia reperiunt: lapideæ sunt domus, aut ex lateribus & calce, arte & industria confectę: ad prima domorum impluuia, & primas habitationes per duodecim aut decem gradus ascenditur, nō tegulis tantum, sed culmis aut herbatum fruticibus coopertæ

Darienes fil.

In Cuba oppida excitata

Iucatana insu.

suut

ſunt. Mutuis ſe muneribus afficiunt, bullas aureas & ex auro fabrefacta monilia perpulchre formata barbari noſtris, noſtri aũt illis ſericeas ac laneas ueſtes, uitreos etiam calculos, & aurichalcea tintinnabula, munera illis grata, quia peregrina, ſunt impartiti. Specula floccifaciebant noſtra, quia illi lucidiora ex quibuſdam lapillis aſſequuntur. Veſtita eſt hæc gens non lana, quia pecudes nõ habent, ſed goſſapio mille modis & uarijs fucato coloribus. Fœminæ à cingulo ad talum induuntur, uelaminibusq́ diuerſis caput & pectora tegunt, & pudice cauent, ne pes aut crus illis uiſatur. Templa frequentant, ad quæ primarij uias ex proprijs domibus ſternunt: idolorum culturæ indulgent, ſunt recutiti: ſumma fide negociantur, permutãdo tamen ſine pecunijs: crines ornant. Vnde id habuerint interrogati per interpretes, dicunt aliqui, tranſijſſe aliquãdo uirum quendam formoſiſſimũ per eos tractus, qui eis id inſigne in ſui memoriam reliquerit. Alij, obijſſe lucidiorem ſole hominem in eo opificio. certi nil habetur. Aliquot ibi dies cõmorati, iam uidebantur incolis eſſe moleſti: nullius enim hoſpitis eſt grata mora longa: commeatum capiunt, rectà tendunt ad occidentem per prouinciam Comi & Maiam dictas ab accolis: præterlapſi ſunt, aquam tantum & ſigna ex itinere capientes: barbari littorales noſtras admirabanť naues mari innatantes, ad quas uiſendas & fœminæ permixtæ uiris cum infantibus paſſim prodibant. Nam ex mari non ſine ſtupore illorum ædificia, ſed præcipue templa littoribus proxima, in modum arciũ erecta proſpectabant. Iacere tandẽ ancoras placuit ad miliaria centum, decem in prouincia, cui nomen Campechium, cuius oppidum eſt domorum trium milium, amice ſeinuicẽ complectũtur, nauticã noſtrorũ artem, nauigiorum magnitudinẽ, uela, ampluſtra, resq́ cæteras barbari attoniti admirabantur. Vbi excuſſorum tormentorum tonitrua, fumoſum ac ſulphureum odoremq́ ignitum ſenſerunt, à deo mitti fulmina arbitrabanť. In atrio regulus noſtros benigne magnificéque hoſpitatus eſt. Poſt ſumptas more illorum epulas, in quibus pauones habent & altilia, uolucres etiã montanas & nemorales, ac aquatiles, perdices, coturnices, turtures, anates, & anſeres, cuniculos: ultra hęc lupos, leones, tigres, uulpes, & quadrupedes agreſtes, ut àpros, ceruos & lepores. Ducti ſunt noſtri cum regio comitatu ad latum compitũ in oppidi latere ſitũ, oſtendũt noſtris quadratũ quatuor graduum erectũ marmoreũ, partim ex tenaci bitumine, partim ex lapillis pulpitũ, cui hominis inhærebat ſimulacrũ ſuperſculptũ, adhærentibus illi duobus quadrupedibus ignotis, q marmorei hominis uterũ, uti canes rabidi uidebantur uelle dilacerare. Serpẽs bitumine ac lapillis cõpacta, pedũ longa ſeptẽ & xl., uti bos magnus marmoreũ leonem uorans, recenti cruore irrorata ſimulacro aſtabat: proximi ſolo affixi erant tres tigni, quos tres alij lapidibus ſuffulti tranſuerſabant. In eo loco reos puniunt, in cuius rei argumentũ, ſtratas uiderũt innumeras cruore illitas & cõfractas ſagittas, & mortuorũ oſſa in uicinũ

Campechiũ

cortem

cortem proiecta. Domus & hic sunt ex calce & lapidibus ædificatæ. Regulo Lazari nomen indiderunt, quia Lazari die terram ceperunt. Abeũt ad milia inde, ad occidentem semper, quindecim. Prouinciã captant nomine Aquanil, cuius oppidum Mosco dicitur, regulus Capoton, ultima acuta. Hostiliter inspectat nostros hic regulus, insidias nostris struit, petentibus aquam, trans collem proximum fontes esse innuunt, quã iter erat per angustas semitas. Ex mutatis in fronte coloribus, & arcuum & telorum gestamine, fraudẽ sensere, tendere ulterius nostri recusant. Palantes & imparatos adoriuntur nostros barbari, mille amplius sternunt fugientes nostros, cœnoso in littore (erat enim ibi mare cœnosum) implicantur, duos & uiginti sagittis transuerberatos perimunt, reliquos maiori ex parte uulnerant. Tribus & triginta inquiunt classis ipsum prætorem Franciscũ Fernanden uulneribus percussum. Ferè nullus euasit incolumis. Si ad monstratos colles processissent, perempti fuissent ad unum. Mœsti ergo redeunt, qui superfuere ad Fernandinam insulam unde uenerant, ac cum fletu & gemitibus ob relictos & præsentes uulneratos à socijs recipiuntur. His intellectis Cubæ Fernandinæ gubernator Diecus, Velasquem quatuor Carauellarũ classem instruit cum hominibus circiter trecentis. Huic classiculæ præfecit nepotem suum Ioannem Grisaluã, additis subprætoribus Alfonso Auila, Francisco Montegio, & cõmẽdatario Petro Aluarado, Nauclero autem eodem Antonio Alamino prioris classiculæ rectore. Idem iter capiunt, sed australius aliquanto ad milia forte septuaginta, turrim ex alto uident, terram minime. Ea turri duce, insulam apprehendunt nomine Cozumellam, à qua suaues se olfecisse odores spatio triũ miliariorum uento inde perflante, inquiunt. Ambitu reperiunt esse miliariorum quinq; ac quadraginta: plana est, gleba fortunatissima: aurũ habet, sed peregrinum aliunde allatum: melle abundat & fruticibus ac hortensibus, uolucribus etiam & quadrupedibus. Est horum incolarum, ut breuibus absoluam, ea œconomia & politica, quæ de Iucatana: domus, templa, uiç, commercia, uirorum ac fœminarum gestamina ex gosipino, non laneo uel serico: domus lapideæ, culmo contectæ, ubi sit lapidum penuria: sed ubi sit lapicidinarum copia, laminis lapideis conteguntur, marmoreos postes in plerisq;, ueluti apud nos pleræq; domus habent. Turres ibi uetustas dirutarum uestigia redolentes repererunt, unã præ cæteris graduũ octodecim, ut ad illustria templa cõscendit. Nostras sunt admirati naues, & nauticã artẽ, noluerũt hospites primo impetu, benigne eos tandẽ admiserũt: turrim conscendũt duce primario, quẽ sacerdotẽ credunt: uexillũ in cacumine sistũt, regi Castellæ imperiũ adiudicant, Sanctę crucis nomen insulæ assignãt, quia ad nonas Maij Sanctæ crucis festo sunt insulã ingressi. Cozumellã uero, inquiunt, appellari à regulo Cozumellao, cuius maiores ipse iactat fuisse huius insulæ habitatores. Cameras in turri reperere, statuis tũ marmoreis, tum fictilibus ursorũ

Aquanil

Cozumellã insula

simulacris

ſimulacris inſtructas, quos uniſono cantu elato inuocant, ſuauibus adolent odoribus, uti penates eos colunt:res ibi diuina celebrata eſt,ſunt recutiti. Regulus hic eleganter ex goſſipino uelamine indutus, pedis unius digitos abſciſſos habebat: natanti piſcis uorax, qui Tuberon dicitur,uno morſu digitos raptauerat,laute copioſeq́ꝫ noſtros alluit. Poſt triduum abeunt ad occidentem ſemper,uident procul montes,Iucatana erat inſula,quæ à Cozumella quinque tantum milibus paſſuum diſtat, Iucatanæ latus meridionale capiunt, putato continenti proximum circumeunt,illam nequeunt uniuerſam, ob frequentes ſcopulos,& ob harenoſa uada. Ad iam notum latus boreale Alaminus nauclerus naues reducit. Ad idem oppidum Campechiū & Lazarum regulum, ad quem priores ſuperiori anno proficiſcuntur, placide ſuſcepti ad oppidum inuitantur: inuitaſſe pœnituit: ad lapidis iactum ab oppido noſtros ſiſtere iubent: accolæ abire imperant, aquandi petunt copiam priuſquam diſcedant noſtri,puteum à tergo relictum monſtrant,licere inde aquam haurire,aliunde minime inquiūt:pernoctatū eſt in uicino putei campo:diffidunt barbari,armatorum tria circiter milia caſtra locant non longe à noſtris:pars utraq; noctem duxit inſomnem: illi noſtrorum eruptionem in pagum,noſtri barbarorum impetum repentinum ueriti, tubarum clangoribus,& tympanorum boatu ſomnolentos excitabant:ubi illuxit, accedūt barbari,appellant interpretes Cubenſes noſtros, quorum idioma,ſi non idem, conſanguineum tamen: face thurea inter utrunq; agmen accenſa, minantur internecionem, ni prius abire properauerint quàm ſax extinguatur: nolle ſe hoſpites proteſtantur:fax conſumitur, deuenitur ad manus, perimunt è noſtris unum, quem ſagitta male ſcutatū reperit,multi feriuntur: ad tormenta quæ apud puteum erant locata, ſe reducunt noſtri, ut inde globos iaculenť in barbaros:retrocedunt ad oppidum barbari, milites feruenti animo cupiebant illos perſequi,uetuit Griſalua prætor. Inde procedunt ad Iucatanæ calcem ultimum,ducentorum reperiunt eſſe miliarium,amplius productam ab oriente in occidentem: portum petunt egregium, cui nomen dedere Portus deſyderatus. Ad terras deinde transfretant alias,& terram prehendunt Iucatanæ uicinam ab occidente:dubitant ſit inſula nec ne, continenti eſſe annexā arbitrantur. Eſt ibi ſinus quem ſuſpicantur ambitum utraque terra, nil certi. Caluacā,aliàs Oloan ab accolis hæc tellus appellatur. Flumen ingens ibi repertum,dat ſuo furore in pelagus potabiles aquas, duorum milium ſpatio à prætore Griſalua appellarunt flumen. Admirati noſtras moles mari natantes barbari accolæ utranq; fluminis ripam ad ſex milia armatorū, ſcutis aureis,arcubus & ſagittis,enſibus etiam latis,& haſtis aduſtis armati obſident, prohibituri deſcenſum & littus tutaturi. Stat ea nocte pars utraq; in alis,prima luce ecce Canoas circiter centum armatis plenas:diximus alias, Canoas eſſe lembos unilig neos:& hic ſe Cubenſes interpretes, & hi ſat cōmode conueniebant

tenebant in lingua: pax oblata per interpretes admittitur, accedit una Canoa, reliquæ sistunt. Canoæ rector quid nostri quærerent per alienas terras percontatur: aurū cupere respondetur, permutatione tamen, nō gratuito aut uiolenter. Redit Canoa, quid actum sit regulo referunt nautæ: accersitus regulus uenit libens: narratu dignum: cubicularium ad se uocat regulus, cubicularia iubet afferre ornamenta, ut prætorē nostrum Grisaluam ornet imperat, à calceo incipit aureo illum induere, ocreas, thoracē, & quicquid armorū ex ferro aut calybe solet cataphractus noster aliqs proditurus ad pugnā sibi sumere, uniuersum id ex auro miris modis formato regulus Grisaluæ impartit. Compensat Grisalua sericeis, laneis ac lineis uestibus, rebusq; alijs nostratibus. In huius Iucatanæ initio, quando in Cozumellā traiecerunt, in Canoam piscatoriā inciderunt: nouē inerant hamis aureis piscantes incolæ inermes, capiunt omnes nil timentes. Ex illis unū agnouit hic regulus, se tantundem auri missurū in crastinū pollicetur ad Grisaluā, quanti ponderis uir ille reperiretur: negauit redemptionē socijs inuitis prętor, illū retinuit ac discessit, quid ultra faciat recogniturus, ad milia centū circiter, ad zephyrum semper, sinum ingentem reperiunt, in quo tres paruæ insulæ sitæ erant, adeunt grandiorem: proh crudele facinus, proh truculentas hominū mentes, stomacho claudat portas quisq; pius ne perturbetᶜ, pueros puellasq; suis dijs immolāt passim, sunt recutiti, simulacra quæ colunt, partim sunt marmorea quædam, alia fictilia: marmoreas inter imagines exstat leo pertusa ceruice, in quam miserorū sanguinē proijciunt, ut inde fluat in lacunam marmoream. Quibus ceremonijs miserorum sanguinē litent referamus, non iugulis, sed pectoribus apertis ex infausta uictima cor eruunt, ex cuius calido cruore idolorum labia illiniunt, reliquum fluere patiuntur in lacunam: inde in apertum, cor & exta comburunt, gratum fumum dijs fore arbitrantur. Ex idolis unum est uirile, quod inflexo capite lacunam sanguinariam superinspectat, tanquam acceptans sacrificium hostiarum. Torulos brachiorum & fœmorum, ac surarum pulpas edunt, præcipue si hostem bello uictum sacrificauerint. Riuum concreti sanguinis, ueluti ex carnificina exeuntem repererūt. Ex insulis uicinis ad id facinoris miseros transportant, capita cadaueraq; ibi truncata uiderūt innumera, integra etiam pleraq; uelaminibus cōtecta. Vniuersi tractus illi auro gemmisq; abundant. Pererrans insulam unus è nostris in duos semisuffusos urceos alabastrinos perpulchre laboratos lapillis incidit, diuersorū colorum plenos. Aiunt lapillū se reperisse, qui missus est ad gubernatorē, ualoris duorum milium Castellanorū auri. Sacrificij hanc insulam appellarunt. *Sacrificij insula*
Extant & in huius Colluacanæ lateribus aliæ sitæ insulæ, in quibus solæ mulieres habitant sine uirorū cōmercio. Putant aliqui Amazonico uiuere more, qui prudentius rem ponderant, cœnobitas esse uirgines, secessu gaudētes, uti apud nos, & multis in locis apud ueteres Vestales, aut Bonæ deæ sacræ. Cer

tis anni temporibus traijciunt ad eas uiri, non coitus causa, sed moti pietate, campos & hortos illis composituri, quo cultu queant uitam ducere. Fama tamen uiget, esse alias insulas fœminarum sedes, sed corruptarum, quæ mammillam à teneris scindunt, quo facilius queant sagittariam artem exercere: ad easq; traijcere coitus causa uiros, nec retinere mares. Fabulā puto. Ad littus ergo Colluacanæ terræ se applicant nostri, placide negociantur, aureum regulus cacabum, armillas, torques, bullas, multaq; præterea diuersorum generum monilia nostris impartitus est: nostri contra nostratibus illum alacrem reddunt. Figere hic pedem, & coloniam deducere cupiebant: prohibuit Grisalua prætor, desperatis animis uixerunt eo tempore cōmilitones in prætorē. Turritis constat ædificijs hæc prouincia, oppidis amplissimis quindecim, & alicubi uiginti milium domorum se aliqua uidisse attestantur. Sunt nō ubiq; connexæ domus, hortis & cortibus intersecantibus, multæ distant à seipsis, plateas habent mœnibus circumseptas, in quibus fora nundinasq; exercent, uias ordine stratas, furnos, fornacesq;, calcem ac lateres coctos habent, figulos, lignariosq; fabros, & artifices, mœchanicarumq; artium omniū opifices assequuntur egregios. Potanchanus hic regulus dicitur, regio Palmaria, eius oppidum regium aiunt esse domorum quindecim milium. Quando nouos hospites suscipiunt, qui pacem in illis terris admittūt, in amicitiæ fœdus sibi ipsis cum nouacula uel gladio lapideo sanguinis parumper ex lingua uel manu, aut lacerto, uel alia quauis corporis parte, hospite inspectante eruunt. Sacerdotes uiuūt cœlibes & incorrupti. Quid sit coire nemo intelligit, donec nubat. Nephas & morte piandum est aliter accidere. In fœminis mira castitas. Licet unicuiq; potenti, postquam unam duxerit uxorē, habere pellices quotquot uoluerit: sed nupta adulterio comprehensa uenditur à marito, primario tamen principi, à quo licet mulieris propinquis illam redimere. Nemini non coniugato phas est iungi in mensa, uel eadem lance uesci, aut poculo bibere, patemq; coniugato se præbere. Augusto Septembriq; mense quinq; ac triginta dies abstinent, non à carnibus modo, quas assequuntur optimas, sed neq; piscibus uescuntur, aut re aliqua, quæ sanguinē nutriat: hortensibus ac leguminibus illos dies peragunt. Menses uiginti dierum numero claudunt: annum uero mensibus uiginti: aliquot ibi dies lautos egere. Abeunt, littus idem sequuti, regulum conueniunt alium, cui nomen dedere Ouandus: regulus ubi nostros aurum cupere intellexit, laminas conflatas attulit aureas, se copiā eius metalli desiderare prætor significauit per interpretes. Postero die aureum hominis simulacrum, pigmeum, flabellumq; aureum, & artificio uario laruam iubet afferri, calculorumq; serta, pectoralium, & bullarū copiam, & diuersorum generum ornamenta & uariorum colorum lapillos nostris est impertitus, dapibus quoq; lautissimis persapide conditis saturauit. In littore inuitatos properāti cursu, frondētibus ramis ex reguli mandato erectis, ilico

Amicitiæ fœdus

scenis

scenis contegebant, inertes in ramis ferendis: familiares regulus percutiebat sceptro, quod manu gestabat: serui demisso uultu quæcunque uerbera patienter sustinebant. Interrogatus, ubi nam auri tanta colligeret copia, proximos digito monstrauit mõtes, & flumina ab illis decurrentia. Sunt hi fluminibus ac lacubus adeo assueti, ut idem illis sit natare, quod terra incedere. Merguntur flumine quando aurum placet colligere, manusque arenis efferunt plenas, demum de manu in manum cribrantes arenam, aurum deligunt. Spatio duarũ horarum dicunt auro implere cannulam digitalem. De suffumigijs & harũ terrarũ odoribus dulcia molliaque dici queunt, quæ prætermittimus, quia magis ad effœminandos animos faciunt, quàm ad bonos mores. Puerũ annorũ duodecim oblatum à regulo recusauit prætor, puellam admisit pulchre ornatam, socijs inuitis puerum abiecit. Ex lapillis ab hoc regulo habitis, unum ferunt esse ualoris duorum milium castellanorum auri. Discedunt tandem ab hoc regulo auro & gemmis onusti. Grisalua prætor unã è Carauellis ad patruum gubernatorẽ destinat ad Fernandinã cum nuncijs & habitibus auro & gemmis. Littus interea secant, reliqui occidẽtem uersus, una uero propius fere littus abradebat, qua Franciscus Montegius subprætor uehebatur: duæ per altum tendebãt in prospectu: admirati accolæ, rem nouã miraculo ascribunt. Duodecim ad Montegium ueniunt Canoæ, per interpretes colloquuntur, benigne se inuicem salutant, supplices orant incolæ ut descendãt, magna pollicentur si regulum patriæ adierint: precibus eorum negat Montegius se posse annuere, quia socij nimis à se distarent, contentos tamen dimisit, datis quibusdam nostratibus muneribus illis gratis, quia ignota sunt. Celebre oppidum aliud adeunt, ad littus sese applicant unà tres Camarellæ, prohibentur ab accolis descendere, scutis, arcubus plenis pharetris, & ligneis latis ensibus atque hastis adustis armati, ad nostros prodeũt, sagittas iaculantur eminus illi, tormentorum globulos in barbaros nostri. Machinarum strepitũ admirati, ac furore perterriti aufugiunt. pacem optant, Iam cõmeatus nostris deficiebant, iam quassatæ longis itineribus naues erant. Ad insulam igitur Fernandinam factis & repertis antedictis, contentus Grisalua, socij haudquaquam reuertuntur. Nunc diuertendũ est parumper, & alia nauigatio pertractanda. Hinc ad has regrediemur terras, quas nostri repetierunt. Diecus idem Velasquen gubernator eodem ferè tempore, quo classem eam quatuor Carauellarum parauerat, aliam destinauit unius Carauellæ tantum, & uno Bergentino comite, cum uiris quinque ac quadraginta. Violentas hi manus in accolas exercuerunt. Idolorũ sectatores sunt & recutiti, propterea licere illos trahere ad aurum suffodiendum putauerunt. Sunt littori continentis in modũ proximæ paruæ insulæ multæ, ubertate soli, & fortunatissima gleba beatę, Guanapan, Guanguan, Quitilla: ex una istarum tercentum rapiunt utriusque sexus accolas (huic insulæ posuere nomen Sanctę Marinæ) in Carauellam hos in-

culcant,& ad Fernandinam tendunt, Bergantinum cum socijs quinque ac uiginti relinquunt,qui dent operam uenationi hominum ulteriori. Portus quẽ prehendit Carauella, Carenas dicitur: distat is ab angulo Cubæ primario diui Iacobi milia ducenta quinquaginta. Hæc insula est longissima,porrecta ab oriente in occidentem,quam cancri tropicus intersecat. Miserorum uindictam quærente fortuna,è custodibus in terram descendunt quidam,pauci remanent. Nacti occasionẽ recuperãdæ libertatis insulares, raptis nostrorum telis ruunt in custodes: perimunt sex, desiliunt in mare reliqui: Carauella potiuntur insulares,regere illam didicerant,redeunt in patriã: sed primo in eandem insulam uicinam descendunt, Carauellã exurunt,tela secum asportant, lembis trajiciunt ad suos, relictos nostros cum Bergantino adoriuntur,prostrant,perimunt: qui euasere,infelices ad Bergantinũ profugiũt. Arbor est litori proxima,crucem in eius arboris cacumine locant, & superiorem arboris corticem his uerbis inscribunt, Vannuis Aldarieci. Est Dacien fluuius,in cuius ripa situm est oppidũ putati continentis primarium. Re intellecta gubernator,in relictorũ auxilium propere mittit naues duas bellatoribus onustas, sero sapiunt: res iam acta erat,crucem sequuti littus adeunt: literas legunt arbori insculptas,non ausi sunt fortunã tentare, cum desperatis egregie armatis præcipue recedunt: ex insula proxima isti tanquam lepores abducũt utriusq; sexus quingentos,eadẽ causa arbitrati iure merito posse id efficere,quia recutiti. Idem his euenit ad Fernandinam applicatis, unum è nauibus ferociter aggrediuntur,acriter dimicando,custodes Hispanos perimunt quosdã, cæteri sese in mare proijciunt,& ad sociam,quæ proxima erat,Carauellã adnatant,unà omnes cum superstite Carauella raptatã adoriuntur. Dubia fuit quatuor horarum spacio uictoria, pro libertate recuperanda tam uiri quàm fœminæ rabide pugnabant,ne adeptam amitterent prędam, Hispani acrius dimicabant: uicerunt Hispani tandem,quia pertractandis essent agiliores: in mare sese proijciunt uicti barbari,cum lintribus recolliguntur,tum ferro perempti in certamine,tum aquis suffocati circiter centum: defuere ex Hispanis pauci,ad diui Iacobi oppidum & autifodinas trahuntur: Ad aliã dehinc tendunt è uicinis insulis,quæ sunt ibi frequentiores, quàm in nostro Ionio symplegades,quarum congeriem Archipelagus uulgus appellat: hostiliter suscipiuntur,quotquot è nauibus descenderunt,perempti aut percussi sunt. Putãt hanc esse insulam, Ioannes quidã Pontius,unius clas siculæ præfectus adiuit, & perturbatos reliquit: fugatur ab accolis, floridamq; appellauerat, quia resurrectionis die eam insulam repererint,uocat Hispanus pascha floridum resurrectionis die. Sex & uiginti,inquiunt,se uidisse insulas, sed à colono prius præterlapsas,tanq; Hispaniæ Cubæq; custodes,in quibus uenientes oceani procellæ illiduntur. Natiuum in plerisq; Granatum aurum reperiunt,monilia & isti uaria gestant, & laruis utuntur, tum ligneis deauratis, tum aureis

perpulchre

perpulchre ornatis. Opifices sunt ubiq; argutissimi. Ex laruis unam secum at tulit Franciscus Chieregattus, ex ea colligere licebit, quali polleant ingenio. Nouacularũ structurã mirũ est uidere, ex lapidibus flauis quibusdã diapho nis uti crystallinis eas formant, & cum eis radunt haud secus ac si ex egregio chalybe factæ essent: sed, quod spectatu dignũ est, quando obtusam iam ha bent ex exercitatione aciem, non cote, non lapide, neq; puluere illas acuunt, sed tantum aqua imposita temperantur. Snnt & apud hos instrumentorum & elegantium rerum mille genera, quæ longum esset narrare. Redeamus er go unde sumus digressi, ad Cozumellam, Iucatanam, ac Colluacanam siue Olloam, terras dites ac elysias recenter repertas, à quibus diuerteram reuer tor: ubi quanti sint momenti tractus illi, cognitum est, Cubæ insulæ habita tores Hispani, gubernatore Annuncte, nouam classem instruunt Carauel larum decem, cum uiris quingentis, additis, uti leuis armaturæ, equis duobus bergantinis, quorum opera utuntur ad uadosa littora, frequentium scopulo rum discrimina tentanda. Equos nauibus imponunt, quinque mares, fœmel las uero sedecim bello aptas. Fernandum Corchesium, qui tunc erat prætor urbanus, generalem eligunt classis gubernatorem & prætorem, subprætores uero Alfonsum Fernandem Portucarerium, Franciscum Montegium, Alfon sum Auilam, Alueradum commendatarium Spatensem, Ioannem Velas quem, Diecum Ordassum: uentum sequuntur eundem, ab angulo Cubæ ul timo, ad occidentem. Quamprimũ Franciscus Fernandes Cordubẽsis, mox Ioannes Grisalua, ad prospectum insulæ sacrificiorum, de qua mentionem fe cimus, deueniunt, insperatus acer turbo captare terram uetuit, uersis illos ue stigijs ad Cozumellam Iucatanæ orientalem fera tempestas transportauit. Portum habet unicum hæc insula, cui nomen Sancti Ioannis porta, latine indiderunt, sex oppidis tantum contenta est, & aqua puteali, aut cisternali, fluminibus caret & fontibus, quia plana, quinque tantum ac quadraginta mille passũum spacio ambitur. Aufugiunt incolæ ad syluas nemorosas, oppi da deserunt præ timore: uacuas domos ingrediuntur nostri, patrijs fruuntur cibis, domorum ornatus uariorum colorum, aulæa, uestesq;, ac lodices, amac cas appellant, ex gonsapio natiuo reperiunt. Habẽt etiam innumeros libros. De his cum cæteris ad nouum Cæsarem nostrum aduectis late dicemus. Perlustrant uniuersam nostri milites, compositis tamen agminibus, ne qua uis ingrueret: paucos repererunt accolas, una fœmina comite, per interpretẽ Cubensem, Iucatanos tres alios abductos à primis Hispanis, fœminam hor tantur, ut absentes accersat regulos. Fœminæ familiares erant accolæ cum ea ducti, à fœmina uocati per nuncios ueniunt reguli, fidem amicitiæ præstant, domos patrias alacres repetunt, multa ex raptis supellectilibus restituuntur, idololatras & recutitos esse reperiunt: pueros puellasq; Cemibus immolant. Sunt Cemes nocturnorum lemurum simulacra quæ colunt. Interrogatus à me

Nouaculæ ex lapidibus

Cemes

me Alaminus Nauclerus, Franciscus Montegius, & Portucarerius nuncij, qui regi munera attulerunt, unde immolandos habeant pueros puellasq;. Ab insulis collateralibus, inquiunt uenum ducuntur permutatione auri aut aliarum mercium. Nusquam enim feralis monetæ dira solicitudo in tam uasto terrarum spacio habitatores premit. Idem aiunt de reliquis nuper inuentis insulis, è quibus duas nominant, Destam & Sestam, ubi nudi degunt, puerorum puellarumq; inopia canibus litant. Canes alunt comedendos, uti cuniculos alit gens nostra, non sunt latrabiles, rostro uulpino, quos ad esum destinant, pullos castrant, ad sobolem procreandam fœminarum copiam, marium numerum exiguum seruant, uti de ouibus pastores nostri: pinguescunt castrati usque ad quadrimestre mirum in modum. Ab his sacris nostri illos deterrent, nephas esse ostendunt, legem petunt quam sequantur, esse deum unicum qui cœlum creauit ac terras, bonorum omnium datorem, sub triplici persona unitum in substantia, facile persuadent: Cemes perfringi patiuntur: Beatæ uirginis imaginem depictam à nostris præbitam in sacro sui templi loco sistunt, templum ac eius pauimenta uerrunt & abradunt, crucem ob ipsius dei atq; hominis laudem, ob salutem humani generis superimpositam recordatione adorandam receperunt, in templi cacumine unam ingentem ligneam locant. Conueniunt omnes deiparæ uirginis cum tremore reuerenti figuram suppliciter ueneraturi. Per interpretes significarunt hi accolæ esse in Iucatana uicina insula Christianos captiuos septem, qui ad eam, tempestatibus raptati, appulerant, quinque tantũ miliorum spacio dirimitur à Iucatana hæc insula. Quinquaginta uiros cum duabus carauellis prætor Cortesius ad id negocij destinat perquisitores, Cozumellanos tres secum aduehunt cum literis ad Christianos, si qui reperiantur: quàm egregium facinus sint acturi, si aliquem adduxerint, ostendit, rem ardenter commendat, ab illis nanque sperat lucidiorem sole se tractuum illorum omnium noticiã habiturum. Abeunt bonis auibus, sex dies eis assignantur ad reditum, octo expectarunt: demissos in terram Cozumellanos nuncios trucidatos aut detentos suspicati sunt: illis relictis, redeunt ad Cozumellam nostri. De discessu ex Cozumella cogitabat iam uniuersa classis, opposita illam uis maris detinuit. Ecce ab occidente Canoam inspectant uenientem ab Iucatana, Christianum unum è captiuis aduehit, septennio is uitam degerat apud Iucatanos, Hieronymum Aquillarem nomine, uirum Astigetanum Vandalum: quo gaudio seinuicem fuerint complexi, casus loquatur: infelicem sortem suã, & sociorum unà amissorum enarrat, auditur attẽtis mentibus: nec dissonum fore arbitror, nec tuæ beatitudini molestum, si rem, ut accidit, recensuero. In meis decadibus mentio facta est de nobili quodam Aldiuia ab Darianensibus misso. Sinus Vrabæ in putato continenti habitatoribus, ad Hispaniolã, Admiranti Colono, proregi & senatui regis (ad quos pertinet putati conti-
nentis

nentis remedium)significatum qua rerum omnium penuria urgerentur:sini/ stris auibus miser Aldiuia prouinciam suscepit: in Iamaicæ insulæ Hispaniolæ Cubæq́ laterali à meridie prospectu repentinus uortex in arenosas deuolit syrtes. Ea uoracia cæcaq́ uada Hispani uocāt uiperas & quadranter uiperas,quia ibi multæ naues implicantur, uti uiperina cauda lacerti: discinditur Carauella, uix Aldiuiæ & e socijs triginta licuit in Carauellæ scapham descendere:sine remis, sine uelis misere raptantur à pelago defluenti: diximus nanque in Decadibus,esse ibi maria perpetuo fluxu labentia in occidentem: tredecim errarūt dies inscij quò tenderent, nil esui aptum repererunt unquā, septem ex eis consumpsit fames, fuerunt ipsi marinis piscibus esca, in Iucatanam transportantur. Superstites iam inedia deficientes in crudelis reguli potestatem inciderunt. Valdiuam prætorem unà & socios quosdam trucidauit,mox immolauit Cemibus,demum cum unitatis amicis comedit. Hostes autem, aut appulsos hospites hi depascunt, de reliquo, à carne humana abstinent. Hic Hieronymus Aquillaris, & socij sex in tertium diem immolandi seruabantur, nocte ruptis uinculis truculenti manus tyranni euasere: ad regulum huic infensum, supplices confugiunt: admittuntur, sed in seruitutem. Admirandum auditu est de huius Aquillaris genitrice: ubi rem intellexit, illico insaniuit præ dolore, licet in nube tantum filium audiuerit, in potestatem carnes humanas edentium incidisse. Hæc si quando carnes assatas inspectat,aut uerubus affixas, clamoribus domum replet, inquiens, En matrem omnium miserrimam, en filij mei frusta. Habita igitur epistola prætoris Aquillaris per Cozumellanos nuncios, coram regulo Hero, qui Taxmarus dicitur, quid Cozumellani afferant enarrat, de potentia regis eorum, qui ad eas partes appulerunt, déque uirorum fortitudine, de illorum beneficentia in amicos, de sæuitia in detractantes, uel eorum postulata respuentes, multa edisserit: trementem reddidit Taxmarum. Det operam, ne hostes suam ditionem ingrediantur, seruum rogat, sed pacato ueniant animo. Pollicetur Aquillaris pacem, &, si opus fuerit, contra hostes auxilium & fauorem. Aquillarem dimittit, tres'que illi dat familiares comites: ita iunctim traijciunt ex Cozumella in Iucatanam, ad flumen, Alamino nauclero regente, aliâs repertum tendunt: fauces eius arenis erant conclusæ, uti de Nilo Ægyptio legitur, flantibus Etesijs, propterea maioribus non licuit nauibus aduerso flumine procedere, quamuis sit aliâs huiusmodi nauibus aptum suscipiendis. In Bergantinos & nauium lintres ducentos uiros in littus exponit prætor. Per Aquillarem pax offertur. Quid sibi uelint percontantur accolæ: Dapes inquit Hieronymus Aquillaris. Spacium erat ingens arenosum ad latus oppidi, illuc tendant, insinuant accolæ. Eunt. Postero die afferunt gallinas octo earum more,quæ sunt pauonibus neq́ minores,neque insipidiores,suffusci coloris, & tantum

Maijciū Maijcij, quantum uix sufficeret decem famelicis. Est aūt Maijcium frumenti granum quo ipsi panem conficiunt, nostro panico non multum dissimile. Protestantur unà ut inde discedant, propere ingens armatorum ad nostros discedere renuentes multitudo cōcurrit iterum, quid sibi uelint per alienas terras uagantes interrogant: pacem se cupere, per Aquillarem respondent nostri, & rerum permutatione dapes, aurumq́3, si aurum possident: nolle se pacem aut bellum cum eis, respondent: abeant iterum, ni malint usq3 ad unum trucidari: nolle abire, nostri inquiunt, non habita ciborum copia, quæ alendis militibus præsentibus sufficiat: crastinum adferenda cibaria signant: mentiti sunt: mane sequenti nostris, qui castra locarant in arena, & fuerant pernocta ti, tantundem afferunt epularum, & sui reguli nomine iubent abire. Cupere se oppidum uidere, & potiores dapes, nostri dicunt. Recusant illi, & terga uertunt submurmurantes: inedia nostri urgebantur, uictum quærere coguntur. In terram mittit subprætores prætor cum uiris centum quinquaginta: Per diuersa tendunt ad oppidana rura: è turmis unam, obuij barbari male tracta bant: non longe aberāt socij, audito strepitu, laborantibus socijs opē ferunt. Alia ex parte prætor tormenta in Bergantinos & scaphas locat, ad littus se applicat cum reliquis militibus, littus tutaturi, & prohibituri descensum: properanti cursu ad pugnam parati, occurrunt barbari, sagittis & iaculis eminus nostros impetunt, feriunt imparatos: uiginti circiter tormenta in hostes prætor exonerat: strage globorum & stridore, ac flammarū eruptione perculsi, perturbantur palantes crurum tenus, in aquas se proijciunt: & nostri hostes insequuntur fugientes, unà cum perterritis oppidum ingrediuntur: continuo cursu barbari traijciunt oppidum, & domos deserūt. Ad fluminis ripam protentum dicunt esse oppidum, quantum non ausim dicere, mille quingentorū passuum, ait Alaminus nauclerus, & domorum quinque ac uiginti milium: stringunt alij, ingens tamen fatentur & celebre: hortis interse cantur domus, quæ sunt egregie lapidibus & calce fabrefactæ, maxima industria & architectorum arte. Ad quarum sedes habitabiles per decem & duodecim alicubi gradus ascenditur, & spacijs interiectis secantur. Nemini quidem licet uicini murum trabibus onerare, sunt domus omnes trium domorum intercapedine separatæ, culmis tamen & paleis coopertæ maiori ex parte, lapideis laminis pleræq3. Quadraginta hominum milia barbari professi sunt eo die pugnæ interfuisse, uictos tamen à paucis ob nouum pugnandi genus cum tormētis: & quia prætor in terrā equites sexdecim exposuerat, qui pugnæ interfuerunt, à tergo barbaros adorti, turmas findebant celeri cursu, non aliter q̄ si greges ouium interficerent, perimendo, feriendo à dextris & à sinistris: miraculo perculsi miseri hæsitabāt, neq3 exercēdi tela locus dabatur, idē animal arbitrabanť hominē equo annexū, uti de centauris nata est fabula. Duos & xx. dies sunt potiti oppido, laute sub tecto nostri, sub dio barbari esurientes degunt:

degũt, neq; sunt ausi nostros adoriri: munitiorẽ oppidi partẽ, ueluti arce tuti elegerunt, nocturnisq; freti custodijs, suspecti semper eruptionem timentes, somno uacabant. Potanchanum dicitur ab accolis oppidum, & à uictoria ibi adepta, Victoriam nostri appellarunt. Mira etiam de atriorum ruralium ad delicias in prædijs ædificiorum magnificentia, magnitudine atq; elegantia, cum solarijs, impluuijs, & tabulatis egregijs more nostro: ut quatuor Hispani rurale quoddam ingressi, per horas quatuor in eo uagati fuerint, antequã ipsius exitum ob magnitudinem comperire potuerint. Per interpretes tandem & captos in prælio, regulum & eius primarios accersunt, ut inermes & supplices ueniant: datur opera, parent dicto, domus quisque suas repetit, pacem illis præstant lege proposita, ut ab horrentibus humanorum corporum ceremonijs erga manes & perniciosos dæmones, quotum simulacra ueneran tur, abstinerẽt, nostroq; deo Christo cœli terrarumq; satori, ex uirgine munda præstito, & ad humani generis leuamen crucifixo, dirigant mentis oculos, ut que regi Hispaniæ se subditos fore profiteantur. Pollicentur uttunq;, quantum breuitas temporis passa est instruuntur, restitutos nostratibus mu neribus contentos reddunt. E cœlo missos arbitrantur uiros, qui adeo pauci numero ausi sint contra ingentem multitudinem manum conserere: nostros & illi quibusdam aureis donis affecerunt; seruas etiam uiginti donarunt. His ita relictis, alias eorundem littorum terras quæsituri abeunt, sinum repetunt sub Grisalua repertum ab Alamino, cui nomen dedere Bian sancti Ioannis: Bian uocat Hispanus sinum. pacatis animis ueniunt accolæ. Ab littore oppidum erat distans miliare, domorum aiunt mille quingentarum, super tumulo erectum: ad oppidi hospitia inuitãt nostros, dimidiam oppidi partem offerunt, si perpetui uelint esse habitatores secum: putant, uel Potanchanensium exemplo perterritos, ad quos iam forte fama peruenerat, uel sub talium uirorum umbra sperasse in uicinos hostes fauorem & auxilium habituros. Perpetuis nanq; mutuis se bellis conficiũt imperij cupiditate. Recusant æter nam sedem, annuunt temporaneæ. Redeuntes ad litrus nostros sequitur populus, scenas illis & ramata mapalia summa cum diligentia erigunt, & tutissimis tegminibus à pluuia cooperiunt: castra ibi locant, ne marcescãt socij. Prætor Alamino nauclero & Francisco Montegio dat negocium, ut illius terræ occidentem uestigare intendant, fessos interim ipse recreaturus, & curaturus saucios. In Potanchano manet ergo prætor cum reliquis, Bergantinos præbet ituris duos, homines quinquaginta. Ad hunc usque sinum lenis erat decursus aquarum: ubi paulo inferius ad occidentem adnauigarunt, ac si ex montibus altis à torrente raperentur, ita impetus illos æquoris breui spacio ad quinquaginta à socijs transportauit miliaria: in aquarum concursum inci dunt. A læua uasta maris planicies sese ostendit, quæ descendentibus ad occidentem undis obuiabat, uti duo ingentia flumina, quando conueniunt ex aduerso

ex aduerso, ita uidebantur à meridie uenientes aquæ, tanquam hostibus in ius alienum pedem inferentibus, primis possessoribus uelle obsistere. Ex opposito terram uiderunt longe à læua & à dextra, minime fluctuabant, inter eos conflictus uorticibus agitabantur in diuersa, qui ferè illos deglutierāt, sine spe uitæ diu hæsitarunt, flectunt proras, aduerso torrente unde uenerāt, luctantur remis uelisq; innixi, superare uix poterant impetum, quando se cessisse putarūt ad minus passuum duo milia, una nocte quatuor se fuisse retractos inuenerunt. Vicerunt tandē illud graue certamen deo fauente. Duos & uiginti dies in eo paruo maris spacio consumpserunt, ad socios tandem redeunt, rem aperiunt, finem eum esse terram Colluacanæ, putatiq; continētis adiudicarunt. Terram uero procul uisam à fronte, uel continenti nostro annexam, uel Septentrionalibus coniungi plagis ad Bachalaos, de quibus late in decadibus. Restat adhuc res hæc in dubio, detegetur aliquādo. Dum Alaminus & Franciscus Montegius hæc secreta inuestigarent à rege prouinciæ, qui Multoxumam dicitur, per unum ex eius proceribus prædicto imperantem oppido, nomine Quintalbitor, multis preciosis mirisq; modis laboratis muneribus aureis, argenteisq; & lapillis ornatis nostri donantur: statuūt ad nouum Cæsarem nostrū mittere de colonia deducenda, gubernatore Dieco Velasquen inconsulto, qui eos cum mandatis miserat, ut prouincijs peragratis, & redempto auro, regrederentur. Consilium ineunt, in diuersa tendunt, errorem fore proponunt aliqui: pars maior suffragatur, non esse de gubernatore curandum, quandoquidem res ad maius tribunal, ad regem scilicet deduceretur: uicit populus. A benigno rege commeatum capiunt. Ad milia inde duodecim in gleba fortunātissima condendæ coloniæ locum assignant, generalem eligunt gubernatorem, prætorem ipsum Corthesium: non desunt qui putent eo inuito. Is magistratus alios creat, ad condendę urbis regimen, Portucarerium & Montegium, de quibus satis: nuncios ad regem mittendos eligunt eodem Alamino nauclero duce, quatuor sponte sua primarij nostras uisum terras ueniunt, regemq; adeo potentem, ut eius autoritas tam in infinitū protendatur: ducuntur & fœminæ duæ, quæ nostris more patrio pareant & obsequantur. Suffusca gens est, auricularum torulos uterq; sexus perforat, gemmatosq; aureos perpendiculos circumferūt. Sed uiri quicquid est inter inferioris labij marginem extremum, & dentium inferiorum radices perturant (uti nos auro digitos gestando circumligamus) in eo labiorum foramine ampliori, lamina subtili retinente interius prodeuntem, argēteum Carolenum æquat eius morulis rotunditas, crassitudo digitum. Fœdius me uidisse nunquam recordor. Putant tamen illi elegantius nihil esse sub orbe lunæ. Quo exemplo quàm uane ruat gens humana in sui cæcitatem, quámque fallamur omnes edocemur. Existimat Æthiops nigrum colorem candido pulchriorem, putat & candidus aliter: detonsus capillato, barbatus imberbi

imberbi se credit esse spectabiliorē. Appetitu ergo urgente,non ratione suadente tendit gens humana ad ineptias huiusmodi,regiturq; suo sensu quæq; prouincia,ut inquit diuus Hieronymus, Vana eligimus, à certis & commodis abhorremus. Vnde habeant aurum satis dictum est,sed unde argentum nostri sunt admirati. Montes altos ostendunt, horum cacumina perpetuis canescunt niuibus,& paucis anni temporibus uerticem ostendunt,ob nubiū aut nebularum densitatem. Plana ergo uel mitia montana,aurum procreare uidentur,asperi uero montes & gelidæ eorum ualles argentum:aurichalcū etiam assequuntur. Secures bellicas nanq; ac ligones fossorios apud hos inueniūt,ferrum aut chalybem minime. Ad munera ergo regi allata deueniamus,& à libris ordiamur. Diximus libros habere gentes has: libros attulerunt unà cum cæteris muneribus, hi Colluacanæ noui coloni, procuratores, nuncij multos. Scriptibilia sunt eorum folia ex interiore arborum tenui cortice,sub libro superiore creato. Rarum aiunt esse,uti uidemus,non in saliceo aut ulmeo,sed uti cernere fas est in palmularum esui aptarum,tela dura folia exteriora intersecante,ueluti retia foraminibus & maculis angustis contexta, bitumine tenaci retiacula compingunt. Ad aptatam hinc formam mollefacta conuertunt,& extendunt ad libitum, dureq; facta liniunt gipso. Putandum est autē eos aliqua gipso consanguinea materia tabellas uidisse. Credendum est gipso in farinam cribrato superfultas, in quibus quicquid uenit in mentem,scribi potest, dehinc spongia uel pannulo deleri,ut denuo reiteretur. Ex ficuum tabellis fiunt libelli,quos magnarum domorum dispensatores per fora secum ferunt, stiloq; metallico merces emptas coaptant, delendas quando iam in computatorios codices traduxerint. Non foliatim libros concinnant, sed in longum distendunt, ad plures cubitos: materias in quadratas reducunt partes, non solutas, sed tenaci bitumine flexibili adeo coniunctas,ut ligneis compactæ tabellis,arguti librarij uideant manus subijsse. Quacunque pateat liber apertus, duæ sese facies inscriptæ offerunt, duæ paginæ appatent,totidem sub illis latent,nisi protendatur in longum. Sub uno nanque folio multa coniuncta folia consistunt. Sunt characteres à nostris ualde dissimiles, taxillis, hamis, laqueis, limis, stellisq; ac formis eiusmodi, lineatim exarati nostro more, Ægyptias ferè formas æmulantur:interlineatim hominum, animaliumq; species, regum præcipue ac procerum depingunt, quare credendum est gesta esse ibi maiorum cuiusque regis conscripta, quemadmodum nostra fit tempestate. Videmus sæpenumero eos generalibus historijs, fabulosis etiam codicibus, ipsius rei, quæ narratur, ad alliciendos emere cupientium animos autorum, figuras interserere, arte quoque grata superiores tabulas compingunt, nil differre à nostris clausi uidentur: legū quoq; & sacrificiorum, cæremoniarumq; ritus, astronomicasq; annotationes, & computationes quasdā, seminandiq; rationes & tempora,

libris

libris comendāt. Annūm ab occasu heliaco Vergiliarum incipiunt,& mensi-
Tona bus claudunt lunaribus. Mensem autem à luna nominant tona: quum men-
ses signare intendunt, tonas inquiunt: lunam eorum lingua tona dicūt. Dies
autem à sole, unde tot soles tot dies: eorum idiomate sol tonaticus dicitur, ali
cubi tamen aliter: sed nulla ratione moti, annū distribuūt in menses uiginti,
menses autem etiam diebus uiginti concludunt. Templa quæ frequentant,
aureis ornant auleis, & supellectilibus gemmeis admixtis, die illucescente
thurificāt templa, piasq; spargunt preces ante rerum initia. Horrendum fa-
cinus in sacrificijs, & istorum tractuum habitatores omnes pro uictimis pue
ros puellasq; sacrificant, eo modo quo supra dictum est. Quo tempore semi
na iacit in terram, & quando iam spicat segetes, populus seruos precio emp-
tos, laute depastos, & preciosis uestibus ornatos suis Cemibus destinat sacri
ficandos: per dies uiginti immolandos circumducunt, transeuntes per uicos
oppidani suppliciter salutant, ueluti inter cœlites propediē annumerandos.
Acri alia pietate Cemes uenerantur, suum proprium sanguinem offerunt, è
lingua, hic è labijs, ille ex auribus, aliqui à pectore uel femore, aut cruribus,
multi acutis nouaculis uulneratim emungunt sanguinem, quem manu rece-
ptum roratim proiectum cœlum uersus, per templi pauimenta conspergūt,
ita placatos reddi deos arbitrantur. A uilla Ricca, id est, noua colonia, distat
miliaria nouem oppidum domorum quindecim milium, ueteri incolarū no-
mine Cemobal, nouo Sibylla: regulum reperiunt clausos habentem immo-
landos seruos quinque: abductos regulus supplex repetit, inquiens, perniciē
mihi regnoq; huic meo uniuerso astruitis, si seruos immolādos mihi aufere-
tis. Irati nostri Cemes sata omnia à gurgulionibus corrodi, uel grandinibus
deturbari, aut siccitate consumi, uel torrentibus imbribus uastari permittent
cessantibus sacrificijs. Ne desperati desciscerent Cempoalani, minus malum
elegerunt, in præsentia rati nō esse tempus eis inuitis prohibere, quin ueteres
ritus exerceant, seruos restituerunt. Licet illis sacerdotes gloriam æternam, &
perpetuas delicias polliceantur, deorumq; familiaritatē post huius seculi pro
cellosos dies: mœsti tamen hæc promissa auscultabāt, maluissentq; liberari.
Quines Sacerdotes Quines appellant, singulari numero Quin, cœlibes uiuunt & in-
corrupti. Cum timore reuerēti sacerdotes uenerantur: hostium & in bello ca-
ptorum ossa carnibus excisis in fasciculos ligata, ad Cemium pedes suspen-
dunt, ueluti uictoriæ trophæa, luctorum titulis superpositis. Notandū aliud.
Referunt, anniculos iam pueros puellasq; cum pijs ceremonijs, sacerdotes in
templis aqua in crucem cum urceolo capiti supeiniecta baptizare uidētur,
uerba non percipiunt, actus & murmura licet animaduertere. Neque illi, uti
Mahumetici aut Iudei, putant eorū templa uiolari, si alienigenæ legis quisq;
eorum sacris intersit. De libris, templis, ac sacrorum ritibus satis dictum pu-
tamus, ad alia regi allata munera deueniamus. Duas attulerūt molas, uti tru-
satiles,

satiles, unam auream, argenteam alteram, solidas, tenues tamen: circumferentia ferè pari spitanarum octo & uiginti ponderis Castellanorum, est aurea trium milium octingentorum. Diximus castellanum esse monetam auream, quæ ducatũ triente superat. Eius centrum occupat ueluti regis in throno sedentis cubitalis imago dimidia, ad genu usque uestita, Genij similis, eo uultu quo nocturnos lemures pictores nostri pingere sunt soliti, campus ramis, floribus effigiatus: eadem est argenteæ facies. Ferè idem pondus utrunque metallum purum. Aurea etiam grana rudia, non conflata, in argumentum auri natiui, uti ciceres aut lentes attulerunt. Torques quoque aureos duos, quorum alter constat catenulis octo, quibus inserti sunt rubri lapilli, non pyropi tamen, duo & triginta supra ducentum: uirides autem tres & octoginta supra centum, non smaragdi tamen. Eiusdem sunt existimationis illi, qua hi apud nostros nobiles. Ab eius torquis fimbria tintinnabula pendent aurea septem & uiginti, figuris quatuor gemmeis auro ligatis intersecta. Dependent à singulis aurei perpendiculi. Torquis alter est quatuor catenularum aurearum, per gyros rubris ornatarum lapillis centum duobus, uiridibus autem centum septuaginta duobus, sex & uiginti aureorum tintinnabulorũ eleganter comptorum. In ipsius torquis medio decem sunt insertæ magnæ gemmæ auro circumligatæ, à quibus centum perpendiculi suspensi egregie laborati. Coriaceos cothurnos diuersorum colorum afferũt, forte duodecim, hos auro, argento illos, gemmis alios fultos, coloribus tum glaucis, tum uiridibus, à singulis tintinnabula pendent aurea. Tiaras mitras, uarijs gemmis insutas, glaucis sapphyros æmulantibus refertas portant. De cristis, zonis, & flabellis plumeis quid referre queam non sentio. Si quid unquam honoris humana ingenia in huiusmodi artibus sunt adepta, principatum iure meritò ista consequentur. Aurum gemmasq́ non admiror quidem: qua industria, quoúe studio superet opus, materiam stupeo: mille figuras, & facies mille perspexi, quas scribere nequeo. Quid oculos hominum sua pulchritudine æque possit allicere, meo iudicio uidi nunquam. Notarum nobis uolucrum sunt pennæ lucidissimæ, uti pauonum aut phasianorum caudas uisas admirarentur: ita & nos illorum pennas, quibus & flabella & cristas conficiunt, & elegantia ornant cuncta. Glaucos, uirides, flauosq́ ac rubros, ac candidos, suffuscos etiam colores pennis inesse natiuos inspeximus: auro cuncta illa instrumenta confingunt. Galeas attulere duas gemmis glaucis coopertas: unam tintinnabulis aureis fimbriatam, & aureis pluribus laminis, duobus aureis calculis tintinnabula sustinentibus: altera gemmis eisdem, sed quinque ac uiginti fimbriata est tintinnabulis aureis, cristata uiridi uolucre conum occupante, cuius pedes, rostrum, & oculi, aurea. Singula uero tintinnabula singuli sustinent aurei calculi, fuscinas

quatuor tridentes pennatas uarijs coloribus intextas, quarum dentes sunt gemmei, filis aureis colligati. Eodem ordine sceptrum ingens gemmatum cum duobus aureis tintinnabulis. Aureum etiam brachiale, calceos ex corio ceruino, aureo filo consutos, solea candida subiecta: ex lucido lapillo semiglauco, unà & candido circumseptum auro speculum, sphingem, forte lapidem diaphonium auro circumligatum: magni lacerti caput, & cochleas ingentes duas, anates aureas duas, & uariarum uolucrum species aureas. Quatuor & pisces cephalos aureos: & ex aurichalco uirgam: pennis miris modis insuta omnia. Portarunt bellicas peltas, & ancylia. Scuta quatuor & uiginti aurea, & argentea quinque. Mitram plumis uarijs contextam, in cuius fronte media lamina insculpta est aurea, effigiata Cemi idolo. Figuram quatuor aliæ sepiunt in modum crucis aureæ laminæ, uariorum animalium, leonum puta, tigrium, & luporum capita, uirgis & tabellis formata animalia, ipsorum corijs superinsutis, aurichalceis tintinnabulis ornata, & diuersorum animalium corijs integra, & egregie confecta. Lodices uarias gossapinas, candido, nigro & flauo coloribus intextas, duas auro & gemmis dites, trésque alias pennis & gossapino intextas scacorum ludo: quod argumentum est & scacorum fritillos habere eos in usu. Aliam à fronte nigro, candido, rubróque coloribus intrinsecus rasam sine uarietate. Aliã eodem modo intextam, aliorum colorum, rota nigra medium tenente, radiata pennis lucentibus intermixtis: candidas & alias lodices duas, peristromata, aulæa, & sagulum patrio more uiri gestamen, & textas interiores, & capitis uelamina uaria tenuissima, & pleraque alia pulchra uisu magis quàm preciosa, quæ arbitror iam plurimorum lectorum ingenijs, quod harum rerum cognitio parũ sit frugifera, tædiosa potius fore, quàm delectabilia narratu. Prætermitto & innumeras nauigantium particulas, de laboribus, egestate, & periculis, & de monstris, & aduersis multis, quibus interdum non absq; uitæ discrimine exerciti fuerunt, quæ in suis annotationibus quisque edisserit, in nostroq; regio rerum Indicarum senatu leguntur, ex uarijs & multis eorum indicibus & priuatis literis hæc pauca collegi. Munerum tamen latores & Ferdinandus Cortesius, classis ipsius præfectus, & condendæ Coloniæ nouæ in extremis terris autor, à regio Indico senatu contra rectum iustumq; fecisse iudicantur, qui inconsulto Cubæ gubernatore, qui eos autoritate regia miserat, prouinciam susceperint ab eius mandato alienã, quiq; uenerint, licet ad regem, se insalutato. Per procuratorem fugitiuos latrones, & læsæ maiestatis reos Cubæ gubernator appellat, ac in ius uocat. Illi autem se maius multo præstitisse regi obsequium, uenisseq; ad maius tribunal arguunt. Petit capite puniantur gubernator. Petunt magistratus isti, & sumptorũ tot laborum & periculorum præmium. Præmium & mulcta differtur:

ut pars

ut pars utraque audiatur, statutum & sancitū est. Iam ad Darianenses Vrabæ sinus in putato continenti habitatores ueniamus. Darienem diximus esse fluuiū in occidentale Vrabæ sinus cadentē latus. In huius ripa Hispani coloniam, regulo Cemato ui armorum pulso, posuerunt. Coloniæ nomen ex uoto pugnæ tempore promisso dixere, Sancta Maria antiqua. Ad hos diximus in calce decadum fuisse missos eo anno quo scribere desijmus, duce Petro Aria Abulensi, uiros mille ducentos, id petente Vasco Mugnoe Balboa, qui primus australe pelagus latens adhuc detexerat, & Darienensibus præerat. Appulso ad Darienem Petro Aria gubernatore cum ampla regia potestate, diximus fuisse destinatos per diuersa cum uarijs peditum turmis diuersos centuriones. Breuibus absoluam, quia horrida omnia, suauia nulla: ex quo nostræ decades desierunt, nil aliud actum est, nisi perimere ac perimi, trucidare ac trucidari. Ad uoluntatem creauerat rex Vascum: nequiuit diu ferre Petri Ariæ imperium: disiiderunt animis: confuderunt omnia: intercessit tempus. Ioannes Caicedus Franciscanæ religionis pulpitarius Vasco promisit filiam in uxorem Petri Ariæ. Ars inter rerum duces, qua conueniant, nulla reperitur. Dissident multo acrius, & res ad talem casum deducta est, ut occasionem nactus in Vascum Petrus Aries, processu per prætores urbanos formato, iugulari Vascum mandauerit, & unà primarios quinque alios: inquiens Vascum sociosq; defectioni studuisse in mari australi, ubi classiculam nauigiorum quatuor Vascus ipse construxerat, ad australia putati continentis littora inuestiganda, dixisse Vascum commilitonibus trecentis, quos secum habebat: En quid uiri tot laborum & periculorum mecum participes alieno semper subiecti imperio erimus? Quis ferre possit iam huius gubernatoris insolentiam? litora hæc sequamur quò sors dederit, & inter tot Elysias prouincias tam uastæ telluris unam eligamus, in qua nobis ipsis quod uitę superest, liberi iam tandem uiuere possimus. Quis hominum nos reperire poterit, aut repertis uim inferre? Res ad gubernatorem delata est: Vascum ab Austro accersit Petrus Aries: paret dicto Vascus: in catenas conijcitur: negat Vascus tale consilium cogitasse: testes quæruntur male factorum quæ patrauerat: ab initio dicta colliguntur: morte dignus censetur: perimitur. Ita laboribus & periculis, quæ subiuit innumera miser Vascus, quando maiores se titulos adepturum sperabat, finem imposuit. Classiculam Petrus Aries ipse, uxore in Dariene relicta, conscendit, scrutaturus litora: nondum an redierit intelligimus: neque ipsi deest fortuna. Iam alius est designatus gubernator, dictus Lupus Sosa, ex fortunatis insulis, ubi extitit prorex, reuocatus ab Dariene, quid stomachi sit habiturus si redierit Petrus Aries, boni iudicent: nil unquam gloria dignum sub eo actum est: nimium remissum ab initio fuisse hinc arguitur: illinc autem nimis indulgentem, & parum seuerum in corrigendis erroribus. De hoc satis. Omissa quędam

dam repetamus de flumine ingenti Dabaida profundissimo, quem nostri ob latitudinem ac magnitudinem eius immensam Grandem uocitarũt: qui labitur in ultimum Vrabæ sinus angulum, per portas (uti Nilus in Ægyptium mare) septem. Cuius copiosam descriptionem reperies in decadibus nostris. Quod eius montana sint auro ditissima, ex accolarum quos super ijs rebus accurate interrogauimus, relatu dixi. Dabaidæ arcana scrutaturi Vascus & prætores alij compositis agminibus aduerso flumine cum nauibus diuersarum specierum, quater conscenderunt, quadraginta milia passuum primo, mox quinquaginta, demum octuaginta, ex transuerso aliâs. O ingens facinus, ô nostram detestandam ignauiam, gens nuda uestitam, inermis armatam in omni ferè conflictu profligauit semper, trucidauit ad unum, aliquando uulneribus cõfecit omnes. Sagittis bella gerentes uenenatis hostem lacessentẽ impetũt: & quà uisu hostium carnes assequuntur detectas, ictum figunt certissimum. Habent & iacula, quæ pugnæ tempore tam crebra iaculantur eminus, ut more nubis solem hostibus eripiant. Habent & ligneos durefactos enses latos, quibus cominus certant ferociter, si ad manus deueniatur, & Vascum ipsum multis uulneribus confecerunt aliquando. Ita flumen Debaida propulsantium accolarum rabie inexploratum relinquitur. Restat ut de Hispaniola reliquarum insularum genitrice ac ceu primaria earum, de quibus narrare instituimus, pauca dicamus. Resarcitus est in ea senatus, quinq; sunt additi iudices, qui uniuersis illis tractibus leges præbeant. Sed propediem in ea colligere aurum, licet sit auro prægnans, desinent, quia fossores deerunt: ad exiguum miseri accolæ redacti sunt numerum, quorum opera auro legendo usi sunt. Absumpti sunt ab initio bellis acribus, fame multo plures: quo anno radicem, qua panem nobilium conficiebant, eruerunt, & à maiçio grano seminando pane populari abstinuerũt: reliquos uarij morbi, ignoti hactenus, anno millesimo quingentesimo decimo octauo, qui tanquam morbosas pecudes contagioso halitu eos inuaserant, & unà, ne mentiamur, auri cupiditas: in quo effodiendo, cribrando ac legendo miseros post iacta semina, ociosis ludis ac tripudijs, & piscationi, aut parui cuniculi uenationi assuetos inhumane nimis exagitarunt. Iam per regium uniuersum senatum sancitum est, ut liberi reducantur in populos & agriculturæ generationi'que indulgeant. Serui autem & aliunde empti, ad id aurifodinarum opificium trahantur. De auri mortifera fame satis dictum. Auditu est mirandum, quantũ in hac insula coalescant omnia. Octo & uiginti in ea sunt torcularia erecta, quibus magna saccari copia extorquetur. Saccareas aiunt cannas altiores crassiores'que in hac insula creari quàm alibi usquam reperiantur, ad crassitudinem lacertalem aiunt & uirilis staturæ, ac semis altitudinem nutriri, & quod maius, Valentiæ Hispanæ, ubi ingens saccari copia quotannis elicitur, ubicunque saccareis cannis inuigilatur,

Hispaniola (margin)

Saccari copia (margin)

latur, quinque uel sex, aut quando copiosius, septem phialas cannas quæque radix parturit: in Hispaniola uiginti aut triginta interdum. Quadrupedum est in ea copia immensa. Auri rabida sitis à cultura Hispanos hactenus diuertit. Triticum augetur in immensum, ut centesimum aliquando reddidisse dicatur: ubi cura sit, in collibus aut montanis iugis, ad Boream præcipue uersis, tritico serendo intendere. Coalescunt & uires in eisdem partibus. De arboribus uero cassiam fistulam gignentibus, ex insulis putato continenti uicinis asportatis (de quibus mentionē fecimus in decadum libellis) quid dicemus? Tanta est iam copia, ut post paucos annos libram simus unciæ loco à pharmacopolis habituri. De syluis coccineis, deq; reliquis huius beatæ insulæ prærogatiuis, & naturæ in illam porrecta beneficentia, satis multa in decadibus. Placuit tamen pleraque repetere, quia à grandiū negociorum mole arbitror ad huiuscemodi rerum recordationem multorum lectorum ingenia diuertisse: nec labia detorquent, quæ sunt sapida, modo materia preciosa preciosis uestibus induatur

R. PETRI MARTYRIS DE INSVLIS NVPER INVENTIS FINIS.

AD ILLVSTRISSIMVM PRINCIPEM FEDERICVM SACROSANCTAE MILITIAE ORdinis diuæ uirginis Teutonicorum protomagistrum, Saxoniæ ducem, Thuringiæ Lantgrauium, ac Marchionem Misniæ, Erasmi Stellæ Libonothani in antiquitates Borussiæ præfatio.

TSi uereor Federice princeps, res Borussicas altius & à prima origine repetiturus, antiquitatem in his quæ usque eò latuit, ueluti ex cauea in scenā theatrumq́ producturus, multorum risus, ronchos & cachinnos, demumq́ explosionem magis quàm applausum legentis turbæ me incursurū, tum quod id secum ferat antiquitas, ceu Aristoteles in problematis perhibet, ut res anilibus fabulis simillimas narrare uideat, tum quod res Borussiæ diuturna barbarie, sine ullis literarum monumētis quasi perpetuis tenebris mancipatæ, & in ipso lethæo demersæ penè obriguisse extimantur, adeoq́ cōcretæ, ut etiam phœbeo calore agitatæ uix incalescere possint, quo iterum lucem solemq́ admittant. Verum dum hi blaterones tuam celsitudinem istius ludi agonothetam in orchestra conspexerint, sub cuius umbraculis me in hanc scenam prodijsse pernoscant, forte ne lingulaces infreniq́ ore à te sapientissimo principe iudicentur, maledictis temperabunt, simul & nasum continebunt. Quod si nec reueriti tuā maiestatē, effrenataq́ lingua uerbis non æquis defluant, malignitatis quoque aculeos haud recondere uelint, imò blaterare malint, nihil est quo perhorrescere oppidò possim, ut cœptā scenam interturbem. Ronchisent hi nasutuli, obstrepant, clament, arguāt, criminentur, exibilent deniq́, dummodo tibi plausibilis, lepida ac iucunda nostra actitatio uisa fuerit. Antigonidas olim musicæ artis peritissimus, cum discipulo in arte probe instituto, populo tamen non admodum grato, in scenā progressus cunctis audientibus dixisse fertur, Mihi cane & Musis: quia uidelicet ars bene cœpta, quanquā populi lenocinio destituatur, iusta tamen comprobatione non exuitur. Sed ut tandem his respondeam, qui longe petitas historias calumniantur, ceu minus fidei illis insit: cæcutientibus id forsan euenit & noctuinis oculis, sed penes clare cernentes plus dignitatis antiquitati inesse, nemo sanæ mentis ambigit. Ne quoq́ res Borussicas ceu sempiternis tenebris obnoxias, & minime ad solem lucemq́ ex caliginoso uetustatis recessu redituras, possint argumentari, meminerint saltem quæ de Hercule feruntur, qui Cerberum tricipitem ab inferis, solemq́ hunc nostrum ac calorē ferre coēgisse dicitur, Threicium & uatem raptam sibi Eurydicen ex tartareis sedibus diuina sua suauiloquentia eduxisse. Ob id nec inficias eant loculei, res Borussicas quantumcunq́ umbra uetustatis contectas ac rubigine obductas, imò in abditissimos recessus actas, curiosa indagatione non posse non restitui, ex noctisq́ caliganti nebula eximi, ac claritate dei illustrari ornariq́:

ticꝙ: quum hæc ipsa indagatio, puta industria, unica ab omnibus esse asseri- *Industriæ uis*
rut, cui nihil inaccessum, nihil occlusum relictum sit. Hæc res quomodolibet
obstrusas, & in penetralibus reconditas elicit, exprimit & promit. Hæc cœ-
lum petit, & subterranea regna subintrat, maria scrutatur, oculis subijcit quic-
quid usquam latet sepultumꝙ est. Illa ipsa Homerum cæcum plus Argo mil
le oculos habente uidere dedit. Hæc Zeusim Helenam nunquã à se uisam
tanta uenustate depingere docuit, ut eius forma digna iudicaretur, propter
quam tantum laboris subijsset Græcia, & alta Pergama ruerent. Hæc Phi-
diam statuarium dignissimum, simulachrum Iouis exprimentẽ eò usꝙ eue-
xit, ut diuinitatis effigiem è cœlo mutuatus diceretur. Hæc eadem fores anti
quitatum Borussiæ uectibus è cardine semotis, ut paterent effecit, extraꝙ la
tebras quicquid de his obuallatum fuerat produxit. Hac adminiculatrice ex
imo lethæi fluminis cœno hæ ipsæ conquisitæ erutæꝙ sunt, & utcunꝙ à sor-
dibus detersæ, sese ceu postliminio reuersæ, tuis luminibus conspectuiꝙ illu-
strissime princeps, primum ostentantes, te ut felicem moderatorem suum sa-
lutant, ut patrem patriæ uenerantur: & quicquid usquam in secundiorem sor
tem, faciemꝙ splendidiorem commutatum, ceu fermè singula aspexerint, id
totum tibi sacroꝙ sanctæ militiæ, cuius tu magister, imò dictator perpetuus
extas, tribuũt. Quod si sunt qui te circũstant, & has ineffigiatas rudesꝙ Bo
russiæ imagines toruis luminibus respexerint, abigendasꝙ duxerint, quod
sine cultu ornatiori, & penè inuestes in hunc augustissimum consessum pro-
ductæ sunt, his responsum sit: Fœminam probam pigmenta fucumꝙ non
decere, nec orationẽ fidem habiturã unguenta usqueadeo redolere. Logogra
phis id tribuimus, ut quodcunꝙ suauius quàm uerius narrent. Nos in his cõ
mentariolis sine fraude, omni apparatu orationis seposito, Borussiæ antiqui
tates exposuimus: ut si qui futuri sint, cultiori sermone res Borussicas describe
re uolentes, hinc sumere possint, quod ornatum iri tantopere uelint. Nuda
nanꝙ hæc oratio facile quem quis imponet cultũ perferet. Vt autem fidem
sine scoria habituri sint hi nostri commentarioli uetustate & carie oppleti;
ipsos ex præclarissimis rerum scriptoribus elucubratos esse fidem facio, Pli-
nio scilicet, Solino, Pomponio Mela, Cornelio Tacito, Strabone, Ptolemæo:
ex neotericis Gordano, qui primus res Gothorũ literis mandauit, nostro Al
berto Magno, qui has inuisit & peragrauit, Othone Freisingensi episcopo,
qui quinꝙ imperatorũ Ro. res gestas luculenter scripsit, Helmodo Lubecen-
si presbytero, qui res Sclauorum haud ineleganter prosequutus est, Borussi
casꝙ simul attigit, Blondo Foroliuiensi, Ænea Syluio, & præter hos qcquid
annales Borussiæ usquam uetustatis habuere, pleraꝙ etiam per acceptionẽ.
Nam apud Val. Maximum locus est, quo res suo seculo cognitas, & absꝙ li
terarũ monumentis cõseruatas manare ad posteros indicant, sola scilicet tra-
ditione patrũ. Id genus disciplinę Hebręis etiã usitatissimũ est. Huiuscemodi

innixus fulcimentis, commentariolos nostros non temere edi posse arbitratus. Ne autem manus nostras excedentes absque patrocinio uagabundi errent, ipsos nomini tuo illustrissimo dedicandos duxi, tum quod neminẽ magis rerum Borussię cognitio deceat, quàm Borussiæ principem, tum quod pa ri tutela hac nostra ætate ac prisca Borussia fruatur. Quum igitur princeps illustrissime simul & inuictissime à curis publicis feriatus fueris, frequẽti quoque ueterum, quibus inhias, lectitatione satiatus magis quàm lassatus, etiam domestica peculiariaq́ꝫ inuisas legasq́ꝫ: subinde agnosces in his Borussiæ prę ter ueteres eius limites, uarios ipsius cultores: crebro enim illinc migratũ est, aliquorum maiore numero cogente, morésque uetustiores: quos si ad præsentes accommodabis, non obscure lucebit quanta sunt quæ sacrosancta mi litia Teutonicorũ in Borussia egerit. Optimo enim iure gloriari poteris, eam quam patres regionem barbaram, incultam, asperam, idololatrã, fœdam, ac rerum omnium inopem acceperãt, illamipsam splendidam, cultam, ciuilem, opulentam, humanam, & quod maximum est, Christianam reddiderunt & reliquerunt. O felix nimium Borussia, si sua norit bona illo principatu. Facile demum illustrissime princeps deprehendes, quàm iusto dei iudicio Borussia ad Germanorum redierit incolatum: quum Germaniæ & pars sit, & Germanis à rerum exordio debita, inhabitata, luculentissimorum scriptorum testimonio. Cur, me iudice, indigne iterum à quibuscunque aliis gentibus inhabitatur administratur'ue? Ego autem hanc scribendi prouinciam non tam mea sponte quàm iussu uenerandi antistitis Iobi Pomesaniensis, à nullo antea tentatam accepi, ut meo Marte aduersus quoscunque aliter de Borussiæ finibus & populo sentientibus, ceu pro aris & focis dimicaturus sim, ultima potius perpeti certus, quàm ignauiter cessurus. Te igitur principem inuictissimum, & ad arma progenitum, pro tua uirtute rogo, ne desistas auxilia ferre tam pio ac iusto bello, ut iunctis uiribus omnem colluuiẽ barbarorum ex his tuis finibus eliminemus. Nullum enim apud me dubiũ uertitur, si tuo Marte agendum erit, facile hanc oram ex manibus iniuste oc cupantium uindicabimus. Quod breui futurum, modo fata sinant, tuæ auitæq́ꝫ uirtutes, ac genitoris tui præclara facinora admo nent. Nunc ad institutũ pergamus.

ERASMI

ERASMI STELLAE

LIBONOTHANI DE BORVSSIAE ANTIQVI TATIBVS LIBER PRIMVS.

ORVSSIA ultimæ Germaniæ ora, à Vistula amne, quem ad occidentē terminū habet, incipiens, sinusq; Baltici maris, qui septentrionale latus eius ambiunt, percurrens, orientalē solem ab Alanis excipiēs, mōtibus Hamaxobijs australe latus eius obtegentibus, à quibus cōtinuis syluarum iugis distermina͠t. Fuit hæc terra diuersis habitata cultoribus. Nam ut Gordianus Gothus scribit, nuper Hulmigerij Germani eam tenuere, à quibus aliquādiu Hulmigeria dicta, hodieq; ea pars quæ Vistulæ accolit Culmigeria pro Hulmigeria uocita͠t. Sed hi per Gothos quamprimū ex Scandania in continentem descendissent, inde pulsi eam, ut is ait, occupauere. Ptolemæus autē uetustiores incolas recensens, Gothones, Venedos, Stagnanos, & Sargatios Sudinosq; his locis insedisse scribit, qbus Gelidanos simulq; Gillones, Vacinos & Charinos, quos ipse Chationas nominat, addit, finesq; ad Hamaxobios usq; protendisse indicat. Ad Vistulam ueto pauciores sedisse cōmonstrat: nam Finnos cum Venedis & Sulones duntaxat hanc oram habitasse ait. Hos autem populos nullo alio quodam cōmuni nomine dignatur: forte quia non unus populus, nec in unū concessit nomen. Verum Cornelius Tacitus diligentius hæc loca cōquirens, ipsa Germaniæ prorsus adscribit: quanq; promiscue Sarmatis Germanisq; populis habitata asseueret. Venedos enim Germanis connumerandos censet, quod & domos fingunt & scuta gestant, peditum usu ac pernicitate gaudent. Quæ omnia diuersa Sarmatis extitere, in plaustris solūmodo ac equis uiuentibus: quanq; & ipsi ex Sarmatarum moribus traxerant, quod uicinos latrocinio infestarent. Quicquid enim inter Peucinos, quos quidam Basternas dixere, syluarū ac montiū erigitur, latrocinio pererrauere. Erant autē Peucini & Basternæ, ut Plinius testa͠t, cōtermini Dacis, sermone, cultu, sede ac domicilio Germanos referētes, multa tamen fœditate Sarmatarū cōtacti: nā & cōnubijs ꝓmiscuis utebant͠, & proceres eorū pari sorde ac plebs torpebat. In dubiū Tacitus uertit, Sarmatis'ne an Germanis ascribant͠: uerū hæc loca hodie Poloniæ ascribunt͠. Plinius tamen ipsos Germanis cōnumerat: cui & Varini & Gothones Germani sunt, ex Vindelicorū genere. Vltimo aūt regionē Borussij intrauerūt, populi qui Ptolemæo teste ad Ripheos mōtes, ubi in septentrionē fusius excurrūt, nec longe quà Tanais ex eis erumpit, sedes habuere, q infelicitate sua cōciti (ꝑpetuis nanq; niuibus algoribusq; illic terra riget, ad omneq; naturæ ministeriū damnata est) ad nouas sedes capessendas patriā egressi in hæc loca delapsi sunt: quæ tū soli fertilitate, tū pascuorū lacuūq; amœnitate

Borussiæ situs

Hulmigeri

Peucini

Basternæ

amœnitate ipsis quum primū placuere, necnon ultra progressi sunt, hic sedes unanimi consensu sibi desumentes, utq; sibi ac posteris perpetuò essent duraturæ, terram uocabulo gentilitio Borussiam appellauere, quæ usque hodie unius literæ suppressione Brussia uulgo dicitur. Hæc est uera huius gentis origo. Et cæterum quicquid dicitur, perinde ac anilem fabulam habendum esse censeo. Facit istius rei fidem permaximam, quod usque hodie populi ad Riphæos habitantes eodem pariq; sermone quo hi utuntur. Borussij uero sedibus formatis, terram cultoribus uacuam (Gothi enim populariter eam excessere) nullo repugnante facile occupauerunt, citra eam portionē quæ ad Vistulam est. Hæc adhuc à paucissimis Germanis tenebatur. Propagantes igitur sese à Chrono flumine usque in contingentiam Hulmigerorum: quæ nuncupatio post pulsos per Gothos ueteres colonos, è medio orq; huic regioni accommodari cœperat, nomine suo breui cæterorum hic habitantiū nomina obfuscauere: quod forte euenit, quia Borussij cōterminis gentibus, puta Germanis, notiores extitere, uel quod multitudine suorum, amplaq; ac spaciosa oræ occupatione, ipsos etiam indigenas superarunt. Terrarum nanque limites pro nutu potentiorum sæpenumero nomina sortiuntur: duratq; hodie ea nuncupatio, quod qui ex Germanis uel Vistulam, uel illic maris tractum accolunt, Borussij uocētur, qui tamen cum illis ipsis præter cœlum commune habeant nihil, iustiusq; Borussienses nuncupandi forent. Terram hanc Borussij undiquaq; fœcundam longe lateq; incolentes, ipsam tamen minime excoluere, uel ob ignorationem rei rusticæ, uel ne bonitate soli deprehensa, & ipsi finitimorum metui obnoxij fierēt, indeq; eliminarentur, uel quod uictum è terræ nascentibus nondum nouere: carnibus nanque ferinis, & quidem crudis pro cibo, lacteq; pro potu uescebantur: quandoq; etiā sanguine equino mixto, & eo usque ad ebrietatem. Domos non fingebant, sed specubus & arborum subere (unde etiam Subaria dicta competitur) ab imbribus & algoribus sese ac infantes protexere. Nulla eis sacra aliquandiu fuere: tandem in eam deducti insaniam, ut serpentes ferasq; & arbores religiose colerent, ceu de his in subsequentibus dicemus. Non leges, non magistratus nouere: tantum cuiq; licuit, quantum audebat: nihil à feris uita illorū distabat. Erga tamen naufragos, & maris tempestate iactatos, humaniores & illis ipsis undiquaq; auxilio fuere: in reliqs mira fœditas ac fœda paupertas: nam eis nec arma, nec ferrū fuerāt. Si quando ad prælia inter se concurrerent, sudibus præustis & perticis utebantur. Non autem multi effluxere anni, quum Germani Hulmigeriam incolentes resumptis uiribus (nam per Gothos multum attriti fuerant) accitisq; trans Vistulam socijs, qui amne lintribus transmisso eis confedentes, & iunctis uiribus contra Borussios bella parant: penitiora quoque regionis ingressi, quotquot Borussiorum offenderāt aut in seruitutem acceperant, aut retrocedere coēgerant, breuiq; sese suosq; à metu

Marginalia: Borussia (beside "raturæ, terram uocabulo"); Anarchia (beside "stratus nouere").

à metu barbarorū asseruere. Borussij uero quo à Germanis finitimis tutiores forent, se cum Sudinis, qui ultra Chroni fluenta sedes habēt, eiusq; regionis aborigines creduntur, societatē iniere, qui tum uirtute & potentia plurimum pollebant. Est autem Chronus fluuius qui hodie Pergulus dicitur, quē in finibus Borussię ortū brumalem uersus, multi lacus eodē fermè loco se mutuo influentes efficiūt: qui Borussios à Samijs primū, ut Strabonis nomine utar, deinde à Sudinis distermināt, populis etiā Ro. armis tentatis magis quàm uictis. A Druso enim Germanico, testante Plinio, classibus oppugnati sunt: qui primus Ro. ducum septentrionalem oceanū ingressus est, & post eum, Domitianum Cæsarem in expeditione quam contra Sarmatas, quod legionem cum legato necarant, instituit, ob succinum quod abundantius barbari illic inter maris eiectitia, soli omniū gentium excepere. bello petiti sunt, sed se magna eius rei propter quam peti se senserant copia, succini scilicet, redimentes, illacessiti remāsere. Sed hic de succino obiter dicamus: abundat enim eo hæc ora, quæ quasi peninsula est ob sinuosos flexus maris, terramq; spatiose in freta excurrentē, in quā ui tempestatū idipsum aduehitur: id olim à Germanis glessum dictum est, ut eruditi scriptū reliquere. Inde Glessaria regio ipsa à Ro. militia nuncupata, & ab alijs Subaria à subere, quū patrio nomine Sudinia uocet: ab eruditis uero Austrasia. Succinū etiam sualternicū Scythico uocabulo barbari appellant. Vbiuis autē loci succinū gignatur, scriptores non cōueniunt. Præter enim ea quæ fabulose de ipso in Phaëthōtis fabula pdita sunt, Pitheas Gothonibus Germanię gentis accolis ęstuariū Mentonomon nomine esse ait, ab oceano stadiorū sex miliū: ab hoc diei nauigatione insulā abesse Abalū, ex illa uernis fluctibus succinū aduehi, & esse cōcreti maris purgamentū: incolasq; pro lignis eo uti dicit, pximisq; Teuthonis uēdere: huic & Timæus assentit: sed insulam Basiliam uocauit. Nitias autem solis radiorum succum esse uoluit, hosq; circa occasum, ut ipse credit, uehementiores in terram actos, sudorem pinguem in eam partem oceani relinquere: deinde æstuante mari in Germaniæ littora eijci. Mithridates in Germaniæ littoribus insulam esse asserit, uocariq; eam Cedron, cedri genere syluosam, inde & in petras defluere. Cornelius Tacitus Effluorum gentem, qui dextro Suionici maris alluuntur, nuncq; Lissom uulgo nominantur, ipsum legere inter uada, ac cætera maris eiectitia ipso littore asserit: quod & hodie fieri cernimus. Quidam nostri temporis experti, ipsum è limo quorundam montium sole excalescente fluitare existimant, in herbidóque solo atque algido, quod his montibus subest, indurari: oceano illic efferuescente inde rapi, in proximaq; littora expelli. Indicium istius esse, quod ipsum aliquando ex solido eruitur, quod & ipsi uidimus: quanq; cerea mollicie, & penè lentum sit, ob id ipsum mari denuo immergunt, cuius rigore lapidescit. Hanc uero opinionē neq; omnino adstruere, neq; refellere in animo est. Quod autem hos mon-

tes nomi-

Sudini

Chronus flu.

Succini descriptio

tes nominatim non ædunt, mihi suspicionem incertitudinis facit. Plinius ue-ro naturę fidissimus interpres, Germanici Cæsaris classibus bellum, ut dictũ est, in septentrionali oceano, gerentis experientia innixus, tradit succinum gi gni in insulis septentrionalis oceani, ipsumq́ꝫ nasci defluente medulla ex pi-nei generis arboribus(ceu enim resina in cerasis, ita & in pinis humoris abun dantia erũpit) densariq́ꝫ rigore maris, eo intumescente ex insulis rapi, certoq́ꝫ littore expelli: ita inuolutũ herbis, ut ex his pendere uideatur, salo expui: suc-cum uero arboris esse, ipsumq́ꝫ primum liquidum distillare, argumento sunt quædam intus lucẽtia, ut formicæ, aut apes, etiam lacertæ, cæteraq́ꝫ id genus, quæ adhæsisse musteo non est dubium, indurescente uero humore inclusas remanere. Pineæ autem arboris indiciũ est pineus in attritu odor, & quod ac censum tædæ modo fragrat. Rude est informeq́ꝫ ac glebæ simillimum, dum ex aquis excipitur, corticibus ac alijs rebus sibi inhærentibus: ob id diu inco-gnitum barbaris, inter maris quisquilias iacebat. Germani idipsum primum nouisse traduntur, in Pannoniamq́ꝫ ad Carnuntum oppidum aduexisse: in-de Veneti ipsum accipientes, primum rei famam fecere, mox proximi Pan-noniæ circa Adriaticum mare Transpadaniq́ꝫ, quorũ agrestes fœminæ mo-nilium uice, & decoris gratia succinum gestauere. Hinc natam fabulam de Pa do omnibus notã credimus. Eius esse genera quãplurima constat: candida, sed odoris præstantissimi sunt, quibus diu minus precium erat: hac uero tem pestate & fulua & cerea mercede præstant: ex fuluis etiã translucentibus am plior erat autoritas, præterquam si nimio ardore flagrent: imaginem enim igneam, non ignem inesse placet. Summa laus Phalernis tum fuit, à uini co-lore dictis, molli fulgore conspicuis: id ab aliquibus Chrysolectrum dici com perimus, quasi coloris aurei: rapacissimum id est ignium, & si iuxtà fuerit ce lerrime ardescẽs. Sunt in quibus decocti mellis lenitas placet. Domitius Ne ro Romanus imperator, capillos coniugis suæ Poppeæ in hoc nomen ado-ptauerat, ipsos quodam carmine succinos appellando. Ex eo tertius hic co-los à matronis expeti cœpit in capillis. Dum quoq́ꝫ is gladiatorum munus Po. Ro. exhibiturus esset, Iuliano quodam equite Ro. id curante, ad ipsum comparandum misso, qui hæc littora peragrauit, uidit, ac cõmercia tentauit, tantamq́ꝫ copiam Romam inuexit, ut retia in uenatione publice ędita eo no darẽtur, armaq́ꝫ & librilla, totusq́ꝫ simul diei unius apparatus è succino esset: uisa tunc fuit gleba tredecim librarum. Solinus tamen refert id succinum a re ge Germaniæ Neroni dono datum: cui sententiæ magis accedo. Tanta fuit eius, ut eruditi scriptum reliquere, in delitijs taxatio, ut hominis quamuis par ua effigies uiuorum hominũ uigentiumq́ꝫ precia superaret. Quumq́ꝫ in alijs ad luxuriam quæsitis ostentatio & usus placeret, ceu in Corinthijs ęs auro ar gentoq́ꝫ mixtũ, in cælaris ars & ingeniũ: uniones quod capite, gemmæ quod digitis circumferuntur. In succino, ut Plinius inquit, tantum delitiarum con-scientia

Succini prouentus

Fuluum succinum

Succini precium

ſcientia luxuriaq́ꝫ expetita eſt. Eſt uſus eius multiplex in medicina: nam ab infantibus pro amuleto geſtatur: contra lymphationes & noctis metus cuicunq́ꝫ ætati prodeſt: urinæ difficultatibus potum alligatumq́ꝫ, quod Chryſolectrum uocant, collo alligatum mederi febribus Calliſtratus prodidit. Tritum cum melle ac roſaceo aurium uitijs, & ſi cum Attico teratur, oculorum caliginem remouet. Stomachi etiam uirijs uel per ſe farina eius ſumpta, uel cũ maſtice ex aqua pota, quod de candidis maxime crediderim. Tonſillis quoque reſiſtere creditur, & fauciũ uitijs: ob id mulieres Padanæ ipſum circa colla longo ſeculo geſtauere: uario genere aquarum iuxta illos infeſtante gutturа ac carnes uicinas: quod hodie Turcarum equeſtres copiæ in equis ſuis obſeruant. Neotericorum pariter experientia ad citandos partus candida operari depromit: notiſſimum id Germaniæ mulieribus. Calculos quoq́ꝫ ueſicæ & renum eo poto elidi euocariq́ꝫ quamplurimi teſtantur. Venena peſtilentemq́ꝫ aërem eius nidore fugari compertũ eſt. Diſtillationes quoq́ꝫ ſiſti, uulneratis, ſi in potu ſumpſerint, prodeſt: malagmatis ob id etiam aſſumuntur. Verum & hoc notum fieri oportet. Succinum quocunq́ꝫ libeat colore tingi hœdorum ſeuo & anchuſæ radice: quippe etiam ipſum conchylio infici tradunt. Quæ uero tranſlucida ſunt, ad gemmas adulterandas magnã habent uicinitatem, & maxime ad amethyſtos. Politur ſuccinũ adipe ſuis lactantis incoctum. Ramenta eius oleo addito dilucidius ac diutius flagrant quàm lini medulla. Notiſſimum cuiq́ꝫ eſt quod attritu digitorum caloris ui accepta, attrahunt ad ſe paleas & folia arida, ut magnes ferrum. Viſum eſſe quidam retulere, quod æris etiam ferri laminas attraxerit. Ego glebam uidi cui ferrũ quaſi adnatum inhæſerat, quod ui ſua forte attraxerat. Multi tentauerũt ſuccinum flexile ac ductile reddere, ſed nequicquam ceſſit, mirum, quum nimia humida & ſucculenta prodeãt, uti indicauimus. Hęc tumultuarie de ſuccino, Sudinorũ opibus dicta ſint, propter quas ſæpenumero ab exteris gentibus bello petiti. Senſere nanq́ꝫ præter Ro. arma & Saxonum Angliam occupantium oppugnationem, à quibus ſe terra & mari impigre defenſarũt. Habuęre enimuero hi populi, ut de moribus eorum aliquid tranſeunter dicam, regulos ſuos, quorum legibus obtemperabant: agroſq́ꝫ coluere & commercia nouere. Veſtium cultus apud eos fuit, ut mares lanea, fœminæ linea tunica uterentur, circuloq́ꝫ ex ære uel orichalco colla circundabant. Auribus etiam crotalia ſuſpenderunt, rem friuolam, quod tamen neq́ꝫ hodie deſitum. Domos in uillarum modum extructas inhabitauere uicoſq́ꝫ, ac ſine muro & uallo omnia, quod forte ab externis, ipſos cõmercij gratia adeuntibus didicere: alioquin alienum à Sarmatis. Sed ut ad Boruſſios repedemus, ſocietatem cum Sudinis eos iniſſe diximus ob Germanorum finitimorũ metum. Nec à Sudinis aſpernati ſunt: uerum eorum potentia adiuti, & contra quoſuis conterminos populos tutiores facti, aliquandiu in ſua fœditate degerunt: de qua

Succini. pharmaca

Sudinorum mores

Cc poſthac.

Bestiae Borussiorum posthac. Nunc de cæteris Borussiæ rebus æditis prosequamur. Generat & terra hæc feras multijugas, eas etiam nec alibi cognitas. Præter enim ursos, Vri apros, ceruos, quibus abundat, Vros excellenti ui & uelocitate profert, qui uastitate corporis parum infra elephantum sunt, eaq́ ferocitate, ut neq́ homini neq́ feræ si quam conspicati fuerint, parcant. Cornutumq́ id animal est, eius cornuum magnitudo tanta uisa est, ut urnas binas unius capitis cornua, ut Plinius testatur, impleuerint. Barbari ex his potant, argenteo circulo parte qua labris admouetur circumducto. Sunt enim caua & in mucronem demū concreta. Alij pila his præfixa cuspidant. Romani in laminas ea secabant, ut lumen quod his includebant latius funderent, ipsisq́ pro lichnuchis ac laternis usi sunt. Qui sese uenatione eorum exercent, si plurimos interfecere, relatis in publicum cornibus, quæ testimonio sunt, magnam laudem adipiscunt. Soliti erant antiquitus caueis ad hoc ex opera factis eos capere, captosq́ iugulare, forte quod ea tempestate ferro caruere: sed eo mortis genere, feram tam insignem posteriores ætatis iuuenes præcipuæ uirtutis & audaciæ, interire dignum censentes, ob id canibus ipsos insequi placuit, uenabulisq́ cominus ac eminus petere, arboribus sese robustioribus semper condentes, ne & ipsi à fera rursus impeterentur, quæ cornibus arbori insertis, uindictæ auida, inhæret, donec insequentium telis saucia concidat: tali morte feram dignantur atrocissimam. Fera hęc sub mento uillos longiusculos habet in aruncí speciem, cæteris tauro persimilis existit. C. Caligula Romanus Imperator primus Romæ Vros in arena ostendit, quos tum imperitum uulgus bubalos Bizontes falso credidit. Gignit hæc terra & bizontes iubatos, qui è boum syluestrium genere sunt, sed nostra ætate admodum infrequentes. Aiunt hos solipedes, maribusq́ ac fœminis iuxta iubas cornua, eadē utriq́ forma & magnitudo, colore quoque & specie haud dissimiles tauro sunt. Aliqui ex horum genere unicornes perhibentur: quod uerum sit, nec ne, incompertum habeo. Plinius tamen Indicos boues syluestres unicornes, triconesq́ esse scripsit: ob id non incongruens uidetur eos & alio loco nasci, uerum esse alterius generis à bizonte suspicandum est. Tale forte est cornu quod hodie in Archiuo protomagistri integrum custoditur, ac Monocerotis asseritur, quum nigrum il-Equi feri lud sit, hoc uero luteum conspicitur. Sunt & in ea regione greges ferorum equorum, quos Græcia non uidit, nec Romanus, quapropter alio uocabulo nominari non possunt. Hi cicuribus equis omnino similes extant, præterquā quod dorso molliori sunt, ob id nec usui apti. Dicuntq́ ipsos nequaquā mansuescere posse. Carnibus eius incolæ etiam hodie uescuntur, quas non insuaAlces ues asserunt. Gignit & alces (quos falso syluestres asinos quidam autumant, quum hos Asia tantum ac Africa procreet) specie media inter ceruinam & iumenti, nisi quantum aurium proceritas, ipsáque ceruix distinguit, magnitudine inter camelum & ceruum: maribus in superciliјs cornua nascunt, quæ

quotannis

quotannis amittunt,latiora quàm ceruis,ramosa tamen & per totũ concreta ac solida: ungulæ bifidæ, colorecꝫ cetuum imitatur: uenatorem è longinquo sentit: animal certe simplex,& quod plus latebris quàm fugæ fidat. Si ui canum urgetur,magis in canes se calce quàm cornibus tueatur:in locis palustribus sese plurimum condit,illic & partus ædit suos: formidinis eius argumentum esse aiunt,quod rarenter solitarius,in armento multum appareat. Vngulis eius comitialem morbum,& iam spumantem abigi creditum est,si cute attingitur. Hallucinati sunt qui alcem nullo suffraginum flexu dixerunt,neque quietis causa procumbenté,uerum accliuem arbori somnum capere,quæ ad insidias à uenatore incisa feram unà affligit ac cõcidit. Quod & pascendo retrograditur ob superius labrũ prægrande, quasi progrediẽdo pasci nequeat: quæ singula non de alce,sed de machlin fera,illi haud dissimili,quam Scandaniam mittere aliqui prodidere,dicta sunt. Habet & syluas incæduas, unde uis ingens lignorum & ad naualem usum & domesticum conuehitur: teretumcꝫ arborum ad malos nauium accõmodam,quæ inde in remotissimas oras deferuntur: habent & syluæ præter id suas diuitias, unde quasi sponte compendium non modicum incolis prouenit,apum scilicet ingentem multitudinem, quarum alueos ceu natiuos intra arbores ad hoc cauas cernere est: ex quibus tanta mellis & ceræ copia prouenit,ut Germaniæ Britanniæcꝫ, ac cæteris adiacentibus insulis, commode harum rerum usum suppeditet. Nec apiarij arte uel industria examina illic curant:nullis enim satorum floribus, aut herbis ipsa inuitant, nec si longius euolent reuocant:è frondibus & syluestribus floribus succum contrahunt,quo opera conficiunt sua, quæ compendij ingentis argumẽto sunt. Præter illa & pelles quasdam non ignobiles mittunt hæ syluæ,quæ uestium ambitis principum hominum subduntur. Lectorum etiam stragula ex his consuunt,preciocꝫ ingenti uendunt: has olim pelles ouini uelleris commutatione mercatores ab incolis receperunt. Gaynos barbari uocant ea animalia,Germani mattes,è mustelarum syluestrium genere,ab aliquibus historiam naturalem commentantibus,esse scribuntur. Piscationes quoque diuersis in locis non incommodas exhibet: nam pisces omnis generis tum ex lacubus,tum ex æstuante mari illic prendunt, ceu psittas, soleas, lingulas,rumbos,trossullas,mullos,asellos,salmones, marinos canes, & id genus alios, anguillas præter cæteros numerosiores: nec de his incolæ uescuntur,nisi quod sole aërecꝫ siccatum tostumcꝫ sit.

Sed ad alia pergamus. Hęc ad loci situm, ac terrarũ prouentum, uti antiquitas possedit, tradita sint.

LIBRI PRIMI FINIS.

genti sublato clamore assensere. An ergo nobis eris Biotterus? quod ipsorũ lingua apum regem significat. Is nec uocem aspernatus, omnium ore rex salutatus est. Miranda mortalibus gloriæ cupiditas, qua humilis quisque se dignum fastigio regio existimat. Is usque in eum diem pari fœditate qua cæteri humi uitam trahens, unica populi exclamatione tam rudis & inculti, regẽ agere cœpit. Nec ei regius animus defuit. Nam quamprimum à plebe maiestate regia secretus fuerat, non aliò animum applicuit, quàm ut apum ducẽ imitaretur. Quare in primis palantem populum certis finibus instar examinum inclusit, quæ peculiaribus aluearijs labores suos perficiunt. Operáque agrestia exercẽda monuit, & prout loci situs admittebat peragenda, puta ut hi terram colerent, sementaq́ spargerent, ac arbores consererent, illi uero apum compendio insisterent: alios pecori, alios piscationi deputans: legesq́ condidit, quibus futuris finium angustijs prouidere se credidit. In primis, ne quispiam paterfamilias pluris partus aleret, nec etiam seruitia quàm pro laboribus suis explendis sibi sufficerent, cæteros aut uenundaret, aut necaret: ne quis paterfamilias partus inutiles mancosq́, ceu ad labores inefficaces educaret, utq́ filio parentem senecta oppressum, uel imbecillitate uirium labores non ferentem, impune strangulare fas esset: utq́ pueri non adeo incerto patre nascerentur, coitum promiscuum prohibuit, & sub connubij specie instituit, ut quotquot & quãcunq́ paterfamilias puellam suscipiendam prolis gratia iniret, siue ex seruitijs peculiaribus uel alienis foret, siue ex liberis, eã secum suo detineret tugurio, aleretq́. Alieni tamen iuris puellam nõ nisi precio, quasi ære emptam, à quocunque deduci pro prole procreanda inhibuit. Adulteria tamen non usqueadeo prohibuit, sed abigendos mœchos potestate castigauit. Quo autem populum hunc ferocem ad uitam produceret mansuetiorem, comesationes frequentes & publicas instituit, quibus feros hominũ animos demulctos iri credidit: nec in eo hallucinatus est. Nam breui ad eam deuenere mollitiem, ut eos quocunq́ uellet perduceret: hinc hospitalitatem maxime colendam esse statuit, quia ipsa amicitiæ firmissime glutinarentur. Potum ex aqua & melle cõcinnare docuit, qui latine mulsum dici potest, quo in comesationibus & publicis & priuatis uti concessit: cuius dulcore mirum in modum barbari delectati facile ad eneruationem peruenere. Ad religionem autem se uertens, sacerdotes à Sudinis socijs populis accersiuit, qui insana superstitione contaminati, eos immunda quæq́ animalia, ut serpẽtes colubros perinde ac deorum famulos nunciosq́ religiose colere docuerunt, quos intra domos nutriebant, eisq́ ut dijs penatibus litabãt. Deos in syluis ac lucis habitare dixerunt, illis uictimis ibidem ut placarẽtur, immolandum esse: ab his solem pluuiasq́ expetendas fore. Sacra eorum aditu aduenarũ pollui, nec aliter quàm humana uictima expiari constanter crediderunt. Feras omnes, alcem præcipue, has syluas incolentes, ut deorum seruos ueneran

Primus Borussiorum rex

Leges

Idololatria

das esse monuerunt, ideoq; ab eis abstinendum. Solem & Lunam deos omnium primos crediderunt, Tonitrua fulgetrasq; ex consensu gentium adorabant: tempestates aduertendas citandasq; precationibus dixerunt. Hirco in sacrificijs usi sunt, ob fœcundam animalis istius naturam: nam ad coniunctionem sexuum maxime defertur, sine qua generatio est nulla in animantibus. Præcellentes arbores, ut robora, quercus, deos inhabitare dixerũt, ex quibus sciscitantibus responsa reddi audiebantur: ob id nec huiuscemodi arbores cædebant, sed religiose ut numinũ domos colebant. In eo numero & sambucum, & plerasq; alias habuere. Statuit & dies natalitios & funera pari modo celebranda, mutuis scilicet comesationibus & compotationibus, tum lusu & cãtu, absq; mœrore cũ summa hilaritate & gaudio, utq; alterius uitæ spem præ se ferrent, illo saltem ostenderũt, quod exutos spiritu, armatos uestitosq; ac magna supellectilis parte circumposita humarunt. Quo more usque nunc sepeliuntur, addito etiam potu melleo, aut ex frumentis facto in testaceis uasis. In funebri epulo partem obsonij potusq; uita defuncti manibus libarũt, hodieq; libant, pudendo illic Christianorum præsulum dedecore. His & cæteris populo illo instituto, religioneq; firmata, Viduutus hanc oram prudenter & quietissime rexit, nullis excursionibus in uicinos populos permissis, nec aliqua rursus ab eis perpessus incommoda. Eo uita defuncto filios quatuor sibi superstites reliquit, qui inter se de imperio dissidentes, gentem iam paci diutinæ assuetam, ad prælia mutua suscitabant. Concurrebant ergo inter se multis prælijs: sed senior natu quia ex matre Alana progenitus, solus Alanorum suffultus auxilijs, Borussijsq; exosus, fratribus qui multitudine abundabant, cedere cogitur. Post multas igitur cædes ex utraq; parte cõmissas, cum statuère dissensionis finem, ut senior natu Viduuti filius, ex mare Alana prognatus, cum suis Alanis retrogrederetur, auitaq; loca repeteret, his ut posset dominaretur. Terram uero Borussiæ fratribus tribus ex matre Borussica, ac in solo Borussico natis relinqueret. Accepit conditionem hanc Litalalanus, ita enim senior natu iuuenis nuncupabatur, Borussiam egressus magno suorum numero. Et quũ supra modum aucti essent, pristinas sedes quas uacuas inuenerunt, facile implerunt. Ab hoc quoq; eorum duce in posterũ, qui prius
Litfani Alani dicebantur, Litalalani dicti sunt, nunc hodie uulgo Litfani nuncupantur. Qui in Borussia remansere, terram secundum capita diuiserunt. Pomesamus, qui ex his ætate præcellebat, sorte eam occupauit oræ portionem, quæ Hulmigeriæ propinquior est, tum à Germanis habitata, à quibus Borussij magis formidabant. Sed quoniam Pomesamus strenuus manu uideretur ac animo feroci, multitudinisq; admodum studiosus, hanc magis tutari eũ posse confidebãt, & ex ipso hęc portio posthac Pomesamia dicta. Alter Viduuti filius Galingus nominatus: huic terra quæ nunc Galingilia nuncupatur obuenit, à quo & terra nomen sortita est. Tertius uero Nantangius, Natangiã terram à se nominauit & obtinuit. Hæ sunt tres primæuæ terræ Borussiæ portiones

tiones. Nati uero eorum & nati natorũ, iterum paternas diuidentes possessiones aliam atq; aliam uarietatem nominum induxere, ut hi Barti, alij Naoderitæ dicerentur: & qui hodie uetustatis uestigiũ retinentes Varnienses à Varintis dicuntur. Eo pacto Viduuti filij inter se imperio diuiso, pro sua quisq; libidine deposito regio nomine, quam tenuit portionem administrauit, subinde inter se dissidentes: in hoc tamen concordes fuere, ut aduersus quosque suos uicinos, præcipue Polonos & Germanos excursiones facerent, ac eos latrocinijs infestarent. Sæpe prædam ingentem hominũ pecudumq; ab eis agentes: & dum ipsi rursus insequerentur, sese & prædam in intimis syluarum latibulis occuluerunt, quod insequentes, ne insidijs circumuenirentur retinuit. Ex huiuscemodi deprædatione, quia ducibus non tenuis quæstus, plebi etiã uictus obtigit, agriculturã & alia agrestia opera, quę sub Viduuto exercenda sumpserant, breui intermisere, aut eatenus exercebant, quatenus necessum uisum est. Ducti lucri cupiditate ad pristinos mores latrociniaq; quãbreui reuertentes, Germani tandem consulentes in medium, uocatis in auxilium Suetiæ regulis: ij in oceano Germanico siti sunt, à Latinis Sitiones dicti, qui Ganipori cognominabantur, quod & ipsi Germani essent, & re bellica tum terra tum mari plurimum pollerent: qui eis auxiliares copias classibus traduxere, pluribus annis cũ Borussijs belligerãtes: quo multis trucidatis atq; cæsis, eos ad deditionẽ cõpulere. Est usq; hodie oppidulũ ad Vistulã cũ arce sitũ, qđ Suetza uocat, ubi hi qui ex Suedia uenerãt, castra sua posuerũt, quod postea in eã munitionẽ quã uidemus, ꝑ Teutonicos fratres extructũ est, ex quo Borussios rebellantes identidẽ impugnarũt. Nouem regulos id confecisse bellũ annales habent: sed qua tẽpestate, aut quãdiu durauerat, nec an simul, an sibi inuicẽ succedẽres id bellũ gessere: an etiã Borussios ad tributũ pendendũ coẽgere, nihil reliq est, donec ad tpa Henrici primi patris magni Othonis uentũ est. Ea tẽpestate barbara gens iterũ latrocinio finitimos impetẽs, ꝑ Hugonẽ cognomine Botyrũ, aliàs Bructerũ, ex Saxonia natum: tum principẽ Germanorũ, Vistulã ex utraq; ripa accolentiũ, quos aliq Bructeros fuisse autumãt: seditionibus ex natali solo pulsos, in hæc loca deuenisse: ab eius gentis principe, q illic, ut dictũ est, imperitabat, Borussij cõpressi sunt, adeoq; uiribus exuti, ut pacẽ longissimã seruarint: ꝑmansere nanq; quieti ad tps Othonis tertij impatoris Ro. Sub id tẽpus Borussiorũ ferocia retusa est, uiribusq; adeo cõtrita, ut omnino ab incursionibus cessarẽt. S. Adelbertus natione Bohemus, sed in Saxonia enutritus, ac episcopus Pragensis, in Borussiã cõmigrauit, ac gentẽ hanc à suis erroribus reuocare conatus est: sed à Sudinis dũ sacra peraǵeret interficitur, corpusq; dissectum ante uolatilia proijcitur: quod eius hospes colligens, mox redintegrauit, & ipsum cophino trans amnẽ ad Polonos detulit, ac pro auro tanti ponderis (sed quoniã exiguum diuina ordinatione pendebat) uendidit. Boleslaus Poloniæ princeps ipsum in insigni loco ac tumulo conseruauit. Qui multis clarens miraculis, à Datho pontifice maximo

Sitiones qui & Suedi

consecratur. Dies eius martyrij octauo Calendas Maias ab ecclesia celebratur. Tempore quo Conradus secundus Romano præfuit imperio, Borussij cum Polonis conspirarunt, qui tunc ab imperio Romano, cui iam diu subiecti erant, desciuerant, ducemq; eorum Bilislaum cum coniuge sua Gertrude Leopoldi Austriæ Marchionis filia pepulere. Tributum quoque quingentarum librarum argenti ærario publico quotannis debito inferre recusantes, rati Borussij Polonorum auxilio facilius Germanos finitimos ad internecionē cæsuros. Durante autem hac Polonorũ rebellione, usque ad Federici, cognomento Barbarossi tempora, qui copijs per Oderum fluuium traiectis, Poloniã ingressus, urbes quas repugnantes inuenit, expugnat & diripitarcē Glogam eum subuertisse annales habēt: singula igne ferroq; deuastans: copias quas obuiam habuit ex Borussijs, Bossallanis, Tartaris ac Polonis ingentis multitudinis, minimo negocio fudit. Poloni in sola deditione præsidium esse arbitrati, Borussij in fuga salutē quæsierunt, quos imperator insequutus, multis cæsis, multis captis, ultra Vistulam compulit. Coacti tum fuissent Cæsaris ferre iugum, ni aliótenus imperij negocijs auocatus fuisset. Huic expeditioni Ludouicus Thuringorum princeps, Ferrei cognomentum sortitus, non solum interfuit, sed & præfuit: quippe qui duobus milibus equitũ, & magno peditum numero sese Cæsari iunxerat. Polonis siquidem ad deditionem coactis, Bilislaoq; restituto, ac tributo duorũ milium librarum argenti fisco imperiali, & quatuor ab ærario publice pendendum imposito, Germanos qui ultra citraq; Vistulam habitabant, ut tuti ab incursionibus barbarorum permanerent, Massobiorum ducem, qui Cęsari consanguinitate iunctus fuerat, in tutelam contulit, quod fidelis Romano imperio semper fuisset, & ex antiquissima Germanorum Saxonum domo duceret originem. Non multum temporis effluxit, ubi Borussij infesto agmine finitimos petiere. Primum Massobios, sic quoq; hac ætate uocitantur, qui sese pecunia uestibusq; multoties redemerant, subinde Germanos uicinos, qui se diu armis, quamuis ægre defenderant. Tandem inuocantes fidem Conradi ducis, cui à Cæsare commissi erãt, Conradus quoties Borussijs acie occurrit, fugatur, cæditē, ac castris exuitē. Ob id domestica potētia desperãs, auxiliũ Celestini Pont. Ro. (quod imperator Henricus, qui Federico successerat, cum magnis copijs in Asiã profectus fuerat) implorat. Celestinus ergo Pont. ut rebus afflictis succurreret, Christianum ordinis Cistertiensis monachum in episcopum Borussiæ designat. Qui ad Conradum primũ ueniens, communicato cum eo consilio, quo gentem tam ferocem ab incursionibus in Christianos prohibere, simulq; ad fidei ueritatem inducere posset. Acciti tum fuere ex Litfonia fratres, milites Christi cognominati, qui unà cum Christiano præsule Borussios aggressi sunt: is in uirtute uerbi domini: hi bello & armis, sed omnia nequicquã: nam semen sacratissimũ, quod præsul spargeret, cecidit in terram sterilem, & absq;

fructu

fructu exaruit. Fratres, si quos ad deditionem receperant, cum primum opportunitate habita rebellarunt, quos in præsidijs collocarant obtruncantes, & quàm breui spatio sese à seruitute quam imposuerant, & præsul & fratres uendicarunt. Tandem Christiano præsule nihil proficiente, fratribus partim occisis, partim fugatis, quũ & barbari longo tempore inquietissimi fuissent, è re fore arbitrati sunt, pacem quàm perpetuũ bellum amplecti. Fit itaq; pax ex utraq; parte, necessaria magis quàm honesta. Interea catholici suasu præsulis, per Poloniam ac Hulmigetiam ædes sacras uicatim restituũt, cœnobia utriusq; sexus extruunt, quæ pro sua pietate calicibus, libris, & alijs apparatibus ecclesiasticis ornant atq; ditant: antistites undequaq;, ut possunt, ecclesijs præficiunt. Fuit summum Christianis à barbarorũ populationibus ociũ. Id populum fidelem in meliorẽ spem erexit: quare magis atque magis rem diuinam ampliandam duxit. Sed cuncta barbari rupto fœdere turbarunt: fœda enim populatione in fines Christianorũ effunduntur, longe lateq; per Poloniam & Massobiam grassantes, omnia prædari cœperant. Deinde incensis uillis, agrisq; uastatis, sacrarijs omnibus spoliatis atq; dirutis: amplius enim ducentis ædibus sacris perijsse igne legimus: oppida insuper & cœnobia: quibus singulis euersis & direptis, ingentem uim prædæ tum hominum tum pecudum, ac tantã omnis generis supellectilem, quantã nunq; ante abegerunt. Conradus quũ se imparem contra hostem tam ferocẽ, ac multitudine superiorẽ uidisset, se ultra amnem in terram Coianorũ, qui olim Qnomani, hodie Cumani dicti, recepit: dum interim in Asiana expeditione Ptolemaida, uel ut alij dicunt, Acona oppugnatur, ordo militaris Teutonicorum fratrum domus hospitalis, beatæ Mariæ in Hierusalem humilibus initijs ortum sumpsit. Per cuius fortissima pectora demum omnis hæc pestis ex Christianorum finibus explosa est, Borussiaq; ad fidei præcepta colla rigida submittere Christiano iugo coacta est. *Atrox Borussiorũ perfidia*

ERASMI STELLAE DE ANTIQVITATIB. BORVSSIAE LIBRI SECVNDI FINIS.

AD INVICTISSIMVM PRINCIPEM FEDERICVM
Erasmi Stellæ Libanothani distichon.

Da Federice tuo genio foueatur & aura
Hic liber, & rabido qui uolet ore latret.

AD EVNDEM FEDERICVM PRINCIPEM
inuictissimum Erasmi Stellæ elegiacum.

Diuitias Federice tuas hic collige princeps,
Quas habet arctoi Brussica terra poli,
Scilicet Heliadum lachrymas Phaëthonta querentũ,
Audax quod patrios flectere tentat equos,
Par nec erat loris, placuit tamen ire sub axe
Ætherea, atq; genus testificare deûm,
Nescius ipse uiæ perdit conamine uires,
Mox ruit è curru lapsus in alta freti.
Hunc iuuat æternis lachrymis fleuisse sorores,
Sed pius in lenta succina fletus abit.
Has fert undisonis Tethys tibi fluctibus, illum
Testantes casum, ruptaq; lora ducis.
Munera clara deûm uarijs quæ uultibus ornat
Mille gerens formas Proteus ille senex.
Hinc quædam radiant auroq; simillima fuluo,
Et lunæ niueam sunt imitata bigam.
Lacteus est alijs candor, croceo igne coruscus,
Hyblæi retinent mellis & illa decus.
Indiæ opes superant hæc, & Gangetica dona,
Et quod mollis Arabs, Scythis habet ue rapax.
Terra nutrit syluas, sunt hæc stabula alta ferarum,
Siue uelis uros, siue bisonta magis.
Hic nusquam notus, bene tornus nascitur alces,
Atq; feri armenta conspiciuntur equi,
Quiq; sua pelle est gratus uestire gainus
Membra uirûm, rigidum pellit & inde gelu.
Hæc ubi legisti, Stellæ Federice memento,
Brussica qui cunctis gesta legenda dedit.

INDEX TERNIONVM.

αβγδ abcdefghiklmnopqrstuxyz ABCDE FGHIKLMNOPQRSTVXYZ Aa Bb Cc

Omnes sunt terniones.

BASILEAE PER IO. HERVAGIVM, MENSE MARTIO ANNI M. D. XXXII.

